

# ประชุม กฎหมายประจำศก

เล่ม ๕

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๓-๑๒๑๔-๑๒๑๕-  
๑๒๑๖-๑๒๑๗-๑๒๑๘-๑๒๑๙

และ

รวมกฎกระทรวงยุติธรรมเก่าใหม่

รวบรวมโดย

นายร้อยตำรวจโท เสถียร ตายดักษ์ณ์  
แพทย์ประกาศนียบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเนติบัณฑิตสยาม  
เคยเป็นผู้สอนกฎหมายณโรงเรียนนายร้อยตำรวจ  
และโรงเรียนพลตำรวจ

ับ

นายบุญเรือง นาคีนพคุณ  
ประกาศนียบัตรครุมัธยมและเนติบัณฑิตสยาม

นายบุญธรรม ศิริฤทธิ  
เนติบัณฑิตสยาม

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งแรกวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

# คำนำ

ประชุมกฎหมายประจำศก เต็ม <sup>๕</sup>น แบ่งเป็น ๘ ภาค คือ  
ภาค ๑ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๓ (ร.ศ.  
๗๐ พ.ศ. ๒๓๘๕)

ภาค ๒ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๔ (ร.ศ.  
๗๑, พ.ศ. ๒๓๘๕)

ภาค ๓ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๕ (ร.ศ.  
๗๒, พ.ศ. ๒๓๘๖)

ภาค ๔ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๖ (ร.ศ.  
๗๓, พ.ศ. ๒๓๘๗)

ภาค ๕ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๗ (ร.ศ.  
๗๔, พ.ศ. ๒๓๘๘)

ภาค ๖ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๘ (ร.ศ.  
๗๕, พ.ศ. ๒๓๘๙)

ภาค ๗ รวมกฎหมายและประกาศต่างๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๑๙ (ร.ศ.  
๗๖, พ.ศ. ๒๓๙๐)

ภาค ๘ เป็นภาคพิเศษ รวมกฎกระทรวงยุติธรรมเก่าใหม่ไว้  
ด้วยกันทั้งสิ้น

ที่มาแห่งหนังสือประชุมกฎหมายประจำศก เต็ม <sup>๕</sup>น คือ

๓. หนังสือราชกิจจานุเบกษา เดิมประจำปี จ.ศ. ๑๒๓๖
๔. หนังสือราชกิจจานุเบกษา เดิมประจำปี จ.ศ. ๑๒๓๗
๕. หนังสือราชกิจจานุเบกษา เดิมประจำปี จ.ศ. ๑๒๓๘
๖. หนังสือฉบับเขียนของหอสมุดวชิรญาณ เลขที่ ๑๕๐ (เดิมชื่อย)
๗. หนังสือประกาศพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๕ เดิม ๓, ๒, ๔
๘. หนังสือประกาศตั้งฆานัต ในรัชกาลที่ ๕ พิมพ์ในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ ครอบศตมาท ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘
๙. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๓ ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี โปรดให้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔
๑๐. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาคปริกษณะ ส่วนที่ ๓ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวทรงกันดาร (เจ้าจอมมารดาหนู รัชกาลที่ ๕) เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗
๑๑. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๒ ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ โปรดให้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕
๑๒. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๓ ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุษบันบัวผัน โปรดให้พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖
๑๓. หนังสือกฎแต่กำลังในพระเจ้าสุทนต์ยาเธอ กรมหมื่นราชบุรดิเรกฤทธิ เสด็จบดักกระทรวงยุติธรรม แดงภานายกข้าหลวงพิเศษ พิมพ์ที่โรงพิมพ์หตุโทษ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๐
๑๔. หนังสือกฎเสด็จบดักกระทรวงยุติธรรม แดงภานายกข้าหลวง

ก

พิเศษ ซึ่งทางราชการรวบรวมพิมพ์ขึ้นใช้ในราชการ พิมพ์ที่โรง  
พิมพ์คุรุโทษกรุงเทพฯ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๘

ภาคพิเศษ ซึ่งรวมกฎเกณฑ์กระทรวงยุติธรรมเก่าใหม่เข้าไว้  
ด้วยกัน เป็นการเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษจากที่ใดกำหนดไว้เดิม ทั้งนี้  
ด้วยหวังในความครบถ้วน และด้วยเหตุที่กฎและคำสั่งกระทรวงยุติ  
ธรรมที่รวมอยู่ในภาคนี้ มิได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ผู้รวบรวม  
ได้ไปค้นพบในที่อื่น ภายหลังที่กฎหมายที่ประกาศกฎและคำสั่ง  
เหล่านั้นได้พิมพ์เสร็จไปแล้ว จึงได้รวมพิมพ์ไว้ด้วยกันในภาคนี้ ซึ่ง  
เห็นว่าดีกว่าจะพิมพ์เป็นแผ่นปลึกๆ ไปแจกเล่มที่พิมพ์เสร็จไปแล้ว

นายร้อยตำรวจโท เสถียร ฉายลักษณ์

ผู้รวบรวม

# สารบัญ

## พระราชบัญญัติ

จ.ศ. ๑๒๑๓ (ร.ศ. ๗๐ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๕) หน้า

ประกาศพระราชบัญญัติมรดกดินเค็มเดิมแต่สิ้นมรดก ๒

จ.ศ. ๑๒๑๕ (ร.ศ. ๗๒ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๖)

พระราชบัญญัติห้ามคฤหิ์ไม่ให้ตั้งคณภิกษุตามแนวประ-  
พฤกษณารทวารคดี ๕๒

ประกาศพระราชบัญญัติย้ายพระบรมราชวัง เรืองเด่นเบีย  
ในพระบรมราชวัง ๖๕

จ.ศ. ๑๒๑๙ (ร.ศ. ๗๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๐๐)

ประกาศขอพระราชบัญญัติให้ใช้เงินเหรียญนอก ๒๖๘

## พระราชกำหนด

จ.ศ. ๑๒๑๗ (ร.ศ. ๗๔ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๘)

พระราชกำหนดเจ้าเมืองกรมการชาระความหัวเมือง ๓๖๘

(๒)

กฎเฝ้าบาทและกฎข้อบังคับต่างๆ หน้า

กฎกระทรวงยุติธรรม (ฉบับเก่า) ที่ยกเลิกแล้ว	๓๐๓
กฎกระทรวงยุติธรรม (ฉบับใหม่)	๓๕๗

ประกาศต่างๆ

จ.ศ. ๑๒๑๓ (ร.ศ. ๗๐ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๕)

ประกาศจับช่างทองเซตยัดกั๊ก	๓
ประกาศเรื่องโจทก์ฟ้อง	๕
ประกาศเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม	๗
ประกาศเรื่องถอดตาบดแต่หม่น	๓๓
ประกาศเรื่องให้พระราชกณะ ถานานุกรมเปรียญศึกษาพา	
จดรายงานหน้าทอดเกล้าฯ ถวาย	๓๕
ประกาศห้ามไม่ให้พระตั้งชื่อตามแนวเดินถรรพณ์ แด่นจ	
ของต้องภาษีผ่านด่าน	๓๖

จ.ศ. ๑๒๑๔ (ร.ศ. ๗๑ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๕)

ประกาศให้ข้าราชการออกพระราชบัญญัติจากหอหลวง	๓๗
---	----

(๓)

ประกาศไม่ให้ นายเรือ ตักกระบวนแห่หรือ ประกาศห้ามตัก กระบวนทางเด็ดจ	๒๐
ประกาศพระราชทานนามหม่อมเจ้า	๒๒
ประกาศว่าด้วยตั้งขทาน	๒๓
ประกาศให้ใช้ ในคำว่า ส้มเต๋จ ให้ถูกต้องตามเกียรติยศ	๒๗
ประกาศห้ามไม่ให้ ใช้คำว่า ชอบเนื้อเจริญใจ แต่ติดเนื้อ ต้องใจในคำกราบทูล	๒๘
ประกาศเรื่องนามพระยาศรีวงษาพ แดพระธัญญาภินาถ	๒๘
ประกาศชานานามพระพุทธรูปมากรประจำรัชกาล	๓๐
ประกาศเรื่องเกณฑ์คนแต่งผู้ มีชื่อแล้วหนีไป และห้ามไม่ให้ บวชกุลบุตรอายุพัน ๒๕ ถึง ๗๐ เป็นเถรเป็นเณร	๓๖
ประกาศตั้งภรรยาตี บัชงต	๓๘
ประกาศให้กำกับในครัว ศึกษาดำเนินรแต่ศิษย์ วัด	๕๐
ประกาศเรื่องให้พระสงฆ์หนึ่งให้เป็นระเบียบในเวลาดกราบแด ไมทนากรฐิน	๕๒
ประกาศเรื่องห้ามมิให้ผู้ มีอายุเกิน ๒๕ ตากว่า ๗๐ บวชเถร บวชเณร	๕๕
ประกาศ เรื่องให้ซ่อมพระที่เจาะเข้าไป บัดพิพในเวลาดถวาย เทศนา	๕๕
ประกาศเรื่องให้ตั้งฆ้องเวลา ๑๑ ทุกๆวัด	๕๖
ประกาศให้พระสงฆ์ผู้ถวายเทศนา ใช้คำให้ถูก	๕๘

(๔)

จ.ศ. ๑๒๑๕ (ว.ศ. ๗๒ หรือ พ.ศ. ๒๓๓๖) หน้า

ประกาศเตือนผู้ไปชอกขรมตให้เลิกตามแบบ	๕๓
ประกาศเรื่องเรียกกะป็น้ำปลา จำเข็เคยน้ำเคย (ฉบับ ที่ ๑)	๕๘
ประกาศเรื่องเรียกกะป็น้ำปลา จำเข็เคยน้ำเคย (ฉบับ ที่ ๒)	๖๐
ประกาศเรื่องนามพระอินทรธาดา อินทรโรตม	๖๓
ประกาศนามพระทนต์ไชยธรรมแลพระทนต์พุทไชยธรรม	๖๒
ประกาศว่าด้วยการสร้างวัด	๖๓
ประกาศเรื่องถวญฎีกา	๖๔
ประกาศเรื่องนามหัตถวงบนเทวทุกขราษฎร์	๖๕
ประกาศว่าด้วยเรื่องพ้องหวาดปาราชิก	๖๖
ประกาศว่าด้วยเรียกชอกขรมต่อมพระราชวัง	๖๕
ประกาศว่าด้วยถวญชองในงานโกนจุก	๖๖
ประกาศเรื่องให้ตั้งพระตั้งตามเนรทตบณ	๖๗
ประกาศให้เรียกชื่อพระทนต์ทชาติธรรมว่า พระทนต์- ไชยธรรม พระทนต์พุทชาติธรรม ให้เรียกว่า พระทนต์พุทไช- ยธรรม	๖๘
ประกาศให้ทำบาญชีพระตั้งตามเนรทตบณ ช่างทองและ ช่างอื่น ๆ ซึ่งทตเตต่า ถวญ	๖๐
ประกาศให้พระตั้งรับชาพระแก้วมรกตในเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ	๖๒
ประกาศเรื่องภิกษุตั้งตามเนรทตบณใครผู้หญิงจนถึงเป็นปาราชิก ให้มาตกระโทษจะยกโทษให้	๖๔



( ๕ )

ประกาศห้ามไม่ให้เอาแสงไม้ ไม้จากมาทำเป็นพะเพิงในพระ อารามหลวง	หน้า ๘๖
ประกาศห้ามไม่ให้ ชักล้อ แล ชวน ฤกษ์ตามแนว ประพศิ ธนาจาร	๘๗
ประกาศเรื่องให้ตั้งพระสังฆ ทถวายน้ำสังกรานต์ ในปีชวด พ.ศ. ๒๓๘๕ ใจ อิกกริ่ง ๑	๘๘
<hr/>	
จ.ศ. ๑๒๓๖ ( ร.ศ. ๗๓ หรือ พ.ศ. ๒๓๗๗ )	
ประกาศทรงคิดเทียบคน & จำพวก	๘๙
ประกาศทรงพระราชบัญญัติอนุญาตข้าราชการฝ่ายใน ทูลลาออกนอกราชการ	๙๐
ประกาศเปลี่ยนพระราชบัญญัติ	๙๐๐
ประกาศพระราชทานสัญญาบัตรในการที่ ทรงบริจาค เพชรใหญ่ประดับอุณาโลมพระพุทธรูปปฏิมากร	๙๐๑
ประกาศให้ ใช้คำว่า ฉศก แทน ฉอศก	๙๐๕
ประกาศห้ามมิให้ ฤกษ์ตามแนวรศบผู้หญิงมาพูดที่กฎ	๙๐๕
ประกาศเรื่องพระราชทาน ฉานา เปรี้ยวญี่ตั้งมากเกินไป จะต้องเข้าเดือนทำการพิมพ์	๙๐๘
ประกาศพระสังฆ ทจะตั้งมารับราชการ	๙๐๘
ประกาศเรื่องฟ้องความผิดกระทรง	๙๑๒

(๖)

	หน้า
ประกาศตั้งรพนามสำหรับช่างมา	๓๓๔
ประกาศเรื่องกรวมทุกความที่ไม่เป็นจริง	๓๓๕
ประกาศ ห้ามไม่ให้ผู้มีอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การพิจารณาคดี	๓๓๗
ประกาศว่าด้วยเขตการรวมทุกหรือราชการแต่กิจธุระ	๓๓๘
ประกาศห้ามไม่ให้หม่อมห้ามเจ้าต่างกรมมาคบนางใน	๓๓๙
ประกาศห้ามไม่ให้ทำฎีกาถวายด้วยกระต่ายม้วน แต่ให้ใช้อักษรตามแบบอย่าง	๓๔๓
หมายประกาศเขตรางวัลคดีราษฎรคดี	๓๔๔
ประกาศว่าด้วยลักษณะที่จะใช้ถ้อยคำในฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย	๓๔๓
ประกาศเรื่องเรื่องเงินทาสตกหิน	๓๔๖
ประกาศห้ามไม่ให้ทำศพหน้าวัดหลวงอารามทางเด็จ	๓๔๗
ประกาศพระราชทานนามวัดเงินว่าวัดราชฐาน วัดทอง ว่าวัดถนอมจนถึงห้าคืน	๓๔๘
ประกาศห้ามไม่ให้คนตั้งเป็นขุนหมื่นรับเบี้ยหวัด	๓๔๙
ประกาศให้ระดังเพลิงไหม้	๓๕๐
ประกาศห้ามไม่ให้ทำช่างเงินตกรเป็นช่างเผือก	๓๕๒
ประกาศพิมพ์โฆษณาพิทักษ์อาชีพ	๓๕๒

จ.ศ. ๑๒๑๗ (ว.ศ. ๗๔ หรือ พ.ศ. ๒๓๙๙)

ประกาศคนเดินว่าให้ระดังด้วยบ้าน

๓๕๕

(๗)

	หน้า
ประกาศให้ล้มเลิกเจ้าพระยาทั้ง ๒ องค์เป็นแม่ของด็กเลข	๓๓๕
ประกาศให้เรียกปีเถาะดีปัดคัก	๓๓๘
ประกาศเรื่องหม่อมเจ้ากราบถวายบังคมตาไปหัวเมือง	๓๓๘
ประกาศห้ามมิให้เรือท โดยเสด็จคักกระบวน	๓๔๓
ประกาศให้ ใช้เลขบริษัทกตัมหลังคัก	๓๔๒
ประกาศเรื่องคนกของนอก	๓๔๒
ประกาศขนานนามเมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองปัจจุบันค- คีรีเขตร	๓๔๖
ประกาศให้เขียนตัวเลขบริษัทประจำหลังคัก	๓๔๖
ประกาศว่าด้วยตครมผู้หญิงแต่เรื่องหม้อเรือช่าง	๓๔๗
ประกาศว่าด้วยออกพระนามแต่คำกราบทุก	๓๔๗
ประกาศว่าด้วยทำเงินแดง	๓๕๓
ประกาศว่าด้วยเขียนเลขประจำบริษัทกตัมหลังคัก	๓๕๓
ประกาศว่าด้วยไม้เควรพเสนาบดี	๓๕๔
ประกาศว่าด้วยตวงตราต่างๆที่ใช้ประทับตราภูมิ	๓๕๖
ประกาศว่าด้วยคนพาดเสฟดูราในเวลาตรุษสงกรานต์	๓๖๐
ประกาศว่าด้วยทองต้นนามหลวงแต่ทองต้นนามไชย	๓๖๒
ประกาศเรื่องถวายฎีกา	๓๖๓
ประกาศว่าด้วยหม้อข้าหลวงเดิม	๓๖๔
ประกาศกำหนดคักเลข	๓๖๘
ประกาศพระราชทานพระบรมราโชวาท ข้าหลวงซึ่งออก ไปคักเลขหัวเมือง	๓๗๒

( ๘ )

	หน้า
ประกาศขยำให้เชอกรหดอกซังอังกอำนาจเวองผ	๓๗๕
ประกาศเรื่องรบเบยหวัดแทน	๓๗๖
ประกาศกำหนดเปิดยนครวากุมคัมห้าม	๓๗๗
ประกาศจ้งด้วยราชฎรชาวกรุงเกำถวยเข้าเปิดอก	๓๗๓
<hr/>	
พ.ศ. ๑๒๑๙ ( ว.ศ. ๗๕ หรือ พ.ศ. ๒๓๗๙ )	
ประกาศจ้งด้วยผู้ทจรับทำภาษีอกรต่างๆ ให้ทำเรื่องรจถ	
ยื่นคามกรม	๓๗๕
ประกาศเรื่องให้หนังสือคัมภาษีอกร โดยพลการ	๓๗๖
ประกาศกำหนดเวลาถวยฎีกา	๓๗๗
พระบรมราโชวาทพระราชทานรางวัลเพิ่มเบยหวัดพระบรม	
วงศำนวงศ์	๓๗๐
พระบรมราโชวาทพระราชทานเงินและทรงตั้งถอนพระเจ้า	
ลูกเชอ	๓๗๒
ประกาศห้ามมิให้ใช้คำบางคำกรบบังคัมหุด	๓๗๕
ประกาศเรื่องให้สำรวจคฤหัสถ์อาศรัยวัด	๓๗๕
ประกาศจ้งด้วยประกาศที่ควรจจะเชอแต่ไม่เชอ	๓๗๗
ประกาศกำหนดทให้ชายให้เข้าแกคนนอกประเทศ	๓๗๘
ประกาศปรังทำหนังสือสัญญา	๒๐ ก
ประกาศเด็กภาษีมพรวอเรียกเบยนอกร ๓ คันตั้ง	๒๓๓

( ๕ )

	หน้า
ประกาศอนุญาตให้ทำการกับฝรั่ง	๒๓๕
ประกาศให้ค้าขายแลรับจ้างทำการต่อคนนอกประเทศ	๒๓๗
ประกาศให้ตั้งขอกรคว่าน้ำเก็บเรียกตามเดิม	๒๒๐
ประกาศให้ผู้ทเกรงว่ามีมั่งเ้าจะแพงก็ให้ซื้อเ้าได้	๒๒๗
ประกาศให้ ใช้เงินเหรียญนอกท ๑	๒๒๗
ประกาศมหาดังกรวนค บั่มะเด็งนพศก	๒๓๓
ประกาศให้ผู้ทเกรงเ้าจะแพงในกตางบั่มะเด็งซื้อเ้าแดง มือทำนาได้	๒๓๕
ประกาศให้ราษฎรซื้อเ้า	๒๓๖
ประกาศพักคอกกรคว่าน้ำ	๒๓๗
ประกาศพระบรมโชาทไม่ให้ทั้งด้คตตายตงในหน้า เรื่อง ทอคเตาเพลิง เรื่องให้ทาดั่มประคูนาค่าง	๒๕๒

จ.ศ. ๑๒๑๙ ( ร.ศ. ๓๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๐๐ )

ประกาศกำหนดอำนาจเจ้าบ้านและเจ้าพนักงานในการจับกุม	๒๕๗
ประกาศห้ามไม่ให้พระสงฆ์ตามเณรเที่ยวเตร่ในทางเสด็จ พระราชดำเนิน	๒๕๗
ประกาศการรักษพระนครคราวเสด็จประพาสหัวเมืองชาย ทเดตวันออก	๒๕๓

ประกาศให้ผู้ที่ไปราชการหัวเมืองต่างประเทศทำหนังสือ  
กราบบังคมทูลโดยตรง ๒๕๕

ประกาศว่าด้วยกองชุดอังกฤษกระทำศึก อนุญาตให้คนทั้ง-  
ปวงรับจ้างแลขายสิ่งของได้ ๒๕๗

ประกาศของหทัยนิพนธ์ออกแต่งตวเด็กแลพิศนเงินหทัยนิพนธ์ ๒๕๘

ประกาศถึงกระสันทางเสด็จพระราชดำเนิน ๒๖๐

ประกาศให้ใช้เงินหทัยนิพนธ์ที่ ๒ ๒๖๕

ประกาศพระราชกุดช่อมแซมถนน ๒๖๗

ประกาศขอพระราชบัญญัติให้ใช้เงินหทัยนิพนธ์ ๒๖๘

ประกาศจะแจกตัวมดศึกแก่ผู้ที่ไม่ควรศึก ๒๖๙

ประกาศขอออกหนังสือราชการงานเบกษา ๒๗๓

ประกาศวันสงกรานต์ ในขมเมยฉิมฤทศศก ๒๗๕

ประกาศเรื่องผูกขี้ ๒๗๖

ประกาศเรื่องอภกรเตาสุรารุงแก้ว ๒๗๘

ประกาศจ่ายเงินภาษีเข้าบำรุงพระนคร ๒๘๓

ประกาศพระราชทานนามยศของ ๒๘๖

ประกาศว่าด้วยคนเล็ดพร้าในวันสงกรานต์ ๒๘๖

ประกาศทรงปฏิสังขรณ์พระร่วงงัดที่เมืองดพบุรี ๒๘๗

ประกาศภาษีน้ำตาลทราย ๒๘๘

ประกาศไม่ให้เรียกเงินค่านาที่ราษฎรลากวางทำขึ้นใหม่ใน  
มีแรกทำ ๒๘๙

(๑๑)

	หน้า
ประกาศค่าธรรมเนียมนคราภิรม	๒๙๖
ประกาศค่าธรรมเนียนงตั้งคัมศัก ๓๐ ยก ๓๒ ยก ๓๕ ยก	๒๙๗
ประกาศว่าด้วยผู้ระถวายเวียงราว	๒๙๘
ประกาศว่าด้วยผู้ ซึ่งเกยวของด้วยทาชตุทหน ภรรยาของ ตัวหนไปอยู่ดงเควบานฉนนาง แดทรงอนุญาตให้ผู้ซึ่งเป็นครวม ผวเมียทาชตุทหนทกรวมวงไปเกาะมาชำระให้ระถวายฎีกา	๓๐๓

# ประกาศ

จับข้างทองชเลยศักดิ์

ด้วยจมนราชตามาต ปัดศกรมพระตำรวจในซ้าย รับพระบรมราช  
โองการได้เกล้าได้กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระ  
หม่อมตั้งว่า แต่ก่อนได้ ให้มีหมายประกาศไปให้เจ้าต่างกรมหากกรม  
มิได้ฝายน่าฝายใน แดเจ้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ในพระบรมมหาราช  
วังแฉพระบรมราชวัง แดผู้รักษามืองมืองกรมการณหุดเมืองปากไต  
ฝายเห็นขอทงปวง แต่บนคางซึ่งมีข้างทองชเลยศักดิ์ ให้เอาตัวมาตั้ง  
แก่พระเจ้านองยาเชอ กรมหลวงวงเทอดศรีวชิรมนทร จะไดทำการพระ  
เบญจาของต้นของพระเศษพระคุณนนน้อยนิก หาทนราชการไม่ จึงมี  
พระบรมราช โองการ โปรดเกล้าโปรด กระหม่อมตั้งว่า การ พระ  
เบญจาของเป็นกรใหญ่ ควรทพระราชวงษานวงษนเดชาทุดตอของ  
ชดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทงปวงจะคิดทาดนชงพระเศษพระคุณพรอม  
กันให้ ดันกวดตงทงควรทจะมิตบง ขางทองผู้ โดยหนึ่งใด ไม่ ให้เจ้า  
ต่างกรมหากกรมมิได้ ฝายน่าฝายใน แดเจ้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยใน  
พระบรมมหาราชวังแฉพระบรมราชวัง แดผู้รักษามืองมืองกรมการ  
ปากไตฝายเห็นขอทงปวง จึงเห็นแก่พระเศษพระคุณ เอาคองข้างทอง  
ชเลยศักดิ์มาตั้งให้สันเชิง แต่ในเดือนอ้าย บัญญตรีศักนใหญ่ใจได้  
ควนณนเดือนยี่ ซันค่างหนึ่ง จะให้ปลดอยข้างทองชเลยศักดิ์ซึ่งได  
ตัวมาททำพระเบญจาอัยแฉแฉก่อนนน ในหน้าคางวอออกเทยวดีฉบับ



ข้างทองซึ่งเหลือนอยู่ ถ้าแลผู้ใดจับได้ ตามคนสี่คนห้าคน ก็จะให้  
 ปล่อยผู้นั้นเสีย แต่ข้างทองที่จับมาได้นั้น จะเอาตัวไว้ใช้ราชการ  
 ในกรมข้างทองहतวงที่เดียวไม่คืนให้กลับไปคงหมื่นเลย ให้มหาดไทย  
 กระต่าใหม่ดัดดี กรมวัง หมายประกาศให้รู้จงทั่วตามรับสั่ง  
 หมายรับสั่งลงหนังสือพิมพ์ ผนวชนคร เดือนธันวาคม รัตนโกสินทร์  
 ปกษุณตรีศก

• • •

# ประกาศ

พระราชบัญญัติมรดกสินเดิมแลสินสมรส

(จัดจดหมายรับสั่ง เดือน ๘ ปกษุณตรีศก จุลศักราช ๑๒๑๓)

ศุภมศัศ จุลศักราช ๑๒๑๓ ศักราช ตั้งวันจตุระศกติกมาศศักราชบ็กษุณษ์ฐี  
 ศฤกษุณวารปริเนทกวดกจหนต พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอ  
 สัมมุติเทพยพงศ์ วงศ์าศิศวรกระษัตรีย์ อวชัศย์ราชินิกโรตม จาครันต  
 บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ์ ราชกษัตรีราชบรมนารถบพิตร พระจอม  
 เกดเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอันคฤณวิบุลยปรีชาอันมหา  
 ประเดรัษฐ เด็ดจออกเห็นอสูรณบัตตั้งกภายใต้พระมหากวเรเสวดร  
 ณ์ตร ณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬรัยพิมาน โดยสถานอุตราภิมุข

พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ แดงเด้าหน้าคัมภีร์มนตรีกระวีชาติ ราชพฤมา  
โหราจารย์เฝ้าเบื้องบาทบงกชมาศตามอันตบ

พระยามหาอำมาตย์นำข้อความนายภามาร้องถวายฎีกากล่าว โทษ  
พระยาชลบุรี กรมการ กับขุนเทพชาญา ขุนศักดิ์ ขุนกรวย บังคมทูล  
พระกรุณา ว่าเดิมข้าแดงอุมารดาเงินหกให้เจ้าแก้วมาขอข้าแดงเจียม  
คือนายด้งข้าแดงสืบตามารดาข้าแดงเจียม ให้เป็นภรรยาเงินหก มี  
เงินต้นสี่ต ๓๐ ค่าตั้ง เงินทน ๒ ชั่ง เรือนหอฝากระตางหนึ่ง  
นายด้งข้าแดงดียวกับข้าแดงเจียมให้อยู่กันเป็นสามีเมียกับเงินหก เกิดบุตร  
ด้วยกันคนหนึ่ง อยู่มาเงินหกตาย ฝ่ายข้าแดงอุมารดาเงินหกมาฟ้องต่อ  
พระยาชลบุรีจะขอเอาคืนเดิมคืน พระยาชลบุรีประทับพ้องให้ขุนมหาด  
ไทยเป็นตุลาการพิจารณาเสร็จด้านวน ดังตั้งเข้ามาให้พระกระเดื่องผู้  
ปรับฯ ตั้งไปว่า ให้ข้าแดงเจียมคืนเงินทน ๒ ชั่งกับเรือนหอหนึ่ง  
ให้กับข้าแดงอุมารดาเงินหกตามกฎหมาย ฝ่ายข้าแดงเจียมมีคำทูลว่า  
ว่า ข้าแดงเจียมกับเงินหกมีบุตรด้วยกันคนหนึ่ง จะไม่ได้ส่วนทรัพย์  
ของบิดาบ้างฤฯ ข้าแดงเจียมไม่ยอมคืนใจอยู่ พระยาชลบุรีขุนมหาด  
ไทยให้ยกคำเดียว จะเร่งเอาคืนเดิมคืนให้ข้าแดงอุมารดาเงินหกผู้ตาย  
ตามใบตั้ง

จึงมีพระบรมราชโองการ มारพระบัณฑูรสรดังหนาคำว่า เห็นอ  
เกล้าฯ ดังว่า ซึ่งพระกระเดื่องปรับตั้งว่าให้ข้าแดงเจียมคืนเงินเดิมให้  
ข้าแดงอุมารดาเงินหกนั้นหาเป็นยุติธรรมไม่ ประเพณีบิดามารดาประ  
กอบให้บุตรมีภริยาสามีแล้ว บริจาคเงินทองทรัพย์ดังของทั้งปวงให้  
แก่บุตรชายบุตรหญิงบรรดาจะให้สืบสกุลวงศ์เป็นเชื้อสายบริบูรณ์

ไปภายหน้า บุตรเชษฐบุตรสะใภ้ชุกกันเป็น ผัวเมีย กันจนมีบุตรด้วยกัน  
 บุตรของผู้ตายนั้นกับเนืองอยู่ในหลาน เป็นดั่งพันธญาติหาใช้ผู้อื่นไม่  
 ควรจะให้บุตรผู้ตายซึ่งเป็นหลานได้ส่วนแบ่งบ้านทรัพย์สินมรดกในดินเดิม  
 บางจึงจะเป็นยุติธรรม ดังแดนสืบไปเมื่อนำถาวยหญิงดั่งมรดกด้วย  
 กัน เขาตายดั่งกัน ดินเดิมมากน้อยเท่าใดให้ทำเป็น ๓๐ ส่วน ให้หลาน  
 ซึ่งเป็นบุตรของผู้ตายได้ส่วนแบ่งบ้านคนหนึ่งให้ ได้ส่วนหนึ่ง ถ้ามีบุตร  
 ๒-๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙ คน ก็ให้ ได้คนละส่วนจงทุกคน ถ้าดินเดิม  
 น้อยเหลืออยู่เล็กน้อยเท่าใด จึงให้ คนดินเดิมให้กับบิดามารดาญาติพ  
 ็นของของผู้ตายไป ถ้าผู้ตายมีบุตรถึง ๓๐ คนแล้วก็ให้ยกดินเดิม เสียอย่า  
 ให้ คนดินเดิมให้กับบิดามารดาญาติพของของผู้ตายเลย ถ้าผู้ตายมีดิ  
 น์มรดกมาก บิดามารดาญาติพของของผู้ตายหาแบ่งบ้านเอาดินดั่งมรดกไม่  
 จะขอเอาดินเดิมคืนดังนี้ ก็อย่าให้เอาเงินในดินเดิมมาแบ่งบ้านให้แก่  
 หลานเลย ด้วยเหตุว่าหลานได้ส่วนแบ่งในดินดั่งมรดกกว่าที่จะได้ส่วน  
 แบ่งบ้านในดินเดิมแล้ว ถ้าดินดั่งมรดกกับบิดามารดาญาติพของจะยกให้ ได้  
 แก่หลานไม่แบ่งบ้านเขาน้อยกว่าที่จะได้ส่วนแบ่งบ้านในดินเดิม ก็ให้  
 คิดแบ่งเฉลี่ยในดินเดิม ไปบรรจบกับ ดินดั่งมรดกให้ครบคนละส่วนทุกคน  
 ถ้าบิดามารดาฝ่ายชายกิด หญิงกิด ถึงแก่กรรมภาพทงบิดามารดา  
 ยิงแก่ญาติพของจะขอเอาดินเดิมคืน ก็ให้แบ่ง ๓๐ ส่วน ให้บุตรผู้ตาย  
 ได้คนละ ๒ ส่วน เหลืออยู่เท่าใดจึงแบ่งบ้านให้ตามพระราชกฤษฎีกา  
 เดิมถ้าไม่มีบุตรด้วยกัน มีดินเดิมมากน้อยเท่าใดให้ทำเป็น ๒๐ ส่วน  
 ถ้าชุกกันเป็นผัวเมียกัน ใน ๓๐ ปีตงมา ฝ่ายชายกิดหญิงกิดตายจากกัน  
 ดินเดิมมีมากน้อยเท่าใด ให้ คนให้กับบิดามารดาญาติพของของผู้ตาย

ตามมากน้อย ถ้ายกนด้วยกนพ ๓๐ บั้นไป ฝ่ายชายหรือหญิงก็  
 ตายจากกันตั้งแต่ ๓๐ บั้น ไปถึง ๓๖ ปี ให้คิดคิดคืนเต็มไว้ส่วนผู้ตายให้  
 ผู้ยังบั้นส่วน ถ้ายกนด้วยกนถึง ๒๐ บั้นไป เขาตายจากกัน ก็อย่า  
 คืนคืนคืนใหม่เก็บความวราคาญาตพของของผู้ตายนั้นโดย ดินดีมรดกทำได้  
 ด้วยกนมากน้อยเท่าใดให้แบ่งปัน ให้กนบความวราคาญาตพของบุตรหลาน  
 เขาผู้ตาย ตามพระราชกฤษฎีกาเดิม

(๑๒.ป.๓.๓)

# ประกาศ

## เรื่อง ใจท่งพ้อง

(คคจกหมายรับสั่ง รัชสมัย ปกฤษ จุลศักราช ๑๒๑๓)

ด้วยเจ้าพระยาบรมราช... รับพระบรมราชโองการได้เกิดว่า ทรง  
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ณวันที่ ๒๒ ค่ำ ปีกุญตรีศก เวลาเช้า  
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวิริยบริชาญาณทัตพิช  
 ราชธรรม์อันมหาประเดรัฐ ได้ตั้งออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย  
 มโหฬารวิमानโดยเสด็จอนุคราภิมุข พร้อมด้วยสมเด็จพระยา... แด  
 เสดนามคัมภีร์กระวีวิชาคัมภีร์โศภิตาจารย์เผ้าตของชุดพระบาทโดยอันคัม  
 นายพินิจราชกรมมหาดเล็กดำคัมความกราบทูลพระกรุณาว่า ตั้งแต่

ณวัน ๑๒ คำ บัญญัติศึกษามาจนถึงณวัน ๑๓ คำ บัญญัติศึกษ ได้ ๑  
 เดือน ราชครูผู้มคคพิงใจกับขุนศรีธรรมราชเจ้าศาล ณศาลหลวง  
 ด้วยข้อความแพ่ง อาญา อุตธรณ์ นครบาต ๓๓๒๒ ฉบับ ได้ส่ง  
 พียงไว้ให้ตุลาการหมายเกาะจำเลยมาพิจารณาแต่ ๓๖๐ ฉบับ ผู้มา  
 พียงละพียงของคนใด ที่ ขุนศรี ธรรมราชเจ้าศาลผู้ รับ พียง ๔๓๓ ฉบับ  
 พระศรีภริปริษา เสนาบดีศรีดำตักษณผู้ประทับ ๓๘๘ ฉบับ ตุลาการผู้  
 พิจารณา ๒๕ ฉบับ เจ้าทนต์ ๖๓๒ ฉบับ

จึงมีพระบรมราชโองการมาว่าพระมณเฑียรธรรม ถึงหนวกตำรังเห็น  
 เกดว่า ๑ ดังว่า ให้เจ้า พระยายมราช เป็นผู้ ดำรงการ ในกรมตุลา  
 ผู้ปรับแต่งตุลาการพิจารณาความราชฎรทั้งปวง เป็นยุติธรรมตาม  
 กฎหมายให้แล้ว โดยเร็ว เจ้าพระยายมราชซึ่งได้แต่งกฎหมายประ  
 กาศไว้ สำหรับผู้รับพียงผู้ประทับแต่งตุลาการผู้ พิจารณา แต่ฉบับไป  
 เมื่อนำ ถ้าผู้ใดมาพียงไว้แล้วทั้งพียงเสียไม่มาเดือนขุนศรีธรรม  
 ราชเจ้าศาลให้ส่งพียงไปให้ผู้ประทับก็ดี มีได้มาเดือนพระศรีภริปริษา  
 ศรีดำตักษณ ให้ส่งพียงที่ประทับไว้ ไปให้ตุลาการก็ดี มีได้มาเดือน  
 ตุลาการให้หมายเกาะจำเลยมาพิจารณาก็ดี ผู้ที่มาพียงละพียงของ  
 คนใด ให้ความค้างช้าอยู่ใน ผู้รับพียง ผู้ประทับ แต่งตุลาการนั้นหาชอบ  
 ไม่ ถ้าผู้พียงละพียงทั้งไว้ ไม่มาเดือนผู้รับพียง ผู้ประทับพียง แต่  
 ตุลาการให้ พิจารณาต่อไป พันกำหนด ๑๕ วันแต่ ใหญ่กพียงนั้นเด็ก  
 เสีย อย่าให้พิจารณาต่อไป

อนึ่งผู้ มคคพิงใจใหม่ด้วยข้อความประการใด ๆ ก็ดี ให้ขุนศรี  
 ธรรมราชเจ้าศาลเขียนบันแผนกจดหมายถึงกตมุตนายบ้านเรือนผู้พียง

ได้ว่าจะกล่าวโทษคนนั้นด้วยเรื่องความอย่างนั้นไว้ก่อน แล้วให้ผู้  
 พ้องนายประกันๆ ให้จึงได้ ใน ๓ วัน อย่าให้ขุนศรีธรรมราชเรียก  
 ค่าเชิงประกันแก่ผู้มาฟ้องนั้นเลย ถ้าผู้มาฟ้องขัดแย้งมิให้นายประกัน  
 ก็อย่าให้ขุนศรีธรรมราชรับฟ้องนั้นไว้ อนึ่งผู้มาฟ้องให้นายประกัน  
 แล้ว ผู้รับฟ้องกรบฟ้องไฉนหาได้ส่งเจ้ากระทรวงไม่ ผู้ฟ้องบ่ด้วย  
 แด่มีราชการไป ก็ให้ผู้หนึ่งผู้ใดมาบอกแก่ผู้รับฟ้องไว้เป็นค้ำประกัน ถ้า  
 กذبจากราชการแต่หาช่วยด้วยแล้ว ให้เตือนว่าความต่อไปใน ๓๕ วัน  
 ถ้าพ้นกำหนดจะโทษก็ฟ้องเสีย ให้นายเวรมหาตไทย กตาทิม หมวย  
 ประกาศทุกหมุ่ทุกหมอด ให้เจ้าต่างกรมแต่หากกรมมิได้ ฝ่ายนางผู้  
 ใน ในพระบรมมหาราชวังแลพระบรมราชวัง แลวงกำนันพันนาย  
 บ้าน นายอำเภอ อาณาประชาราษฎร์ผู้มคคีไหญ่จงทั่ว ให้ทำตาม  
 หมายประกาศนี้จงตกประการ ตามพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ  
 ตั้งพิมพ์ฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ

(๑ ป.ป.ด. ๑๐)

# ประกาศ

## เรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

(คัดจากหมายรับสั่งเดือน ๔ ปีฉุญตรีศก จุลศักราช ๑๒๑๓)

ด้วยเจ้าพระยามหาศรีศรีสุนทร รัชพระบรมราชโองการ ได้เกล้าได้กระ-

หม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งว่า ทุกวันนี้  
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรม  
ราชาภิเศกแล้ว ตั้งพระไทยจะทรงทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนา  
รักษาไว้ ซึ่งเขตรชนันทเดิมา แลอาณาประชาราษฎร์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน  
ให้ อยู่เย็นเป็นสุขทั่วไป แลพระราชหฤทัยทรงพระปรารภว่า  
ราษฎรเคียดชังเป็นความกนาค้าง โรงศาลอยู่แต่ก่อนบ้าง ครึ่งนบาง  
มีอยู่ เป็นอันมาก แลตุลาการผู้พิพากษาผู้ปรับ หาพิจารณา ความ  
ราษฎรให้ตัวเร่งเด็ดขาดแล้ว โดยเร็วไม่ ราษฎรได้ความเคียดชัง  
บ่ด้วยการทำมาหากินแลชวาทราชการงาน โขธา

จึงมีพระบรมราชโองการมาว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
เกล้าเห็นอกระหม่อมตั้งว่า ให้เจ้าพระยามหาเสนาบดีกราบทูลมาเป็น  
แม่กองช่วยดูคุณนาค้างหลวงผู้ปรับกับตุลาการทั้งปวง พิจารณา  
ว่ากล่าวบังคับบัญชาตัดสินความของราษฎรที่ค้าง โรงศาลอยู่เก่าใหม่  
นั้นให้ตัวเร่งเด็ดขาดแล้ว โดยเร็ว ราษฎรจะได้ ไปทำมาหากินเลี้ยง  
ชีวิตสืบไป เจ้าพระยามหาเสนาบดีทราบความอยู่ว่าตุลาการพิจารณาความ  
แต่อย่างยังบ้าง ตุลาการเดิมมีผู้คุมเรียกค่าฤชาธรรมเนียมกับคู่  
ความตาเหลือไป ฝ่ายคู่ความหารู้ อย่างธรรมเนียมไม่ยอมให้ ไป  
บางที่ตุลาการเดิมมีผู้คุมเรียกเอาค่าฤชาธรรมเนียม โจทย์จำเลยได้  
มากแต่ยังหาครบไม่ ฝ่ายตุลาการเดิมมีผู้คุมว่าได้ค่าฤชาธรรมเนียม  
น้อยเป็นความเถียงกัน ครั้นคู่ความจะว่ากล่าวให้เห็นจริงให้ได้  
ก็อยู่ในกวดอำนาจตุลาการเดิมมีผู้คุมจำใจต้องเสีย ให้ อีก บางที่

ศุภการได้ตัวคนร้ายผู้ทำผิดเป็นเสียนหนามแผ่นดินมาพิจารณาไว้เป็น  
 ดั่งชดพวกเพื่อน ครั้นได้ตัวพวกเพื่อนมาจำตรวนไว้ พิจารณายังหา  
 ได้ความจริงตามชัดไม่ นายพระขรรค์จึงเรียกเอาข้าราชการ  
 ดั่งชื่อ ๓ บาท นาม ๒ ดั่ง ร้อยใช้ ๒ ดั่ง ถอด ๓ บาท ๒ ดั่ง  
 ครวญ ๒ ดั่ง รวม ๓ ตำดั่ง บางทีใจหยาบของพวกท้าวโทษให้เรียก  
 จำเลยคดี ผู้ร้ายรับเป็นดังชดพวกเพื่อนคดี ศุภการได้ตัวจำเลยผู้  
 ของชดมาพิจารณาไม่เป็นดัง ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมให้กับศุภกา  
 การไปดั่งนี้ ก็เป็นที่ราษฎรได้ความเดือดร้อนหกรวไม่ เจ้าพระยา  
 ยมราชพร้อมด้วยถนัดคนศาลหลวง เห็นพระราชกำหนดบทพระอัย  
 กวรในหอหลวงซึ่งจำด้วยค่าฤชาธรรมเนียมออกมา มีเนื้อความว่า  
 ถ้าเป็นความรับสั่งในพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม  
 ให้มีศุภการชำระเอาความจริง ศุภการพิจารณาเสร็จแล้วจำนวน  
 โจทย์ควรต้องเสียค่าตั้ง ๓ ตำดั่ง เชิงพระกัน ๓ ตำดั่ง เทียบ ๓ บาท  
 ชดต้องถัดถาน ๒ ดั่งเพื่อง ดับพระยาน ๓ บาท ๒ ดั่ง ชนสัตว์ ๓ บาท  
 ๒ ดั่ง เมฆเดียง ๓ ดั่ง คัดทุก ๓ บาท ๒ ดั่ง ได้บท ๓ บาท ปฤก  
 ษาชราต ๒ บาท ๓ ดั่ง รักษาถนัดถนเดือนละ ๓ บาท เอาแต่ ๓ เดือน  
 ๓ บาท รวม ๕ ตำดั่ง ๓ บาทเพื่อง ให้เรียกค่าฤชาฝ่ายจำเลยทุก  
 จำนวน ๆ ละ ๕ ตำดั่ง ๓ บาทเพื่อง ยกแต่ค่ารับสั่ง ๓ ตำดั่ง ถ้ามีพระ  
 บรมราชโองการแลพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้  
 ลงพระราชอาญาจำ ถามจำเลยแต่โจทก์ผู้พิรุธให้ว่าความกันจนเสร็จ  
 แล้ว ศุภการกราบทูลพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พัน



โทษ ให้เรียกค่าทูลดอง ๓ ตำลึง รับผิดชอบ ๒ ตำลึง รวม ๕ ตำลึง  
 ใหญ่ ต้องจำช่วยกันเสียอย่าให้เรียกเรียงตัว ถ้าความผิดโปรดเกล้า  
 โปรดกระหม่อมให้พิจารณาให้ตั้งพระราชอาญาจำ ให้เสียค่าฤชา  
 ชรรณเนียมตามรูปความซึ่งได้พิจารณา อย่าให้เรียกค่าทูลดองค่า  
 รับผิดชอบเป็นอันขาด ถ้าโทษจำเลยมีค่า ให้เรียกค่ารับค่า ๒ ตำลึง  
 เพียง ค่าปลุกขัว ๒ ตำลึงเพียง ถ้าตั้งฎาทูลค่าปลุกขัว ให้ตุลาการ  
 เรียกค่าทูลค่าตั้งอย่างละ ๒ ตำลึงเพียง ถ้าทูลตั้งนั้นชอบ อย่าให้  
 เรียกค่าทูลค่าตั้งเลย ถ้าทูลตั้งไม่ชอบจึงให้เรียกเอาตามอย่าง  
 ชรรณเนียม ถ้าผู้ มัคคิตมาฟ้องศาลให้จำศาลเรียกค่ารับฟ้อง ๒ ตำลึง  
 ศาลหลวงให้จำศาลเรียกค่ารับฟ้อง ๒ ตำลึง พระราชพิณจรรย์อันฟ้อง  
 เงินขอเรียกเอา ๓ บาท ถ้าหัวพินมหาดไทย หัวพินภดาใหม่เอาฟ้อง  
 มาเงินขอเรียกเอา ๓ บาท ถ้าฟ้องตักถึงศาลโทษของเสียค่าหมาย  
 เกาะจำเลย ตรีตุลาการ ๒ ตำลึง เขียนหมาย ๒ ตำลึง เงินหมาย ๒  
 ตำลึง รวม ๓ บาท ๒ ตำลึง ค่าตั้งตัวจำเลยใหญ่บนายผู้ตั้ง ๓ บาท ๒ ตำลึง  
 รวมทั้งหมด ๓ บาท ถ้าความแพ่งประทุบพิจารณาแก้แค้นให้  
 ตุลาการเรียกค่าเชิงประกัน ๓ บาท ขอม ๓ ตำลึง รักษาขอม ๓ บาท  
 ปลุกขัวขอม ๒ ตำลึงเพียง รวม ๓ บาทตำลึงเพียง ข้างละเท่านี้ ถ้า  
 ความแพ่งประทุบพิจารณา ให้ตุลาการเรียกค่าฤชาเชิงประกัน ๒ บาท  
 ๒ ตำลึง ทงวงกำลังเพียง ตับพยาน ๓ บาท ๒ ตำลึง ชนดศร ๓ บาท ๒ ตำลึง  
 เบยเดียงเพียง ๓ ตำลึงของสถานที่ตั้งเพียง รักษาอำนาจน ๓ บาท คัด  
 คัดกระทรงแดง ๓ บาทตำลึง ข้าราชการ ๓ บาทตำลึงเพียง ไม้ตั้ง ๓ บาท

๒ ดั่ง ทุเดา ๒ ดั่งเพอง ติง ๒ ดั่งเพอง รวม ๓ คำตั้ง ๓ บาท  
ข้างละเท่าัน แต่ตีบหีบหนึ่งเขาก็มีผู้ใด ถ้าความนครบาดความอา  
ญาให้เรียกค่าเชิงประกัน ๑ คำตั้ง นอกจากนั้นเรียกเท่ากับความแพ่ง  
ถ้าโทษหาว่าจำเลยเป็นผู้ร้าย แต่ผู้ร้ายชดพวกเพื่อน ๆ รับเป็นดัจ  
แล้ว จึงให้ตุลาการเรียกค่าฤชาธรรมเนียมตรวจแถม ค่ำดชอ  
๑ บาท ร้อยใช้ ๒ ดั่ง ตรวจ ๒ ดั่ง นามัน ๒ ดั่ง ถอด ๑ บาท  
๒ ดั่ง รวม ๑ คำตั้ง ถ้าพิจารณาจำเลยผู้ต้องชดไม่เป็นดัจ ห้าม  
อย่าให้ตุลาการนายพระจ่ามรงค์นายผู้คุมเรียกเขาค่าฤชากับค่าธรรมเนียม  
ตรวจแถมเป็นอันขาด

อนึ่งโทษหาจำเลยแต่ผู้ร้ายรับเป็นดัจชดพวกเพื่อน จำเลยพวก  
เพื่อนผู้ต้องชดไม่เป็นดัจ ให้โทษผู้ต้องชดเสียเงินค่าฤชาธรรมเนียม  
ตรวจแถมแทนจำเลยแต่ผู้ต้องชด เพราะเหตุว่าคนกล่าวโทษแต่ชด  
ทำนไม่จริง เจ้าพระยามรธาทรบาดความตามพระราชกำหนดบทพระ  
อัยการแล้ว ให้หมายประกาศแก่ตุลาการเดิมและผู้คุมอาญาประจำ  
ราชวรในกรุงนอกกรุงให้จงทั่ว ถ้าโทษจำเลยเอาเงินค่าฤชามาเสีย  
ให้แก่ตุลาการ ให้ตุลาการจดหมายมัดตราให้กับคู่ความว่าได้ค่าฤชา  
ของผู้นั้นไว้เท่าอันเป็นสำคัญ คู่ความกับตุลาการจึงจะไม่ได้ จจาก  
เถียงกันต่อไป ถ้าตุลาการเดิมและผู้คุมเรียกค่าฤชาธรรมเนียมกับ  
โทษจำเลยเหลือเกินผิดจากหมายประกาศได้ นิตงแต่ ๑ เพองขึ้นไป  
พิจารณาเป็นดัจ จะเอาบันดาศักดิ์ตุลาการเดิมและผู้คุมตั้งปรับใหม่ให้  
กับคู่ความผู้ต้องเสียเงินนั้น ตามพระราชกำหนด บทพระอัยการ ซึ่งมี

มาแต่ก่อน แลซึ่งประกาศมาครั้ง<sup>๕๕๔</sup>นถตามกระแด้พระบรมราชโองการ ให้จัดแจงไปตามธรรมเนียมพระราชกำหนดเก่าไปก่อนนั้นพลาง แต่ในพระราชดำรินั้นยังทรงเห็นอยู่ว่าตูลงจนแดนจนค่าก็เป็นชำตุลตของ- รุดีพระบาทรมเบียดทกกับแล้ว จะมีธรรมเนียมให้มาเรียกร้องค่าธรรมเนียมแก่ตูลความซึ่งมีความทกชคืบเค้น คนจนนั้นทำอะไรหนัก หนาอีกเก่า ยังทรงพระราชดำริห้อยว่าจะเพิ่มเติมเบียดทกแก่ตูลจน ตูลถารจนค่าตงปวงให้พอเพียงชืดทวาราชการต้นองพระเดชพระ- คุณในที่ปลูกษาแก่ชวาระความด้วยกรุณาแก่ราษฎรอย่างเดียนแล้ว จะให้ตตุเด็กค่าชวาระธรรมเนียมตงปวงเดียนอีก แต่กรพระราช- ดำริห้อยจะบัญญัติยังไปไม่ตลอด เพราะวชการอื่น ๆ ที่จะต้องพรังจัด- แจงก่อนนั้นมมากนถ ห้ามชองที่จะทรงดำริหิตริครองปลูกษากับพระ- บรมวงศานวงศ์แต่ชำตุลตของรุดีพระบาทมูใหญ่ให้ตตุถงอันไม่ จึง- โปรดให้ใช้ยังนตามธรรมเนียมพระราชกำหนดเก่าไปก่อน แล้ว จึงจะทรงพระราชดำริห้อยนั้น ต่อภายหลังให้ตลอดไป ทั้งในกรุง- นอกกรุง

หมาย ประกาศพระราชบัญญัติ พระบรมราชโองการ โปรดเกล้า- โปรดกระหม่อมให้ลงหนังสือพิมพ์ ณวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ จุล- คักราช ๑๒๓๖ ปกฤษศคริศก ๖

(๑ ป.ป.ก. ๑๓)

## ประกาศ

เรื่อง ถ้อยคำตีบัตรแก้หม้อ

ว.จ.น.พ. ๖ เดือน ๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุญ พ.ศ. ๒๓๙๕

๑. คัมภีร์ ตัดทอนพระพุทธรูปราชรมยดีหัตถ์ตั้งฉัตร ไตร  
 สัตริย์กษัตริย์ตั้งฉัตรระบคยบันทวดศักรตั้งฉัตร ระฆังรูมาดีถก-  
 บัษกัสมิตถ์ดีฉัตรระประเนททกวด อกฤษฏ์ พระบาท สมเด็จ พระ  
 ประเมทรมหาธรรมิกราชาธิราช บรมนาถบรมพิตร พระจอมเกล้า  
 เจ้าอยู่หัว อดิเต็จพระบรมราชาธิเชกษณฉนวนศิริราชยมโหดริยดีม-  
 บัด ตั้งพระบรมราชหฤทัยจะทำบำรุงพระบวรพุทธเจ้าฉนวน แดเจ้าทุด  
 ดของชุดพระบาทมู โหญญ่น้อย สมณพราหมณาจารย์ อาณาประชา  
 ราษฎรทวชอบนชเสมาอาณาจักร ให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป พระเทพ-  
 มุนีวัดสุทธวรณพระอารามหลวงกับถานานุกรม พระตั้งขอมจร ๓๒ รูป  
 เข้ามาฉนในพระทงศุคคองมหาดประตว มีได้ ถ้อยคำตีบัตรพันตาม  
 ถานานศักดิ์เข้ามา ทรงเห็นว่าประมาทในราชประเพณี มีได้ ยำเกรง  
 พระบรมราชหฤทัย \* \* \* \* \*

จึงมีพระบรมราชโองการมานพระบิณชวรตั้งฉัตรถึงหนาทคาร์ดีเห็นอ  
 เกตว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งฉัตร ให้พระเจ้าฉนงยาเชอ  
 กรมหมื่นวงศาศนิต ให้ทำกฎประกาศโฆษณาพระราชกณะถานาน-  
 กรมในกรงนอกกรงให้รู้แจ้งทั่วฉนแต่ฉนสืบไปเมื่อหน้า ถ้าพระราช

คณะถาณานุกรมเปรียญอันดับ ฝ่ายคามวาสี อรัญวาสี เข้ามาใน  
 พระบรมราชมหาณเวศน์ แต่ พระบวรราชนิเวศน์ ด้วยกิจจานุกิจ สิ่งใด  
 ให้ห้มคลุม ขัดคุมเป็นปริมนชด อย่าให้ เด็กผ่าจิวรพาดเห็นอ  
 ชงสระประเทศ แดวให้ ถัดตาดับตรพชนเข้ามาตามถาณานุกัดก็ อย่า  
 ให้ชาติได้จิงทุกพระอาราม อนึ่งพระภิกษุสงฆ์ ในพระอารามใดถึงเว  
 มาสวดคณพระที่นั่งคฤศคมาปราสาท ให้มีถาณเปรียญมากำกับสวด  
 ดนของพระเศษพระคณพระบรมคัพอย่าให้ชาติ จะได้ดูแลการผิดแ  
 ขอบ อนึ่ง พระราชาคณะ ที่ นมมค ดมทบบินชมาตใน พระบรมมหา  
 ราชวงก็อย่าให้ชาติได้ ถ้าแแต่ว่าอาพารกให้บอกแก่เจ้าคณะเดิมให้รู้  
 เป็นค่านับ \* \* \* \* \*

อนึ่ง พระราชาคณะถาณานุกรมอันดับมาฉนในพระที่นั่ง อมรินทร์  
 วิมลฉน พระที่นั่งคฤศคมาปราสาท ห้ามอย่าให้ เด็กผ่าจิวรพาดบ่า  
 อนึ่งพระภิกษุสงฆ์รูปใดที่ ได้รับพระราชทานผ้าไตรจิวร กราบพระทม  
 ครวพระบรมราชภิกษก พระบวรราชภิกษกแแต่ ถ้าจะมีกิจธุระเขา  
 มาในพระบรมมหาราชวง แแต่พระบวรราชวง ก็ให้ครของเขามา ถ้า  
 แแต่จะมานมชมาตในพระบรมมหาราชวงแแต่พระบวรราชวง ให้ห้ม  
 ดองในคณนอก ให้เป็นปริมนชดจงทกรป ถ้าพระราชาคณะถาณา  
 นุกรม ฝ่ายคามวาสี ฝ่ายอรัญวาสี ริกฏประกาศนแแต่ ก็ให้คคเคอน  
 ว่ากถาวพระดังชอนจรตามวินยัดกษาบท ถ้าแแต่พระภิกษุสงฆ์กระทำ  
 ผิดคองพระบรมราชบัญญัติตั้งนแแต่ จะเขาคิวพระราชาคณะถาณา  
 นุกรมเป็นโทษด้วย

ริกฏประกาศมาณฉนจร เดือน ๗ ชน ๑๐ คำ บัญญัติศักดิ์  
 พระพุทธศักราชจวงแแต่ ๒๓๗๕ พระพุทธษา ๑  
 (ป.ส.๓.๑)

## ประกาศ

เรื่อง ให้พระราชกณะ ถานานุกรม เป็รียนู ท้ออาพาช

จควรายงารนำทลเกลา ฯ ลววย

ณวณอชการ เทอชน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุณ พ.ศ. ๒๓๓๕

๐ ด้วย พระยาประสิทธิ์ศุภการ พระศรีภริปริชาราชเดนาบตี  
ศรีดำรงทษณ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้มีหมายประกาศ พระราชกณะ ถานานุกรม  
เป็รียนู ทงปวงทมิฬนิจกตในคณะเห็นอ คณะกลาง คณะใต้ ทุกๆ  
พระอารามหลวงให้รู้จ้งทอภันว่า แตนตั้งไปเมือหน้า พระราชกณะ  
พระครู ถานานุกรม เป็รียนู ทมิฬนิจกตของคหนึ่งองค โคอาพาชด้วย  
โรคใดๆ ก็ให้จดหมายเอาชาการมวอขึ้นแก่พระยาประสิทธิ์ศุภการแต่  
โดยดัศย โดยจรง จะได้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้ ผ่า  
ดของรุติพระบาท จะได้ทรงพระกรุณาโปรดให้หมอลหลวงไปคชาการ  
มากน้อยประการใด จะได้พระราชทานดววยเกลาฯ บัจจยแลคคตณกต  
แลจะไดรับตั้งให้ชาราชการผู้ใดผู้หนึ่งทอชบ้านโกดเคียงพระอาราม  
นัปรนนิบัติโดยดัสมควร จะได้เป็นพระราชกุดตั้งไป ชย้าให้พระ  
ราชกณะ พระครูถานานุกรม เป็รียนู ทงปวง ชิงอาพาชบิต  
ควมไฉ่ไม่ให้กราบทล พระกรุณา ด้วยเกรงว่าจะให้หมอลหลวง  
มารักษา ควมชชน ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้หมอล ผู้ใดผู้หนึ่ง

รักษาตามใจผู้ใช้ เมื่อหมอบผู้ใดรักษาหาย ก็จะมีพระราชทาน  
รางวัล ถ้ามีกิจนมนต์แต่ตั้งใดสิ่งหนึ่งในพระบรมราชวัง ดังซกาว  
ไปอาราธนา ก็อย่าให้พระราชอาณาเขต ถานานุกรม เบรียน ซึ่ง  
มิได้อาพาธแต่ตั้งบังยัดเบือนไป ไม่รับกิจนมนต์เป็นอันขาดทีเดียว  
ถ้าแต่พระราชอาณาเขต ถานานุกรม เบรียน องค์ใดองค์หนึ่งแต่ตั้ง  
บอกอาพาธมิได้จริง ก็ให้ตั้งซกาวผู้ไปนมนต์ คนเอาชาติบัตรแดง  
ชาติบัตรพดกาด ชาติบัตรเล่ม ซึ่งถวายไว้หนักันมา จะได้กราบ  
บังคมทูลให้ทรงทราบได้ฝ่ายของชุดพระบาท ชุดแต่จะทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ

หมายมาณฉนวนของควร เดือน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุญตรีศก

(ป.ศ.พ. ๓)

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้พระสงฆ์ตามเกณฑ์การพะนัน

เกณฑ์ของท้องภาษีผ่านด่าน

ฉนวนทรว เดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ปีกุญ พ.ศ. ๒๓๙๕

๐ ถัด พระครูปลัดรัตนวิจารย์ วัดพระเชตุพน เจ้าคณะ  
กลาง มาถึงพระราชอาณาเขต พระครู พระปลัด ในคณะกลางท้องปวง

ทุกพระอารามหลวงจงแจ้ง ด้วยมีรับสั่ง พระบรมวงศ์เธอ กรมเจ้า  
 พระปรมาภิไธยในรตต์ ศรีสุคตขัตติยวงศ์ กรมพวงคำขิมบี๊ โปรดเกล้าฯ  
 ดังว่า ด้วยพระบรมการบัตติ พระศรีภริยาปริชา อัญเชิญพระราช  
 บริหารเสด็จว่า บัดนี้ให้มีภานิชนโก๋ ชนกกเขา แดชนปดากัก  
 ปดาศิม เป็นพระราชทรัพย์หลวงชนกของพระคองบัตติ ๒๐๐ คำตั้ง  
 ภาภิกษุแต่ตามเนรจะดกอดบ่นพินชนโก๋ ชนกกเขา แดชนปด  
 กักปดาศิม ทอดทบ้าน ให้ชาติภานิช ซึ่งจะเก็บเป็นพระราชทรัพย์  
 หลวงนั้น ฝ่ายพระพทจักรจะว่ากล่าวประการใด ได้ถวายพระพร  
 เข้าไปให้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า จะให้มีลิตขัตติหมายประกาศไป  
 ทุก ๆ พระอาราม ห้ามมิให้ภิกษุแต่ตามเนรเด่นพินชนโก๋ ชนกก  
 เขา ชนปดากัก ชนปดาศิม ทอดทบ้าน ไหว้ทอดทกอน ถ้ามพวง  
 ชนลัดกอดบ่นจับได้แต่มีนารของพองว่ากล่าวกัก พิจารณาเป็นลิตข  
 ให้ตั้งโทษโดยอาญาตั้งสงฆ์หนัก แดจะลิตตั้งแก่กรรมพระบรมการ  
 เหตุกระทำเบียดบังพระราชทรัพย์ ซึ่งเป็นภานิชหลวงให้ชาติ นับเข้าใน  
 ดั่งกระชาฏอนโดม เนื่องในชทินนากทานปวารณิกเหตุตั้งถวดหารนั้น  
 กำหนดเขาทคานทชนอนเป็นแดน ภิกษุหน้าเขาอดกตั้งเป็นภานิชพระ  
 ราชทรัพย์หลวง ดั่งจากคานจากชนอนไม่ไห้ชาติพระราชทรัพย์ภานิช  
 หลวงนั้น ก็เป็นชทินนากทาน ฝ่ายภิกษุซึ่งดกอดบ่นพิน ชนโก๋  
 ชนกก ชนปดอ นเขาพระราชมัญญัตติเป็นแดน กระทำเบียดบัง  
 พระราชทรัพย์ ซึ่งเป็นภานิชหลวงให้ชาติ ก็ด้ายกกับดั่งกระชาฏ เป็น  
 ที่รังเกียจจะร่วมอุโธตั้งตั้งชกรรมไว้ ในหม่มในคณะมิได้ จะให้ตั้งโทษ  
 ดั่งเดียวจากพระดำด้นว่า เหมือนภิกษุเด่นเบียดซึ่งเจ้าคุณพระราชาคณะ



ผู้ใหญ่แต่ก่อนพิพากษาให้ตั้งเสียนั้น แล้วจะตั้งทนต์โทษแก่เจ้าหมื่น  
 เจ้าคณะ ปรับเป็นทราย ๕๐๐ ตระกร้า แม่นมชนอารามใด อันเป็น  
 วัดเดิมแล้ว ชนทั้งในกรุงทงนอกกรุงแต่หัวเมืองใด ๆ ก็ดี ก็จะต้อง  
 ทนต์ทกรรมกระทำโทษตามทนต์ถวายพระพรเจ้าไป ให้กราบทูลพระ  
 กรุณาตั้งน แต่ให้พระราชคณะพระศรีธรรมาโศภมเจ้าหมื่นเจ้าคณะ  
 แลอธิการจงตรวจตราห้ามปรามกันให้กตสันทุก ๆ พระอาราม  
 อย่างใดจะได้เป็นประมาทอย่าให้ผิดนได้

ฉันทประภาศมาณวันพุธ เดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ปีมฤกษีศก ๑

(ป.ส.ณ. ๔)

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕

ภาค ๒

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๔

(ร.ศ. ๗๑ พ.ศ. ๒๓๑๕)

## ประกาศ

ให้ข้าราชการลอกพระราชบัญญัติจากหอหลวง

(กัตจาดหมายรับสั่ง เดือน ๖ ปีชวด จุฬศักราช ๑๒๑๔)

ด้วยพระศรีวิสุทธิราช เสด็จมาตั้งศรีสัตนาคนหุต รั้วพระบรมราช  
โองการได้เกิดว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้แต่งพระ  
ราชบัญญัติประกาศข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ซึ่งมีพนักงานใน  
กรมจนเห็นดีทั้งพระราชดำเนน โดยทางชลมารคถึงคนนั้นได้แต่ง  
ดำเร้งแล้ว ให้กรมพระสุรัสวดีคหิมาขยประกาศข้าราชการทั้งปวงให้  
มาลอกพระราชบัญญัติในหอหลวงลงเดินหมึกไว้ทุกคนจงได้ นาน  
ไปเมืองน่านถ้าใครไม่รู้พระราชบัญญัติอันนี้ แต่ทำให้ผิดพระราช  
บัญญัติประการใด ๆ แล้ว จะแก้ตัวว่าไม่รู้นั้นไม่ได้เลยเป็นอันขาด  
ก็เดียด จะลงพระราชอาญาเจ้าพนักงานซึ่งต้องเกณฑ์ ในกรมจนเห็น  
นั้น โดยโทษานุโทษตามรับสั่ง

(๑ ป.ป.ก. ๑๓)

# ประกาศ

ห้ามตัดกระบวนทางเสด็จ

(ประกาศไม่ให้นายเรื่อตัดกระบวนแห่)

(คังจากหมายรับสั่ง เดือน ๘ ปีชวด จุลศักราช ๑๒๑๕)

ศักราช ๑๒๑๕ ปีชวดจัตวา ๑๕ ๒๕๖๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพนักงานเสด็จพระราชดำเนินตามเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาศจันทร์เสศิณี พระราชินี และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินตามเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาศจันทร์เสศิณี พระราชินี และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร นั้น มีนายเรื่อผู้หนึ่งได้พาคนไปตัดกระบวนทางเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาศจันทร์เสศิณี พระราชินี และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ซึ่งมีพนักงานในกระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคทางสถลมารคให้จงทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทโดยอันควร จึงมีพระบรมราชโองการว่า พระบรมราชโองการว่า พระบรมราชโองการว่า พระบรมราชโองการว่า

เฉพาะพระศรีภริยบริวารเสนาบดีศรีเสด็จเสด็จ ให้แต่งพระราชบัญญัติประกาศข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ซึ่งมีพนักงานในกระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคทางสถลมารคให้จงทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทโดยอันควร

ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปณที่ตำบลใด ให้เจ้าพนักงานผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ในกระบวนแห่หน้าแห่ถึงที่ปลงระวังกวระไวให้กวดขัน

ถ้าเสด็จทางชลมารคห้าม อย่ำให้เรือเจ้าต่างกรมแต่ยังไม่มิกกรม แด

เรขาราชการฝ่ายหน้า ฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบวร  
 ราชวัง แลเรือราษฎรทั้งหลาย พายล่วงตักตักกระบวนแห่แถว  
 กระบวนเข้ามาได้เป็นอันชาติทีเดียว ถ้าเห็นเรือใด ๆ พายเข้ามา ก็ให้  
 เจ้าพนักงานซึ่งอยู่ในกระบวนนั้นห้ามปราม ถ้าห้ามมิฟังให้ยิงด้วย  
 กระสุน ถ้ายังไม่ฟังให้ยิงเรือได้ ถ้าเสด็จประทับอยู่ในพระอารามฤ  
 ที่ใด ๆ ก็ทอดจากเรือพระที่นั่ง แลเรือในกระบวนแห่ทั้งปวง ประทับ  
 อยู่กับฝั่ง ซึ่งหาได้ ออกถอยดำไม่ ถ้ามีเรือใด ๆ พายเข้ามา ก็ให้  
 เจ้าพนักงานในกระบวนแห่เรียกเข้ามาหยุดเรือได้ ไต่ถามว่าจะไปด้วย  
 ราชการอันใดฤจะไปที่ไหน แล้วให้ถามกันต่อ ๆ ขึ้นไปในพวกกระ  
 บวนแห่ ให้ไต่ถามว่าจนเวลาจะเสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระ  
 ที่นั่งแล้วฤยังไม่จนเวลา ถ้าไต่ถามเป็นแน่ว่ากาลยังนานอยู่ จึงจะ  
 เสด็จพระราชดำเนิน ให้คนควาเครื่องลำตราจูงเชือกให้เดินเชิง เมื่อ  
 เป็นแน่จะมีไซเรือคนร้ายแล้วจึงให้ปล่อยไป ถ้าเห็นว่ากาลจนจะ  
 เสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานคนควาเครื่อง  
 ลำตราจูงใหญ่เล็กเสี้ยกก่อนแล้ว จึงบังคับให้เรือนหงอกคนเอมฝั่งยัง  
 หยุดเสีย จนสิ้นกระบวนแห่แล้วจึงค่อยไป

ถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารค ให้เจ้าพนักงานในกระบวน  
 แห่ระหว่งห้ามคนอย่าให้แปลกปลอมเข้าไปในกระบวนแห่ แต่เดินล่วง  
 ตักตักกระบวนแห่ไปได้เป็นอันชาติทีเดียว ถ้าเสด็จประทับอยู่ในอา  
 รามฤที่ใด ๆ ก็ให้ระหว่งห้ามปรามอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดล่วงเข้าไปในล้อม  
 วงถ้าผู้ใดมิฟังจะขึ้นเข้าไปให้ใดก็ให้เจ้าพนักงานหยุดตัวได้ ไต่ถามให้  
 ไต่ถามว่าจะเข้าไปด้วยราชการสิ่งใด แล้วให้คนควาเครื่องลำตรา

ดูซึ่งจะพึงเห็นบัดนั้นเข้าไปโดยนัยก่อน เมื่อรู้เป็นแน่ว่ามีใช้พวก  
คนร้ายแล้วจึงปล่อยเข้าไป ถ้าเจ้าพนักงานผู้ใด ๆ มีทำตามพระราช  
บัญญัติ จะให้ตั้งพระราชอาญาเจ้าพนักงานโดยโทษานุโทษ

(๑. ป.ป.ก. ๑๕)

## ประกาศ

พระราชทานนามหม่อมเจ้า

(ค.ศ. ๒๕๖๕ เดือน ๘ ปีระก จุลศักราช ๑๓๘๕)

ด้วยพระศรีภริยา เสด็จมาตั้ง ครีเสด็จกลับ รับพระบรมราช  
โองการได้เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ตั้งว่า ได้ทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้า ๆ พระราชทานนามหม่อมเจ้าชายชาว ในกรมหมื่น  
มาดยาพิทักษ์ ว่าหม่อมเจ้าชายฉัตรเจ็ด หม่อมเจ้าชายตัวในกรมหมื่น  
มาดยาพิทักษ์ ว่าหม่อมเจ้าประเสริฐศักดิ์ แล้วให้กรมวังหมายประ  
ภาศให้รับทวงถามว่า แต่บัดนี้ไปเมื่อหน้าจะบาดหมายออกพระนาม  
หม่อมเจ้าทั้ง ๒ ของคุณนี้ ก็ให้บอกพระนามว่า หม่อมเจ้าชายฉัตรเจ็ด  
หม่อมเจ้าประเสริฐศักดิ์จงทุกแห่ง

ประกาศมาณแต่วันนี้ ๖ ค่ำ ปีระก จัตวาศักร จุลศักราช ๑๓๘๕

(๑. ป.ป.ก. ๒๑)

# ประกาศ

ว่าด้วยสังฆทาน

(คัดจากหมายรับสั่ง เดือน ๘ ปีชวด จุลศักราช ๑๒๐๔)

ศิริศุภมภ์คฤ อดีตกาลพุทธศักราชไมยลหัตถ์ตั้งฉวางระไครสคา  
 ษฤกษณัญจนดุตั้งฉวางระ บัคยบั้นกาดมัสกตั้งฉวางระ ฮาดาชมาศักร  
 บัคษบัญญิมิตถุศัตติวาร ปริเขตกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระประ  
 เมนทรมหาเมงกุฎฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระ  
 บาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตร พระเจ้าอยู่หัว ทั้ง สยามพระองค์  
 ซึ่งได้เสวยศิริราชสมบัติมาแต่ก่อน ในกรุงเทพมหานครอมรรัตนโก  
 สีนทรมหินทรอยทชยามหาคติถกภพรัตนราชธานีบริกรมย์ อุดมราช  
 นิเวศน์มหาสถานนี้ ได้ทรงบริจจาคพระราชทรัพย์ ให้ทำโกศนทานถวาย  
 แก่พระภิกษุผู้มีพระราชคุณะเป็นประจวบบางพระองค์ ได้ถวายในวัน  
 อุกุโบสถวันระ ๒๐ องค์ แต่ได้ทรงพระราชทานถวายด้วยมคภาษาว่า  
 “พุทธบุปผะสุดั ภิกษุสงฆ์สุดั นิยาเทม” สัมมคัจฉาเป็นสังฆทานเดิม  
 มิได้ขาด เว้นไว้แต่วันใน พระราชพิธีตรุษสงกรานต์ แลวันเข้าพรรษา  
 ออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันสงกรานต์ แลวันซึ่งมีการพระราชกุศล  
 อื่นต่างหากจากพระราชกุศลโดยปรกติ เมื่อทรงพระราชทานโดยว่า  
 เป็นสังฆทานตั้งนี้ พระภิกษุซึ่งเป็นที่ ๒ ของพระราชคุณะลงมาทั้งต้อง  
 อปโตกด้วยมคภาษาว่า “อภัย ปฐมภาโค มหาเถรสุดั ปาปุนาติ

ขอเสด็จ ภาค อมุหาก ปาปุนนติ” เป็นความลำบากแก่พระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้อยู่ปลงนิน อึ่งทรงพระราชดำริเห็นว่า การซึ่งถวายเป็นสังฆทานครั้งนี้ ถ้าจะเทียบคืบพระบวดีชวรรถถากฎีกาก็หาถูกต้องโดยสันติไม่ เมื่อว่าที่แท้ก็เป็นปาฎิภบศตักทานแต่อย่างว่าเป็นสังฆทานเท่านั้น จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบณชวรรถถึงหน้าตำราสั่งให้ นิมนต์ สมเด็จพระวันรัตน์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระศรีวิสุทธิวงศ์ มาพร้อมกันณพระที่นั่งศิวาลัย ในพระบรมมหาราชวัง มีพระบรมราชโองการตำราสั่งแต่พระกระแเสพระราชดำริให้ฟัง แต่วันมนต์ให้ สมเด็จพระวันรัตน์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระศรีวิสุทธิวงศ์ ไปเฝ้าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโรรส ศรีวิสุทธิวงศ์ด้วยวงศ์ กราบทูลโดยกระแเสพระราชดำริทั้งปวงนั้นให้ทรงทราบ เมื่อปลุกษาเห็นพร้อมกันว่าซึ่งกระแเสพระราชดำรินั้นชอบแล้ว จะได้ทรงบริจาคนพระพรทพย ออกมาเพ็ญพระราชกุศลในวันปรกติแด่ฉันขอโบสถ์ด้วย โภชนทานสืบไปในเบื้องหน้า

จึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโรรส สมเด็จพระวันรัตน์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระศรีวิสุทธิวงศ์ พร้อมกันเห็นว่า ซึ่งขอพระราชดำริทั้งปวงนั้นชอบแล้ว ต้องตามพระบวดีชวรรถถากฎีกา ถวายเป็นสังฆทานที่พระณ มีพระภาคครัดเทศนา ในทักษิณวิภังคสูตรมีประการ แต่มิณฑบาตรถถากฎีกาพระพรทพยกุศลเป็นสังฆคทา ทักษิณาที่ ๒ ที่จำแนกในพระบวดีว่า “เอตุตเถ เม ภิกขุ ภิกขุสงฆโต อุตทิสัสสชาติ ทานํ เทติ” ดังนี้ ในพระวินัยเฝ้าก็สมกับพุทธชานญาตว่า “อนุชานามิ ภิกขเว สัมผัสคคิ ๑๓๑ ปาฎิปฏิบัติ” ดังนี้ คำพระ



อรรถกถาที่ได้แสดงว่า “ธมฺมโณ หิ ราชมหามคฺคตฺสฺส วา เคเห อติ  
 ปณฺธิตานิ อฏฺฐุ อุตฺเทถภคฺคตานิ นิจุจฺ ทิยนฺติ ตานิ เขถวาริกภคฺคตานิ  
 ภคฺคา ภิกฺขุ วิสุตฺติกาเย ปริกฺกมฺมชฺนตี” อนึ่งคัมภีร์ที่โบราณจารย์  
 ธิรณาไว้อย่างรวบรวมบทแถมหลวงค์เป็นต้น ก็มีนิทานว่านางศิริมาได้  
 ถวายอัฐฐกภัตตรแก่ภิกษุถึงฆนฺตละ ๘ องค์ ภิกษุทั้งหลายก็ยกย่องนางศิริ  
 ให้ ไปเค็ดั่งรับอัฐฐกภัตตรในเรือนนางศิริมานั้นทุกวัน แต่มีนิทานว่า  
 พระเจ้าอโศกมหาราช แม่เมื่อทรงเลื่อมใสในนี้ใคร่ตามเนรมัน ก็ได้  
 ทรงถวายอัฐฐกภัตตรก่อน ด้วยค่าที่มากในคัมภีร์ต่างๆเห็นลุดค้องกับ  
 ด้วยพระราชดำริที่ทรงปฏิบัติครั้งนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติบูชาของ  
 ตามพระพุทธประสงค์ เป็นอภิวัดวิสุตฺติทักขิณาชปริมาณคุณวิบถยผล  
 อย่างอฏฺฐุ สัมภวจะ เป็นกถยาณวัดรับไปโดยราชประเพณี  
 ควรที่พระราชอาณาเขตแดนที่บรรจงทุกพระองค์ ในอารามหลวงจะ  
 คิดนถองพระเศพระคุณรักษา พระราชศรัทธาให้เจริญ พระราชกุศล  
 โดยสัมมาปฏิบัติ แล้วจึงได้รู้กำหนดพระราชประสงค์ว่า ตั้งแต่  
 ไปในพระบรมมหาราชวังจะทรงตงอัฐฐกภัตตรไว้เป็นถึงฆนตวันละ ๘  
 ส่วน เป็นบุคคิกถานวันละ ๒ ส่วนทุก ๆ วัน เป็นปรกติในวันอุสสัถ  
 เค็ดวันละ ๔ ครั้ง จะทรงถวายอัฐฐกภัตตรเพิ่มขึ้นอีก ๑๐ ส่วน เป็น  
 นิพัทธพระราชกุศลเดิมอไปมิได้ขาด เว้นไว้แต่พระราชพิธีตรุษสารท  
 สงกรานต์ วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา ถวายไตรปิฎกของ  
 ไตรปิฎก แต่วันนักษตฤกษ์อื่น ๆ ซึ่งมีถารพระราชกุศลพิเศษแปลกไป  
 กับคราวเมื่อพระราชธรรมีประการใด ๆ บ้าง ซึ่งจะมีได้ เป็นช้องแก่  
 การบำเพ็ญพระราชกุศลอันนี้ ให้พระราชคณพระครูในวัดเดิมวัด



บรมพุทธานุญาตในท้ายเสนาสน์นั้น ว่าดังนี้ “ ดุจนาถ เม ภนฺเต  
 สัมภเวสิ สัมภสฺส ปตฺตกถสฺส สัมภ อิตฺถนฺนามํ ภิกขุ ภคฺคฺชฺเตตฺถกํ สัม-  
 มนฺเนนฺยฺย เอตํ ญฺตฺติ สฺถนาถ เม ภนฺเต สัมภ อิตฺถนฺนามํ ภิก-  
 ขุ สัมมฺนฺนํ ยสฺสํ ยสฺมํ ฐมฺมํ อิตฺถนฺนามํ สฺส ภิกฺขโ  
 ภคฺคฺชฺเตตฺถกํ ฐมฺมํ สัมภสฺส ตสฺมา ญฺนํ ฐมฺมํ ฐมฺมํ ฐมฺมํ ฐมฺมํ  
 ภิกฺขุของคํนั้นจะได้เป็นพนักงาน สำหรับจัดแจงตั้งฆกักร ให้ตั้งแก่  
 ภิกฺขุในอารามตามลำดับพรรษา แต่ฐกักรที่จะพึงผลัดเปลี่ยนไปโดย  
 วินัยนิยมนั้น ๆ นั้นของพระเดชพระคุณรักษาพระราชศรัทธาให้เจริญ  
 พระราชาผู้สดตามพระราชดำริห์ทุกพระอาราม ตามขอวินัยกติกาสั่ง  
 ประกาศมานี้เทอดม ๑

(๑. ป.ป.ก. ๒๒)

## ประกาศ

ให้ ใช้ ในคำว่า สมเด็จ ให้ถูกตามเกียรติยศ

ด้วยพระศรีภริยาภิริชาเสนาบดีศรีวิธาอักษรณ์ รับพระบรมราชโอง-  
 การได้เกล้าฯ ดังว่า เจ้าเป็นกรมแต่ผู้มีใจเจ้า เป็นขุนนางตำแหน่ง  
 ใหญ่น้อยใด ๆ เมื่อพระราชวงศ์แห่งเจ้าราชการฝ่ายทหารพล  
 เรือกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในจะกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ฤฯ พุดจาออกชื่อ

ออกพระนามประการใด ๆ ก็ให้ พระราชบัญญัติไว้ คือว่าพระเจ้า-  
 อยุ่หวอดวงดวงหน้าของพระองค์ ให้ออกพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระ  
 หน้ากาก่อน อย่าให้ว่าสมเด็จพระเจ้า ถ้าเจ้าเป็นกรมสมเด็จพระก็ให้ว่า  
 กรมสมเด็จพระ อย่าให้ว่าสมเด็จพระเจ้า ถ้าเป็นกรมพระก็ให้ว่ากรม-  
 พระ อย่าให้ว่าพระเจ้า เหมือนอย่างพระเจ้าอยุ่หวอดวงของพระองค  
 บดิน ถ้าจะออกพระนามก็ให้ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า-  
 อยุ่หวอด พระบาทสมเด็จพระบรมเกล้าเจ้าอยุ่หวอด เจ้าเป็นกรมสมเด็จพระ  
 นน เหมือนอย่างกรมสมเด็จพระปรมาณูชติโนรส กรมสมเด็จพระ  
 เชาชาติศรี แดกรมเด็จพระอื่น ๆ กรมพระนนเหมือนอย่างกรมพระราม-  
 อิศเรศ กรมพระพิพิธโภคภิรมย์ แดกรมพระอื่น ๆ ฝ่ายพระราช  
 คณะที่ทรงพระกรุณาโปรดฯ ตั้งให้เป็นสมเด็จพระน เหมือนอย่างสม-  
 เด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ แดสมเด็จพระอื่น ๆ น  
 มีแต่สมเด็จพระเปเตา ให้ออกพระนามพูดจาว่ากล่าวตามพระราชบัญญัติ  
 ถ้าจะใช้อย่างอื่นแล้ว เจ้ากับขุนนางพังกักเป็นเหมือนกันไป กรม  
 สมเด็จพระเชชาติศรี ถ้าจะออกพระนามว่าสมเด็จพระเปเตา ก็เหมือน  
 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณอื่น ๆ ไป กรมพระพิพิธโภคภิรมย์ แด  
 กรมพระอื่น ๆ ถ้าจะไม่ว่ากรมหน้าเข้าก่อนแล้ว จะว่าพระเปเตา ก็  
 จะเหมือนพระพิพิธเดช แดพระอื่น ๆ ไป เพราะฉะนั้นให้คงใช้ตาม  
 พระราชบัญญัติจงได้ตามบริบตั้ง

หมายมีไว้แต่ณวันที่ ๓๑ ค่ำ บัชวดศักราช คักราช ๓๒๓๕

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้ใช้คำว่า ชอบเนื้อเจริญใจ  
แต่คิดเนื้อท้องใจ ในคำกราบทูล

(คคจกหมายรับสั่ง เดือนธันวาคม ปีชวด จุลศักราช ๑๒๑๔)

ด้วยพระบรมมหาราชวัง คีรีดิศพลักษณโรประการ จางวางกรม  
พระบรมมหาราชวัง รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ตั้งแต่นั้นไป เจ้าต่างกรม เจ้ายังมีได้ตั้งกรม แต่  
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวงจงรู้  
ทั่วกัน ถ้าจะกราบทูลพระกรุณาด้วยข้อความสิ่งใด ๆ ก็ดี ในคำควรจะ  
ว่า ๆ ชอบเนื้อเจริญใจ แต่คิดเนื้อท้องใจ ที่เคยใช้มาแต่ก่อน ๆ นั้น  
อย่าได้ว่าเลยเป็นอันขาดทีเดียว เพราะว่าไวพจน์เช่นนั้นเป็นคำหยาบ  
ไม่ควรจะกราบทูลพระกรุณาห้ามได้ ให้มหาดไทย กวหาใหม่ พระดีคดี  
หมายบอกลงทั่วตามรับสั่ง

(๑ ป.ป.ถ ๒๕)

## ประกาศ

เรื่องนามพระยาอัครวิธานภาพแลพระธัญญาภิบาล

(คคจกหมายรับสั่ง เดือนธันวาคม ปีชวด จุลศักราช ๑๒๑๔)

ด้วยพระศรีภริยาปรีชา เสด็จมาตั้งศรีดำรงลักษณ์ รับพระบรมราชโอง-

การได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้มีหมายประกาศ  
 ขึ้นไปในพระบรมราชวังว่า ชื่อพระยาอัครภาพนั้นแปดออกไม่ได้  
 ความถ้าจะแปลว่าความไม่เป็นอัครหาถูกต้องไม่ ให้เติมอักษรหน้า  
 อักษรหนึ่ง ว่าพระยาอัครภาพ แปลว่าผู้มีอนุภาพตั้งพระอิสริย ฤ  
 ว่าผู้มีอำนาจแห่งพระอิสริย ทั้งนึ่งจะสมควร

อนึ่งขอพระรัญญาภิบาลก็ไม่สมควร ด้วยความแปลว่าผู้ไม่  
 รักษาเขาเปิดออก หากสมควรต้องตามความประสงค์ ไม่ ให้เปล่งเสียง  
 ว่าพระรัญญาภิบาล แปลว่าผู้รักษาเขาเปิดออก โดยยิ่ง ถ้าไม่เชยชกให้  
 ราชบัณฑิตในพระบรมราชวังไต่ถามพระราชคณเริยญนักราชญ  
 ผู้รุดเกิด

อนึ่งพระยาประเสริฐดำรงนั้นไม่คชยจะรู้ ให้เติมคำว่าพระยา  
 ประเสริฐดำรงด้วย อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

(๑. ป.ป.ถ. ๓๐)

## ประกาศ

ชนานนามพระพุทธรูปมอญกรมการประจำรัชกาล

(ฉวันพุธ เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๕๕)

ศิริศยุภมัทศุ อดีตกาลพระพุทธรุคักราช ชะไมยงหัสสังวัจฉระไตร

สถาปนา บัญจะนฤตติงวัจฉระบัตยบัตถาด มุติกระตังวัจฉระไพศำช  
มาณะภางบักษ นวมิตถุติพุชวาระบริเณะภางะกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเทพยพงศ์ องค์อา-  
ดิศดรกระษัตริย์ อรชัตยราชนิกรโธม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิ  
ราชสังภาค อภิโตตฐาตติงตฐทเควระหัตถิ จักรับรมนารอติศดรราช  
รามรังกุล ตังกริตมุตตังวัจฉคอกฤษฐวูบมุตยบรพาคณย์ กฤษฐวณินหาร  
ตุงการิการรังตุงฤษฐติ บัญจะตักษณวิจิตรโธภากตังรพวงค์ มหาชโนต-  
มางคประเนต บาทบงกษยคตยประตักษตังรพคภณตมุตม บรมลฐมาต  
มหาบรุษยรัตน ตักษาพิพัฒน์ตังรพโลกตต ตังวัจฉวิมตคักคตตมาจาร  
เพชรญาณประภาไพโรจ เอนกโกฏิตังวัจฉคณอิมุตยตังคาน ทิพย  
เทพวตถวไพศำชเทยวคิณ อตตยพิเศษตังรพเทเวศวณรรษ เอก  
อรรคมหาบรุษยตักพิทมหากระตักวิปฏิภาติโลกตต วิมตปรีชามหา  
อุมบัตถิตยตังทรวิจิตรปฏิภาณ บริบณคณตังวัจฉมาทโธภากต  
มหาบวิจาร์นายก อนันตมหันตังวฤททเทชตังรพวิเศษศิรินทร มหา-  
ชนนิกรตังมอตังมมต ประตักษอรรษคิมโธมบรมราชตังมบัตถิ นพตต  
เดวตถนตวาคัตถวิริตตโนปตักษณมหาบรมราชากิเศลาภิตต ตังรพ  
ทศทักวิชิตไชยตถตมไทยตังวริยมหาตังวามินทร มเหศวรมหินทรมหา  
รามาชริราช อโรตมบรมนารอชชาติชชาวไศรย พุทชาทิไศรวัตถนตัง  
ณารักษ อฤษฐฐตักคตอรรคณรตังวัจฉติ เมตตากรุณาตัตตฤททัย  
อโนปไมยบญการ ตถตไพศำชนหารัษฐาชเบนทร ปรมเณะทรรวมิก  
มหาราชชริราช บรมนารอภพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระดำริหว่า พระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้โดย

ศิริราชสมบัติดำรงแผ่นดินมา มีพระเดชพระคุณแก่สัมณพราหมณาจารย์อานาประชาราษฎร์ทั้งหลายเป็นอันมาก ได้เป็นบรมธรรมิกราชาธิราชเป็นปฐมในพระบรมราชวงศ์อันนี้

แม้งถึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารกเด้า ก็ควรจะกล่าวว่าเป็นปฐมในพระบรมราชวงศ์นี้เหมือนกัน เพราะว่าเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จมาสถาปนาจักรพรรดิพระมหานครแด่พระบรมราชวงศ์อันนี้ให้ประดิษฐานดำรงมา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารก ก็เป็นพระบรมราชาโอรสผู้ใหญ่แล้ว จึงได้เสด็จขอยกจักรสถาปนาถวัลยเทพพระมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยามหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน แด่พระบรมราชวงศ์นี้พร้อมกันด้วย เมื่อพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้เสด็จศิริราชสมบัติทรงพระชราแล้ว ก็ได้ทรงสถาปนาให้เป็นกรมพระราชวังบวร แด่ได้มอบศิริราชสมบัติพระราชทานให้แต่ยังมีพระชนมอยู่ เพราะฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชซึ่งได้เสด็จสวรรคตได้ถวายพระเพลิงไหม้ที่ ทรงพระวรชักริที่เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช แด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารก เป็นต้นเป็นใหญ่ในพระบรมราชวงศ์อันนี้ จึงได้ทรงสถาปนาพระมหาปฐมมาดของพระองค์ทั้งสอง แต่ได้ทรงขนานพระนามพระพุทธรูปมาของคหนึ่งว่าพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก ของคหนึ่งว่าพระพุทธรูปเลิศล้ำนภาดลย์ ให้ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นที่เคารพสักการบูชาแก่พระบรมราชวงศ์อันนี้ แด่ข้าทูลลอองธุลีพระบาท เมื่อการพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาปีละ ๒ ครั้งเต็ม



ไป แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ พระบรมราชวงศ์ตามวงค์ดมณ  
 พรหมณาจารย์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง  
 ให้รู้ทั่วกันว่า พระพุทธปฏิมาองค์หนึ่ง ซึ่งถวายพระนามว่าพระพุทธ-  
 ยอดฟ้าจุฬาโลกนันทรงพระราชอุทิศถวายในพระบาทสมเด็จพระบรม  
 ไชยกาลิราชจักรพรรดินาถบพิตร พระองค์หนึ่ง ซึ่งถวายพระนาม  
 ว่าพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น ทรงพระราชอุทิศถวายในพระบาท  
 สมเด็จพระบรมชนกนาถบรมมหาราชบพิตร ให้บอกหมายใช้ ชื่อแผ่น-  
 ดินโดยพระนาม แห่งพระมหากษัตริย์ปฏิมาทั้ง ๒ พระองค์นั้น พระ  
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นด้วยว่าชอบอยู่แล้ว เพราะ  
 ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมไชยกาลิราช แด่พระบาทสมเด็จพระบรม  
 ชนกนาถนั้น ได้ด้วยศิริราชสมบัติเป็นปฐมในพระบรมราชวงศ์นี้  
 เหมือนพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้มาสถาปนากรุงเทพพวาราธิบดีวิชัยยา ซึ่ง  
 เป็นโบราณราชธานีเก่าแก่ ก็ได้ชื่อว่าเป็นปฐมในพระราชวงศ์ทั้ง  
 ปวงในกรุงเก่า พระเจ้าแผ่นดินในภายหลังครั้งกรุงเก่าก็ตั้งพระเชษฐ  
 พระคุณพระเจ้าอยู่หัวของรามาริบัติว่า ได้ทรงสถาปนาพระมหานครแ  
 ราชวงศ์ ให้ดำรงมาจนกว่าพระเจ้าแผ่นดินอื่น ๆ จึงได้ทรงสร้าง  
 พระปฏิมากรพระองค์หนึ่ง ชื่อนามพระนามองค์พระเชษฐบิทร ทรง  
 พระราชอุทิศถวายพระเจ้าอยู่หัวของรามาริบัติ ให้เป็นที่เคารพสักการ  
 บูชาแห่งพระเจ้าแผ่นดิน แด่ข้าราชการทั้งปวงสืบ ๆ มา ครั้นภาย  
 หลังมีพระเจ้าแผ่นดินได้ด้วยศิริราชสมบัติสืบมา ก็มีพระนามต่าง ๆ  
 กัน เป็นที่อ้างในพระราชพงศาวดาร แต่ในกรุงเทพมหานครนี้ พระ-  
 เจ้าแผ่นดินซึ่งเสด็จสวรรคตต้องไป มีพระนามปรากฏอยู่แต่พระ-

บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ-  
 หล้านภาลัย ๒ พระองค์เท่านั้น ก็ให้คงบังคับหมายไซ้ ซื่อแผ่นดินอยู่อย่าง  
 เดิมชอบอยู่แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้า  
 ซึ่งเสด็จสวรรคตได้ถวายพระเพลิงใหม่เดื่อนั้น ได้เป็นพระราชโอรส  
 ผู้ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อพระบาทสมเด็จพระ  
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัยยังไม่ได้เสด็จด้วยศิริราชสมบัตินั้น พระชนม  
 ใต้ ๒๐ พรรษาเศษแล้ว ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย  
 ได้เสด็จเสด็จสวรรคตด้วยราชสมบัติอยู่ ๓๐ พรรษา ทรงพระประชวรไม่ช้า  
 เสด็จสวรรคต พระบรมราชวงศ์ต่างกราบทูลขอพระราชทานพระ  
 พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเป็นพระราชโอรสใหญ่ ได้ดีท  
 ชาติสำเร็จราชการมาช้านาน จึงได้เชิญเสด็จด้วยศิริราชสมบัติต่อมา  
 แต่พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้านั้น เมื่อได้เสด็จด้วยศิริราช  
 สมบัติพระชนม ใต้ ๓๗ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๒๗ ปีเสด็จสวรรคต  
 ยังมีพระนามพิเศษปรากฏพ้นจากสามัญนามไม่ พระบาทสมเด็จพระ  
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่า ซึ่งจะออกพระนามพระเจ้า  
 แผ่นดินอื่น ๆ นอกจากพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช แต่พระบาท  
 สมเด็จพระบรมชนกนาถทั้ง ๒ พระองค์นั้น ด้วยไชยอักษรพจนานา  
 นั้นไม่สู้สมควร เพราะมิได้มีพระปณิธานพิเศษเหมือนพระเจ้าอยู่หัวทั้ง  
 ๒ พระองค์ แต่มิได้เป็นปฐมในพระบรมราชวงศ์ก่อน เพราะฉนั้น  
 ตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ซึ่งเสด็จสวรรคต  
 ได้ถวายพระเพลิงใหม่ตั้งแต่นั้น ถ้าจะออกชื่อแผ่นดินก็ให้บั  
 หมายไซ้อักษรอื่น ๆ นำอักษรเกล้าต่อเข้าว่าเจ้าอยู่หัว เหมือนอย่าง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วย้ายใช้อักษรอื่น ๆ นำนำอักษรเกล้าต่อไป บัดนี้สมเด็จพระบรมราชโองการमारพระบัณฑูรตั้งหน้าท้าวประดิษฐังให้สถาปนาพระนามพระบรมอัฐิ ในพระบรมเชษฐาธิราชเจ้า ซึ่งตั้งตั้งอัครรรค ซึ่งได้ถวายพระเพลิงใหม่นั้นว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แด่นับไปเมื่อหน้าถ้าพระราชวงศานวงศ์ ถิ่นพรหมมณจาจริย ข้าทูลฉลองพระบาทธานีประหารราชภูริทังบวง จะออกพระนามอย่างแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ก็ให้เรียกว่าแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

อนึ่งพระพุทธรูปมากรณของพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้านั้น มีพระนามว่าพระพุทธรังสรรค์ อักษรนั้นไม่ต่างกับอักษรพระนามพระพุทธรูปมิตร ซึ่ง เป็นพระ ผลิตของพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงมีพระบรมราชโองการमारพระบัณฑูรตั้งหน้าท้าวประดิษฐัง ให้แปลงพระนามพระพุทธรังสรรค์ว่า พระพุทธรังฤๅษี ให้อักษรต่างกับพระนามพระพุทธรูปมิตร ซึ่งเป็นพระ ผลิตของพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เหมือนอย่างพระพุทธรูปมากรณของพระองค์ ใน พระบาท สมเด็จพระพุทธรูปฟ้าหาโลกนิน มีพระนามว่าพระพุทธรังรัตน มีอักษรต่างกับพระนามพระพุทธรูปมากรณของพระองค์ ในสมเด็จพระบรมมหาไวยากริบดี ซึ่งมีพระนามว่าพระพุทธรังรัตนนั้น ฤๅจะออกชื่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้า ว่าแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธรังฤๅษี ด้วยพระนามแห่งพระพุทธรูปมากรณของ

พระขังคนนั้นก็ตาม ด้วยอำนาจพระราชกุศลผลกตัญญูกตเวที ในพระ  
เจ้าอยู่หัวทรง ๓ พระองค์ ซึ่งเสด็จสวรรคตล่วงไปแต่บัดนั้น ขอความศิริ  
สวัสดิ์พพัฒน์มงคลจงมีแก่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แด  
พระอรรคมเหษี พระราชวงศ์นางวงศ์ สนิมพรหมมณเฑียรย์ ข้าทูล-  
ฉลองของขลุ่ยพระบาทฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลอรณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย  
อันอาศัยในพระราชอาณาเขตร์ทวชอบอันสืบมาอาณาจักรนี้ เทอญ

(ปริวรรต • ป.ป.ก. •)

### ประกาศ

เรื่อง เกรงเงินแดงผู้ มีชื่อแล้วหนีไป และห้ามไม่ให้บวช  
กุลบุตรอายุพ้น ๒๕ ถึง ๗๐ เป็นเถรวาท  
(ณวัน เดือน ๑๑ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕)

กฎประกาศแก่ พระราชาคณะ พระครู ถานานุกรม เปரியู  
ธมฺมจรุ ทุก ๆ พระอารามหลวง แดงคชนทงคณะต่าง คณะเหนือ คณะ  
ใต้ ในแขวงจังหวัดกรุง แลหัวเมืองมณฑลเทศาภิบาลแห่งปวงจตุ  
ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิต-  
ชิโนรส ศรีสุคตขัตติยวงศ์ตั้งว่า ณวันพุธ เดือน ๑๑ ปีชวด  
จัดวารสาร พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้ทรงพระคุณบรมอนันต์คุณวิบุลยปรีชาอนันตมหาประเดรัฐ เด็ดจ  
 ออกณพระที่นั่งสุดีตมหาปราสาท ทรงพระราชปรารภเหตุอันพระยา  
 ศรีสุริยวงศ์กราบทูลพระกรุณาว่า เสร็จแล้วขออยู่ณวัดทองแดงแดง  
 เขาผู้ มีชื่อแต่หนีไปยังเขาค้อมิได้ จึงมีพระบรมราชโองการมาพระ  
 บัณฑิตผู้ถึงหน้าท้าวดีเห็นแก่ลา ๑ ถึงฉิบ ทั่วอันคนพาดอายุเกิน  
 อุปถัมภ์หลักหุดเข้าบวชเป็นเถรเป็นเณร ขาศรัยวัดทำการทุจริต  
 หยาบข้าวต่าง ๆ มีเป็นอันมาก แต่กุดบุตรจะบวชเป็นสามเณร ตั้งแต่  
 อายุยังอยู่ในทารกก็มีไปจนถึงอายุได้ ๒๐ ปี ควรที่จะอุปถัมภ์บวช  
 เป็นภิกษุ แม้นมีความซัดของด้วยเหตุอันใดอันหนึ่ง มิได้อุปถัมภ์  
 ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสามเณรไปอีก ๓ ปี จนถึงอายุ  
 ได้ ๒๕ ปี ถ้าพ้นไปก่อนนั้นไม่อุปถัมภ์ก็ให้สึกเสีย เบนคฤหัสถ์จะได้  
 รับราชการแผ่นดิน ห้ามอย่าให้บวชเป็นเถรเป็นเณรสืบไปอีกกว่านั้น  
 อนึ่งถ้าภิกษุชราอายุถึง ๘๐ ปีแล้ว จะปฏิบัติในสมณธรรมมิได้ จะ  
 ประจวบออกบวชเป็นเถร เป็นเณร ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้  
 บวช มิได้ห้าม แม้นคฤหัสถ์ชราอายุถึงถึง ๘๐ ปีแล้ว จะหากินเลี้ยง  
 ชีวิตในชราว่าคนชราจะบวชเป็นเถรเป็นเณรพอได้ บัณฑิต  
 นั้นเลี้ยงชีวิตโดยง่าย ก็จะได้หักบาญชคฤหัสถ์ ห้ามแต่อายุกว่า ๒๕ ปี  
 ขึ้นไปจนถึง ๘๐ ปี มิให้บวชเป็นเถรเป็นเณรในระหว่งนั้นเป็นอันขาด  
 ที่เดียว แม้นดวงพระราชบัญญัติครั้งนั้น อุปัชฌาย์อาจารย์ผู้บวชให้  
 ก็จะมีโทษฝ่ายพุทธจักร ศิวกุดบุตรผู้บวชก็จะมีโทษทั้งฝ่ายพุทธจักร  
 แดพระราชอาณาจักรทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นมหันตโทษ ถ้าพระราชอาณา

นานุกรมเปรียญอนุจรทั้งปวงทูลเกล้าฯ พระอารามแจ้งในพระราชกำหนด  
 กฎประกาศนั้นแล้ว ก็จงกระทำตามพระราชบัญญัตินั้นทุกประการ  
 (ปฏิรตละ ๑ ป.ป.ถ. ๑)

## ประกาศ

สงกรานต์ ๖๔ พ.ศ. ๒๓๑๕

ด้วยพระยาประสิทธิ์ศักราร รั้งพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ  
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระยาไพเราะบริรักษ์ อนุชิตพรหม  
 ขุนเทพยาภรณ์ ไทรมีชื่อพร้อมกัน ขอพระราชทานคำณนพระ  
 มหาสังกรานต์ทุกเกล้าฯ ถวาย ศัภมัตถุ มังคลาชัยศิริเรก พระพุทธ  
 ศักราช ๒๓๑๕ พระราชาภาต ครั้นเจตรมาตถาพบักษัตถิมัตถิตถะจิวาร  
 ศัทธิทวาภาตเพธาเซารุงแตง ๕ โมง พระสุริยทินกรเสด็จโคจรมีนราศี  
 ประเวศต์เมษราศี ทางโคณวิถ์ใกล้พระเมรุมาศ คณะนั้นนำนางเทพธิดา  
 องค์ ๓ ทรงนามชื่อชวาทงษ์ มาแต่จากคุมทวารวชิภาท่ากฤษกาพินด ทรง  
 พาวุรตทตคอกทบทิม ทรงอาภรณ์แล้วด้วยแก้วบัทมราช ภิกษาหาร  
 ผดอุมพร พระหัตถ์ชวาทวงจักร พระหัตถ์ซ้ายทรงตั้งขี ยืนทรง  
 ครุฑาแปนพาหณะ นำอมรคณาเทพยดาแดนโกฏีมารับพระเศียรท้าว  
 กระบิลมหาพรหม อันได้พานทองประคิษฐานไว้ ในถ้ำคันชู้ดที่เขา  
 ไกลดาด แดนทิมวันตประเทศ ขณะนั้นเทพยดากระทำการบูชา

ยากวิชิตนครตามวิสัยจาริตโบราณ แต่ก็มีเหตุกษัตริณาภิเษกพระเจ้า  
 เมรุมาศราชคัรบ ๖๐ นาที แต่ก็มีเหตุเข้าประดิษฐานไว้ในถ้ำคันชู้ด  
 ดึงแก้ว เทพยดาเจ้านามาชึ่งตดาวดวย อันชื่อว่าชนุนาตได้ ดูพรรณ  
 ภาษณาเขาไปตังน้ำในถ้ำโนตาดัระ ๖ ครั้ง เถาชนุนาตก็ละตายออกมา  
 คุงน้ำมันเนย แล้วพระวิษณุกรมเทวบุตรจึงเนรมิตโรงอันหนึ่งชื่อว่า  
 ภักวดี ให้หมเทพยนิกรออบตรดยยาเขมรดีทนาการนึ่งพร อมกันดมา  
 ทานรักษาศีล เอนำชนุนาตเป็นทกษณาทาน แจกกันตั้งเวรยทุก ๆ  
 พระองค์ ชวนกันช้ขนมได้มนต์ เดชกศตผลโตกระถ่านัน กับนทา  
 โทษแห่งมหาดังกรวณต์ ให้อนครชานตั้งไป ครั้นจำเวรยที่ชายสิริ  
 ดิมบัตกัมเทพยดาเจ้าทางปวง วิจิตรเป็นวันมหาดังกรวณต์ จันทวาร  
 เป็นวันเนา ภูมิฉารเป็นวันเถลิงศกพระยาวัน ครั้นณวันอังคาร เดือน ๕  
 แรม ๘ ค่ำ เพลาบ่าย ๕ โมง ๘ บาท ดั้นตั้งกรตั้งวิจิตร เป็นมตั้งตั้ง  
 วิจิตร จดศักราชขึ้นเป็น ๓๒๑๕ บัชวดจัตวาศก เหาวันหนึ่ง เป็น  
 วันมหาดังกรวณต์ ๓ วัน ผลทนาย พด อัจฉิน ตั้งบาท ตั้งกรวณต์  
 เป็น ๓ ประการ อธิบายเป็นตำมัญทุกทุกประเทศในตักถสมพท้อป  
 เกณฑ์พรณศำตศร์ พระพฤห์ตบตีเป็นอธิบดี นาคราช ๓ คัวันนาค  
 ให้ฝนตก ๖๐๐ ห่า อบตักถยงเขาศกรวาท ๒๕๐ ห่า อธิญญิกหิมวันต์  
 ๒๘๐ ห่า มหาดมตร ๓๒๐ ห่า มนุษ โดก ๖๐ ห่า ต้นมชยม กลางปดาย  
 อุดม เกณฑ์ชารวิศณตกราศิวาโยชาต น้ำเท่าบกุญตรีศัล เกณฑ์  
 ธิญญาหารออกเค็ช ๕ ธิชตถะ เขากถัวในภูมินาจะได้ กิ่ง เด็ยกิ่ง  
 ธิญญาหาร ผลาหาร มัจฉมิงดาหาร เป็นมชยมในยชวดจัตวาศก

หมายมาณวันเดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ บัชวดจัตวาศก เพลาเช้า ๓ โมง  
 ๖ บาท ออย่าให้ขาดได้ตำมรับตั้ง ๆ

(ป.ส.ณ. ๖)

## ประกาศ

ให้ทำสำมะโนครัว ภาษี ตามเนร แลค้ำยวัด  
วันพุธ เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕

หมายพระบรมการบดี จางวางกรมพระบรมการ หอดวงกรม-  
รักษา เจ้ากรมพระสังฆการีรัชกาล มาถึงพระศุภฤกษ์ณคณิศร พระ-  
ครูอุตรคณาภิรักษ์ ค้อยนายจ่างรับพระบรมราชโองการได้เกล้าได้  
กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า ตั้งแต่  
เดิศจักร์จนถึงถอยราชดัมบดีแล้ว หวังพระทัยที่จะบำรุง พระพุทธ  
ศาสนา แดพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลฉลองของชุดพระบาทสมเด็จพระ  
อาณาประชาราษฎร์ ไพรบ้านพลเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วไปในพระ  
ราชอาณาจักร โดยพระทัยกอบด้วยพระมหากษัตริย์ ทรงพระราช  
ดำริที่จ่างราษฎรไพร บ้านเมืองใน พระราชอาณาจักรกรุงเทพ ฯ คน  
หลายชาติหลายภาษาประปนกันมากกว่จะมาก หากรู้จำนวนแน่แน่ว่าจะ  
เป็นสำมะโนครัวว่าบ้านนั้นหมื่นคนหมื่นชวายน คนเดิมเท่านั้น คนจรไปมา  
คนเกิดคนตายเท่านั้น รู้จำนวนแน่ทุกบ้านทุกเมืองทุกปี แต่ประเพณี  
กรุงเทพนั้นแต่โบราณสืบๆมาหาได้ทำบัญชีสำมะโนครัวจำนวนคนทุก  
บ้านทุกเรือนไม่ มีบัญชีแต่คนที่ถือท้องมือหงมมือ คนนอกนั้นหา  
จำนวนว่ามีมากน้อยเท่าใดไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรม  
พระนครบาล ทำ บัญชี สำมะโนครัว ตามวง เจ้าต่างกรม หากกรมมิได้



บันดาข้าราชการผู้ใหญ่น้อยฝ่ายทหารพลเรือนแต่บ้านราษฎรมายื่น  
 ให้สิ้นเชิง จึงทรงพระราชดำริเห็นว่าในแว่นแคว้นกรุงเทพฯมีพระ  
 อารามอยู่ทั้งในทั้งนอกกรุงฯ มีพระราชอาคณະ พระครุ เจ้าอธิการผู้  
 ใหญ่น้อยทุก ๆ พระอาราม ในพระอารามนั้นมีภิกษุสามเณรอยู่เป็น  
 อันมากหาวิชาปฏิบัติมากน้อยเท่าใดไม่ ให้พระราชอาคณະ พระครุ เจ้า  
 อธิการผู้ใหญ่น้อยในพระอารามนั้น ๆ ในแขวงกรุงเทพฯ ทำบาญชี  
 ภิกษุสามเณรศิษย์วัด ฉกรรจ์ รูป แถ่น มายื่นแก่กรมสังฆการีย์ ให้  
 สิ้นเชิงว่า ในพระอารามนั้นมีสามเณรศิษย์วัด ฉกรรจ์ รูป แถ่น เท่า  
 นั้น จะได้คิดบัญชีกับบาญชีสาม โนครวัดซึ่งพระนครบรรดาทำมายื่น  
 จะรู้จำนวนคนในแขวงกรุงเทพฯ มีอยู่ทั้งภิกษุสามเณรชายหญิงเท่า  
 นั้นประการหนึ่ง จะได้รู้ว่าคนตายคนเกิด ภิกษุสามเณรศิษย์วัดใน  
 พระอารามนั้น เป็นมากเจริญขึ้นน้อยลงเท่าไหน ในพระอารามนั้น  
 ภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด มากขึ้นน้อยลงเท่าไหนด้วยเหตุประการใด  
 จะทรงพระราชดำริห์ลัดคดต้องไปตามเหตุ เป็นโดยทรงพระมหากรุณา  
 แก่สมณพราหมณาจารย์ ไพร่ฟ้าเจ้าแผ่นดินจะให้อยู่เย็นเป็นสุข และ  
 ให้กรมสังฆการีย์แต่งขุนหมื่นกำกับตรวจตราทำบาญชี ภิกษุ สาม-  
 เณรศิษย์วัด ในพระอารามนั้น ๆ ในแขวงกรุงเทพฯ ทั้งในกรุงนอก  
 กรุงทุก ๆ พระอาราม ถ้าพระราชอาคณະ พระครุ เจ้าอธิการ วั้หมาย  
 ประกาศแล้วให้เร่งทำบาญชี ภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด มายื่นแก่  
 กรมสังฆการีย์ ตั้งแต่วันเดือน ๘ ข้างแรม ปีชวด จัตวาศก ให้  
 สิ้นเชิง ถ้าผู้ใดบิดบังอำพรางเสียไม่เอาใจใส่ในบาญชีทางว่าว ภิกษุ  
 สามเณร ศิษย์วัด กัด มีผู้มาว่ากล่าวฟ้องร้อง หรือไปเกี้ยวข้อง  
 ค้องคดอยู่ในโรงศาลกรมใด ๆ สอบชื่อไม่มีในบาญชีสาม โนครวัดได้

พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด จำพวกนั้น ชื่อว่ามียอมตัวจะเป็นข้า  
แผ่นดินแล้ว จึงไม่ได้ชื่อในบาญชีสามเณรวิ ถ้าเป็นภิกษุ สาม-  
เณร ยังมีได้สดีกขาบท จะขายตัวตัวไว้แก่พระราชาคณะ เจ้าอธิ-  
การ ในพระอารามนั้นๆ แล้ว จะเกาะเอาญาติโยมมาไว้ ทิมเป็นจำนำ  
ถ้าภิกษุสามเณรจำพวกนั้นตาดีกขาออกแล้ว จะเอาตัวไปตั้งเป็น  
ไพร่หลวง ถ้าคนหัดศีลศิษย์วัด จะชำระเอาตัวตั้งเป็นไพร่หลวงให้  
ตั้ง ให้พระครูทักษิณ พระครูอุตร หมายถึงประกาศแก่พระราช  
คณะ พระครู เจ้าอธิการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยให้รู้จงทั่ว จงทุกพระอาราม  
ตามบัญชีได้ฝ่ายเหนือฯ

หมายมาณวันพุธ เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ ปีชวดจัตวาศกฯ

(ป.ต.๗)

## ประกาศ

เรื่องให้พระสงฆ์หนึ่งให้เป็นระเบียบในฉลากรานแด่ไมโทนากรฐิน  
วนอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๑๒ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๓๕

วัดที่จะได้แก่พระราชทานพระฐินทุกพระอารามนั้น ให้หลวง  
ธรรมรักษา ขุนศรีธรรมดังกา ประกาศเดียวกับพระราชาคณะ พระ



## ประกาศ

เรื่องห้ามมิให้ ผู้มีอายุเกิน ๒๔ เท่าว่า ๗๐ บวชเถรวาท  
ณวันพุธ ขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๑๒ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕

กฎหมายประกาศแก่พระราชอาณาเขต พระศรีรัตนโกสินทร์ อธิการ  
อันตั้งทุกพระอารามหลวงแลวัดชน ทั้งคณะกลาง คณะเหนือ คณะ  
ใต้ ในแขวงจังหวัดกรุงเทพฯ แลหัวเมืองมณฑล ได้ม้วยเห็นของบง  
คงทว ด้วยมีรับสั่งพระบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโน  
วงศ์ ครีดีศศกษัตริย์วงศ์ ตั้งว่า ณวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีชวด  
จุลศักราช ๒๓๖๕ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์  
อยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอนันตคุณวิบูลยปรีชาอันมหาประเสริฐ  
ได้ตั้งออกพระที่นั่งสุทไธศวรรย์ปราสาท ทรงพระราชปรารภเหตุอันเจ้า  
พระยาศรีวิชัยวงศ์กรมมังกุมทูลว่า เสร็จนบวชอยู่ดัดของเพลงแพง  
เขาผู้มีชื่อแถวหนึไปยังเขาตวมิได้ จึงมีพระบรมราชโองการมวนพระ  
บันฑูร์ตั้งหนาท ดำรัสเห็นอเถตาเห็นอกระหม่อมตั้งว่า ทุกฉนน  
คนพาดอายุเกินอุปถัมบพหัดกหัดเข้าบวชเป็นเถรเป็นเณร ฮาศรีวิชัย  
กระทำการทุจริตหยาบช้าคอง ๆ มีเป็อันมก แต่มีกุดบุตรจะบวชเป็  
ด้ามเณร ตั้งแต่อายุยังอยู่ในทารกหนุ่มไปจนถึงอายุได้ ๒๓ ปี ควรที่  
จะอุปถัมบพวชเป็นพระภิกษุ แม้นมีความขัดสนด้วยเหตุอันใดอัน

หนึ่งมิได้อุปถัมภ์ ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งเสียเป็นคดีเด็ด จะได้รับราชการแผ่นดิน ห้ามอย่าให้บวชอยู่เป็นเถรเป็นเณรสืบไปอีกกว่าหนึ่งนักษัตรถ้าภิกษุอายุถึง ๗๐ ปีแล้ว จะปฏิบัติในสมณธรรมมิได้จะประสูติออกบวชเป็นเถรเป็นเณร ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้บวชมิได้ห้ามแก่นักบวชที่สึกชราอายุล่วงถึง ๗๐ ปีแล้ว จะหากินเลี้ยงชีวิตในฆราวาสนั้นขาดนั้น จะบวชเป็นเถรเป็นเณรพอได้ บั้นตามากนั้นเลี้ยงชีวิตโดยง่าย ก็จะได้หกลบาณชีด้วยคดีเด็ด ห้ามแต่อายุกว่า ๒๕ ปีขึ้นไปจนถึง ๗๐ ปี มิให้บวชเป็นเถรเป็นเณร ในระหว่างนั้นเป็นอันขาดทีเดียว แม้นตั้งพระราชบัญญัติครั้งนั้น อุปัชฌาย์จารย์ บวชก็จะมีโทษฝ่ายพุทธจักร ศวักกบุตรผู้บวชก็มีโทษทั้งฝ่ายพุทธจักร แต่พระราชอำนาจจักรต้องฝ่าย ถ้าพระราชอาณา พระครูฐานานุกรม อธิการ อินทบริพัตรทุก ๆ พระอาราม แจ่งในพระราชกำหนดกฎประกาศนั้นแล้ว ก็จงกระทำตามพระราชบัญญัติครั้งนั้นทุกประการ

กฎประกาศมาณวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีชวดจตุศก

(ป. ส. พ. ๒๖)

### ประกาศ

เรื่องให้ซ่อมพระที่พระเจ้าไปตีพพในเวดถายเทศนา

เดือนยี่ แรม ๙ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕

ด้วยมีรับสั่ง พระบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

ศรีสุทนต์ด้วยคดีดังกล่าว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระยาประสิทธิ์ศุภการมาเสด็จว่า ณวันเดือนยี่ แรม ๘ ค่ำ ปีชวดจัตวาศัศก พระอรรณวมณีวัดจักรวรรดิราชาวาสเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เทศน์จบแล้วถวายอดิเรกยังไม่ทันจบ พระอนันตบถถวายภคตัสัพชน กระทำผิดเจมิดในพระราชฐาน จะให้ไปถูกษาโทษ แต่ทรงพระกรุณาโปรดให้ภาคทัณฑ์ไว้ครึ่งหนึ่งก่อน แตนัดไปภายหลัง พระราชาคณะองค์ใดจะเข้าไปรับพระราชทานฉันทมณฑล แล้วถวายเทศน์หน้าพระที่นั่ง จะยกถวายอดิเรกขอจบแล้ว จึงให้พระอนันตบถ สัพชนภคตัสัพชน ไปขย้าให้สัตย์ภคตัสัพชน ในขณะถวาย ยก อดิเรก ยังไม่ทันจบตงัน อนึ่งถ้าจะถวายยก อดิเรกมหาเด็กเชิญพระเต้านาครวัดเจ้ามาถวายแล้วจึงยก ถ้ายังมีได้ถวายพระเต้านาครวัดก็ขย้าเพื่อถวายก่อน ให้กระทำตามหมายประกาศตั้งนทุก ๆ องค์ องค์ใดไม่กระทำตามรับดังเกิด ความผิดเช่นเหมือนครั้งนั้น ก็จะให้ตั้งทณฑกรวมกระทำโทษจงหนัก

หมวยประกาศมาณวัน เดือนยี่ แรม ๘ ค่ำ ปีชวดจัตวาศัศก

(ป. ศ. ๓. ๙๔)

### ประกาศ

เรื่องให้ ระยะเวลา ๑๑ วัน ทักทวด  
เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีชวด พุทธศักราช ๒๓๙๕

ด้วยหลวงธรรมรักษา เจ้ากรมตั้งฆกาธิบดี รับพระบรมราช

โองการใต้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า ทรงพระราช  
 ศรัทธาสร้างพระอารามแด่พระซึ่งไว้ทุก ๆ พระอาราม เพื่อจะได้  
 ระวังเป็นประโยชน์ดีเยี่ยมแก่พระซึ่งซึ่งจะกระทำดังกรรม อุบัติ  
 กรรม อุปสัมบทกรรม เป็นต้น แด่พระซึ่งจะได้ครองผ้าในเขต  
 พัทธวัต แต่ทั้งทรงพระราชศรัทธาถวายเงินจัดแก่พระราชาคณะ พระ  
 ครุฑานานุกรม เปรียญ แด่พระซึ่งสอนจรทุกเดือน ด้านพระราชทรัพย์  
 เดือนละ ๗๐ ชั่งเศษ มีหนึ่งเป็นพระราชทรัพย์ถึง ๓๐๐๐ ชั่งเศษนั้น  
 ด้วยหวังพระทัยจะให้อายุพระธำมรงค์ต่อไป พระอารามที่ทรงพระ  
 กรุณาโปรดให้ตั้งเจ้ากรม ปลัดกรม ข้าพระไว้สำหรับพระอาราม  
 บาง พระซึ่งตามเนรแด่ข้าพระก็ผลัดเปลี่ยนกันตั้งระซึ่งมาทุกวันทุก  
 กัน ได้เพดบ้าง มิได้เพดบ้าง ครั้นณวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๕  
 ค่ำ บขจจจจจจจจ เพด ๘ ทมเศษ ทรงได้ ยืนเคียงระซึ่งวัดพระ  
 เขตพน วัดสังข์หิน วัดมหาธาตุ วัดราชบวรณ & พระอารามนตรีระซึ่ง  
 ชิน ทรงพระราชดำริเห็นว่าหาควรเพดซึ่งระซึ่งไม่ แด่ระซึ่งวัด  
 พระศรีรัตนศาสดารามยังหาได้ตีไม่ อนึ่งกรุงเทพฯ ทอดนนั้น ถกคำ  
 พานิช แยก สร้างอังกฤษ แด่นานาประเทศก็เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ  
 ดมถารโดยมาก เขาจะเข้าใจว่าด้วยามประเทศนั้นบถอพระพุทธเจ้าต่าง  
 แต่หาที่ยนเหมือนเขาไม่ แต่ชนี้จะระซึ่งดวงคนก็จวนดวงบ้าง ยัง  
 มีจวนดวงบ้าง ทรงพระราชดำริเห็นแต่จกทรงตั้งเวชพระทัยนัก แต่  
 ดับไปถ้ำพระอารามหดวงใด ๆ ที่ไม่มีเจ้ากรม ปลัดกรม ข้าพระแล้ว  
 ให้พระราชาคณะ พระครุฑานานุกรมเปรียญ ในพระอารามนั้น จัด  
 แงพระซึ่งให้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นพนกจาริระซึ่งให้ ได้เพดาคี่ ๓๓ ทม

ทุก ๆ พระอาราม จะได้เป็นที่เลื่อมใสแห่งดีบุรุษทายกแด่นานา  
ประเทศในกรุงเทพฯ ทั้งปวง อนึ่ง พระอารามหลวง ที่มีเจ้ากรม  
ปลัดกรม ข้าพระนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระยารักษ  
มณฑลเข็ญเอาตัว เจ้ากรม ปลัดกรม มาถวายแล้ว ดับไปเมื่อนำ  
ทรงทราบว่พระอารามใดที่ระฆังแต่เพลาตก ยี่หว่าทั้นเพลาตี ๑๑ ทุ้ม  
ตีระฆังวัดพระศรีรัตนศาสดารามไม่ จะให้มีโทษแก่พระราชาคณะ  
พระครูฐานานุกรม เปรียญ ในพระอารามนั้น ๆ ให้พระครูอมรวิชัย  
หมายประกาศไปทุก ๆ พระอารามหลวงอย่าให้ขาด ได้ตามรับตั้ง  
หมายมาณวัน เดือน ๓ แรมค่ำ ๓

อนึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระอารามใดถ้าถึงเพลา  
ย่ำค่ำแล้วไม่ตีระฆัง เพลาตี ๑๑ ทุ้มไม่ตีระฆัง ทำอุโบสถไม่ตีระฆัง  
ให้มีโทษจหนัก แต่ให้พระราชาคณะ พระครูฐานานุกรม เปรียญ  
ให้ห่านาฬิกาไว้สำหรับจะได้ดูฤกษ์ยาม วัดหลวงทุก ๆ พระอาราม  
ตามรับตั้งฯ

อนึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระราชาคณะ  
พระครูฐานานุกรม เปรียญ จะเขียนเป็นชื่อว่าพระญาณสิทธิ์ เป็นต้น  
จะถวายเข้าไปนั้น เขียนสิทธิ์ตรง ๆ ห้ามอย่าให้เขียนสฤทธิเป็นอัน  
ขาดทีเดียว ฯ

กับอนึ่ง การพระบรมศพครั้งนั้น อย่าให้พระสังฆแบกเดี่ยวพุ่มเต  
ตะเกียบ ให้โซ่สามเนตรเสกฤกษ์หักแบก พระสังฆนนั้นให้หมักคุมเป็น  
ปริมณฑลเค็ดรตามไป อย่าให้พระสังฆแบกหามเหมือนครั้งพระบรม  
ศพก่อน พวกมิจนาทิสฐจะตีเคียนพระดำเนินได้ ฯ



หมายประกาศมาณวัน เดือน ๓ แรมค่ำ ๓ ปีชวดนักษัตรจตุ-  
๒  
วาศก

(ป.ส.พ. ๑๕)

# ประกาศ

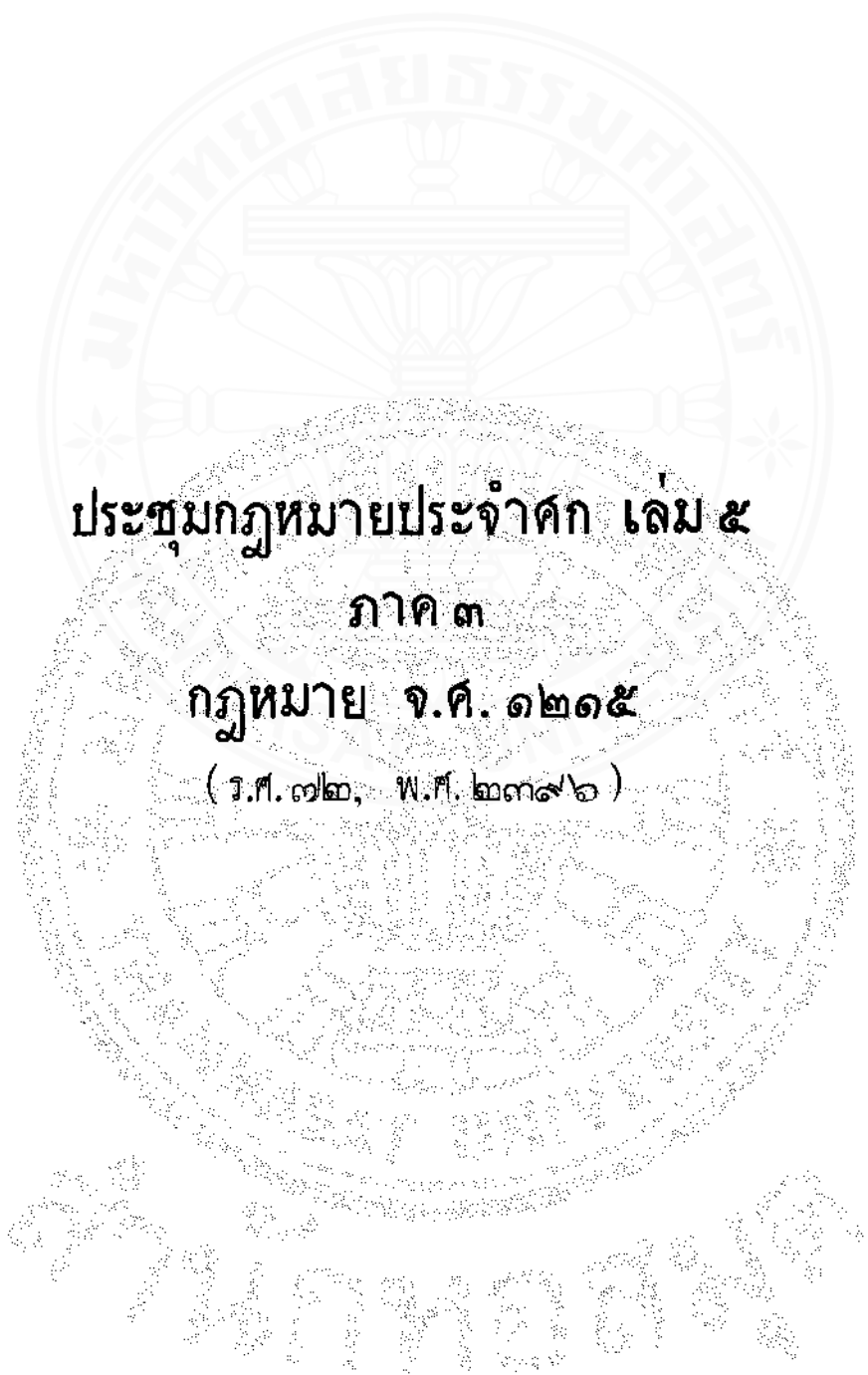
ให้พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ถวายเทศนาใช้คำให้ถูก  
เดือน ๕ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕

ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งจวบ ฌวน  
เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ ปีชวดจตุจตุศก หม่อมเจ้าพระญาณวราภรณ์  
ถวายเทศนาในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ตั้งนโมถวายศีลถวายเทศน์  
นั้นคำ ๆ สูง ๆ ไม่เต็มอกนัก จึงมีรับสั่งห้ามตงแต่บัดนี้เจ้าไปถวายเทศ-  
นา จะตั้งนโมถวายศีล ถวายเทศน์ก็ดี ที่ตั้งมาตั้งพุทธตั้งนั้น ให้ลง  
ชนิดเต็มอกนทั้ง ๓ ครั้ง อย่าให้คำ ๆ สูง ๆ เลย ที่ชนิดก็ให้เป็นชนิด  
ที่ติดอกให้เป็นติดอกตามฐานแห่งอักษรทวง ๕๓ ควณน อนึ่งกับทักขุ  
บอกอนุดนชินนี้ ให้ว่าอนุดนชิพระธรรมเทศนา อย่าให้ยกพระออกเดี่ยว  
อนึ่งคำที่ถวายในพระบวรเทศนานั้น ถ้าพระศรีดีเทศน์ก็ดี ให้จากทรง  
ศรีดีพระธรรมเทศนา อย่าได้ยกพระนนออกเดี่ยว อนึ่งความในเทศนา  
นั้น ถ้าคิดความให้ท่านแก่กระยาจกก็ดี แต่ให้ท่านแก่มิชฌุตามเนร

กิตติ แต่ว่าถวายทานแก่พระพุทธเจ้ากิตติ ก็ยกค่าแก่ชอกเดี่ยว ให้อ่านแต่  
กระยาจก แต่ภิกษุต่างแฉกร แต่ตั้งเค็จพระพุทธเจ้า ออย่าได้อ่านแต่โดย  
เป็นอันขาด กับอนึ่งเมื่อถวายเทศนาจบตงแล้ว ว่าตั้งมควรแก่เวด  
ให้ถวายว่าตั้งมควรแก่เวดอ ออย่าได้อ่านแต่โดยเป็นอันขาดทีเดียว ฯ

หมายเหตุณ เดือน ๕ ค่ำ บวชวัดจตุรวิชัย ฯ

(ป.ส.พ. ๑๑)



ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕

ภาค ๓

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๕

(ว.ศ. ๗๒, พ.ศ. ๒๓๙๖)

# ประกาศ

เดือนยี่ ท ไร่ อักษรผิดให้ถูกตามแบบ

((๑๒,๒๑,๓๕) ประกาศเดือนยี่ ไร่ อักษรผิด)

ด้วยขุนผู้ตรวจอักษร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าได้กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งให้ประกาศว่า ด้วยอักษร & อักษร คือ ฤ ฎา ฎุ ฎู นี้ หากควรจะได้หน้าแต่กระดาษใบ เมื่อถึงคำหญา หรือที่เขียนขอตรีภคว์โบราณ ว่าหญา บ้าง ว่าฎาบ้าง ก็ให้เขียนแต่อย่าง ฎา อย่างนี้ อย่าให้เขียนหน้าแต่ได้กระดาษใบ ด้วยตัวหอนัน เฉพาะนำได้แต่อักษรตัว เหมือนอย่างหมี่ หัน แหว่น อย่างนี้เป็นอักษรตัวจึงเอาหน้าไว้ อักษรตัวนั้นคือ ค ค ฆ ง ช ช ฌ ญ ฑ ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ฬ ฮ แดกระดาษนั้น ไซ้ ไต่ ไซ้ ไต่ แต่อักษรกลางเหมือนอย่าง เก้ง เป่า จำ อย่างนี้ เป็นอักษรกลางจึงได้กระดาษได้ อักษรกลางนั้น คือ ก จ ฉ ฎ ฏ ด ต บ อ ตั้งแต่ขึ้นไปให้ขาดของรูปพระบาท ใ หญ่ ผูน้อย ซึ่งจะมีพระเขียนหนังสือเรื่องราวขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ก็ให้ศึกษาไปตามเขียนให้ถูกต้องตามอักษรดัง อักษรกลาง อักษรตัว อย่าให้เขียนได้กระดาษ แต่เอาหน้าผิด ๆ เข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายไปอันชาติเดียว

พระราชบัญญัติพิมพ์แผ่นดินพทศ เดือนแปด ขึ้นสิบค่ำ ปีฉลู เบญจศก ศักราช ๑๒๑๕

# พระราชบัญญัติ

## ห้ามคดีที่ไม่ให้สัมคบบกษสามเนร

### ประพฤตินาจารย์จิตร

( (๑.ป.ป.๑.๕๐) ประกาศห้ามคดีที่ไม่ให้สัมคบบกษสามเนรที่ประพฤตินาจารย์ )

ในชื่อที่ขยเคยนลีสอง ขน๖ ค้า มีกฏเบญจศก เพดณาเข้า ๓  
 โมงเด็ค พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลทรงมิตไทเพยพษ  
 อองชาติคีอระชษตรียอระชคดียราชนิกโรคม จากวันคปรम्महाจักร  
 พรวิโรชาตั้งภาษ บรมราชาธิราชบรมนารถปรพทระจอมเกด้าเจ้า  
 ขยหัว เด็คจ ออกทรงปฏิบัติพระดั่งชนนท เข้าณพระที่นั่ง สมรินทร  
 วิหคณย์ มหยธิวยพิมาน โดยดีตามชตรามิมช พรขมด้วยพระบรมวง  
 ษานองษ แต่ชาทอดของชตพระบาทน์ โหญ่ผู้นอยเฝ้าโดยดำคัม จึง  
 มีพระบรมราช โองการมารพระบเนชรูร์ตั้งหนาท ค้ารดีเห็นอเกด้า  
 เห็นอกระหม่อมว่า ทกว่านสถนศร ทบวงเป็นภิกษสามเนรเข้าในพระ  
 ด้้านนนั้น บางจำพดมีครืทชคังใจรักษาคีตลสิกราบท อสคหเด่า  
 เวียนคัถระวิบีคณาชระตามดีคบัญญัติ ทวงจะให้เปนคนประ โยชน  
 กัมบาง แดงจำพดกเปนคนเกยจควันถตอจะกระเกนโพชราชการ ทดบ  
 ด้หันเข้าบวงเป็นภิกษสามเนร ข้าไครยฟังพระด้้านนเียงชิตตรี  
 แด่วประพฤตินาจารย์จิตรต่าง ๆ จนถึงเถ่นดีวาคีเปนปราชิกก็มีอยู่  
 มาก เพราะเหตุคด้วยคดีร้ายหญิงทั้งปวงถอถกษนิศ เข้าใจว่าชอ

ซึ่งชาติซึ่งตั้งขึ้น ถึงจะรู้ว่าภิกษุสามเณรรูปใดประพฤติอนาจารทุจริต  
 กระทำความผิดสิ่งใด ๆ ที่ตั้งจนถึงเป็นปราชญ์ก็ดี ถ้าไม่โกรธกัน  
 แลวก็จงเพิกเฉยเสียตั้งน ภิกษุสามเณรทั้งปวงจึงพากันประพฤติอนา-  
 จารทุจริต กระทำความผิดตามกได้ต่าง ๆ หนึ่งทรงพระราชดำริห์  
 เห็นว่า กาลทุกวันนี้ก็มีใช้ตนพระดำศนาแล้ว พุทธจักรก็ย่อมอาไศรย  
 พระราชอาณาจักร พระดำศนาจึงจะวัฒนารุ่งเรืองตั้งอยู่ได้ จึงทรง  
 พระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งหม่อมเจ้าจันทาให้เชิญ  
 พระกระณิธพระบรมราชโองการออกมาให้ชาวพระพุทธเจ้าพระมหाराช  
 ครูบโรหิตาจารย์ พระมหาวิชาธรรมิโก พระราชาครูพระครูพิราม  
 พระราชครูพิเศษ ขุนหลวงพระไกรศรี แต่งพระราชบัญญัติเพิ่มเติม  
 ขึ้นใหม่ แลนสืบไปห้ามอย่าให้คฤหรัทั้งปวงคบภิกษุสามเณรสืบสืบ  
 สืบกันชา กินสุรา ฆ่าตาดล้ม กินเขาคั่ว แลกินของที่ไม่ควรภิกษุ  
 สามเณรจะกิน ในเพดาคั่ว กินกับภิกษุสามเณรณบ้านเรือน โรงร้าน  
 ของคนเป็นอื่นชาติ หนึ่งห้ามอย่าให้ชายฉันทราภันชาน้ำตาดล้ม แล  
 ชายของที่ไม่ควรภิกษุสามเณรจะกินในเพดาคั่ว ให้ภิกษุสามเณรกิน  
 แลดื่มคบให้ ภิกษุสามเณรกระทำอนาจารสิ่งใด ๆ ณบ้านเรือน โรงร้าน  
 ของคน หนึ่งห้ามอย่าให้ชายหญิงทั้งปวงคบภิกษุสามเณรเดินไปถ้ว  
 ไฟโปงแปะ แลชนไก่ปลาดักปลาเข็ม เดินถวพนั้นต่าง ๆ บันคา  
 เจ้าภาชนะนายอกรรมภพระราชทรัพย์ตั้งชนทองพระคลังหลวง แลห้าม  
 อย่าให้ชายหญิงทั้งปวงคบหาภิกษุสามเณร ให้เข้ามาอยู่ในบ้านเรือน  
 โรงร้านของคนตั้งแต่เพดาคั่ว ยามจนวนรุ่งสว่างเป็นอื่นชาติ ถ้ามีกิจตั้ง  
 ใด ๆ จะนิมนต์ภิกษุสามเณรเข้ามายังถ้วถ้วห้ามมิถ้วใน กรุงเทพพระ

มหานครแต่แขวงกรุงเทพพระมหานคร ก็ให้เจ้าบ้านเรือนโรงร้าน  
 นั้น ๆ มาบอกกรมธรรมการแทนนายอำเภอผู้หนึ่ง ให้จดหมาย  
 สักมาศัณคนไว้เป็นสำคัญว่า วัฒนมธุระตั้งนั้น จะนิมนต์ภิกษุสาม  
 เณรชื่อนั้น อยู่พระอารามนี้ เข้ามาในบ้านเรือนโรงร้านของตนแต่  
 เพลา ๒ ยามจนรุ่งสว่าง ถ้าภิกษุสามเณรตั้งกิจแล้ว แลจะให้กลับ ไป  
 วัด ก็ให้มาบอกกรมธรรมการนายอำเภอ จดหมายสักมาศัณคนไว้  
 ด้วย ถ้าหัวเมืองไหนมาแจ้งต่อเจ้าเมืองกรมการธรรมการสำหรับเมือง  
 แต่แขวงกำนันให้รู้ ใจเหมือนกรุงเทพพระมหานคร ให้เจ้าเมืองกรม  
 การธรรมการแขวงกำนันนั้น ๆ จดหมายสักมาศัณคนชนแรมไว้  
 เป็นสำคัญ อนึ่งห้ามอย่าให้คฤหัสถ์ชายหญิงทั้งปวง ตั้งเรือรุมภิกษุ  
 สามเณรซึ่งเป็นพาด ไปเที่ยวคุกระถางเดินกรู้นผ้าป่า เทียวพายเรือแข่ง  
 เขี่ยคเดียวชชายหญิง แต่เที่ยววัด โชนหนดคองหนึ่งอันหนึ่ง แลการเดินทาง  
 ราชบรรองต่าง ๆ ให้เดือนเดียวพระเกียรติยศ ทำให้ชนอันมาแต่มา ๆ  
 ประเทศซึ่งถือสำคัญต่าง ๆ คุ้มกันประมาณได้ ถ้าผู้ใดบังอาจดองพระ  
 ราชบัญญัติฝ่าฝืนชนคภิกษุสามเณรสืบสืบกันชกกันตีรำนาดาลดม  
 กินเขาค่ากินหมั้น แลของที่ไม่ควรภิกษุสามเณรจะกินในเพศคฤ ก็น  
 กับภิกษุสามเณรณบ้านเรือน โรงร้านของตน แลชายสืบสรักกันชก  
 ทาลดม แลชายของที่ไม่ควรภิกษุสามเณรจะกินในเพศคฤ มีหมั้นเป็น  
 กัน ให้ภิกษุสามเณรกิน แลดื่มคบให้ภิกษุสามเณรกระทำอนาจาร  
 ตามถั่งใด ๆ ณบ้านเรือนโรงร้านตั้งกล่าวมานั้น มีผู้มาว่าพิจารณา  
 ได้ความจริงนั้น ให้ปรับไหมชายหญิงซึ่งกระทำผิดกับภิกษุสาม  
 เณร แลดื่มคบให้ภิกษุสามเณรประพฤตอนาจารทุจริตตั้งกล่าวมานั้น

นั้น โดยฉันทตามมติพระราชบัญญัติตามบันดาศักดิ์ทั้งผัวเมียเป็นพิใน  
 หลวง แต่ซึ่งผู้ใดบ้างอาจต้องพระราชบัญญัติ ดมคบภิกษุสามเณร  
 ให้เดินไปถือไฟโปงแปะ แด่เดินชนไก่ปลากัดปลาเขม เต็มสรรพนั้น  
 สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ณบ้านเรือน โรงร้านบ่อนของตน แด่เดินด้วยภิกษุสาม  
 เณรก็ดี บันดามภิกษุอวกร เจ้าภิกษุนายชากรได้ตั้งเงินชชนของพระ  
 คดงหลวงนั้น ให้ปรับใหม่เหมือนคฤหุรัถก็ได้บ่อนเดิน อนึ่งผู้ใดหลวง  
 พระราชบัญญัติ ดมคบให้ภิกษุสามเณรเข้ามาณบ้านเรือน โรงร้าน  
 ของตนแต่เพตรา ๒ ยามจนรุ่ง ไม่ได้บอกกรมธรรมการนายอำเพอให้  
 จดหมายไว้แล้ว มิใช่บอกเจ้าเมืองกรมการธรรมการแตรงทำหนังสือ  
 จดหมายไว้แล้ว มิใช่บอกเจ้าเมืองกรมการธรรมการแตรงทำหนังสือ  
 ฉันทตามมติตามบันดาศักดิ์ทั้งผัวเมียเป็นพิในหลวง ถ้าภิกษุสามเณร  
 เด็กชอลอยเข้าไปในบ้านเรือน โรงร้านของผูใด ๆ ในเพตราแต่รูป  
 เดียวห้ามเพื่อนภิกษุแลศษย์ ไม่ แด่เข้าไปในบ้านเรือนโรงร้านในเพตรา  
 ๒ ยามขึ้นไป ก็ให้เจ้าของบ้านเรือนโรงร้านจับภิกษุสามเณรนั้นมา  
 ดมกรมธรรมการจึงจะพ้นโทษ ถ้าจับมาดังไม่ได้ ก็ให้มาจำคุกต่อ  
 กรมธรรมการแต่โทษตามฉันทได้ อนึ่งผู้ใดบ้างอาจดมคบภิกษุสาม  
 เณรตงเรือร่วมภิกษุสามเณรซึ่งเปนพาส เทยวดกระตงเดินกรฐินผ้า  
 พายเรือแข่งเบียดเคียดกับชายหญิงทั้งปวง มิใช่บอกเจ้าเมืองเป็นฉันท  
 ให้ปรับใหม่ฉเปนนายดำซึ่งดมคบนัน โดยฉันทตามมติพระราชบัญญัติ  
 ตามบันดาศักดิ์เป็นพิในหลวง แต่ผู้ใดรวมเรือไปด้วยภิกษุสามเณร  
 นั้น ให้ปรับใหม่กมผู้ที่เป็นนายดำ อนึ่งผู้ใดมีศรัทธาหมนค ภิกษุ  
 สามเณรมาเทศนามหาชาติกดี ถวดคัพกดี ถ้าภิกษุสามเณรเทศนา



มหาชาติ แลตั้งตักตวงของนอกพระบาทแล้ว ก็ให้เจ้าของกณทั  
 เจ้าของดีพแลผู้ นมกตผู้มาพงนนั้น จับภิกษุตามเนรรูปนั้นมาตั้งกรม  
 ธรรมการแต่ใน ๓ วันจึงจะพ้นโทษ ถ้าไม่จับมาตั้งแต่ไม่น่าความมา  
 ว่าต่อกรมการธรรมการแต่ในกำหนด ๓ วันแล้ว มีผู้มาฟ้องกล่าวโทษ  
 พิจารณาเป็นคดี ให้ปรับใหม่เจ้าของกณทัเจ้าของดีพทงผดเมียบแต่  
 ผู้ นมกต โดยถานเดิมคตามบันตาคักตเป็นพิไนยหลวง ผู้ที่มานั่งฟัง  
 นั้นให้ปรับใหม่กึ่งเจ้าของกณทัเจ้าของดีพ อนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของงาน  
 หราไซน หน หาดคอน ังว หนึ่ง แลสารเดินพอนราชบริวของต่าง ๆ  
 มาเดินณบ้านเรือนกต ตำบลใด ๆ กต ผู้เป็นนายกำกับงานไปเดินกต  
 ผู้มาตวงน โรงหนักต นอกจากงานภิกษุตามเนร ในพระอารามแล้ว  
 ให้เจ้าของงานผู้กำกับงาน แลผู้ซึ่งมาตพอนราชบริวของทงปวงเอาใจ  
 ได้คอยตแลระวง ถ้าเห็นภิกษุตามเนรเข้ามาตงานเดินพอนราชบริว  
 แล้ว ก็ให้จับภิกษุตามเนรมาตงานรูปนั้น ๆ มาตั้งกรมธรรมการ  
 ตามรมดัง ถ้าจับไม่ได้ก็ให้มาตจากกล่าวตกรมธรรมการแต่ใน ๓ วัน  
 จึงจะพ้นโทษ ถ้าเจ้าของงานผู้เป็นนายกำกับการเดินพอนราชบริว  
 ต่าง ๆ แลผู้มาตงานโรงนั้น เห็นภิกษุตามเนรมาตงานแล้ว ไม่จับค  
 มาตวง ไม่น่าความมาว่าใน ๓ วัน มีผู้มาตพิจารณาเป็นคดี ให้ปรับ  
 ใหม่เจ้าของงาน แลผู้เป็นนายกำกับไปเดินนั้น โดยถานเดิมคตาม  
 บันตาคักตเป็นพิไนยหลวง แลให้เจ้าของงานผู้กำกับการ เดินพอน  
 ราชบริวของต่าง ๆ นั้น ถ้าขาดคตจำเพาะพระภิกศพระปฏิมากร แล  
 พระธรรมพระสังขจึงถ้าหักแล้ว ให้ตระถการรัชการณเจ้าของงานผู้  
 กำกับงานว่า ผู้ใดมาตการเดินพอนราชบริวของร่วมเพตภิกษุตามเนร

บ้าง ถ้าเจ้าของงานผู้กำกับงานให้การว่า คนนั้น ๆ มาดูงานร่วม  
 เพลาภิกษุสามเณรมาแล้ว ให้ตระลาการเอาตัวผู้ที่มาดูงานร่วม  
 เพลาภิกษุสามเณรนั้นมาพิจารณาได้ความจริงแล้ว ให้ปรับโทษถึง  
 เจ้าของงาน อนึ่งผู้ทเห็นภิกษุสามเณรประพฤติอนาจารทุจริตกระทำ  
 ความผิดต่าง ๆ จนถึงเป็นปาราชิกแล้ว ผู้เห็นไม่จับภิกษุสามเณรรูป  
 นั้นมาดู ฤ็กไม่มาว่ากล่าว ในกำหนด ๓ วันแล้ว มีผู้มาว่าพิจารณา  
 เป็นลัทธิ ให้ปรับโทษผู้ทเห็นภิกษุสามเณรประพฤติอนาจารดังกล่าว  
 มานั้น ถึงผู้เป็นเจ้าของเรือนตามบันดาคักัดเป็นพิไนยหลวง ถ้าเป็น  
 ความบวรชก ให้ปรับโทษถึงผู้ผิด แต่ผู้ทว่าภิกษุสามเณรประพฤติ  
 อนาจารดังกล่าวมานั้น ถ้ารู้แล้วไม่นำความมาว่าต่อขรมขรรณการใน  
 แต่ ๓ วัน จนถึงมีผู้มาฟ้องกล่าวโทษ โปรดให้ตระลาการพิจารณาได้  
 ความจริงนั้น ให้ตระลาการ หอตเงินเชือกแค่วเรือนผู้ผิดไป ๓๐ วา  
 ถ้าความปาราชิกอยู่ใน ๓๐ วา ให้ปรับโทษเขาเดือนทำพระอาราม  
 หลวง ๓๐ วัน ถ้าอยู่ใน ๕๐ วา ให้ปรับโทษเขาเดือนทำพระอาราม  
 หลวง ๕๐ วัน ถ้าคักัดนาตั้งแต่ ๕๐๐ ไร่ขึ้นไป ให้ปรับไปทำแทน  
 แล้ว ให้ปรับโทษผู้ทเห็นโดยสมควรตามคักัดนามากแต่่น้อย ถ้าเป็น  
 ความภิกษุ สามเณร ประพฤติ อนาจาร ตามก สิ่งใด ๆ นอกจาก ความ  
 ปาราชิกแล้ว ให้ปรับโทษผู้ทความแฉ่นึ่งเดือนเต็มอยู่ใน ๓๐  
 วา แต่เงินค่าปรับโทษเต็มคักัดตั้งปองซึ่งกล่าวมาทงนั้น ให้ตระ  
 ลาการสั่งไว้ ในท้องพระคลังหลวง ถ้าปรับได้พระราชทานเป็นบำ  
 เเหน็จรางวัลแก่ผู้นำความมาว่าพิจารณาได้ความจริงนั้นตามสมควรแก่  
 รูปความทุก ๆ เรื่อง อนึ่งคฤหิฐชายหญิงทงปองซึ่งประพฤติ ความชั

กับภิกษุสามเณร ก็ดี สัมคบบิกษุสามเณรประพฤตินอกจากทจริต  
 ต่าง ๆ ดังกล่าวมาทั้งหมด แต่ได้เห็นภิกษุสามเณรประพฤตินอกจาก  
 ทจริตต่าง ๆ ก็ดี ได้รู้ว่าภิกษุสามเณรประพฤตินอกจากทจริตต่าง ๆ  
 ดังกล่าวมาทั้งหมด ถ้าจับภิกษุสามเณรซึ่งประพฤตินอกจากทจริตกระทำ  
 ความผิดต่าง ๆ นั้นมาตั้งกรมธรรมการ ให้นำความมาแจ้งกล่าวแต่ใน  
 กำหนด ๓ วัน พิจารณาได้ความจริงดังกล่าวหา ทรงพระมหากรุณา  
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมยกโทษไปตพระรราชทานให้กับผู้นั้น มิให้  
 ปรับใหม่เลย เพราะเหตุว่าผู้นั้นไม่มีความประมาทเดิมตพระราชบัญญัติ  
 เด็ดแล้ว จะพระราชทานบอกเห็นจรรยาดีให้ตามสมควร อนึ่งเด็กอายุ  
 ต่ำกว่า ๓๓ ปีนั้น ขยำให้ตระการการมาพิจารณาแต่เอาตัวจริง  
 เลย เพราะว่าเด็กไม่รู้จักเดียงชาผิดแต่ชอบ โปรดนางนครธวาน  
 แต่เงินฝ่ายเดียว อนึ่งผู้ใดเอาบัญญัติกะทรพย ขอบัญญัติกะทรพย  
 สิ่งของทั้งปวงไปฝากภิกษุสามเณร ได้ณภูมิจุฬารามใด ๆ แต่มี  
 โจรผู้ร้ายลักทพย สิ่งของไป ได้มีผู้มาว่าตระการการพิจารณา  
 ได้ทพย สิ่งของคืน ทพยนั้นไม่ควรจะคืนให้กับเจ้าของ ด้วยเหตุ  
 ว่าเจ้าของทพย ไม่รักษาทพย สิ่งของทั้งปวงของตนไว้ณบ้านเรือน  
 เจ้าของทพย มีความประมาทเดิมตพระราชบัญญัติห้ามครั้งนั้น ให้  
 ตระการกรมอบทพย สิ่งของซึ่งพิจารณามาได้นั้น ให้เจ้ากรมปลัด  
 กรมข้าพระปฏิบัติกรแก้วมรกตรักษาไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตน  
 ศาลาคาราม สำหรับจ่ายบรรณะปฏิสังขรณ์พระพุทธรูป พระสถูป พระ  
 เจดีย์ แดพระอารามซึ่งชำรุดต่อไป ถ้าผู้ใดไม่กระทำตามพระราช  
 บัญญัติ ยังฝ่าฝืนชนคบบิกษุสามเณรกระทำผิดตามต่าง ๆ ดัง

กล่าวมานี้ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจะให้ตั้งโทษกับผู้นั้นตามโทษอา-  
 นุโทษจงหนัก อนึ่งคฤหิ์ชายหญิงทั้งปวงแม้รู้ว่าภิกษุตามเนร-  
 ประพฤติอันอาจารย์ครุติกระทำความผิดดวมกต่าง ๆ จนถึงเป็นปราชิก  
 แล แต่จับภิกษุตามเนร ซึ่งกระทำผิดรูป นินาตั้ง กรมชรรวมการ  
 ฤมาว่ากล่าวตู่โทษตามพระราชบัญญัติแลดู ภิกษุตามเนรที่  
 ปวงหนักจะเด็ดขาดมิอาจกระทำความผิดดวมกตั้งกล่าวมาต่าง ๆ ได้  
 พระคำดังกล่าวจะอิมพาดการเร่งเร่งสืบต่อไป ถือเป็นทีเตือนได้แก่  
 ดีประยัยทัชกทั้งปวง

พระราชบัญญัติ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมไว้ ณ วันที่ ๑๖ เดือน  
 ตุลาคม แรมสิบสามค่ำ ปีฉลูเบญจศก จักรพรรดิ ๒๒๑๕

## ประกาศ

เรื่องเรียกคืนเป็นापदा คำเยอเคยน้าเคย (ฉบับที่ ๑)

(ก้ดมาจากหมายรับสั่ง เดือน ๖ ปีฉลูเบญจศก จุฬศักราช ๒๒๑๕)

ด้วยหลวงดีทั้นนายเวนมหาตเด็ก รับพระบรมราชโองการได้  
 เกดว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า คำบุราณราชฎารชาฉบับ  
 เรียกกันว่า กะมี น้าปดา คำชำระราชการกรมบังคับมพุทธพระกรุณา

ว่าน้ำเค็ม ว่างาบี่ พระราชดำริทรงเห็นว่า เรียกว่างาบี่นั้น  
 กบของทบงเกิดในเข็เคยไม้ แดงาบี่นั้นชอบแต่จะเรียกว่าเข็เคย  
 จึงจะต้องกับของทบงเกิดจึงจะควร แดงาบี่นั้น ข้าราชการเรียก  
 ว่าน้ำเค็มก็ควร ด้วยเป็นของบงเกิดแต่เข็เคย คำโบราณราษฎร  
 เรียกกันว่ากระบี่ น้าปลา เห็นหากอวกับของทบงเกิดไม้ คงเดินไป  
 ภายน้ำ ให้ ข้าราชการ พระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง แด  
 เจ้าคางกรม เจ้ายิ่งไม้โต คางกรม แต่อาณาประชาราษฎรทงปวง  
 ให้ เรียกว่าเข็เคยน้ำเคย ตามพระกระแสพระราชบัญญัติจึงจะควร  
 ให้กรมพระคัตติ มหาตไทย ฤทธาโหม กรมพระนครบาล ทนาย  
 ให้กราบทูลเจ้าคางกรม เจ้ายิ่งไม้โต คางกรม ข้างน้ำ ข้างโน แต่  
 ทนายบอกข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน พระบรมมหา  
 ราชวัง พระบวรราชวัง ให้ทนายอำเภอป้อมอวของแก่อาณาประชาร  
 ราษฎรให้รู้จกทั่วกันตามรับสั่ง

(๑๒๒๑)

### ประกาศ

เรื่องเรียกกระบี่น้าปลา ว่าเข็เคยน้ำเคย (ฉบับที่ ๒)

(กัตมาจอกหมายรับสั่ง ปีฉลุเบญจศก จุลศักราช ๑๒๑๕)

ด้วยหลวงนายสิทธิมหาดเล็ก รับบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า ซึ่งมีหมายไปแต่ก่อนให้นายอำเภอ  
 บำรุงรักษาอาณาประชาราษฎร์แต่ในจังหวัดกรุงเทพฯ ให้เรียกกระบี่ว่า  
 เชื้อเคย ให้เรียกหน้าปลาด่าน้ำเคย นายอำเภอบำรุงรักษาประชาราษฎร์ แต่  
 ในจังหวัดพระนครก็หารู้ตัวกันไม่ ราษฎรก็เรียกกระบี่หน้าปลาด่าน้ำเคย  
 ตามคำโบราณเดิม คนที่เป็นพวกแขกข้างว่าเป็นนายอำเภอเคยจะช่ม  
 เหมงช่มชั่งเอาเงินกับอาณาประชาราษฎร์ชกชมเป็นหลายราย ตั้งแต่  
 หนักไปจนหนักให้อาณาประชาราษฎร์เรียกกระบี่หน้าปลาด่าน้ำเคย  
 แต่เดิม แต่ข้าพเจ้าของรัชต์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
 ครุณานันท์ ให้กราบทูลพระกรุณาว่า เชื้อเคย น้ำเคย ตามหมาย  
 ประกาศมาครั้งก่อน แต่ให้มหาดไทย กตวโหม กรมพระศักดิ์  
 หมายบอกให้นายอำเภอบำรุงรักษาประชาราษฎร์ให้รู้ตัวกันตามรับสั่ง

(๑๒.๒๑.๑๒)

## ประกาศ

เรื่องนาม พระอินทราชา ชนอินทโรคม

ด้วยเจ้านางจันจวารีบรรดิงพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงภูวเนตรนรินทร  
 ฤทธิว่า มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดังว่า เจ้าต่างกรม เจ้า  
 ยังไม่ได้ตั้งกรม แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย พระบรมมหาราชวัง  
 พระบวรราชวัง ตั้งแต่นับไปเมื่อนานถ้าจะกราบบังคมทูลพระกรุณา

ออกชื่อ พระอินทอาดำ ขุนอินชอุ่ม นั้น ให้เรียกว่า พระอินทรอาดำ  
 เจ้าเมืองพนศันคม ถึงขุนนางอื่น ๆ ชื่อพ้องต้องกันก็ให้เรียก พระ  
 อินทร จงทุกชื่อ แต่ขุนอินชอุ่ม ปลัดกรมอาดำใหม่ ให้เรียกว่าขุน  
 อินทโรคม ปลัดกรมอาดำใหม่ จึงจะถูกชื่อตามตำแหน่งนั้น ให้  
 มหาศไทย กตาทใหม่ กรมพระคีดีดี หมายประกาศให้รู้ทั่วจงทุกหมู่  
 ทุกกรมอย่าให้ขาดไปตามรับสั่ง

(๑ ป.ป.ก. ๓๓)

## ประกาศ

นามพระที่นั่งสุทไธสวรรย์แต่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

(คิดมาจากหมายรับสั่งวันที่ ๑๖ ค่ำ ปีมะแมจุลศก จุฬศักราช ๒๓๑๕)

ด้วยพระบรมถนอม บัศวีดิศุทธดำดนโรประตาร จางวางกรม  
 ขรรณการ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรด  
 เกล้าฯ ดังว่า พระที่นั่งสุทธาธวรรย์ ที่เรียกกันแต่ก่อนนั้นหาถูก  
 ไม่ ทรงพระกรุณาชานนามใหม่ว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แปรเป็น  
 คำไทยว่าพระที่นั่งไธสวรรย์ โถงไม่มีฝามัง

อนึ่งพระที่นั่งพุทธาธวรรย์ ในพระบรมราชวังนั้น ถ้าข้าราชการทุก

ทูลต่อองค์พระบาทในพระบรมมหาราชวัง จะกราบบังคมทูลพระ  
 กรุณาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะต้องออกนาม  
 พระที่นั่งนนทบุรี ให้กราบทูลว่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ อย่าทูลว่า  
 พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ คงแทนไปให้เจ้าต่างกรม แต่ยังไม่ได้ตั้งกรม  
 แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน กรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน ให้  
 เรียกนามพระที่นั่งพุทไธสวรรย์นั้นว่า พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ให้  
 เรียกนามพระที่นั่งพุทไธสวรรย์นั้นว่า พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ตามรับสั่ง  
 อย่ากราบทูล อย่าเรียกให้ผิดพระราชบัญญัติไป ถ้ากราบทูล ว่า  
 เรียกให้ ผิดนามพระราชบัญญัติไปแล้ว จะมีโทษแก่นั้น หมายตาม  
 รับสั่ง

(๑ ป.ป.ก. ๓๔)

## ประกาศ

ว่าด้วยการสร้างวัด

(กัตจากหมายรับสั่ง เดือน ๘ ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๑๕)

ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง  
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ทรงพระราชดำริเห็นว่าทุกวันนี้พระดังษ์



ราชาคณะ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ราษฎรไทยจีนที่มีศรัทธา  
 มาก มีศรัทธาอุทิศสร้างวัดวาอารามปฏิสังขรณ์ทำนุบำรุงซ่อม  
 แซมพระอุโบสถ พระวิหารกาญจน์บริเวณ หอไตร หอระฆัง โดย  
 ประณีตให้งามดี ด้วยมีศรัทธามากทำตามใจรัก ดังที่กล่าวชมประตุ  
 ชุมน้ำค้าง เป็นชมรจนาแต่คุณ้ำข้อฟ้าใบระกาไม้กุ่มบ้าง ดังวัดมี  
 หอไตร หอระฆังเป็นยอดปรากฏยศมณฑล แลพระอุโบสถวิหาร  
 กาญจน์บริเวณทำเป็นข้อฟ้าใบระกาไม้กุ่มบ้าง หากสังเกตได้ว่าวัดหลวง  
 วัดราษฎร ไม่ ก็ตามใจเจ้าของที่มีศรัทธาเถิด มิใช่จะห้าม  
 ปรวม แต่ให้มาบอกแก่พระยาบวรสดำนาจางวาง ข้าพระเจ้าก่อน  
 จะได้ นำขณกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้ฝ่ายของอุทิศพระ  
 บาท ว่าพระราชคณะองค์นั้น แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยคน  
 นั้น ราษฎรไทยจีนคนนั้น ๆ ที่มีศรัทธาสร้างวัดวาอาราม จะ  
 ไปรดเกล้าฯ พระราชทานเพิ่มเติม ของ หลวงด้วยช่วยทั่ววัดให้แล้ว  
 เสร็จงามดี จะได้เป็นที่ไหว้ทูลบูชาถือนาปะชาราษฎร แลนานา  
 ประเทศนั้น ให้มหาดไทย กลาโหม กรมพระสุรัสวดี หมายถึง  
 บอกเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย  
 แลราษฎรไทยจีน เจ้าผู้ชาวแพให้รู้ทั่ว ว่าถ้าจะทำพระอุโบสถ  
 พระวิหารกาญจน์บริเวณ หอไตรหอระฆังแล้ว ก็ให้มาบอกกับพระยา  
 บวรสดำนาเจียก่อน อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

(๑ป.ป.ก. ๓๖)

## ประกาศ

พระราชบัญญัติฝ่ายพระบวรราชวัง  
เรื่องเดินเบียงในพระบวรราชวัง

(กัตมาจกทมาชรัตนสัง เดือน ๘ อุตตราส ปุณฺณจลศักราช ๑๒๐๕)

ด้วยพระยาเทพมณฑลเจียร รับพระบรมราชโองการได้เกิดว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระบวรวงศ์เชอชั้น ๒ พระองค์เจ้าอรุณกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า พระบวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าหญิงสุด ดงไปพระบรมมหาราชวัง ออกไปพระเมรุพระศพสมเด็จพระนางนารตโสมนศักดิ์มณฑล มอชตฤกญแจค้ำหนักใจกับขงข้าหลวง แต่ัวไร ให้เห็นชาตจรงชนมาขอหมวกพุดเดี่ยวทศทวนัก แหเอาตฤกญแจไซประคุดำหนักออกแฉวเบ็ดบานประคุดำหนักออกไม่ แหจึงเดินไปคูรอบค้ำหนัก เห็นนำค่างแฉดียงค้ำหนักบานเบ็ดแย้มอช แหจึงเบ็ดบานนำค่างเข้าไปใน ค้ำหนัก เห็นประคุดำหนักตงอชไว้ แหจึงรู้ว่าผู้รายเข้าในค้ำหนัก จึงเอาคางวามไปทูลพระองค์เจ้าหญิงสุดที่พระเมรุ พระองค์เจ้าหญิงสุดกลับเข้าไปบรรทมอยู่ในพระบรมมหาราชวังคั้นหนึ่ง ครั้นรุ่งขึ้นเวดายน พระองค์เจ้าหญิงสุด จึงได้กลับเข้าใน พระบวรราชวังตรวจตั้งชองไซตฤกญแจค้ำหนักญแจหีบออกคุด ทอกรูปพรรณหายไปหลายสิ่ง คิดเปนทองค้ำหนัก ๑๘ ค้ำตั้งบาท กับชอความเปนหลาย

ประการ ไต่ทราบไตฝ้าของขัติพระบาทแล้ว ทรงเห็นว่า ขรอยจะ  
 เป็นคนนอกพระบวรราชวังเข้ามาคบหากันกับคนในพระบวรราชวังเป็น  
 ผู้ร้าย จึงคิดการเอาสิ่งของไปได้ ดังนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรด  
 เกล้าฯ ให้พระยาบริรักษ์ราชา พระพรหมดิเรกนทร พระพรหมนิบาต  
 พระศรีพิทักษ์ เป็นตุลาการ ชำระเอา ตัวผู้ร้ายให้จงได้ ตุลาการ  
 พิจารณาได้ความว่า อภิรักกรรยานายนคอยู่นอกพระบวรราชวังเข้า  
 ไปคบหากันกับ หม่อมหิน หม่อมนวม ในพระบวรราชวัง คบซ้อนไฟ  
 บอนถ่านมาหลายครั้ง เดี่ยวหาขี้ดินทรพี้ ดึงของจนเป็นหนึ่ง อภิรัก  
 กับหม่อมหิน หม่อมนวม คิดกันว่า พระองค์เจ้าหญิงสุดไม่อยู่ ถูก  
 ฤกษ์แจประศุกหนักอยู่กับราชาหลวง ซ้ำหาอยู่ไม่ไปงานพระศัพ อภิ  
 รักกับหม่อมหิน หม่อมนวม จึงไปหาตุลาการแจได้ ร่มท่อน เพลา  
 ๕ โมงเช้า อภิรักเอาตุลาการแจไปประศุกหนัก ให้หม่อมหิน หม่อม  
 นวมเข้าไปในค้ำหนัก อภิรักถนฤกษ์แจประศุกไว้ตั้งเอาไว้ แล้วเอาตุลา  
 การแจไว้ข้างท่อนตามเดิม อภิรักจึงมาคอยตรวจคนข้างนอก  
 หม่อมหิน หม่อมนวมจึงถนถนประศุกไว้ แล้วคนหาตุลาการแจให้  
 กาบขึ้น ได้ตุลาการแจก่าบ้นในค้ำหนัก จึงเอาตุลาการแจไว้ใต้ทรพี้ดึง  
 ของของรูปพรรณ หลายสิ่ง เป็นทองคำหนัก ๓๘ ตำลึงบาท หม่อม  
 หิน หม่อมนวมเบ็ดนำคางข้างเด็จงออกมา แต่ถนพระคันทันได้ขย  
 หาได้ออดไม่ หม่อมหิน หม่อมนวมพาของรูปพรรณไปทเรือนหม่อม  
 หิน พอดวงแก้วมารดาหม่อมหิน เข้าไปเยี่ยม หม่อมหินอยทนน ด้วย  
 หม่อมหินกับหม่อมนวมจึงเอาของรูปพรรณออกมาคิดแบ่งเป็น ๕ ส่วน  
 ให้ อภิรักส่วนหนึ่ง ดวงแก้วมารดาหม่อมหินส่วนหนึ่ง ยังอีก ๒ ส่วน

๕ หม่อมหุ่นหม่อมมณีนันถนคนดะดัดจน ตุลาการให้ชำระเรื่องเขา  
 ของ รูปพรรณ ซึ่งผู้ร้ายลักไป ฉายพระบวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า  
 หอมดังแต่ดัว ตุลาการจึงนำเอาข้อความทั้งนี้ ขึ้นกราบบังคมทูลพระ  
 กรุณาไต่ถามของขลุ่ยพระบาท ทรงพระราชดำริดีว่า ในพระบวร-  
 ราชวงษ์ แต่ก่อนห้ามมิ โดยบังคับว่ากษัตริย์พระบวรราชวงษ์ได้กษัตริย์  
 ไม่ คนนอกพระราชวงษ์เข้าไปอาศัยอยู่ในพระบวรราชวงษ์ก็มีอยู่มาก  
 ที่เป็นคนนอกแห่งทวารวดี เป็นข้าเจ้าบ้างน่วยหยดหยื่นเข้าไปอาศัยอยู่  
 ก็มีบ้าง ก็คบหา กับเขา กับคนในพระบวรราชวงษ์ เสน่เพื่อน ดังบ่อนดง  
 บ่อนแปดเก็ด เกนห่วยการพนันดอง จนสิ้นทรัพย์ ถึงสิ้น เกิด โจร  
 ฆราวาสมาขานาน ครั้นเด็ดจันพระบวรราชวงษ์ก็เค็ดเค็ดดังดัง ด้งพระไทย  
 อยุเป็นนิจที่จะทำนบาริงพระราชวงษ์กันวงศ์ แต่ข้าราชการผู้ใหญ่  
 ใหญ่น้อยจะให้ถาวรชน ถึงได้ตั้งขึ้นมาแต่ก่อนมิให้ประพฤดิ จะให้  
 ประพฤดิแต่การที่ถึงอันดีเป็นผล ประโยชน์ต่อไปภายหน้า จึงโปรด  
 เกดเกล้าให้ตั้งท้าวด้ตยานุรักษ์เป็นผู ใหญ่ด้าราชการในพระบวรราชวงษ์  
 แล้ว โปรดตั้งเจ้าคำธำจาดำน ทนายเรือน ไชถน พระราชทนายศกธา-  
 ศกธา ไททงผู ใหญ่ผู้น้อยครบพินักงานอยู่แล้ว หวังพระไทยจะมีให้คน  
 พาดภายนอกเขามาคบหากับคนในพระบวรราชวงษ์ เป็นพาดกระทำ  
 ความชั่วต่อไป แต่ท้าวด้ตยานุรักษ์กับเจ้าคำธำจาดำน ทนายเรือน  
 ไชถน มีความประมาท หาดตรวจตราราชการในพระบวรราชวงษ์ให้รอบ  
 คอบไม่ แดให้ฮีบรักเข้าไปคบหากับหม่อมหุ่นหม่อมมณีนันถน ดังบ่อน  
 เสน่เบยเดียวกันลง จนถึงเป็นโจรผู้ร้ายให้เกองไต่ถามของขลุ่ยพระบาท  
 ดังนี้ โทษท้าวด้ตยานุรักษ์กับเจ้าทนายเรือนไชถน มีความผิดอยู่ด้วย

กันเป็นอันมาก ครั้นจะให้ตั้งพระราชอาณาตามโทษานุโทษเด้อ ก็ทรงเห็นว่าท้าวดีชยานุรักษ์ ทนายเรือนไซดอน ถ่วงพระราชอาณาผิดแต่ครั้งเดียว จึงโปรดพระราชทานโทษให้ภาคทัณฑ์ ครั้งหนึ่งก่อน แต่หม่อมหิน หม่อมหม่อม ดวงแก้ว อีปรัก ซึ่งคบพวกกันเป็นผู้ร้ายนั้น จะให้ตั้งพระราชอาณาตามโทษานุโทษ

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเห็นอเกล้าฯ ตั้งว่า ตั้งแต่ณวันอังคาร เดือน ๘ อุดรจันทรขึ้น ๒ ค่ำ มีผลบุญจกตั้งไป ห้ามมิให้พระองค์เจ้า หม่อมเจ้า เจ้าจอม หม่อมพนักงาณ ท้าวนางเจ้าไซดอน ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลข้าเจ้าบ่าวทนาย ทอชใน พระบรมราชวัง คบหากนตงบ่อนไป บ่อนถั่ว บ่อนก้าตค บ่อนเดินแปดเกา แทง หวยแดงเงินการพนันต่าง ๆ ซึ่งจะให้เสียทรัพย์ตั้งดินแก่กัน นอกจากตั้งกรานค ๕ วัน ตรวัดเงิน ๓๐ วัน เป็นชนชาติทีเดียว ให้ท้าวนางเจ้าคำดา เจ้าตัวทนาย เรือนไซดอน ซึ่งเป็นพนักงาณ รักษาพระบรมราชวัง หมั้นตรวจตราดูแลให้รอบคอบจงเป็นนิจ อย่าได้มีความประมาท ถ้าผู้ใดมีฟังตมพระราชบัญญัติห้ามปราม อันคบหาชกชกชกนตงกตถอบคตง บ่อนเดินไป เดินถั่ว เดินก้าตค เดินแปดเกา แทง หวยแดงการพนันต่าง ๆ ไคเสียทรัพย์ตั้งดินแก่กันคตไป เจ้าพนักงาณเจ้าคำดาเจ้าตัวทนาย เรือนไซดอนจับได้ตานม โกรค แต่ผู้จับได้ กต มณูมาร องพองชำระเป็นดีจ ก็ให้ปรับใหม่ผู้ทเป็นนายบ่อนแต่เจ้าชองทคนดะ ๓๐ คำดตง ผู้ตเถนตวยกนแต่เจ้าชองตานนคตดะ ๕ คำดตง แลทนาย เรือนคตดะ ๕ คำดตง ให้แก่ผู้จับได้แต่ผู้มาร องพอง แลวให้หน้าเขาชคความชกรวมบงคตมทุกตพระกรรณาให้ทรงทราบคตถองชคตพระบาท จะไค

โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชอาญาแก่ผู้ทำผิดให้ล่าหัด ผู้ที่หาความผิด  
มิได้จะไม่โต้เถียงอย่างกันต่อไป ถ้าแถมผู้มาร้องฟ้องกล่าวว่ามีใคร  
คบคิดกันตั้งบ่อนขนเงินการพนันต่างๆ ท้าวดีดยานรุษเจ้าทนายเรือน  
โชติซึ่งเป็นพนักงานโตวกล่าวเห็นกับหน้าบุคคลผู้นั้น บัดนี้ข้าพวง  
ความเสียมได้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้  
ฝ่าละอองธุลีพระบาท ภายหลังมีผู้มาว่ากล่าวชำระเป็นดี จึงตั้งโทษ  
เจ้าพนักงานซึ่งบัดนี้ความเสียมออกนอกลบผู้ทกระทำผิด

อนึ่งมีพระราชบัญญัติห้ามมิให้คนภายนอกพระบวรราชวังเข้ามา  
คบหากันกับคนในพระบวรราชวัง ห้ามมิให้ เจ้าจอมหม่อมพนักงาน  
หรือนางเจ้าโชติผู้ใหญ่ผู้น้อย แดงหาหลวงพระองค์เจ้าหม่อมเจ้าชา  
ทราชทอง ซึ่งอยู่ในพระบวรราชวัง คบหากันนอกพระบวรราชวัง  
แต่บุตรภรรยาข้าทูลทูลหุดพันเจ้าหน้าตามนายเงินเข้ามาไว้ หุดพัน  
นอนกางฉนวนคางคก แอมแอมกิดการประทุษร้ายต่างๆ ให้เคืองได้  
ฝ่าละอองธุลีพระบาท ถ้าผู้ใดมีกระทำตามพระราชบัญญัติห้ามปราม  
ดังนี้ ยังคบหากันนอกพระบวรราชวังเข้ามาในนอนกางฉนวนคางคก  
จะเอาตัวเจ้าของเรือนผู้คบหาไว้ตั้ง โทษ โดยพระราชบัญญัติจงหนัก

อนึ่งคนซึ่งอยู่ในพระบวรราชวังทุกวันนี้ คนเก่าคนใหม่ระคนกันอยู่  
โดยมากหาทรงทราบว่าจะเป็นคนใดคนชั่วประการใดไม่ ให้ท้าวดีดยาน  
รุษเรียกเอาบาญชีจำนวนคนซึ่งอยู่ในตำแหน่งพระองค์เจ้า หม่อม  
เจ้า แต่เรือนเจ้าจอมหม่อมพนักงาน ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยจึงทุก  
เรือน แล้วให้หาหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อยในพระตำหนักพระองค์เจ้าหม่อม  
เจ้า แดงเจ้าจอมหม่อมพนักงาน ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เจ้าของ

กำหนด เจ้าของเรือน ทำบำเหน็จญาติพี่น้องคนชาติชายเข้ามาอยู่ด้วย  
 ผู้ซึ่งทำราชการในพระบรมราชวัง จะเป็น กำหนดกคนเรือนหนึ่งกคน  
 มาขึ้นท้าวดีดยานุรักษ์ ให้สิ้นเชิง ท้าวดีดยานุรักษ์ ได้บำเหน็จเสร็จ  
 แล้ว ท้าวดีดยานุรักษ์ ได้ตรวจดูคน ว่าผู้ใดที่นอกจากเจ้านายทายน  
 บำเหน็จจะมอบแแบ่งขุดกคนจะใคร ถ้าเจ้านายใด ขึ้นบำเหน็จแล้ว  
 แดงข้าทวยได้ ไซ้ด้อยอยู่ในพระบรมราชวังนั้น เจ้านายให้ ไปทำการ  
 นอกพระบรมราชวังก็ดี แดงทวยจะตั้งเงินไปกิด ให้เจ้านายหักบำเหน็จ  
 ซึ่งขึ้นไว้ตามเดิมกนถง ถ้าเจ้านายจะเอาชากคนซึ่งอยู่นอกพระราชวัง  
 แดงช่วยทวยชนใหม่จะเอาเข้ามาได้ ไซ้ด้อยในพระบรมราชวังให้มาก  
 ขึ้นไปกว่าแต่ก่อน ก็ให้ ไปบอกคำตาบอกบำเหน็จเดิมขึ้นชนตาม  
 จำนวนคน ซึ่งได้ ไซ้ด้อยประจำอยู่ในพระบรมราชวัง

อนึ่งผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งทำราชการอยู่ในพระบรมราชวัง จะมีญาติ  
 พี่น้องแต่เดิม ผรรค ผรรคอุปการะ กนมาแต่ ก่อนแต่อยู่นอกพระบวร  
 ราชวังจะเข้าไปเยี่ยมเยียนดูหาพยาบาลไซ้เจ็บแก่กน ควรจะค้างวัน  
 ค้างคนอยู่กำหนดอยู่เรือนใดในพระบรมราชวัง ก็ให้ชวาคองผู้ใหญ่  
 ในคองหน้กพระองค์เจ้าหม่อมเจ้าแต่ชวาราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเจ้าของ  
 เรือนไปแจ้งกับท้าวดีดยานุรักษ์แต่จาคำตาทัวร์กอน จึงให้ชวแรม  
 วันแรมกน เมื่อจะกลับไปจากพระบรมราชวัง ก็ให้แจ้งกับท้าวดีดยา  
 นุรักษ์จาคำตาทัวร์ด้วย

ให้กรมวังเขียนพระราชบัญญัติตั้งให้ท้าวดีดยานุรักษ์ ประกาศ  
 ข้าทูลตของชุดีพระบาทฝ่ายในให้รู้จกทั้งกน อย่าให้ผู้ใดกระทำกวม

มีผลจากพระราชบัญญัติห้ามปรามเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีฟังจับได้  
รับเป็นคดีให้ตั้งโทษเป็นตะพุ่นเกยวหน้อมาตามพระราชบัญญัติ  
พระราชบัญญัติไว้ให้ฉนวนของคาร ชน ๒ คา เดือน ๘ อุตราดำ  
บัญญัติเบญจศก

(๑ ป.ป.ก. ๓๘)

# ประกาศ

## เรื่องถวายฎีกา

(คัดจากหมายรับสั่ง ปัสตุมงกุฎ จุลศักราช ๑๒๑๕)

ด้วยพระยาเพชร พิไชยรับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า มีหมายประกาศมาแต่ก่อนว่า จะเด็ด  
ออกทรง โปรดทรมณพระที่นั่งดุสิตราญรอน ๕ ครั้ง ด้วยทรง  
พระกรุณาเมตตาแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง ซึ่งมีทุกข์เดือดร้อน  
ขอความดังใดสิ่งหนึ่งก็ให้ท้าวคำรองฎีกาทุกเกล้าฯ ถวาย ด้วยจะ  
ได้ โปรดให้มีตุลาการชำระให้แล้วโดยเร็ว อาณาประชาราษฎร์ทั้ง  
ปวง ซึ่งมีทุกข์เดือดร้อนด้วยขอความท้าวคำรองฎีกาทุกเกล้าฯ ถวาย  
ซึ่งผู้ร้องฎีกานั้นหา ร้องฎีกาโดยขอความตามจริงไม่ จำงบนหน้าเจ้า  
ด้านฉนวนตบแต่งแนะนำเก็บเอาขอความไม่จริงมาเพิ่มเติมคำ ร้องฎีกา  
ซึ่งมาทุกเกล้าฯ ถวาย พิจารณาเป็นคดีฯ โปรดให้ตั้งพระราชอาญา  
แล้ว โทษควรที่จะปลดปล่อยโปรดเกล้าฯ ให้ยกโทษปล่อยไป โทษ



ควรจะไปจำไว้ณคุกก็โปรดให้ไปจำไว้ณคุก อย่าให้ดูเยี่ยงอย่าง  
กันต่อไป

(๑. ป.ป.ก. ๔๕)

# ประกาศ

## เรื่องนามหลวงอินทาทุขราชภูริ

คู่ภักดิ์ คู่ภราช ๑๒๑๕ อภักดิ์ อัจฉริยะ ภัทราปทมาศ ผู้กษัตริย์  
การดีคุณดีภูมิอารปริเยทกาทกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา  
มหามกุฏราชกุมารมิตเทพยพงศ์องค์าคคีศวรรักษ์ตรีย์ วรดิษยราชนิ  
โรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมขรรค์มหาราช  
ธิราช บรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราช  
ธรรมอันนคคุณดิษยปรีชาอันมหาประเสริฐ เสด็จออกณพระที่นั่ง  
อมรินทรวินิจฉัยมโหฬารวิษนิมาน โดยสถานขอตราภิมุข พร้อมพระบรม  
วงศานุวงศ์เสนาทูลตองของขลุพระบาทม ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารฝ่ายพล  
เรือนเฝ้าเบื้องบาทบงกษมาศพร้อมมุดตามลำดับ มีพระบรมราชโอง  
การมาพระบรมชรูร์ถึงหน้าทวารดีเห็นอเกล้าทวงพระกรุณา โปรด  
เกล้าฯ ดังเฉพาะพระเจ้าอนงยาเชอ กรมหมื่นนภบาลบริรักษ์ฯ ซึ่ง  
หลวงทุขราชภูริ ทเรียกมาแต่ก่อน ๆ นั้นหาชอบกตไม่ ฟังดูเป็นท  
ประหนึ่งกระทำทุกซ์ ให้แก่อาณาประชาราษฎร์ให้ ได้ความเดือดร้อน

บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชื่อนานามใหม่ด้วยพระราชหฤทัย  
 จะมีไหนกปรราชณูญ มีบัญญัติวิชาวิภาษามครด้นดักฤตติรของเดอียด  
 คำหนักเคียนคนโบราณได้เพราะชื่อนั้นไปใเบื่องนำ จึงได้เพิ่มชานน  
 นามว่าหุดวงบนเทททุกษราชฎร ฤจาว่าเคห็ดวงบนเทททุกษเท่านัน  
 กพอจะฟังได้ คิงแต่นดับไปภายหน้า ถ้าแต่เข้าหุดองของชฎิพระบาทผู้  
 ใหญ่ผู้น้อยกรมใด ๆ จะกราบบังคมทูลพระกรุณา แลจะคงทหุดวง ท  
 ชน ทหิมน ททุกษราชฎรประการใด ก็อย่าเหิดว่าแต่ททุกษราชฎรเท่า  
 นนเหมือนแต่ก่อนให้กราบบังคมทูลพระกรุณาแลจะคงท ให้เรียกว่า  
 หุดวงบนเทททุกษราชฎรตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรมวังหมายประ  
 ภาศให้กรมมหาดไทย กรมกตวใหม่ กรมท่า กรมศุดีดี แจกพระราช  
 บัญญัตินประกาศให้รู้แจ้งทอทุกหุดวงทกรมทังในกรุงนอกกรุง แล  
 หิวเมืองเอก เท ศรี จัตุรา บั๊กได้ฉายเห็นอหังปดงอยว่าให้ชาติได้  
 ตามวับตั้ง

(๑.ป.ป.๓.๕๖)

### ประกาศ

ว่าด้วยเรื่องพองหาปราชิก

(ลัดมาเจาณมาธรับตั้ง ปัดตเบญจศก จุลศัรราช ๑๒๑๕)

ด้วยพระยาม้าเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้หมายประกาศแก่พระ คัมภีร์  
 พรหมณาจารย์เจ้าที่ผู้สถิตของผู้น้อย แลอาณาประชาราษฎร  
 ทั้งปวง ด้วยพระดังซึ่งทุกชนนตเหมือนจะไม่ใคร่ทราบจะให้เป็นประ-  
 โยชนชวนชวนา บัดนี้ในพระค้ำถาแล้วตั้งได้จะหาแต่ถากถักการ  
 แแต่กระทำตามกตาง ๆ เป็นต้นว่าไปคบหาหญิงพุดจากน ในตม  
 แแต่ต้องคือต้องจนถึงชาวเราคนตงนเห็นจะมีอยู่โดยมาก แต่หากว่าไม่  
 มีผู้จะฟ้องร้องว่ากล่าวเหมือนเรื่องฮายเดินไป คบหา กับบ่อหนูไปมา  
 หากินจนถึงชาวเราคนตงนพระ แแต่มีคนไปฟ้องหา ในกรมพระธรรมการ  
 กรมพระธรรมการแต่ตถากกรชำระฮายเดินหาเป็นดังไม้ ด้วยเห็นแก่  
 ฮายเดิน ครั้นมาภายหลังฮายเดินกับบ่อหนูกลบมาเป็นผู้เมษกันเขา  
 ครั้นเองคือฮายเดินมาตามกลบบริบเบเน็จ แต่ฮายเดินนั้นหนีไปยังไม่  
 ไตตัว แแต่พระดังซึ่งอื่น ๆ ก็เห็นจะเป็นเหมือนฮายเดินจะมีอยู่มาก จึง  
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ว่าแแต่ฉบับไป ถ้าผู้ใดเห็นว่าพระดังซึ่งรูป  
 ไตตัวไตเป็นเช่นฮายเดินนั้นแแต่ ให้เห็นแก่พระค้ำถา ฮายได้ บัดนี้  
 อำพรางไว้ ให้มาฟ้องร้องว่ากล่าวในกรมพระธรรมการตามกระ-  
 ทรวง ถ้าแต่กรมพระธรรมการเห็นแก่ฝ่ายจำเลย แแต่ผู้เพี้ยนไปให้  
 เน้นข้าให้ทำเรื่อง รวดรู้ความมา ทุกเกล้าฯ ถวายพระที่นั่งสุทไธสวรรย์  
 ปราสาท จะได้ โปรดเกล้าฯ ให้ข้าที่สถิตของชุดิพระบาทคนหนึ่งคนไต  
 ชำระ ถ้าชำระไตความเปดดังก็จงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน  
 รางวัลให้แก่ผู้ ไตยนั้นโดยดัดควร ถ้าผู้ไตที่บ้านไกลเรือนเคียงแแต่  
 รัเห็นแแต่ผู้บัดนี้อำพรางไว้ ไม่มาฟ้องร้องว่ากล่าวก็ไต จะโปรด  
 เกดเกล้าฯ ให้ปรับใหม่ผู้นั้น ถ้าถอศกตนา ๑๒๐๐ ไร่ลงไปให้จ่ายเข้า

เดือนๆ หนึ่ง ถ้าอดศึกษา ๕๐๐ ไร่ จะให้ผู้นั้นเข้าเดือน ๒ เดือน หนึ่ง ถ้าผู้รู้เห็นเป็นใจแต่ช่วยชักต้อนพระให้ผู้หญิง ชักผู้หญิงให้พระ ถ้า ชำระเป็นดีจ้ จะโปรดเกล้าฯ ให้ปรับใหม่ผู้นั้นให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้าง ด้วยเดิมขอโทษปราภาชีวิต

(๑ ป.ป.ก. ๔๘)

# ประกาศ

## ว่าด้วยเรียกช้อกรมล้อมพระราชวัง

ด้วยพระอินทรเทพบดีศรีสัตมห เจ้ากรมพระตำรวจใหญ่ชวา รับ พระบรมราชโองการ ได้เกิดว่า ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าคลังกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่าย ทหารพลเรือน จะเกี่ยวข้องกิจราชการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะครบบังคับ ทูลพระกรุณาด้วยไพร่หลวงชนหมื่นในกรมล้อมวังนั้น ให้กราบบัง- คมทูลพระกรุณาว่าพระหลวงชนหมื่นคนนั้นอยู่ในกรมล้อมพระราชวัง ถัดกราบบังคมทูลพระกรุณาแต่ช้อกรม ก็ให้กราบบังคมทูลพระกรุณา ว่ากรมล้อมพระราชวัง ถ้าเกี่ยวข้องจะต้องกราบบังคมทูลพระกรุณา ในกรมล้อมวัง ในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวรราชวังนั้น ให้ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าพระหลวงชนหมื่น นายหน้าล้อมพระราชวัง อยู่ในพระบรมมหาราชวัง อยู่ในพระบวรราชวังดังนี้ ขอให้กราบ

บังคับทุกพระกรุณาว่าต้องพระบรมมหาราชวัง ถัดต้องพระบวรราช  
วังเป็นอันขาดทีเดียว

(๑ ป.ป.ก. ๕๘)

## ประกาศ

ว่าด้วยถวายของในงานโกนจุก

(คัดจากหมายรับสั่ง เดือน ๕ แรม ๑๒ ค่ำ ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๑๕)

พระยารัชมณฑลเทียบรับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ทุกคืนพระบรมวงศานุวงศ์เป็นเจ้าต่าง  
กรมผู้ใหญ่ ได้กนดหม่อมเจ้าในกรมครั้งไรก็ดีจขของ มาทอดเกล้าฯ  
ถวาย โปรดเกล้าฯ พระราชทานตอบแทนให้ตามสมควรเป็นเจ้าต่าง  
กรมผู้ใหญ่ทุกครั้ง พระบรมวงศานุวงศ์ที่เป็นเจ้าต่างกรมแต่ยังไม่ได  
ตั้งกรมผู้น้อย จะได้กนดหม่อมเจ้าในกรมแต่ในพระบรมวงศานุวงศ์  
ยังไม่ได้ตั้งกรมก็หว่าได้จขของมาทอดเกล้าฯ ถวายเหมือนเจ้าต่าง กรม  
ผู้ใหญ่ไม่เป้นอันมาก จะสำคัญว่าเป็นแต่พระบรมวงศานุวงศ์ผู้น้อย  
จะทอดเกล้าฯ ถวายของนั้นไม่ควร จึงทรงพระราชดำริหว่า พระบรม  
วงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ชบแต่ยงตาม

๑ ของถวายที่กล่าวในประกาศนี้ หมายความของถวายหว่านเครื่องเดือนซึ่งมักให้กันเป็น  
ประเพณีในงาน ของทรงตอบแทนนั้นหมายความว่าของพระราชทานทำขวัญเด็กที่โกนจุก

สำคัญทุกพระองค์ ตั้งแต่นั้นไปเบื้องหน้า ถ้าพระบรมวงศานุวงศ์ที่เป็น  
เจ้าต่างกรมเจ้ายังไม่ได้อดกรมจะได้กันค้ำหม่อมเจ้า ก็ให้จัดของมา  
ทูลเกล้าฯ ถวาย จะได้ทรงพระราชทานตอบแทนให้ตามสมควรทุก  
พระองค์

อนึ่งข้าราชการทรงพระมหากรุณาธิคุณเป็นเจ้าพระยาแต่พระ  
ยาโกนจุกบุตรหลานครึ่งโต ก็ได้เคยจัดของมาทูลเกล้าฯ ถวายทุกครั้ง  
ให้จัดของมาถวายตามเคยเหมือนแต่ก่อน แต่ข้าราชการที่เป็นพระ  
หุดวงแต่เจ้าภาชี ซึ่งตั้งศกรามบนเรือนอยู่ณกรุงเทพฯ จะ โคนจุก  
ตั้งท่าบุตรหลานแต่ก่อนนั้น ก็หาได้จัดของมาทูลเกล้าฯ ถวายเหมือน  
ข้าราชการผู้ใหญ่ไม่ ตั้งแต่นั้นสืบไปเมื่อหน้า ถ้าพระยา พระ หุดวง  
เจ้าภาชี จะ โคนจุกตั้งท่าบุตรหลาน ก็ให้จัดของมาทูลเกล้าฯ ถวาย  
จะได้พระราชทานตอบแทน ให้เหมือนข้าราชการที่เลื่อนกันตามควร  
แก่ยศคุณนั้น ให้มหาดไทย ถวายหมายให้กราบทูลเจ้าต่างกรม  
เจ้ายังไม่ได้อดกรม แต่หมายบอกข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่เจ้าภาชี  
ซึ่งชนกรรมทาศตั้งต้นค่าคงมหาสมบัติใหญ่จงทศ

(๑ ป.ป.ก. ๕๘)

### ประกาศ

เรื่องให้ สักพระตั้งขั้วมณเฑียรที่ชัยบุรี  
(ณวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๖)

กฎประกาศแก่พระราชาคณะ พระครูธนา พระเปรียญ ในคณะ

กตาง คณะเหนือ คณะใต้ ทุกๆ พระอารามหลวงจงทั่ว ด้วยณวัน  
 เดือน ๕ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมดุมเบญจศก สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เข้าไป  
 ถวายพระธรรมเทศนาที่ตำหนักสมเด็จพระนางเจ้า มีพระบรมราชโอง  
 การดำรัสตั้งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ให้มาทูลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ  
 กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ศรีสุคติยศยวงศ์ ว่า บัดนี้คดีที่  
 ชัดถึงพระดังสมเด็จพระนางเจ้าผู้เป็น ไปรด ๆ จะให้พระราชอาณา  
 อารามตั้งตัวภิกษุที่ดุษณีแก่กรมพระธรรมการ ถ้าภิกษุสามเณรวัด  
 ไตรดุษณีเจ้าอารามส่งควมได้ ให้ถวายเป็นทานให้ไป จะ  
 ไปรด ๆ ให้บิณฑบาต คัดตามเขาคือ ถ้าใดควแต่จะจะให้พระราช  
 คณะในพระอารามนั้น เดียดินบมให้แก่กุฎที่ผู้ขบนั้น อนึ่งซึ่ง  
 บัญชีสำมะโนครัวซึ่งยังไม่ได้ส่งนั้น ให้เร่งส่งเดียดในว้นเดือน ๗ ปี  
 มดุมเบญจศก

จึงมีรับสั่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส  
 ศรีสุคติยศยวงศ์สั่งว่า ให้พระราชคณะทั้งปวงผู้เป็นเจ้าอารามตั้ง  
 ถวายทาน ถังเจาคณะ ให้ตรวจจคราคแก่พระดังสมเด็จพระนางเจ้า  
 ของตอ ถ้ามีดุษณีกันชนกนส่งราเดบเบย ถ้อยหาให้รบได้ให้สัก  
 เดียดเดียด อนึ่งห้ามอย่าให้คบหาภิกษุ สามเณร ที่เที่ยวเตร่จร  
 ห้ามอารามไม่ แด่กุฎที่อันไชญาตีมาหลบนอนทกฏ คงแต่คนทง  
 ส่องคนแบบอนชวต ถ้าภิกษุสามเณรกุฎที่ใด ทกระทำผิดดังกล่าวมาน  
 มาอาศัยหลบนอนอยู่ในกุฎใด มีผู้ชดถึงว่าอยู่กุฎนั้น ถ้าใดควผู้  
 ไปไถ่ถามไถ่ควจริงว่าอยู่กุฎนั้น ก็จะให้เจ้าของกุฎนั้นเดียดินบมให้  
 แก่กุฎที่ตามมากน้อย แม้นมีภิกษุสามเณรคนรายทกระทำควผิด

ตั้งถาวรมานี้ ถ้ามีในอารามใด ก็ให้ท่านผู้เป็นเจ้าของอารามเอาโทษแก่  
 ถาวรานุกรม เจ้าหมู่ เจ้าคณะของผู้กระทำผิดโดยสมควรแก่โทษมาก  
 แด่น้อย ให้พระราชาคณะถาวร พระครู เจ้าอธิการผู้เป็นเจ้าของอาราม  
 จงตรวจตรากำกับว่าถาวรอันใดให้ถาวรอันช้าย่าได้ประมาท จึงจะพ้นความ  
 ผิดในพระราชอาณาจักร

กฎประกาศมาณวันเสาร์ เดือน ๖ ขน ๑ ค่ำ ปีฉลูเบญจศก  
 (ปฏิรูปพระ ๑ ป.ป.ท.๑)

### ประกาศ

ให้ เรียกชื่อพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ว่าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์  
 พระที่นั่งพุทธาสุวรรย์ ให้ เรียกว่าพระที่นั่งพุทธไธสวรรย์  
 (ณวันพุธ เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๑๖)

ด้วยพระบรมมหาราชวังเดิมที่วัดสุทัศน์ดุสิตธานีการ จางวางกรมพระ-  
 ชรรวมการ รัชพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรด  
 เกล้าฯ ตั้งว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ที่เรียกกันมาแต่ก่อนนั้นหากไม่  
 ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แปลเป็นคำไทย  
 ว่าพระที่นั่งไธสวรรย์ โฉงไม่มีฝ้ายบึง อนึ่งพระที่นั่งพุทธาสุวรรย์ ใน  
 พระบรมมหาราชวังนั้นถ้าพระราชาคณะ พระครู ถาวราเปรียญ เจ้าอธิการ



อินต๊ะ จะถวายพระพรในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะ  
 ต้องออกนามพระที่นั่งนันทน์ ให้ถวายพระพรว่าพระที่นั่งพุทธไสยวรรรย์  
 อย่าถวายพระพรว่า พุทธไสยวรรรย์ ดังแต่ไปให้พระราชกณะ พระครุ  
 ดานา เปรียญ อินต๊ะ เรียกนามพระที่นั่งดีทชาตวรรรย์นั้นว่า พระที่นั่ง  
 ดุสิตไสยวรรรย์ ให้เรียกนามพระที่นั่งพุทธไสยวรรรย์นั้นว่า พระที่นั่ง  
 พุทธไสยวรรรย์ตามรับสั่ง อย่าให้พระราชกณะ พระครุ ดานา เปรียญ  
 อินต๊ะถวายพระพรเรียกให้ผิดพระราชบัญญัติกันไปได้ เป็นอันขาด ถ้า  
 ถวายพระพรเรียกให้ผิดนามไปแล้วจะมีโทษกับพระราชกณะ กณาน  
 นุกรม เปรียญ อินต๊ะ ผู้นั้น

หมายมาณวันพุธ เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีฉลูเบญจศก

(ปฏิรณระ ๑ ปี.ป.ก. ๑๑)

## ประกาศ

ให้ทำบาญชีพระสงฆ์ตามเนร

ที่เป็นข้างทองและข้างอื่น ๆ ขนทุกเกล้า ๆ ถวาย

(ณวันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๙๖)

ด้วยพระบรมมหาราชวังคีรีวิสัยทศสำนวนโรประการ จวงวงกรมพระ  
 ขรรหมการ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรด

เกิดมาตั้งมา พระตั้งซึ่งเป็นพระราชาคณะ พระศรี อานา เปரியญ  
 เจ้าอธิการพระอนูจร แด่ตามเนรเปரியญ อนูจร ที่อยู่ในพระอาราม  
 หลวง แลวัดบางชั้นกับพระอารามหลวงกรุงเทพ ฯ กับเมืองนครเขื่อน-  
 ขันธ์ เมืองสมุทรปราการ เมืองสาครบุรี เมืองนครไชยศรี เมือง  
 ประทุมธานี กรุงเก่า แด่เมืองชั้นแขวงกรุงเก่าแก่ ก็เป็นเมืองใกล้  
 กรุงเทพ ฯ จะมีพระตั้งตามเนร ซึ่งเป็นช่างทำทของรูปพรรณต่าง ๆ  
 แด่ช่างเงิน ช่างหุงทอง ช่างตีเหล็ก เป็นหนักเตง เตนแร่ แปรราคา  
 ปรอด ไทยที่ดัดมเตาคนาวอนหนักดี มีอยู่มากน้อยเท่าใดจะทรงทราบ  
 ให้พระศรีทักษณภณีสร์ พระศรีอรรถคนารักษ์ พระศรีอมรวิไชยเจ้า  
 คณะใหญ่วัดพระเชตุพน มีตักษณประภาศไปทุกพระอารามในกรุงเทพ ฯ  
 แด่เมืองชั้น ซึ่งมีรายชื่อในบัญชี พระราชาคณะ พระครู พระภิกษา  
 พระเปரியญ เจ้าอธิการ พระตั้งอนูจร ตามเนรเปரியญ อนูจร  
 ซึ่งเป็นช่างทำทของรูปพรรณต่าง ๆ แด่เป็นช่างเงิน ช่างหุงทอง ช่าง  
 ตีเหล็ก มีเตาดีไม่เตาดี แต่มีเตาดีเตนแร่ แปรราคา ปรอด ต้ม  
 นาวอน มาตั้งเจ้าพนักงานจรบถึงจงเจอยตตอขอ ให้จดวัดสำอายุ ดังกต  
 เจ้านาย กับว่าดีกแต่ด้วยไม่ได้ดี ทั้งนายประกันผู้บอกด้วยให้แน่อน  
 จงทุกกรม กำหนดให้เข้าบัญชีมายัน พระอารามหลวงนั้นกำหนด  
 เขามาตั้งให้เสร็จแต่ในวันเดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ มีฉดเบญจศก วัด  
 บางทชนตบพระอารามหลวง ตั้งบัญชีให้เสร็จในวันเดือน ๘ แรม  
 ๑๕ ค่ำมีฉดเบญจศก ถ้าหัวเมืองนั้นให้ตั้งบัญชีแล้วเสร็จที่สุด เพียง  
 ๑๕ ค่ำมีฉดเบญจศก ถ้าปฐมาตมมีฉดเบญจศกให้จงได้ จะได้ทำ  
 บัญชีรายชื่อชนกรามบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบได้ฝ่ายของไว้ ถ้า

จะทรงสร้างรูปพระปฏิมากรฤๅพระเจดีย์เป็นเครื่องทองคำ แลของที่เป็นพระราชกุศลต่าง ๆ เมื่อใด ก็จะได้ นิมิตรพระดังซึ่งตามเนรทเป็นช่างทองมาช่วยทำฉลองพระเศพระคณกับพวกช่างทองหลวงให้แล้ว โดยเร็วทันพระราชประสงค์ เหมือนอย่างพระดังซึ่งตามเนรทเป็นช่างเขียนช่างปั้นนั้นแล้ว แต่ก่อนๆ มากี่เคยนิมนตรมาช่วยช่างหลวงเขียน—ปั้น—พระอุโบสถ—วิหารแล้วมาเป็นหลายพระอารามหลวง จนบาญชีรายชื่อพระช่างก็ยิ่งปรากฏมาเท่าทุกองนั้นนั้นใด พระดังซึ่งตามเนรทเป็นช่างทองนั้น ก็จะได้ มีบาญชีรายชื่อตำบลวัดแลตั้งทุกเจ้านายให้แน่นอนไว้ในกรมพระธรรมการให้เหมือนกัน อนึ่งหมายฉบับใหญ่ที่พระเจ้าให้เดี่ยยนั้น เจ้าพนักงานเวียงเสวีจแล้ว จะให้หน้าขลุ่ยกลางถวายเมื่อใด จะโปรดเกล้าฯ ประการใด จึงจะได้เอาค่าประกาศหมายมาให้ทราบต่อครั้งหลัง อย่าให้ขาดได้คำรบดังนี้

หมายมาณวันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมดุมเบญจศก  
(ปฏิทินระ ๑ ป. ๒. ก. ๑๒)

## ประกาศ

ให้พระดังซึ่งข้าพระแก้วมรกตในเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ  
(ณวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ ปีมดุม พ.ศ. ๒๓๙๖)

ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระแก้วมรกต

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นของคู่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แล้วเป็นทนต์ขลังการบูชาแก่พระมหากษัตริราชเจ้าทุกๆ พระองค์มา หนึ่งในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังมีพระชนม์อยู่ก็ได้ตรัสประกาศอยู่เนืองๆ ว่า พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตของคณ ก็เป็นพระดังขเหมือนอย่างด้ามฏทุกวันนี้ ก็คงจะได้เป็นสมเด็จพระดังพระราชเป็นแท้ อนึ่งสมเด็จพระดังพระราช สมเด็จพระพันรตนแดพระราชาคณะผู้ใหญ่ทุกๆ รูปนั้น ครั้นถึงเทศกาลเข้าพรรษาแล้ว ก็ยอมมีพระราชาคณะ ถานานุกรม เปรี๊ยะ อนุจร เป็นผู้นอ่ยมาทำสักการบูชาด้วยรูปเทียนดอกไม้ต่างๆ แต่พระแก้วมรกตนั้นเป็นของวิเศษประเสริฐอยู่ในโลก ครั้นถึงเทศกาลเข้าพรรษาก็ไม่มีพระราชาคณะ ถานานุกรม เปรี๊ยะ อนุจร รูปใดรูปหนึ่งมาทำสักการบูชา มีแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เดียวเท่านั้นที่ได้ตั้งจทรงสักการบูชา อนึ่งเมื่อวันเดือน ๘ แรม ค่ำ ๓ อุดรดำดมนั้นเป็นวันเข้าพรรษา พระราชาคณะ ถานานุกรม เปรี๊ยะ อนุจร ทุกๆ พระอราม ก็ยอมนำเอารูปเทียนดอกไม้ ไปทำสักการบูชา พระพุทธรูปในพระอุโบสถทั่วคชของทั่วทุกๆ พระอราม แต่พระแก้วมรกตนั้นไม่มีใครมาบูชาเลย ถึงวันเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำนั้น อุดรดำดมนั้นมีพระราชาคณะ ถานานุกรม เปรี๊ยะ อนุจร มา

ตั้งพระศรีรัตนศาสดาราม พระศรีรัตนศาสดาราม พระศรีรัตนศาสดาราม  
 ๓๐๐ ปี ตั้งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

ศรีสุทศขัตติยวงศ์ตั้งว่า ณวันเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ อุตฺราธำม เพน  
แล้ว ให้ส้มเค็ญพระราชคณะ ถานานุกรม เปรียญ อนุจร หาชูป  
เทียนดอกไม้ต่าง ๆ เข้าไปนมัสการพระแก้วมรกตในวัดพระศรีรัตน-  
ศาสดาราม อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ดิถีมาณวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ อุตฺราธำม ด้วยส้มเค็ญ  
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย

(ปกริษณะ . ป. ป. ก. ๑๔)

## ประกาศ

เรื่องภิกษุสามเณรรักใคร่ผู้หญิงจนถึงเป็นปาราชิก  
ให้มาดุกะโทษ จะยกโทษให้

(ณวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๘๖)

ด้วยพระบรมมหาราชวังวัดสุทัศน์ดุสิตธานีโรประการ งามงามกรมพระ-  
บรมมหาราช รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรด  
เกล้าฯ ตั้งว่า พระราชาคณะ พระครู ถานานุกรม เปรียญ เจ้า-  
อธิการ อนุจร แด่ตามเนวรูปใด ๆ ซึ่งรักใคร่ชอบใจดีศรีภิกษุใด  
ปรารถนาจะหาเตรียมใจเป็นภรรยาเมื่อตั้ง ให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นดีไป  
พูดจาเกยขอแต่โดยดีศรีภิกษุนั้น แต่ให้หนึ่งดีขอเพดงยาอภาย์ โคนง

แต่จดหมายข้อความที่รักใคร่บอกไปถึงสตรีที่รักใคร่ ปราถนาจะต้อง  
 การได้เป็นภรรยา แต่ได้พุดจากบัตริ์ในทตบที่แจ้ง ในการพุดเกย  
 ทางซุกกันคำบดใด ๆ จนถึงเป็นปราชิก แต่ได้พุดจากซักดื้อสตรีให้รัก  
 ใคร่เป็นซุกกับพระดังซัดามเนรรูปใด ๆ แต่ซักดื้อนำซาด ดาร ถ้อยคำ  
 พระดังซัดามเนรรูปใดให้รักใคร่เป็นซุกกับสตรีคนใดคนหนึ่งก็ด ๆ  
 ว่าพระดังซัดามเนรรูปใดเป็นซุกกับสตรีคนใด พุดกับสตรีในทตบที่แจ้ง  
 จนถึงเป็นปราชิก ความอย่างกล่าวมาแต่ฉนี้ ก็ให้พระดังซัดามเนร  
 รูปนั้นมาให้การดูโทษต่อกรรมพระธรรมการ แต่ในเดือน ๓๒ จนถึง  
 เดือน ๕ บัดดเบญจศก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะยกโทษโปรด  
 พระราชทานให้กับบุ ทมาถูโทษนั้น อนึ่งพระดังซัดามเนร ซึ่งประ-  
 พุติอนาจารทุจริตอย่างกล่าวมานั้น ไม่มาถูโทษบอกความซัดามก  
 ของตัวต่อกรรมพระธรรมการแล้ว แต่มีบุษตรีผู้ใดผู้หนึ่งมาให้  
 การดูโทษต่อกรรมพระธรรมการว่า พระดังซัดามเนรรูปนั้น พระ  
 อารามนั้นประพุติอนาจารทุจริตอย่างกล่าวมานั้น พิจารณาเป็นตัย  
 จะให้มีโทษกับพระดังซัดามเนรรูปนั้นตามโทษานุโทษจงหนัก ให้  
 พระครูทักษิณ พระครูอุคร พระครูอมริวิไชย เจ้าคณะใหญ่วัดพระ  
 เขตพน หมายประกาศไปให้รู้จงทุก ๆ พระอารามในกรุงเทพ ฯ แด  
 นอกกรุง หัวเมืองซึ่งซุกกับกรุงเทพ ฯ อย่าให้ขาดได้ตามวิธีดัง  
 หมายมาฉนี้เดีว เดือน ๓๒ แรม ๕ ค่ำ บัดดเบญจศก ศัก-

ราช ๑๒๑๕

(ปริวรรต ๑ ป. ป. ก. ๑๖)

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้เอาแงงไม้ไผ่, จาก,

มาทำเป็นพระเพ็งในพระอารามหลวง

(ณวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๙๖)

ด้วยพระยาประสิทธิศักราร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ  
 สั่งว่า ให้พระครุฑกษัตริย์ พระครุฑตร พระครุฑมร ให้มาขังประกาศ  
 ทุกพระอาราม ด้วยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว  
 ทรงพระราชดำริทักขามวิจาศพระราชมารพยดีรังพระอารามหลวงทุก  
 พระอารามทุกมหตจคงดงามชนองวแต่ก่อนเป็นอันมาก ครั้นมาถึง  
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน  
 ไปพระอารามใดก็คิด ได้ทอดพระเนตรเห็นกฎอาหารที่พระสงฆ์อาศัย  
 ยืนเป็นค้ำว่าไม่งาม มักพอใจเอาแงงไม้ไผ่บ้าง จากบ้าง มาทำ  
 เป็นพระเพ็ง ทำเป็นสลักน้ของบ้าง เป็นหอนกบ้าง เป็นก้นลำดับบ้าง  
 ครุงรังไม่งาม อย่าให้มีเลย ก็เป็นรังพันรังไฟ ไม่งามบ้านงามเมือง  
 เต้นดับไปเมื่อหน้า จึงโปรดเกล้าฯ ให้มหาดเล็กไปเที่ยวสอดคุด ถ้า  
 กฎิโตของพระราชคณะกิด ถานานุกรมกิด แดพระสงฆ์อันดับกิด  
 ทำรุงรังอยู่ดังกล่าวมานั้นจะเอากระบิการกของเจ้าคณะเจ้าอาราม มา  
 ทำโทษหลวงตามโทษานุโทษ ถ้าไม่ชอบใจจะให้งามดัดแปลงเสีย

ใหม่ให้ทำด้วยอิฐ ไม้ บูน ตามใจ แต่อย่าให้ทำรกเรียวยาว  
 เหมือนอย่างกล่าวมาแล้วนั้น จะได้เจริญพระราชศรัทธา  
 หมายมาณวันศุกร์ เดือน ๕ ค่ำ ปีฉลูเบญจศก  
 (ปริวรรต ๑ ป.ป.ก.๑๘)

### ประกาศ

ห้ามไม่ให้ สักต้อและชวนภิกษุสามเณรประพฤติอนาจาร  
 (ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๙๖)

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ เสด็จมาด้วยใหญ่ในกรมวัง รับพระ  
 บรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้  
 หมายประกาศให้กรมเมืองนายอำเภอกำนันพันนายบ้าน เข้าวังแก้  
 อาณาประชาราษฎร์ให้รู้ทั่วกันว่า ตั้งแต่นั้นไปเมื่อนายอำเภอผู้  
 ใดไปมาคบค้ากับพระสงฆ์แล้วแต่คิดจะให้พระสงฆ์ออกมาอยู่กับ  
 เป็นเมียกัน ถึงจะยังไม่ได้เป็นบวราชิกแต่พระสงฆ์บวชออกดี เป็นแต่  
 คิดพินกันก่อนแล้ว จึงตั้งออกมาเป็นเมียเป็นเมียกันต่อภายหลังนั้นแต่  
 หนึ่งผู้ใดเป็นแม่สื่อได้นำเอาหนึ่งสื่อเพลงยาวกาพย์ โคตงสิ่งของ  
 ที่ การเขาจะทำบุญให้ทานกับถอยค่าเป็นเชิงเกี้ยวข้างพระไปให้กับผู้  
 หญิงไปบอกลกับผู้หญิง เขาว่าผู้หญิงไปให้ตรงพระก็ดี ชูเห็นเป็นใจ



ด้วยกันดังนี้ ถ้ามีผู้ใดมาร้องฟ้อง ฤๅเกิดความด้วยประการใด ๆ ก็ดี จะเอาโทษแก่ผู้นั้นเป็นตะพันทญาข้างเหมือนเป็นปราชิกกับพระนั้น ถ้าเป็นแต่รู้เห็นมิได้ ช่วยในการสอดส่อง ไม่เอาความมาร้องฟ้องว่ากล่าว ด้วยคิดเห็นว่าชาววังสุดซ่งพราหมณ์ เป็นคนใจบุญนอกทาง ดังนี้ จะปรับผู้นั้นตามโทษละเมิดตาหนึ่ง เขาเป็นพินัยไปจำหน่ายทำ พระอารามหลวง

อนึ่งพระสงฆ์ ได้บ่อนถั่วบ่อนไปแต่การพนันต่างๆ ถ้าผู้ใดไปเล่น กับพระภิกษุ หรือใครเขาถูกไปฝากเป็นศิษย์วัดใด พระไร ให้คนเหล่านี้ ตมตมแต่ตมภาษาฮกกรโต ๆ ก็ดี จะปรับโทษเขาตามความแผ่นดินเมือง แก่ศิษย์วัดตลอดไปคบกับพระด้วย จึงทรงพระราชดำริ ทว่าแต่ กษณะมากจะมีคนไปคบกับพระอยู่ต่งนก็จะมีมาก จึงทรงพระมหากรุณา โปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศว่า ผู้ใดไปคบกับมีความต่งใด ๆ อยู่ต่งนี้ ให้มาดะโทษเสียต่อกรมธรรมการในเดือนอ้าย บิดบุญเจกจะ จะโปรดเกล้าฯ มิให้เอาโทษกับผู้นั้น

อนึ่งห้ามมิให้ ผู้ใดนิมนต์พระไปเทศน์ ไปดวด โถงกัก แต่ให้พระ ก็นเทศน์ กัก ก็นเทศน์ กัก อนึ่งเงินไทยผู้ใดห้ามมิให้ขายหมวยขายเหล้า ให้พระกัก โรงทวารของต่งกัก แต่ได้บ่อนถั่วบ่อนไปกัก แดการ พนันต่างๆ ห้ามมิให้คบให้พระสงฆ์ ไปเล่นในบ้านเรือนในโรงบ่อน ของต่งกัก อนึ่งผู้ใดมีตกรเป็นเจ้าของงานกัก ฤๅเป็นเจ้าของตกรกัก แต่มีพระสงฆ์เข้าไปตกรในบ้านของต่งใด โรงตกร ให้จับเอาพระมา ต่งกรมธรรมการ ถ้ามีจับเอามาต่งอย่างพระราชบัญญัติต่งประกาศ ไว้ นี้ จะปรับโทษกับผู้นั้นตามโทษละเมิดตาหนึ่งตามศักดิ์คน เขาเป็น

ดินใหม่ให้กับผู้บาง ให้กับผู้บาง เหตุอันจะเอาเป็นพินัย  
หลวงจำหน่ายให้ทำพระอารามหลวง ด้วยว่าพระดังสถาปนาจารย์คัง  
ให้เสียมเสียดพระเกียรติยศต่อบ้านต่อเมือง อยกับนาๆ ประเทศ แแต่ผู้  
ที่หลวงพระราชบัญญัติคังนี้ เป็นคนใจบุญออกทางตามใจพระดังไม่  
มาว่ากล่าวร้องฟ้องนหน้าชอไม่ จึงให้บริษัคนให้เสียดินพินัยจำ  
หน่ายให้แก่คนผู้หน้าพระอารามหลวงก็จะเป็นกุศลเป็นอันมาก แแต่เป็น  
พระเกียรติยศงามพระนครถาวรนานไปข้างหน้า แแต่นาๆ ประเทศจะ  
มิได้หั้นประมาทได้ตามรับสั่ง

หมวยมาณวัน ๘ ๓๒ ค่ำ ปีชวดเบญจศก

(ปริชณะ . ป.ป.อ.๘๘)

### ประกาศ

เรื่อง ให้คงพระดัง ทถวายนำสังกรานท์

ในปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ ใไว้ อีกครั้ง ๑

วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๖

ให้พระธรรมการบดี กรมพระธรรมการ หลวงธรรมรักษา กรม  
สังการีย์ เองคำประกาศพระกระแแต่พระวราชดำรินไปถวายเป็น  
ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย ในกรุงแแต่หัวเมือง ให้ทราบเสียดทุกองค์แแต่  
ในวันก่อนวันสังกรานคันน ๆ

๑ ด้วยพระราชวรวงศ์เชื้อ กรมหมื่นชุตินทรราชดี รับพระบรม  
 ราชโองการได้เกล้าได้กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด  
 กระหม่อมตั้งว่า พระราชพิธีตั้งกรานต์ นกมีดืบมาแต่โบราณ พระ  
 มหาษัตราธิราชเจ้าทรงบำเพ็ญ พระราชกตัญญูในวัน ตั้งกรานต์นั้น ก็  
 ต่างๆ กันหาเหมือนกันไม่ เมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธ  
 ยอดฟ้าจุฬาโลภ แต่ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภา  
 ดย นั้นถนัดเทศักถนัดตั้งกรานต์ ก็หาได้ นมมนต์พระราชกณะให้ตั้ง  
 น้ำถวายใครครบเท่าพระชนษาไม่ เดอกถวายใครตั้งหน้าตามขอบพระ  
 ทศแต่พระราชกณะที่เคยทรงนมก้อ มากบ้าง น้อยบ้างห้ามกำหนดไม่  
 ครั้นมาเมื่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เมื่อได้  
 เสด็จถวญราชสมบัติขึ้นใหม่ ก็ยังทรงประพฤติกตัญญูเหมือนอย่าง  
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระของกันนี้ คือหลายบถดวงมาก  
 แดง จึงโปรดให้ นมมนต์พระราชกณะที่มีอายุมากถวายพระชนษาทั้ง  
 เจ้าพระที่เป็นพระบรมวงศ์จนวนวงศ์มาทรงถวายใครแสดงหน้าให้เท่ากับ  
 พระชนษาแล้ว แดทวชนบถของก ๗ ค้อมมา จนพระราชกณะแดพระ  
 ครุทมีอายุมากกว่าพระชนษานหน้าครบกับพระชนษาไม่ จึงทรงพระ  
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ นมมนต์พระราชกณะที่มี อายุน้อย  
 กว่าพระชนษา เดอกแดทมนคนฉนวนมาเพิ่มเข้าให้เท่ากับพระชนษา  
 ทวชนทุกบถเดิมอ จนถึงบจจโตศักจนวนพระดังชดัง ๖๕ รูป ครั้นณ  
 วันเดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ มีกฤษีศรีศก เป็นวันตั้งวรรคตก่อนหน้าตั้งกรานต์  
 อยู่ ๗ วันนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นด้วย  
 ราชการแผ่นดินน้อย ยังหาได้เสด็จถวญราชสมบัติบรมราชาภิเศกไม่

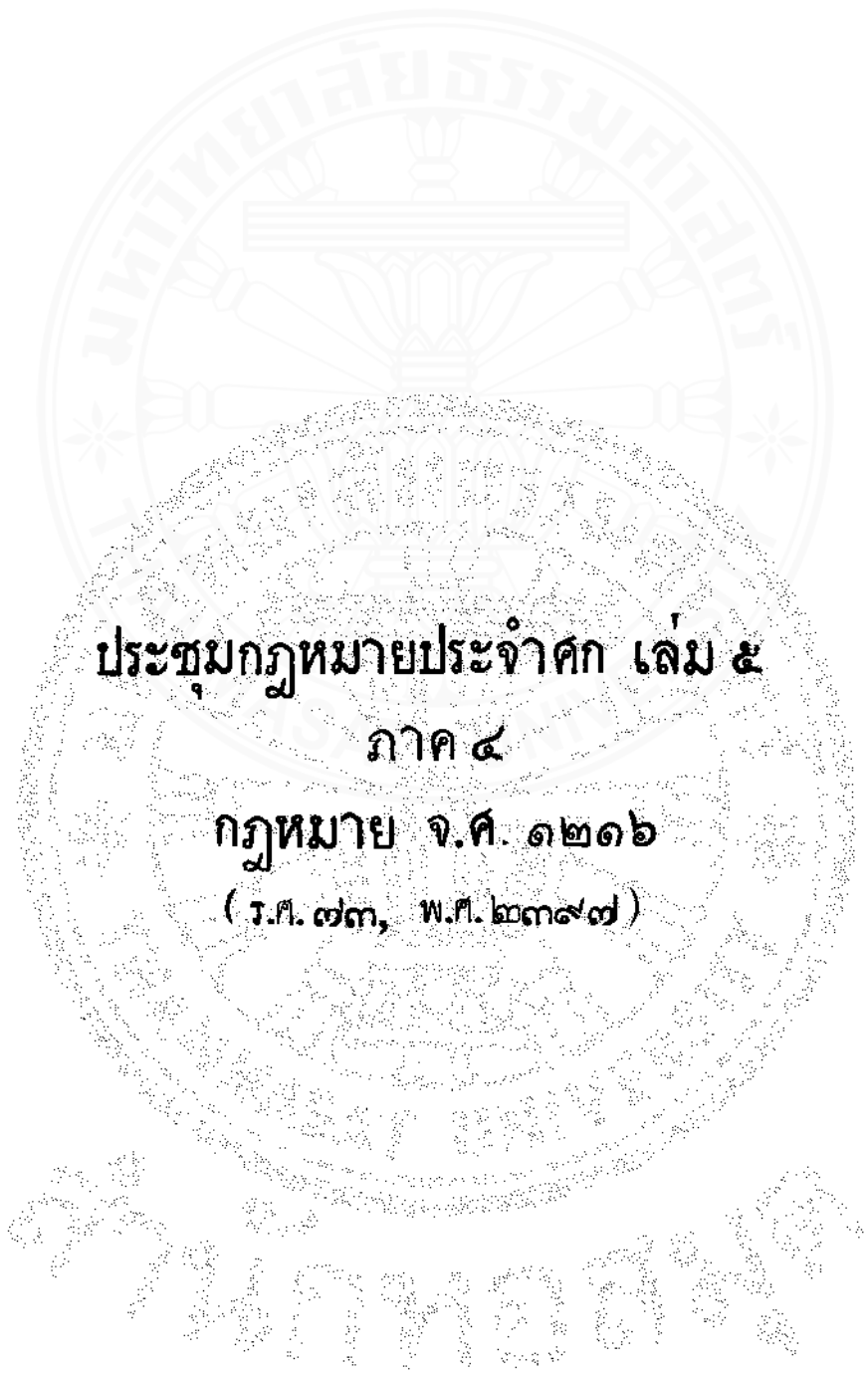
จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า ตั้งกรรณคดี บัญญัติคดีคนให้ทำ  
 ถวายตามจารีตแผ่นดินในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเดี่ยอกับ  
 หนึ่ง ให้บอกพระตั้งรนาชของคดีหนึ่งเป็นจำนวนพระตั้ง ๖๕ รูป คือน  
 ตั้งกรรณคดี ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ  
 ราชดำริให้ตั้งขึ้น ครั้นเดือน ๖ บัญญัติคดี พระบาทสมเด็จพระ  
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ตั้งขึ้นถึงถวิลด้วยราชสมบัติบรมราชาภิเศก  
 แล้ว ให้พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย รับแจ้งทั่วการ  
 พระเนรมาดจะให้แล้วเสร็จในบัญญัติคดีคน การพระเนรมาดก็ไม  
 ได้เสร็จในเดือน ๕ บัญญัติคดี จึงยังหาได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพ  
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ ค้างตั้งกรรณคดีชดจวด  
 คัดมา ก็ในตั้งกรรณคดีชดจวดคดีคน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า  
 โปรดกระหม่อมว่า โหลงใจเหมือนอย่างบัญญัติคดี ทรงพระราช  
 อก็คือถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเดี่ยอกับหนึ่ง แต่ถวาย  
 ให้บอกพระตั้งรนาชอีกเหมือนแต่ก่อนเลย โหลงใจตามจำนวนหลัง  
 ๕ เป็นแต่ถ้าพระราชคณะที่ตั้งแก้มรณภาพขาดตาจำนวน ๖๕ รูป  
 ไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ นมดพระราชา  
 คณะพระครูที่มคณอดมเต็มอายุมากบางนชยบ้างเพมเติมเขาให้ครบ  
 ๖๕ รูปเป็น ๒ ครั้ง ครั้นเดือน ๖ ชดจวดคดี จึงได้ถวายพระ  
 เพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว  
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า พระราช  
 พิธีตั้งกรรณคดีคนเป็นจารีตชดยราชประเพณีสืบ ๆ มา ก็ทรงประ  
 พุติต่อไป ณตั้งกรรณคดีคนบัดนี้เบญจคึกนี้ โปรดให้เป็นปฐมตั้ง-

ทรานต์ จะนิมนต์พระราชคณะมากถวายไตรสังฆาน้ำแค่ ๕ รูป พอ  
 ครบกับพระชันษา จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เลือกคัดพระ  
 ราชาคณะที่มีอายุมากกว่าพระชันษา กับทวงเจ้าพระที่เป็นพระบรม  
 วงศ์วงศ์ ทมพระชันษามากกว่าพระชันษา แลน้อยกว่าพระชันษา  
 ก็มี ไต่จำนวนพระมากกว่า ๕ รูปไป ก็จะต้องชกถอนเสียบ้าง ทรง  
 พระราชวิตกไปว่า พระวราชาคณะที่มีอายุมากเคยได้ ไตรสังฆาน้ำมา  
 แแต่ก่อนก็จะมีความน้อยใจนึกเห็นไปดวงๆ กัน จึงมีพระบรมราชโอง  
 การโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งว่า พระราชาคณะที่มีอายุมากกว่า  
 พระชันษานั้น ยังหาได้รับไตรสังฆาน้ำในบั้นไม้มิได้ แต่พระราชคณะ  
 ที่เคยได้ ไตรสังฆาน้ำมาแต่ก่อนแล้ว แแต่บั้นจะหาได้ ไม้มิได้ โปรดอยู่  
 ว่าก็ควรจะบอกขณบระของคณน้อยอย่างหนึ่ง ยังอีกอย่างหนึ่งนั้นจะให้ผลดี  
 เปลี่ยนเวียนกันเขารับไตรสังฆาน้ำทุกปี ให้ครบพระราชาคณะที่มีอายุ  
 มากกว่าพระชันษานันท์กรบ อนึ่งพระราชคณะที่มีอายุมากเคยได้  
 ไตรสังฆาน้ำมาแต่ก่อนแต่อาจรออยู่ในบั้นมารับไตรได้ ไท้ยกไว้ ก่อน  
 ต่อเมื่อไรหายบ้วยจะเขารับไตรได้ จึงจะบอกขณในบั้นนั้นๆ ต่อไป  
 กับพระราชาคณะที่มีอายุน้อยกว่าพระชันษา ได้ทรงจัดให้เข้ารับไตร  
 สังฆาน้ำใหม่ในบั้นหนึ่งสองบั้นนั้น บั้นก่อนเสียจากไตรสังฆาน้ำให้ ไป  
 ถนัดกรานควนดีด ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระราชาคณะนั้นๆ จะ  
 ได้เฝ้าพบแต่ผวอไปองค์หนึ่งหลายๆ สำหรับ บางองค์ก็จะชอบใจคิดว่า  
 ได้ ไตรสังฆาน้ำเสียอีก อนึ่งไตรสังฆาน้ำส่งกรานคณ จะถือเอาเป็น  
 ขรรณเนียมเต็มมือเหมือนหนึ่งใครบั้นนั้นมิได้ พระราชาคณะที่ได้ ไตร  
 สังฆาน้ำในบั้นใดแล้ว แแต่ต่อไปบั้นก็จะต้องผลัดเปลี่ยนออกเสีย  
 ให้องค์ที่ยังมิได้ รับไตรเข้ารับ ไตรสังฆาน้ำเวียนกันไป ให้พระ

ราชาคณะทมออายุมากไตทอถงกัน การข้างหน้า จะทรง ตั้งต่อไป  
 เกิดข้อว่าพระราชาคณะที่ไม่ทราบพระกระแด้พระราชดำริห์ก็คิดไป  
 ต่าง ๆ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เรียกเป็น  
 คำเผด็จให้กรมพระธรรมการ กรมสังฆการีมาเผด็จประกาศกับ  
 พระราชาคณะทั้ง บวงให้ทราบตามพระกระแด้ ซึ่งทรง พระราชดำริห์  
 ไว้ดังทุก ๆ พระองค์

คำประกาศมาณวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ปีฉลู ยังอยู่  
 ในจิตดวงศกฯ

(ป.ศ.น. ๑๘)



ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕

ภาค ๔

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๖

( ร.ศ. ๗๓, พ.ศ. ๒๓๓๗ )

# ประกาศ

## ทรงตีเตียนคน & จำพวก

(๑๑ ป.ป.ก. ๒๕) ประกาศไม่ทรงตีเตียนคนจำพวก)

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศพระราชดำริดังเขปมาให้ท่าน  
ทั้งปวงทราบพระราชอัชฌาไธย ว่าไม่ทรงตีเตียนคน & จำพวกที่จะว่า  
ข้างต้น แต่ไม่โปรดคนจำพวกหนึ่งที่จะว่าข้างปลาย และอธิบายโดย  
พิศดารให้ท่านทั้งปวงทราบเถาเถิด

- ๑ คนที่มอปนียดเป็นไปตามอุปนียดของตน ก็ทรงเห็นชอบด้วย
- ๒ คนที่ตาดำคานาแล้ว ประพฤติสมควรแก่คานาตามได้ตาม  
ตามทตามทวง ก็ทรงเห็นชอบด้วย
- ๓ คนที่ทวารคานาน้อย ผ่าคตทวงไปในบางนบางพอสมควร ก็  
ทรงเห็นชอบด้วย
- ๔ คนที่มอปลอทุกขแล้ว เป็นตามดำรัสทุกขของตน ก็ทรงเห็น  
ชอบด้วย

แต่คนที่มอปลอคิดไปอย่างไร มาไม่นั่งแต่เดินในที่ในทาง  
อันควรเถิด มรทำแต่ประพฤติให้เหลว ให้ประหลาดเป็นที่ให้คน  
อื่นรู้เห็นแต่คิดไปต่าง ๆ ก่อเหตุให้เป็นโทษนของข้างโนนข้างนี้  
นั้น ตัดจะทรงซึ่งไม่โปรดไม่ชอบพระฤทัยเลย คนเช่นนี้เป็นแต่มด  
ได้ชื่อเทวมี่ว่าคานาให้ดำราย ขอเสียอย่าให้ผู้ภักดีขอราชการเขามา  
ยกมาอย่าให้เปลืองเบียดเบียดเปล่าๆ ถ้าได้ราชการแผ่นดินจึงเอา เทียม  
ประกาศมาณฉินพฤห์ เตือนฮาย ขนด้ามคำ บิขานฉดก



# ประกาศ

## ทรงพระราชปฏิญาณ

### อนุญาตข้าราชการฝ่ายในทูลลาออกนอกราชการ

(๑ ป.ป.ก. ๒๕) ประกาศทรงอนุญาตให้ข้าราชการฝ่ายในทูลลาออก)

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศปฏิญาณไว้เป็นความดีด้วยความจริงแก่เจ้าจอมอยู่ทรงในชั้นกลาง ชั้นนอก ทั้งปวง เว้นแต่เจ้าจอมมารดาในพระเจ้าตากเธอ แต่หม่อมพนักงวนทุกตำแหน่ง แต่เจ้าจอมเอ้าแก่แต่ท่านเอ้าแก่ แต่นางรับราชการทั้งปวงทุกคน ด้วยบัณฑิตทรงหวังแทนท่านผู้ใดคนหนึ่ง ในราชการด้วยการข่มเหงกักขังตอก ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงความดีแก่เห็นแก่ตระกูลแต่ความชอบของท่านทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยง พระราชทานเบี้ยหวัดค่าบิ แต่เครื่องยศบรรดาศักดิ์โดยสมควร บิดนันทนทั้งปวงกทวารชกรมานานแล้ว ใคร ๆ ไม่กล้าจะใคร่กราบถวายบังคมลาออกนอกราชการ ไปอยู่วังเจ้าบ้านขุนนางบ้านบิดามารดา จะมีตักมีฉื่อให้ส่วยประการได้ก็อย่าให้กลัวความผิดเลย ให้กราบทูลถวายบังคมลาโดยตรงแล้ว ถวายเครื่องยศคนเดียแล้วก็จะโปรดให้ไปตามปรารถนา โดยดีดวกไม่กักขังไว้ แต่ไม่ให้มีความผิดแก่ตักผู้หนึ่งแต่ผู้ใดจะเป็นผู้หนึ่งแต่ ห้ามแต่อย่าให้เดินถือหาหิ้วหิ้วแต่ด้วยยังอยู่ในราชการด้วยอบายทางใดทางหนึ่ง ก่อนกราบบังคมทูลพระกรุณาเป็นอันขาดทีเดียว เปนดังนี้จะเดี่ยพระราชกำหนดสำหรับ

แผ่นดินไป เมื่อไปอยู่นอกพระราชวังแล้ว ถ้าเป็นคนมีตระกูลอยู่ ไป  
 อยู่กับบิดามารดาญาติพี่น้อง ฤ็าเป็นนางห้ามเจ้านายทรงพระมหา  
 กรุณาให้มีบันดาศักดิ์ใหญ่ ๆ ฤ็าเป็นภรรยาข้าราชการที่มีศักดินา  
 มาก ก็จะมีพระราชทานเบี้ยหวัดอยู่บ้าง โดยสมควร อนึ่งถ้าเจ้าจอมอยู่  
 งานชั้นในเห็นว่พระราชบัญญัติบังคับบัญชาทุกชั้นนัก จะถวายบังคมลา  
 ออกนอกราชการก็อดสู อยู่นั้นไม่ได้บ้าย จะขอรับพระราชทาน  
 โฉนดเบี้ยหวัดออกมาเป็น ชั้นกลาง ชั้นนอก แลพนักงานทั่วราชการ  
 ดั่งของพระเดชพระคุณตามอย่าง แลบังคับเจ้าจอมอยู่งานชั้นกลาง  
 ชั้นนอก แลพนักงานแผนางบำเรอก็ตามแต่จะชอบใจ แต่ให้กราบทูล  
 ก่อน อย่าเพ้อทำการประพฤดิเช่นเช่นเกินอย่างเจ้าจอมอยู่งานชั้นใน  
 ก่อนกราบทูลขอออกตัว จะทรงพระกรุณาโปรดให้ลดแต่เครื่องยศ  
 เบี้ยหวัดดั่งอย่างเจ้าจอมอยู่งานชั้นในเสีย ให้คงได้ตั้งเจ้าจอมอยู่งาน  
 ชั้นกลางชั้นนอก แลพนักงานแผนางบำเรอโดยสมควร แต่เจ้าจอม  
 มารดาในพระเจ้าดุกเธอ จะโปรดให้ ออกนอกราชการไม่มีแล้วไม่ได้  
 จะเสียดพระเกียรติยศพระเจ้าดุกเธอไป เมื่อจะใคร้ออกนอกราชการ  
 เพียงจะอยู่กับพระเจ้าดุกเธอไม่มีผิด ก็จะมีทรงพระกรุณาโปรด กระ  
 แลพระบรมราชโองการตั้งนี้ ก็ได้มีพระราชดำหริ์คมาหลายครั้งแล้ว  
 แต่ตักจะหาใครเชื่อไม่ ด้วยเข้าใจว่าตรั้คเล่นถึค ประชดกัค การ  
 อันนี้เป้นสุจริตดีจจริง จึงโปรดเถดว้โปรดกระหม่อม ให้ค้พิมพ์ประ  
 กาศพระราชทานเป้นคำค้ญัตติญาไว้ให้มันคง ให้ท่านทั้งปวงเชื่อว่า  
 ไม่ทรงหวงแหนกักขังจริง ๆ แลพระราชดำหริ์ค นั้น เป้นความจริง

ความจริง ให้ท่านทั้งปวงรับคำประกาศนี้ไว้เป็นสำคัญ ถ้าการไป  
ข้างนามได้เป็นจริงคงน ก็ควรที่ท่านทั้งปวง แต่เทพยตามนุศครหา  
ก็เดียน้อยแล้ว

อนึ่งเจ้าจอมมารดาพระองค์ เจ้าในแผ่นดินดวงแก้วมา ถวายมี  
พระองค์เจ้าอยู่ก้อย่าให้มัว ถ้าอยากจะมีผัวให้ ได้ ก็ให้มากราบทูล  
พระกรุณาว่าตัวขอพระองค์ เจ้าให้ขาดเดี่ยก่อน อย่าให้เรียกว่า  
เจ้าจอมมารดาเลย ถ้าพระองค์เจ้ายอมก็ไม่นับถือแล้ว จะโปรด  
ให้มีผัวตามดบวย ถ้าไม่ได้กราบทูลพระกรุณาขนมผัว ถ้าผัวเป็น  
พระองค์เจ้า ก็จะไม่โปรดคบเบียดเดี่ยกึ่งหนึ่ง ถ้าผัวเป็นหม่อม  
เจ้า เป็นข้าราชการมีบรรดาศักดิ์ กต จะยกเบียดเดี่ย แล้วจะให้  
เดี่ยพาดับระดับสองค่าง ถ้ามีผัวเป็น ข้าราชการมีบรรดาศักดิ์น้อย  
แต่ไพร่จะให้ตั้งพระราชอาณาแล้ว ผัวจะให้ รับราชบาท แล้วเอา  
คุดตั้งญาข้าง ตัวหญิงจะให้ตั้งพระราชอาณาจำไว้จนตาย ถ้าพระ  
องค์เจ้ายิ่งดำริกราบทูลขอจะ พระราชทานให้ ไปอยู่กับพระองค์เจ้า  
รับพระราชทานเบียดเดี่ยเหมือนอย่าง นางนม ให้เรียกแต่ว่ามารดา  
ไม่ให้ ได้ตำนานเรียกว่าเจ้าจอม อนึ่งบรรดามารดาหม่อมเจ้าในพระ  
องค์เจ้าทั้งกรมแล้ว กตยังไม่ได้ตั้งกรมทั้งปวง ซึ่งต้นพระชนม  
แล้ว เมื่อหม่อมเจ้ายิ่งมีความขย ถ้าไม่ผัวก็ใคร่รับพระราชทานเบียด  
หกค่างบ้าง ยิ่งกว่านั้นบ้าง ถ้ามีผัว ให้เด็กเบียดเดี่ย ให้ผัว  
เป็นไพร่มีไซ่เจ้าเดี่ยพาดับระดับค่าง เป็นเบียดเดี่ยแก่หม่อมเจ้า  
ไปทุกเดือนกว่าหม่อมเจ้าจะไม่มัว พาดับใครอย่าคิดว่าแรง เพราะ

มิได้เรียกเข้ามาเป็นหลวงแต่สักเพียง พระราชทานให้แก่หม่อมเจ้าผู้  
บุตรทั้งสิ้น เป็นการจะยกตัวคนที่เป็นผู้มารดาหม่อมเจ้าให้ประสูติ  
หม่อมเจ้าไป อนึ่งเมื่อมารดาหม่อมเจ้าไม่มัวพระราชทานเบียด  
ด้วย ก็เพื่อจะให้เป็นที่ตั้งเลี้ยงหม่อมเจ้าไป ก็เมื่อไม่อยู่เลี้ยงหม่อม  
เจ้าไปมัว ก็ควรให้คนเป็นพ่อเลี้ยงพาดีให้แก่หม่อมเจ้าเท่าเบียด  
ซึ่งพระราชทาน เมื่อไม่มัวจึงชอบ ถ้ามารดาหม่อมเจ้าทมิฬ โกรธ  
กับพ่อ ถึงยกร่างขาดจากผัวเมียกัน ถ้าตัวบานได้ทั้งต้องข้าง  
อยากันแต่เดอนโตก็ให้ยกพาดีแต่เดอนนั้นไป โกรธกันเล็กน้อยถึงว่า  
ไม่ได้ช่วยด้วยกัน ถ้าตัวบานไม่ได้ว่าขาดกันก็ไม่พันพาดี ถ้าอยากจะ  
ไม่เลี้ยงพาดีมาทนมิดาจนแต่กลับไปที่กัน ถ้าดีใจความจริงว่ายังดี  
กันอยู่ จะปรับให้ใช้พาดีต้องต่อจนเดอนที่ชำระความ ถ้ามารดา  
หม่อมเจ้ามัวเป็นพระองค์เจ้า ไม่เลี้ยงเกียรติยศอันใด เป็นแต่โปรด  
ให้ยกเบียดเดียด ไปให้พระองค์เจ้าผู้มัวเลี้ยงเกิด ถ้าจะโตเบียด  
ก็จะโตด้วยอำนาจพระองค์เจ้าที่เป็นพ่อใหม่ ถ้ามารดาหม่อมเจ้าไป  
แล้วใหม่เป็นหม่อมเจ้า ถ้าหม่อมเจ้าผู้บุตรยอมยินดีเอาเป็นบิดาเลี้ยงก็  
แล้วไป ถ้าหม่อมเจ้าผู้บุตรมิยอมยินดีด้วย ก็จะต้องพระกรุณาโปรด  
ชักเอาเบียดของหม่อมเจ้าที่เข้ามาเป็นผัวนั้น แบ่งตามส่วน ยก  
เอาส่วนหนึ่ง ให้แก่หม่อมเจ้าผู้บุตรเป็นพาดีทุกกับไป เพราะทำให้  
หม่อมเจ้าผู้บุตรได้ความอบอุ่น ลักษณะพระราชกำหนดนี้ โปรดเกล้า  
โปรดกระหม่อมให้ประกาศมาให้ท่านทงปองทราบด้วยจงทั่วกัน  
ประกาศมาฉับพลันนี้ เดอนอ้าย ฉันทามคำ บัษณาคัก

# ประกาศ

## เปลี่ยนพระราชบัญญัติ

(๓ (ป.ป.ก. ๓๓) ประกาศพระราชบัญญัติใหม่)

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศให้ทั่ว ว่า ตั้งแต่ได้ตั้งเถลิง  
ถวัลย์ราชบรมราชาภิเษกมาแต่

ไต่ทรงประทับพระบรมราชมหาลัญจกร คราพระบรมราชโองการ  
ดรง กับพระราชบัญญัติสำหรับพระนามดรง เป็นสำคัญทุกกร  
งานไปในสิ่งที่จะต้องการสัญญาแน่นอน ในพระบรมราชโองการครั้ง  
ถึงนั้น แดพระบรมราชลัญจกรทั้งดรง และด้วยวาพญาซึ่งเมื่อ  
เป็นรชงหายาก เมื่อต้องประทับทุกเมื่อทุกวัน ก็ดีหรือเข้าไปคนเดิน  
ดวยลักษณะใหญ่ไปจะต้องจำดรงให้ตกลงไปอีก ในองจักรหมคนชย  
เข้าไปทุกครั้ง เพราะฉนั้นครั้งนไปดรงต่าง ให้ตราพระราชบัญญัติ  
จกรของคำตามอย่างนั้น แต่ดรงยอมดรงมาเพื่อจะให้ประทับง่ายในที่  
นอชๆ แต่ให้มชนทรงแทนพระบรมมหาราชลัญจกรใหญ่ในกิจต่างๆ

พระราชลัญจกรของควใหม่ ดรงดรงนั้น คือฉนั้น ให้ท่าน  
ทั้งปวงทุกพนักงานจำได้ดรงแต่บัดไปเมื่อนา พระบรมมหาราชลัญ  
จกรใหญ่ดรงดรงจะทรงประทับแต่ในนามสัญญาบัตรดรงเจ้าต่างกรม  
แดพระราชาคณะพระครู แดเจ้าพญา แดพญาพระหลวง ซึ่งมีตำ  
แหน่งดรงจะทรงดรงไปให้เป็นพระศรีสวัสดิมงคล แต่ในการอื่นมิใช่ดรง  
ตำแหน่งบันดาศักดิ์ คือให้จ่ายเงินดรง จ่ายดินบั้น แต่ดรงถ้อยความ

แด่ถอดคนโทษ แลอื่น ๆ จะ ทรง ประทับ พระราชดำญจกรทองดำรับ  
 น้อยมาเป็นสำคัญ ขอให้ทุกพนักงานเข็มตั้งพระบรมมหาราชดำญจกร  
 แด่ก่อนนั้นเกิด อนึ่งถ้าการเด็กน้อย คือตั้งการใด ๆ มาแต่ข้างใน  
 ฤกษ์ใด ๆ ซึ่งเป็นกรรับตั้งใช้เร็ว ๆ จะจดได้ในพระราชหัดเดชา  
 ประทับแต่พระราชดำญจกรพระราชโองการน้อยคองนี้ ซึ่งทำด้วยดีดา  
 หยกหนักดี พระอนุาโถมน้อยคองนี้ ซึ่งทำด้วยดีดาฝังหยกในเรือน  
 ประดับนพรัตน์ประจำพระหัดหนักดี ประทับมาเป็นสำคัญให้เชื่อ  
 พัง เทียม


ตั้งณวันเด้าร เดือนดำม ขันเก้าดำ บิขานฉศึก

## ประกาศ

พระราชทานพระราชดำญจกรคิดในการที่ทรงบริจาคน  
 เพ็ชรใหญ่ประดับพระอนุาโถมพระพุทธรัตนโกมุการ

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณชูรุดังหนนท ในพระบาท  
 สมเด็จพระจอมเกด้าเจ้าอยุหัด ให้ประกาศพระราชทานด่อนพระราชา  
 กุศัดมาให้ทานทั้งปดอง ที่เปนขนยงนับดองพระพุทธรัด้านานให้ทราบ  
 ทุกคน ด้วยเม็ชวันจันทร เดือนดับดอง แรมดำหนึ่ง บิขานฉศึก  
 พระพุทธรัด้านายกาดดองพันลำมร้อยเกาดับเจด เด็ดจพระราชดำเนิน  
 ไปทรงถวายนมัสการดั่งระนำ เปดียนเครื่องประดับพระมหาพุทธรัตน

ปฏิมากรแก้วมรกต ผนวตพระศรีรัตนศาสดาราม ทอดพระเนตรเห็น  
พระอุณาโลมเก่าเป็นเรือนเพชรย่อม ๆ ไม่งามไฟโรจน์มาก จึงทรง  
พระราชศรีทศาอุดำห์บริจาคเพชรยอดใหญ่ขนาดผลบัวอ่อนบริสุทธิ

ธอาดหนา มีราคาหกสิบชั่ง ตั้งฐานแท่น  ประดับ เจ้าเป็น

พระพุทธรูปเก่าแก่แห่งพระพุทธรูปปฏิมากร แต่พระราชทรัพย์ซึ่งได้  
จัดซื้อเพชรยอดนั้นจะได้มาด้วยขมิ้นแห่งราษฎรได้มากหามีได้ เป็นพระ  
ราชทรัพย์ส่วนนอกรจากจำนวนเงินพระคลัง ซึ่งจะใช้แจกเบี้ยหวัดใช้  
ราชการแผ่นดิน แต่การที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใดผู้หนึ่งในพระราชวง  
ษานวงษ์แต่ข้าราชการสมณพราหมณาจารย์ ยาจกวรรณีพลทงปวง  
เพราะฉะนั้นไม่เป็นอันเดียวแต่ประโยชน์ ประสงค์ของท่าน ผู้ใดผู้หนึ่ง  
เลย ด้วยพระราชมหุศมบริจาคมนี้ ขอท่านทงปวงทงนบถอพระ  
พุทธเจ้าฉันนา เชื้อพระพุทธรเจ้าเป็นอนครเขตร จึงมีใจเต็มใจศรัทธา  
อนโมทนาธิด้วยพระราชกศัดในพระพุทธรูปชาอนนเกิด แต่ท่านผู้ที่ไม่  
สู้เข้าใจได้เชื่อเพื่อกด้วยการกศัดในพระพุทธรูปด้านนั้นเถา ถ้ายังมีความ  
กระตัญญูกตเวทิต่อพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า  
จุฬาโลกย แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่พระบาท  
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่  
หัว ซึ่งได้ทรงปฏิบัติบูชาบถอพระมหาพุทธรูปปฏิมากรนี้ มาเป็น  
ที่เฉลิมพระเกียรติยศพระนครแต่พระบารมี ก็ จึง มีความยินดีด้วย

มหัศจรรย์คนบูชาอนัน เพื่อจะได้เป็นพระเกียรติยศแก่พระนคร ซึ่งเป็น  
 ทอญของท่านทั้งปวงด้วยกัน แต่เป็นพระเกียรติยศแก่พระราชตระกูล  
 อนันที่เปนนกทาทองปวง แต่บรรพบุรุษของท่านทั้งปวงได้นับถ้อยกยของ  
 ท่านบำรุงเอาไครยเป็นศุภลดาพรดีขึ้นมา แต่จะ ดีขึ้นไปนั้น บันดาท่าน  
 ทั้งปวงทมนัดมยนั้นคือในไมทมาพระราชกุศตอนันทุกคน ทรงแล้วพระ  
 ราชเมตตากรุณาจิตรมมาถึง ว่าขอให้ท่านทั้งปวงอยู่เย็นเป็นสุขสันนุก  
 ดบาย พนจากอนันครายไซ้เจอบบ่ทอทั้งปวงเทญ ความปราถนาอันใด  
 ก็ไม่มีโทษแก่ตอท่านแต่ดีตออนัน ความปราถนาของอนันของท่าน  
 ทั้งปวงก็จงสำเร็จโดยดีตอเทญ การพระราชบริจาคนอนันทรงพระราช  
 คำวิทเห็นว่า ไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขึ้นเคืองขบใจเลย พระ  
 นครนี้เป็นถิ่นทของคนนับถอพระพุทธเจ้าล้านนาจนแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดิน  
 ของล้านนาอัน คนทถอล้านนาอันมาแต่อนันก็ อยู่ในเมืองนันก็ จะ  
 ไทรมนันขึ้นใจโดยฤศญาแก่พระพุทธเจ้าล้านนา เพราะบชชอนันไม่ได้  
 ด้วยไม่ใช่เมืองของล้านนาตัวเลย ถ้าไทรมนันก็ชชอว่าได้ถ่วงเกินไป  
 แต่ถาท่านผู้มกเดี่ยคายว่าของควรจะประดับราชตระกูลเป็นพระเกียรติ  
 ยศแผ่นดิน ไปเป็นของวัดเดียวจะไม่ได้ ไซ้ อย่าคิดคดอย่างนั้นเลย เพชร  
 ยอดขึ้นใหญ่กว่านั้นหลายยอด ได้ทรงจัดหาไว้สำหรับแผ่นดินมียอยู่แล้ว  
 ไม่เอาไปไหนเดี่ยคอก ขอถวายพระพุทธเจ้าเป็นพระราชกุศตแต่เป็น  
 พระเกียรติยศในคนเป็นอันมากทถอพระพุทธเจ้าล้านนายอดหนึ่งเกิด ขอ  
 ท่านทั้งปวงจงยินคือนุไมทนา

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนสิบสอง แรมค่ำหนึ่ง ปีชานนศก



# ประกาศ

ให้ใช้คำว่าฉศกแทนฉศก

(ณวันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๑ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๗)

ด้วยพระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 พระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 เดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวดฉศก เพศผู้ & เพศเมีย พระบรมมหารัชมังคลาภิเษก  
 ระวังให้ดีความ เข้าไปถวายเทศนาในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย  
 แล้วถวายศักราชว่าปีชวดฉศกนั้น ทรงพระราชดำริเห็นว่า คำที่  
 พระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 เรียกกันคือชศก จึงทรงพระกรุณาหมายใช้แทนเงินถวายบูชาที่  
 ปีชวดฉศกแก่พระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 ๒๕ หมายถึงเงินตราบาท  
 แล้วทรงพระราชดำริเห็นว่า พระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 เทศนาในหลวง แต่ได้เทศนาในเจ้าต่างกรมเจ้ายังมีได้ตั้งกรมฝ่ายหน้า  
 ฝ่ายใน เสด็จมาดี และข้าทูลของรื้อพระบาท แลราชอุฎฐทงปวง มีผู้  
 นับถือโดยมาก ซึ่งพระบรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง  
 จะเป็นแบบฉบับสำหรับแผ่นดินต่อไปได้ คงเห็นสืบไปเมื่อหน้า ถ้า  
 ปีใดเป็นฉศกแล้ว ก็ให้ใช้ฉศกปี . . . . . ฉศกทุกปี ตามอย่างพระ  
 บรมมหารัชมังคลาภิเษกเสด็จมาประทับที่วังหลวง ให้ พระครุอมรวิไชยประกาศกับพระ  
 ราชาคณะ พระครุสุทธานุกรม เปரியัญ เจ้าอริการแสดพระดังหม่อมจ

ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระพรหมวชิราวุธ บัณฑิตคุณงามได้ ขอให้ให้ถวายเป็น  
ราชกุศลแด่พระพรหมวชิราวุธ บัณฑิตคุณงามเป็นอันชาติที่เดียว  
หมายมาฉนวนชาติไทย เดือน ๗ แรม ๓ ค่ำ บัณฑิตคุณ.

(ปกิรณะ ๑ ป.ป.ก. ๒๑)

## ประกาศ

ห้ามมิให้ ฤกษ์ตามแนวคัมภีร์มาพิทักษ์  
(ณวันศุกร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๗)

ด้วยหลวงธรรมรักษา รับ พระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง  
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เมื่อเดือน ๕ ปีชวดคัมภีร์ อีเพ็งเอา  
หนังสือเพลงยาวเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง นายประตูปหนังสือ  
เพลงยาวได้ ทอเพ็ง นายประตูปตั้งตอเพ็งกับเพลงยาวให้กรมวังฯ ได้  
นำเอาข้อความผิดตอเพ็งผู้เอาหนังสือเพลงยาวเข้าวัง ขนกราบบังคม  
ทูลให้ ทรงทราบได้ ผาดของขลุ่ยพระบาท จึงมีพระบรมราชโองการ  
โปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระจันฉงยวเธอ กรมหมื่นนริศราชวรานุภาพ ชำระ  
อี่เพ็งให้การร้องหนังสือเพลงยาวของ อ้ายหนูกัดพระเชตุพน คุณถาวร  
ซักความต่อไป อี่เพ็งรับแปลตั้งด้วยว่า เมื่ออ้ายหนูกัดพระ  
เชตุพนนั้น อ้ายหนูกัดบอเพงทาทาเราคนทกฏอ้ายหนู ๒-๓ ครั้ง แล้ว

อีพิงชดถิงฮายพงดิมว่าไตทาช่าเรากบอพิงทของกฏดวย อีพิงชดถิง  
 ฮายตวงดิมไตทาช่าเรากบอพิงอกหลายททกฏฮายตวงดิมดวย ฮายทมิ  
 สิมทำช่าเรากบอปรางทของกฏฮายทมิดิมดวย ฮายเดื่อดิมทำช่าเร  
 กบฮอโรคทของกฏฮายเดื่อดิมดวย คตการเขาทวิมอมชอชดของชด  
 มาช่าระ สิมฮิมชอชดของชดมารบเป็นดิมดิมคำอพิงให้การดิง พระ  
 เจ้านองยาเชอ กรมหมื่นนวจกรรชานภาพ น้ชอถอชยคำฮนทโทษพอก  
 นชนกรบมิงคททให้ทรงทราบได้ผาดของชดพระบาท จึงทรงพระ  
 ราชดำริเห็นอ่า ภิกษุดำมเนรทกอนนบอชอช่าริยพระดำด้นฮายเพื่อ  
 ลภถถการตวง ๆ ไม่บอชคัยความเดื่อมิได้ในพระพุทชดิกชาบท ภิกษุ  
 ดำมเนรทกอนนเป็นชดชชประพทคความชอนนตาง ๆ จนดิงเป็นปว  
 ราชิก ภิกษุดำมเนรทำเมถนธรรมได้ โดยง่ายนั้น เป็นเหตุคดวยภิกษุ  
 ดำมเนรไปหาผู้หญิงชานบ้านนั้น โดยง่ายอย่างหนึ่ง ผู้หญิงชานบ้าน  
 ไปหาภิกษุดำมเนรทวคทกฏอย่างหนึ่ง ทรงพระราชดำริเห็นเหตุ  
 อย่างนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดั่งอ่า ให้หุดวงชธรรมรักษ  
 หมายประกาศไปแก่พระราชคณะ พระครูธานา เจ้าชธิการในกรุง  
 ทงด้น ห้ามไม่ให้ภิกษุดำมเนรคบผู้หญิงพุดจวบภักฏี ฝ่ายผู้หญิง  
 ชานบ้านเด่า ควรทให้หมายประกาศไปห้ามไม่ให้ช่าวัด ถ้าชนเข้า  
 ไปในวัดจะให้ตำรวจจับปรับเอาเงิน ๓ คำดิง ก็ฝ่ายพระราชคณะ  
 พระครูธานา เจ้าชธิการนั้น โปรดเกล้าฯ ดั่งให้หุดวงชธรรมรักษามี  
 หมายประกาศห้ามไปแต่ผู้ แต่ผู้หญิงชานบ้านนั้น ยังมิได้โปรด  
 เกด้าฯ ให้มหาดไทย กตาทโหม หมายประกาศห้ามเหตุนี้ มหาดไทย  
 กตาทโหม มิได้ทให้หมายประกาศห้ามนี้ พระราชคณะ พระครูธานา

เจ้าอธิการ ชายหญิงชาวบ้าน จึงคนองถ้อยใจว่า จะเป็นความหลุดอก  
 ไม่จับจริง ฝ่ายพระราชคณะ ก็เพิกเฉยไม่เกรงพระราชอาณาจักร  
 ไม่กำชับว่ากตัญญูตามเนร ปล่อยให้ ภิกษุสามเณรคบพาลหญิง  
 ชาวบ้านชนพศจ ในที่หุบหนองจนถึงป่าราชก เหมือนชายเปลย่นล้ม  
 วัตถุรณ เมื่อเดือน ๑๐ ปีชาตศกณ คบชิตบชนพศจทำชำเรากัน  
 ในหองกฏิตตบคร่งหนึ่ง ขอความทอตามทำชำเรากับชายเปลย่นทง  
 ตม่นน ก็ไม่มีผู้ เทพองกตัญญูโทษชิตบกับชายเปลย่นล้ม ได้รู้ความ  
 ขอเพราะชิตบเขาหนึ่งต้อเพตงยวไป ในพระราชวัง นายประตจับ  
 ตอชิตบได้ ไปรดาให้พระเจ้านงษาเชอ กรมหมื่นวรจักร ขวณภาพ  
 ขวระชายเปลย่นล้มชิตบให้การรับเป็นต้อย ว่าไตทำชำเรากันทงเป็น  
 ตม่นนกฏิตตบคร่งหนึ่ง จึงมีพระบรมราชโองการ  
 ไปรดาเกล้าฯ ให้ตตงขวรนรักษาแต่คยห้ามพระราชคณะ พระครู  
 ถานว เจ้าอธิการ ตามกระแแต่พระบรมราชโองการให้พระราชคณะ  
 เขาได้ภิกษุสามเณร ชยให้คบผู้หญิงชนพศจบหนักเป็นอินชอถ ถ้า  
 ชนกระแแต่พระบรมราชโองการจะพระราชทานตญจกรต่าคญ ให้กรม  
 ทหารขวรชายเป็นตองจับ ถาจับภิกษุสามเณรพศจกบผู้หญิงไตทกฏ  
 ไต ภิกษุสามเณรทอชิตบเคยงกัน ก็จะมีโทษเดิมอกันคบที่พศจกับ  
 หญิงเพราะภิกษุสามเณรชยไคถนนไม่ตคเคยงว่ากตัญญู อนงคำ  
 กของจับเชอพระราชตญจกรเป็นต่าคญ ให้ภิกษุสามเณรแ่งผู้หญิง  
 ชาวบ้านครววาเป็นกของจับแแต่จกชยให้ลรับเป็นอินชอถ ถาไม่ได้เชอ  
 ตกรหตว ให้ภิกษุสามเณรผู้หญิงชาวบ้าน ผู้หญิงเป็นคนปลตมจับ  
 ให้ภิกษุสามเณรจับคนนสนให้กบเจ้ากระทรวงให้จงได้

ให้พระครูทักษิณคณิศร พระครูอุตรคณารักษ์ พระครูอมรวิไชย  
หมายประกาศไปแก่พระราชคณะ พระครู ถานา เจ้าอธิการให้รู้จง  
ทั่ว ห้ามอย่าให้ผู้หญิงตั้งแต่มารดา พี่ น้อง ญาติ และผู้อื่น อย่าให้  
ชนกฐิเป็นอันขาด ให้เจ้าคณะใหญ่เร่งหมายไป อย่าให้ขาดได้ตาม  
รับสั่ง

หมายมาณวันศุกร์ เดือน ๓๐ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีชวดดศก  
(ปฏิทินระ ๑๒ ป.ป.อ. ๒๒)

### ประกาศ

เรื่องพระราชคณะ ถานา เปรียญ ลักมากเกินไป

จะตั้งเขาเดือนทำการพิมพ์

(ณวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีชวดจศกพ.ศ. ๒๓๓๗)

ณวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีชวดจศก พระบาทสมเด็จพระ  
บรมนารถบรมพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งสุดีศ-  
มหาปราสาท มีพระบรมราชโองการมาว่าพระบัณฑิตยสรุถึงหนาคำรัส  
ตั้ง กรมหมื่นบวรวัชธัญพันธ์ ให้มีหมายประกาศไปแก่พระราช  
คณะเปรียญทั้งปวงให้รู้ ว่าแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่

หวั่น พระราชาคณะเปรียญเล็กน้อยไม่มากนัก ในเดี๋ยวนี้พระราชา  
คณะเปรียญดีก็มาก มีมาญชู้ได้ถึง ๖๐ เศษ แปลกกว่าแต่ก่อน ตั้ง  
แต่นั้นต่อไปถ้าพระราชาคณะเปรียญดีออก จะ โปรดฯ ให้เป็นไพร่  
หลวง โรงพิมพ์ แต่จะให้จำไว้ก็ว่าจะได้นายประกัน เมื่อได้นาย  
ประกันแล้ว จะให้เขาเดือนทำการพิมพ์ ถ้าไปเดินกับข้าราชการผู้  
ใหญ่ผู้น้อยตำแหน่งใด ๆ ให้มากราบทูลขอ ก็มีได้พระราชทานเลย  
แล้วจะส่งพระราชอาญาเกณฑ์ไปเดิน ๕๐ ที่ ขอพระราชาคณะเปรียญ  
ทั้งปวงจงได้รู้ดังคำประกาศนทวทุก ๆ องค์ตามรับสั่ง

หมายประกาศมาณวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีชวดฉศก  
(ปฏิทินระ ๑.ป.ป.ก. ๒๕)

# ประกาศ

พระสังฆ ทักษะสิกขมาภิราชการ

ณวันพุธ เดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีชวดฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เพ็ญ ๕  
ทศเศษ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ อดุลยเดชวิกรม  
พงศวาศาหิตยราชวัชรวิษัย วรชดิยราชนิกรโสดม จาตุรันตบรมมหา  
จักรพรรดิราชสังกาศ บรมราชาธิราชบรมนาถรอบพิตร พระจอมเกล้า-  
เจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งราชฤดี มีพระบรมราชโองการมาพระ  
บัณฑูรธุระถึงหน้าท้าววัดเหนือเกล้าฯ ว่า พระบาทสมเด็จพระมหา

รัชชัตราธิราชพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้เสด็จถึงถวัลยราชสมบัติ ใน  
 กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรหมื่นทราญชยาบรมราชธานี ๓  
 พระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาท  
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า  
 อยู่หัว & พระองค์ทรงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถิ่นทรง  
 พระราชศรัทธาเดิมนัด หวังพระราชหฤทัยจะทรงทบทวนพระพุท  
 ธิ์คำสั่งให้เร่งเรื่องบ้านพญาพระราชนัดให้เจริญยิ่งขึ้นไป ได้ทรงพระ  
 ราชโองการบริจาคราชทรัพย์ ทรงประดิษฐานปฏิสังขรณ์พระธา  
 ติารามเป็นอันมาก ประดับด้วยไปดิลกการวิหารเสนาคนะน้อยใหญ่ให้  
 ประณีตงดงามดี ดมควรเป็นที่อยู่แห่งพระภิกษุสงฆ์สงฆ์บรรพชิต  
 ปฏิบัติสมณะกิจตามธรรมวินัย เมื่อทรงเห็นพระภิกษุสงฆ์รูปใดมี  
 ชาติบุญญาธิการคุณ ศรัทธาจะเป็นพระราชาคณะพระครูถาวรนามกรม  
 ผู้ใหญ่ร่ำเรียนหนังสือได้ ก็ทรงพระราชทานถาวรนามครุฑ ทรงกล่าว  
 ให้เป็นพระราชาคณะพระครูถาวรนามผู้ใหญ่ ปกครองหมู่คณะ  
 ตั้งชื่อภิกษุเจ้ามณเฑียร ให้ศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์แต่ปฏิบัติศึกษา  
 บทย่อยใหญ่ ให้ทรงพระราชทานนิตยภัตทุก ๆ เดือน แต่พระราชา  
 คณะถาวรนามตามควรแก่คุณสมบัตินั้น ๆ เมื่อภิกษุสงฆ์  
 ตามเนรรูปใดมีสติปัญญาฉลาดเล่าเรียนแปลพระคัมภีร์ได้ เป็นที่  
 เปரியัญ เอก โท ตรี ก็ทรงพระรชศรัทธาถวายนิตยภัตตามควร  
 ทุกเดือน ให้เป็นกำลังแก่การเล่าเรียนสืบไป แต่ทรงพระราชทาน  
 นิตยภัตราคาดีของสิ่ง แต่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งอยู่ใน พระอารามหลวง

นั้น ๆ ทั้งสิ้นทุก ๆ เดือน ก็แต่พระราชทรัพย์ ทรงแพรพระราชอุทิศถวาย  
 แต่พระราชอาคณเฑาะพรครุ ถานานุกรมเปรียญพระสังฆอนคัมเดือนหนึ่ง ๆ  
 เป็นเงินตรา ๖๗ ชั่งเศษ ปีหนึ่งเป็นเงินตรา ๘๐๕ ชั่งเศษ แต่ทรง  
 พระราชศรัทธาบริจาคพระราชทรัพย์ทรงทนต์บำรุงให้เป็นกำลังในพระ  
 ศาสนามากถึงเพียงนี้ ฝ่ายพระราชอาคณเฑาะพรครุ ถานานุกรมเปรียญ  
 พระสังฆอนคัม เพราะอาศรัยใ้กรมพระราชทานนคยภคต ซึ่งทรงพระ  
 ราชาอุทิศถวายนั้นเป็นกำลัง ได้ตั้งสอนกันให้ศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์  
 เจริญมาช้านาน

ครั้นบัดนี้พระราชาคณะ พระครุ ถานานุกรม เปรียญ  
 บางองค์ที่เป็นโลกัษณาศรัย ใจมักขบปลั่งดวงหาแต่ลาภสักการะแต่ยศ  
 ถ้ายศเดียว เทียดประจบฝากตัวในเจ้าขุนนาง ได้ตัวเป็นคนก้องขวาง  
 ในกรมมหาดไทย กรมพระกระต่าโหม กรมท่า ด้วยคิดเห็นอ่าท่าน  
 เหล่านี้มีบุญวาสนา จะช่วยกราบทูลพระกรุณาให้ ดึงออกมาเป็น  
 ขุนนางในตำแหน่งกรมมหาดไทย กรมพระกระต่าโหม กรมท่า แห่ง  
 ใดแห่งหนึ่งได้ ก็ซึ่งพระราชอาคณเฑาะพรครุ เปรียญรูปใดคิดตั้ง  
 นั้นคงไม่เต็มประสงค์แล้ว อย่างคิดเคยเห็นช้อยเปล่า เพราะว่าจะต้อง  
 พระราชประสงค์แต่คนที่มิชาติตระกูลเป็นบุตร ขุนนางในตำแหน่งกรม  
 มหาดไทย กรมพระกระต่าโหม กรมท่า ไม่ต้องพระราชประสงค์  
 คนชาวดัตเป็นพระยา พระ หอดอง ขุนหมื่นในกรมมหาดไทย กรม  
 พระกระต่าโหม กรมท่า พวกชาวดัตนั้นควรจะเป็นขุนนางได้แต่ใน  
 กรมตุงขุน กรมฮาดักษณ กรมชรรวมการ กรมราชบัณฑิต กรม



ตั้งขการรียเท่านั้น ซึ่งชาวอวกที่มีใช้บคุมมีชาติตระกูลคิดเดืออกกันไป  
ในกรมอื่น นอกจาก & กรมนี้แล้วไม่ได้เลยเป็นอันขาด ขอพระราช  
คณะ พระครู ถานานุกรม เปรียญทั้งปวง จงทราบความตามกระ-  
แต่พระราชบัญญัตินี้เทอญ

ระ

# ประกาศ

## เรื่องฟ้องความผิดกระทรวง

(คัดจากหมายรับสั่ง พวมนครูร์ เดือน ๖ แรม ๙ ค่ำ ปีมะเส็งศก จุลศักราช ๒๔๖๖)

ด้วยพระยารักษมณฑลเชียร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง  
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ว่า ตั้งว่า หม่อมเจ้าฉิมพดีทำเรื่องวิวาทกับทูล  
พระกรุณาเกล้าฯ โทษพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ขุนวิเศษจตุรงค์ ใจความ  
ว่า อีฉิม อีฉิม ทาษหม่อมเจ้าฉิมพดีหนีไปอยู่กับขุนวิเศษจตุรงค์ ๆ  
รับเอาตัวได้ หม่อมเจ้าฉิมพดีแต่งให้หมื่นวิฑิตกานแห่งหัวเมืองลาวขึ้น  
พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ๆ รับเรื่องราวไว้ชำระ ได้ตัวอีนั่งตั้งให้หม่อม-  
เจ้าฉิมพดีคนหนึ่ง แต่อีนั่งนั้นพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ว่าขุนวิเศษจตุรงค์  
หาตั้งไม่ พระยาพิไชยชาญฤทธิ์รับความหม่อมเจ้าฉิมพดีขึ้นเรื่องราว

เรียกเงินซึ่งมีใช้กระทรวงไว้ชำระว่าค่าถ่วงคน ให้เกิดความขัดเคือง  
ได้ฝ่ายของขลุ่ยพระบาท

จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีหมายประกาศตั้งแต่นั้นสืบไปภายหน้า ห้าม  
อย่าให้ผู้ใดเอาความทาสถูกหน้ไปให้พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ อันใช้  
กระทรวงว่าถ่วง แต่เรียกเงินก็ดี เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมีพียงขึ้น  
ล่อง พระราชบัญญัตินี้เอาความทาสถูกหน้ไปว่าถ่วงเรียกเงินกับ  
พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ผิดด้วยกระทรวงโรงศาล จะให้ผู้นั้นเป็นภ  
ตุญ มิให้เอาผิดคิดนั้นว่าถ่วงยังโรงศาลต่อไป ถ้าผู้ใดได้เอาความ  
ทาสถูกหน้ไปให้พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ว่าถ่วงเรียกเงินอยู่แล้ว ก็ให้ผู  
นั้นไปถอนเอาความแต่ตัวทาสถูกหน้มาเสียจากพระยาพิไชยชาญฤทธิ์  
ไปว่ายังกระทรวงโรงศาลเสียใหม่ตามรับสั่ง

ซึ่งผู้ใดมีคดีเกี่ยวข้องขอเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่เป็นกรม แต่  
หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ ถ้าฝ่ายเจ้าจะต้องเป็นโจทก์ฟ้องหากถ่วง  
โทษชำระราชการ ราษฎร ก็ให้นำเรื่องราวมาขึ้นต่อท่านผู้ใหญ่ใน  
กรมดังตามกระทรวง อย่าให้เอาความเจ้าไปว่าถ่วงยังโรงศาล  
แต่ตราการตำแหน่งอื่น ให้จำเริญอนตั้งความหม่อมเจ้าเดิมพด้น

แต่ให้พระสุรสังคีตหมายประกาศแก่พระราชวงศ์ และเจ้า  
ราชการฝ่ายทหารพลเรือนผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แต่ให้กรม  
พระนครบาลหมายประกาศแก่อาณาประชาราษฎรให้รู้จงทั่วกัน อย่า  
ให้ขาดได้ตามรับสั่ง

# ประกาศ

## สรรพนามสำหรับช่างไม้

(คัดจากหมายรับสั่ง ลงวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีชวดจศก)

ด้วยกรมมหาดคีรีวิหาร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง  
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้หมายประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่  
ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน กรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน แด่พระบวรราชวัง  
ฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวงให้รู้แจ้งทั่วกันว่า ช่างไม้เป็นสัตว์มีชาติมีสกุล  
ไม่ควรเรียกว่าค่างหนึ่งดังข้อใด ให้เรียกว่าช่างหนึ่งสองช่าง ไม้หนึ่ง  
สองไม้ แต่สัตว์เดียรฉานนอกจากช่างไม้ให้เรียกว่าตัวหนึ่งสอง  
ตัว อย่าให้ว่าต้องซมด ต้องเค่า ต้องปล่า กับคำจำเป็นคำผวน  
เหมือนหนึ่งต้นไม้ ๘ ต้น ๘ ต้น ฤๅแปดเต่า แปดตัว อย่างนี้ ถ้าจะ  
กราบบังคมทูลพระกรุณา ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาอย่างอื่นอย่า  
ให้เป็นคำผวนได้ ให้กรมมหาดไทย กลาโหม สัตต หมายไปให้รู้  
ทั่วกันตามรับสั่ง

# ประกาศ

## เรื่องกราบทูลความที่ไม่เป็นจริง

(คัดจากหมายรับสั่ง ณวันศุกร์ เดือน๑๑ ขึ้น๑ค่ำ ปีชวดศก)

ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงแ  
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า แต่ก่อนเจ้าตงกรมแดงเจ้ายังไม่ได้ตั้ง  
กรม เสด็จบดิแต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายใน แต่เจ้า  
พระ พระราชาคณะ ถานานกรม ได้ทราบความกระแแต่พระบรมราช  
โองการดำรัสตั้งด้วยกิจราชการตั้งไต่ตั้งหนึ่งท้าวตามกระแแต่พระบรม  
ราชโองการ ไม่ให้ผิดจากรับสั่ง ฤาหมื่อของความของผู้ที่จะกราบ  
บังคมทูลพระกรุณาฯ ผู้ที่จะกราบทูลหนักครกครวของสืบดังหมื่อ  
ความให้แน่แแต่ การครวที่ที่จะกราบทูลพระกรุณาฯ จึงได้กราบทูล ทุก  
อนนเจ้าตงกรมแดงยังไม่ได้ตั้งกรม แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย  
ฝ่ายหน้าฝ่ายใน เจ้าพระ พระราชาคณะ ถานานกรม ที่ทราบพระ  
กระแแต่พระบรมราชโองการแต่ข้อความประการใด ๆ ถ้าไม่ได้ได้ถึง  
สืบต้อนให้ ได้ความจริง เป็นแต่ได้ยินราษฎรตูกคำพานิชไทยจีนพูด  
กันความไม่จริง ไม่ควรที่จะกราบทูลถำชข้อความขึ้นกราบบังคมทูล  
พระกรุณาฯ ให้ทรงชัคเคื่องไต่ฝ่ายตของชัคพระบาท เหมือนกับเรื่อง

ความพระเมษาชวรมรค มีชื่อควรโปรดเกล้าฯ ให้กรมวังเกาะโยมกับ  
 บิยการกมากักขังไว้ พระบวรวงษ์เชอ กรมหมื่นบวรวิงษ์ดิริยพันธ์  
 จดหมายข้อความให้นายหมื่นมหาดเล็กกราบทูลพระกรุณาว่ากบฏบิย-  
 การก โยมพี่ชายพระเมษาชวรมรคตั้งเป็นตะพุ่นเดี่ยว ความร้ายนัก  
 หาได้ตั้งเป็นตะพุ่นไม่ กับเรื่องโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชหัตถ์  
 เดชฯออกไปให้พระยาราชสงครามดี ดักเสขพระราชทานพระเจ้าดุกเชอ  
 พระองค์เจ้าทกษณชลา กรมพระดีดักหาดักตามพระราชหัตถ์เดชฯไม่  
 เขาเดชฯไปดักไว้เดียวกับพระอภัยสุนทรเจ้ากรมพดพันชลา ทรงทราบ  
 ขัดเคืองไต่ฆาดของรุดีพระบาท

ตั้งแต่นั้นสืบไป เจ้าตั้งกรมแต่ เจ้ายังไม่ไดตั้งกรม ข้าราชการ  
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวร  
 ราชวัง ถ้าจะนำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาด้วยกิจราชการ  
 แแต่สุขทุกข์ข้อความประการใด ๆ ก็ให้ด้วยต่อนเขาแต่ทศความจริงชน  
 กราบบังคมทูลพระกรุณาจึงจะควร

ให้กรมมหาดไทย กลาโหม พระดีดัก พระบรมมหาราชวัง พระ  
 บวรราชวัง หมายถึงให้กราบทูลเจ้าตั้งกรมแต่ เจ้ายังไม่ไดตั้งกรม  
 กราบเรียนเสนาบดีผู้ใหญ่ แแต่หมายบอกข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยให้  
 ระวังตัว อย่าให้ขาดไต่ตามรับสั่ง

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้ ผู้ มอานาจาเขา ไปเกี่ยวข้องกับ การพิจารณาคดี  
(พบต้นฉบับในหอพระธรรม ตั้ง เดือน ๘ ปีชวดจศก)

### ตอนต้นฉบับขาด

ตั้งแต่นั้นสืบไปห้ามมิให้ผู้ท้าวเรื่องราวกราบบังคมทูลพระกรุณาแด่  
พระองค์ถวายฎีกาเก็บเอาความของผู้อื่นมาว่า แต่เอาพระนามเจ้าตงกรม  
เจียงไม่ได้ตงกรม แต่ชื่อขุนนางไม่ได้เป็นแม่กอง มากดขุนนาง  
ว่าได้เพ็ดทูลเจ้ากรมนั้น พระองค์นั้น ได้ร้องกับขุนนางกรมนั้น  
กับขุนนางศาล ตลาการ เจ้าพนักงานเรียกเงินค่าฤชาธรรมเนียม  
ถูกต้องไม่เหลือเกินศัตถุหมายแล้ว ห้ามอย่าให้เข้ามาว่ากล่าวเป็น  
อันซวกศัตถุคดีด้วย ถ้าผู้ใดมีฟังจะให้คิดเอาคดีเป็นแพ้วความรูปคดีความแล้ว  
จะให้ตั้งพระราชอาญาโดยฐานตะเมิดเป็นพินัยทดลอง

อนึ่งขุนนาง ศาลาการ ซึ่งชำระความของราษฎรทุก ๆ คดี ถ้า  
ความซัดขวางประการใดก็ให้ร้องเรียนกับแม่กอง ถ้าแม่กองชำระ  
คดีคืนไปแล้ว ก็ให้คิดขอความขึ้นหาฤๅ ๑ พณฯ ลูกขุนศาล  
ทดลอง ๆ ปฤกษาไม่ตกลงฎาปฤกษาแย้งกันก็ให้เอาข้อความแต่คำ  
ปฤกษาแย้งขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ พณฯ ลูกขุนศาลฯ ปฤกษาไม่ตำ  
เร็วแล้วแก่กันได้ ก็ให้เอาข้อความนั้นกราบบังคมทูลพระกรุณา อย่า  
ให้ขุนนาง ศาลาการ ถัดความของราษฎรไว้ ให้เน้นเข้าเป็นอันซวกศัตถุ  
คดีด้วย

ให้กรมมหาดไทย กลาโหม กรมเมือง หมายประกาศบำวร้อง  
ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ข้าเจ้าต่างกรม ยังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่าย  
นำฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวรราชวัง แดกราชฎาให้  
รู้จักทั่วตามรับสั่ง

## ประกาศ

ว่าด้วยเวลากราบทูลขอราชการแลกิจธุระ

(คัดจากหมอบรรพ์สั่ง วันอาทิตย์ เดือน ๘ แรม ๑๕ ค่ำ ปีชวดจศก)

พระยาบวรเอกราช รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าตั้งกรมแล้ว แต่ยังไม่ได้ตั้งกรม แด  
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย มีราชการแลธุระต่างๆ จะนำขึ้นกราบบังคม  
ทูลพระกรุณาในเขตเขตทรงปรณนิบัติพระดังษ์ ในพระที่นั่งอมรินทร-  
วินิจฉัยย์ ก็ควรจะกราบทูลได้แต่ในเขตพระดังษ์ซึ่งผู้น้อย ถ้าพระ  
ดังษ์นั้นแล้วเป็นเขตแต่จตุรชน จะกราบทูลหนองเห็นยอใจ โทษาไม่  
ควร อย่าให้กราบทูลในเขตพระดังษ์นั้นแล้วเป็นอันขาดทีเดียว ถ้า  
มีราชการร้อนที่จะเลื่อนเวลาขึ้นไม่ได้ ก็ควรจะกราบทูลได้ตามรับสั่ง

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้หม่อมห้ามเจ้าต่างกรมมาคบบางใน

(คัดจากหมายรับสั่ง วันจันทร์ เดือน ๘ แรมค่ำ ๑ ปีชวดจศก)

พระยาบางแวกภักดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทวงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ทอดนพระบรมวงศานุวงศ์ ที่เป็นเจ้าต่าง  
กรมแล้ว เจ้ายังไม่ได้อุปการ แต่หม่อมเจ้าฝ่ายข้างใน ต่างองค์มี  
บุญมีวาสนามาก ได้เป็นกรมหลวง กรมขุน กรมหมื่น เป็นพระองค์  
เจ้า เป็นหม่อมเจ้า มีนางหุ้มองค์ละ ๒๐ คน ๑๕ คน ๑๕ คน ๕ คน  
๕ คน ๓ คน กิมบ้าง ดังที่ห้ามเจ้าต่างกรม ห้ามเจ้ายังไม่ได้อุปการ  
ห้ามหม่อมเจ้า เข้ามาคบบทบาทขอขมาธิษฐานกับพระองค์เจ้า เจ้าจอม  
คุณหม่อม ในพระบรมมหาราชวังข้างในแล้ว แต่หีบขี้มูเซาของ  
ทองเงินเหลือง ๆ ดังที่ทูลมานอนค้างอยู่ที่ตึกหนัก ตึก เรือน พระ  
องค์เจ้า เจ้าจอม คุณหม่อม ในพระบรมมหาราชวัง เดือนหนึ่ง  
ต้องเดือนบ้าง ๘ วัน ๘ วันกิมบ้าง ห้ามเจ้าต่างคนเป็นคนคักม เป็น  
คนไม่คักม

ตั้งแต่วันเดือน ๘ แรมค่ำ ๑ ปีชวดจศก ให้เจ้าต่างกรมยัง  
ไม่ได้ตักกรม หม่อมเจ้า ห้ามปรามหม่อมห้ามในกรม อย่าให้เที่ยว



เข้ามาคบหาพระองค์เจ้า เจ้าจอม คุณ หม่อม พนักงานในพระบรม  
 มหาราชวังต่อไป ถ้าเจ้าต่างกรม ยังไม่ได้ตั้งกรม หม่อมเจ้า มีกิจ  
 ชุระสิ่งใด ๆ ควรจะให้หม่อมห้ามที่ได้ ก่อนนำพระพิมพ์ตั้งเจ้ารับพระ  
 ราชทานเบญหัตถ์เข้ามาแล้วได้ ถัดของชุดพระบาท ให้มาหาท้าวนาง  
 ผู้รับตั้งนำเสด็จกรมบังคับกรมพระกรุณาตามข้อความ ถ้าเข้าไปเทียบ  
 ตามข้อเงื่อนไขไปหาพระองค์เจ้า เจ้าจอม คุณ หม่อม ในพระบรม  
 มหาราชวัง จะให้จำ โขดณ จับ ถ้าจับได้ ทศกานทพระองค์เจ้า  
 ที่เรือนคุณ เรือนหม่อม จะให้ปรับเอาเงินให้กบฏจับคนละ ๓๐ ตำลึง  
 ถ้าจับได้ ทศกานทเจ้าจอม จะให้ปรับเอาเงินให้กบฏจับคนละ ๓ ตำลึง ถ้า  
 จับได้ ทศกานทหน้าตำหนัก หน้าคอก หน้าเรือน จะให้ปรับเอาเงินให้กบฏ  
 จับคนละ ๕ ตำลึง

ให้เจ้า ทนายเรือน นำหมายนชนกราบเรียน เจ้าคุณ ท้าวนาง  
 หลวงแม่เจ้า ให้หมายห้ามอย่าให้พระองค์เจ้า เจ้าจอม คุณ หม่อม  
 คบหาหม่อมห้ามเจ้าต่างกรม ยังไม่ได้ตั้งกรม หม่อมเจ้า ใ้ไปมา  
 ในพระบรมมหาราชวังเป็นอันขาดทีเดียว

ให้กรมมหาดไทย กตมาโหม พระดัสดี หมายให้กราบทุกเจ้า  
 ต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม หม่อมเจ้า ให้ทราบจงทั่วทุกกรมทุก  
 วัง อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้ทำฎีกาถวายด้วยกระดาษมัน

แต่ให้ใช้อักษรตามแบบอย่าง

(คัตจากหมารับสั่ง วันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีชวดศก)

ขุมทวดสิทธิโฆหาร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้ประกาศแก่ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ฝ่ายน่วยฝ่ายใน และราษฎรทั้งปวง บรรดาที่คิดจะทำฎีกาถวายเกล้าฯ ถวาย อย่าให้เขียนกระดาษมันยาว ๆ อย่าให้คองทรงคดต่ำมาก ให้เขียนได้กระดาษคดเป็นท่อนแต่จุดคดเข้าเหมือนอย่างสมุดฝรั่ง จะใดทรงทอดพระเนตรง่าย ๆ ถ้างดใส่ไม่เข้าใจให้มาดูตัวอย่างที่ห้องชาดกษณ

อนึ่งเงินที่จะเขียนได้ในฎีกานั้น ถ้ายืมเงินตนมาเท่านั้น ได้เอาไปใช้แล้วเท่านั้น ยังก้างอยู่เท่านั้น ขางเจ้าหน้าเอามาตั้งเท่านั้น ยังก้างอยู่เท่านั้น เจ้าหน้ากับตูกทนต์เองทนต์ไม่ต้องคน ๆ เรื่องราวอื่น ๆ ที่จะต้องเอาเงินว่าเป็นควิตความอย่างนี้ เขียนราชเงินได้ด้วยก็ควร เงินไม่ต้อง (ฉบับขาด)

อักษรที่จะใช้ให้ถูกต้อง แต่พระนามเจ้าแต่ชื่อขุนนาง ที่จะต้องออกพระนามออกชื่อนั้น ถ้าเขียนไม่ถูกต้องให้มาดูแบบดูอย่างที่ดีของ

ชาดกชนนี้ อย่าเขียนให้ ผิดอักษรแด่พระนามเจ้าแต่ชอชุนนางเข้ามา  
ทุกเกล้าฯ ถวายเป็นอันชาติทีเดียว

ให้กรมมหาดไทย กตกรโหม กรมพระดีดี หมายถึงให้รู้แจ้ง  
ทั่วกันทุกหมู่ทุกกรม อย่าให้ชาติได้คำมรับสั่ง

## หมายประกาศ

เขตรวางวัดม รวยชคต

(คัดจากหมวยรับสั่ง วันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ ปีชวดจชก)

ให้กรมพระนครบาลมีหมายประกาศทั่วไปว่า ตั้งแต่สืบไปเมื่อ  
นำ ถ้าวัดอารามเจดีย์สถานใด ๆ มีผู้รายชคคทำถายในพระอุโบสถ  
วิหาร พระเจดีย์ พระพุทธรูป ให้ชำระตักพงตง ให้ชาวบ้านทชช  
ในรวางวัด & เดีนรอบทนน เจ้าชอกนมหทำค่าตราดีนร้องเรียนแก่นาย  
อ่าเกอรวรเวงกรมการเดี่ยในเวร ๆ ภายใตเดอนหนึ่ง ถ้าไม่ได้มา  
ร้องเรียนตราดีนเหตุเกิดในวัดใด บ้านของตัวในกำหนดเดอนหนึ่ง  
จนมีผู้อื่นนอกทรวางวัดไปเห็นเขามาจากถาดวชนกค มีผู้ของร ชงกถาว  
โทษผู้รายชคคทำถาย จึงใต ให้ชาวตวงแดกรมการไปสืบไคความ  
ว่า มีผู้รายชคคจริงกค ชาวบ้านในรวางวัดถ้าเพิกเฉยเดี่ยไม่เจ้าชอกน

มาตราดินร่อนเรียนเดี่ยวในเดือนหนึ่งนั้น จะให้ มีพินัยเดี่ยวค่าปฏิสัง-  
 ฆรณ์ซ่อมแซมตั้งของในอารามที่ชำรุดลงเพราะเหตุหนึ่งก็ว่าจะสำเร็จ  
 ตั้งเท่า ถ้าเป็นแขกฝรั่งคนนอกพระพุทธานุมาไม่ยอมศรัทธาท้าวศึก  
 ก็จะมีปรับให้เอาตัวมาทำการพระนครให้ ถอน เดือนหนึ่งบ้าง ๒๒ วัน  
 บ้าง ๑๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ตามที่อยู่ห่างไกลตออารามนั้น ผู้ที่ได้  
 มาบอกกล่าวหมายช้าเกอริวแขวงกรมการเดี่ยวแต่เดือนหนึ่ง แต่เดือน  
 ด้บศควมไต่ถามเป็นวันผู้รายชุดทำถายนั้น จะไม่ให้ มีพินัยวางวัดเดี่ยว

อนึ่งการซึ่งเป็นมาแต่หลัง คือขอตั้งผู้ชุดทำถายชำรุดมานานก่อน  
 พระราชบัญญัติคนนั้น ก็จะไม่ให้ มีโทษแก่ผู้อยู่ในราววัดตอก ซึ่ง  
 พระราชบัญญัติมาทงน เพื่อจะให้ชาวบ้านเข้าใจได้วัดอารามโกธบ้าน  
 ของตัว ไม่ปล่อยให้ผู้รายชุดเดี่ยวทำถายเดี่ยว เพราะของที่เป็นของ  
 ทำนทำไว้สร้างไว้แต่ก่อนด้วยอิฐปูนศิลาใด ๆ โหญกดี เต็กกดี ถึง  
 จะคร่ำคร่าชำรุดชุดโซมไปแล้ว ก็ยังเป็นเครื่องประดับพระนครอยู่  
 ตั้งณวนเด้าร์ เดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ ปีชวดฉก จุลศักราช ๑๒๖๖

## ประกาศ

ว่าด้วยลักษณะที่จะใช้ถอยค่าในฎีกาทูลเกล้าฯ ชลถวาย  
 (กัตจากหมายรับสั่งวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวดศก)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนภบาลบริรักษ์ รับพระบรมราชโอง-

การได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้ทำหมายประกาศไปทุกหมู่ทุกกรม ให้รู้จงทงกันว่า ผู้ทรงถวายนฎีกา แม้นเขียนพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ แต่ชื่อข้าทูลฉลองขุดพระบาทผู้ใหญ่น้อย ขอลงกรณแต่จนคัดในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวรราชวัง ไม่ถูกชกขรรค์ขจร ไม่ถูกไม้เอกไม้ โททัศน์ซาฎู บางทีก็เป็นคนสอดจดลาดสอดรู้ อุตริยกยายเขียนจดหมายอย่างหนักหนาถูกไม้

หนึ่งผู้จะท้าวเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอให้เขียนกระดาษข่อยขางม้วน ต้องคัดยัดยาวไปนัก ให้ผู้ท้าวเรื่องราวถวายให้พบกระตาสตามตัวอย่างทไปรดพระราชทานให้ ถึงจะเขียนทั้งสองหน้าก็ได้ หน้าเดียวก็ได้ จะไม่เปลืองกระดาษหยดยแผ่นด้วย เงินใจแต่ทางจดทเขาบอกให้เขียนยาวตามกระตาสม้วนก็ได้

หนึ่งในเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายได้ ก็ขอให้เขียนว่า ครั้นณวัน ค้างอยู่เป็ดๆ ให้ว่าเขาตามจำได้ ถ้าจะว่าเดือน ก็ว่าให้ว่าเดือน ๕ ฤๅเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ถ้าจะว่ามีกให้ว่าบชวดหรือบิณฑ ถ้าจะว่าตักก็ให้ว่าเขกตัก ฤๅโทศก ตีตัก จิตวาคี แต่ทว่าได้ ถ้าจะประดังกระตักด้วยก็ให้ว่าระตักทำนา ฤๅระตักเกวเขา ระตักเด็กนาแดง

หนึ่งถ้อยคำจะจดชื่อผู้หญิงนั้น ถ้าผู้หญิงที่ไม่มยบาศีก็จด มีผดแต่ด้อยกับผดก็จด เป็นหม้ายก็จด จึงให้เรียกว่าข้าแดง ถ้ายังไม่มีผดเรียกว่าข้าแดงไม่ได้ ให้ออกชื่อเป็ดๆเถิด แดงภรรยาขุนนาง ซึ่งเป็นเจ้าพระยาแดงพระยาพระหตวง ซึ่งมีตำแหน่งรับนามบิตรี ถ้าเป็นภรรยาถือนาให้เรียกท่าน เขาคำว่าท่านนำชื่อแล้วว่าภรรยาผู้หนึ่งๆ

ถ้าภรรยาขอยให้ออกชื่อเปล่า ๆ แล้วอ้างว่าภรรยาผู้นั้น ขย่ำให้  
 เรียกว่าอำแดง แต่ภรรยาของคนที่เป็นหลวงขุนหมื่นที่ไม่ได้รับชื่อจาก  
 ในหลวง เป็นแต่เจ้าขุนมถนายตงนนไท้เรียกอำแดง แต่คนหลวง  
 โขธม ดั้ง ช่างเย็บ ช่างซ่อม เรียกว่าอำแดงไม่ได้ ออกชื่อเปล่า ๆ  
 แล้ววางตั้งกตเถก เมตนางห้ามเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ให้  
 เรียกหม่อมข้างใน ในกรมนั้น ๆ แต่ในพระบรมมหาราชวัง แด  
 พระบวรราชวัง ให้เรียกเจ้าจอม อย่าเรียกจอมเปล่า ๆ

อนึ่งจะออกชื่อจำนวนนับสี่ตัว มชดตรนน ถ้าเป็นคน ข้างมี ก็ให้  
 ว่าคน ๑ คน คน ๒ คน คน ๓ คน ข้าง ๒ ข้าง ข้าง ๓ ข้าง มี ๒ มี  
 มี ๓ มี แต่ตั้งคนนอกนั้นให้ว่า ๒ คว ๓ คว & คว & คว เว้นไว้แต่  
 ว่า ๘, ๑๘, ๒๘ นั้น ให้ยกคำว่าควออกเสีย

อนึ่งของแม่ ๆ ดังจะไม่บิดาน ว่าบิดได้ ห้ามแม่ของภดม ๆ  
 แดของแม่เด็ก ๆ ดังแม่เข่ง ถัว งัว ว่าแม่กได้ ห้ามแต่โต เท่า  
 ผลัดจาดขันไป

อนึ่งหญิงที่บุตรอยู่ในทอง ให้จอมครรภี อย่างว่ามีทองถูกเป็น  
 อันขาด ออกถูกให้ว่าคตคต แทงถูกให้ว่าคบคตครรภี

แต่นับไปเมื่อนา ถ้าผู้ใดท้าวภาทูลเกล้า ๆ ถวายกราบบังคม  
 ทูลพระกรุณา ถ้าไม่เข้าใจยังตั้งโดยประการใด ก็ให้ตามที่กรมพระ  
 อาตักษณ

ให้กรมวังหมายประกาศ กรมมหาดไทย กตาทิม พระสัสดิ  
 ให้กรมพระสุรัสวดีหมายบอกจงทั่ว ขย่ำให้ขาดได้ตามรับตั้ง

# ประกาศ

## เรื่องเร่งเงินทาสลูกหนี้

(คัดจากหมายรับสั่งวันอาทิตย์เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำปีชวดฉศก)

เจ้าพระยาอภัยภูธร บิด เสด็จมาด้วย ใหญ่ในกรมวัง รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้มีหมายประกาศทุกหมื่นทุกกรมว่า ใครจะเร่งเงินทาสลูกหนี้ของตัวเอง ก็ให้เร่งเด็ดตามสัญญาอายุเงิน แต่ถ้าวัดเป็นข้าราชการรับเบียดหัวดวงฮ้อย่าให้จงจำทำโทษ ถ้ากตัญจะหนักให้ ไปขออนุญาตเจ้าขุนมูลนายตามกรม ถ้าไม่รับก็ให้พาตัวมาตั้งให้พระยาอภัยภูธร พระยาอนุชิตชาญไชย ตามชั้นฝ่ายทหาร สั่งพระยาบำเรอภักดิ์ พระยารักษ์มณฑลเชียร ตามกรมพลเรือน รับคุมตัวไว้เร่งให้ ฮ้อย่าให้เอาข้าหลวงใหญ่ไปจับจำทำโทษคุมขังเป็นอันขาด ถ้าชั้นเขาไปจะปรับให้เจ้าหนแต่ผู้รับชำระเสีย ปรับใหม่ให้ลูกหนี้โดยสมัคร ถ้าลูกหนี้อ้างว่าเป็นคนหวอง ก็ให้มาตั้งเบียดหัวดวงให้แน่ ฝ่ายลูกหนี้เมื่อเป็นคนหวองเกาะได้ ก็ให้มาบอกเจ้าขุนมูลนายแล้วถวายฎีกาใน ๑๕ วัน พ้นนั้นไม่ร้องจะว่าเป็นคนหวองไม่ได้ ให้มาบอกนายใน ๑๕ วัน ให้นายไปต่อว่ารับตัวมาเสีย แล้วให้เจ้าหมไปขออนุญาตกรมวัง แดกรมพระตำรวจเถิด ถ้ามูลนายไปต่อว่าแล้วผู้เกาะไม่ให้ ให้เจ้าหมุ่เอาความมาเรียนแก่พระยาอภัยภูธร พระยาอนุชิตชาญไชย พระยา

นำเรือกัด พระยารักษมณฑลเชียร ตามกรมทหาร พลเรือน ให้ไป  
เกาะเขาคว้งผู้เร่งมาว่า แต่เจ้าหมื่นไม่ได้ คั้นไม่ได้เรียนอย่าให้รับว่า  
ก่อน ถ้าถูกหนักให้บอกเจ้าหมื่นมุนายไปต่อว่า ไม่ไปหนึ่งเดือน ๗ วัน  
ก็ให้ถูกหนักมาร้องฎีกาใน ๑๕ วัน ถ้าถูกหนักทำความให้ โดงแดงไปกว่า  
เดือนไม่ร้องฎีกา จะให้ต้องใช้เงินจ่งเต็มไม่ปรับให้ ถ้าเจ้าหมื่นมุนาย  
นายไม่เอาพระจนต์ของวังของฎีกา ถ้าได้ความว่าถูกหนักบอกแล้วไม่ไป  
รับจะปรับให้ ไซ้หนักงหนักง

ให้มหาดไทย กตาทโหม พระดัดดี หมายถึงให้กราบทูลเจ้าคลังกรม  
เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แดงข้าราชการ โทญญนอย ฝ่ายทหารพลเรือน  
พระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง ให้รู้ทอกหนักทุกกรม แต่  
ณวัน เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑ ๒๒๖๑

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้ทาศพนำวัดหลวงฤทธิมทางเสด็จ

(กุดจากหมานับสั่ง วันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๕ ค่ำ ปีชวดคค)

จมีนจงชวา รับพระบรมราชโองการ ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ สั่งว่า พระอารามหลวงทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินทรง  
ทอดพระกรุณเฒ่อมทุกปี ชุนนางแตรราชฎริทมิทรพยมกปลุกเมรุปลุก  
โรงที่มริมนำวัด มีอยู่เนื่อง ๆ หากควรไม่นั้น ให้พระบารุงคำสดำนาจ-



วางเขตวัดโยมสังฆ์ ประกาศเจ้ากรม ปลัดกรม เลขวัด แต่บรรดา  
 มีอยู่วัดโตธารามโต ก็ให้เจ้ากรม ปลัดกรม รักษาพระอารามห้าม  
 ปราบผู้ที่จะกระทำการศัพเจ้า ชุนนาง ราษฎร อย่าให้ปลุกเมรุปลุก  
 โรงต้มทำป่าช้าที่หน้าวัดพระอารามหลวงริมถนนทางจะเด็จเจ้าพระราชดำ-  
 เนิน ให้ไปเผาศพทำเมรุทำโรงต้มที่หลังวัดตั้งทางเด็จเจ้าพระราชดำ-  
 เนิน ถ้าเจ้ากรม ปลัดกรม เลขวัด ผู้รักษาพระอาราม ห้ามปราบ  
 มีฟัง ก็ให้มาบอกกรมฉะฉนผู้รับสั่ง ถ้าเจ้ากรม ปลัดกรม เลขวัด ผู้  
 รักษาพระอาราม ห้ามปราบ ตระเดยเดย ถ้ามีผู้ใดมาฟ้องร้องว่า  
 ก่อวางเป็นใจให้เผาศพหน้าวัด จะเอาตัวเจ้ากรม ปลัดกรม เลขวัด ผู้  
 รักษาพระอารามมากระทำโทษตามรับสั่ง

## ประกาศ

พระราชทานนามวัดเงินว่าวัดศรีฐาภิฐาน  
 วัดทองว่าวัดกาญจนสิงหาสน์

(คัดจากหมายรับสั่ง วันศุกร์ เดือน๑๒ ขึ้น๖ค่ำ ปีชงจศก)

ขุนมหาสิทธิโฆหาร รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ  
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า วัดเงินวัดทองบางพรหมเป็นท่อนัดมเด็จพระ  
 บรมราชมหาไอยิกาเจ้า กรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงสถาปนา  
 การสร้างไว้แต่ก่อน ครั้นเมื่อสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช คือพระ

บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จดำรงอยู่ในราชสมบัติ ได้ทรงพระราชอุดำหะห์ให้ปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมให้บริบูรณ์เป็นพระอารามหลวง ด้วยบริจาคพระราชทรัพย์กระทำให้สำเร็จ เพื่อจะฉลองพระเดชพระคุณในสมเด็จพระบรมราชาธิบายิกาเจ้าซึ่งสวรรคตล่วงไปแต่ช้านาน แต่ยังไม่ได้ทรงพระราชทานพระนามเป็นบรมราชาภิเศก สมควรแก่พระอารามหลวง บัดนี้ทรงพระราชดำริให้เปลี่ยนชื่ออารามเดิมว่าวัดเงินนวดทองนั้นให้เป็นนามมณฑลภาษา วัดเงินให้เรียกว่า วัดรัชฎาธิฐาน วัดทองให้เรียกวัดกาญจนดิ้งหาคน

ให้มหาดไทย ถลาโหม กรมท่า หมายถึงประกาศให้รู้ทั่วกันอย่าให้หวัดได้ตามรับสั่ง

## ประกาศ

ห้ามไม่ให้คนสูบฝิ่นเป็นอันหมดนับเขต

(คัดจากหมายรับสั่ง วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ ปีชวดลศก)

พระยาม้าเรือกัด รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ข้าเจ้าบ้างขุนนางคบหากันสูบฝิ่นกินฝิ่นเป็นอันมาก แต่งให้กองจับออกจับได้ตอมาชำระชกตามได้ความว่า เป็นขุนหมื่นพันทนาย ข้าราชการได้รับพระราชทาน เบี้ยหวัด ก็มีอยู่เนือง ๆ เจ้าหมื่นมุนายบัตบึงอำพรางไว้ ตอจับตอมาชำระเกิดอภะยังหาตั้ง

เชิงไม้ คนชราพาพวกคนหาควรทจะเป็นข้าราชการรับพระราชทานเบี้ยหวัดไม้

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ตั้งแต่นั้นสืบไปภายหน้า ห้าม  
 อนุญาตให้เจ้ากรม ปลัดกรม สัมหบาญชี เจ้าคนผู้ปล้นกันเข้ามาตั้ง  
 เป็นขุนหมื่นพนักนายข้าราชการ รับพระราชทาน เบี้ยหวัดเป็นอันขาด  
 ที่เดียว ถ้าเจ้ากรม ปลัดกรม สัมหบาญชี หมอโตกรมโต ผู้ปล้นขึ้น  
 พระราชบัญญัติ เจ้าคนผู้ปล้น กันเข้ามารับ พระราชทาน เบี้ยหวัดใน  
 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มีผู้สืบแต่จะจับตัวได้ก็จะคืนเงินเบี้ยหวัดคน  
 ผู้ปล้นเข้าทูลของพระองค์ แล้วจะให้ปรับใหม่เอาเงินเจ้ากรม ปลัดกรม  
 สัมหบาญชี โทกบฉจับตามบรรดาศักดิ์ แล้วจะเอาโทษเจ้าหมื่นผู้ช่วย  
 กรมนี้ คนนี้ ตามโทษานุโทษ

ใหม่หาคนไทย กุดาใหม่ พระดีดดี หมายประกาศกำกับกว่าทำให้  
 รุ่งเรืองทุกหมู่ทุกกรมตามรับตั้ง

## ประกาศ

ให้ระวางเพลิงไหม้

(คัดจกหมายรับสั่ง วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑ ค่ำ ปีระาลศ๑)

พระยาเพชรบูรณ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา  
 โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เทศกาลเดือน ๑๒ เดือนช้าย เดือนยี่ เดือน ๓  
 เดือน ๕ เดือน ๕ เป็นฤดูแห่งลมว่าวพัดกล้า มักเกิดเพลิงไหม้บ้าน

เรือนอาณาประชาราษฎร์ เกิดอกจะมี อ้ายผู้ร้าย ดอบแอบเอาไฟจุด  
เรือน โรงร้านปดอมเก็บเอาทรัพย์สิน ตั้งของ แด้อ้ายผู้ร้ายคั้งฉิ่งราว  
คั้งช้องย่องเบามชุกชุมกำเริบจนเนองๆ ราษฎรจะได้จับโจรผู้ร้ายนั้น  
ได้ โดยยาก ให้นายอำเภอประกาศข่าวร้องขำราชการแด่ราษฎร ให้  
ตั้งจำหน่องงทุกตรอกทุกถนน เป็นระยะทาง เหมือนอนอย่าง ตามเคยมา  
แต่ก่อน

อนึ่งให้ เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรง เจ้าของร้าน  
ระฉิ่งรักษาเรือน โรงร้านบ้านของศอ ออย่าให้มอ้ายผู้ร้ายไปดอบจกไฟ  
เรือน โรงร้านบ้านของศอได้ ถ้าแต่บ้านใดมีเรือน โรงร้านร้างเปล่าอยู่  
ไม่มีคนอยู่เฝ้ารักษา ก็ให้นายอำเภอร้อยเยงเดี่ยว ออย่าให้เป็นเชอเพลิง  
ขึ้นได้ ถ้าบ้านใดเกิดเพลิงไหม้เรือน โรงร้าน จะเอาเจ้าของเรือนโรง  
ร้านมาทำโทษ ตั้งแต่นดับไป เพลากดางคน ตั้งแต่ยามหนึ่ง ขึ้นไป  
ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดจะมีกิจการไปแห่งหนึ่งแห่งใด คำบดใด ก็ให้จุด  
ไฟเพลิงถอเดินไปจึงจะชอบ ห้ามมิให้ ถอเครื่องสำตราวดูเดินทาง  
กดางคนเป็นอันขาดทีเดียว

อนึ่งโจรผู้ร้ายดอบจกไฟ ดอบชกคัพนแหง แด่เพลิงกดางคนอ้าย  
คนร้าย ถอมีคชวานไม้พลองกระบองคั้นยาวกดองใหญ่ ก็ให้เจ้าของ  
บ้านกับนายอำเภอจับเอาอ้ายคนร้ายได้ ให้จงได้ แด้อให้มาตั้งกับผู้  
รับตั้ง จะได้พิจารณาเอาโทษตามโทษานุโทษ

ให้มหาดไทย กดาโหม กรมพระสังคิ หมายทุกเจ้าต่างกรม  
เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม บอกแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้นายอำเภอ  
ประกาศราษฎรให้รู้จงทั่วตามรับตั้ง.

# ประกาศ

## ห้ามไม่ให้ทำช้างเล่นนครเป็นช้างเผือก

(คัดจากหมายรับสั่ง วันเสาร์ เดือนสี่ แรม ๑๐ ค่ำ ปีชวดจอศ)

พระยาศรีสุทนต์ รั้ง พระบรมราชโองการ ได้เกล้าฯ ทรงพระ  
 กรณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ตั้งแต่ต้นเดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ นับ  
 ไป ห้ามมิได้พระองค์เจ้ามีกรม ยังมิได้ตั้งกรม แด่ข้าทูลลอองธุลี  
 พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แด่ราชบุตรบรรดาเงิน โชน เล่นนครหอกินฮอย  
 ทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ห้ามมิให้เขียนเป็นหัวช้างดีเผือก ดีปลาด ให้  
 ไซ้ได้แต่หัวช้างดำ ถ้าจะเล่นโชนจะใช้โชนจรรณอย่างเดียวนั้นได้  
 นอกนั้นห้ามมิให้ ไซ้หัวช้างดีเผือก ดีปลาด เลยเป็นอันขาด ถ้ามีพง  
 ชนเล่น สร้อยสังข์ได้จะปรับใหม่มีโทษให้จหนัก อย่าให้ขาดได้ตาม  
 รับสั่ง

# ประกาศ

## พิมพ์โฆษณาพิศภษาอักษร

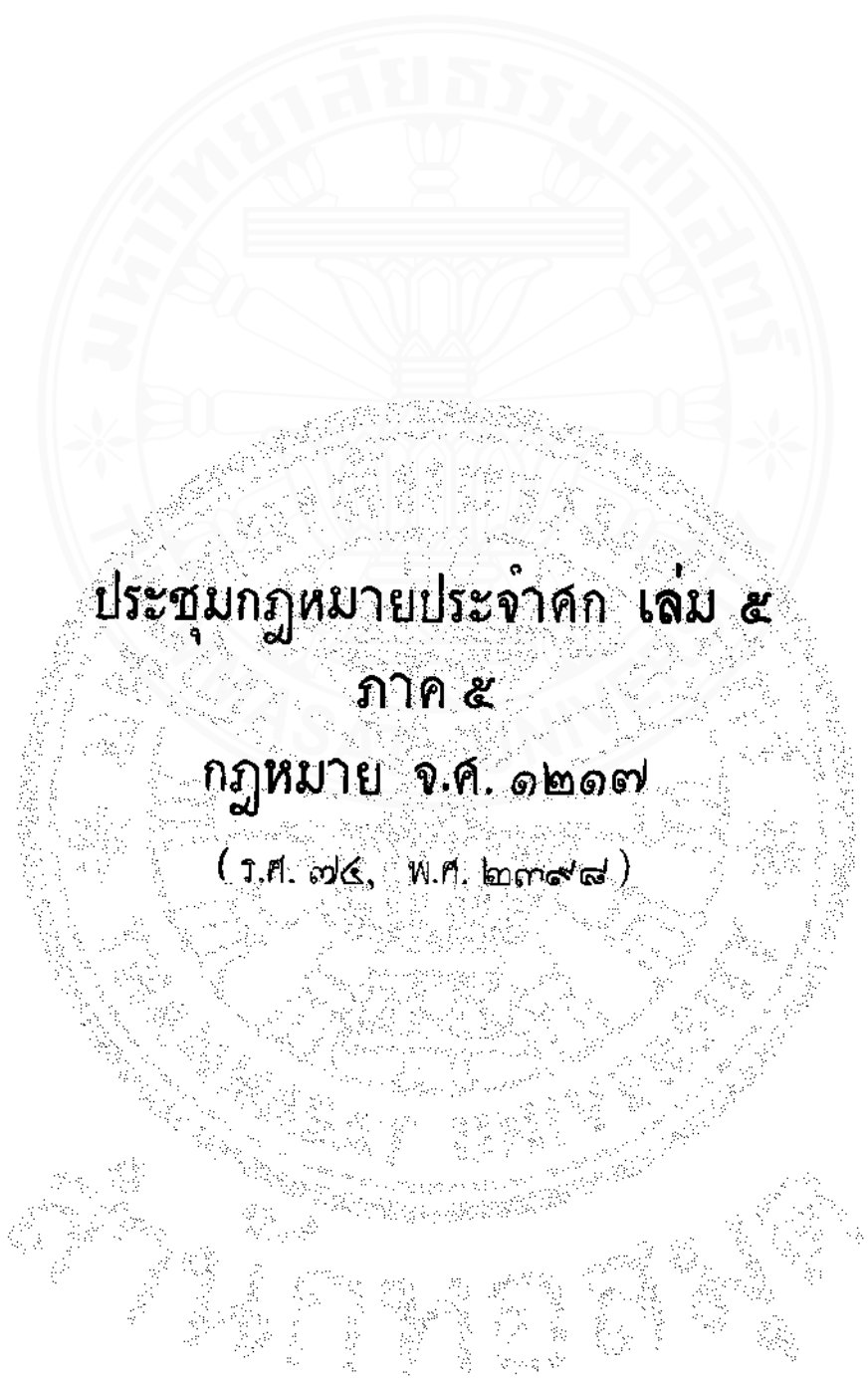
ฉันทุฒเดือน ๕ แรม ๑๐ ค่ำ ปีชวดจอศก เวชราตรีภาค พระบาท

สมเด็จพระปรมเรนทรมหามกุฏ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
 รัชสมัย รัชสมัยราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราช  
 ลังกาดี บรมธรรมิกมหาราชธิราชวชิร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
 เสด็จประทับ ณ พระที่นั่งราชฤดี มีพระบรมราชโองการ มารพระบิณฑ  
 พุทธดุสิตนามคำร์ดีเห็นเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุน  
 มหาดีทมิฬโหวร แต่งคำประกาศแก่ราษฎรทั่วเมืองให้ทงกันว่า  
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุก ๆ พระองค์ ซึ่งได้เสด็จขึ้นเถลิงถอย  
 ราชสมบัติ ครอบครองแผ่นดินอาณาประชาราษฎร์มาแต่ก่อน ก็ได้  
 อดครัยใช้ เงินภาษี อากรต่าง ๆ ที่เรียกว่า พระราชทรัพย์ เป็นกำลัง  
 ราชการแผ่นดิน ถ้าไม่มีเงินภาษีอากรแต่ก็ไม่อาจจะดำรงรักษ  
 แผ่นดินให้เป็นสุขได้ เพราะฉะนั้นจึงได้ มีธรรมเนียมให้เรียกภาษีอากร  
 กับราษฎรตามปกติมาจนทุกวันนี้ ก็แต่การซึ่งตั้งเจ้าภาษีอากรให้ออกไป  
 ไปเก็บ ก็ได้ พักดภาษีอากร แจกอยู่ในท้องตราแล้ว ได้ ให้หัวเมือง  
 ออกคัตของตราไปทุกหัวเมือง แล้วให้ประกาศแก่นายบ้านนายอ่าวเถือ  
 กำนัน ให้ประกาศกับราษฎรให้รู้ทั่วตามปกติในท้องตรา ก็เมื่อ  
 ประกาศนั้นราษฎรใครบ้าง มีใครบ้าง ที่ไม่ไปพักในท้องตรานั้น  
 มาก เพราะฉนั้นเจ้าภาษีไปเก็บเหตุอเกินปกติไป ราษฎรที่มีใคร ก  
 ย่อมให้เก็บ ไม่มีใครขอจฟ้องร้อง ว่ากล่าวได้ พระบาทสมเด็จพระ  
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ มีพระราชหฤทัย ประสงค์จะให้  
 ราษฎรทั่วปวงอยู่เย็นเป็นสุข จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ค  
 พักดภาษีอากร ทงปวงตีพิมพ์ แจกไปทุกแขวง ทุกตำบล ให้ราษฎรร  
 พักดภาษีอากรจงทงกัน แต่งดไปเมื่อนำ ถ้าเจ้าภาษีอากรมาเก็บ

เงินแต่ราษฎรเหลือเกินนอกจากพกดตตพมพ นแต่ ก็ให้ราษฎรผู้ได้  
ความเดือดร้อน มาร้องฟ้องต่อเจ้ากระทรวง ทบวงข้าราชการอยู่ในพระ-  
คดีนั้นๆ

---





ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕

ภาค ๕

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๗

(ร.ศ. ๗๔, พ.ศ. ๒๓๙๗)



## ประกาศ

### คนเดินว่าวให้ระวางสายบ้าน

(คัดจากหมายรับสั่ง วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก จุลศักราช ๑๒๑๗)

พระยาเพชรบูรณ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ให้นายอภัยเกษมว่าวร้องประกาศข้าราชการ และราษฎรที่เป็นักเดินว่าวเขาว่าวขึ้น ก็ให้เล่นแต่ตามท้องสนาม แยกที่ว่างเปล่า ไม่ห้ามปรามคอกให้เล่นเถิด แต่อย่าให้สายบ้านว่าว ไปตกเกี่ยวของพระมหาปราสาท พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ซุ้มฟ้าโบระกา พระมหามณเฑียร พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง และซุ้มฟ้าโบระกาวัดวชิรารามให้หักพังได้ ถ้ามี โคชกว่าวไม่ระวางให้สายบ้านพาดไปตกต้องของหลวง แล้ววัดวชิรารามให้หักพังยับเยินเสีย ไป จะเอาตัวเจ้าของว่าวเป็นโทษตามรับสั่ง

## ประกาศ

ให้สมเด็จพระยาทั้ง ๒ องค์เป็นแม่กองสักเลข

(คัดจากหมายรับสั่ง วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก)

พระยาราชสุภาวดี จากวงกรมพระสุรัสวดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ตั้งแต่เดี๋ยวจนถึง



แต่ที่ในกรุงเทพฯ นั้น โปรดเกล้าฯ ให้ ส้มเต๋จ เจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ นรเนตรนารถราชตรีวงศ์ฯ เป็นแม่กองกำกับกรมพระศรีสังคีตตั้งเลขให้แล้วแต่ใน ๕ เดือน การซึ่งจะตั้งเลขต่อไปนั้น เลขไพร่หลวงแต่เลขตั้งกตพรคชาเจ้าบ้านนายจะให้ตั้งในกรุงเทพฯ หัวเมืองชนกรมมหาดไทย เมืองฉะเชิงเทรา ๓ เมืองปราจีนบุรี ๓ เมืองกระบินทร์บุรี ๓ เมืองนครนายก ๓ เมืองสระบุรี ๓ เมืองลพบุรี ๓ เมืองอินทบุรี ๓ เมืองพรหมบุรี ๓ เมืองสิงห์บุรี ๓ เมืองอ่างทอง ๓ เมืองสังขบุรี ๓ กรุงเทพฯ ๓ ชนกรมพระกลาโหม เมืองเพชรบุรี ๓ เมืองราชบุรี ๓ ชนกรมท่า เมืองสมุทรสงคราม ๓ เมืองลี้ครบุรี ๓ เมืองนครไชยศรี ๓ เมืองสมุทรปราการ ๓ เมืองพนัสนิคม ๓ เมืองชลบุรี ๓ เมืองบางตะมุง ๓ รวมด้วยกัน ๒๓ หัวเมือง ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีตราขึ้นไปให้เจ้าเมืองกรมการท้าวบุญชีจำนวนคนไพร่หลวงเลขตั้งกตพรคฯ ซึ่งคนตำบลบ้านซึ่งอยู่ในแขวงหัวเมืองนั้นตั้งลงมาทุก ๆ หัวเมือง แลให้เจ้าหม่อมตนายไพร่หลวงไพร่ส้มกำตั้งท้าวบุญชีทางว่าวจำนวนคนไพร่หลวงไพร่ส้มเลขตั้งกตพรคฯ ซึ่งอยู่ในแขวงหัวเมือง ๒๓ เมืองนั้น ๆ มายนตกรมพระศรีสังคีตทางหนึ่งให้ตั้งจำนวนคน จะได้สอบกับบุญชีทางว่าวซึ่งเจ้าเมืองกรมการบอกตั้งลงมา ถ้าสอบด้วยรายชื่อคนตำบลบ้านถูกต้องกันแล้ว จึงจะให้หน้าตงเลขมาตั้งตงกายหลังแต่ตงเลขซึ่งอยู่ในแขวงกรุงเทพฯ กับ แขวงเมืองประทุมธานี เมืองนนทบุรี เมืองนครเขื่อนขันธ์ ณคนหลายชนิดไปมาดับต้นกันนักทั้งตำบลบ้านกตต ๆ กันไป ไม่ขาดตอนกันเหมือนแขวงหัวเมือง ๒๓

เมือง ครั้นจะให้ นายอำเภอ กำหนดทำบัญชีจำนวนคนให้เป็นแน่ ก็เห็นว่าการที่จะตั้งเลขจะหนองช้าไปนัก จะให้แต่ นายอำเภอ กำหนดตรวจให้รู้ไว้ว่า ไพร่หลวงกรมใด ข้าเจ้าบ่าว นายของผู้ โดยยังมีได้นำมาตั้ง ให้เจ้าหม่มผู้คอยทำบัญชีจำนวนตัวเลขซึ่งอยู่ในแขวงกรุงเทพฯ แดแขวงเมืองประทุมธานี เมืองนนทบุรี เมืองนครเขื่อนขันธ์ แร่งเขา มาตั้งเสียก่อน แต่ในเดือน ๕ นี้ต่อไป ถ้าเจ้าหม่ม ไพร่หลวง แดเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายฟ้าฝ่ายใน ข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ ผู้ชาย ผู้ชายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง แดพระบวรราชวัง เพิกเฉยเสียมิได้นำเอาตัวเลขมาตั้งให้แล้วโดยเร็ว ก็จะให้ นายอำเภอ กำหนด นำข้าหลวงกองจับออกจับตัวเลขซึ่งยังมีได้ตั้งของมอมาตั้งได้เป็น ไพร่หลวงทั้งสิ้น ถ้าของจับตัวเลขซึ่งยังมีได้ตั้งมาได้ ข้าระไต้ความว่าเป็น ไพร่หลวงกรมใด จะให้ตั้งเป็น ไพร่หลวงอยู่กรมนั้น แลจะหักเงินเบี้ยหวัดเจ้ากรม บัดตั้งกรม ให้เป็นบำเหน็จแก่ผู้จับเต็มออกคนละ ๒ ตำลึง ถ้าจับตัวเลขตั้งกตพรมาได้ ก็จะให้ตั้งไว้เป็น ไพร่หลวงทั้งสิ้น เงินค่าจับนั้นจะให้ปรับใหม่หากับตัวเลขซึ่งจับมา ถ้าเร่งเงินกับตัวเลขมิได้แล้ว จึงจะพระราชทานเงินหลวงให้เป็นบำเหน็จกับข้าหลวงกองจับ แด นายอำเภอ กำหนดแบ่งปันกัน

ให้กรมมหาดไทย พระกตโหม พระสุวิจิตรดี หมายถึงออกเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายฟ้าฝ่ายใน แดข้าหลวงของขัติพระบาท ผู้ใหญ่ ผู้ชาย ผู้ชายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง แดพระบวรราชวัง บรรดามีเลขให้รู้จงทั่ว อย่าให้ขาดใตตามรับตั้ง

# ประกาศ

## ให้เรียกปีเถาะสัปตศก

( ถัดจากหมายรับสั่ง วันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๑๑ อ้ง ปีเถาะสัปตศก )

นายน้อยอาตักษณ<sup>๑</sup> รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งแต่วันเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำนี้ไป ให้เรียกว่าปีเถาะสัปตศก ให้กรมวงหม่ายบอกเจ้านครมณฑลไทย กตวใหม่ กรมธัญคดี หมายบอกเจ้าตงกรม เจ้าขังไมเคตตงกรม และ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยให้เรียงทูลเกล้าฯ ออญให้เจ้าพนักงานกรมได้ ๆ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าปีเถาะสัปตศกเป็นอันขาดทีเดียว

หมายประกาศณวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ ปีเถาะยังเป็นนศก

# ประกาศ

## เวียงหม่อมเจ้ากราบถวายบังคมลาไปหัวเมือง

( ถัดจากหมายรับสั่ง วันพุธ เดือน ๖ แรม ๑ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก )

เจ้านางจ้อย รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า หม่อมเจ้าชายหญิงโนเจ้าต่างกรม แดงยังมีได้ ตงกรม ที่ยังแต่ตั้งพระชนม์แล้วทุกพวกทุกกรม ตั้งแต่วันสัปไปเมื่อ

<sup>๑</sup> นายน้อยอาตักษณ<sup>๑</sup> นี้ เข้าใจว่าคือพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ในรัชกาลที่ ๕ ครั้งเมื่อบวชได้เป็นพระราชาคณะที่พระประสิทธิ์สุตคุณ อยู่วัดสระเกษ เวลาประกาศนี้ คงพึ่งสักออกมารับราชการอยู่ในกรมพระอาตักษณ<sup>๑</sup>



แต่จะพระราชทานรางวัลแก่ผู้จับได้รายละ ๓ ชั่ง ๓๐ ตำลึง รายละ ๑ ชั่ง รายละ ๑๕ ตำลึง รายละ ๓๐ ตำลึงบ้าง ตามโทษ โทษแต่ความชอบมากน้อย จะปรับโทษเอาหม่อมเจ้าที่ตองจับใช้เงินรางวัลให้ครบ แต่จะให้มิโทษโดยโทษฐานโทษด้วย ถ้าหม่อมเจ้า (ที่เป็น) โทษ (ดูบ) ผิดหนีออกไปจะให้สำเร็จโทษถึงสิ้นชีวิต บุตรหม่อมราชวงศ์ บุตรหม่อมเจ้าที่นับว่าเป็นหม่อมเจ้าด้วย เพราะไม่ได้มีสังกัดสัก คนนอกดวงพวกนี้เรียกว่าเจ้าเหมือนกันกับหม่อมเจ้า แต่หม่อมเจ้าสักชื่อหมดแล้ว แลรับตัวดีบขกแล้ว ไม่นับในหม่อมราชวงศ์นั้น

ให้มหาดไทย กงสุลไทย พระสถิตินิพนธ์หมายบอกให้รู้แจ้งต่อทุกหมู่ทุกกรม อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

## ประกาศ

ห้ามมิให้เรือที่ไทยเสด็จที่เกาะบงน

(คัตถกณมขรมบั้ง วันเสาร์ เดือน ๖ แรม ๑๐ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก)

พระยาเพชรภู รั้งพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค ให้เรือท่งเจ้าต่างกรม แต่เจ้ายังไม่ไดตงกรม แลเรือข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งนำซึ่งตามเสด็จฯ นั้น ให้นำให้ตามเสด็จไปตามตำแหน่ง อย่าให้ดวงตัตตักกระบวนไปผิดตำแหน่งได้ ถ้าเรือท่งเจ้าต่างกรม แต่เจ้ายังไม่ไดตงกรม แลเรือข้าราชการจะรับไปรับเสด็จฯ แลจะไป

ข้ากระบวน ถ้าไปพบปะเรือกระบวนเด็จพระเจ้าไท ก็ให้จอดแอมแปง  
เข้าเสียบ อย่าให้พายุแข่งชนองกิดขวางเรือกระบวนเด็จพระราชา  
ดำเนินได้ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

### ประกาศ

ให้ใช้เลขบริษัททบหลังศึก

ลงวันศุกร์ เดือน ๗ แรมค่ำ ๑ ปีเถาะสัมปตศก

มีพระบรมราชโองการสั่งว่า เราจะเขียนศักรให้เขียนดังนี้ บัญญ  
ศรีศก บัษวดจตุรศก บัษดเบญจศก บัษดฉก บัษดะดีปตศก  
ตงน คชไพนบ ๑ ตงแต่แรตเถดงอวดยราชตมบต กถาบนวบ ในนตอ  
ไป ก็ให้เขียนเลข ๑ เลข ๒ โฉนศกโดยลำดับบนแผ่นตงถถาวว  
นเถต

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือน ๗ แรมค่ำ ๑ ปีเถาะสัมปตศก

### ประกาศ

เรื่องคนนอก

ลงวันศุกร์ เดือน ๗ แรมค่ำ ๑ ปีเถาะสัมปตศก

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ ให้ท่านทงปวงผู้มนามมีชอ



ถ้านั้นตรัยศัพนาคาศึกก็ใหญ่อยู่ดังคำต่าง ๆ ให้ทราบทั่วกันว่า พวก  
 คนกองนอกที่เรียกว่า กองข้าง กองโค กองกระบือ กองไร่ กองนา  
 ฝั่หนของบัวและอื่น ๆ ต่าง ๆ ที่อ้างชื่อว่า เป็นข้าเป็นบ่าวเจ้านายขุน-  
 นางนั้น ๆ ถ้ายกหัวทำการรังแกด้วยสักข้างมาโคกระบือของราษฎร  
 ไปไว้ ไช้แต่เอาควาไถของถน ฤๅดมคบเกี่ยวกันเอาลูกหนทาสชาย  
 ทาสหญิงของราษฎรไปไว้ และขุดขวางค่านาคานา ลักคิมดีราคา  
 ชาย ดับกินยาฝิ่น คุดทักถ้างตบตีพนแห่งชมเจ้าของโคกระบือข้าง  
 มา แต่คดีเจ้ากษัตริย์นายฮากว ชาติชนแรงต่อเจ้าเมืองกรมการอย่างน  
 กัด อย่างอนกัด ถามปากใจทวยร้องฟ้องกล่าว โทษเช่นน ชอชนหลาย  
 รวยหลายเรื่องได้แดง กองนนเห็นจะไม่คเนแดง ด้วยตัวคนเช่นน  
 ไม่เป็นทศวงทงยงแห่งของคนเป็นอนมาก ดังเจ้าเมืองกรมการชน  
 ค้าตชน โรงและตชชนค้ดาคทเป็นซิงซงของคความแพแเดะผู้ชนะท  
 คองเดี่ยวของก้านั้นและเดี่ยวดินบนนเคย เมื่อมิให้ชอชิงให้ราษฎร  
 ทงหลายรวยหลายพวกแฉกไม่คแท คนเช่นนเห็นอ่าไม่เป็นประโยชน์  
 แก่แผ่นดิน เบนเดี่ยวหนามค้อแผ่นดิน ทำให้ราษฎรอรอนน เหมือน  
 หนามไม่เป็นประโยชน์เป็นคนแก่คนไม่ แดคนทจะอวศรยตนไมคย  
 ชนเก็บ ใบเก็บดอกเก็บผลหรือหงนอนทรมตนโคตนนนเคย มีแต่รกคณ  
 ไม้แะชอกเดี่ยวคแห่งคนและสัตว์ทไปกระทบเขว คนเช่นนถงเจ้า  
 นายของมันจะมีบุญโคใหญ่ไปข้างนาคังมันนกมันหมวย เจนนจะเดยง  
 มันอย่างไรได้ ถึงจะให้มันเป็นใหญ่บงคัมบุญชวราชการในกรุงนอก  
 กรุงอย่างไร มันเป็นนั้กเดงมันก็อดเพดงไม้ได้ คงจะคิดอ้อคคตโกง  
 เจ้านายของมันเอง ทำช่มเหงราษฎรอุนวายไป ถึงมันอ่าจะกลับใจ

เป็นดีด้วยเป็นของเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็จะเป็นที่หวาดหวั่นพรนพรงแก่  
 ราชบุตร เพราะเขาเห็นมอมนามาก ยากที่จะไว้ใจให้เป็นที่พึ่งแก่  
 ราชบุตรได้ ถ้าเจ้านายมันถึงตัวมีบุญโตใหญ่ขึ้นจะไม่เลี้ยงไม่ให้ โต  
 ใหญ่จะคงไว้ อย่างนั้นแล้ว มันก็คงจะหากินอย่างนั้นอยู่นั่นเอง แต่ใคร  
 เป็นเจ้าขุนมูลนายมันมีชื่อใหม่บางอย่างไปทำตังจากอนันโตแล้ว ถ้าเป็น  
 คนมีบุญแท้ ก็คงจะช่วยเหลือคนที่เป็ประจวบกับตกข้าท้าวคน เช่น  
 เดียวให้รวมคาบ อย่าให้เป็นเช่นนั้นสืบไปโต จึงจะชอบ ถ้ายังเกียจ  
 ก็นองเห็นไม่ยินดียอมให้ชำระต่อท้ายคนเช่นนี้แล้ว ไม่ใช่ผู้มีบุญ  
 ไม่มีดีต่อบัญญาคิดนึกถึงเลย เพราะเมื่อตัวเอาไคร่แผ่นดินไปยื่นก็  
 แก่เดียนหนามแผ่นดินแล้ว ก็จะไม่เป็นที่นับถือของคนดี ๆ เป็นอันมาก  
 เดียว แต่คนถึงหากว่าจะมีบุญจนโต ก็จะทำให้เป็นทางให้คนเป็นอันมาก  
 เขายิ่งอย่างตัว ทำให้การเวดถของตัวไม่เป็นสุขเป็นคุณแก่ราชบุตร  
 ราชบุตรก็จะรอนหนักไป เพราะคนไหนใครจะถือห่วงช่วยอายุผู้ร้าย  
 เหล่านี้ด้วยแล้ว ไม่ใช่ผู้มีบุญจกคณาแท้ ขอให้ท่านทรงโปรดช่วยกันคิด  
 อ่านปรายปรายคนเช่นนี้เสียให้ได้ อย่าคิดจะให้คนเกรงชื่อเกรงนาม  
 ตัวในบัดนี้ให้คิดการข้างนาใหม่มาก เป็นเช่นนั้นแล้วจะทำให้เป็นเหตุ  
 นานไป จะให้เขาไม่รักไม่เกรงตัวและลูกหลานของตัว เพราะเขาเห็น  
 ใจเดียวว่ารักกันพาดมากกว่าคนดี เมื่อไม่รักแผ่นดินของเจ้าแผ่นดินก็  
 เหมือนไม่รักตัวของตัว ว่ามาทั้งนี้เป็นความจริง ๆ จะเขยเร่เสียคดี  
 ทำนผู้ใดห้ามได้ ว่าไปตามบัญญัติเห็นด้วย ดีพี่เพลิงขารอนิจจากอก  
 อย่าให้ท่านผู้ใดที่โต ฟังโตอ่านน้อยใจเลย

เมื่อท่านผู้มบัณฑิตกษุโตมชาคนบ่าวไพร่ ไปตังทำไรทำนา

รักษาข้างม้าโคกระบืออยู่ในแควงหัวเมืองใด ๆ ถ้ามีหนังสือไปฝาก  
เจ้าเมืองกรมการ ฤๅว่าด้วยโหวตวาจาตัวเอง ให้เจ้าเมืองกรมการ  
กตัญญูจะว่ากล่าวอะไรไม่ได้ จะบอกเข้ามายังเวรตูกชนคนศาลา  
ก็ไม่กล้าบอก แล้วท่านผู้เป็นเจ้าของคนเช่นนั้นซึ่งเป็นผู้ฝากกต  
ผู้รักษาเมืองกรมการผู้รับฝากด้วยกตัญญูจะประจบประแจงฝากตัว  
กต เป็นอันไม่ซื้อสัตย์ต่อแผ่นดิน ถ้าแผ่นดินมีเหตุราชการท่านบ่าว  
อยู่เทศาจะไม่รักษาท่านบ่าวผู้นั้น เพราะฉะนั้นถ้าจะฝากบ่าวไพร่ไว้  
ในหัวเมืองให้มาขอหนังสือตามเดิณบศเจ้าพนักงานมหาดไทย ฤๅ  
ใหม่ กรมท่าไปตามเมืองชน ฝ่ายผู้รักษาเมืองกรมการผู้รับฝากนั้น  
แล้ว ถ้าคดีเกี่ยวข้องของคนกองที่ฝากไว้ ก็ให้เข้ามาว่ากล่าวตาม  
ธรรมเนียม อย่าไปนั่งกตัญญูให้ราษฎรอื่นวัน ถ้าพวกคนกองที่  
ขอวาง ก็ให้รับบอกเข้ามายังเวรกรมทเมืองชนอยู่

ฝ่ายเจ้าขุนมุนายของคนกอง อย่าได้เขาคอขยาดถือหางให้บ่าว  
ไพร่ของตนดองดองขัดขวางผู้รักษาเมือง กรมการจนมีความชนใด ทางใด  
ทางหนึ่งว่าเป็นดังนี้ คือผู้รักษาเมืองกรมการเขวจะบอกกล่าว โทษ  
คนกองเข้ามากต ราษฎรผู้ของข่มเหงแต่คนกองจะมาร้องทุกข์กล่าว  
โทษผู้รักษาเมืองกรมการว่า กตัญญูคนกอง เดียวไม่ ขว้ไปเกาะ  
ครองผู้นั้นชำระความให้กต อย่งใดอย่างหนึ่ง ถ้าเห็นว่าผู้รักษาเมือง  
กรมการกตขบาวไพร่ของตน ไหวงบ่าวไพร่มาร้องทุกข์ขอทรรณ์ ใน  
กรุง ฯ จะให้ตัวมาชำระให้ตามกตกล่าว อย่าทำให้บ่าวไพร่ฮักหัว  
ข่มเหงผู้รักษาเมืองกรมการราษฎร ซึ่งเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่โดย

ตรง ๆ ไม่คิดอ้างอิงพึ่งพระข้างโน้นข้างนั้น อย่างใดอย่างหนึ่งเป็น  
อันตรายทีเดียว

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือน ๗ แรมค่ำ ๓ ปีเถาะสัปตศก

### ประกาศ

ขนานนามเมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองบางจันทคีรีเขต

(คัดจากหมายรับสั่ง วันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก)

ขุนदारประเด็ฐรับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เมืองบางนางรมย่นนี้ โปรดเกล้าฯ ให้เรียกเมือง  
ประจวบคีรีขันธ์ กับทเกาะกงนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า เมืองบาง-  
จันทคีรีเขต ให้กรมวังหมายไปยัง กรมพระกตาทิพย์ กรมท่า กรม  
พระศุภรัต ดัดซ้ายขวา ให้เรียกชื่อเมืองทั้ง ๒ ให้ถูกต้องตามรับสั่ง.

### ประกาศ

ให้เขียนทศเดชบุรีชกาดประจำหลังศก

(คัดจากหมายรับสั่ง เดือน ๘ ปีเถาะสัปตศก)

นายน้อย ขาดักษณ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ

กรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า ตั้งแต่นั้นสืบไป ถ้าจะเขียนบัตรหมายใดๆ ให้เขียนตัวเลขประจำไว้บนหลังศกจงทุกปี ให้นับแต่ปีกฤษณ์ศรีศก ซึ่ง เป็นปีแรกเสด็จเถลิงถวัลยราชชนมเป็นปีที่ ๑ มา ให้เขียนตามอย่างนี้ ปี กฤษณ์ศรีศก ปีชวดศกศวาศก ปีฉลูเมษศก ปีชานศก ปีเถาะฉปศก ให้เรียงตัวเลขเขียนเป็นลำดับตามปีที่ควรไปแล้วนั้น ให้กรมวังหมาย ถึงเวรกรมมหาดไทย กรมกลาโหม กรมท่า กรมพระดีดดี เจ้าต่าง กรม เจ้าชั้นไม่ได้ตั้งกรม แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยในพระบรม มหาราชวัง พระบรมราชวังให้รู้จงทั่ว ขย้าให้ขาดได้ตามรับสั่ง.

### ประกาศ

ว่าด้วยยศครุผู้หญิง แลเรื่องหมอบ เรืองช้าง

ลงวันอังคาร เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ ปีเถาะฉปศก

พระยาดุรพวงศ์ พัฒน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ดังให้ประกาศแก่พระวอของค่านวงศ์แต่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรม ราชวัง ให้รู้จงทั่วกันว่า แต่ก่อนในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธช- ยอดฟ้าจุฬาโลก แต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโดย มีตครุผู้หญิงแต่ในหลวงแห่งเดียว ด้วยมีพระราชบัญญัติห้ามมิให้พระ ราชวงศ์ค่านวงศ์ แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยผูกหัตถ์ครุผู้หญิง เพราะ

ฉนั้นข้างนอกจึงไม่มีใครเดินดงครุฑหญิงได้ ครั้นในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่โปรดศร แต่ทว่าทรงแข่งชกตีเคียนจะไม่ให้ผู้อื่นเดิน ถึงกระนั้นกรมยตกละเลียบ ๆ อยดด้วย กันหลายราย มาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวงศาคามวงศ์แดงราชการณ โทษณน้อย ผู้ใดเดินดงครุฑชายหญิงกมใดทรง รังเกียจเลย ทรงเห็นว่ามีผลรด้วยกันหลายรายคบจนเมืองจะ ได้ครก ครน จะได้เป็นเกียรติยศแผ่นดิน เคียงจนทนทรงโปรดเห็นจ อดรใน หลวงมชนกห้ามใครเดินดงครุฑอย่างแต่ก่อนไม่ คอยจะกตดัสมตแต่ชอบ อย อดรอนนมใดทรงรังเกียจเลย ทำหนทางโปรดเคียนอยแต่ก่อน อย่างไรก็ให้เดินไปเกิด ในหลวงมมีการงานอะไรบางก็จะไปโปรดทว เข้ามลเดินถวายทอดพระนตรบ้าง จะได้พระราชทานเงินรางวัลให้ บ้าง ผู้ใดจะเดินก็เดินเกิด ชอบกเดียดแต่รัก เกิดด้วยชอบอย่างหนึ่ง เครื่องแต่งตัวลงยาอย่างหนึ่ง พานทองหีบทองแปดเครื่องอย่างหนึ่ง เมือบท้าวจัญยกแต่แตรดังชอย่างหนึ่ง แล้วอย่าให้บุตรชายบุตร หญิงที่เขาไม่สมัคเขามาเป็นดกรให้เขาได้ความเคียดรอนชอย่างหนึ่งขอ ห้าม ไว้แต่การเหล่าน ให้ทนทางโปรดเดินไปเหมือนอนย่างแต่ก่อนเกิด

รชหนึ่งทรงรังเกียจอยดจนเป็นหมอดมกต์ดอพลอประจบประแจง เจ้านาย ใจคดเป็นมอเคียรการทตองแดงแดงการชลงนล ให้คนหมบถ หองเชื้อไป ถึงกตความอะไรอันจะเขาจริงก็ไม่ได้ดีอย่างเดียว คน ทนบดอหมอดนทรรังเกียจนก

รชหนึ่งหมอยา หมอนวด มักนจะตองการไว้ ไซ้อยด้วยกันทุกแห่ง แต่หมอหลวงนณาทานผู้ใดจะตองการไว้ ไซ่ ทวงทบาน ก็อย่าให้

เขามั่งใจเงียบ ๆ ราชการหลวงก็ไม่มารับราชการ ถึงคราวเบียดเบียนก็มารับเอาไปเปล่า ๆ การหลวงก็ไม่ได้ใช้ มีใช้ว่าในหลวงจะทรงหลวงแห่นมหรณพอดหมอยากทำไมได้ ก็ใช้ขยับด้วยกันต่อไป ถ้าท่านผู้ใดจะต้องการหมอนวดหมอยาไม่ได้ ใช้สำหรับวังสำหรับบ้านที่เดียวก็กราบบังคมทูลพระกรุณาจะพระราชทานให้ จะได้ทรงทราบจำอยู่ทนหน ๆ

กับช่างเขียนช่างปั้นแลช่างอื่นก็ดี ถ้าท่านผู้ใดจะต้องการไปไว้ใช้ก็ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอ จะพระราชทานให้ประกาศมาณวนของสาร เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะฉศก

### ประกาศ

ว่าด้วยออกพระนามแลคำกราบทูล ๆ

(กัตจากหมายรับสั่ง วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้นค่ำ ๒ ปีเถาะฉศก)

ขนมหาสิทธิ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า ให้ หมายประกาศ แก่ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยให้รู้ทั่วกันทุกหมู่ทุกกรมทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้ที่จะต้องกราบทูลพระกรุณา ด้วยออกพระนามแลมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลเจ้าต่างกรม ให้ถูกต้องตามทูลเกล้าฯ แลคำอื่น ๆ คำที่จะต้องออกพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ พระองค์ ให้ได้ ในที่จะกราบทูลแลใช้หนังสือของตรา กัต ในท่อน ๆ กัต ถ้าไม่ออกพระนามให้ชัด

จะว่าแต่พระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น ก็จะไม่รู้ว่าพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ไหน  
ในท้องคืบเช่นนั้น ให้อาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระ-  
บั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่าให้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า พระบั้น  
เกล้า ให้ได้เจ้าอยู่หัวเขาคดมย์ ถัดเจ้าอยู่หัวเดียวไม่ได้ก็ชื่อว่าพระ  
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเดิมอยู่กับเจ้าต่างกรมไปไม่ชอบ

อนึ่งพระนามเจ้าต่างกรมเดา จะไซ้ ในหนังสือของตราแฉกราบ  
ทูตให้นานาน่าว่ากรมเดียวก่อน เหมือนอย่างกรมสมเด็จพระเทศาภิบาล  
กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท กรมขุนลลิตย-  
สถาพร กรมหมื่นถาวรวงศ์ ถ้าไม่ยกกรมขึ้นน่านาน่าว่าก่อนก็จะพ้อง  
เข้ากับชื่อพระพิพิธธำดี ฤๅชื่อหลวงชูชุนั้นไป เพราะฉนั้นจึงใยก  
กรมขึ้นว่าน่าน่าก่อน

อนึ่งที่น่าว่าพระบรมวงศ์เธอ พระราชวงศ์เธอ พระบรมวงศ์  
เธอ พระวงศ์เธอ นั้น ก็ให้ ไซ้คงอยู่ตามหมายประกาศเดิมนั้นเถิด

อนึ่งจะกราบทูลพระกรุณาว่าพระดีทธรรมเทศนา ขอพระราช-  
ทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายกิติ คำเทศานนไช้ ได้แต่ในท่อนศวร  
จะไซ้ดีทธรรมเทศนานนไช้ ได้แต่ในเทศนา ว่าด้วยพระนิพพาน อย่าง  
เดียว เทศนาที่เป็นที่ทานต่าง ๆ จะว่าพระดีทธรรมเทศนาไม่ได้ ให้  
กราบทูลว่าพระธรรมเทศนาเท่านั้น อย่าให้ว่าพระดีทธรรมเทศนา

อนึ่งคำที่ว่าขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายนั้น จะไซ้กราบทูล  
ถวายพระราชกุศลไม่ได้ เพราะกุศลเป็นของไม่มีตัว ให้กราบทูลว่า  
ขอพระราชทานถวายพระราชกุศล ทว่าขอพระราชทานทูลเกล้าฯ  
ถวายนนไช้ ได้แต่สัตว์เดรัจฉานแสนของต่าง ๆ แต่มนุษย์จะว่าทูล



เกล้าฯ ถวายไม่ได้ เพราะมนุษย์นั้นใครหาไม่ได้ ประหารชีวิตไม่ได้  
แต่พระเจ้าอยู่หัว เพราะมนุษย์เป็นข้าแผ่นดินอยู่เองโดยธรรมชาติ ถึง  
จะไปตีทัพจับเชลยมาได้ ฤๅได้มาแต่ที่อื่นก็ดี จะกราบทูลว่าขอ  
พระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายไม่ได้ ให้กราบทูลว่าขอพระราชทาน  
กราบทูลถวาย

ประกาศมาณวันพุธ เดือน ๓๐ ขึ้นค่ำ ๓ ปีเถาะสัมปัตศก

## ประกาศ

### ว่าด้วยทำเงินแดง

(๒ ป.ป.ก. ๖๖) ประกาศว่าด้วยคนทำเงินแดง)

ลงวันอังคาร เดือนอ้าย แรมค่ำ ๑ ปีเถาะสัมปัตศก

ด้วยมีพระบรมราชโองการมาว่า พระบิณฑุรสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ  
เห็นเกล้าเห็นสมพระทัยว่า ให้ทำหนังสือพิมพ์ประกาศแก่อาณา  
ประชาราษฎร์ ในกรุงเทพมหานครหัวเมืองบึงกุ่ม ได้มีรายเห็นให้รู้แจ้งทั่ว  
กันว่า คนที่ทำเงินแดงปลอมไซ้ด้อยพระคนปนกันกับเงินดี ในพระราช  
กำหนดกฎหมายแก่ให้ตั้งพระราชอาญา ๖๐ ทีแล้ว ให้ตั้งมือเดี่ยอย่า  
ให้กุมกันคืนได้ แล้วให้จำได้คุกไว้จนตาย ภายหลังมาโปรดให้  
ยกโทษตั้งมือเดี่ยให้ตั้งพระราชอาญา ๖๐ ทีแล้ว ให้ได้คุกไว้ ๘ ปี  
บ้าง ๓๐ ปีบ้าง เห็นว่าเขตหลาบแล้วก็โปรดให้พ้นโทษมาทำราชการ

อยู่กรมช่างเงิน สืบต่อมาคนทำเงินแดงดอบดักใช้สอยมีมากขึ้น  
 ราษฎรทูลเงินไม่สิ้นตกคตของขาดทุน ทรงพระราชดำริเห็นว่าคนท  
 ทำเงินแดงนมโสมมาก ตั้งใจจะฉ้อคนทอทงพระราชอาณาเขต  
 ฉ้อทงพระ ฉ้อทงคฤหิษฐ์ ฉ้อทงวัด ฉ้อทงบ้าน กุฉิยตราทตประ  
 จำจาเกาะมีแต่เจ้าพนักงานแห่งเดียว เหมือนกับในหลวงเปนนาย  
 ประกันหน้าเงินตั้งค่า และหนักเบากับคนทงหลายทงพระราชอาณา  
 เขต ภายหลังเห็นทำเงินแดงปลอมเงินดี ทำตราคูปปลอมตรา  
 หลวงมีโทษเปนมหันตโทษ จึงโปรดให้ตั้งมือเล็ยเพียงข้อเดียว จำ  
 ใ้คนคุมเงินตายตามพระราชกำหนดเก่า แต่คนทงเปนตมมอन्नให้คต  
 หนึ่งเดียว คนทงรับเอาเงินแดงไป ไ้สนนให้เขาไปเปนตะพนทญาช่าง  
 คนทงทำเงินแดงที่ ไ้เงินแดงในกรงเทพมหานครทุกวันนักเบาบางถว  
 แต่ก่อน สืบไ้คความด้วยมืออยู่ข้างเล็กน้อย ไปเทียบดอบดักทำตาม  
 บ้านนอก และ หัดเมือง ทรงพระมหากรุณาอาณาประชาราษฎร  
 โปรดพระราชทานโสภาศวา ถ้าผู้ใดทำเงินแดงกต ใช้เงินแดงกต  
 เปนผู้ดำเนินให้ทำเงินแดงกต ให้มาดกระโทษคตต่อพระราชระของเมือง  
 พระเทพมณู เจ้ากรมกองตระเวร พระศรีไกรลาศ เจ้ากรมช่างเงิน  
 เครื่องมือของคตมอทยเทาไรให้เขามาตั้งเดี่ยให้สิ้น ถ้าขยขแรง  
 เมืองไร ก็ให้ โปรดกระโทษคตต่อเจ้าเมืองกรมการเมืองนั้น แต่ให้  
 เจ้าเมืองกรมการเร่งบอกถงมา อย่างหนึ่งความไ้จนวนถงเวธา ถ้ายัง  
 ไ้ไม่มีผู้ร้องขตคตถงก่อนวันดกระโทษคตจะโปรดให้ยกโทษเดี่ยทำ  
 หนึ่งคตทานบดไว้ ให้มีนายประกันคตไว้เป็นช่างคตของบคตของแดง  
 และอื่น ๆ ถ้าดกระโทษว่าไ้เปนตมมอन्नคนน ๆ ไ้รับเอาเงินแดง

ของคนนั้นๆ ไปใช้ ได้เป็นที่สำนักให้คนนั้นๆ ทำเงินแดง ตรีธการ  
ได้ผู้ทำเงินแดงมาชำระเป็นดั่ง จะโปรดพระราชทานรางวัลให้แก่ผู้  
มาถูกระโทษตามสมควร แต่จะโปรดยกโทษผู้นั้นเสีย ไม่ให้ต้อง  
เขียนตึกของจำเลยเงินทอง ถ้าไม่มาถูกระโทษมีผู้พ้องร้องชี้คัดทอด  
ถึงก่อน ก็จะมีหมายเป็นโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย โปรด  
เกล้าโปรดกระหม่อมให้ ศัพท์ประกาศมาให้ทั่วทั้งปวงเชื่อแท้เทอม  
ประกาศมาณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะฉฬภักษ

### ประกาศ

ว่าด้วยเขียนเลขประจำใบรัชกาลทิบหลังศึก  
ลงวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะฉฬภักษ

ชนมหาสิทธิโองการ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า ตั้งคนไปเมื่อนั้น ถ้าผู้ใดจะเขียนหนังสือ  
จดหมายเหต และจดหมายด้วยข้อความใดๆ ตั้งแต่บัดจตุสดา  
ศกคืนแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาจนบัดนี้ ถ้า  
จะเขียนหนังสือให้เขียนเลขประจำใบรัชกาลไว้บนหลัง และเขียนรูป  
ตราแผ่นดินไว้ท้ายศึก ดังนี้

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๒๗ ปีนั้น ตั้ง  
แต่บัดจตุสดาศก ( เบ็นคั้น ) บัมะโรงฉฬภักษ ( เปนที่ดัด )

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑๕ มีนุน ๕  
แต่ปีมะเด็งเอกศก (เป็นต้น) ปีมะแมเบ็ญจศก (เป็นที่สุด)

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๗ มีนุน ๕ ตั้งแต่  
ปีชอกฉศก (เป็นต้น) ปีจอโทศก (เป็นที่สุด)

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดว่า ก็ให้ใช้  
ตามหมายประกาศชุก่อน แต่ให้เขียนรูปตราความแผ่นดินไว้ข้างท้าย  
ศก ตราดำหรือแผ่นดินให้เขียนอย่างนี้ ตามรับตั้ง  
ฉวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๑ ค่ำ ปีเถาะฉศก

- ในประกาศบอกรายปีตลอดนักษัตรกาล ในนี้ขอลงให้สั้น

# ประกาศ

ว่าด้วยไม้เควพเสนาบดี

ฉวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ปีเถาะฉศก

((๒ ป.ป.ท.๖๕) ประกาศเรื่องพระยาโบราณภานุรักษ์ กับ ออมถาร กราบทูลฟ้อง  
เจ้าพระยามหาศักริธรรม ฯ ข้ามเสนาบดี)

มีพระบรมราชโองการ มีพระบัญชาตั้งสั่งหนาท ไปรดเกล้า  
ไปรดกระหม่อม ให้ตีพิมพ์ประกาศแก่ร้อยแซงอำเภอกำนันพันนาย  
บ้านราษฎรแห่งกรุงเก่าให้รู้ทั่วกันว่า ฉวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม  
๑๓ ค่ำ ปีเถาะฉศก เวลาถากดิน พระยาโบราณภานุรักษ์เอาขอ

พระพิทักษ์เทพธานี หลวงยกกระบี่ หลวงมหาดไทย หลวงบันเทา-  
 ทุกขราษฎร์ หลวงเทพธรรมบุญ หลวงแพ่ง หลวงสุนทรภักดีผู้ช่วย  
 เอาชื่อกราบบังคมทูลพระกรุณา พ้องกล่าว โทษเจ้าพระยามหาศรั-  
 ธรรมฯ ต่าง ๆ จึงมีพระบรมราชโองการตรัสตามว่า ความนี้ได้  
 กราบเรียนเจ้าพระยามหินทรินทร์ เจ้าพระยาศรัทธาธิราช ผู้เป็น  
 ขรรคนหาเสนาบดีผู้ใหญ่แล้วหรือ แต่ได้บอกลงมายังศาลาเวรมหาด-  
 ไทยหรือไม่ พระยาโบราณบุรานุรักษ์ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า  
 ไม่ได้กราบเรียน ศาลาเวรมหาดไทยก็ไม่ได้บอก จึงมีพระบรมราช  
 โองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมว่า พระยาโบราณบุรานุรักษ์ ก็  
 เป็นแต่เพียงปลัดหัวเมืองควรจะกราบเรียนท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ให้ทราบ  
 ก่อน หรือให้มหาดไทยนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาตามตำแหน่ง  
 จึงจะชอบ ถ้าเห็นว่าจะกราบเรียนท่านเสนาบดีเกรงว่าความจะไม่  
 ต่อกันไปได้ถึงไหน ก็ควรจะทำเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย  
 เหมือนถวายฎีกา ตัวจะถวายหรือจะให้ผู้ใดทูลตำแหน่งเผ้าช่วยถวาย  
 ก็ได้ พระยาโบราณบุรานุรักษ์เข้ามากราบบังคมทูลพระกรุณาพ้อง  
 กล่าวโทษเจ้าพระยามหาศรัธรรมฯ ในท่ามกลางข้าราชการผู้ใหญ่  
 ผู้น้อยหลายจะไม่ จึงดำรัสสั่งให้ตั้งพระราชอาญาเจ้าพระยาโบราณ-  
 บุรานุรักษ์กับกรมการที่เขาชอด้วย ซึ่งกรมการต้องรับพระราชอาญา  
 จำนวน จะใดต้องเพราะที่เรื่องฟ้องห้ามได้ ต้องด้วยไม่เคารพยำเกรง  
 ต่อเสนาบดีตอก แต่เรื่องข้อคดีของราษฎรนั้น โปรดเกล้าโปรดกระ-  
 หม่อมให้เจ้าพระยามหินทรินทร์ มหาภักดียามิศรี ที่ สมุหนายก  
 พระยาจำแลนบดี เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายหน้า พัง พระสุริยาภักดี เจ้า-

กรมพระตำรวจชั้นช่วย ขึ้นมาชำระให้เห็นเท็จจริงเที่ยงแท้ โดยยุติธรรม แล้วจะไต่จับแจ้งการงานบ้านเมืองให้เรียบร้อยราบคาบเป็นปกติ เพราะทรงพระมหากรุณาจะมีให้ราษฎรได้ความเดือดร้อน ให้อยู่เย็นเป็นสุข อย่าให้ราษฎรทั้งปวงตกใจคิดกลัวไปต่าง ๆ เลย

ประกาศมาณฉันทศก เดือนธันวาคม ๓๓ ค่ำ มีเถาะตีปัดศก

## ประกาศ

ว่าด้วยดวงตราต่าง ๆ ที่ใช้ประทับตราภูมิ

ลงวันพุธ เดือนยี่ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีเถาะสัปตศก

ด้วยมีพระบรมราชโองการนำพระบัญชาตราตั้งหน้าทูลเกล้าฯ ถวาย เหนอเถตาเห็นขอกระหม่อม สั่งให้ทำคำประกาศมายังเจ้านายกรมการหัวเมืองบงกช ไตผายเหนือท้องปวง แต่เจ้าภานุ นายฮากกรกัณห์ ตลอดจนนายด่านชนนทุกตำแหน่ง ให้รู้แจ้งทั่วกันว่า ในกาลทุกวันนี้ตราที่ใช้ประทับตำแหน่งฉันทศก มีมากด้วยกันทุกกรมทุกพนักงานสำหรับประทับภูษาเบ็ญของและตัวรับเสด็จของและอื่น ๆ ตามพระพนักงานนั้น ๆ ครั้นเมื่อคนโง่ ๆ ชลาด ๆ เป็ด ๆ เห็นตราแดง ๆ แล้วก็คนกันกลัวเกรงเข็ดขู่โดยง่าย ด้วยดำคณูว่าหนังสือตราแดง ๆ นั้นคงจะไปแต่ด้านภูมิ มีวาสนาเป็นเจ้านายขุนนางที่มีอำนาจเป็นแท้ จึงมี

ขุนนางนอกพนักงานซึ่งควรจะใช้ตราไปนอกกรุงบ้าง ข้าเจ้าว่านาย  
 บ้าง เมื่อรู้ปรกติของคนนอกกรุงว่ามักถือตราที่ตั้งแดงๆ ในหนังสือ  
 เชื้อถือด้วยง่ายไม่ตายในดวงตราเลย ก็ยอมทำหนังสือบังคับบัญชา  
 ว่ากล่าวเนือความไปตามปรกติตามประดังค์ ประทับตราอย่างใด  
 อย่างหนึ่งลงแล้ว ให้คนมันนอกถือออกไปถึงคานชนอนร้อยแวง  
 นายอำเภอแลผู้รักษาเมือง กรมการ ว่า อนุญาตด้วย ถังขระ ต่าง ๆ  
 บางทีคนที่ไพร่ใจพาดใจ ๆ เห็นแค่จะได้ จึงต้องลอกเขวอย่างตรา  
 ที่ตำแหน่งใช้ ไปแกะ ปลอมประทับหนังสือ ปลอมไปใช้ ในที่ต่าง ๆ  
 ตามประดังค์ โกง ๆ คด ๆ ก็มีบางเนือ ๆ จับได้เป็นหลายครั้ง ฝ่าย  
 เจ้าเมืองกรมการ เจ้าภาษีนายอากร กำนันตลาด นายคานชนอนทุก  
 ตำแหน่ง เมื่อได้รับหนังสือใด ๆ ก็ควรพิจารณาให้แน่นอนจึงเชื่อ  
 ถือ หากควรเชื่อฟังอย่างใด ๆ ไม่ แต่ตราที่แต่ก่อนที่โปรดเกล้า  
 โปรดกระหม่อมพระราชทานให้กับไพร่หลวงทงปดงนั้น ถ้ากรมช  
 มหาดไทยก็มีตราพระราชดีห์ประจำชือคน ตราพระคชดีห์สัมทบประ  
 จำตือ ถ้า กรมชช กรม พระกตาใหม่ ก็มีตรา พระคชดีห์ ประจำชือ  
 คนตราพระราชดีห์ สัมทบประจำตือ มีตราข้างที่เปน รูปนารายณ์  
 บึงหลังนาค นึ่งเห็นช กระจเขียร สัมทบเป็นดำคัญกลางประจำคชทุก  
 ฉบับ แต่ทั้งตรา ที่เคยมี ไปตามพนักงาน ด้วยกิจราชการ ดังใด ๆ  
 ถึงทวงเมือง นนเดา ถ้า เมือง ชน ใน กรมมหาดไทย ก็ตือ มีตรา เจ้า  
 พนักงานในกรมมหาดไทย เมืองชนในกรมพระกตาใหม่ ก็ตือ มี  
 ตราเจ้าพนักงานในกรมพระกตาใหม่ เมืองชนในกรมท่า ก็ตือ มี  
 ตราเจ้าพนักงานในกรมท่า ก็ตือตราพระราชดีห์ ตราพระคชดีห์ ตรา

บัวแก้ว แด่ตราปลัดทูลฉลอง แด่ตราอื่น ๆ ในกรมมหาดไทย กรม  
 พระกตัญญู กรมท่า ทตองบังคับในพระบรมมหาราชวัง ตราในตำแหน่ง  
 เหล่านี้ ผู้ที่ครอบครองจะจำได้ ทั้งจะเทียบกับตราที่ปลัดทูลฉลอง  
 ไปแก่ ๆ ก็จำได้แน่ทีเดียว ถึงจะเป็นตราแกะปลอมก็จำได้ ถ้ามีกิจ  
 ราชการด้วยนายหน้านายอากรกรมפקศรกำหนดตาด เจ้าเมืองกรมการ  
 นายหน้านายอากรกรมפקศรกำหนดตาด ก็ควรจะเชื่อฟังเอาตราเจ้า-  
 พนักงานพระคลังมหาสมบัติ คือตราขนถ่ายภาษี แด่ตราอื่น ๆ ใน  
 ตำแหน่งพนักงานพระคลังมหาสมบัติเขาเป็นแน่ชัดได้ ถึงพนักงาน  
 กรมนาจะมีไปด้วยพระเก็บค่านา และบังคับบัญชาใด ๆ ในเรื่องไร่นา  
 ก็มิควรต้องวิตกกังวล ในตราของเจ้าพระยาพลเทพ แด่ตรา  
 ปลัดทูลฉลองในกรมนาไป ถ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติแถม  
 กรมนาจะไปถึงหัวเมือง ก็ต้องมีตราพระคลังที่ ตราพระราชดีที่ ตรา  
 บัวแก้ว นำไปถึงเจ้าเมืองกรมการตามเมืองชนด้วยฉบับหนึ่ง ตาม  
 แบบอย่างกำหนดในราชการ ผู้ที่รับตราทั้งปวงหากควรที่จะเชื่อฟัง  
 ตราอื่น ๆ ไม่เลย แด่เพราะเหตุที่มณฑลอาจใช้ตราปลอมตราเนื่อง ๆ  
 เกิดความฉงน

บัดนี้พระราชบัญญัติว่า ด้วยตราไปเมื่อนาน ถ้าแผ่นดินทาง  
 นอกตำแหน่งพนักงานควรที่จะมีตราไปหัวเมือง แด่เจ้าเมืองนาย  
 ใด ๆ จะมีหนังสือจากกล่าวการใด ๆ ไปหัวเมือง หรือจะให้ล่าหีบตัว  
 พวกฟ้องบ้างไปว่าคุมทรมค่านาค่านาคาตาด ล่มפקศรอากร  
 ภาษีต่าง ๆ หรือการใด ๆ ซึ่งขัดขวางต่อราชการ หนังสือนั้นลงจะ  
 อ้างพระนามแลรับสั่งเจ้านายใด ๆ ที่มีเกียรติยศใดใหญ่ข้างในข้างหน้า



ว่ากล่าวขู่เข็ญอย่างไรก็ดี ก็อย่าให้เจ้าเมืองกรมการเดิณาข้าหลวง  
 นายนา นายอกรกำหนดลดเชือกฟางเขาเป็นอันขาด ให้จับเอาหนึ่งถือ  
 กับผู้ถือหนึ่งถือมา ถ้าจับได้ในแขวงกรุงเทพมหานคร ก็ให้ส่ง  
 แก่กรมมหาดไทย ถัดใหม่ กรมท่า แลพระคลังมหาสมบัติ พระ-  
 คลังสินค้าตามกรมที่ควรจับได้ ขนออก ถัดจับได้ ที่หัวเมืองก็ให้คุมตัว  
 มาส่งให้ผู้รักษามืองกรมการตั้งตรงมาณกรุงเทพมหานครโดยเร็ว จะ  
 ให้ปรับใหม่ผู้ถือหนึ่งถือไปเป็นเงินตราซึ่งหนึ่งให้แก่ผู้จับ แล้วจะ  
 ให้ผู้ถือหนึ่งถือไปนั้น ของใช้อกร ที่นายอกร พ้องขาดลง คงแต่  
 หนึ่งถือหนึ่งถือคน หรือตามที่ควรจะได้ว่าให้ ไปแต่เมื่อใดนั้นดูว่าจะ  
 ครบ ถ้าเจ้าเมืองนายอกรกำหนดลดจับหนึ่งถือหนึ่งใช้ตรากรมคุมทรม  
 ตามตำแหน่ง เป็นหนึ่งถือหรือขนนางข้างกวระเทจ หรือหนึ่งถือข้าเจ้า  
 บ้างนายให้ ไปคุมค่านาค่านาภาษีอกรตั้งพักศรัทธา นอกจากตรา  
 ฎีกาในใบเกาะตั้งปักศกัน แลตราฎีกาใหม่ตีพิมพ์แล้ว ประทับตรา  
 ตามแบบใหม่ตั้งแต่มีโรงฮูศกไปแล้ว ก็อย่าเชือกฟางจะเลย  
 จับเอาหนึ่งถือหนึ่งถือ ถ้าได้ ในกรุงเทพมหานคร ก็ให้เอาหนึ่ง-  
 ถือกับคนถือหนึ่งถือมาส่งให้เจ้าพนักงานตามตำแหน่ง ถ้าจับได้ ที่  
 หัวเมืองบ้าง ได้ฝ่ายเหนือ ก็ให้ไปส่งกับเจ้าเมืองกรมการ ให้เจ้า-  
 เมืองกรมการเอาตัวผู้ถือหนึ่งถือกับหนึ่งถือส่งเข้ามาในกรุงเทพหา-  
 นครแต่ใน ๕ วัน จะปรับใหม่เอาเงินซึ่งหนึ่งกับผู้ถือหนึ่งถือให้แก่  
 ผู้จับ ถ้านายอกรพบปะหนึ่งถือที่มีตราตำแหน่งเจ้าพนักงาน เป็น  
 หนึ่งถือขนนางเจ้าหรือขนนาง ผิดอย่างตราฎีกาใหม่ให้ ไปแก้มาว่า  
 โพร่แล้ว ถ้านายอกรเกรงพาศนาบารมีเจ้านายขนนางที่อ้างในหนึ่ง-



เทศกาดตรุษสงกรานต์คือรทราษฏรจะชกชวณกันทำบุญให้ทานกระทำ  
การกุศลจึงจะชอบ นหาดงนไม่ คนทเป็นพาดสันดานหยาบชวณกัน  
เสฟสุราแล้วพากันไปเที่ยวกตางถนนหนทาง พุดจาทำทายกถ้าหาญ  
ให้เกิดการก่อกวดาทชกคกัน เพราะเสฟสุราแล้วหาชยในบ้านในเรือน  
ของตัวไม่ แตนสืบไปเมื่อนำ ผู้ใดหนึ่งจะเสฟสุราเมาดกเท่าใดกมี  
ไคห้าม คือยสุรามชกรชยแต่เดิม กรนจะห้ามเดยทเคยวักหากอวไม่  
ถ้ามี ไคเสฟสุราแล้วกให้ชยแต่ในบ้านในเรือนของตัว ห้ามอย่าให้  
ไปเที่ยวชกควดาทตาม ถนนหนทางทบ้านเรือนเขตแดนผู้ ชนเป็นชน  
ชาติทเคยว

อนึ่งให้เจ้าของบ้านเจ้าของเรือน รักษาบ้านเรือนเขตแดนของ  
ตัว อย่าให้ม ชนมาชกควดาททนายาเรือนของตัวได้ ถ้าผู้ใดเม  
สุราแล้วมีไคชยในบ้านเรือนของตัว บังชางไปเที่ยวชกควดาททก  
บ้านเรือนเขตแดนผู้ ชน กให้เจ้าของบ้านเจ้าของ เรือนจับทอช ทเม  
สุรามาชกควดาทให้จงได้ ถ้าแต่ผู้ ทเมาดูรมาเที่ยวชกควดาททงบ้าน  
เรือนเขตแดนผู้ ชน ตัวจะมบาดเจ็บมากกวดผู้ ทมไคบกรก แต่ผู้ มไค  
บกรกจะมบาดเจ็บ กจะตคตณผู้ ทบกรกให้เป็นแพ จะทำโทษให้กบ  
ผู้ ทมไคบกรกแต่ฝ่ายเคยว เพราะวาคตัวบังชางไปเที่ยวชกควดาททบกร  
กถึงบ้านถึงเรือนเขตแดนผู้ ชน หาชยในทบ้านเรือนเขตแดนของ  
ตัวไม่

ใหม่ทาคไทย กลดาใหม่ กรมพระสัดดี ทมายบอกกบข้าราชกร  
ในพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง ข้าเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่  
ไคตงกรม แล้วประกาศแก่ราษฎรให้รูจทวกัน ตามรบตั้ง ๆ

## ประกาศ

ว่าด้วยท้องสนามหลวงและท้องสนามไชย

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศ  
 ราชทูตของชาติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ในพระบรมมหาราชวังแหวะ  
 บวรราชวงษ์หน้าผัวใน เจ้าต่างกรมและเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แต่  
 อาณาประชาราษฎร์ทงปวงให้รู้จงทุกทวง ท้องสนามหน้าวัดมหาธาตุ  
 นั้น คนอังกาการชังนาน ๆ มีครึ่งหนึ่งและเป็นถาวรระระมั่งคด มาเรียก  
 เป็นชื่อตำบลว่า "ท้องพระเมรุ" นั้นหาชอบไม่ ตั้งแต่นั้นสืบไปทท้องนา  
 หน้าวัดมหาธาตุนี้ให้เรียกว่า "ท้องสนามหลวง"

อนึ่งทหน้าวัดพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้เรียกว่า "ท้องสนามไชย"  
 ให้ราชการราษฎรเขียนบอกหมายและจะกราบบังคมทูลพระกรุณา แด  
 ราชทูตทงปวงเขียนชื่อเรียกชื่อทท้องตงตำบลให้ถูกต้องตามชื่อชัง  
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมไว้ น ถ้ามุทยังมีใครหมายประกาศนฤ  
 ใดรู้ผิดแต่หลังดั้นไป ยังเรียกว่าท้องพระเมรุขตามเคยเรียกมาแต่  
 กอน ถ้ากรมพระตำรวจหรือกรมพระนครบาลผู้หนึ่งผู้ใดจับกุมผู้  
 เรียกพลึงเรียกผิดนั้นมาปรับใหม่เอาเงินทอช กี่ใหม่ศของจับนั้นมาร้อง  
 ฟ้องตามกระทรวง ถ้าชำระได้ความจริงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้  
 ปรับใหม่ผู้จับทอชคนให้แก่ผู้ศของจับนั้น

หมายประกาศนี้ออกในปีเถาะดีปีศก ก

# ประกาศ

## เรื่องถวายฎีกา

โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้หมายประกาศแก่ข้าทูลถ้อยของ รุ่  
พระบาท ใญ่ผู้น้อยและราษฎรผู้มีความทุกข์ร้อนจะถวายฎีกาทง  
ปวงให้ร่ทอกันฉ่ แต่ก่อนได้ มีหมายประกาศกำหนดวันเด็้จพระ  
ราชดำเน็ออกพระที่นั่งวัดไชยสงคราม ทรงรับฎีกาของราษฎรเด็้น  
หนึ่ง ๕ ครั้ง ครั้นนามมากราชการอย่างอื่น ๆ ขึ้น เมื่อถึงวันที่กำหนด  
ได้ก็ไม่ได้เด็้จพระราชดำเน็ออกไปบ้าง ซึ่งจะกำหนดเป็นแนคตาม  
หมายประกาศเด็้นนั้นไม่ได้ กอว่ราษฎรจะคอยถว่ฎีกาถึงคคาค  
วันเน็ช้ไป

จ้งโปรดเกล้าจ้งสั่งว่า ถ้าราษฎรมีทุกข์เด็้ตรอนคด้วยชคคใด ๆ  
จะคอยถว่ฎีกาเน็จะเน็ช้ จะให้ญาติพี่น้องหรือพวคพ้อง ซึ่ง  
เป็นข้าทูลถ้อยของรุ่พระบาทคคคตำแหน่งฉ่ ให้ช้มาถว่ฎีกาแทน  
คคในทเด็้จออกทรงประทับแห่งใด ๆ ในพระบรมมหาราชวงเป็นเวค  
วางราชการก็ได้ ไม่ให้มีความผิดแก่ผู้มาถว่ แต่ฉ่ให้ผู้รับฎีกา  
ถว่เน็ เขาคคเจ้าของฎีกาไฉ่ย้าให้หลบหนีไป จะได้ส่งคคให้  
ชำระโดยฉ่

อนึ่งแต่เด็้มได้ มีกำหนดฉ่ ผู้ใดจะถว่ฎีกาให้ ไปหากรมตอม  
พระราชวงให้เขียนเน็น ด้วยพระราชประดังคจะทรงอนุเคราะห์แก่ผู้  
ถว่ฎีกา ให้ได้เร็องราวฎีกาโดยเร็ว ตั้งแต็นี้สืบไปผู้ใดจะถว่  
ฎีกาจะให้ กรมตอมพระราชวงแต่งเขียนให้เน็มอ้อย่างแต่ก่อนคคตาม

ฎาจะให้ผู้ใดแต่งเขียนให้ฎาจะแต่งเขียนเองก็ตาม แต่ให้เขียนให้ถูก  
ถ่วงตามอักษรที่ไซ้ไม่ผิด อนึ่งอย่าสมัครนักแต่งเขียนให้แต่งเขียนให้  
เป็นอันขาด ในเรื่องราวฎีกานั้นอย่าให้วนเวียนเดอะเทอะ ให้ว่า  
โดยความสัตย์จริงอย่าให้เก็บเอาความเท็จเป็นด้านจนเต็มได้ในฎีกา  
แล้วอย่าให้มีคำหยาบช้าต่อพระบรมวงศานุวงศ์แต่ชำแหละของจริงพระ  
บาทสมเด็จพระที่นั่งอัมรินทร์ เมื่อจะกล่าวโทษผู้มบนาคศักดิ์ก็ให้เรียกตามชื่อใน  
ตำแหน่งอย่าเติมชื่อย่อแต่เลย ผู้จะถวายฎีกาจงทำให้ถูกต้องตาม  
พระราชกำหนดซึ่งโปรดเกล้าฯ ไว้

แต่การซึ่งทรงรับฎีกาเป็นความเปลืองทุกข์ของราษฎรนี้ ทรง  
ยินยอมว่าได้ ทรงโปรดเพียงพระราชกุศลอันใหญ่อยู่อย่างหนึ่ง จึงโปรด  
เกล้าฯ ว่า ถ้าผู้ใดมาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา จะพระราชทานเงินคนละ  
ตั้งเป็นบำเหน็จชดเชย เมื่อชำระได้ความจริง ผู้ถวายฎีกาจะหาความ  
ตามเรื่องราวในฎีกาของผู้คนแล้ว จะพระราชทานเงินเพิ่มให้ อีกตั้ง  
หนึ่งเป็นรางวัล

หมายเหตุประกาศตีพิมพ์ฉบับนี้ คำ มีเถาะตั้งปัดคัก

## ประกาศ

ว่าด้วยหมื่นชาติหลวงเดิม

(ประกาศนี้ไม่แน่ว่าออกไปไหน)

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ใครเป็นคน

ตั้งท้องมือพระนามเดิม ส้มเต๋จพระเจ้าของยาเซอ เจ้าฟ้ามงกุฏ  
 ไคร ๆ ไครบหนึ่งสี่คู่ตั้ง ๓๐ ยกในพระนามน คนตั้งกตทเป็นชา-  
 ราชกรตำแหน่งใด ๆ ในพระบรมมหาราชวัง คือ เป็นพระยาพระ  
 หลวงจมนแต่ผู้สำเร็จราชการเมือง แลกรมการผู้ใหญ่ในหัวเมืองแล  
 ไปรดให้บุตรจากหมเป็นบุตรข้าราชการ บุตรชายจะดลวยให้ทำราช-  
 กรในมหาดเล็กก็ได้ จะให้เป็นขุนเด็กหมน้อยทำราชการกับตักได้  
 จะดลวยตัวในพระบรมราชวัง ถ้าเจ้าฟ้าพระองค์เจ้าตกรกรมแลแต่  
 ยังไม่ได้ตกรกรมก็ได้ จะให้ทำราชการในตำแหน่งใด ๆ ตามตักก็ได้  
 บุตรทบตาใดเป็นพระยาพระหลวงจมนในแผ่นดินประจุบันนี้ ไปรดยกตั้ง  
 นี้ แต่อย่าให้ ไปรดคุยเอาชอบตาแต่บอดทเป็นพระยาพระหลวงจมน  
 ในแผ่นดินหลวงแล้วมาอ้างว่า ถ้าคิดเองหรือบตาแต่บอดทตั้งท้องมือ  
 ฤาบหนึ่งสี่คู่ตั้ง ๓๐ ยกในพระนามเดิมว่า ส้มเต๋จพระเจ้าของยา-  
 เซอ ส้มเต๋จพระเจ้ากยาเซอ เจ้าฟ้ามงกุฏแลแต่ คงว่าหมชวดวงเดิม  
 คนหมชวดวงเดิมทไม่ได้ ทำราชการเป็นพระยาพระหลวงจมน ในพระ  
 บรมมหาราชวัง แลผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการผู้ใหญ่ในหัวเมือง  
 แลไม่ได้เป็นบุตรแต่บุตรของบุตรชายพวกนั้นแล คิดเองก็ บุตรแต่  
 บุตรของบุตรชายก็คิด เป็นขุนเด็กหมน้อยในราชการในพระบรมมหา  
 ราชวัง ถ้าเป็นมหาดเล็กในพระบรมมหาราชวัง ถ้าคิดตั้งตามเจ้าหม  
 ชวดวงเดิมทเป็นข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง ตาม นายเดิมอยู่  
 ฤาผู้กราบทูลขอได้พระราชทานให้ ไปอยู่ในพระบรมราชวัง แลเจ้าฟ้า  
 พระองค์เจ้าฝ่ายหน้าฝ่ายใน ถ้าข้าราชการผู้ใหญ่ในกรมใด ๆ ที่ได้  
 กราบทูลขอ ไปรดยกพระราชทานไป แลจริงตรง ๆ ก็คงเป็นยกไม่  
 ต้องชำระเอาตัว.

คนนอกจากกำหนด คือพ่อหมั้นที่ได้ตั้งแตรรับหนึ่งตั้งคู่หมั้นในพระ  
นามเดิม แตรถูกหมู่หลานหมู่เก่าใหม่ในพวกนั้น โจทหลบหนีบดบังกีด  
เต็มไปทำราชการในตำแหน่งโตๆ ในพระบวรราชวัง ฤๅแอบแฝงให้  
เจ้านายแสนนางมีใช้นายเดิมในกรุงแต่หัวเมืองโตๆ ทั้งปวง ต้อง  
พระราชประสงค์จะให้ข้าราชการตัวมาใช้ราชการตามกรม ที่ขาดอง  
เดิมเป็นเจ้าของปลัดกรมอยู่.

มันไปโปรดให้พระยาราชภักดีศรีรัตนสมบัติ พระยาราชสุภาวดี  
พระยาอภัยรณฤทธิ์ พระยามหาเทพพระศรีชัย พระยาบำเรอภักดี  
พระยาอนุรักษราชมนตรี พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ พระยาสุม-  
มนตรีบริบาล พระยาพหลพลพยุหเสนา หลวงโยธาธิบดี หลวงช่า-  
นายนาถกาล พระธรรมการบดี พระศรีสุนทรโวหาร พระหฤทัย  
หลวงราชเสวก หลวงอภิบาลจตุรนาถ หลวงราชวรานุรักษ์ จมื่น  
กังกสิณี ขุนจ้อจันทร ขุนอมรศักดิ์วณิช ขุนอินทรประสิทธิ์ หลวง  
ดิทรินายเวรมหาตเด็ก นายจ้ายวด นายกวด นายดินองราชบริวาร  
นายเสนองานประพาศ ๒๐ นาย ดับเดาะผู้ขนานหน้าตัวหน้าจับ คนที่  
โจทหมู่ข้าราชการเดิมนั้นๆ เขาตัวคนมา ถ้ามุขหน้าจับตัวได้ ลงไปเป็น  
พระหลวงในพระบวรราชวังก็ไม่ให้พนจบ ผู้โจทของเสียเงิน ๓๐๐  
ให้แก่ดจับ จะได้ให้คืนบบ้าง ค่าหักบาญชีเสด้าธรรมเนียมอื่นๆ  
บ้าง ถ้ารู้สึกตัวถ่วงศให้เขามาหาทอนผู้จับ ๒๐ นายๆ โคนายหนึ่ง  
รับไว้ ต้องเสียแต่ค่าหักบาญชี ค่าเชิงประกันเดื่นๆ เด็กน้อยไม่  
ให้มากกว่า ๕ ตำลึง พ่อหมั้นแตรถูกหมู่หลานหมู่ต้องเสียเหมือนกัน.

๑. ข้าราชการเดิมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ มีชื่ออยู่ในประกาศที่ ๒๐ นี้คือ-



พระยาราชภักดี	(ข้าง)	
พระยาราชสุภาวดี	(แก้ว)	
พระยาอภิวงศ์อุทิศ	(เจษ)	แล้วเป็นเจ้าพระยาบรมราช
พระยามหาเทพ	(บัว)	แล้วเป็นพระยาสิทธิราชอุทิศไกร
พระยาบวรภักดี	(ดีศ)	แล้วเป็นพระยาอภัยนันทวิกรมราช
พระยาอนุรักษ	(สิงโต)	แล้วเป็นพระยาพิทักษ์ภูบาล
พระยาบรุษ	(เพ็ง)	แล้วเป็นพระยาราชสุภาวดี
พระยาสมมติชาติบาล	(อู)	แล้วเจ้าพระยา มหินทรศักดิ์ธำรง
พระยาพล	(กลาง)	แล้วเป็นพระยาวิสุทธิธรรมธาดา
		แล้วเจ้าพระยา วิสุทธิยารักษ์
หลวงโยธาธิบาล	(คล้าย)	
หลวงชำนาญวารวดี	(สวน)	
พระธรรมกรบตี	(ศุข)	
พระศรีสุนทรโวหาร	(พิภ)	แล้วเป็นพระยา
พระหลุทัย	(เนียม)	แล้วเป็นพระธรรมเสนา
หลวงราชเสวก	(จัน)	
หลวงอภิบาลภูวนารถ	(ดีศ)	แล้วเป็นพระศักดิ์มงคลเขวรดุทธิ
หลวงราชวานุรักษ์	(พุ่ม)	แล้วเป็นพระไชยบุตร
จมนั่งศิลป์	(พิน)	แล้วเป็นพระฉัตรมงคล
ขุนอาจฉัตรนิกร	(หน)	
ขุนอมรศักดิ์วาร	(อิม)	แล้วเป็นหลวงราชวานุรักษ์
ขุนอินทรปราสาท	(เอี่ยม)	แล้วเป็นหลวงราชเสวก
หลวงสิทธิไชยเวร	(พุ่ม)	
นายจำเริญ	(ร้าย)	แล้วเป็นหลวงจัตรงคโยธา
นายกวาด	(อัน)	แล้วเป็นพระศรีภักดีสมุค
นายสนอง	(ข้า)	แล้วเป็นหลวงสิทธิไชยเวร
นายเสนอ	(เปรม)	

## ประกาศ

กำหนดสักเลข

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศแก่  
 อาณาประชาราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร และหัวเมืองบึงกุ่ม ได้ฝ่าย  
 เหนือให้เร่งทวงคืน ด้วยโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีหมายประ-  
 กาศให้เจ้าหมื่นต๋น นาย เจ้าของเลขหน้าตัวเลขมาชักหลังมือให้ ดั้นเชิง  
 แด่ในสี่เดือน ถ้าพ้นนั้นไปจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นายอำเภ  
 กำหนดนำข้าหลวงกองจับ ออกจับตัวเลข ซึ่งยังไม่ได้สักมาชักได้เป็น  
 โพร่หลวงทั้งสิ้น ถ้ากองจับตัวเลขซึ่งยังไม่ได้สักมาได้ ชำระได้ความ  
 ว่าเป็นโพร่หลวงกรมใดจะให้สักไว้คงอยู่กรมนั้น แต่จะหักเงินเบญ-  
 จ์ค่าเจ้ากรมปลัดกรม ให้เป็นบำเหน็จแก่ผู้จับ ตามตอเลขที่ตอของจับนั้น  
 เสมอคนตระแปดบาท ถ้าจับตัวเลขดังกล่าวมาได้จะให้สักไว้เป็น  
 โพร่หลวงทั้งสิ้น เงินค่าจับนั้นจะให้ปรับใหม่เอากับตัวเลขซึ่งจับมาได้  
 นั้นคนตระแปดบาท ทางว่าดยนตึกที่กรุงเทพมหานคร หกทาง ๆ ละ  
 สี่ตั้งรวมกันเป็นหกตั้งทหัวเมือง นน ยน ทางว่าว แปดทาง ๆ ละเพียง  
 เป็นเงินบาทหนึ่ง ให้เจ้าหมื่นต๋น นาย เจ้าของเลขกับตัวเลขเสียเงินค่า  
 ทางว่าวค่าจับแต่ตามพิศด มีให้เรียกเอาค่าทาบอายุสี่ดั้นในครอแต่ค่า  
 ขอรรมเนียมอื่น ๆ ในการสักเลขยังช้นไปกวางน ถ้าข้าหลวงเจ้าเมือง  
 กรมการเรียกเงินค่าทางว่าวค่าจับ เงินจากพิศดช้นไปก็ให้มาร้อง  
 เรียนต่อแม่กองใหญ่ ถ้าแม่กองใหญ่ไม่ตัดสินให้ ให้เจ้าหมื่นต๋นของ

แต่ด้วยเหตุไปร้องฎีกาถวายเมื่อเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท  
ณกรุงเทพมหานคร จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีพระดาการ  
ตัดดินแดนปรับใหม่เอาเงินคืนให้แก่เจ้าหนุ่ นายกองแต่ด้วยเหตุ ให้  
ตีพิมพ์ในโรงหลวงในพระบรมมหาราชวัง

ประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด แรมเจ็ดค่ำ ปีเถาะดับศก

### พระราชกำหนด

เจ้าเมืองกรมการชำระความหัวเมือง

(๒๒ ป.ป.ท. ๔๑) ประกาศว่าด้วยบำเหน็จของเจ้าเมืองออกไปอยู่ที่หัวเมือง)

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศแก่  
เจ้าเมืองกรมการ แลอาณาประชาราษฎร์ให้รู้ทั่วกัน ด้วยแต่ก่อน  
ได้ทรงทราบได้สดของขัตติยราชทูตว่า คนที่ถือเจ้าหนุ่ นายกอง  
กองช่องส้มส้มคบโจรผู้ร้าย ถักทอขายแลตั้งกันขายหญิง แลช่าง  
นำโคกระบือของราษฎรได้ ผู้ใดมาฟ้องร้องว่ากล่าวขัดขวางต่อ  
เจ้าเมืองกรมการ ถือเจ้าหนุ่ นายกองเคมีมาทุก ๆ แผ่นดิน การเป็นดังนี้  
เพราะเจ้าเมืองกรมการ อาณาประชาราษฎร์หัวเมืองปังกได้ฝ่ายเห็น  
ภาคินถือใจผิด ราษฎรมีคดีความเกี่ยวข้อง จะฟ้องร้องต่อเจ้าเมือง  
กรมการก็ไปเกรงกลัวเสียว่า เขาเป็นข้าอยู่ในเจ้าองค์นั้น ๆ ท่าน  
ขุนนางผู้หนึ่ง ถึงเจ้าเมืองกรมการจะบาดหมายไปเอาตัวก็คงจะไม่

ใจโตความ แต่จะมีความพยายามทำท่าซุ่มหน่งต่าง ๆ ค่อย ๆ มากไป  
 อีก จึงคิดอ่านเสียเงินค่าไถ่ถอนเสียด้วยคิดว่าดีกว่าฟ้องร้อง ฝ่าย  
 เจ้าเมืองกรมการเดาก็ตั้งใจผิดเหมือนกัน มีผู้มาพ้องขาเจ้าพระองค์  
 นนชาทวนขุนนางผู้หนึ่ง ใช้กรมการไปเกาะตอไม้โตความ ครั้นจะบอก  
 ลงไปยังศาลาธรรมหาตไทยกระธาใหม่กรมท่าตามเมืองขึ้น ให้หน้าชน  
 กราบบังคมทูลพระกรุณา ก็คิดเกรงว่าเจ้าพระองค์นั้น ข้าราชการผู้  
 นั้น ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในก็ดี เป็นคนสนิทในพระเจ้าอยู่หัว ถ้าท่านจะกราบ  
 บังคมทูลพระกรุณาชักนำประการใด พระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงเช็ดออกทุก  
 ประการ ที่ไหนเจ้าพนักงานจะกล้าเอาไปบอกชนกราบบังคมทูลพระ  
 กรุณา แล้วท่านก็โตตั้งเดียวมีหนังสือฝากส่งมาไว้ ถ้าหนักคิด ๆ  
 ไปดังนี้ การทวงหนี้ไม่เป็นเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า  
 อยู่หัวทรงพระกรุณาภิรมย์อาณาประชาราษฎร์เป็นอันมาก ถึงท่านผู้ใด  
 จะมีบุญญาธิการ แห่ตมทลัดถิ่นชีวิตขึ้นไปรดปราณเพ็ดทูลชกนลชชค  
 ขวงประการใด ก็ทรงซึกไซ่สืบส่งนได้เดียงเอาแต่ก็จริงเป็นประ  
 ธานทรงประพฤติกวแต่ชชอบทศอร ด้วยจารซึ่งเป็นอย่างไรแก่บ้าน  
 เมืองมาแต่ตองได้เคยทรงทราบมานานแล้วทุกประการ ดังพระราช  
 ทัฎไทรว่า การตั้งไรท์เบนท์ชชชชชให้ราษฎรได้ความเคือคร้อนน จะ  
 มีให้มคชไป ดังแต่ชสืบไปเมื่อนว่า ตาราษฎรเกยง ของคคชประการ  
 ใด ๆ ก็ให้มาร้องฟ้องต่อเจ้าเมืองกรมการ ให้เจ้าเมืองกรมการเกาะ  
 เอาตัวมาชำระให้แต่ใน ๑๕ วัน ถ้าเดือนหนึ่ง ตามระยะทางไกลไกล  
 ถ้าเจ้าเมืองกรมการนั่งความไว้พนกำหนดนี้ ให้มาร้องอุทธรยังท่าน

ถูกขุนนางตามเมืองขึ้น ถ้าเป็นความฉกรรจ์หนักโทษ ฤๅความ  
 เดียนหนามแผ่นดินอันใหญ่ ฤๅได้ความเดือดร้อนยิ่งนัก ก็ให้มาร้อง  
 ถวายฎีกาทีเดียว จะได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เอาตัวผู้ต้อง  
 คดีมาให้ มีตราการชำระคดีขึ้นให้ดำเนินคดีตามพระราชกำหนด  
 กฎหมาย ฝ่ายเจ้าเมืองกรมการนั้นเสาะข้อคดีของราษฎรมีประการใด  
 ก็อย่าให้คิดเกรงใจท่านผู้ว่าคนมากกว่าทุกขของราษฎรฯจะมาร้อง  
 ฟ้องข้อคดีประการใด ก็ให้บอกหมายไปเถาะกรมเสาะตัวผู้ต้องมาชำระ  
 คดีใน ๓ วัน ถ้าผู้ต้องฟ้องหนักข้อคดีชดชวางมีมาแข่งแรงก็ให้เร่งบอก  
 มายังศาลาเวร จะได้นำเอาข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ถ้า  
 เจ้าเมืองกรมการคิดเกรงเจ้าพระองค์นั้น ๆ ท่านขุนนางผู้หนึ่ง ๆ ที่เป็น  
 เจ้านายของผู้ต้องคดี จะมีหนังสือบอกตงมายังศาลาเวร ก็ให้บอก  
 เป็นคำนับมาในพระองค์เจ้า ฤๅท่านขุนนางที่เป็นเจ้านายของผู้ต้องคดี  
 นั้นด้วยฉบับหนึ่ง ว่าตัวโจทก์เขามีเขาจะร้องฎีกาเอา ถ้าพระองค์เจ้า  
 ฤๅขุนนางที่เป็นเจ้านายของผู้ต้องคดี ได้หนังสือเจ้าเมืองกรมการที่คำ  
 นับขแจ้งข้อคดีของบ้านเขาตงมา แล้วกลับเขากลับบ้านเขา จากต่าง  
 โกรธขงเจ้าเมืองกรมการ คิดอ่านผูกพยาบาทท้าวเวรคือไป ทรงแพระ  
 ราชดำริเห็นว่า เจ้านายพระองค์นั้น ท่านขุนนางผู้หนึ่ง มิได้มีใจที่  
 จะทนบารุงแผ่นดินแต่ราษฎรให้อยเย็นเป็นศษเถย เป็นอันขาดโดย  
 แท้ ทจะเป็นใหญ่ คือไป ช้างนำ นนไม่ไคเป็น อันขาด ให้ผู้มั่งค  
 พิจารณาเทียบเคียงการซึ่งเป็นมาแต่หลังคู้เกิด

ตีพิมพ์ประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด แรมสิบค่ำ ปีเถาะ  
 ด้ปดศก

## ประกาศ

พระราชทานพระบรมราชาโหวาท  
ชาวดวงซึ่งออกไปศึกเลขหัวเมือง

ด้วยมีพระบรมราชาโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดหมาย  
กระแด้พระราชดำริให้เป็นพระบรมราชาโหวาท ให้ประกาศแก่เจ้าพระยา  
แฉะพระยาพระหอดวงแม่ของศึกเลข ซึ่งออกไปศึกกับศึกเลขหัวเมือง  
มักษ์ไตฝ่ายเหนือ แฉะเจ้าพระยาแฉะพระยาพระหอดวงชนหมื่น ซึ่งเป็น  
เจ้าเมืองกรมการของนอกกองทัพด้วย แต่บนคาซึ่งได้กระทำดีด้วยนัจ  
ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายได้ต่อไต่ผัดของขัติพระบาท รับพระราช  
ทานลือนาพระพิพัฒน์จาปีละ ๒ ครั้ง ๆ นั้น ให้ประพฤติกวให้คุ้มควร  
กับททรงพระมหากรุณาชุบเกล้าชุบกระหม่อม ตั้งแต่งไว้ให้มีศ  
บันคาศักดิ์ ด้วยแต่ก่อนได้ทรงทราบการชยเป็นเนว่าคจเป็นขรรคมควา  
ข้าราชการในกรุงเทพมหานครแต่หัวเมืองก็คิด มีประพฤติกวเผอแผ  
กาวนาแต่เหลียวช่วยแฉะวาระวงัดว นอกจากระวงัดวราชการของพระ  
เจ้าอยู่หัวกตวดีนถัดวคน เกรงเจ้าพระของคณ ๆ แฉะข้าราชการณน ๆ  
ฝ่ายหน้าฝ่ายในท โปรดปรานมีบุญการหักกันเทศม คิดเผอใจว่าใคร  
จะเป็นใหญ่ไปพายน่า ถ้าจะเอาแต่ราชการอย่างเดียว ท่านก็จะ  
พยายบาท ถ้าระแวงผัดตงท่านก็จะเพดทตซ้ำเติม ให้ตองพระราชดำริห  
ตีเคยนมากไปแฉดชดลอนจากยศบันคาศักดิ์ ฤการยึดไปเมื่อพายน่า

ถ้าท่านพระองค์นั้น ๆ ได้ เป็นใหญ่ยิ่งขึ้นไปก็จะไม่ชอบเลี้ยงได้ ในที่  
 ถัดกันนคร แลจะไม่เดือนที่ทางให้เป็นอย่างอื่น ๆ ยิ่งยศบันตาศักชน  
 แลคิดไปต่าง ๆ ตามตำราเก่า ๆ นั้นทรงทราบรู้เท่าหมดแล้ว ครอง  
 ไปรดเกล้า ไปรดกระหม่อมพระราชทานตั้งเดือนเดือนดีมาว่า การ  
 เช่นว่ามาน้อยได้ คิดเคย นี้โดยพระองค์ ได้ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน  
 โดยดีสวัสดิเพราะพระบรมวงษานวงษแลธราชการผู้ ใหญ่ผู้น้อยดีวา  
 มิก็คิดพร้อมใจกัน เชิญเสด็จขึ้นเสด็จถวญจรดิมศักดิ์แล้ว ถึงจะมี  
 อาณาประชาราษฎร์ใคร ๆ มาแต่ก่อนก็คิด ถ้าผู้นั้นมีความปองใจทำ  
 ราชการแผ่นดิน โดยดีจริง คือแผ่นดินต้องแล้วมาแต่ก่อนปรากฏ  
 อยู่แล้ว ก็คงจะต้องชอบเลี้ยงผู้นั้นให้ยศบันตาศักชนตามสมควร  
 แก่คุณานุคุณของผู้นั้น ๆ เพื่อจะให้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป ครองแต่  
 เจ้าพระยามหาจักรี พระยามหาอำมาตย์ ก็เป็นขุนนางผู้ ใหญ่เป็นที่ไว้  
 วางพระราชฤทธิโดยต่างพระเนตรพระกรรณ ทรงชอบวางจะคงใจ  
 ดีดังเขาเสขเดิมดีก เดชดุจดุจดิมดีกมาดีกจึงให้ ดั้นแข็ง แต่  
 ทรงพระราชวิตกไปว่าราชการผู้น้อย แลกรมการกำนันที่เป็นคน  
 โจรเหินแก่ต่าง จะบีบบังคับได้ ให้เป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่ง  
 ภิประมุขันที่หอบหนีแต่ตั้งกองซ่องตั้งอยู่ในป่าในดงจะจับกุมเอาตัว  
 มา ก็เห็นว่าคนเหล่านี้เป็นกองซ่องตั้งอยู่ในพระองค์เจ้านั้น ๆ  
 ท่านขุนนางคนนั้น ๆ ถูนายหมวดนายกองให้เงินให้ทองตั้งของบาง  
 เล็กน้อยแล้วจะพากันหนึ่งเดียว จะหาจับได้ตัวเดชม่าดีกไม่ ตัวเดชก็จะ  
 หลงเหลือ แต่มีกองซ่องตั้งอยู่เจ้าถอนายท่มพาคันมาก ตั้งซัดแรง  
 ต่อเจ้าเมืองกรมการ รัชชาง น้ำ โค กระบือ ผู้ร้าย ดิมคบผู้คน

ข้าทาสของราษฎรไฉนผู้จะติดตามเข้าไปหาตัวก็มีได้ ฤๅจะได้ โดย  
 ยาก เพราะฉะนั้นให้เจ้าพระยายมราช พระยามหาอำมาตย์ ข้าหลวง  
 มีชื่อแต่เจ้าเมืองกรมการ ปรองโคงในราชการแผ่นดินคิดอ่านสืบข่าว  
 เขาเดชเดิมศึก เดชตูกหมมมาศึกหลังมือให้ ดั้นเชิง อย่าให้ มีผู้ บัดบัง  
 เดชไว้ แลถกถองเจ้าพระองคหน ๆ ท่านขุนนางคณน ๆ ทัมบุญ  
 พาศนาแตรระวงนาระวงหลัง ถ้าเจ้าทมกรรมฤๅท่านเดชนาบตีผู้ ใหญ่  
 ท พระบาท ดมเดชพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง นบดชอ่าเป็น ผู้ ใหญ่ ก  
 ให้แม่กองมาทูล ฤๅราเรียนช้แจง แบ่งหนักให้เป็นเบาแบ่งมากให้  
 เป็นน้อย แต่ภอไ้ราชการอย่าให้เสียผลประโยชน์ทั้งต้องฝ่าย แต่  
 ภออย่าให้เป็นท่น้อย เจมวหมองคยไ้ ผาดของชลพระบาท ดมเดช  
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่าให้ แม่กองแต่เจ้าเมืองกรมการจะเคย  
 ให้ มีกองชองส้มอยู่ในแขวงบ้านแวงเมืองมากมายหลายกองเหมือน  
 การแต่ก่อน ๆ ไ้เป็นอันชาติทีเดียว บ้านใดเมืองใดมีกองชองส้มอยู่  
 เท่าใด ให้ชงยถนสืบส่งนเรงรคเอาศอมาศึกหลังมือให้ ดั้นเชิงไ้ จง  
 จะดมกบททรงพระมหากรุณาชบเลี้ยงไว้ ในทยศับันคาศักดิ์ ให้เป็นท  
 ใ้ดวงพระราชฤไทย ใ้ล้อย่างพระเนตรพระภรรณค่อไป แล  
 การชิ่งให้ทาบาญชียัดมโนครวแลศึกเดชครน มีพระราชประสงค์  
 จะใครไ้ตัวเดชไว้ให้ ดั้นเชิง มีราชการศึก ดังครนมาจะได้ ใ้รับ  
 ฆ่าศึกศัตรูให้ทหน้าเดิมอกัน

ตีพิมพ์ประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนแปดปฏิมาศาท ชนหคค่า  
 ปีเถาะฉปีศก



# ประกาศ

## อย่าให้ เชื้อการหลอกซึ่งอ้างอำนาจเวืองผี

((๒ป.ป.ก. ๕๓) ประกาศห้ามมิให้เชื้อการหลอกด้วยอ้างอำนาจผี)

อนึ่งข้าพเจ้า เดือนแปดศกุนต์ราศีต งามเจตจำ มีเกาะตั้งปัดศก  
พระเจ้าของข้าเชื้อ กรมหมื่นวรจักรธรานุภาพ นำหนังสือเป็นเรื่อง  
ราวหลอกตวงซึ่งราษฎรหลอกคือ ๆ กันมา ซึ่งเหตุเกิดที่ตวงระหม่อม  
ถวายเป็นให้ทรงทราบได้ ผิดตวงของชาติพระบาท ในหนังสือนั้นใจความว่า  
พระยายมราชนายเจ้าเมืองประจักษ์จะเกิดความไข้ แต่ใน  
ตวงหนังสือนั้น ห้ามมิให้จุดไฟในเหยาเรือนตั้งแต่เพลาพลบค่ำ  
ไปจนรุ่ง ใครเรียกก็อย่าชวน อย่าทักทายสิ่งใด ๆ ด้วย พระบาท  
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบรมราชโองการตรัสเห็นเหตุ  
เห็นการระหม่อมว่า การเช่นนั้นไม่ประหลาดอะไรเลย ได้เคยทรงทราบ  
ได้ผิดตวงของชาติพระบาทมาแต่ก่อนหลายครั้งแล้ว เมื่อครั้งแผ่นดินพระ  
บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็มีครั้งหนึ่ง แผ่นดิน พระบาท  
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ครั้ง เรื่องราวก็เหมือนกันอย่างนั้น เป็น  
คำเล่าลือของว่าพระเทวีวงศ์ได้เรื่องราวมาบ้าง ถูกล่ามยุคนั่ง  
ปลิวมาติดต้นไม้บ้าง การก็ไม่จริงเหมือนที่กล่าวจะเกิดเหตุ  
การตวงครั้งเคย ชรอยจะเป็นความคิดของผู้นั้นจึงห้ามมิให้จุดไฟ  
ตามไฟในเหยาเรือน แต่ไม่ให้อะไรทักทายสิ่งใด ๆ เพราะจะชนปล้น  
ตวงของเขาดูทักทายสิ่งของ เห็นว่าเจ้าของบ้านเจ้าของเรือนระวง  
รักษาบ้านเรือนมั่นคงอยู่ไม่มีความประมาท ข้าพเจ้าจะคิดชนปล้น

สัตมย์องค์เบาได้ โดยยาก จึงแกตั้งชญาแต่งเรื่องราวหลอกลวงขึ้นให้  
 คนกตัญญูใจต่าง ๆ หวังจะให้คนทั้งปวงนับถือเชื่องทำตาม ชญา  
 ผู้ร้ายจะได้ ชนปถัน สัตมย์องค์เบา เจ้าฉัตรพิชัย สิ่งของได้ โดย สัตมย์  
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตีพิมพ์ประกาศแก่  
 ข้าทูลฉลองของสมเด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ชญาให้เชื่องเรื่องราว  
 เดาน เป็นความไม่จริง ผู้ใดได้เรื่องราวอย่างนี้ใจแล้ว ถ้าอยู่ใน  
 แขวงกรุงเทพมหานครก็ให้เอา เรื่องราวนี้มาส่ง แก่ กรมพระนครบาล  
 ถ้าอยแขวงหัวเมืองใด ๆ ก็ให้เอาเรื่องราวนั้นมาส่งแก่เจ้าเมืองกรมการ  
 นั้น ๆ ชญาให้ราษฎรทั้งปวงตกใจกลัวจน ง่ายไปต่าง ๆ อย่างใดอย่าง  
 หนึ่งเลย ให้รักษาแต่บ้านเรือนของตนคอยระวังจับผู้ร้ายให้ ได้ ถ้า  
 ผู้ใดจับตัวผู้ร้ายมาส่งกรมพระนครบาลได้ ในสามเดือนนี้ จะทรงพระ  
 มหากรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรางวัลให้แก่ ผู้นั้น  
 โดยสมควร

ตีพิมพ์ประกาศมาณวันพุธ เดือนแปดชัฎวารคำ แรมสิบค่ำ  
 ปีเถาะฉัฎศก

## ประกาศ

เรื่องรับเบยหวัดแทน

(๒๒ปี.บ.ศ.๕๕) ประกาศเรื่องรับเบยหวัดแทนกัน

วันจันทร์ เดือนสิบเบต ขึ้นสิบเบตคำ ปีเถาะฉัฎศก เวดบาย

๕ โมงเช้า เด็ดจ้อออกพระถึงหมัญชร พระรจนารังสรรค์จางวาง  
 กรมช่างตีหมี่ ทำเรื่องราวกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า กรมช่างตี  
 หมี่ที่ไต่รับพระราชทานเงินเบียดคั้นนี้ ไม่มีความมารับพระราชทาน  
 นำพระพิพลิตยาเหมือนอย่างรับพระราชทานเงินเบียดคั้น แด่เดช  
 ไพร่หลวงช่างตีหมี่ซึ่งตีคไว้นั้น ก็บีบบังเขาไปไว้เป็นอาณานิคม  
 โยชน โดยมาก ครั้นถึงกำหนดพระราชทานเบียดคั้น แด่กิจจางวางคน  
 อื่น ๆ เข้ามารับพระราชทานเบียดคั้นแทนไปเป็นประโยชน์แห่งตน ตาม  
 รายชื่อซึ่งยื่นทางว่าไว้ ครั้นได้ทรงทราบได้มาตของขลุ่ยพระบาทตั้ง  
 นั้น จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมดำหรัสด้วย  
 พระเจ้าพิญาเชอ กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศร์ ๆ จึงกราบบังคมทูล  
 พระกรุณาว่า เบียดคั้นทุกอันจางวางคนอื่นเขามารับทุกแห่งทุกกรม  
 จึงมี พระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้ง พระเจ้าพิญา  
 เชอ กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศร์ ให้เขาคิดเจ้ากรมปลัดกรมตีหมี่  
 ภายขึ้นยี่ด้าวัด นายหมวดในกรมช่างตีหมี่ มาชำระ เขาคิดคน มารับ  
 ราชการให้ตั้งเชิง อย่าให้คบคิดกันจางวางคนอื่นเขามารับพระราช  
 ทานเงินเบียดคั้น แทนคนในกรมไปเป็นประโยชน์แห่งตน เป็นประโยชน์  
 ท่านผู้อื่นเป็นอนาถ แลด้วยอย่าให้คบคิดกันบีบบังเขาเดช ไพร่หลวง  
 ได้ใช้ด้วยตีคไป การซึ่งจางวางคนอื่นเขามารับพระราชทานเงิน  
 เบียดคั้นไป บีบบังเขาไพร่หลวงไว้นั้นก็อยู่ในมือพระราชกรณียกิจเหมือน  
 กัน การซึ่งจางวางคนอื่นเขามารับพระราชทานเงินเบียดคั้นไปนั้นก็เป็น  
 เช่นอยู่โดยมาก จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป  
 ห้ามมิให้เจ้ากรมปลัดกรมตีหมี่ ภายขึ้นยี่ด้าวัด นายหมวด กรมใด ๆ จ้าง

วนคนอื่นเข้ามารับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดแทนคนในกรมเป็นอันขาด  
 ถ้าแถมใครใด ๆ ยังขึ้นจ้างวนคนเข้ามารับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดแทน  
 ไปแล้วก็คิด แดจ้างวนเข้ามาแล้วยังไม่ได้รับเงินไปก็คิด เจ้าพนักงาน  
 จับได้แต่มีผู้มาฟ้องร้องกล่าวโทษ ถ้าคนทรมจ้างวนเข้ามาจนถนัด  
 พระราชอาญา เป็นโทษของกล่าวโทษขึ้นต่อ เจ้ากรมปลัดกรมสมุห  
 ภาณูชัยดำรงวัดนายหมอดคนนั้น กรมมนต์ จ้างวนเข้ามารับพระราช  
 ทานเงินเบี้ยหวัดแทนคน ๆ นั้น พิจารณาได้ความสัตย์จริงแล้ว จะให้  
 เขาเบี้ยหวัดคนตั้งปรับใหม่เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหภาณูชัย ดำรงวัด  
 นายหมอดในกรมมนต์ โดยอาญาจะตระคนตามเงินมากแถมอัย ผู้ทรม  
 จ้างวนเข้ามารับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดคนนั้น ถ้าแถมตัวไม่ได้ว่ากล่าว  
 ขึ้นเจ้าพนักงานจับได้ จะให้ตั้งพระราชอาญาปรับใหม่ทมิคุณ ด้วยมี  
 ใตผู้ทรมเข้ามาปรับแทนผู้ทรม เงินที่ปรับใหม่ได้มานั้น จะโปรดพระ  
 ราชทานให้ เป็นบำเหน็จรางวัลแก่เจ้าพนักงานผู้จับได้ แต่ผู้ทรม  
 ใด ๆ โทษเป็นโทษว่านส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งให้ตั้งพระคงงมหาดสมบัต  
 ใจจ่ายรางวัลต่อไป คนหนึ่งซึ่งได้ รับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดกรม  
 ใด ๆ บัวยเจ็บจะมารับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดไม่ได้ ก็ให้เจ้ากรมปลัด  
 กรมสมุหภาณูชัยดำรงวัดกรมมนต์ ๆ กราบทูลพระเจ้าพญาเธอ กรม  
 หลวงมหิศวรินทรามเรศร์ แดบอกเจ้าพนักงานให้รู้ความนั้น ๆ บัวย  
 เจ็บจะมารับพระราชทานเงินเบี้ยหวัดไม่ได้ จึงทักหมมทุกกรมตามรับสั่ง  
 จะโปรดให้เจ้าพนักงานกำกับคุมเงินไปพระราชทานแก่ผู้ ซึ่งบัวยเจ็บ  
 นั้นทุก ๆ คน ถ้าคนซึ่งบัวยเจ็บนั้นบ้านไกล ก็ให้เจ้ากรมปลัดกรม  
 สมุหภาณูชัย ดำรงบ้าน แดว่าภาบุตรภรรยาญาติผู้ ทบัวยเจ็บมารับพระ

ราชทานเงินเบี้ยจตุศจทุกคน โปรดให้ตีพิมพ์ประกาศชำทุกตของชุด  
พระบาท ในพระบรมมหาราชวัง แต่ในพระบวรราชวังให้รั้งทั่วทุก  
หมู่ทุกกรมตามรับสั่ง

หมายประกาศตีพิมพ์ฉนวนศุกร เตชอนดิบดอง ชนดิบดิกา บิเถาะ  
ดีปดศก

### ประกาศ

#### กำหนดเปลี่ยนตรากรมคุมห้าม

ด้วยมีพระบรมราชโองการมาว่าพระบดินทร์รัถสีหนาทดำรงตำแหน่ง  
เกล้าเห็นอกระหม่อม สั่งให้ทำถาดประกาศแก่ขอราชกรณผู้ใหญ่น้อย  
พระหัตถ์ลงชนหมื่นพันทนาย แต่ไฟร์หัตถ์ลงในพระบรมมหาราชวังแต่  
พระบวรราชวัง เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองบกษ ได้ฉายเห็นอทั้งปวง  
แต่เจ้าอาษาขึ้นชอกรักวณตถาด แด่นายคณชชนอนทุกคั้งแห่งให้รั้ง  
ทวักนฉว แต่คั้งแผนคณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์  
แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ได้โปรดพระราชทาน  
ตรากรมคุมห้ามให้กับไฟร์หัตถ์ แต่หมื่นฝายเรือพระที่นั่งศิริสังคต  
เรือพระที่นั่งกราบทรง เรือพระที่นั่งกราบรอง เรือพระที่นั่งคังทอง-  
แฉวงฟ้า ฝายบ้านใหม่โพเรียง เรือคังอาษาวิเด็ค ช่างฉางหมู่โธง  
รามัญต่างทองคาบคังฉมือ อาษาจามกลองทะเล นายท้ายนายใบเมือง

ส้มทุประการ กรมอภิรมย์ ราชยานทหารรักษาพระองค์ของพระ  
 ราชวงศ์ ไท่คุมค่าหน้าคาคาตตัมพกษรได้เพียงราคาต่ำต้งหนึ่ง ภาย  
 หดงมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน  
 ตรากรมไท่กับไพร่หุดองทุกหม่ทุกกรม แต่มีพระราชบัญญัติไว้ว่า ถ้า  
 ไพร่หุดองที่ไค้ตราภมน์นตาย ก็ให้เจ้าหม่มตนายเฮาตราภมน์นมาคน  
 ไท่กับเจ้าพนักงาน ถัวบตรหม่ไพร่หุดองดึกขมใหม่ได้รบราชการ ให้  
 ทำหองว่าวมายนขอตราภมน์ให้กช้อคนตัวบดบ้าน ครนกาตดองพามา  
 ไพร่หุดองนนตาย มีราชการอื่น ๆ ไปไม่มีใคร ไค้ตักเตือน เจ้าหม่มต  
 นายกหาเฮาตราภมน์นมาคนไท่กับเจ้าพนักงานไม่ ตราภมน์ของตตาย  
 นนตเขาไปช้อชายกนตอ ๆ ไปกมบ้าง ทภรรยาไค้ฉวใหม่เป็นคนหม่  
 อื่นไม่ควรจะไค้ตราภมน์ ก็ไค้ตราภมน์ไปแซมซ่างซคขวางไม่ให้เรียก  
 ส้มพกษรอากรค่านาคาคาตตเป็นส่วจะเก็บมาแจกเบยหุด แต่ จม-  
 จ่ายใช้ ในการแผ่นดิน จนเกิดความวิวาทชนหลายราย ขั้ระไค้ความ  
 ว่าเป็นตราภมน์ช้อของตตายภรรยาชายใหม่บาง คนค่างหม่จากไพร่หุดอง  
 เข้าเป็นส่วใหม่ แดวรบช้อตตอครอบครของเฮาบ้าง ยงยั้งนัก ครน  
 นึ่ง ไปรคเกด้า ไปรค กระทบช้อให้ ปฤกษว ท่านเด็นาบคี่ ว่า ควร จะทำ  
 อย่างไร ท่านเด็นาบคี่เห็นพรช้อมกนว่า ถ้าดึกเดซไพร่หุดองเด็จเด็  
 เมือไร ชอรับพระราชทาน ไปรคเกด้า ไปรคกระทบช้อให้ตตราภม  
 ใหม่ไท่กับไพร่หุดองคตตบับ จะเรียกตราภมน์เก่าค่นมาเด็ยให้ ดั้นเซ่ง  
 การจึงไค้รอรังการดึกเดซชามาจนบับ บค่น ไปรคเกด้า ไปรคกระทบ-  
 ช้อม ให้ประกาศกำหนดเป็นแน่ว่า ตั้งแต่เดอนห้า บีมโรงชู้รคัก  
 ไป จะไค้แจกตราภมน์ใหม่เป็นหน่งล้อตพิมพ์ ไท่กับหม่ไพร่หุดองทงดั้น

ตั้งแต่นั้นโรงเรียนก็ไป ตรากรมเก่าใช้ไม่ได้ ใช้ได้แต่ในปีฉลูเบญจ  
ศก ปีชวดฉก ปีเถาะฉกปีชวดเก่า แต่บัดนี้กรมใหม่  
แลกรมตั้งใหม่ก็ใช้ไม่ได้ รับพระราชตรากรมนั้น ในก่อนได้ตรากรม  
ใหม่จะจัดดวงไม้เสียค่าน้ำส้มพักรรจนอนตาดนั้นไม่ได้ ให้คงเสีย  
ให้กับนายอกรตามพิภค คือไปรดเกล้าไปรดกระหม่อมพระราชทาน  
ตรากรมใหม่ให้เมื่อใด จึงจะคุ้มค่าน้ำส้มพักร ค่าตาดได้แต่ราคา  
ต่ำลงหนึ่งครมอย่างแต่ก่อน ห้ามมิให้เถียงเจ้าภาชนะนายอกรเวลานั้น  
ตาด แลนายหน้าว่าคือเป็นไพร่หลวงไม่ยอมเอียงเอียงก็อย่าให้เชื่อ  
ฟัง ถ้าจะเอียงเอียงถึงเอียงไม่ยอม ก็ให้เจ้าภาชนะนายอกรนายหน้าภา  
นั้นตาดนำความมาฟ้องต่อเจ้าจันฉนวน ให้ค้ออาพิภคษาให้ตามผิด  
ชอบ ไปรดเกล้าไปรดกระหม่อมให้ตีพิมพ์ประกาศมาให้ท่านทั้งปวง  
รู้เทอญ

ประกาศมาณวันศุกร์ รัตนศก เดือนยี่ ปีเถาะฉกปีชวด

## ประกาศ

ว่าด้วยราชฎราชวกรุงเกล้าถวายเข้าเปิดอก

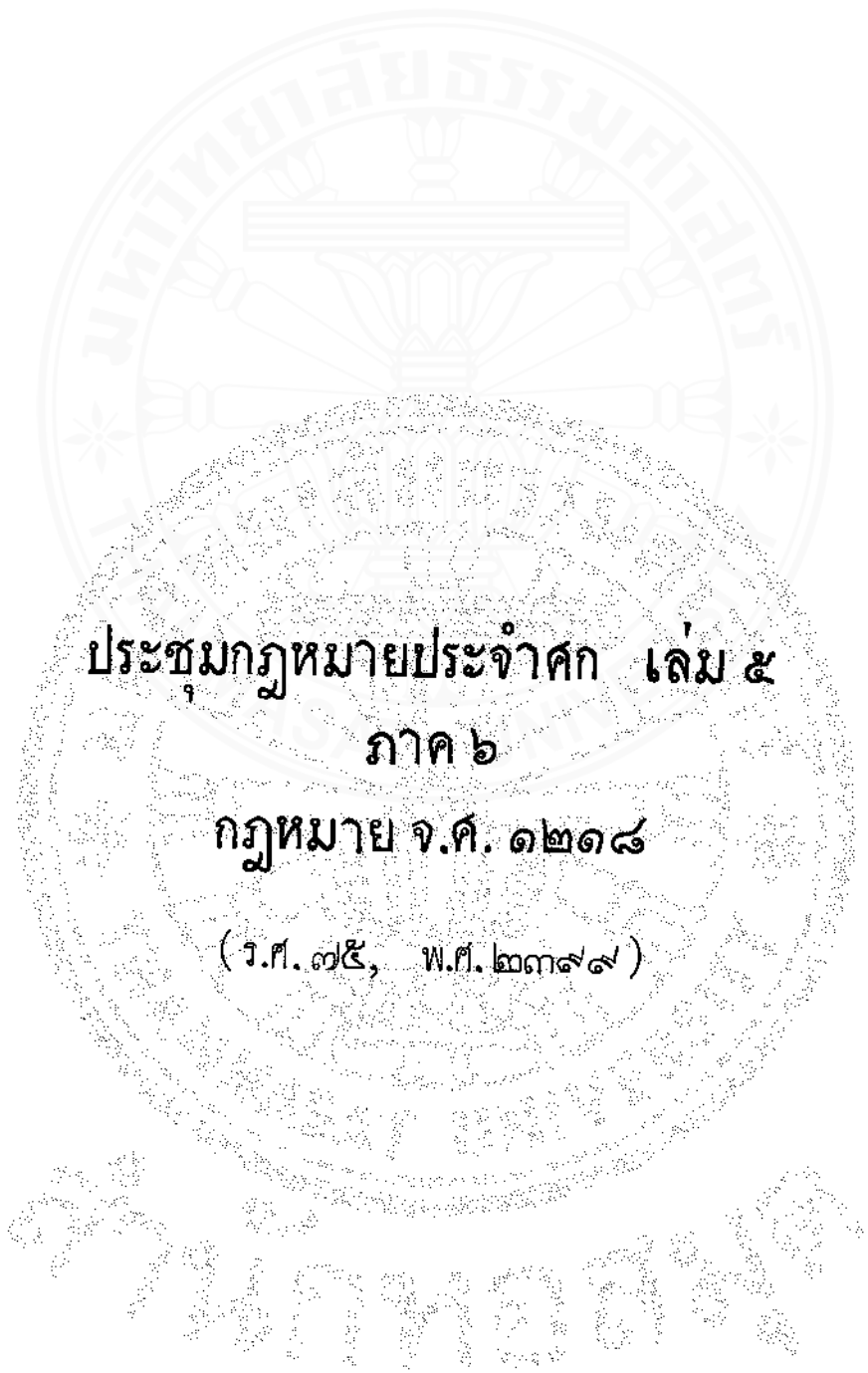
มีพระบรมราชโองการมารพระบิณฑุรตั้งหนาคำว่าดีเหนือเกล้า  
หน่อกระหม่อมว่า ซึ่งราชฎราชวกรุงเกล้าถวายเข้าเปิดอก  
เปิดอก ๓๗ เกียนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตา

ปรานีเป็นอันมาก ด้วยว่าราษฎรเมื่อทำนาได้ผลเม็ดเขาเปลือกมาก  
 น้อยเท่าใด ก็ต้องเดี่ยค่าขายตามจำนวนเรียก แต่ยังมีผู้สนใจสำ  
 ญักคิดเขาเปลือกหลุดเกล้าหลุดกระหม่อมถวาย เป็นส่วนหนึ่งของพระเดช  
 พระคุณอีกชั้นหนึ่ง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานผ้า  
 ถายชั้นไป ให้เจ้าพระยานครบริรักษ์หินทรมหากัดยาคมนิตที่ด้อมหน้า  
 ยุก แจกแก่ราษฎรเหล่านั้นคนละผืน ๆ เป็นรางวัลเล็กน้อย แต่เขา  
 เปลือกซึ่งราษฎรหลุดเกล้าหลุดกระหม่อมถวายนั้น โปรดเกล้าโปรด  
 กระหม่อมให้เอามาใช้ ในการพระราชกัศ จดเป็นเข้าทรงบลคว้าง  
 เดียงพระคลัง ในพระบรมมหาราชวังบ้าง พระราชทานราษฎร บัวย  
 เป็น โรคต่าง ๆ ซึ่งมารักษาตัวอยู่ โรงทดลองบ้าง พระราชทานแก่คน  
 ชราพิการ คนนักโทษ แต่ราษฎรมารับพระราชทาน โรงทานนั้นบ้าง  
 ทรง พระกรุณา โปรด พระราชทาน ส่วนพระราชกัศ ให้ราษฎรผู้ เจ้า  
 ของเขาได้อนุโมทนาทั้งนี้ด้วยก็ แต่ให้ อ้อยเยนเป็นค้ำของชวันของนา  
 เทอญ อึ่ง โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมว่า เจ้าภาษีนายอกรคานา  
 แต่เดิมפקตร์นายอกรอื่น ๆ เมื่อจะไปเก็บภาษีเรียกอกรหัวเมืองใด  
 ก็มีตราไปวางแก่ผู้เวจราชการเมืองแต่กรมกวร รัชชแขวงกำหนด  
 นายอกรใดไปวางให้จลษฏรชาวบางนบุรีบ้างมิได้รับบ้าง เจ้าภาษี  
 นายอกรไป เรียกเอาภาษีอกรเดิมפקตร์เหลือเกินפקตร์ ราษฎรก็  
 ต้องยอมเสียให้เพระมิได้ร้פקตร์ในท้องตรา จึงโปรดเกล้าโปรดกระ  
 หม่อมตั้งให้ คัดפקตร์ภาษี อกรเดิมפקตร์ จะตีพิมพ์แจก ให้ ราษฎร  
 ในกำหนดפקตร์คือภายหลัง ก็ในระหว่างที่ยังมิได้ตีพิมพ์แจกมา  
 นี้ ถ้าราษฎรผู้ใดได้ความเดือดร้อนเพราะเจ้าภาษีนายอกรกตชเรียก



ภาษีอากรเห็ดขเกิน ฎามทุกข ด้วยเรื่องคดีใด ๆ กัด ให้มากราบเรียน  
 ร้องทุกขต่อท่านเด็นาบคี่ แม้นท่านเด็นาบคี่ถึงตราการผู้ใดให้ชำระ  
 แดตราการกคความไว้ ให้เน่นนานพนเดอนหนึ่งแแต่ ข้อคดียังมิได้  
 ดำเรจ ก็ให้ราษฎรผู้ใดคความเรอคร อนนทาเรอรวาอุกาทุกเดถ่า  
 ทุกครหม่อมถวาย จะไปรคเกถ่าไปรคครหม่อมทรงคคคินให้ดำเรจ  
 โดยเรอ

หมายประกาศมาณวันพุม เดือนยี่ แรมแปดค่ำ ปีเถาะดับศก  
 ศักราช ๑๒๑๗



ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕  
ภาค ๒

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๘

(จ.ศ. ๗๕, พ.ศ. ๒๓๙๗)

# ประกาศ

ว่าด้วยผู้ที่จะรับทำราชการต่าง ๆ

ให้ทำเรื่องราวตามกรม

(ในเดือน ๕ ปีมะโรงจตุศก)

มีพระบรมราชโองการมาว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ให้ คหบดี  
ประกาศแก่ผู้ที่จะเดินเห็นเป็นเจ้าภาษีนายอากรทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า  
ตั้งแต่นี้ไป จินตนาไทยผู้ใดหนึ่งซึ่งจะเป็นเจ้าภาษีนายอากรใหม่ยังไม่เคย  
มีแต่ก่อน เมื่อเห็นว่าพอจะเก็บพระราชทรัพย์ทอดเกล้า ๆ ถวายเป็น  
ประโยชน์แก่แผ่นดินได้ ถ้าผู้นั้นอยู่ในกรมมหาดไทย ก็ให้ทำเรื่อง  
ราวภายในกรมมหาดไทย ถ้าผู้นั้นอยู่ในกรมพระกลาโหม ก็ให้มาขึ้นกับ  
กรมพระกลาโหม ถ้าผู้นั้นในกรมท่าก็ให้มาขึ้นกับกรมท่า ถ้าผู้นั้นในพระ-  
คลังสินค้าก็ให้ขึ้นกับพระคลังสินค้า ถ้าผู้นั้นซึ่งจะเป็นเจ้าภาษีนายอากรอยู่ใน  
กรุง ๆ จะทำเรื่องราวไปขึ้นทั้ง ๓ กรมถ้ากรมใดกรมหนึ่งก็ยอม ถ้าจะ  
ไปขึ้นกับเดิมแต่เจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ นเรนทรนาถราชดำริย์-  
วงศ์ก็ได้ ถ้าใน ๓ ส่วนนี้ไม่ได้แล้ว ก็ให้หานายหน้าข้างหน้าข้าง  
ในทำเรื่องราวขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ให้พร้อมกันหนึ่งสอง  
ประเภทและต้องน่วยประเภทที่ทรงรับผูกขาดจะทรงรับผูก จะทรงคิดขึ้น  
ใหม่แล้ว แต่ในเรื่องราวของยาสูบแข่งบนคงผูกขาดเองว่าท่าน  
เท่านั้น ขึ้นทนนเท่านั้น ทนนเท่านั้นให้เร่งไป ให้ว่าอ่อนน้อมเข้ามา  
พอสมควร

ถ้าภาษากรวยเกาทัมอยู่แต่ เห็นเจ้าภาษีนายอากรคนเก่าทำ  
 มีคำไร แต่หาบวกรจนทตเกล้า ๆ ถวายไม่ จะมาประมุขพระราชทรัพย์  
 ให้อวดมากจนไปนั้น ถ้าจนพระคตงมหาสมบัติ ก็ให้ยื่นเรื่องราวกับ  
 เจ้าพนักงานพระคตงมหาสมบัติ จนพระคตงตี้นคาก ก็ยื่นกับเจ้า-  
 พนักงานพระคตงตี้นคาก ถ้าสั่งสืบเจ้าพนักงานว่าจะเห็นกับ หน้าผู้  
 อื่นจะไม่ทำโดยซื่อสัตย์สุจริต ก็ให้หานายหน้าช่างหน้าช่างใน ให้  
 นำเรื่องราวจนกราบบังคมทูลพระกรุณา ให้ทรงทราบได้ ฝ่ายของขุด  
 พระบาทพร้อมทงผู้ประกน เมื่อทรงเห็นว่าควรจะได้แก่ผู้ใด ก็  
 โปรดเกล้า ๆ ให้เจ้าพนักงานให้กลับยื่นทงไป

ประกาศมาณวันเดือน ๕ ปีมะโรงจตุศก จุลศักราช ๒๓๑๘

(๓ ๖ ๒ ๒)

## ประกาศ

เรื่องให้หนังสือคตมภาษากรวย โดยพลการ

(ปีมะโรงจตุศก)

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ข้าราชการ บรรดาที่ ได้รับ  
 พระราชทานเบญหวดทงปอง ตั้งแต่เจ้าต่างกรมและเจ้ายางไม้ต่าง  
 กรมลงไปจนถึงคนทได้รับพระราชทานเบญหวดชงหนง เบญหวด ๑๕  
 คำตง ๓๐ คำตงเป็นที่สุดให้ทราบว่ เงินชงพระราชทานแจกเบญหวด

แก่ข้าราชการทุกป็นั้น มีโชเงินได้มาแต่บ้านเมืองขึ้นนอกประเทศ คือเงินในจำนวนภาษีอากรนั้นเอง ถ้าเจ้าต่างกรมและเจ้ายังไม่ได้ตั้ง กรมองค์ใด และข้าราชการผู้ใดได้มีหนังสือปิดตราคุม ห้ามภาษีอากรล้มพักตร์ค่านัก่านาตลกดให้ ไปไว้สำหรับศอบ่าวไพร่และพวกพ้องท่าใด ก็ให้เร่งไปเก็บเอาหนังสือฉบับนั้นกลับมาเสียให้สิ้นเชิง แต่ในก่อนเบยหัวดบมะโรงนักษัตรอัฐศกนี้ แล้วให้ทำทานบดถวายเป็น พระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงนหิศวรินทรามเรศร์ ในคำทานบดนั้นให้ ว่า ข้าพเจ้ามีได้ ให้หนังสือคุมภาษีอากรไปกับบ่าวไพร่ผู้ใดหนึ่ง เดย ถ้าข้าพเจ้าได้ ให้หนังสือคุมภาษีอากรไปกับผู้อื่นๆ แต่ข้าพเจ้า ได้เก็บคนมาเสร็จแล้ว ตามฉฉหนังสือคุมภาษีอากรมีชื่อและตงตรา ของข้าพเจ้าชำระได้ความจริงแล้ว ให้ทกเอาเบยหัวดของข้าพเจ้าใน บมะโรงนักษัตรอัฐศกนี้ไว้ ให้สิ้น ถ้าผู้ใดได้ถวายทานบดอย่างนี้ใน พระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงนหิศวรินทรามเรศร์แล้ว ก็จะต้องพระ กรณจไปรดพระราชทานเบยหัวดคนแก่ผู้นั้นเต็มคงที่ไม่ลดหย่อน ถ้าผู้ใด มีได้ทำทานบดถวายเป็นพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงนหิศวรินทราม เรศร์ตามพระบรมราชโองการคำไว้ได้ใช้ จะพระราชทานเบยหัวดแก่ผู้นั้นแต่ ๒ หัวดตเดียวตเดียว ๓ หัวดก็ได้รับพระราชทาน ๓๐ หัวด จะพระราชทานแต่ ๒๐ หัวด ที่ ๒๐ หัวดจะพระราชทานแต่ ๑๒ หัวด ที่ ๑๕ หัวดจะ พระราชทานแต่ ๑๐ หัวด ที่ ๑๒ หัวดจะพระราชทานแต่ ๘ หัวด ที่ ๑๐ หัวด จะพระราชทานแต่ ๖ หัวด ตกดตถดตงไปจนถึงเบยหัวด ๑๕ คำตงจะ พระราชทานแต่ ๑๐ คำตง เบยหัวด ๓๐ คำตง จะพระราชทานแต่ ๗ คำตงเป็นที่สุดเพียงนั้น ที่ได้รับพระราชทานเบยหัวดคำกว่า ๑๐ คำตง

ลงไป แม่นมโตถวายทานบดกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระ  
ราชทานคงใจตามท

อนึ่งผู้ทอดถวายทานบดแดง ดับไปภายหน้ามัจจุบหนงดีอกุมหาม  
ภาษ้อากรเป็นชื่อและดวงตราของผู้นั้นชาระโตความจริง ก็จักหกเบะ-  
หวัดในบั้นนี้เดียว ถ้าเป็นแต่เจ้ากรรม ปลัดกรม ดมห์ยาญช พดียง  
ซ้ำในกรมในเจ้าค่างกรมและยังไม่ได้ตั้งกรม ลอบดกอ้างพระนามได้  
ไปในหนงดีอกุมหามภาษ้อากรเจวมโตทรงทราบด้วย ถ้าได้มีขุนทนาย  
ลอบอ้างเอาชอนนายได้ไปในหนงดีอกุมภาษ้อากรนายมิได้รู้เห็น ถ้า  
เป็นอย่างนั้นมัจจุบโตชาระโตความว่าเจ้านายมิได้รู้เห็นจริงแต่ให้ตั้ง  
พระราชอาญาผู้ให้หนงดีอนั้นตั้งไปเป็นตะพนทญาชาว.

อนึ่งถ้าชระราชการในพระราชวัง ให้หนงดีอกุมภาษ้อากรไปได  
กับนางไพร่พวกพ้องผู้ใดหนึ่ง ถ้ามีมัจจุบโตชาระเป็นลัจ จะให้ปรับ  
ใหม่รายละ ๓ ชั่งบ้าง ๕ ชั่งบ้าง ตามข้อความฉกรรจ์และมีไดนกรรจ์  
ถ้าเร่งเงินค่าปรับใหม่ไม่ได้จะให้ตั้งพระราชอาญาลงไปณคุก ง่าย  
ใช้ราชการคิดค่าจวรเดือนละให้หกเดือนจจะครบจำนวนเงินค่าปรับ  
ใหม่นั้น

อนึ่งผู้สำเร็จราชการและกรมการเมืองโตๆ ถัดเขากบคนมก  
เกยจนคนทถอหนงดีอกุมหาม ภาษ้อากรใจ มิได้ตั้ง ความ ชาระทงน  
ก็เพราะผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการคิดเห็นว่าพระแสงดาบในแผ่นดิน  
ประจวบนั้นไม่คม ก็ดกตั้งแต่ดาบในอนวดคภายใน เพราะอนนั้นจะ  
ต้องให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการรู้จักคมพระแสงดาบในแผ่นดิน  
ประจวบนั้นเดียวบาง.

หมายประกาศน้อออกในบั้นะโรงนักษัตริย์ศึก ๒๒๑๗

(๓ ป.ป.ก. ๕๑)

# ประกาศ

## กำหนดเวลาถวายฎีกา

( ปะระโรงอัฐศก )

มีพระบรมราชโองการมรพระบัณฑูรสร้งถึงหนาท ให้ประกาศ  
 แก่ข้าราชการผู้ ให้ญนุโทษและราชฎูรทงปวงให้รูกทกันฉ่า ใคร ๆ  
 ผู้ใดในกรุงฯ และหัวเมืองจะมีถอยความถึงหน้งสิ่งใด ถ้าในกรุงฯ  
 ให้มาร้องฟ้องยัง โรงคำตตามกระทรวง ถ้าหัวเมืองก็ให้ ไปฟ้องต่อ  
 เจ้าเมืองกรมการ ถ้าเจ้าเมืองกรมการแกตงกตฎาหน่วงเหนียวไม่  
 ขำระให้แต่อ โดยเร็ว ก็ให้มาฟ้องชษรณเจ้าเมือง กรมการต่อเจ้า  
 กระทรวง ตามกรมทหัวเมือง นั้นช่นชย ถ้าเจ้ากระทรวงคตคณมโค  
 เป็นยติชธรรม ฎาแกตงหน่วงเหนียวได้ ให้เนนช่าเกินกำหนด ก็ให้  
 ทำเรื่องราวถวายฎีกาเกิด แต่คความในเรื่องราวฎีกานั้น อย่าให้  
 อ้อมค้อมยคยาคณก และอย่าให้หยาบคชช ให้ฉ่าไปตรงๆตามความ  
 จริงของคค ถ้าจะเขียนและจะเรียงความแกต่าฟงดีคบัญญัติของคคมี  
 ได้ ก็ให้ ไปขอเด็มยนในกรมคคมพระราชวงซึ่งเป็นคำตรับตั้งให้ชชอย  
 เรียบเรียงถอยคำและเขียนให้ เมอจะถวายนจะให้ญาคีและพวกลพอง  
 ซึ่งเป็นช่าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในช่วยถววยให้ ในทโคทหน้งกโค ถ้า  
 ญาคีและพวกลพอง ซึ่งเป็นช่าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในไม่ม็ เมอถึงวัน ๗  
 คว ๑๕ คว เด็ค้จพระราชคาคเนนชอกณพระทหน้งดีทโคศอวรย โปรค  
 ให้ คคตถองฉนจฉนยเกรร้องเรียกคคนร้องฎีกาเมอโค ก็ให้หน้าเรื่องราว

ของคนมาทูลเกล้าฯ ถวายทูลเกล้าฯ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ฯ ถัดลงมา  
 หนคพระราชกิจอื่น ๆ มีมากก็มิได้เด็ดจพระราชดำเนินออกไป ก็ทรง  
 พระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าดุกยาเชอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส  
 เด็ดจไปทรงคอยรับฎีกาของราษฎรอยู่ที่ชดาหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์  
 ให้ราษฎรผู้จะถวายฎีกานำเรื่องราวของคนถวายแด่พระเจ้าดุกยาเชอ  
 กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส เทอญ

ประกาศมาณบ้นะ โรงพักชตรัฐศก

(๓ ป. ป. ค. ๕๔)

## พระบรมราชาโหวาท

พระราชทานรางวัลเพิ่มเบยหวดตพระบรมวงศานุวงศ์

(บ้นะโรงอัฐศก)

สมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฏ พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินทรงดยาม  
 ปฏิญาณไว้เป็นสำคัญว่า เงินตราเป็นพระราชทรัพย์ข้างในอื่นนอก  
 จากจำนวนงวดชนทอง พระคลังดำหรับจ่ายแจกเบยหวดคแต่ละจ่ายใช้  
 ราชการ บัดนี้ทรงพระเมตตาอารีรักต่อพระบรมญาติ ซึ่งเป็นพระเจ้า  
 ดุกเชอในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระ  
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระเจ้าดุกเชอในแผ่นดินประจุบันน จึงยก  
 พระราชทานแก่ตัวหนึ่ง เท่า เป็นรางวัลเด็กน้อยเพิ่มเติมเบยหวดค



เพราะได้รับพระราชทานมาในแผ่นดินปัจจุบันนี้ ได้สืบกันมาแต่  
ไม่มีถ้อยความเปนเหตุให้ทรงรังเกียจขัดเคืองเป็นข้อใหญ่ใจความโดย  
อนันนิกเป็นความชอบอันใหญ่อยู่แล้ว

อนึ่งความเบียดบังรางวัลเป็นคุณ เบียดบังพระพรราชทานทุกปีแล้ว  
ถึงเพิ่มบางกัเชอวณเบียดบังไป จึงทรงพระราชทานครั้งนอกเล็กน้อย  
ให้ปรากฏว่าเป็นรางวัล และเพราะทรงงดความผิดไม่ได้หาทรัพย์ด้วย  
อุบายต่างๆ ทชชชองคือราชการแผ่นดิน จนหนักไต่หนักกว่าที่เดินไป  
จึงทรงพระราชทานครั้ง ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า ให้เป็นต้นทุน  
ประกอบกิจการหากำไรได้ ใช้สอยต่อไปเป็นกำลังราชการ แต่ทรงขอ  
รื้อยว่าอย่าเอาไปใช้หนี้สิน และเดินไปซื้อสิน และใช้การที่ไม่ชอบ  
พระราชหฤทัย และประกอบการอย่างใดๆที่จะให้ต้นทุนด้วยสูญเสียนั้น  
อย่าทำเลย จึงคิดอ่านประกอบกิจการโดยอุบายต่างๆ ที่ชอบธรรม  
ให้เกิดผลตามกำลังเกิด ถ้าไรก็ได้มาจะใช้สอยเสียฤกว่าบุญให้  
ทานก็ตาม จะเพิ่มเข้าในทุนทำหามาต่อไปก็ตามเกิด ซึ่งพระราชทาน  
ทรงจะประสงค์ต้นทุนและผลกำไรคั้นหนักหามิได้ คือของพระราชประ-  
สงค์จะใคร ได้แต่ความยินดีว่าทำไ้ผลมากเจริญแก่ผู้รับพระราชทาน  
ไปเท่านั้น เพราะฉนั้นหนึ่งทว่าหาผลได้เท่าใด ให้กราบทูลให้ทรงทราบ  
เจียมๆ แต่ที่จริง จะทรงดีดัดจน ถ้าได้ความว่าจริงก็จะพระยินดี  
มากถ้านั้นไปพระราชทรัพย์เช่นดั่งยังมีงหาได้ อีก สมัยพระระหวฤ-  
ทัยเมื่อใด ก็จะมีพระราชทานเพิ่มมาให้เป็นหุ่ยอีกคือไปภายหน้า เพื่อทำนุ  
บำรุงพระบรมราชญาติให้มีกำลังวังชา ช่อดยกันรักษาพระเกียรติยศ  
เกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาท-

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงดำรงแผ่นดินสืบพระเกียรติยศ  
 เกียรติคุณในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งเป็นต้นใน  
 พระบรมราชวงศ์นี้ ให้ดำรงด้วยดีเป็นปกติ อย่าให้ลดหย่อนเสื่อม  
 ทราบห่างเหินไปได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งเลย และให้ความสำนึกปฏิพัทธ์  
 ของพระราชตระกูลกับตระกูลเจ้าราชินิกุลเชื้อพระวงศ์ ซึ่งได้เป็นผู้มี  
 บรรดาศักดิ์ท้าวความชอบแก่แผ่นดินมาแต่ก่อนจนบัดนี้นั้น คัดพันถาวร  
 ยั่งยืนไม่ห่างเหินเสื่อมถอยน้อยไปด้วย จึงช่วยกันคิดการตั้งป้อมซึ่งเป็น  
 เครื่องประดับพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์  
 ในพระราชวงศ์นี้ เป็นไปคงพันถาวรยั่งยืนอยู่พร้อมมูลทุกประการ เป็น  
 อำนวยต่อพระเดชพระคุณ เทอญ

พระราชทานฉฉฉฉ

(๓ ป.ป.ถ. ๕๖)

### พระบรมราโชวาท

พระราชทานเงินและทรงตั้งสอนพระเจ้าลูกเธอ ๆ

(ปีมะโรงชุกศก)

สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชดมุนีเทพยวงศ์วงศ์วงศ์  
 รัชชัตถิย์ รัชชัตถิย์ราชินิกโรดม จาคูรัตนบรมมหาจักรพรรดิราช  
 ตั้งภาคบรมชรรมิภมหาราชราชราช บรมนาถบพิตร พระจอมเกล้า  
 เจ้าแผ่นดินกรุงสยาม เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๕ ในพระราชวงศ์ ซึ่งตั้ง

กรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุชยาน ผู้เป็นบิดาของบุตรจะขอตั้งชื่อผู้  
 บุตรไว้ว่า (ตงพระนามพระเจ้าอุกเชอ) เอ๋ย พ่อขอตั้งแก่ตัวเจ้า  
 ไว้ ทรัพย์ที่ทางว่าจ้างจนตกคืบหนึ่งเดือน มีตราของพ่อบีดไว้  
 เป็นสำคัญเท่านั้น พ่อให้แก่เจ้าคนเดียว ตัวเจ้าเมื่อโตใหญ่อายุได้ ๑๖  
 ปีแล้ว จงคิดอ่านเอาเป็นทุนทำมาหากินเลี้ยงตัวต่อไปและใช้สอยตาม  
 ดมควรเถิด แต่พ่อขอเสียเป็นอันขาดทีเดียว คิดถึงค่าพ่อตั้งชื่อให้  
 มากนักหนา อย่าดื่มสุราและอย่าเดินผู้หญิงที่ชอ อย่าเล่นเพื่อนกับใคร  
 เลย มีผลมีเกิด แต่อย่าให้บ่อกดอกเอาทรัพย์ของเจ้าไปได้นัก จง  
 รักษาทุนของพ่อให้ไว้ นเป็นเกียรติยศชั่วลูกชั่วหลาน เอาแต่ถ้าไร  
 ใช้สอย เจ้าจงอย่าเดินเบียดเบียนไปเดินหอยเลยเป็นอันขาด และอย่าทำ  
 ดุ่ยรูดุ่ยร้ายใช้เงินทองง่ายไม่คิดหน้าคิดหลัง จงคิดอ่านทำมาหากิน  
 คริครองให้ดี อย่าให้หนักแรงคนโง่งมหนักตอกตวงได้ จะเสียทรัพย์ด้วย  
 อยาเขาคด้วย เมื่อเติบโตไปภายหลังนานกว่าจะคืนอายุเจ้า ตัวเจ้าจะตก  
 เป็นค่าแผ่นดินใดใดเท่าใด ก็จงอดสำหังใจทำราชการแผ่นดินให้ดี  
 อย่ามีความเกียจคร้านแซ่เขื่อนและเป็นอย่างอื่น ๆ บรรดาที่ไม่ควร เจ้า  
 อย่าทำอย่าประพฤติให้้องตำหนิตเดียนตลอดคองพ่อด้วย ว่าตั้งชื่อลูก  
 ไม้ดี จงเอาทรัพย์ที่พ่อให้ไว้ น เป็นกวางตั้งเป็นทุนเอากำไรใช้การ  
 บุญและอุดหนุนตัวทำราชการแผ่นดินเทอญ ถ้าทรัพย์เท่าที่พ่อให้ไว้  
 ไปรัชจรวงฎาฯ อยหรือไปคด้วยเหตุที่มฉวมเหิงผิต ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง  
 แล้วเจ้าจงเอาหนึ่งชื่อค่าตั้งของพอน กษค่าประกาศให้ไว้ด้วยน  
 ให้เจ้านายและท่านผู้ใหญ่ข้างในข้างหน้าด้วยกันให้หลายแห่ง ปลูก  
 ษาหาฤกษ์อันวอนขอความกรุณาเมตตาและลิตบัญญัติทำนงปอง ให้

จนเคราะห์ โดยล้มควมเกิด เล่าความเจ้าเหตุที่เป็นอย่างไรนั้น ให้  
 ท่านทั้งปวงฟังโดยจริง ๆ พุดจาให้เรียบร้อยเบา ๆ อย่าให้ท่านที่เป็น  
 ใหญ่ในแผ่นดินขัดเคืองกรวดรังชิงชังได้ จงระวังความผิดให้มาก  
 ขยำตามใจมารดาและศนรภักดิ์ ทวพยานของพ่อให้เจ้าตอก ไม่ใช่  
 มารดาเจ้าและผู้อื่นเขาพูดด้วย จงคิดถึงพ่อคนเดียวให้มาก เจ้าเกิด  
 เมื่อพ่อตั้งอายุแล้ว พ่อไม่ประมาทตั้งจัดแจงไว้แต่เดิม ถ้าพ่อยังมี  
 ชีวิตอยู่ อันตรายมีแก่เจ้าก่อน ถ้าอายุถึง ๓๖ ปีแล้ว ตั้งให้ใคร  
 พ่อจะให้ผู้นั้น ถ้ายังไม่ถึงกำหนดฤกษ์ไม่ได้ตั้ง พ่อจะเขาค้นมาทำบุญ  
 ให้ท่าน ถ้าพ่อมีชีวิตและอำนาจไปนานทำมาหาได้ก็จะเพิ่มให้อีก  
 แล้วจะแก้หางว่าว

ตั้งไว้ณบิเระ โรงนักษัตรอัฐศก

(๓๗.๗.๕๘)

## ประกาศ

ห้ามมิให้ ใช้คำบางคำกราบบังคมทูลฯ

(ปิเระโรงอัฐศก)

ด้วยชนประสิทธิ์อักษรคำสัตว์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ  
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า คำว่ากระเบื้องปูพื้น กระเบื้อง  
 มุงหลังคา อ่างได้นำ กระถางปลูกต้นไม้ คำเหล่านี้มิใช่ ใช้กราบ

มังคุดทูลพระกรุณาได้ เขียนทางด่วนและเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายได้ แต่คำว่าอิฐหน้าวัดกระเบื้องหน้าวัดกระถางได้นั้นนั้นไม่มี ใช้ไม่ได้ ข้าราชการทั้งปวง อย่าได้เขียนถวาย และอย่าใช้ กราบมังคุดทูลพระ-  
 กรุณา เคยเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าข้าราชการผู้ใดเผลอว่า ซึ่งมีกำหนด ห้ามไว้ นี้ มาใช้เขียนถวายและกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ให้ ขาดลักษณะปรับโทษเฝ้าจะเพื่อง ให้กรมจูงหมายไปยังเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายหน้าฝ่ายในและกรมมหาดไทย กรมกตโหม กรมคลัง ให้รู้จงทั่วกันตามรับสั่ง

(๓. ๑. ๒. ก. ๖๐)

## ประกาศ

เรื่อง ให้ สำนวนคดีที่สถิตอาศรัยวัด

(เมื่อวันที่ ๕ เดือน ๕ นรม ๑ คำ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๕๕)

ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า คดีที่สถิตอาศรัย วัดนั้น ทรงพระราชดำริให้เห็นว่า มักเกิดคดีความเกี่ยวของเนื่อง ๆ เกิด ความขึ้นครั้งใดก็หลบหนีไปทุกครั้ง เหมือนความอายุพญานาคครั้งนั้น อายุพญานาคเป็นนรชายเถาหลบหนีคนก็ ไปอาศรัยตัวนาคหนีอยู่กับพระ-  
 ดั่งชฎามณเฑียร แต่สมซ่อนอยู่ในวัดสุวรรณาราม แล้วเที่ยวกระทำ อันนรชายต่าง ๆ ตั้งแต่นับไปพระราชาคณะ พระครู ถานานุกรม เปรี๊ยะญ เจ้าอธิการ และพระดั่งชฎามณเฑียร อารามใด ๆ ที่มีศิษย์



## ประกาศ

ว่าด้วยประกาศที่ควรจะเชื่อแต่ไม่เชื่อ

((๑ ป.ป.ก. ๑) ประกาศว่าด้วยตราประจำหม้อประกาศ)

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย แดงราษฎรทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ตั้งแต่นี้ไปการที่จะให้เข้าประกาศทั่วทั้งพระมหานคร ควรจะเชื่อฟังเขาเป็นแน่แท้ โดยไม่ต้องสงสัย คือ ประกาศไปแต่พระบรมราชโองการ อย่างหนึ่ง ประกาศบังคับแต่เสนาบดี ฤ็นายอำเภอ แต่ผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการอย่างหนึ่ง ถ้าจะมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศบางครั้งก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ มีตราดวงนี้ เดินค่านำหนังสือพิมพ์เป็นสำคัญ เหมือนอย่างประกาศฉบับนี้ ถ้าเป็นการเร่งด่วนก็จะเป็นหนังสือเขียน จะมีพระราชสัญญาพระบรมราชโองการของคณน้อย ฤ็องคใหญ่ นำมา มีพระราชสัญญาประจำแผ่นดินประทับพนมศกเป็นสำคัญ ถ้าเป็นแต่คำประกาศของนายอำเภอ ประกาศแก่ราษฎรชาวบ้านตามแขวงตามอำเภอ โดยบังคับเสนาบดี แต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการด้วยเรื่อง ใครผู้ร้ายคนอื่น ๆ ก็จะมีตราเจ้ากระทรวงผู้ หมายประกาศนั้น ๆ บัดประจำเป็นสำคัญ ถ้าราษฎรได้เห็นดวงตราตามที่กำหนดได้ในหมายประกาศฉบับนี้แล้ว ก็ให้เชื่อเขาเป็นจริงตามการใหญ่ น้อยนั้นเทียว ถ้าคำเขียนประกาศไม่มีดวงตราเป็นสำคัญ ก็อย่าให้เชื่อฟังเขาเป็นจริงเลย แต่บัดหมายกันด้วยเรื่องการตามตำแหน่ง มิใช่

คำประกาศทั่วท้องพระมหานคร เป็นแต่ตั้งกันในข้าราชการเจ้าขุนมูล  
นายนั้น ถึงไม่มีตรา ก็ให้เชื่อฟังกันตามเคยแต่ก่อน  
ประกาศมาณวันพุธ เดือนห้า แรมสิบค่ำ ปีมะโรงนักษัตรชูศุก

### ประกาศ

กำหนดให้ช่วยให้ เซ็นแก่คนนอกประเทศ  
(๓ ป.ป.ก. ๔) ประกาศว่าด้วยเครื่องฝังจะเข้าหาข้อใด

มีพระบรมราชโองการมาพระมหากษัตริย์ถึงหน้าทูลให้ประกาศแก่  
ราษฎรชาวกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา ที่  
เรียกว่าบางกอก แลอยู่ในแขวงหัวเมืองชนในใกล้ๆ คือเมืองนคร-  
เขื่อนขันธ์ ที่เรียกว่าปากดง เมืองสมุทรปราการ ที่เรียกว่าปากน้ำ  
เมืองสาครบุรี ที่เรียกว่าท่าจีน เมืองนครไชยศรี ที่เรียกว่านครไชย  
ศรี เมืองนนทบุรี ที่เรียกว่าตลาดขวัญ เมืองประทุมธานี ที่เรียกว่า  
สามโคก แลกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ที่เรียกว่ากรุงเก่าเมือง  
เมืองอ่างทอง เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรี ที่เรียกว่าบ้านเบ็ญจ  
พุทรา เมืองฉะเชิงเทราเรียกว่าสระไฉ่ แลคนชองวัดบางพอกอศุวิ  
เรียกว่าเมืองนนทบุรี แลเมืองสระบุรีที่เรียกว่าเมืองใหม่บาง บ้านทน  
บ้านม่วงบาง แลเมืองนครนายกที่เรียกว่าคอระยง เมืองปราจีนบุรี  
ที่เรียกว่าบางคาง เมืองสระเชิงเขาที่เรียกว่าแปะไทร เมืองพนั-



นคต เรียกว่า บ้านวัด โบสถ์ หาดวง เมืองชดบุรีท เรียกว่า บางปลา  
 ล้อยหรือบางปลาล้อย เมืองบางตมึงแดงเกาะในหมู่เกาะศรีช้าง แต่  
 เมืองเพชรบุรีท เรียกว่า พรบพิ แต่เมืองลุ่มตมึงครามท เรียกว่าแม่  
 กดอง แต่เมืองราชบุรีท เรียกว่าราชบุรี ราชภูอยู่ในเขตแขวง  
 เมืองเหล่านี้ล้วน ๆ คือ ไทย ลาว เขมร มอญ พม่า จีน ยวน  
 แขก ฝ่ายแดงตมึงป่องไหว จงทว บดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า  
 เจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค์ ทรง  
 พระราชดำริเห็นพร้อมกันกับความคิดท่านเสนาบดี ปรารถนาจะใคร่  
 ทำนุบำรุง พระนคร แลราชภู ให้มีทางที่หากิน แต่ค้าขายให้เจริญ  
 ทรัพย์ลุ่มตมึงคนกว่าแต่ก่อน ครั้นคนชาติทมิฬชาวทเรียกว่าฝว่ง  
 นอกเข้ามาตั้งภูมว่า จะขอเข้ามาซื้อของตั้งท่ามาหากินในพระราช  
 อาณาจกรณ ก็ค้าขายกับจีนแลชาวประเทศอื่นซึ่งเข้ามาอยู่แต่ก่อน  
 จึงได้ทรงพระกรุณา โปรดขอมให้ฝว่ง นอกซื้อที่ในเขตแขวงท  
 ไม่ไกลนักไกลนัก แต่กรงเทพมหานคร คือในภายในพระนครแต่  
 ห่างกำแพงพระนครออกไปเพียงล่องเรือเดินเข้ามาโดยรอบ ในเขต  
 เทนห้ามไม่ให้ผู้ใดขายที่ขาดแก่คนนอกประเทศที่เข้ามาอยู่ยังไม่ถึง  
 ลุ่มตมึง แต่จะให้เขานั่งได้ไม่ห้าม เมื่อจะให้เขานั่งใหม่ทำหนังสือ  
 สัญญาว่ากต่างกันคือหน้ารวงแขวงอำเภอแต่เจ้าพนักงานให้รู้ เห็นเป็น  
 พยานไว้ อย่าให้ตอบขายด้วยไฉนว่าให้เช่า คือเอาเงินล่องนำ  
 มากกว่ากำหนดเช่าตามเดือนตามปี ถ้าอันนั้นจะใคร่ได้เงินมากจะ  
 ขายที่กับคนนอกก็ด้วยด้วยอยากจะได้เงินเร็ว ๆ ก็ให้ กราบเรียนท่าน  
 เสนาบดีก่อน เมื่อท่านเสนาบดีขอมให้ขายจึงขายได้ แลที่ห่างกำแพง

พระนครต้องร้อยเส้นออกไปในภวนาทที่ไม้ไผ่ดก เพียงเรือพาย  
 เรือแจวจะไปถึงได้ ใน ๒๕ ชั่วโมงเท่านั้น เจ้าของที่จะขายที่บ้าน  
 ทงเขาเรือน แลที่สวนทนาให้ขาดกับคนนอกที่เรียกว่าฝารังก็ได ไม่  
 ห้ามไม่มีโทษ โปรดอนุญาตแล้ว เพราะจำคนนอกมักใจใหญ่ใจโตซื่อ  
 แพง ๆ ผู้ที่ขายจะได้เงินมาก ๆ เงินทองจะได้ตกอยู่ในบ้าน ในเมือง  
 ถายทอดทวยจะให้คนนอกเขาที่สวน ทนา ที่โรง ที่เรือน อย่างไรก็  
 ได้ ราษฎรเจ้าของที่จะได้ ได้คิดเขาคิดว่านั่งอยู่เปล่า ๆ แต่เมื่อเจ้า  
 ของมักดั่งทำเองให้มีผลมากกว่าค่าเช่าไม่ได้นั้น แต่ว่าห้ามไม่ให้  
 นอเบียดบังเอาที่ แลเรือน แลสวน แลนาของผู้อื่น ที่ไม่ เป็น สิทธิ  
 แก่ตัวไปขายกับคนนอกประเทศให้เป็นความยุ่งยงกันชน ๆ เพราะ  
 เหตุนี้ ถ้าใคร จะขาย จะให้ เขาคิดให้ มาบอก กวดกับ รวงแวงฮาเพื่อ  
 ให้ราเรียน แก่เจ้าพนักงาน แลผู้ดำเรธา ราชกรรเมือง กรมการให้รู้  
 เห็นเป็น พยาน ทำหนังสือ ซอชวย แล ตัญญา เขาคิดให้ แน่นอนมัน  
 คง อย่าให้ มีความเกยวข้องกันตอ ไปข้าง นำได้ แลกล่าว  
 หนต์ ทางพระนคร ต้องร้อยเส้น แต่ที่ ล้อม ซึ่งห้ามไม่ให้ ชาย ขาด  
 นน คือที่คี่เหนือ กำหนด ถึง ปากน้ำ บางพุทธา ที่ รอม กับ แม่น้ำ  
 เจ้าพระยาต่อไป จนถึงกำแพงเมืองลพบุรี โดยตรงไปถึงท่าพระงาม  
 แม่น้ำลพบุรี ที่คี่คว้นนอกแต่ท่าพระงามถึงบางกวด ปลายคดของ-  
 ชาติที่ออกแม่น้ำบางปกง ตรงไปถึงปากน้ำบางปกง คือไปจนเกาะศรี-  
 มหาราชาทิศใต้ ตั้งแต่เกาะศรีมหาราชาไปจนถึงกำแพงเมืองเพชรบุรี  
 ที่คี่คว้นคกคกแต่เอาวถเดิมเมืองเพชรบุรี ไปถึงปากน้ำเมืองฉิมตังควราม  
 โดยไปตามลำแม่น้ำ จนถึงกำแพงเมืองราชบุรีต่อไป จนถึงเมือง

ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ไปจนถึงปากน้ำบางพุทราประจวบที่เกาะ  
 ในภายในทศวรรษ แต่ทศวรรษกำหนดทาง ๕๕ ชั่วโมงออกไป เป็นที่  
 เปิดยวติโกลห้ามไม่ให้ผู้ใดขายแก่คนนอกประเทศ แต่ให้คนนอก  
 ประเทศเข้าตงหนังสือภายในกำหนดเข้ามา แต่ในทศวรรษกำหนดคน  
 ถ้าคนนอกประเทศมีหนังสือเบิกตนเดินทางไปสำหรับตัวไม่เป็นคนหนี  
 แลจะราษฎรจะซื้อจะขายก็ได้ จะให้เข้าทศวรรษอาได้ร้อยยกว่าจะกอบ  
 กได้ แต่จะให้เขาเป็นทศวรรษจะขายชดไม่ได้ คำประกาศนี้เป็นแต่  
 คำสั้นๆ ก็ขอให้คนฟังเข้าใจง่าย รวดเร็วๆ ข้อความวิจารณ์มีอีกฉบับ  
 หนึ่ง โดแจกไปกับผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ รวบรวมเข้าเพื่อ  
 แลแล้ว แต่โต บัดใจ ทวดใหญ่ๆ ทวดตาตางทศวรรษเรียนหลายแห่ง  
 แล้ว เมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านก็เกิด อธิบายได้บรรรภเอาความในประ  
 กาศสั้นๆ ไปพูดจาเล่าปากกันไปผิด ๆ ถูก ๆ

ประกาศมาณวันพฤหัสบดี ขึ้นเดือนค่ำ เดือนเจ็ด ปีมีโรงนักษัตริ  
 อัฐศก

## ประกาศ

### ฝรั่งเศสหนังสือสัญญา

((๓ ป.ป.ต. ๘) ประกาศว่าตัวอักษรประพุดคือฝรั่งเศส, อังกฤษและ อเมริกัน ที่  
 มาอยู่เมืองไทย)

มีพระบรมราชโองการมารพระบัตินทรสุริยตีหนาท ให้ประกาศว่า

ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ไปจนถึงปากน้ำบางพุทราประจวบที่เกาะ  
 ในภายในทศวรรษ แต่ทศวรรษกำหนดทาง ๕๕ ชั่วโมงออกไป เป็นที่  
 เปิดยวติโกลห้ามไม่ให้ผู้ใดขายแก่คนนอกประเทศ แต่ให้คนนอก  
 ประเทศเข้าตงหนังสือภายในกำหนดเข้ามา แต่ในทศวรรษกำหนดคน  
 ถ้าคนนอกประเทศมีหนังสือเบิกตนเดินทางไปสำหรับตัวไม่เป็นคนหนี  
 แลจะราษฎรจะซื้อจะขายก็ได้ จะให้เข้าทศวรรษอาได้ร้อยยกว่าจะกอบ  
 กได้ แต่จะให้เขาเป็นทศวรรษจะขายชดไม่ได้ คำประกาศนี้เป็นแต่  
 คำสั้นๆ ก็ขอให้คนฟังเข้าใจง่าย รวดเร็วๆ ข้อความวิจารณ์มีอีกฉบับ  
 หนึ่ง โดแจกไปกับผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ รวบรวมเข้าเพื่อ  
 แลแล้ว แต่โต บัดใจ ทวดใหญ่ๆ ทวดตาตางทการปฏิเรียนหลายแห่ง  
 แล้ว เมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านก็เกิด ออย่าได้ปรารถนเอาความในประ  
 กาศชันนไปพูดจาเดาๆ ก็นไปผิด ๆ ถูก ๆ

ประกาศมาณวันพฤหัสบดี ขึ้นเดือนคำ เดือนเจ็ด ปีมีโรงนักษัตร  
 อัฐศก

## ประกาศ

### ฝรั่งเศสหนังสือสัญญา

((๓ ป.ป.ต. ๘) ประกาศว่าตัวขอการประพุดติดต่อฝรั่งเศส, อังกฤษและ อเมริกัน ที่  
 มาอยู่เมืองไทย)

มีพระบรมราชโองการมารพระบัตินทรสุริยตีหนาท ให้ประกาศว่า

ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ แลบันดา  
 ราษฎรทั้งไทย จีน ยวน มอญ ตาฉะ เชมร พม่า มลายู แลคน  
 เชื้อฝรั่ง โปรตุเกศเดนมาร์ก แลคนเชื้อแขกเทศแขกจามทุกชาติทุกภาษา  
 ทั้งปวง ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานครนครอมรินทร์โกสินทรมหินทรายุทธยา  
 ที่เรียกว่าบางกอก แลอยู่แขวงหัวเมืองชนในใกล้ ๆ คือเมืองนคร-  
 เขื่อนขันธ์ ที่เรียกว่าปากน้ำ เมืองสมุทรปราการ ที่เรียกว่าปากน้ำ  
 เมืองสาครบุรี ที่เรียกว่าท่าจีน เมืองนครไชยศรี ที่เรียกว่านคร-  
 ไชยศรี เมืองนนทบุรี ที่เรียกว่าตลาดขวัญ เมืองประทุมธานี ที่เรียก  
 ว่าสามโคก แลกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ที่เรียกว่ากรุงเก่า  
 เมือง เมืองอ่างทอง เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรี ที่เรียกว่าบ้าน  
 แสบบางพตรา เมืองดงพญาไชยภูมิ เมืองนครเขื่อนขันธ์ แลคนชาววัด  
 บางพวกอัครเรียกว่าเมืองนนทบุรี แลเมืองสระบุรี ที่เรียกว่าเมือง  
 ไหมม่วง บ้านทนต์บ้านม่วงบาง แลเมืองนครนายก ที่เรียกว่าคอระย  
 เมืองปรัวจันทบุรี ที่เรียกว่าบางศรีเมือง เมืองสระบุรี เมืองสระบุรี  
 แลเมืองพนมดงรัก ที่เรียกว่าบ้านดง บ้านดงหนอง เมืองชลบุรี  
 ที่เรียกว่าบางปลาร้าหรือบ้านป่าดง เมืองบางละมุงแลเกาะในหมู่  
 เกาะศรีรัง แลเมืองเพชรบุรี ที่เรียกว่าพริบพริบ แลเมืองสมุทร-  
 ครุฑ ที่เรียกว่าแม่กลอง แลเมืองราชบุรี ที่เรียกว่าราชบุรี ราษฎร  
 อยู่ในเขตแขวงเมืองเหล่านี้แลอื่น ๆ ให้ทราบแจ้งทั่ว ด้วยเมื่อปีเถาะ  
 ตรีศกเป็นปีที่ ๕ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
 ด้วงเป็นพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แลสมเด็จพระนางเจ้ากนิษฐาธิราชเจ้า  
 เป็นเจ้าทิพย์บริเตนใหญ่แลไฮยิแดนส์ แลปรีไซเดนต์ผู้ครองอยู่ในทิศ

๒๐๓  
 เด็ดอเมริกา ได้บังคับให้ชนนางเข้ามาขอทำสัญญาผูกพันทางพระ  
 ราชไมตรี แดการตกลงค้าฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน จะเข้ามาค้าขาย  
 ให้ดีดอดสบายคชนกว่าแต่ก่อน ในข้อสัญญาข้อหนึ่งเป็นที๕ ในลำดับ  
 นนมว่า จะขอให้คนฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน แลชาติอื่นซึ่งอยู่ใน  
 บังคับฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์พระเศพระ  
 คุณ อาได้วยตั้งบ้านเรือนอยู่ท่ามาหากินในแผ่นดิน ซึ่งเป็นพระราชา  
 ขานาจากกรรังสยาม ให้สมควรแก่กรทบานเมืองเป็นไมตรีกัน จะ  
 ยอมให้เสียดำช้อกรในทีเพาะปลูก แลค่านำคาคัดแลภาษีสัน  
 ค้าเข้าช้อออกทงปวงทุกอย่างเดิมชกกัน กับคนชาติอื่นภาษาอื่นซึ่ง  
 เข้ามาอาได้วยพึ่งพระบรมโพธิ์มาหากินอยู่แต่ก่อน จึงได้ทรงพระ  
 ราชดำริพร้อมกบความคิดท่านเงินบด ว่าคนชาติฝรังเศเศ อังกฤษ  
 อเมริกัน แลคนซึ่งชนกบฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน บัดนี้กเป็นชก  
 แผ่นดินเมือง ที่เป็นพระราชาไมตรีกันแต่ทงด้ริมเมือง แลคนชาติ  
 ฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน กมีวชฉดตดในการงานต่าง ๆ เมื่อได้เข้า  
 ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระราชาณาเศเศร เห็นจะมาประกอบกกรข้างทำ  
 ด้งของเครื่องใช้ด้อยต่าง ๆ ปลูก ๆ ดีกว่าด้งของทีเคยทำได้ ในกร  
 ซึ่งมีมาแต่ก่อนบ้าง แลจะเอาออกจำหน่ายชชขายแก่ราชภูรวรคา  
 ของททาเมืองนกรจะถูกรว่าของทตกค่านำมาขายแต่เมืองอื่น ชวชชว  
 พระนครนเมื่อเห็นเป็นดี ก็จจะริาเรียนเตียนทำตามชอย่าง การชาง  
 ทงปวงกจำเรณุดชชนกว่าแต่ก่อน ชนกรเพราะการปลูกด้งของท  
 ผลเป็นประโยชน์ในแผ่นดิน คนฝรังเศเศ อังกฤษ อเมริกัน มักเข้า  
 ใจวิธีเพาะปลูกมีตำหรับค้ำว ถ้าเข้ามามีอด้วห มีเพียรพยายาม

ทั่วไร่นาเรือกสวนได้มากในทีเป็นป่าแต่ของทั้ง ที่รกร้างว่างเปล่า  
 อยู่ ก็จะทำให้จำเรียดมกัษรอากาศมีมากขึ้น แก่แผ่นดินโดย  
 ดำดำเวดดาไปภายหน้า เมื่อพวกฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน เขาเงิน  
 ทองมาแต่ต่างประเทศ ดงทุนซอก เขาทำ แด่จ้างตักจ้างไซเงินทอง  
 เมืองอื่น ก็จะได้ตกอยู่ในแผ่นดิน จำเรียดแก่ราษฎรชาวพระนคร  
 ราษฎรที่ยากจนจะได้รับจ้างเลี้ยงชุกครัดกวาดชายค้ำเป็นทาสให้ ท่านผู้  
 อื่นไซ้ ด้วยเห็นประโยชน์อันอย่างยาวนานแต่อย่างอื่น ๆ ก็ควรจะยอมให้  
 คนฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน เขานำเอาไคร้อยในพระวอชอาณาจักรตามถบาย  
 แต่ยังเห็นเหตุอยู่อีกอย่างหนึ่งว่า คนชาติฝรั่งเดส์  
 อังกฤษ อเมริกัน ปรปร่างเพศภาษาแปลกตา จริตกริยาอย่างธรรมเนียม  
 ก็ผิดกับคนชาวประเทศนี้ทุก ครั้นจะยอมให้ ไปอยู่ไกลห่างพระ  
 นครไปนัถ กุดวคนทีไกล ๆ ไม่เคยพบเห็นฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน  
 จะดำคัญคิดว่าเป็นคนแปลกมาจะพากันชมเหงค่าง ๆ เมื่อเดินทางไกล ๆ  
 ฤาอยู่ในทีเปลี่ยว คนใจร้ายใจพาดเมื่อเห็นเป็นคนต่างเมืองต่างภาษา  
 ก็จะทำปดนชิงตีรันฟันฆ่า เมื่อความเซ่นมนั้น จะไถ่ตามหาพยาน  
 ดับเอาการเป็นจริงก็จะขาดไป เพราะพวกฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน  
 ไม่รู้จักใครในทีไกลทีเปลี่ยว จะได้ความถ้วนากนัถ หนึ่งจะให้พวก  
 ฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน ซอกชชาติเป็นของฝรั่งเดส์ อังกฤษ อเมริกัน  
 อยู่ในภายในฤาทีไกลพระนคร แต่แรกมาใหม่ ๆ ยังไม่กว้าง  
 ขวางรู้จักใครมกั เมื่อบ้านเรือนเบียดเคียดแทรกแซงกันจะมีความ  
 เถาะวอวาท ชาวพระนครเห็นว่าไม่รู้จักใคร ก็จะได้ถ้วนวมช่มเหง  
 ค่าง ๆ ด้วยยังไม่คุ้นเคย จึงได้ทรงพระราชดำริพรหมด้วยความคิด

ท่านเสนาบดี จะยอมให้ฝรั่งได้ อังกฤษ อเมริกัน แด่คนซึ่งชนกับ  
 ฝรั่งได้ อังกฤษ อเมริกัน เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ใน  
 ทาง ๒๕ ชั่วโมง ที่จะไปโดยเร็วปรกติของประเทศนี้ แต่ในทรวง  
 พระนครต้องรื่อยเดินนั้น หากมีให้ฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน ทั่ว  
 ใหม่อยู่ในประเทศนี้ยังไม่ถึง ๓๐ ปี ขอทูลขอเป็นขอของตัว เป็นแต่จะ  
 เข้าอยู่นั้นได้ ที่ทางกรุงเทพมหานครว่าต้องรื่อยเดินออกไปภายใน  
 ๒๕ ชั่วโมงเข้ามาใน แห่งใดแห่งหนึ่ง ฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน  
 จะเข้ากันได้ จะขอทูล ทูลว่า ทูลว่า ทูลขอทูลขอของตัว ก็ได้  
 ท่านเสนาบดีจึงได้เชิญพระราชดำริ ทูลไปฝากปลุกษากับทูตฝรั่ง  
 อังกฤษ อเมริกัน ซึ่งเข้ามาขอทำสัญญา ก็ได้ยอมพร้อมใจกันได้  
 ความอันใด ในข้อสัญญาขอเป็น ทูล โดย ตัดกันว่า ดังนี้ คนอยู่ใน  
 บังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน จะมาค้าขายตามหัวเมืองชายทะเล  
 ซึ่งชนกับกรุงเทพมหานคร ก็ค้าขายได้ โดยดีดวก แต่จะเอาไคร้อย  
 ใด ที่เคยมีแต่ในกรุงเทพมหานคร ตามในจังหวัดซึ่งกำหนดไว้ใน  
 หนังสือสัญญา บรรดาหนึ่ง คนอยู่ในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน  
 จะมาเข้าทูลทูลโรง บดุกเรือน บดุกคอก แด่จะขอเรือน  
 ขอโรง ขอคอก พันค่าแพง ออกไปในกำหนด ๒๐๐ เดือน คือ ๕ ไมล์  
 อังกฤษเข้าได้ แด่จะขอขอไม่ได้ ถ้าอยู่ถึง ๓๐ ปี แด่จะขอได้  
 ถ้าอยู่ยังไม่ถึง ๓๐ ปี ท่านเสนาบดีจะไปโปรดให้ ขอช้อช้อได้ แด่ตนออก  
 กำหนดต้องรื่อยเดินนั้น คนอยู่ในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน  
 จะขอจะเข้าทูลเรือนทูลทูลไรทูล ทูลแต่ค่าแพงเมืองออกไป เงิน  
 ด้วยกำหนดเรือแจวเรือพายทาง ๒๕ ชั่วโมง จะขอจะเข้าเมื่อไร ก็ขอ





ทตตองก็จะไม่รู้ว่าเป็นไหน จะเป็นเหตุให้ตั้งดีดของเลี้ยงกัน จึงได้  
 ให้เจ้าพนักงานกรมเมืองไปกับขุนนางอังกฤษ วัตถุประสงค์ของร้อยเดิน  
 รอบพระนครกับเจ้าดีดาได้ ดีดดี เป็นที่หมายของวงเวียนรอบพระนคร  
 แต่ในทบทตตองเวียนของพระนคร จะความแม่นยำพระยานัน ก็ได้มี  
 เจ้าดีดาเป็นต้นตั้งตั้งของฟากตตอง ตั้งแถวเวียนที่มีเจ้าดีดาเป็นต้น  
 ศึกษามาจนถึงพระนครนั้นห้ามมิให้ดู ได้ขายที่บ้านที่ตตองแก่คนนอก  
 ประเทศที่เข้ามาขาย ในครั้งยังไม่ครั้งนั้น เป็นเหตุให้เข้ามากำหนดเป็น  
 ระยะเวลาไม่ได้ ไม่ห้าม เมื่อจะให้เขานั้น ให้มาทำหนังสือตั้งตั้งตั้งว่า  
 ภาว กนตตองหารวแถวอ่าเพื่อแต่เจ้าพนักงาน เห็นเป็นพยานได้  
 ออย่าให้ตตองขายด้วยวิธีหารว่าให้เขา คือเขาเงินนี้ดั่งนำมากกว่ากำหนด  
 เขา ตามตตองตามตตองตตองแต่เขียงอย่างควรจะยอมกัน ถ้าร้อยเดิน  
 จะใคร่ได้เงินมาก จะขายกับคนนอกที่ตตองด้วยอยากจะได้เงินเร็วๆ  
 ก็ให้กรรมเวียนท่านเด่นาบตตอง เมื่อท่านเด่นาบตตองให้ขายจึงขายได้  
 ญาจะใคร่จำนว่าตตองว่าชาติตตองเบยเป็นตตอง ก็ให้มาบอกจำนำ  
 แก่คนตตองที่ไทย ในฝ่ายไทยก่อน ถ้าไม่มีใครรับให้เงินแรงกว่าอังกฤษ  
 รับแล้ว ให้เขาความมาเรียนท่านเด่นาบตตองพระนครรบตตอง จะคิด  
 อานให้ ได้ตตองประตตอง ก็แต่ในทางตตองชั่วโมง แต่กำแพงตตอง  
 มหานครนตตองเดินโดยรอบนั้น ท่านเด่นาบตตองตตองอังกฤษตตอง  
 ว่ากำหนด ตตองเป็นตตองตตอง คือตตองกำหนด ถึงฟากหน้าวงฟทรว  
 ทรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาตตองไปจนถึงกำแพงเมืองตตอง เดยตตองไป  
 ถึงท่าพระงาม แม่น้ำตตองบุรี ตตองตตองออก แต่ท่าพระงาม ถึง บางกนก  
 ปลายตตอง ตตองตตอง แม่น้ำบางปะกง ตตองตตอง ไปถึงปากน้ำบางปะกง

ต่อไปจนเกาะศรีมหาราชาทิศใต้ตั้งแต่ เกาะศรีมหาราชาไปจนถึง  
 กำแพงเมืองเพชรบุรี ทิศตะวันตกแต่ฝั่งอำเภอเดิมเมืองเพชรบุรี ไปถึง  
 ปากน้ำเมืองสมุทรสงคราม เคยไปตามลำแม่น้ำจนถึงกำแพงเมืองราชบุรี  
 ต่อไปจนถึงเมืองสุพรรณบุรี ตั้งแต่สุพรรณบุรีไปถึงปากน้ำบางพุทรา  
 กระจอบทะเลในภายในทเท้าน ราชฉัตรเป็นเจ้าของที่อยู่แต่ก่อน จะ  
 ให้คนอังกฤษ แลคนซึ่งชนกับอังกฤษ ภูฝรังเส็ด แลอเมริกันเป็น  
 ชาวเมือง ฤๅจนแก่เมืองฝรังเส็ด อเมริกัน ซึ่งมาทำสัญญาแล้ว  
 นนเข้าอยุ่ได้ ทำการเพาะปลูกได้ จะขายให้ชาติทั้งที่บ้านทเวอน  
 ทส่วนทหนักโต ไม่ห้ามแต่เมื่อจะให้เขา ฤๅจะขายให้หน ให้ทหนึ่งถือ  
 สัญญากำหนดที่กำหนดราคา มีวณคนเดือนบให้แนอนคยหนาววแขวง  
 ชาวเพอพทงานไหวเห็นเป็นพยาน ฤๅเมื่อจะให้เงินรับเงินแต่ผู้ตม  
 กันอย่างไร ก็จะให้ มีตักขพยานแต่ใบรับไปให้เป็นตักถัดคัย อยุ่  
 ให้ มีฉวาททมเถียงกันไปในภายหน้าได้ เมื่ออังกฤษแลอื่น แลชาว  
 อเมริกันไปซื้อทเขาที่อยู่ในทใด ๆ ไทยแลจีน แลคนอื่น ๆ จะเข้  
 ไปรับจ้างให้ ไซ้ทำการวงวนเอาดินจางแดงชีวิตรักได้ ไม่ห้าม อยุ่  
 ให้คนทมความผิดทอฏทหมายแผ่นดิน คือเป็นโจรผู้ร้ายแลความชว  
 อื่น ๆ หลบหลนดีฎาทระตการ รวดแขวงอ้าเพอ แลกองจับ ฤๅทช  
 แลตูกนทตคจะหนีเจ้าขุนมุนนายแต่ เจ้านหลบตเขาไปอยู่ในทของฮัง  
 ฤๅชแลอเมริกัน ก่อความให้ดีฎาทระตการเจ้าหนุมุนนาย ต้องมา  
 พ้องร้องวิวาทเป็นความกับคนต่างประเทศ คนทเป็นต้นเหตุหลบ  
 หลกเขาไปอยู่ก้อเหตุให้เกิดความคองว่กับคนต่างประเทศนั้น คงจะ  
 ต้องชำระเขาตัวคนมาให้งได้ เมื่อใดทมาแล้วจะต้องให้มิโทษ

เพิ่มให้มากกว่าความผิดของคนทำผิดโดยปรกตินี้ ถึงทาสแดง  
 ๕๔ หนึ่งนายเบย นายเงินทั่วไป เจ้าเบยนายเงินต้องเป็นความกับคนต่าง  
 ประเทศ ก็จะมีโทษอีกตามโทษนานโทษ เพราะท่านเด่นาบดีได้ ได้  
 ในหนังสือสัญญาไว้แต่กับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน ว่าดังนี้

ข้อ ๓ ว่าคนทั้งชาย ในบังคับไทยจะไปเป็นลูกจ้างอยู่กับคนอยู่ใน  
 บังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกันก็ดี คนชยในไต่บังคับไทยที่มีได้เป็น  
 ลูกจ้างก็ดี ทำผิดกฎหมายเมืองไทย จะหนีไปเอาไ้รยชยกับคนชย  
 ในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน ซึ่งชยในกรุงเทพมหานคร  
 ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไปอยู่กับคนในบังคับฝรั่ง อังกฤษ และ  
 อเมริกันจริง กงชุนทั้งสามคนที่จะจับตัวตั้งให้กับเจ้าพนักงานฝ่าย  
 ไทย ถ้าคนชยในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน ที่เข้ามาตั้งบ้าน  
 เรือน แลเข้ามาเอาไ้รยชยกับคนชยในกรุงเทพมหานคร ทำผิดหนีไป  
 อยุกับคนในบังคับไทย ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไปอยู่กับคนในไต่บังคับ  
 ไทยจริง กงชุนทั้งสามคนที่จะขอเอาตัว เจ้าพนักงานฝ่ายไทยจะจับตัว  
 ตั้งให้ ถ้าพวกจีนคนใดจะว่าเป็นคนชยในบังคับฝรั่ง อังกฤษ  
 อเมริกัน ไม่มีสำคัญตั้งไร เป็นพยานว่าเป็นคนชยในบังคับฝรั่ง  
 อังกฤษ อเมริกัน กงชุนทั้งสามคนเองก็ไม่เอเองเป็นชระ

ข้อ ๕ ว่าคนชยในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกัน ที่เข้ามาจะ  
 เอาไ้รยชยในกรุงเทพมหานคร ต้องไปบอกกับกงชุนตามที่ให้จัดข้อไว้  
 ถ้าคนเหล่านั้นจะออกไปทะเลฤจะไปเที่ยวเกินกำหนดทาง ๒๕ ชั่วโมง  
 ตามสัญญาไว้ ที่จะให้คนในบังคับฝรั่ง อังกฤษ อเมริกันชยนั้น  
 กงชุนตามที่จะไปร่อนหนังสือเบกตั้งเจ้าพนักงานฝ่ายไทย ให้ไป ถ้า

คนในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา จะกีดกันออกไปจากกรุงเทพมหานคร ถ้าขุนนางเจ้าพนักงานฝ่ายไทย บอกกับกงสุลตามทิวาว่า เหตุควรจะให้คนนั้นไปออก ไปกงสุลตามที่จะมีให้ออกไป ถ้าคนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา ไปเที่ยวในระหว่างทาง ๒๕ ชั่วโมง กงสุลตามที่เขียนเป็นหนังสือไทยให้ไป ว่าคนนั้นชื่ออย่างนั้น รูปอย่างนั้น มีอะไรอย่างนั้น แต่จะต้องให้เจ้าพนักงานฝ่ายไทยบิดตราหนังสือให้ ไปเป็นสำคัญ ด้วยขาดด้านทางฝ่ายไทยหนังสือแต่ให้คนหนังสือให้ไปโดยเร็ว ถ้าไม่มีหนังสือกงสุลตามที่บิดตราเจ้าพนักงานฝ่ายไทยไปตำหรับตัว ต้องสงสัยว่าเป็นคนหนี ก็ให้ยึดเอาตัวไว้แล้วให้มาบอกความกับกงสุลตามที่ให้

ข้อ ๖ ว่าคนซึ่งอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา จะเข้ามาเที่ยว แต่จะเข้ามาอย่างไรขอขณกรงเทพมหานคร จะถือสำคัญ กฤษฎีกา ไทยก็ไม่ห้ามปราม เมื่อจะสร้างวัดขึ้นจะทำได้ก็แต่ในที่ดินนายดีจะไปรดให้ ถ้าคนในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา ซึ่งจะเข้ามาขอขณกรงเทพมหานคร จะจ้างคนซึ่งอยู่ในบังคับไทยมาเป็นลูกจ้าง แต่นายดีฝ่ายไทยจะไม่ห้ามปราม ถ้าคนหม่อมนายจะมารับจ้างอยู่กับคนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา หม่อมนายไม่ห้ามปรามจะมาเอาตัวไปก็เอาไปได้ ถ้าคนในบังคับอังกฤษไปจ้างคนในบังคับไทยเป็นลูกจ้างไม่ได้ท้าวสัญญากับหม่อมนายให้รักอัน ภายหลังถ้าเกิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่นายดีฝ่ายไทยไม่ชำระให้

อนึ่งคนซึ่งอยู่บ้านไกลเคียง แด่ต่างบ้านกดี ห้ามอย่าให้รักที่ถูกแดนแดนอบตักเขาไปคดถอนคนไม่ ถึงใดคดปลุกเพาะของคนต่างประ-



ด้บด้วยกันเองกัด้ ไปขายแก่จันกัด้ ไม้มีโทษ ถ้าคนทพระราชาบัญญัติห้ามมิให้ด้บฝัด้น ไปรับมาด้บมาขายกัด้ เข้าไปหาไ้ขายด้บในบ้านนกกัด้ ก็จะมีโทษตามโทษด้บฝัด้น แต่ฝัด้นออกประเทศที่คนนอกประเทศจะลอบเอามาชื้อขายนัด้น ไ้ห้ามไว้ เน้หนังสือสัญญาแด้ว เมื่อมีเหตุชนกัด้จะปรึบปรึงกันตามหนังสือสัญญา ชนงัด้อย่าให้ลั้มคบเอาคนชองกัด้ญแด้ชาวขัรบอินแด้อเมริกัน ทมคควมผิด หกกัด้ชนตามทเมองนัด้น ๆ แด้กัด้บคัด้นนายเรือลुकเรือแด้คนหัดบเจ้าน ไ้หัดบด้ชื้อในบ้านในเรือน ถ้าหัดบเข้าไปก็ให้จับคัด้มาส่งกัด้บร้อยแด้วงนายอ้าเพอ จะไ้พาคัด้วไปส่งกัด้บกงชุนตามทตามชื้อสัญญา ทควาแด้วนัด้น ถ้าคนชองกัด้ญแด้ชาวขัรบอินแด้อเมริกัน มาทกัด้การขัมเหงแด้กัด้ ไ้ใด ๆ นอกบ้านชองพวกัด้นกกัด้ ฤกัด้เกยวชชองเง้ทชองชัด้ชว้างชย้างไรกัด้ ถ้าชื้อหู้คัด้เมอชองกัด้ให้ทหาเรือขัรวาอไปยั้กัด้คัด้อยู่ด้วเรทชัรวาชกัด้วเมือง กรมการ กัด้ชื้อผู้ด้วเรทชัรวาชกัด้วเมือง กรมการจะว้ากัด้ด้วให้ แด้วไปไ้ได้ โดยยั้คัด้ชัรบมเห็นชื้อข้อมคัด้ด้วยกัด้น กัด้ให้ว้าให้เป้นแด้วแด้กัด้น ถ้าชัด้ชว้างชยั้จะว้าไปมีไ้ได้ กัด้ชื้อย้าให้ผู้ด้วเรทชัรวาชกัด้วเมืองแด้กรมการเกะครชองกัด้ชัรบมเหงจ้าแด้ยั้จันนอายไป กัด้ให้บออกส่งเรือขัรวาอ อับ โฉท ลงมายั้ กรุงเทพนหานคร ถ้าคนทเป้นคควมกัด้บคนคัด้วต่างประเทศชื้ออยู่ในกรุงเทพนหานคร จะพ้องคนคัด้วต่างประเทศกัด้ให้ทหาเรือขัรวาอไปยั้กัด้คัด้อยู่กัด้งานกรมทกัด้กลางทคัด้ดาแด้นกรมทกัด้ จะไ้พาคัด้วใจทกัด้บเรือขัรวาอไปหากัด้งชุน ชองคนคัด้วต่างประเทศนัด้น ให้ทหาคัด้วจ้าแด้ยมาชั้ระให้ ฤกัด้จะไปพ้องกัด้บกงชุนไ้ได้ไ้คัด้ยั้กัด้คควม เมอชองชุนบ้งคัด้บชย้างไรกัด้ให้พ้งแด้ทกัด้ตาม ถ้ามีเห็น

ขอด้วยก็อย่าท้อถึงเทศกาลวิสาข ให้เอาความมาเรียนเจ้าพนักงาน  
กรมท่ากต่างให้ฟังช่วยไต่ถามต่อว่าให้ โดยสมควร  
ประกาศมาณวันพฤหัสบดี แรมค่ำหนึ่ง เดือนเจ็ด ปีมะโรงนักษัตร  
อิฐศก

### ประกาศ

เลิกภาษีมพร้าวเรียกเป็นอากร ๓ คันตั่ง  
(๓ ป.ป.ถ ๒๐) ประกาศเวรชดอากรมพร้าว ๓ คันตั่ง

ด้วยพระยาพิพิธวิไทย รับพระบรมราชโองการได้เกล้าได้กระ  
หม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า แต่ก่อนเจ้า  
ภาษีนามมพร้าวมาของว่า ต่างตำบลบ้านที่คนต่าง ๆ ไม่ได้เอาออก  
คดกคด่า มักมีผู้ทำ นามมพร้าว ปลอม แทรก ซอขาย เป็น อัน มาก  
ครั้นจะแต่งคนพดกพองเจ้าภาษีให้ ไปจับ ก็มักมีด้อยความอดทนชกดี  
แต่ถ่มเถียงกัน ต้องเป็นคดีขึ้นโรงศาลโดยการทำอากรภาษี จึงหา  
วิธีจะทำอย่างไรไม่ จะขอทำภาษีมพร้าว ที่ใน ส่วน ของราชฎ  
ที่เดียว เจ้าภาษีมพร้าว ๑๐๐ ละ ๒ ตั่งเพื่อง จะจำหน่ายขายให้กับ  
ผู้ที่จะทำนามนรอยละ ๕ ตั่ง จึงทำนเสนาบดีปรึกษาเห็นควรราคา  
มพร้าวปรกติธรรมดา ราชฎซอขายกัน เมื่อคราวมพร้าวชุมฤผด  
เลิกขายกันรอย ๒ ตั่ง ตั่งเพื่องกมบาง เมื่อคราวมพร้าวแพงทผด





ก็เก็บได้ บ้างกว่า ๓๐ ผล ๕๐ ผล เรียกว่าคนคอง ราษฎรจะได้ทุน  
บำรุงตนมะพร้าวให้งามดี ก็คงจะมีผลมีประโยชน์กับราษฎรมากกว่า  
แต่ก่อน ตั้งแต่มีโรงเรียนสตรีอุบลลงไป ภาษีผลมะพร้าวแต่นั้น  
มะพร้าวเป็นอันเด็ดแล้ว ให้ราษฎรที่มรดกมะพร้าวได้เงินค่าอากร  
มะพร้าวให้กับนายระวาง ๓ คน เป็นเงินตั้งหนึ่ง ตามมีบัญญัติใน  
หน้าโฉนดใหญ่เดิมของทุกปีตามรับตั้ง

หมายประกาศมาณฉนวนพลัดแต่อนแล้ว จนหักค่า บ่มโรงเรียนสตรี  
อุบล

### ประกาศ

### อนุญาตให้ทำการกับฝรั่ง

(๓ ป.ป.อ. ๒๓) ประกาศอนุญาตให้ชาวต่างประเทศรับจ้างฝรั่ง

มีพระบรมราชโองการมารพระมหากษัตริย์ตั้งหน้าท ให้ประกาศรู้  
ทั่วไป แก่ราษฎรบนครอยู่ในพระราชอาณาจักร คือชาวกรุงเทพฯ  
มหานครกิต ชาติหัวเมืองรอบขอบซึ่งจะไปมาถึงได้ ใน ๒๕ ชั่วโมงนั้น  
กิต ให้ทราบแจ้งทั่วกันว่า บดินทรมหานครใหญ่ นอกประเทศถึงด้ามเมือง  
ใต้เข้ามาทำสัญญาทางพระราชไมตรี แยกการค้าขายกับด้วยพระ  
มหานครน การหนึ่งคือตั้งสัญญาการค้าไว้แล้ว บดินทรมหานครค้าวานิช  
คนผิวขาวที่เรียกว่าฝรั่งหลายพวกหลายคน เอาเงินทองเป็นอันมาก  
เข้ามาแล้วคิดเอาเงินจกซื้อสินค้า แลหาหนทางจะซื้อจะเช่า แลจ้างคน

ฝ่ายไทย ใช้ให้เป็นครูสอนภาษา แต่ทำการงานต่างๆ พระเจ้าแผ่นดินจีนแต่เดิมนับถือมีความยินดี ว่าราษฎรฝ่ายไทยที่ยากจนจะได้ช่องเพื่อจะค้าขาย แลรับจ้างทำกรหาเงินทองเป็นประโยชน์จำเริญแก่บ้านเมือง แลการเรื่องจะให้เจ้าของที่ดินยอมให้คนนอก ที่เรียกว่าฝว่งเช่าที่ซอกที่ใด กำหนดที่กำหนดกาลเพียงไร ก็ได้มีแจ้งในคำประกาศมาก่อนในเดือนเจ็ดนั้นแล้ว ใครยังไม่ทราบนั้นก็ให้ไปตามตีหาคำประกาศที่มีในอำเภอ หรือแขวงแต่ใครๆ ที่ได้ไปก่อนนั้นเกิดแต่การที่จะรับจ้างคน พวกที่เรียกฝว่งทำการนั้น ก็ได้มีวาไฉ่ข้างในคำประกาศฉบับใหญ่ ซึ่งประกาศเข้าไปในเดือนเจ็ดนั้นแล้ว แต่ยังไม่เคยมีคนใด ครั้นเหตุอะไรมีขึ้นสักแห่งหนึ่งก็แตกตื่นตกใจเจ้าๆ กันไป ผิดๆ ต่างๆ ลอจางของคนนอกประเทศที่เรียกว่าฝว่งทำการ กว่งอยู่ ฤๅให้รักษาเขาเรือนดังของอยู่ เมื่อได้ฟังอะไรเล็กน้อยก็แตกตื่นหลบหนีกันไป ทำให้มีจางผู้ใดเลยประโยชน์ขาดประโยชน์ต่างๆ เพราะฉะนั้นจึงประกาศมาบอก เพื่อให้เขาอดค่าประกาศมีตราหลวงเป็นสำคัญ ให้เขาจริงเป็นประมาณ อย่าให้เขาค่าเล่าๆ ต่างๆ ใครๆ คือ ไทย จีน ยวน พม่า มอญ เขมร ลาว แยกมะลายู แยกจาม แลลูกหลานฝว่งประเทศเดิมทั้งปวงทั้งหญิงทั้งชาย ใครจะไปรับจ้างคนนอกที่เรียกว่าฝว่งอยู่ให้ ใช้ทำการในบ้านในเรือนในเรือ ของคนนอกที่เรียกว่าฝว่งหนัก จะรับเอาการของคนนอกที่เรียกฝว่งมาทำในบ้านในเรือนของตัวแต่ที่ใดๆ ก็ดี ฤๅจะเป็นแต่อยู่ในบ้านเรือนของตัว ไปทำการของคนนอกที่เรียกว่าฝว่ง ตามเวลาดังครุผู้ไปสอนหนังสือสอนภาษา แลคนไปรับจ้างซุกซูดเรือแลอื่น ๆ

หนักดี โปรดให้ทำหมดทุกอย่างมิได้ห้าม คนทั้งปวงที่อยากจะได้  
รับจ้าง จึงได้ค่าจ้างเป็นผลประโยชน์ของตัวเพียงชีวิตเกิดไม่มีความ  
ผิดอันใด เพราะทรงรับจ้างคนนอกที่เรียกว่าฝรั่งนั่นเอง

ประกาศมาณวันเสาร์ ขึ้นหาค่า เดือนดับเบ็ด ขึ้นโรงหนักษัตริ  
อัฐศก

### ประกาศ

ให้ชายแลรับจ้างทากวาท่อกคนนอกประเทศ

แต่ห้ามมิให้ตกใจเลาการผิดๆ

(ป.ป.๒๕) ประเภห้ามมิให้คนต้นข่าวเรื่องวิ่งไปมา

มีพระบรมราชโองการว่าพระปล้นทรูร์ดีหนาท ให้ประกาศแก่  
ราษฎร ทั้ง ไทย จีน ยวน มอญ ตาว เขมร พม่า มลายู  
แขกเทศ แขกจาม ฝรั่งเดิม ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่หัวเมือง  
ปากใต้ฝ่ายเหนือตงปอง ไห่จงทวดาครงน พระเจ้ากรุงอังกฤษ พระ  
เจ้ากรุงฝรั่งเศส แลบริเตนเจ้าเมืองอเมริกา แต่งให้ทูตคุมเครื่อง  
มงคลราชบรรณาการ เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ขอทำหนังสือ  
สัญญาค้าขาย ให้มีผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย จึงได้ทรงปฤชากับ  
ท่านเสนาบดี เห็นพร้อมกันยอมทำหนังสือสัญญา เพราะทรงพระราช



บ้าง มาเยี่ยมเยือนประเทศนั้นเอง ๆ แต่เมืองเดิมของลูกค้านั้น ๆ  
 เพื่อจะช่วยเหลือรักษาเป็นเพื่อนลูกค้า ก็นัดตั้งศัตรี ในท้องทะเลเดิมให้  
 ย้ายจากความเมื่องนั้น ๆ ซึ่งมาจากชาย ฤๅอย่าง หนังสือเมืองหนึ่งคือ  
 สัญญาว่าผูกพันรรมนคงในทางไมตรีแล้ว เรือรบเมืองของตนจะเบี่ยง  
 อาหารแต่ถึงได้ตั้งหนังสือและเข้ามา บางทีเข้ามาขอซื้อหาได้หรือช่อมแซม  
 เรือซารุดกม เพราะฉนั้นคงดำเนินไป ถ้าจะมีเรือรบตาเดียวฤๅหลาย  
 ตาเข้ามาลงเมืองสมทบปรองการกต ฤๅทอตนออกเดินตอชกต เมื่อได้ย่น  
 ขาหรือรบมาแดงกต ฤๅซรรรมนิยมเรือรบมาถ่งแดงยอมย่นบนคานบ  
 เมือง ผ่ายเมืองกตของยงรบคานบกน แต่เมื่อเรือรบมาจะ ได้ย่นเดียว  
 บนกต ย่นให้ ตนเองภาถอความคน แต่เซื่อข่าวความเล่าฤๅซบซบ  
 คาง ๆ แล้วตั้งตงใจจนวาย เล็กการซอชรายซบคณนออกที่เข่าทฤๅไป  
 มาหาคือ แต่ทำกระตาคอง ๆ ให้ขาดประโยชน์ไป จึงซอชรายกัน  
 คงชยตามปรกติเกิด ย่นให้ ตนกันให้อจนวายไปเต็มจนอย่างครั้ง  
 กอน ๆ นั้นเลย ด้วยได้ทำหนังสือสัญญาไว้แน่นอนแล้ว เมื่อจะมีการ  
 ตั้งโคชน ขนนางทงตั้งฝ่ายจะปฤกษากถากถางกันตามหนังสือสัญญา  
 แต่โดยดี จะไม่ให้มีความเคอคร อนแก่ราษฎรทั้งปวง จะทรงพระ  
 ราชดำริทรงบปลัชนปรนให้มีประโยชน์กับราษฎรในประเทศดยามอย  
 เย็นเป็นศัชทากน อนึ่งบดินฉาเงินสดตในท้องทะเลเดิมมีมากจน เพราะ  
 เมืองจีนเกิดจนวายมาหลายปี แต่ในทะเลจีนเรือรบคาง ประเทศมา  
 กระแวนระแวงมาก พวกจีนผู้รายจ่งแดนเรือมาเที่ยวปล้นลูกค้าหากน  
 ค้างกตเผ่ายไทย ทงควันศกตวันออกในปีเถาะดีปดศก ได้ไปรุดเกล้า  
 ไปรุดกระหม่อมให้กำบนหลวงออกไปตาดกระแวน ก็จับมาได้หลายตัว  
 หลายคน แต่เงินสดตยงมากอยู่ จึงทรงพระราชดำริหว่า จะตั้งเรือ

รบเรือตไฟเรือค้าขาย ไช้ บันใหญ่ขึ้นอีกหลายลำอยู่ เพื่อจะใช้ชัก  
 แล่นได้เร็วดีดี และจะบังกันเรือตระเวนฝ่ายยอนมิให้ต้องเกิน มาทำ  
 ร้ายแก่เซตวันแดนนี้ได้ เพราะได้ข่าวว่าที่แดนเมืองยอนกมดีดีดีมาก  
 พวกเมืองยอนก็จัดเรือออกถลางตระเวนอยู่ เกิดอกเรือตระเวนยอนจะ  
 ไล่ดีดีเกินเซตวันแดนยอนเข้ามา ซึ่งได้ยินข่าวว่ายอนจะคิดอย่างไรไม่  
 ทราบถนัด จึงทหารลงมารักษาปากน้ำอยู่ทุกหัวเมือง ที่กรุงจึงจะ  
 คิดของตระเตรียมการระวางไฉนบ้าง ชยยาให้ยอนคิดเกินเลยเข้ามา เมื่อ  
 ราษฎรเห็นการจัดแจงเรือรบเรือไล่ดีดีคงนี้ ก็ชยยาให้ถือเอาเดาฤ  
 กษ์จะมณฑลที่รบพุ่งกับเมืองไตไต แล้วแต่คิดหัดบหัดกถัดวิตไม่คว  
 ไม่ชยยา ด้วยคนต่างประเทศ แต่ไม่รับจ้างคนต่างประเทศ แต่ไม่ให้  
 เขาที่ชยยิตินแต่การอะไรแปลก ๆ ไป ให้เป็นเหตุที่เสียประโยชน์ตาม  
 บรรดาค่าโดย จึงท้าวมาหากินชยยาโดยปรกติเถิด จึงทำให้เต็มความ  
 ตัญญา กับถูกค่าต่างประเทศได้มาทั่วตัญญานันทุกประการเทอญ

ประกาศมาณวันพฤหัสบดี แรมเดือนอ้าย เดือนสิบแปด ปีมะโรงนักษ  
 ัตรชิวศก

## ประกาศ

ให้ตั้งอากรค่าน้ำเค็มเรียกตามเดิม

(๓ ป. ป. ค. ๒๕) ประกาศว่าด้วยกลับตั้งอากรค่าน้ำเค็มและลดค่าน้ำเค็ม)

มีพระบรมราชโองการมารพระบั้นจูลร์ดุวังหนาท ในพระบาทสม-

เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศแก่ราษฎรทั่วปวงให้รู้ทั่วกันว่า  
 ในแผ่นดินพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนทุกพระองค์แต่โบราณสืบมา ย่อมมี  
 เขียง อย่างแบบแผนตั้งให้นายอากรเรียก อากรค่าน้ำเก็บแต่ราษฎร  
 บนตาที่หาปลาในทะเลแม่น้ำคลองบ้างบาง ที่เป็นทางน้ำไหลแต่หัว  
 หนองน้ำบนดงมีในพระราชอาณาจักร โดยพิศให้เก็บตามกำหนด  
 เครื่องมือใหญ่แถมอ้อยแรงแถมอื่นต่าง ๆ กัน พักต่าง ๆ นนึ่งย่น  
 แฉงอ้อยในท้องตราเคยมีมาแต่ก่อนนแต่เดิ จ้านวนเงินค่าน้ำซึ่งนาย  
 อากรเก็บได้แล้ว แลตั้งเข้าทงพระคลังแต่ก่อนนยหนึ่งถึง ๗๐๐ ชั่ง  
 ได้ก็ มาจนต้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นน  
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเพ็ดเพ็ดนไปในการพระราช  
 กศณม เณก จึงทรงดำบทรอบว่า นายอากรไปเก็บอากรค่าน้ำ แล  
 คัดคองขายหนของคลอง บ้างบาง เป็นคองเงินให้แก่ราษฎรเป็นเจ้า  
 ของทต่าง ๆ จึงผู้ ซึ่งขอคองทงปวงนหนบคพนบดงกระบังรังเผือกกน  
 คองบ้างบางกรวมเอาปลาดกซึ่งได้ ในดงนของตัว ๆ ปลาดจะวายไป  
 มาตอดไปนทมีนทางปวงตามธรรมเนียมไม่ได้ คนที่มีประโยชน์จะ  
 เคนเรือกเคนไม่ได้ จึงทรงพระมหากรุณากับปลาดว่าเป็นสัตว์มีชีวิต  
 อย่ำให้ตองคคกขงจำตายเดย แลจะให้คนที่มีประโยชน์เคนเรือไป  
 มาได้คองไม่คองเช่นขานพนบแต่เดือก เป็นเหตุให้มีเงาะจิดาท  
 กนหนควย จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ข้าหัดวงไปเบ็ดพนบ  
 แลกระบังรังเผือกทกนหนของคอง เจ้าบงบงเป็นคอง เช่นทงปวงน  
 เดย แลห้ามปรามราษฎรไม่ให้ดงกระบังรังเผือกดงนค่อไป แล  
 ให้ประกาศแก่นายอากรว่า บัดนี้ให้เลิกการมีดงกระบังรังเผือกเดยทุก



แห่งแล้ว ตั้งแต่นั้นไปให้นายอากรเก็บค่าน้ำค่อไปแต่โดยพิศิตตาม  
 เครื่องมืออย่างเดียว อย่าตัดค่อนขายค่อไปเลย เมื่ออากรจะขาดสัก  
 เท่าไร ก็ให้นายอากรนำร่องขาดเกิดจะตให้ ฝ่ายนายอากรก็มาร้อง  
 ขาด ให้ตัดเงินอากรลงปีหนึ่ง ๓๐๐ ซึ่งได้ศ คงเงินอากรอยู่ปีละ ๕๐๐  
 ซึ่งได้ศ ครั้นภายหลังมายังทรงวังเกี่ยวจกด้วยบปค่อไป ด้วยทรง  
 แคลงว่าเพราะมีค่าน้ำคนจึงหาปถามากชน จึงโปรดเกล้าโปรดกระ  
 หม่อมอีกครึ่งหนึ่ง ให้ยกอากรค่าน้ำที่เคยเรียกได้เป็นเงินอากรเพียงปี  
 ละ ๕๐๐ ซึ่งได้ศนั้นเดียวทีเดียว เพราะว่าครั้งนั้นภาษีอากรได้ตั้งขึ้นใหม่  
 มากหลายราย ได้เก็บเงินภาษีอากรรายใหม่ ๆ นั้นมาจ่ายใช้ ในราช  
 ภารแผ่นดินแทนเงินมากกว่าเงินอากรค่าน้ำ ๗๐๐ ซึ่งได้ศ ซึ่งเด็กเดียว  
 ต้องครั้งนั้นอีกไม่ขาดจำนวนพระราชทรัพย์ ในท้องพระคลัง ซึ่งจะจ่าย  
 ใช้ราชการเลย แต่ซึ่งโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ยกเงินอากรค่าน้ำ  
 ครึ่งหนึ่ง ๓๐๐ ซึ่ง ครึ่งหนึ่ง ๕๐๐ ซึ่ง สองครึ่ง เป็นจำนวนเงินควร  
 จะได้เข้าท้องพระคลังทุกปีละ ๗๐๐ ซึ่งได้ศนั้น ก็ไม่เป็นคุณอันใดแก่  
 ดีตัววิจิตรงานล้มดังพระวอชประดังค์ แต่ไม่ได้มาเป็นคุณแก่ไหนแก่  
 พระพุทธเจ้าค่นาด้วยอากรอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นคุณแก่  
 ราชการแผ่นดินเลย เพราะด้วยเหตุที่ยกเงินอากรค่าน้ำ ๗๐๐ ซึ่งได้ศ  
 นั้น จะเป็นเหตุให้ปลาดายน้อยลงกว่าแต่ก่อนจนสักตัวหนึ่งก็หาไม่เลย  
 ราษฎรก็คงหาปลาขายเต็มมือตามเดิม ฉะนั้นผู้ใดที่แต่ก่อนไม่ได้หาเงินด้วย  
 หาปลา ครั้นเห็นว่าภาษีอากรไม่เกษจซึ่ง ก็มาหาเงินด้วยการหาปลา  
 มากชน จนปลาดเหลือราษฎรกินในประเทศนั้น ต้องมันทุกไปขายเมือง  
 อื่นหลายตำตำบาททุกปีก็อีก ไม่เห็นว่าเป็นคุณแก่ดีตัววิจิตรงานล้มดัง

พระราชประสงค์เลย แต่เพราะเด็กค่าน้ำเตียนหนัก ไม่มีความเจริญแก่  
 พระตั้งตำแน่งในการเล่าเรียน ฤๅจักษุหารเจตยถานจะได้สร้างฎา  
 บัญญัติธรรมใหม่ทำให้ดีฎาอย่างไรด้วยเด็กค่าน้ำเตียนหนักหาไม่เลย เมื่อ  
 พระราชบัญญัติห้ามไปแต่ก่อน ไม่ให้ บัณฑิตกระบังรังสีอกในคตองเงิน  
 เข้างบางนหน ธรรมเนียมเด็กค่าน้ำเตียนหนักทีเดียว ไม่มีใครรับเป็นชระ  
 เอาใจได้ในกัรทราชฎาหาปดา แดกราบทศด้วยถารันนเดย แดง  
 พงกฐาเจ้ามาวณายกมาเดยเห็นแก่เจจจนมตนาย ทมกาดงมบนคาคักค  
 ใหม่หนงดีไป กงเจาเมอง กรมการเขาดวง เขาหวย หนงคตองบง  
 บางแถว กับคกระบังรังสีอกขายคตองชายหนงแก่กนเหมือนอยาง  
 กอน แดงกเอดผลประโยชนทกนไว ไตน ใให้แก่เจจจนมตนาย  
 ของคจ ๆ ทเหนงดีไปหวงหวยหนงคตองบงบางไว ไตควไ้ ผล  
 ประโยชนอะไรก็ไม่ได้เขามงในหดวง พระราชบัญญัติก็เป็นอนดบดง  
 ไป พระประสงค์ก็ไม่ได้เรทช แต่เมื่อโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้  
 ยกค่าน้ำจะให้เป็นประโยชน์แก่ดีดจติจถาน ก็ไม่ได้เป็นคุณแก่ดีดจ  
 ติจถาน เห็นเป็นคุณมากแต่แก่คนฆ่าดีดจหาปดาให้ ได้ทำกนเหมือน  
 เป็นไทยแก่คจ ไม่ต้องเสียจอนช่วยราชการแผ่นดิน เป็นศุขดีเดีย  
 กว่าคนทเถยชวตริด้วยสัมมาอาชัพ คือทำนาแต่ทำไรทำสวนนนี้เดีย  
 ชก แดงพอกทหาปดาได้รับผลประโยชน์กษาศิอกรทศคจจจะคอง  
 เสียถึงปีละ ๗๐๐ ชงได้ค ๆกับ นนไป แต่ในหดวง ดงนมา หลายมี แถว  
 ก็ไม่ได้นามักตัญญูพระเศชพระคุณ มาทวาราชการหหลวงพระเศช  
 พระคุณในหดวง ใให้ปรากฏเห็นประจักษ์เฉพาะแต่เห็นนแต่ดีกอยาง  
 หนงเดย ครนมาดงแผนคนประจุนน ทำนเดยนาบคมี ใหญ่ คือส้มเตจ

เจ้าพระยาองค์ใหญ่ ดมเด็จพระยาของคณอย แต่เจ้าพระยาศรี-  
 ตรีวงษ์เป็นประธาน เมื่อจัดแจงราชการแผ่นดินปลูกษาพร้อมกันเห็น  
 ว่า อากรค่าน้ำซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เด็กเล็ก  
 ไม่เป็นคุณประโยชน์อันใดแก่สัตว์วิธาน ไม่เห็นเป็นคุณความจำ-  
 เริญแก่พระพุทธรูปสักคน แต่ไม่เป็นคุณเกื้อหนุนราชการแผ่นดินแต่สัก  
 อย่างหนึ่ง ราษฎรก็ลำบากมากจน ปลดกักตายนากยิ่งกว่าแต่ก่อน  
 เสียอีก จึงพร้อมกันกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอให้เรียกค่าน้ำคั้น  
 มีขึ้นตั้งเท่าตามอย่างโบราณ จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า ซึ่งพระบาท  
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เด็กอกร  
 ค่าน้ำเสีย ๗๐๐ ชั่งเด็คนั้น จะให้เป็นคุณแก่สัตว์วิธานนั้นไม่สม  
 พระราชประสงค์ ปลดกักตายนากอยู่อย่างนั้นเองจริง แต่ซึ่ง  
 ทรงห้ามมิให้ราษฎรปิดกระบังรังเผือก ปิดพนบตัดตอนชายห้วย  
 หนองคูของบางแ่งกั้นนั้น ยังทรงเห็นเป็นการชอบอยู่ เพราะว่า  
 เมื่อให้เด็กกรกระบังรังเผือกเด็คนั้น ปลดกักตายนากในน้ำทั่วไป  
 ไม่ขัดขวางตามประโยชน์ของสัตว์ แต่ประสงค์ของคนอยู่ในที่ทอง  
 คนลู่ที่ไซเรือจะไปมาได้ โดยง่ายตามปรารถนา จึงได้ทรงยอมให้คน  
 เรียกอกรค่าน้ำแต่ราษฎรท้าวปลาตามพดศเคืองมอทดองแดง เป็น  
 จำนวนเงินขึ้นทูลของพระคลังแต่เพียง ๕๐๐ ชั่งเด็คนั้น สำหรับใช้จ่ายใช้  
 ราชการแผ่นดิน แต่ห้ามมิให้นายอกรแต่ราษฎรปิดกระบังรังเผือก  
 กั้นพนบตัดตอนชายห้วยแม่น้ำลำคลองที่เป็นทางน้ำไหล ที่เรือราษฎร  
 ไปมาได้นั้น ไปห้วงกั้นเอาเป็นอาณาประโยชน์ของตัวแต่ผู้เดียว  
 ของลำคลองที่เขาทุ่งเขานาเมื่อครั้งนั้นมาก เรือราษฎรไปมาได้มิให้

นายฮากวหองห้าม ให้ราษฎรหากินได้ทั่วกัน เมื่อนาดคดองแห้ง  
 เป็นตอๆ เหมือนอย่างหนอง เรือไปมาไม่ได้แล้วกับหนองแห้งใน  
 ท้องทุ่ง ให้นายฮากวรักษาเป็นของนายฮากวทำไปตามเดิม ขอให้  
 ราษฎรบ้างอาจแลงักตอมทำปลาในหนองใหม่บ้าง แลแต่คดองแห้งเป็น  
 ตอๆ ซึ่งเป็นของนายฮากวเป็นอนชชาติ ถ้าราษฎรจะหากินก็ให้ว่ากับ  
 นายฮากว ๆ จะยอมให้ก็ได้ ไม่ยอมให้ก็ได้ อนึ่งถ้าแม่น้ำใหญ่ถึง  
 รุณาคคแห้งเป็นห้วงเป็นตอๆ เหมือนอย่างตมแม่น้ำเมืองจพนบุรีนั้น  
 คงเขมแม่น้ำเหมือนน้ำไม่แห้ง เพราะตลอดไปถึงบ้านเป็นอนชมาก  
 จึงห้ามมิให้นายฮากวแลราษฎรหวงห้ามไว้แต่ผู้เดียว ให้ราษฎรได้  
 หากินได้ทั่วกันเหมือนแม่น้ำไหลอยู่เป็นนิตย์ ให้นายฮากวแลราษฎร  
 ประพฤติตามพระราชบัญญัติที่จำนวนใหม่ดังนี้ ครั้งแรกห้ามในดิน  
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผู้ไปตรวจตราทุกปี  
 อยากรให้ มีบิดกระบังรัง เสือกตัดตอขายดิบไป อนึ่งเจ้าพระยาศรี-  
 สิริวงษ์ สมันตพงษ์วิสุทธิมหานรเศรษฐีในคมนา ที่สมุหพระกระดาใหม่  
 คาริหารรอบคอบแลตรวจตราพระภรรยาว่า อย่างธรรมเนียมเก็บ  
 ค่าขึ้นเก็บกำหนดไว้แต่ตั้งเพื่องเดิมเข้าไปหมดนั้น ชาวนาทุ่งนาหว่าน  
 นาคโคเดียวเปรียบบนปากน้ำฝางลงยกลงถึงดงอย่าง คือเขานาทุ่งมี  
 ราคาน้อยกว่านาสวน แลต้องเสียเดิมเข้าไปตามจำนวนนาในตราแดง  
 ไม่ได้ลดหย่อนผ่อนเสียแต่ตามที่ใดตามฝางเขาเห็นอยู่ดงนาสวน ครั้น  
 ตรวจเมื่อฝนแดงฤนามาก ราษฎรชาวนาทุ่งจึงมาร้องทุกข์ต่าง ๆ  
 เนื่อง ๆ ถ้าแผ่นดินพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้  
 ลดค่านาทุ่งที่ดงเสียตามกำหนดจำนวนในตราแดงทั้งปวงนั้น ดง

ไร้ตะเพียงให้เก็บแต่ไร้ตะดั่งเท่านั้น จะควรียงน้ก ตามแต่ทรงพระ  
 มหากรุณาโปรด จึงทรงพระราชดำริเห็นชอบ ทรงยินดีด้วย แล้วมี  
 พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมดำรัสฯ ดั่งให้ลดค่านา  
 ท่งนาโคดง คงเรียลแต่ไร้ตะดั่งเดิมต่อไป ตั้งแต่เดินนาในคันมีเกาะ  
 สี่ปลัดก่นนั้นมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดดลยอกพระราชทานให้แก่ราษฎร  
 ชาวนาท่งท่งปอง ไร้ตะเพียง ๆ คิดเป็นเงินดั่ง ๕๐๐ ชั่งเล็ก เป็อันใช้  
 แทนเงินค่านาที่เรียกช่นแต่ราษฎรที่หอบดา ยกมาพระราชทานให้แก่  
 ราษฎรที่ทำนาเคียงชิดคร โดยชอบธรรม บัดนี้ ราษฎรก็มีความยินดี  
 ว้พระเดชพระคุณจึงได้นำเขาเขาเปิดอกมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย  
 ตามมากแล่นช้อยล่สมควรกับกำลังเป็นเข้าเปิดอกดั่ง ๓๐๐ เกวียนเล็ก ๆ  
 เป็นความชอบของราษฎรชาวนา ทรงรักพระเดชพระคุณน่อยุ่แต่  
 จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาราชประดิษฐ์ เจ้ากรมพระคลัง  
 อดิศัย คุมผ้าห่มผ้านง ช่นมาพระราชทานกับราษฎรชาวนา ที่ได้  
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ได้ถวายเขาเปิดอกคนละเดกเด่นช้อยนั้น เป็น  
 รางวัลคนละด่ารับ แต่ถือให้ร่นแฉวนเขาเปิดอกของราษฎร ทมอบให้  
 ให้เจ้าเมืองกรมการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น เจ้าเมืองกรมการ  
 ไม่ได้เบียดบังไว้ ได้นำมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแล้ว แต่ซึ่งจะ  
 ได้พระราชทานกับราษฎร โดยเป็นของตอบแทนนมนใด แต่เขาเปิดอก  
 ซึ่งราษฎรทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดงมานั้น ได้โปรดเกล้าโปรด  
 กระหม่อมให้เจ้าพนักงานรับรักษาไว้ สำหรับจำหน่ายในการพระราช  
 กุศล เป็นเข้าสำหรับทรงบาตรพระดั่งฆด้ามเนรแต่เดียงพระดั่งฉด้น

ตามเคยบ้าง จำในโรงพระราชทานเตียงพระดังสมเด็จพระ ยาจก  
 อรรณพคนทราพิการ แคนคนไข่มารักษาตัว แกราชฎาทรับพระราช  
 ทานในโรงทานเป็นนิตยทุกวันบ้าง แลส่วนพระราชกุศลนั้น ๆ ทรงพระ  
 กรุณา โปรดพระราชทานชื่อก็ค มาเป็นของตอบแทนแก่ราชฎาราชวณา  
 ผู้เป็นเจ้าของเขาเปิดอกทั้งปวง จึงชนชนมยนี้รับส่วนพระราชกุศล  
 แลจริงมีจิตรคิดดีกับคุณหมอนกคิดทคนได้ทำเองทุกคนเกิด แล  
 จะกล่าวหาว่า มาหากินให้มีผลประโยชน์เจริญศุขสวัสดิ ในชนวัน  
 ละก็มาคิดที่จะเป็นคุณแก่ตัว ในชาติมาทวทุกคนเทอ

อนึ่งทรงพระราชดำริห์ ด้วยกำลังพระมหากรุณาจะทรงกำหนดคว  
 น้ำสามพิศดเครื่องมือ แลพิศดเก็บคดาดตีพิมพ์เป็นแบบเดียวกันแจก  
 มาให้ทราบทั่วกัน เพื่อจะมีให้นายออกกรค่านี้ แลถ้านนคดาดน้อย  
 เก็บเงินกำหนดได้ แลการครั้งนี้ยังไม่ทันจะจัดแจง แลจึงจะแจก  
 มาครึ่งหนึ่ง ให้คอยฟัง อนึ่งถ้ามีชาเจ้าว่าน้อยได้ ดังกของล้มกับผู้  
 ร้ายดังได้โคกรบือ ล้มคบชกษณนี้ของผู้ใดใดในคังเช่นเป็นมา  
 กอน ก็อย่าให้ราชฎารนี้ทนความลำบากยากอย่างก่อนเคย จึงมา  
 พ้องแก่ผู้รักษาเมืองกรมการให้ชำระให้ ถ้าไม่ชำระ ไม่บอกดังก็ให้  
 รับผิดชอบไปยื่นเรื่อง รวดร้องทุกช ที่กรมตอม พระราชวง ณกรังเทพมหา  
 นคร โดยเร็วเทอญ จะทรงพระมหากรุณา โปรดชำระให้ ให้ ได้ทำไร  
 นหาหาเขาขายแก่ถูกค่าทั้ง เหน้ประเทศนอกประเทศให้เป็นศุขด้วย

ประกาศมาณวันอาทิตย์ ขึ้นห้าค่ำ เดือนสิบสอง ปีมีโรงนัก  
 ษัตริย์ศก

# ประกาศ

ใหญ่ ทเกรงว่าบมเส่งเขาจะแพงกให้ ซอเขาใจ

(( ๓ป.ป.ก. ๔๒ ) ประกาศเตือนสติ ซอข้าชายข้า )

มีพระบรมราชโองการมาพระบมจรวรดิรดีหนาย ประสงค์แก่ชา-  
 ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎรอยู่ในกรุงนอกกรุงทั้งปวงให้ทราบทั่ว  
 กันว่า ในบมโรงเรียนอักษรศึกษานานาชาติ เขาในนามของบรมชนก  
 ชาติบด จมเต่ากว่าไปถึงคนต่างประเทศ ๆ จอเรียกบมเขามาซอเขา  
 มาตามยหลายได้บมหนักเขาในกรุงออกไปมากแล้ว บมราคาเขาก็  
 ขึ้นไปเพราะตบถนซอตนกนชาย ฝ่ายเรอตกค่าต่างประเทศก็ยังมีเขา  
 นามากเพื่อจะซอเขาออกไปไม่น้อยตั้ง ถ้าบมบมเส่งนักษทรนพคกฝน  
 งามคอบเหมือนนอย่างบม เขาก็จะไม่ซอตนแกพลเมืองฝ่ายไทย ถ้าฝน  
 ไม่งาวดีเขาก็จะซอราคาแพงมากไป เพราะฉะนั้นชาราชการแลราษฎร  
 ผู้ใด ๆ ซึ่งไม่ได้ทั้งนาถามเขายแต่บม จะซอซอไม่กอบซอมีในปี  
 บมเส่งนพคกน เมอถอวลาบใหม่เขาจะแพง กให้เรจคซอเดยโดย  
 เรอแต่เรอจะถอถอยนให้กอการจะซอโดยซอจะดี ถ้าบมใหม่ฝน  
 งามคอบเหมือนนอย่างบม เขาก็ได้ ซอใจก็จะไม่เลงเปลา ให้จา  
 หนายไปแกตคาคาดีเขวชายแล้วซอเขาใหม่คอบไป จมรับซอเขาเก็บ  
 ไว้ใช้กันแต่เมื่อเขายังไม่แพงนถ อยาไปตบถนซอเมื่อฝนแดงเมื่อ  
 เขาแพงดังแต่ก่อนเดย อนึ่งผู้ทเกยจครันไม่ได้ทานาซอเขาเขาก็ถ  
 ซอแต่จะให้ราคาเขาถอถอยเดมอไป ราษฎรททานาถาชายเขาได้

ราคาถุกักไม่สู้กับแรงเหวี่ยง ก็จะทำถอยทิ้งไว้หน้าไปทำการอื่น ๆ  
เดียว เพราะฉนั้นจึงทรงพระมหากรุณาโปรดให้ราษฎรชายเข้าแก่คน  
นอกประเทศ เพื่อจะให้ราษฎรได้ผลประโยชน์ตามสมควร  
ประกาศมาณฉันทิตย ขึ้นเก้าค่ำ เดือนยี่ ปีมะโรงนักษัตรชวศก

### ประกาศ

ให้ ใช้เงินเหรียญชนิดที่ ๑

((๓ ป.ป.ก. ๔๓) ประกาศให้ใช้เงินเหรียญชนิดที่ ๑.)

มีพระบรมราชโองการมรพระมหันตบุรดีรัตนาท ให้ประกาศข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แต่ผู้ดำรงราชการเมืองกรมการ แต่บันดาราษฎร ไทย จีน ยวน มอญ ดาว เขมร พม่า มลายู แดคนเชื้อฝรั่ง โปรตุเกสเดมิ แดคนเชื้อแขกเทศแขกจาม ทุกชาติทุกภาษาทั้งปวง ซึ่งเป็นพลเมืองอยู่ในกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ นหินทรายุทธยา แดแขวงหัวเมืองซึ่งขึ้นกับกรุงเทพมหานครให้รู้จักด้วยตั้งแต่เชยอน โฉมรังเขามาทำหนังสือสัญญาแล้ว มาจนถึงเดือนชวยมีมีโรงนักษัตรชวศก มีเรือสินค้าต่างประเทศเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานครถึง ๑๕๓ ลำ เรือสินค้ากรุงเทพมหานครกักแต่ออกไปค้าขายเมืองต่างประเทศถึง ๓๗ ลำ มีแต่เงินเหรียญเข้ามาซื้อสินค้าต่างดะดของหม่นบ้าง หม่นหม่นบ้าง ห้าพันบ้าง เงินเหรียญจะใช้ซื้อ



ดินค้ากับตุ๊กตาที่นครกรุงเทพมหานครก็ไม่มีผู้ใดจะรับเอาเงินเหรียญไว้  
 ด้วยการไม่เคยใช้มาแต่เดิม นายห้างอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกัน ซึ่ง  
 เข้ามาตั้งค้าขายอยู่นครกรุงเทพมหานคร ต้องเอาเงินเหรียญเข้าไปวาง  
 ซ้ำงในคลังมหาสมบัติทั้งเงินตรา ก็ได้โปรดให้เจ้าพนักงานรับช่วย  
 ทำให้ โดยทรงพระมหากรุณากับตุ๊กตาพานิชทั้งปวง มิได้คิดที่จะ  
 เอาเสียดังไรแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง เงินที่ตุ๊กตาเข้าไปวางท่าหักไว้ซึ่ง  
 ฤๅมาถึงถึงนั้น เป็นค่ากันเดียวสิ่งหนึ่ง ได้เอาเนื้อทองแดงออกเคี้ยว  
 ตามบาท ลูมเพลิงไปเสียบาทหนึ่ง แต่เนื้อทองแดงที่ได้ออกไว้ได้  
 ตามบาทหนักพอคุ้มกันกับทองหนักชั่ง เธอมาแดงเงินให้หาเงินได้  
 บริสุทธิ ไม่มีเสียดังไรเลย แต่ตุ๊กตาเอาเงินเข้าไปวางท่าหักไว้ทำไป  
 แล้วถึง ๒๖๘,๘๒๗ เหรียญ เงินยังคงอยู่ข้างนอกอกหักหลายหมื่น  
 เหรียญ ตุ๊กตาเอาเงินเข้าไปวางท่าหักแล้วจะเร่งเอาเงินตราออกมาขอ  
 ดินค้าโดยเร็ว เจ้าของเงินหลายรายต่างคนกับถนอมจะเอาเงินถนอม  
 ซ้ำงทั้งเงินก็มีน้อยคิดว่าตามเคยใช้ แต่หาหนึ่งทำได้แต่จนกระทั่ง มีนาย  
 เตาอยู่ดีนายทำได้แต่จนกระทั่งได้ การทำพดลวงดีตราหนักทำ  
 ด้วยเครื่องมือไทย ไม่ได้ทำด้วยเครื่องมือเหมือนอย่างชาว  
 ประเทศยุโรป การจึงหาไม่ทันใจตุ๊กตาทั้งปวง ครั้นจะหาคนซึ่งเงิน  
 ทำให้มาก คนที่หาเงินได้หนักถนอม จะให้ ได้การเร็ว ๆ ก็ไม่ได้ ด้วย  
 แต่ก่อนทำให้แต่การในหลวงไม่ได้ทำการมากเหมือนครั้งนั้น จึงมีคัมภีร์  
 ผู้ว่าการแทนกงสุลอังกฤษทำหนังสือขอทอดเกล้าทุกกระท่อมถนอมว่า  
 ตุ๊กตาพานิชทั้งปวง เอาเงินเข้าไปให้ทำแล้วไม่มีใครจะไต่เงินตราออก  
 มา บัญการในทางค้าทางขาย ขอให้ประกาศให้ ใช้เงินเหรียญกัน

เสียในบ้านในเมือง จะไม่ไต่ยากลำบากแก่ลูกค้าทั้งปวง แดเงินซึ่งจะ  
 ไซ้ขึ้น ถ้ามากกว่าสิบชั่งขึ้นไปจะขอให้เงินเหรียญ ถ้าต่ำกว่าสิบชั่งลง  
 มา ผู้รับเป็นราษฎรดูค่าบ้านนอกไม่รู้จักเงินเหรียญจะให้เงินตรา  
 บาท แดแต่ก่อนผู้ทมิเงินเหรียญมาแลกเอาเงินบาทไปแลกกันข้าง  
 นอก คิดเหรียญละหกสิบถึงเจ็ดสิบบ้างก็ ที่เงินเรียกว่าหนึ่ง เงินร้อย  
 เหรียญได้เงินบาทสองชั่งค่าจึงตามบาทสองลี้ดี้ เข้าไปทำในพระ-  
 คตถึงเงินร้อยเหรียญได้เงินบาทสองชั่งค่าจึงตามบาท มีคนแบดขอให้  
 แดใช้กันครึ่งหนึ่ง เงิน ๑๐๐ เหรียญจะขอเงินแต่สองชั่งค่าจึงถึง จึง  
 ทรงพระราชดำริเห็นว่าเงินเข้ามาในบ้านในเมือง ก็มีคนกับแผ่นดิน  
 เป็นอันมาก ด้วยราษฎรจะไต่มีทรัพย์เงินทองบริบูรณ์ขึ้น แด  
 แผ่นดินเมืองจัน เมืองพราหม เมืองเขลเทศ แดกมตยา เมืองพม่า  
 เมืองมอญ ทศกัณฑ์ชาวสยามไปค้าขายถึง ก็ได้ใช้เงินเหรียญกันทั้ง  
 ไปแสด แต่เมืองสังขต เมืองถลาง เมืองพังงา เมืองศกตทง เมือง  
 ศกตปจ ซึ่งชนกับกรุงเทพมหานคร ทศกัณฑ์ถึงกันกับประเทศทชนแก  
 อังกฤษ ก็ใช้เงินเหรียญอยู่บางหนหนแล้ว แดที่กรุงเทพมหานคร  
 ทุกอันนดูค่าพานิชเข้ามาค้าขายจำเรียมมากชนกว่าแต่ก่อนหลายสิบ  
 เท่า ควรที่จะให้ใช้เงินเหรียญกันได้แล้ว ถ้าดูค่าพานิชแดราษฎร  
 วิกจะไซ้ เงินเหรียญกันก็ตามใจเถิด ชยาคัดเดียวจะมีโทษเพราะไซ้  
 เงินเหรียญ แต่ให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติคิดอ่านกันดีให้คก  
 ลงจะไซ้กันอย่างไร จะรับเงินภาษีอากรที่ตั้งอย่างไรจึงจะสัมพันธ์  
 การ เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติได้ประชุมปรึกษากัน มีพระเจ้า  
 ดุกยาเซอ กรมหมื่นวิศิษฎ์นรินทรภาธร เป็นประธาน พระยาราชภักดี

พระยาพิพิธโกศ พระไชยศัสมบดี พระศรีไกรธาดา พร้อมกันเห็น  
 ว่า ซึ่งมีคืบแบดว่า การแทนกงช้นซึ่งถฤษ ทำหนังสือทูลเกล้าทูลกระ-  
 หม่อมถวาย ขอให้ประกาศให้ไซเงินเหรียญช้อสินค้าได้ เงินเหรียญ  
 ร้อยหนึ่งจะแลกเงินตราบาทต้องซึ่งค่าตั้งกึ่งนั้นชอบอยู่แต่ ถูกค่า  
 จะไม่ได้ บ่อยการช้อขาย เพราะการรทจะแลกเงินบาทไม่ทันการ แต่  
 เงินเหรียญทกอนนั้นเป็นด้ามอย่างด้อย่างๆ หนึ่งเงินที่ใหม่ยังหนักคงเดิม  
 เหรียญละเจ็ดดั่งต้องต่างศอยกม อยางหนึ่งเงินทเก่าแล้วเบาหย่อน  
 ตาซ่งไป เหรียญละต่างคืบมา ครึ่งตดั่งคกมอยางหนึ่ง เงินที่เข  
 ไปในแผ่นดินเมืองจีนแล้ว นายห้างคตรายทยอยเขนไป ดังที่แตก  
 หักเป็นเงินช้อยกม การเป็นคตงจะนับเหรียญ ๑๐๐ หนึ่งเป็นเงินต้อง  
 ซึ่งค่าตั้งกึ่ง ก็จะได้แก่งแย่งเทียมไม่คตงคกม ถ้าเจ้าภาษินาย  
 อากรถูกค่าพานิช ราชฎาทองปองทช้อขายได้เงินเหรียญได้ จะเอาเงิน  
 เหรียญเข้าปดั่งเป็นหวดงแทนเงินภาษ้อากร ฎาจะแตกเปิดช่นเอาเงิน  
 ตรามมาใช้ด้อยบ่าง ชาวพระคตงมหาตมบดีจะขอเอาเงินช่งเงิน แล้ว  
 จะหักเอาเป็นค่าฎญเพลิงค่าถ่านช่งตะตาดตั้งดั่ง คงให้เงินตราดืบแบด  
 ค่าตั้งด้ามบาทดั่งตั้งเหมือนช้อยางเคยทามาแต่ก่อน ถ้าเจ้าพนักงาน  
 พระคตงมหาตมบดี จะจ่ายเงินเหรียญให้ ก็จะคิดคตงฎญเพลิงค่าถ่านให้  
 ซึ่งตะตาดตั้งดั่งเหมือนถนกับทรมได้ ซึ่งถูกค่าพานิชแต่ราชฎาทอง  
 ปอง จะช้อขายไซเงินเหรียญกันช่างชอกก็ตามใจ แต่ให้คิดด้าม  
 เหรียญเป็นเงินตราค่าตั้งบาท ซึ่งหนึ่งเป็นเงินเหรียญดืบแบดเหรียญ  
 เงินตราดืบช่งเป็นเงิน ๕๘๐ เหรียญ เห็นว่าไม่ได้เสียรัตเดียวเปรียบกัน  
 นี้ก็ ทั้งเจ้าชองเงินเหรียญเจ้าชองเงินบาท ถ้าเงินบาทตราช่งแต่เงิน

ย่อยจนนับเป็นเหรียญไม่ได้ ก็ให้ชั่งตามพิกัดคชเงินชั่งหนึ่ง หักค่า  
 สร้อยเพ็ญค่าถ่านแล้ว คงให้เงินตราดิบแปดตำดั่งตามบาทตำดั่งตั้ง  
 นี้ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมดำรัสตั้งว่า ซึ่งปลูกษาพร้อมกัน  
 เห็นคชนชอบอยู่แล้ว ให้ประกาศชักค่าพานิชราษฎรทั่วทุก ว่าตาม  
 ใจจะใช้เงินเหรียญแทนทอง เมื่อเจ้าภาษี นายอากรเรียกภาษีกับ  
 ราษฎรได้เป็นเงินเหรียญ จะเอาเงินเหรียญเข้าไปส่งพระคลังมหา  
 สมบัติ เจ้าพนักงานจะขอเผ่าเงินชั่งเงินตามอย่างเคยแต่เปลี่ยนกัน  
 แต่ก่อนแล้วก็จะรับ

ประกาศมา ณ วันพุธ ขึ้นสิบสองค่ำ เดือนยี่ ปีมะโรงนักษัตร  
 อัฐศก

## ประกาศ

มหาสังกรานต์ ปีมะเส็งนพศก

((๓๒.ป.ก. ๖๑) ประกาศสงกรานต์ ปีมะเส็งนพศก)

มีพระบรมราชโองการมาพระบรมชูลงรู้ถึงหนาท ให้ประกาศแก่  
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และราษฎรในกรุงเทพฯ ให้รู้ทั่วกันว่า  
 ในปีมะเส็งนักษัตรนพศกนี้ ณ วันเสาร์ เดือนห้า แรมสี่องศา เป็น  
 วันมหาสังกรานต์ วันอาทิตย์ แรมสามค่ำ เป็นวันเนา วันจันทร์ แรมดีค่ำ  
 เป็นวันเถลิงศก เป็นวันนักษัตรฤกษ์พิเศษดีเพียงสามวัน ให้ข้าราชการ

ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรในกรุงนอกกรุงทำบุญให้ทานในเขต มหา  
 ลิงกรานนี้ เหมือนอย่างเคยทำมาแต่ก่อนบิณฑังนพคณ พุทธศั  
 ราช ๒๕๐๐ นับตั้งแต่วันเสาร์ เดือนหก แรมค่ำหนึ่งไปเป็นปกติเจ็ด ใน  
 ราชกวดประจวบนั้น มหาศักราช ๑๗๗๖ จุฬศักราช ๑๒๓๗ ตั้งแต่วัน  
 อาทิตย์ เดือนห้า แรมสี่ค่ำไป บิณฑังนพคณแต่อาทิตย์ จรม  
 ธิยศวรครองหนงในเดือนสิบต้นเดือน จรมจันทร์ปราศาคองหนงใน  
 เดือนกลางเดือน ถนวันเสาร์ เดือนห้า ฆนด้ามควนหนง วันพท  
 เดือนสิบ แรมสิบสามค่ำ วันหน้า เบนวันทอณาพระพทตติยา  
 ประกาศมาณวันพท เดือนสี่ แรมสิบห้าค่ำ บิณฑังนพคณ  
 ฐศก

### ประกาศ

ผู้ทเรงว่าเขาจะแพงในกลางบิณฑังนพคณ  
 แดงมือทำนาไว้

(๓ ป.ป.ก. ๖๓) ประกาศตักตอมร้องชื่อข้าวขาวข้าวในมีสะแสง

มีพระบรมราชโองการมารพระบิณฑังนพคณ ให้ประกาศ  
 แลราษฎรให้ทราบทอณาว่า เมื่อบิณฑังนพคณนั้นฝนต้นบิณฑังนพคณ  
 ปรกติ จึงได้ทเรงว่าฝนกลางบิณฑังนพคณ ราษฎรจะตักนพคณชื่อเขารวา

เขาจะแพงขึ้น ราษฎรที่ยากจนจะได้ความลำบาก จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ บิดเขาเสียแต่ต้นมือ มิให้คนนอกประเทศซื้อเขาบันทึกออกไปนอกพระราชอาณาเขต ตั้งแต่เดือนห้ามาจนถึงเดือนเก้า ครั้นเห็นฝนกลางปีตกมากบริบูรณ์ เขารวมตัวกันทุกตำบลแล้ว จึงให้ บิดเขาจำหน่ายขายไปนอกประเทศ เพื่อจะให้ชาวต่างชาติไม่เกลียดชังทั้งกวตนาเสีย แต่จะได้ มีน้ำใจจำหน่ายให้มาก แต่ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกค้าต่างประเทศ เพราะเป็นหมู่เหมือนกัน ความเห็นเจ้าภญาไปถึงคนต่างประเทศ ๆ จึงได้จัดเรือเขามาซื้อเขาในกรุงเทพมหานคร บันทึกออกไปมากหลายลำ แต่เด็กซื้อเขาทั้งสาม เป็นเขานาดอน เขานาเมืองเพชรบุรี เขาหางมา ด้วยเห็นว่า เป็นเขาอย่างดี แต่เขานาทางนั้นได้ ซื้อขายกันอยู่แต่ในประเทศนี้ โดยมาก ครั้นปลายปีมีโรงฮู้อัก ตั้งแต่เดือนตุลาคมจนถึงเดือนห้า คนเดือนฝนตกชุกมากนั้นก็ผลปรกติ ควรจะเกรงว่ากลางปีฝนจะแดง ครั้นจะประกาศให้ บิดเขาเสียแต่บัดนี้ ลูกค้าต่างประเทศก็ขงนยมนินต จะซื้อเขา คนที่ขายเขาก็งกาดงที่จะยงนตได้ของขายไม่วางลง ราคาเขากงนยงนไม่แพงนัก ยังไม่มีเหตุที่ควรจะห้าม จึงยอมให้ ได้ ซื้อขายกันอยู่ยังไม่ห้าม ถ้าใครกล่าวว่าเขาจะแพงในกลางปีเพราะเหตุว่าฝนจะน้อย ก็ให้รับซื้อเขาได้ ให้พอแต่เมื่อเขายังถูกอยู่ ฝ่ายชาวอนาดำ ก้อย่าประมาณ ที่ได้ไปเป็นทูลมที่เดนมินาในฝนต้นมือพอจะทำงานได้ ให้รับจัดแจงลงมือทำงานทำเขาหางมาเข่าไร้งงไว้ ให้จงมากแต่ใน ต้น ถู ฝนเมื่อกลางปีฝนไม่แดงเหมือนปีหลัง เขานาดอนนาทุ่งจะได้ผลบริบูรณ์ เข่าหางมาที่ทำได้จะเป็นสินค้าขายแก่คนนอกประเทศ ได้

ราคากว่าเข้านำทั้ง ถ้าเมื่อปลายปีฝนน้อยไปจึงจะให้ปิดเข้า ห้ามมิให้จำหน่ายออกไปนอกประเทศ เพื่อจะให้ราษฎรทั้งปวงไม่ได้ความเดือดร้อนขัดสน จะได้เป็นสุขต่อกัน

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมเส็งยังเป็น  
อิศรศก

## ประกาศ

### ให้ราษฎรซื้อข้าว

(๓ ป.ป.ธ. ๒๐) ประกาศเดือนให้ราษฎรซื้อข้าว)

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ข้าราชการ แลราษฎรชาวพระนครแลชาวออกกรุงทั้งปวงให้ทราบทั่ว บัดนี้ฝนตกแล้งแล้งแล้ว ฝนก็งามคืออยู่ กตัตแต่ฝนจะมากเกินไปเดี๋ยอีก ทรงกำหนดไว้ว่า ถ้าฝนงามจนเดือน ๓๐ แล้ว จะโปรดเปิดให้ตั้งค้าซื้อข้าวออกไปจำหน่ายนอกประเทศ เมื่อเปิดแล้วราคาข้าวจะขึ้นไป เพราะฉะนั้นใครที่จะใคร่ซื้อข้าวด้วยราคาถูก ๆ ก็ให้รีบซื้อหาเก็บไว้ใช้ด้วย ถ้ามักเห็นซื้อใช้ด้วย เมื่อเปิดเข้าวออกนอกประเทศแล้ว ก็จะได้ขายเอากำไรอย่าเสียตายเงินทุนกดตัวเขาสุเคย รีบซื้อไว้เดี๋ยเมื่อราคาเขายังไม่ขึ้นไม่ซื้อแล้วถ้าวราคาเขาขึ้นไปเพราะเปิดเข้าวออกนอกประเทศ ก็อย่าบ่น

เขาในหลวงว่าทำให้ราคาข้าวแพงขึ้น เพราะในหลวงทรงพระเมตตา  
กรุณาแก่ชาวนาจะได้ขายข้าวได้ราคาไม่ทิ้งนาเสียไปทำกรอื่น ๆ แต่  
แก่คนนอกประเทศก็ เป็นมนุษย์เหมือนกันให้ ได้เข้าไป กิน โดย ด้ดวก  
ตามกาดังทรพยของเขา เพราะฉนั้นจึงเตือนชาวในพระนครที่ไม่ได้  
ทวนาขอเขาเขาก็มนรปชยเขาได้ อย่าตองเสียเงินมาก เมื่อเขาชน  
ราคา ญาอย่าให้ตองอาชปากเคย

ประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนแปด ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะโรงนักษัตร  
อิศรศก

# ประกาศ

## พิทักษ์อกรค่าน้ำ

มีพระบรมราชโองการมจรพระบิณฑุรร์ตั้งหน้าท ประสงค์แก่  
ราษฎรซึ่งอยู่ในกรุงเทพพหวนคร แลแขวงจังหวัดตหวเมืองปากใต้ฝ่าย  
เหนือให้พิทักษ์อกรค่าน้ำ ซึ่งเคยมีมาย่นมาแต่โบราณนี้ ให้ทราบ  
จงทถกน เพื่อจะมีใหนายอกรตั้งตหวเรียกเหลอเถินไป พิกัดอา  
กรค่านานนตงน

น้ำจก เรือแหพานดำหนึ่ง ให้เรียกบตะดองดำตงก เรือแห  
โปงดำหนึ่ง ให้เรียกบตะดำตงก เรือแหตดดำหนึ่ง ให้เรียกบ





เป็นเงินเพียง ถ้าราษฎรชุกช่อซึ่งหน้าได้กิน ไม่ไต่ตรงปลา เป็นแต่  
บ่อซึ่งหน้ายาว ๒ วา ๓ วา กว้าง ๒ วา ๓ วา ไม่เรียกชากกร ถ้ายาว  
กว้างมากกว่า ๓ วาขึ้นไปมีปลาในบ่อให้คิดจตุรศีลระวา เป็นค่าหน้า  
บ่อหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๕๐

น้ำเค็ม รวบรวมกอกอกตัวหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง รวบรวมก  
ปลาตัวหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง เรือฉลอมออดน้ำหนึ่งให้เรียกบ่อละ  
๕๐ ตั้งถึง รวบรวมไทรมาตัวหนึ่งให้เรียกบ่อละตามค่าตั้ง เบ็ดตกตัว  
หนึ่งให้เรียกบ่อละ ๓๐ ตั้งถึง ดักกรรไทรมาทางหนึ่งให้เรียกบ่อละค่าตั้ง  
ที่โพงพางปากน้ำให้เรียกบ่อละค่าตั้ง ที่โพงพางถักขึ้นมาให้เรียกบ่อละ  
๓ บาท ที่โพงพางถักคอกขึ้นมาให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง รวบรวมกางเขย  
บางเหยให้เรียกบ่อละ ๖๐ ตั้งถึง ทอดแหทะเลให้เรียกบ่อละบาท เบ็ดกรร  
ให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง แหวงรวปให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง ดองคนดากของนคน  
หนึ่งให้เรียกบ่อละบาท เบ็ดวางคบบๆ หนึ่งให้เรียกบ่อละ ๒๐ ตั้งถึง ชอนก  
ชอนปลาคนหนึ่งให้เรียกบ่อละเพียง รนกกทะเลให้เรียกบ่อละค่าตั้ง  
รวปโพงพางตากปลาในคดองให้เรียกบ่อละ ๒๐ ตั้งถึง รวปโพงพางดำแม่น้ำ  
ให้เรียกบ่อละค่าตั้ง รวปคกปีให้เรียกบ่อละ ๒๐ ตั้งถึง ประกอกอกจากเรือ  
ฉลอมยกนายเรือเดี่ยว นอกนคนหนึ่งให้เรียกบ่อละบาท ได้กั้งได้เคย  
คนหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๓๐ ตั้งถึง ครองปีให้เรียก ๖๐ ตั้งถึง เตือนหนึ่งให้  
เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง รวปกางกุงกางเขยนาจคนาเคมรวหนึ่งให้เรียกบ่อละบาท  
เบ็ดดากกะเมนตัวหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๓ บาท เบ็ดพอกะพงคนหนึ่งให้เรียก  
บ่อละ ๒๐ ตั้งถึง เบ็ดราวปลาหางกัวให้เรียกบ่อละ ๒๐ ตั้งถึง เบ็ดสายปลาหาง  
กัวให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง แหวงปลามวนาตัวหนึ่งให้เรียกบ่อละ ๕๐ ตั้งถึง ขอนรวก

ยกนายเรือเดี่ยว นอกถนนคนหนึ่งให้เรียกบดระบาท รั้วไทรมานานถวาง  
 คุดองให้เรียกบดระต่าตั่ง รั้วไทรมานานริมคุดองให้เรียกบดระตั่ง  
 ต่าตั่งกั้ง อดดมกัเราให้เรียกบดระต่าตั่ง ปะกักคอกตระพงตำหน่งให้  
 เรียกบดระต่าตั่งกั้ง ขุดน้อยได้เคยริมฝั่งให้เรียกบดระตั่ง กะต่านได้  
 หาเคยแต่หาตั่งต่าง ๆ คนหนึ่งให้เรียกบดระตั่ง กะต่านตั่งหมักให้  
 เรียกบดระ ๒ ตั่ง ขุดหอยปากเขตให้ เรียกบดระ ๒ ตั่ง นมวักคนหนึ่ง  
 ให้เรียกบดระตั่ง ตั่งตั่งกั้งไม่มีคนให้เรียกบดระเพอง เบตวาดวดาก  
 เบตตำหน่งให้ เรียกบดระ ๖ ตั่ง เรือหาหอยแครงคนหนึ่งให้เรียกบดระ  
 บาท เรือหาหอยตระพงตำหน่งให้เรียกบดระบาท เรือหาหอยหลดตคน  
 หนึ่งให้เรียกบดระบาท เรือหาหอยแมงกักคนหนึ่งให้เรียกบดระบาท ตระมู  
 จับนาแห่งมบกใหม่เผือกให้เรียกบดระต่าตั่งกั้ง ตระมูจับนาตักใหม่เผือก  
 กันมบกให้เรียกบดระ ๕ ต่าตั่ง เผือกใบจับนาแห่งให้เรียกบดระ ๓ ต่าตั่ง  
 เผือกวังมกจับนาใหม่แห่งให้เรียกบดระ ๕ ต่าตั่ง ขอนนึ่งให้เรียกบดระ  
 ๕ ต่าตั่ง ขอนตเคยให้เรียกบดระ ๕ ต่าตั่ง ขอนตถกปลั่งให้เรียกบดระ ๖  
 ต่าตั่ง เหต่นแทงปลั่ง หนักแทงปลั่ง จับปลั่งตำหน่งตั่งคนให้เรียก  
 บดระต่าตั่ง หนักแทงกระจับตั่งกระตำหน่ง ๒ คนให้เรียกบดระ ๒ ต่าตั่ง  
 ราษฎรทำขอนไต้รว จับปลั่งตระตถกตางคุดองริมคุดอง ยาวตั่งแต่หัว  
 หลก้าให้เรียกบดระต่าตั่งระบาท แต่ทหนองน่านนไม่เป้นที่หนทางราษฎร  
 ไปมาหาถิน ก็ให้เป็นของนายอกรทำไปคามเคม ถ้าราษฎรจะทำกั  
 ให้ ไปว่ากถ่าวกกับนายอกรให้ตถกลงกัน ถ้านายอกรยอมให้ทำกั  
 ได้ ถ้านายอกรไม่ยอมให้ทำกัอย่าให้ราษฎรมั่งขาง แต่ถักถอมทำ  
 ปล่าในหนองซึ่งเป้นของนายอกรเป้นอันขาด แลให้นายอกรเรียก

ชาวกรคานาแก่ราชธุรทัมเครื่องมอหากินในกรทจบกึงจับปลา ใน  
ทะเลต่าน้ำตาดตอง แต่บางทีเป็นทางน้ำไหลแต่ในทีใด ๆ ที่ไม่ใช่ห้วย  
หนอง ตามพิคตซึ่งมีมาในท้องตราณ ห้ามอย่าให้นายอากรเรียกอากร  
ค่าน้ำดวงแวงดวงอำเภิ ให้ตาเหตุตตด้วยพิคตอย่างธรรมเนียม  
แต่ตั้งใดสิ่งหนึ่งใด แต่กรทจจะไม่ให้นายอากรแตรราชธุรทัมท่านบตง  
กระบงรังเลือกกันหอยกตองบงมายไว ให้ราชธุรทัมให้กันเต็มอกนทอ  
หน้า ให้นายอากรเรียกอกรคานาแก่ราชธุร แต่ทมเครื่องมอหากิน  
นั้น ตันพิคตอากรคานาจต่าน้ำเค็มแต่เทาน

ถ้านายอากรคานามาเรียกอกรคานาแก่ราชธุร เหตุเกิน ขึ้นไป  
กลัวพิคตแล้ว ถาราชธุรอยู่ในกรทพมทานครให้ทวนเรื่องราวมายัน  
ตอเจ้าพนักงานพระคตงมหาตมบัต ให้ชำระให้แล้วใน ๓๕ วัน ถาราช  
ธุรอยู่ณแวงหัวเมืองก็ให้ไปฟ้องตอเจ้าเมืองกรมการ ให้ชำระให้  
แล้วใน ๓๕ วัน ถาเจ้าเมืองกรมการไม่ชำระให้ ได้ ก็ให้เจ้าเมืองกรม  
การเร่งบอกตงตมาตอเจ้าพนักงานพระคตงมหาตมบัตณกรทพมทานคร  
ให้ชำระให้แล้วใน ๓๕ วัน ถาเจ้าพนักงานพระคตงมหาตมบัตนี้เงย  
ไม่ชำระให้ ใน ๓๕ วัน ก็ให้ราชธุรทงในกรงแตนอกกรททำเรื่องราว  
ร้องถวายฎีกา แต่เรื่องราวนั้นให้เรียงตงให้ดี อย่าให้มีคำอชาม  
แต่อย่าว่าเป็นด้านวนยัตยวไปให้ว่าแต่ใจความของตอตรง ๆ ถาทำ  
เองไม่ได้ ก็ให้ไปหากกรมตมพระราชวังให้ช่วยทำให้ เรื่องราวททำ  
เองก็ต ทกรมตมพระราชวังทำให่ตด ให้ไปถวนชำระกรทฝ่ายน้า  
ฝ่ายใน ที่เปนญาติพนของถาชอบพอกันช่วยถวายให้ถวไร ๆ ก็ไม่  
ห้าม จะทรงรับ ผู้ทรงเรื่องราวของราชธุรมาทตถกตอทุกกระ-

หม่อมถวาย ให้ภาคว่าเจ้าของเรื่องราวมาด้วย จะไม่มีโทษแก่ผู้รับ  
เรื่องราวมาถวายเลย ถ้าไม่มีผู้ใดช่วยถวายให้ ก็ให้ราษฎรคอยใน  
วันเจ็ดค่ำสิบห้าค่ำทุกเดือน จะติดของวินิจฉัยเกร์ เมื่อได้ ยินกตของ  
วินิจฉัยเกร์แล้ว ถ้าได้ใจชอบก็ให้เอาเรื่องราวที่ติดมาทูลกระหม่อม  
ถวาย ถ้าไม่ได้ใจชอบ ก็ให้หมายนกับเจ้าพนักงานผู้รับหน้า หอกตของ  
วินิจฉัยเกร์เทอญ

ประกาศมาณวันพุธ ขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนช้าย ปีมะโรงนักษัตร  
อัฐศก

### ประกาศ

พระบรมราชาธิราชไม่ไห้ ทั้งสัตว์ตายลงในน้ำ  
เรื่องทอดเตาเพลิง เรื่องให้ทำลัมประตนาต่าง  
(๓ ป.ป.ศ. ๔๘) ประกาศทรงตั้งต่อนไม่ไห้ ทั้งศพสัตว์ลงในน้ำ  
และทอดเตาเพลิงอย่าให้ปนเชื้อเพลิง และให้คิดทำลัมสลักรักษารือน )

มีพระบรมราชโองการมาพระบัณฑูรสูรดังหนงท ประกาศแก่  
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวงให้รู้ตอภนว่า บคนใดทราบ  
คำคนนอกประเทศ แลคนนอกกรุง เปนลาว แลเขมร แลชาวหัวเมืองตอน  
ไช่นำบ่อ แลอื่น ๆ หลายพดถย่มตติเดียนว่า ชาวกรุงเทพ ๗ หนท

ดมมหนักงในแม่น้ำดำคลอง ด้วยทั้งซากศพสัตว์ตายให้ลอยไปๆ  
มาๆ นำเกล็ดขนาง ซึ่ง แด้ว ก็ใช้ กินแกงอาบน้ำในแม่น้ำอยู่เป็นนิตย์  
เป็นน้ำรังเกียจเสียเกลียดพระมหานคร

เพราะเหตุคนนั้น จึงทรงพระมหากรุณาโปรดตั้งคนเค็ดคนตีมา  
ว่า แคนต้อไปห้ามมิให้ ใครผู้ ไฉนหนึ่ง ทำตักขตายแมงตาย แด  
ซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในแม่น้ำ แดคลอง เหยื่อน้อย ทั้งปวงเป็นอันขาด  
ขอให้คิดอุณโฆสอยจ้างวานใคร ๆ ไปทิ้งเสียที่ป่าช้าดังซากศพคนนั้น  
เกิด ถ้าบ้านเรือนขุมร่นน้ำจะเอาไปฆ่าซาก ก็ให้ฝังเสียในดินใน  
โคลนให้ดับไป อยงให้ลอยไปลอยมาในน้ำได้ แดการซึ่งทั้งซาก  
ศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในน้ำให้ลอยชนดอยตงอยตงนี้ คิดดู โดยเกลียดก็  
เห็นเป็นทรมกษยแคนซึ่งได้อาไศรย เช่น น้อยทุรดิน ด้วยกัน พระ  
เจ้าตามเนรมปนพระสมณชาวนอกกรุงเทพฯ คือเมืองดาวแดหัว  
เมืองผายเหนือทงปวง แดราชภูรชาวอกกรุง เมื่อมีเหตุตงลงมา  
ยังกรุงเทพฯ นแล้ว ก็รังเกียจตเตยนั้น เพราะตงไซหน้าไม่สะอาด  
จึงเป็นโรคต่าง ๆ ไม่เป็นค้ำเหมือนน้อยนอกกรุง ถึงคนนอกประเทศ  
คือ ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน แคนทงปวง จึงเข้ามาค้าขายในกรุงเทพฯ  
ก็ตเตยน้อยตงน้อย โดยมาก

เพราะฉนั้นขอทานทงปวงจึงพร้อมใจกัน คิดเห็นตงใจว่าทำงานทง  
ปวงชาวกรุงกับคนนอกกรุงนอกประเทศก็เป็นมนุษย์ด้วยกัน ควรจะ  
มีกรุณาแก่กัน ขอเดี่ยอยักทั้งซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลงในน้ำทำให้เป็น  
รังเกียจแก่มนุษย์เหมือนกันเถย แคนไปตำผู้ ไฉนฟังพระบรมรา-  
ชโองการเค็ดคนตีมาตงนี้ แดวยังชนทวนก่งรยอยตงเก่า ก็ให้นายอ้า-

เกอด้บชาวบ้านทโกลเคียงเนนพยาน ชำระเอาควม ไม่เชื่อเพอม่ก  
ง่ายทำน้ำให้เป็นโต โครกนหมมาตรเวณประกาศห้ามผู้ อื่นค่อไป

อนึ่งธรรมเนียมคนชาวไทยทงบวง มักเป็นคนตระหนัเห็นยงเนน  
หวงทรัพย์สินของตนไม่ยอมให้ทไปแกผู้อื่น แม่นั่งจะเบบคนมทรัพย์สิน  
มาก ภาจะกอดคอกอยู่โตกเดี่ยวคยทรัพย์สิน กอดจะหมคจะ เบดองไป  
ทำแต่เรื่อสฬจากสฬแต่ละสฬกระตานทีเป็นเชอเพลิง แต่ม่กทอดเคา  
เพลิงโกลสฬโกลกองพัน จะระวงรักษาอยู่เป็นนิตยกในโต ด้วยมี  
ชระกวดอื่น ๆ มาก แต่ด้วยชจจนประมาทเดินเดื่อไป เพลิงจงคิด  
ขึ้นใหม่บ้อย ๆ เป็นการเคอคอรอน บดินตรงพระมหากรรณาไปรดจะ  
ให้ราษฎรมักความเคอ ไม่คองเดื่อทรัพย์สินเพราะเกิดเพลิง บวงทีใหม่เดื่อ  
ในเพลิง บางทีกระจัดกระจายไปคด้วยรือชน ประปนคนอื่นหยบค  
แต่คองตงทนทำเรื่อชนใหม่บ้อย ๆ นนเดื่อ จึงได้ทรงพระมหากรรณา  
ตั้งค่อนให้ทอดเคาเพลิงเดื่ออย่างใหม่ จะมีให้ใหม่บ้านเรื่อ ตั้งแค  
นดับไป ให้คนทเป็นญใหญ่ เนบ่านเรื่อชของตน ๆ ทอดเคาเพลิงเดื่อ  
ใหม่ เขาใจได้ตรวดครวดแตรวงให้ดี อย่าให้ทอดเคาก่อเคาโกล  
สฬทรุงรัง ให้ทอดก้อเคาเพลิงใหม่ทไม่เปนเชอเพลิง คื่อทำคด้วยอิฐ  
คด้วยปูน ฤาหิน เหมือนอย่างเคาทก้อได้ เป็นค้ว อย่างททองคณาม  
หลวง รีมโรงคคันทางใหญ่ชน ฤาเปนคนยากจนจะกอดตงนหมโตจะ  
ทอดเคาอยู่อย่างเกา ถ้าให้เขาหินโกลนกับแกดชนทรายประดมกัน  
เขาแล้ว บวกสฬทาสฬโกลเคาเพลิงเดื่อให้ดี แล้วให้กองพันทจะหุง  
เข้าให้ห่าง ๆ เคาอย่าให้เป็นเชอเพลิงได้ แต่ให้หมันระวงเขาใจได้ใน  
เรื่อทจะเกิดเพลิงใหม่ ให้จงมาก อย่าประมาทเลย จะให้กรมพระ

นครบาดตรวจค้นทุกบ้านทุกเรือนในพระนคร ถ้าเรือนใดไม่จัดแจง  
ที่เตาเพลิงด้วยอิฐปูนแดงดินให้ห่าง ชันทำให้รุกร้าง จะให้ไถ่เสียจาก  
ที่อยู่ เขาจะให้คนทรรุระวังอยู่ต่อไป

อนึ่งทรงพระราชวิตถลขยด้วยเรื่องโจรผู้ร้ายมีเนือง ๆ มา ต้อง  
ชำระอยู่ในโรงศาลกม. เรื่องราวว่าผู้ร้ายเอาบันไดพาขงมาตัดฝัก  
คดล้มคดตัดถกผัดกนาคางดักเอาสิ่งของทองเงินไป เมื่อความเกิดขึ้น  
ที่ใด ๆ ก็ยื่นอยู่ชยงเคียง ทรงพระกรุณาแก่ราชฎรทั้งปวง จะให้  
หนักเถยงให้พนใจโทษ จึงได้ทรงตั้งเดือนเดือนดี ให้ทำถ่มดัก  
ประตุนาต่าง ให้หนีอย่างทีโจรผู้ร้ายจะรูงาย ให้ทำเป็นกระบวน  
ช่างทคนถกคคิดทำอย่างไร ๆ ตามถดีบัญญัติของคณนั้น ๆ คือว่าจะ  
ได้ถ่มต่างบนช่างต่าง ถ่มชวงถกอย่างไร ๆ ก็ตามแต่จะเห็นควร ให้  
ยถย้วยจกแจงเถยงบ้างให้เน้นหนา อย่าให้โจรผู้ร้ายเข้าไปถกเอา  
ถ่งของทองเงินไปไถ่่าง ๆ ให้ราชฎรทั้งปวงคคถถึงพระเศษพระคณ  
ที่ทรงตั้งถอนมานถแล้ว จึงคคถยถนจัดแจงให้ถกคถงตามพระกระแถจถ  
ทุกประการ จะได้มีความศษศรดีถดีถเจริญถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ

ประกาศมาณฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ  
ฉฉฉฉ



ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕

ภาค ๗

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๑๙

(จ.ศ. ๗๖, พ.ศ. ๒๔๐๐)





จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หัตถ์ทองเหลืองเป็นรูปตราหมันมาตั้ง  
 กรพระราชนานไว้สำหรับกรมพระตำรวจ กรมเมืองนนทบุรีตรารูป  
 ดึงให้สำหรับกรมพระราชทานมอญไว้ ถ้ากรมพระตำรวจแต่นายอำเภอ  
 นายพรานรองจะไปเกาะกุมตัวข้าราชการตำแหน่งใดๆและราษฎรด้วย  
 ความโจรผู้ร้าย ก็ให้บอกความลับเจ้าของบ้านให้รู้ให้รู้ ทจะต้อง  
 เกาะตราทองหัตถ์ทองแดงนั้นสำหรับกรม เห็นแน่แล้วจึงให้ เชื้อฟง  
 แม่นจะ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ข้าราชการกรมใดข้าราชการกรมตั้ง  
 ใดก็ดี จึงจะพระราชทานรูปตราอย่างอื่นให้เป็นตัวค้ำค้ำกรม ถ้า  
 นายอำเภอนายกำนันนายอกรดมพักตร์เรียกภาษีอากร และดักคัม  
 หน้าดูรายชำนนทเรียกจกเหตุเงงเดือนขึ้นเดือนคิด ให้เจ้าหมันตนาย  
 กรมไพร่หลวงไพร่กรมพรรคพัน จะไปหาตัวบ่าวไพร่มาจกความแต่  
 ในกรมก็ดี ถึงจะไม่มิตงตรวจเป็นด้าค้ำค้ำก็ได้

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้นศก ๖ ปีระแสงนักษัตรนพศก  
 ศักราช ๓๒๑๘

(๓ ป.ป.๑ ๖๖)

**ประกาศ**

ห้ามไม่ให้พระสงฆ์สามเณรเที่ยวเตร่  
 ในทางเสด็จพระราชดำเนิน  
 (คัดจากหมายรับสั่ง ณเดือน ๑๒ ปีระแสงนพศก)

ด้วยพระยาบำเรอก๊กดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า จะเสด็จพระราชดำเนินไปแห่งใดแห่ง  
 หนึ่งทางดีถนัดมาสด ห้ามมิให้พระองค์ข้านั้นเฝ้าตามถนน หนึ่งที่  
 เรือนที่ โรงทราญที่หน้าวัดที่หน้าแพ เทียวแจวเรือพายเรือไปมาใน  
 ทางเสด็จพระราชดำเนินนั้นเป็นอันขาด ถ้าพระองค์ข้านั้นยังมีพั้ง  
 ห้าม ขันเฝ้าตามถนนหนึ่งอยู่ที่เรือนที่ โรงทราญที่หน้าวัด เทียวแจวเรือ  
 พายเรืออยู่นั้น จะตั้งโทษตั้งขกาวิ ขรรณการ ตำรวจเวรนำส้มทบ  
 และเรือประตู่หน้าประตู่หลังเรือตมเรือกัน ให้จงหนัก

ให้มหาดไทยถือให้หมายบอกตั้งขกาวิ ขรรณการ ตำรวจเวร  
 นำส้มทบ และเรือประตู่หน้าประตู่หลังเรือตมเรือกันให้รู้ จงทง แล้วให้  
 ตั้งขกาวิ ขรรณการจตุเรือไซนมีกนยงมาหน้าเสด็จไปหน้าประตู่ คอย  
 ห้ามพระองค์ข้านั้นที่จะไปมาถนนอยู่ที่เรือนที่หน้าแพเรือนที่ โรงทราญ  
 เทียวแจวเรือพายเรือ อย่างให้เข้ามาจากกลางได้เป็นอันขาดทีเดียว  
 แล้วให้ ไปทอดถามกรมหมื่นอดิศัยราชเสด็จก่อน จะทรงจัดให้เจ้า-  
 กรมปลัดกรมไปก็ตั้งแล้วแต่จะรับดี

อนึ่งให้พมพรมราชคองจตุเรือตั้งขกาวิให้ ไปอยู่ที่หน้าเรือกระ-  
 มบระ อย่างให้เข้ามาปะปนในกระบระเสด็จ แล้วให้บอกนายเรือรู้ จง  
 ทงทุกถาดด้วย ให้คอยเฝ้าพระองค์ข้านั้นอย่าให้ กิดชวาททางเสด็จ  
 ได้ แต่ซึ่งเสด็จพายเรือให้ตรวจครมกะทงจงทุกถาด บวงถาดถาด  
 ก็ไต่คนไปเต็มถาดครมกะทงบ้าง เรือตั้งจตุมาเสด็จหน้าเรือพระที่นั่งไม่  
 พน ตกค้างอยู่กลางทง และเสด็จพายทมาพายเรือชนได้เสด็จขาดเสด็จ  
 แตมเสด็จเขยงสำหรับตัวชาครองแวงชยกมี่ จงกล่าวขบนายเรือเสด็จอย่า  
 ให้เป็นเช่นนั้นชนได้ ถ้าไปตรวจดูเห็นคางหามมานจะตั้งโทษพมพรม-

\* กรมหมื่นอดิศัยราชเสด็จ ทรงบัญชาการกรมขรรณการตั้งขกาวิอยู่ในเวลานั้น

ราชให้จึ่งหนัก ถ้าพมพมพมเทพราชจ่ายเลขให้ไม่ครบ ให้มาทูล  
ด้อมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาภาวจะได้ทรงชำระให้

อนึ่งให้ พมพมพมเทพราชจ่ายเลขให้ พมพมพมราช บรรจุเรือคัง  
เรือกนเรือแซเรือรปลัดตัว ซึ่งตามเดัดจในกระบวนน้อยใหญ่ ให้เต็งครบ  
กะทงจกทุกถ้ำ ถ้าจ่ายเลขไม่ครบจำนอนจะตง โทษนายเข็ญนายฉน  
ตามโทษ ทงนเร้งระวังรักษาตงตามพนกงาน ขย้งให้เกิดฐานความ  
ผิดช้นได้เป็นอนชชาติเคียดความรบตั้ง

หมายมาฉนฉนเดือน ๑๒ ปีมะเด็งนพศก จศศักราช ๑๒๑๖

(๓ ป.ป.ก. ๑๔)

### ประกาศ

การรรักษาพระนครคราวเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลตามฉนออก

ฉนวนสาร เดือนนี้ แรม ๓ ค่ำ ปีมะเด็งนพศก

ด้อมเด็จพระปรเมนทรมหาอภูประจกษัตริย์เจ้าแผ่นดินสยามประ-  
ภาคได้ ให้ทราบทงกัน ทงเจ้านายและชนนาง และคนในประเทศนอก  
ประเทศ บรรจคงอยู่ในกรุงเทพมหานครนี้ไม่ว่าผู้ใด คอยบนดินชาวเจ้า  
กับกรมหลวงวงศาธิราชฉนินท กับเจ้าพระยาจักรีฉนริยฉนงค์ เจ้าพระยา  
ยมราช และเจ้านายค่างกรม และชนนางฉน ๆ เป็นฉนมาก มีกฉ  
การที่จะไปเที่ยวคดฉนงทเลฝ่ายตฉนออกและหัวเมืองฉนกรมทฉนหลายฉน

• เจ้าพระยาอชมราช ( นร ) ต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาอชุนทรภักดี ที่สมุหนายก

ประมาณเดือนเศษจึงจะกลับมา ก็ในระหว่างนั้นข้าราชการทั้งปวง  
ซึ่งเป็นราชการแผ่นดิน อย่าให้ไปขัดขวางอยู่ ด้วยอ้างว่าเด็กร  
ไม่ยอมกตัญญู ด้วยข้อเด็กรมาเกิดกตัญญู จะบอกออกไปกราบทูลพระกรุณา  
ก่อนกตัญญู ว่าไม่ได้ อย่าให้ใช้ ตามตำราเก่าพลัดไล่คนเด็กรได้  
อย่างนี้เป็นอันขาด ถ้าใครใช้ให้รันทบวงพึงรู้อาคนนั้นโกงเองอย่า  
ได้เชื่อกถื้อ ในหลวงใจจัดแจ่มแจ้งตั้งเดี่ยวใจเดี่ยวแต่ทุกประการ

การใด ๆ เป็นการแผ่นดินซึ่งจะตั้งทอดถอนให้ ในหลวงสั่งเป็น  
ดีที่รัชชาติ การอันนั้นให้กราบทูลในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้า  
อยู่หัวให้สั่ง ก็เป็นที่ดีที่รัชชาติได้เหมือนกัน ในระหว่างเดือนหนึ่ง  
ได้ถวายอำนาจอันเต็มใจแก่ท่านแล้ว เพื่อจะให้สั่งดีที่รัชชาติได้ทุก  
ประการ ราชการอื่น ๆ หมดยุติกรรมทุกตำแหน่ง ให้สมเด็จพระยา  
บรมมหาพิไชยญาติ นรเนตรนารถราชตรีวงค์ บังคับบัญชาตัดสิน  
และเร่งให้ทำให้สำเร็จต่อไป สมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติ  
นรเนตรนารถราชตรีวงค์ บังคับบัญชาการได้ ให้ข้าราชการทุกตัว  
แห่งทำตามทุกประการ การทุกสิ่งและความไว้วางใจ และการงาน  
ทุกแห่งก็ให้ว่าให้ทำด้วยความเคยทกอย่างทุกแห่ง อย่าให้ขัดขวางและ  
ตะคอกขุ่นไป การจับจ่ายทุกครั้งก็ให้จ่ายอยู่ตามเคย อย่าให้ผิดว่า  
เด็กรจากตบจึงจะจ่าย ถ้าการที่ไม่เคยจ่ายเมื่อมีเหตุอันควรต้องจ่ายเป็น  
เงินเป็นของมากมายเป็นการแปลก ก็ถ้าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า  
เจ้าอยู่หัว และกรมสมเด็จพระเชษดาธิบดี กรมสมเด็จพระยาบรมมหา  
พิไชยญาติ นรเนตรนารถราชตรีวงค์ เจ้าพระยาธิบดีกรมมหาด  
ภิบาล เจ้าพระยาพดเทพี พระยาพิพิธโกโคศวิชัย พร้อมกันบังคับ

• เจ้าพระยาพดเทพี (หลง)

ให้จ่ายก็จ่ายไปได้ แล้วจึงบอกออกไปให้ทราบ ฤยังไม่วอนรหนัก  
ก็ให้บอกถดถองออกไป แต่การจ่ายตามเคยนั้นอย่าให้ขัดขวางทุกสิ่ง  
ทุกประการ ความฎีการาชฎานาธิราชองค์ถ้วโทษขุนโรงขุนค่าง ให้  
กรมหมื่นมหิศวราชวิธานต์แต่งเอามาว่ากล่าวในศาลกรมด้อมพระ  
ราชวัง ได้ความประการใดให้กราบเรียนเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ<sup>๑</sup>  
ตัดสินชี้ขาดไปให้แล้ว อย่าให้รอคยอยยู่ถดถองเลย ราชการใน  
หัวเมืองมหาดไทยควรจะมีท้องตราบังคับบัญชา ฤได้คอบไปมา  
ประการใด เจ้าพระยาธรรมาธิกรณ พระยามหาอำมาตย์<sup>๒</sup> บัญชา  
กับเจ้าพระยาจักรีบริบทินพร้อมกัน แล้วบังคับบัญชาที่มีท้องตราไปเกิด  
แล้วจึงบอกเหตุไปให้ทราบ การใด ๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับด้วยคนนอก  
ประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส อเมริกัน ให้ตั้งเจ้า  
เจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ นรเนตรนาถราชสุริยวงศ์ กับเจ้าพระยา  
วิจิตรคัมภีร์โทษาธิบดีบงคัมบัญชาว่ากล่าวจัดแจงไปให้เสร็จ อย่า  
ให้ผิดเพี้ยนว่าคอบแต่จกสัมมา ความผู้ร้ายลักขง คนนอกประเทศ  
ให้พระยาเพชรบูรณ์รักษาระ เมื่อชำระได้ เพียงใดประการใดก็ให้  
จดหมายออกไปแกงถดถองให้คนนอกว่าได้ ว่าไม่ชำระไม่เอาชะ  
การลักเสขในกรุงเทพและหัวเมืองให้ตั้งเจ้าพระยาบรมมหาพิไชย  
ญาติ นรเนตรนาถราชสุริยวงศ์ กับพระยาราชสุตทนต์ และกรมด้อม  
จัดแจงบังคับบัญชาทำไปอย่าให้ขัดขวางอวยได้ เมื่อควรจะแต่งข้า  
หลวงและท้องตราไป ก็ให้รับแต่งข้าหลวงและมีท้องตราตามพันธ  
งานไป อย่าให้ขัดขวางรอช้าอยู่ได้ การจะแต่งข้าหลวงออกไป

๑ เจ้าพระยาธรรมา (เสื่อ) ๒ พระยามหาอำมาตย์ บัญชา ต่อมาได้เป็นเจ้าพระยา  
ธรรมา แล้วเป็นเจ้าพระยาสุรรมมนตรี



รางวัลหน้าปัก แฉวงกรุงเทพฯ แฉวงเมืองนั้น ก็ให้สมเด็จพระยา  
บรมมหาพิไชยญาติ นรเนตรนาถราชสุริยวงศ์ และเจ้าพระยาพดเทพ  
จัดแจงแค้นไปรางวัลเกิดขยันฝึกเพียรชัวยุ กวอื่น ๆ จะว่ารำไป  
อีกก็จะมีรับสั่ง ทักใจความว่าเพราะเหตุที่ทางไปนี้ ขอให้ใครผู้  
ใดพาได้ได้คุมใช้การ ใช้ความคิดออกแฉดอย่างเก่าๆเคยเป็นอันขาด  
ทีเดียว ถ้าใครพูดใครใช้ ก็ให้คนทั้งปวงรู้ว่าคนนั้นโกงเอง ไม่เป็น  
เพราะในหลดวงขัดขวาง ในหลดวงได้แต่งตั้งสั่งไว้ ให้การทั้งปวงเป็น  
ไปโดยปรกติทุกสิ่งทุกประการทุกหมู่ทุกกรมแล้ว

อนึ่งถ้าเกิดเพลิงไหม้ ชนแห่งใดตำบลใดให้ช่วยกันดับ ขอให้  
เพลิงไหม้มากไปได้ และการระวังรักษาทั้งปวงในพระบรมมหาราช  
วังนี้ ให้กรมสมเด็จพระเทศาภิบาล กรมพระพิทักษเทเวศร์ กรมหลวง  
ดิเรกคดีบริหาร กรมหมื่นมหิศวราชวิจิตร เจ้าพระยาบรมมาธิ-  
กรณ์ พระยาเพชรพิไชย พระยาบวรสถิตย์ ให้ช่วยกันระวังรักษา  
และให้ตำรวจประ โยชนทุกสิ่งทุกประการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ เมือง  
สมุทรปราการ ให้พระยาศุรเสนาดำรงราชการกำกับรักษา ขอให้  
มีเหตุการณ์และเสวยราชการได้

ประกาศมาณวันเสาร์ เดือนนี้ แรม ๓ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก ๑

(๓ ป. ป. ก. ๘๖)

# ประกาศ

ใหม่ ที่ไปราชการหัวเมืองและต่างประเทศ

ทำหนังสือกราบบังคมทูล โดยตรง

(คัดจากหมายรับสั่ง

พ.ศ. ๒๓๖๕ เดือน ๗ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก)

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาชิตภณ รัชมะบรมราชาโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ราชทูต อุปทูต อธิบดี เชิญพระราชดำรินคมเครื่องมงคลราชบรรณการออกไปจำเริญทางพระราชไมตรีกับเจ้าวสิษฐธิราชเจ้าเมืองมณฑล เมื่อทูลเกล้าฯ ถวายบังคมลาออกไปได้ทรงพระกรุณาฯ ครั้นออกไปได้มีพระราชหัตถเลขาทรงกำกับฯ ทูลไปตั้งบ้านเมืองใดเหตุการณ์ใดให้หนังสือบอกเขาไปยังเจ้าพนักงานตามกระทรวงฉบับ ๑ มีตรงมากราบบังคมทูลพระกรุณาฉบับ ๑ ทูลทูลความแจ้งไม่มีหนังสือเขาไปตามกระแฉับสั่ง มีหนังสือมาถึงคนไหนคนไหนหาชนกราบบังคมทูลพระกรุณาทุกครั้ง ครั้นหนังสือเขาไปถึงจะเลิกเลิกออกทรงฉัตรหมั้นนิมิตฯ คือพระราชทานหนังสือไปให้ผู้นั้นผู้นั้นดูเนื้อความแล้ว ผู้ซึ่งได้รับหนังสือครออยู่หนังสือบางต้องฉบับบาง จึงได้นำหนังสือมาทูลเกล้าฯ ถวาย การควรจะทราบความโดยเร็วหาได้ทราบไม่ ทรงเห็นเป็นลำบากยากนัก

ตั้งแต่นั้นไปโปรดเกล้าฯ ดำรัสให้ชาตุดของ คนใด ถ้อย คัดคินา

ตั้งแต่ ๕๐๐ ไร่ขึ้นไป จะไปราชการหัวเมืองบึงกุ่ม ได้ฝ่ายเหนือฝ่าย  
 ตะวันตก ตะวันออก เมืองประเทศราชก็ดี และจะเป็นราชทูต อุปทูต  
 ศรียทูต ออกไปประเทศต่างๆ ก็ได้ ถ้าขาดลูกออกไปถึงบ้านเมืองใดมี  
 เหตุการตั้งใด และสืบทราบข่าวคราวแปดปีตามควรจะต้องบอก  
 ก็ให้พร้อมกันบอกเข้ามากราบบังคมทูลพระกรุณาฉบับ ๑ บอกมายัง  
 เจ้าพนักงานตามกระทรวงฉบับ ๑ ความที่จะบอกกราบทูลพระกรุณา  
 นั้น ความต้นจะลงในหนังสือให้ว่า ข้าราชการเจ้า ๕ นั้น ขอพระ  
 ราชทาน ถวายบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบได้ ฝ่ายต่อของรับ พระบาท  
 ด้วย ข้าราชการเจ้ากราบถวายบังคม ถาออกไปจากกรุงเทพ ๕ วัน  
 นั้น เดือนนั้น ปีนั้น ไปถึงเมืองนั้น วันนั้น เดือนนั้น มีเหตุการตั้ง  
 นั้นๆ ได้จัดแจงไปอย่างนั้น ว่าความแต่ต้นๆ พอทรงทราบแจ้งทุกครั้ง  
 แล้วให้ ว่าความรายวันได้บอกเข้ามายังพนักงาน ตามพนักงาน ฉบับ ๑  
 อย่าให้ระว่างผิดกลัวเหลืออดจกเกิน และบอกไปถึงคนในหนั้น ต้อง  
 ให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา อย่าให้ช้าไปเหมือนราชทูต  
 อุปทูต ศรียทูต ออกไปกรุงลอนดอนได้เป็นอันชาติทีเดียว

ถ้าข้าราชการคนใดไม่บอกเหตุการมากราบบังคมทูลพระกรุณา  
 ตามรับสั่ง จะเอาตัวเป็นโทษ ให้มหาดไทย ถาดำใหม่ กรมท่า  
 กรมพระคลัง หมายบอกข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน  
 พระบรมมหาราชวัง ให้รู้จงทั่วทุกตำแหน่ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ได้เขียนหมายเค็รับไป วันอาทิตย์ เดือน ๕ แรมค่ำ ๑ ปีมะเด็ง  
 นพศกทั้งหมด

(๓ ป.ป.ถ. ๕๐)

# ประกาศ

ว่าด้วยกองทุนอังกฤษจะทำตก

อนุญาตให้คนทั้งปวงรับจ้างเดชาขายสิ่งของได้

(๑ ป.ป.ก. ๖๕) ประกาศให้คนในบังคับสยามรับทำงานของกองทุนอังกฤษได้

มีพระบรมราชโองการอารบพระมหันตรัตริย์รัตนาท ให้ประกาศ  
แก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แดงค้ำชาวไทยเงินทั้งปวงให้ทราบทั่วกัน  
ว่า มัดกองทุนอังกฤษจะสร้างตึกขึ้นใหม่ที่ซึ่งโปรดพระราชทานให้  
ได้ บ้างบางรายไประเทศนั้น จึงได้คิดจะให้ตึกจ้างรับเหมาทำการ  
ก่อสร้าง ตามตัวอย่างที่กองทุนอังกฤษ คิดไว้ แล้วนั้น ให้ แล้วโดย เรด  
เมื่อใดจะขายไม่ขายอิตขายปนแต่ของอื่น ๆ แก่กองทุน ถ้าผู้ใด ๆ  
จะรับจ้างทำการของกองทุนให้ ไป หากกองทุน ว่ากล่าว รวกรเข้าจ้างให้  
ตกลงกันแล้ว จึงขายแต่รับจ้างทำการตามชอบใจเกิด ในหลวงไม่  
ทรงพระราชดำริห์คิดเตียนอันใดออก จะทรงยินดีด้วยผู้ขายของแต่  
รับจ้างซึ่งเป็นคนในพระราชอาณาจักร จะได้เงินราคาจ้างเป็น  
ผลประโยชน์ของตนเถียงชีวิต จะไม่มีความผิดอันใดเพราะที่ขาย  
ของรับจ้างต่อกองทุนนั้นเลย

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือนห้า แรมแปดค่ำ ปีมะเส็ง รัชชัต  
รพรรษา



ของต่างประเทศนั้น เห็นว่าอย่างไร เมื่อคิดเป็นน้ำหนักออกดี  
 แก่คนนอกประเทศ ซึ่งมีทองเหรียญ เงินทองดินถมมากมายใช้ด้วย  
 ขอบชายเหมือนเงินบาทเงินดั่งเงินเฟ้อ แต่เบียดใช้ด้วยกันอยู่ใน  
 กรุงแต่ในเขตแดนพระราชอาณาจักรนี้ ไม่เป็นของวิเศษแปลก  
 แปลกเลย อนึ่งภายในทองเหรียญเงินเหรียญนั้น ก็มีเป็นรูปไมกงเซน  
 เครื่องหมายสำคัญของคนประเทศอื่น ซึ่งคนถือพระพุทธรูปศาสนาไม่เชื่อ  
 ไม่นับถือ แลมี ปี่พาทย์เจ้าแผ่นดินประเทศอื่นต่าง ๆ ทุกเหรียญมีใช้ฤ  
 แลบัตรหลานของคนไทยถือพระพุทธรูป แลเป็นข้าแผ่นดินอยู่ในพระ  
 ราชอาณาจักรนี้ ไม่ควรจะเอาเครื่องหมายของศาสนาอื่น ๆ แลรูปแฉ  
 นามเจ้าแผ่นดินประเทศอื่น มาเป็นเครื่องประดับแต่งตัวบุตรหลาน  
 ของตระกูล เพราะคนนแดนไปขอเดชะเกิด ขาดหญิงในกรุงนอกกรุง  
 ทั้งไพร่ผู้ดี บันดาลอยู่ในพระราชอาณาจักร อายาได้เอาทองเหรียญเงิน  
 เหรียญ มาเจาะรอยทำฟันทูเครื่องแต่งตัวบุตรหลานเลย ขอให้เลิกเสีย  
 เป็นอันขาดทีเดียว เงินเหรียญทองเหรียญใครมีใครหาได้ กจงใช้ด้วย  
 ขอบจ่ายชายแดนกันไปกับเงินตราในกรุงนี้เถิด ด้วยบดินเงินเหรียญ  
 ถูกค้าต่างประเทศก็เอาเข้ามาใช้ด้วยมาก เมื่อรับไว้ใช้ด้วยแก่กันก็  
 ด้อย ด้วยไม่ใครจะเป็นเรื่องเพราะคนกลัวปลอมยาก ควรเชื่อได้ดีกว่า  
 เงินตราทำในกรุงนี้ ในหลวงไม่ห้ามการใช้ด้วยเงินเหรียญในกรุงขอ  
 ขาดเลย ถึงในท้องพระคลังบดินเงินเหรียญก็มีมาก การหลวงก็มิใช่  
 จับจ่ายเงินหลวงปะปน ไปกับเงินตราทำในกรุงนี้ ถ้าราษฎรไม่เชื่อ  
 เนื้อเงินเหรียญ ก็ควรตราอย่างตราเงินบาท ลงในแผ่นเงินเหรียญมา  
 ให้เป็นสำคัญ ให้ราษฎรเชื่อว่าเป็นเนื้อเงินดี

หมายประกาศมาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด ขึ้นสี่ค่ำ ปีมะเส็งนพศก ๒๕

อนึ่งให้ราษฎรทั้งปวงรู้จักในที่จะใช้เงินเหรียญเงิน ๓ เหรียญ คิดเป็นเงินบาท ๕ บาท ๑ เหรียญเป็นเงิน ๑๐ บาท ๕ เหรียญเป็นเงิน ๕๕ บาท ๑๒ เหรียญเป็นเงิน ๒๐ บาท ๒๕ เหรียญเป็นเงิน ๕๐ บาท ๕๘ เหรียญเป็นเงิน ๘๐ บาท ๖๐ เหรียญเป็นเงิน ๙๐ บาท ให้ราษฎร รู้พลัดตงนแล้วให้ ใช้ด้อยกันเทอญ

### ประกาศ

ยังกระสุนทางเสด็จพระราชดำเนิน

(๓ ป.ป.ก. ๑๑) ประกาศยกเลิกการยิงกระสุน และอนุญาตให้ราษฎรเผาได้ ในทางเสด็จพระราชดำเนิน

ด้วยเจ้าพระยาบรมราชชนกเสนาบดีศรีธรรมหัทธยาธิบดีศรีวิชัยราช มหัยฉวีบริรักษ์ ปณิพพิสัย โลกเศรษฐิกชนกชวณิศร์ยาถ สุ่มห บคอกยพริ่งระกรวมพาหุ รับพระบรมราชานุญาตกรมพระบดินทรธุระ สิ้นหนก คารัดเห็นอเกด่าเห็นอกระหมอมดังจระให้หมวยประกาศแก่ บดินทรราชธการฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน ทงฝ่ายนำฝ่ายใน แด่ราษฎร ไทย จีน มอญ ลาว เวียดนาม และฝรั่ง ปดเกษเคิม ให้รู้ จงทั่วกันฉ่า มีพระราชกำหนดผลมทพระอยกาวีดำหรับประเทศ กรุงดัยาม แต่กรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยาทุกวณนเรียกวว่า กรุง เจานนดัย ๆ มา เป็นอย่างธรรมเนียมอยจนตราบเท่าทุกวณน ฉ่า

พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค ก็มีมานำเรือตรวจ  
 ทางไปก่อน มีกระดานชนวนหรือกระดาษเขียนไปบนหลังม้า แล้วจึงกระ-  
 บวนของครุฑหรือหอย หรือของขลุ่ยเป็นลำดับๆ จนถึงพระราชยาน  
 ถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคแล้ว ในเรือประตู่หน้าประตู่หลังใน  
 เรือตั้งในเรือต้นทุกๆ ลำ แลหน้าแลท้ายเรือพระที่นั่งก็มีกระดานชนวน มี  
 ไม้ตีตีระฆังไป ถ้าเรือต้อนเรือพระที่นั่งฤๅแข่งขันทัวร์ กัดของคง  
 อาญาตามกตพินาย ถ้าราษฎรเห็นยื่นเขียนหน้าตรงเขียนประตู่ ที่ใกล้  
 ทางเสด็จพระราชดำเนิน มานำเรือเสด็จพนักงานในเรือ ประตู่หน้า  
 ประตู่หลังในเรือตั้งในเรือพระที่นั่งก็เอากระดานชนวน ครั้นกาลถึงมา  
 นานเมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรี  
 พลเอกอานันทมหิดล เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระกระวีรุณ  
 วัตถุหนึ่ง วัตถุนางหนึ่ง แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมากลางทาง  
 ทรงได้ยินเสียงผู้หญิงร้องทุกข์ถวายความว่า เจ้าพนักงานในเรือตั้ง  
 เอากระดานชนวนถอดวงจักษุแตก ครั้นได้ทรงติดบแล้ว ทรงพระมหา  
 กรุณา โปรดให้เรือพระที่นั่งแล้วตัวดำรัสสั่งให้หลวงทิพเนตร เจ้ากรม  
 หมอสำหรับรักษาจักษุโรค ซึ่งตั้งประจำอยู่ในเรือพระที่นั่งไปดูรักษา  
 หลวงทิพเนตรจึงกลับมกราบทอดพระกรณาวดี กระดานยังถอดวงจักษุ  
 แตกเสียแล้ว จึงพระราชทานเงินตราอย่างห้าหมื่นห้าพันให้กับหญิงผู้  
 เสียจักษุนั้น แล้วจึงโปรดให้พระราชบัญญัติห้ามว่า แคนนดิบไป  
 เมื่อนำ อย่าให้เจ้าพนักงานในเรือประตู่หน้าประตู่หลัง ในเรือตั้งในเรือ  
 พระที่นั่ง เอากระดานชนวนหรือราชฎีหรือไป เบนแต่ให้แจ้งข้อเท็จจริงให้  
 ถูกล้วน เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานของเอากระดานเตรียมไปตามธรรมเนียม



แต่ห้ามคนที่ไมเคารเปรียบร้อยแต่ด้วย โบกมือห้ามบ้าง เงอกระเด็น  
บ้าง แต่ตรงนั้นมาเจ้าพนักงานก็ได้เอากระเด็นยิงเอาราษฎร จะ  
เป็นอยู่บ้างก็แต่คนมิใช่เทือกแถวเคยนำเด็กจมาเนอง ๆ แต่มาเป็น  
พนักงานเรือประตัก เรือประตักหลัง เรือคังชั้นใหม่ ๆ คน ๆ ถูไป  
ตามพระราชกำหนดเดิม จึงได้ทราบลวมเหตุชั้นบ้าง บัดนี้จึงประ-  
กาศเข้ามา คงเดินลงไปเมื่อนำ ถ้าเจ้าพนักงานเรือประตักประตักหลัง  
เรือคัง ยิงกระสุนถล่มราษฎรพวกใด แต่ให้พวกนั้นสืบคิด หรือแนว  
เรือประตักประตักหลัง เรือคังถ้าใด จะเป็นเรือกรมใด มารองพองได้  
ความแน่นอน ก็ให้วางถ่วงตามพระราชกำหนดที่ห้ามไว้ จะชำระทำ  
โทษให้ ฤ็ให้ทำชวน์ให้ โดยลุ่มคดว บัดนี้พระบาทสมเด็จพระบรมนาถ  
นพิตธิ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้  
ดำเนินไปทางดัดมวรกแดทางชดมวรก กรมเมืองนายอำเภอพวก  
หนึ่งกองจกของตอมวง มานำเรือแต่ตำรวจ แลเรือประตักประตักหลัง  
เรือคัง ก็ไล่คนเดิมให้อยู่ใกล้ทางเด็กจพระราชดำเนิน แต่ให้ชาว  
บ้านบัตประตักบ้าน แลบัตประตัก โรงประตักบ้าน ประตักถั่งเดี่ยหมัด กิม  
ไตเป็นการที่จะบ้องกันชนตราขายอย่างไรอย่างหนึ่งได้ ไม่เห็นเป็นคน  
เดย เห็นเป็นโทษเป็นหลายประการ คือ มิได้ทอดพระเนตรเห็นราช-  
ฎรที่เคยเฝ้าแต่ทรงวังจมาแต่ก่อนประการหนึ่ง บัตประตักโรงประตัก  
บ้านประตักถั่งใจ ก็จะเป็นคนแอบแฝง คนที่แอบแฝงอยู่ในโรงใน  
ร้านในนาถงหน จะเป็นคนคิดฤ็คนเดี่ยจริศประการใดก็ไม่วู จึงโปรด  
ให้มประกาศห้ามว่า คงเดินลงไปเมื่อนำ ถ้าเด็กจพระราชดำเนิน  
ไปทางดัดมวรกทางชดมวรก ก็อย่าให้กรมเมืองนายอำเภอ แดกรม

ไฟรั่วลง ที่ไปนั่ง กองจุกของ ล้อมวง ไตรราชฐราช บ้านไปไกลเลย  
 แล อย่าให้ บิดประคุดบ้าน แดประคุดโรง ประคุดร้าน ประคุดเรือน ประคุดแพ  
 ประคุดน้ำถึงเลี้ยงดั่งแต่ก่อน ให้ราชฐเจ้าของบ้านเป็นผู้ใหญ่ในบ้าน  
 ในเรือน ออกมาคอยเฝ้ารับเสด็จถวายบังคมให้ทอดพระเนตรเห็น ถ้า  
 ทรงรัก จะได้ ทรงทักทวย ปราโมทย์ บ้าง ตามดมควรให้ ได้ ความ ยินดี  
 หนึ่ง ให้ใจของบ้านเจ้าของเรือนเจ้าของ โรงจุกของรัตน ตรวจตราค  
 อยาให้คนเฝ้าตราแค้นเลี้ยงจุกก็ อยุ่ที่หน้าบ้านหน้าเรือนหน้า โรงนาร้าน  
 ของตัวเมื่อเพลงจอนจะเสด็จพระราชดำเนินได้เป็นอันขาด ถึงเจ้าของ  
 บ้านเป็นข้าราชการมีกำลัง ก็ให้ ได้เสียให้ ไปให้พ้นให้ ไกล อยาให้  
 อยุ่ที่หน้าบ้านได้ ถ้าได้มีไป ก็ให้จับตัวตั้งให้กรมเมืองแดงกนงกอง  
 จุกของล้อมวง ถ้าเป็นราชฐมีกำลังน้อยจะจับมิได้ จะได้มีไป ก็ให้  
 ไปบอกกรมเมืองนายอ่าวเพื่อพวกนงกองจุกของล้อมวง ให้มาช่วยได้  
 ช่วยจับ เสียโดยเร็ว ใน ก่อนเวลาเสด็จพระราชดำเนิน อยาให้ คนใน  
 กระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนิน ต้องได้ต้องจับคนเฝ้าตรา คนเลี้ยงจุก  
 ให้อ่านว้ายไป ถ้าเสด็จทางชลมารค ก็ให้เจ้าของบ้านเจ้าของเรือน  
 เจ้าของแพ ออกมานั่งคอยเฝ้าหน้าบ้านหน้าเรือนหน้าแพในทศควรจะหมอบ  
 อยุ่ใต้ ให้ทอดพระเนตรเห็น แดงให้คิด ถ้าเห็นกระบวนเสด็จพระราช  
 ดำเนินแล้ว แถมเรือพายชนตงล่องตางแดงกระบวน ก็ให้เจ้าของ  
 บ้านเจ้าของเรือนเจ้าของแพบอกห้ามให้เรือชนจอดเสีย อยาให้พาย  
 ส่วนพายแข่งพายตคนกระบวนเสด็จพระราชดำเนินได้ ถ้าเป็นเรือ  
 จีนใหม่ เรือแขก เรือฝรั่ง เขาไม่รู้ธรรมเนียมไทย ไม่เข้าใจกัน ก็  
 ให้ ใช้ ใบบอกห้ามตามไม่รู้จักภาษาถิ่น ถ้าเจ้าของบ้านเจ้าของเรือน

เจ้าของโรง เจ้าของร้าน เจ้าของแพไม่อยู่ ก็ให้บุตรภรรยาออกมา  
 รับเด็กรู้ คุณแดงแทนบิดาแทนมารดาแทนผัว อนึ่งถ้าราษฎรเป็นจีน  
 แดเมื่อเวลาเด็กรักราชดำเนินไปถึงหน้าบ้านหน้าเรือนหน้าโรงหน้าร้านหน้า  
 แพ ถ้าแดงจะเคารพหมอบกราบอย่างไทยความเคยมาแต่ก่อน ก็ตามใจ  
 ฤาจะถูกลูกขุ่นนุกยเคารพตามอย่างจีนเคารพต่อพระเจ้าแผ่นดินจีนก็ตาม  
 อนึ่งแขกแดงฝรั่งถ้าพร้อมเนียมไทย จะนั่งตงเคารพหมอบกราบอย่าง  
 ไทยก็ตาม ฤาจะยืนเปิดหมวกก้มศีรษะก้มมือเคารพอย่างแขกอย่างฝรั่ง  
 ก็ตาม อย่าให้ข้าราชการ ในกระบวนเด็กรักราชดำเนิน แดกรม  
 เมืองนายข้าพ้องกองจกษองต๋อง แดราษฎรชาวบ้านที่ออกมา  
 หนึ่งคอยเฝ้ารับเด็กรู้ ห้ามปรามว่าก่ด่าขุ่นใจคนนอกประเทศซึ่งพอใจ  
 จะเคารพรับเด็กรู้ตามจารีตของตน ๆ นั้น หนึ่งหมอบตงเคารพกราบ  
 อย่างไทยเลย จึงได้ตามเดี่ยให้รู้กิริยาคนนอกประเทศ แดจงยอม  
 ให้คนนอกประเทศได้เคารพตามใจจารีตเคยนบถของตนเกิด อนึ่งถ้า  
 คนนอกประเทศมาเช่าโรงเช่าเรือนเช่าแพของผู้น้อย ก็ให้เจ้าของ  
 โรงเจ้าของเรือนเจ้าของแพเอาใจได้ตักเตือน คนนอกประเทศ ซึ่งไม่  
 รักรรรมเนียมนี้ ให้เคารพตามธรรมเนียมคนประเทศนั้น ๆ ฤก็ตาม  
 อย่างไทยก็ตาม จงบอกกล่าวห้ามปรามเดี่ย อย่าให้ทำกิริยาเกะ  
 กะ ๆ ไม่มีเคารพได้ เมื่อเวลาเด็กรักราชดำเนินทางดัดถนาราคทาง  
 ชดมารคจตุกราย ถ้ามีเหตุเพราะคนเมื่อดูราแต่คนเดียวจกิต แดอื่น ๆ  
 อันใดชนหน้าบ้านร้านโรงผู้ใดเมื่อเวลาเด็กรักราชดำเนิน ก็จะต้อง  
 หาตัวเจ้าของบ้านร้านโรงมาชำระ ให้ระวังให้รอบคอบเทอญ

ศัพทพมาณวันอาทิตย์ เดือนแปด ขึ้นเจ็ดค่ำ ปีมะเส็งหนักัดตรนพศก

# ประกาศ

## ให้ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๒

มีพระบรมราชโองการว่าพระมหากษัตริย์สยาม ให้ประกาศว่า  
 ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวร  
 ราชวัง แต่ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ แต่บันฑิตราชบริพารไทย จีน  
 ยวน มอญ ตาว เขมร พม่า มลายู แคนเขมรฝรั่งโปรตุเกสเดนม  
 แคนเขมรแขกทวายพม่า แขกมลายูแขกจามทุกภาษา บันฑิตเป็นคน  
 ขนอยู่ในพระวรวงษาณาการกรุงสยามทั้งปวง ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร  
 นคร สมรรัตนโกสินทร มหินทวายทวาย แคนแขวงหัวเมืองซึ่งชนกับ  
 กรุงเทพมหานครให้ระจงทง ด้วยตั้งแต่ได้ทำหนังสือสัญญาคบชาติ  
 อังกฤษ อเมริกัน ฝรั่งเศส ทงสามเมืองแล้ว มีเรือค้ำค้าต่างประเทศ  
 เข้ามายังค้าขายในท่ากรุงรัตนโกสินทรมาค้ำค้าแก่กันหลายครั้ง มีแต่  
 เงินเหรียญเข้ามาซื้อสินค้าต้องหมั้นบาง หมั้นบาง โดยน้อยก็มี  
 มากกว่าห้าพัน เงินเหรียญจะไซ้ซื้อสินค้ากับ ลูกค้าที่ในกรุงเทพ มห  
 นครก็ไม่ใคร่จะมีผู้ใครรับเอาเงินเหรียญได้ ด้วยการไม่เคยใช้มาแต่  
 ติมนายห้างอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกัน ซึ่งเขามาตั้งค้าขายอยู่ณ  
 กรุงเทพมหานคร ต้องเอาเงินเหรียญให้ไปวางข้างในพระคลังมหา  
 ลัมมัตทำเงินตรา ก็ได้ โปรดให้เจ้าพนักงานรับชด้อยทำให้ โดยตรง  
 พระมหากษัตริย์กับลูกค้าวานิชทั้งปวง แลได้ ให้ ตีพิมพ์ประกาศให้  
 ราษฎร ลูกค้าวานิชใช้เงินเหรียญกับลูกค้าต่างประเทศซึ่งหนึ่งแล้ว

ราษฎร ตักค่าวานชชาวกรุงเทพมหานคร แดชชาวหัวเมืองชนบทปวง  
 ในพระราชอาณาจักกรักยั้งรังเกียจชยไม่ไช้เงินเหรียญ จึงทรงพระ  
 ราชดำริหา เงินเหรียญเข้ามาในบ้นเมืองก็มีคณกับแผ่นดินเป็นอัน  
 มาก ดยราษฎรจะได้มีงมทรัพย์ดินเงินทองบริบูรณ์ช้น แต่แผ่นดิน  
 เมืองจัน เมืองพราหมณ์ เมืองแขกเทศ มลายู เมืองพม่า เมืองมอญ  
 ทศกัศชาวยุโรปได้ไปขายถึง ก็ได้ ชยเงินเหรียญกนทไปแต่ แด  
 เมืองลังครตา เมืองกลาง เมืองพงา เมืองตะกวดทงตะกวดบัก ชงชน  
 กรุงเทพมหานครทศกัศชาวถึงกนกับประเทศทชนแก่อังกฤษ ก็ได้ ชย  
 เงินเหรียญบางนามมาแต่ แดทกรุงเทพมหานครทศกัศชาว  
 ไรชชาวค้าขายเจริญมากชนกกว่าแต่ก่อนหลายสิบเท่า ควรจะให้ ชยเงิน  
 เหรียญกนได้แล้ว เพราะฉนั้นจึง โปรดให้ประกาศช่าประกาศนยบถา  
 อิกฉบับหนึ่ง เพื่อจะให้ตักค่าวานชแดราษฎรไช้เงินเหรียญ เมื่อไช้  
 ไม่ได้ก็ให้อามาแลกคยพระคตงมหาคณบคคตามพิคต ฉ้ามเหรียญเป็น  
 เงินห้าบาท จะ โปรดให้เจ้าพนักงานพระคตงมหาคณบคคชยรับเงิน  
 เหรียญเปดยเงินตราให้ราษฎร อนึ่งบคคก็ได้ โปรดให้เจ้าพนักงาน  
 ชางเงินท่าเงินตราเพิ่มเติมชนอีกกมาก ฉนหนึ่งท่าได้หลังยๆ ร้อยบาท  
 เพราะฉนั้นอย่าให้ราษฎรตักค่าวานชรังเกียจชย ให้รับไช้เงินเหรียญ  
 กับชลวต่างประเทศเถิด ตักค่าชาวต่างประเทศจะได้เข้ามาค้าขาย  
 มากเดมชยไป เงินทองจะได้คกชยในกรุงเทพมหานคร อาณาประช  
 ราษฎรก็จะเป็นคชคณบริบูรณ์คคทุกประการ

ประกาศมาณฉนเดวาร แรมเจ็ดคค เดือนดับเบต ปีมเด่งนักษตร  
 นพศก

# ประกาศ

## แต่พระราชกุศลช่อมแซมถนน

ด้วยเจ้าพญาบรมราชาธิบดีเสด็จนางคนรินทรหมื่นทราชนิบัติ รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า บัดนี้ถนนในพระนครชำรุดชำรุดชอนชอนยับเยินไปมาก สมณชีพราหมณ์อนาประชาราษฎรเดินไปเดินมาลำบาก จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เจ้าพญาบรมราชาเป็นแม่กองทำถนนที่ชำรุดชำรุดไปนั้นทำเสียใหม่ให้เป็นปรกติเป็นหลายแห่งแล้ว ทรงพระราชดำริว่าถ้าการก่อกถนนเป็นสาธารณกุศลเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป ใคร ๆ ก็จะได้เดินไปมาสบายดีด้วยกันทุกคน ควรที่งานทั้งปวงจะยินดีทำด้วยกัน เพราะฉะนั้นจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศบอกแก่การพระราชกุศลต่อพระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน ค่างน้ำค่างใบ ในพระบรมมหาราชวังพระบรมราชวังที่ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดในจำนวนผู้มีเงินเดือนหกพัน ให้ได้ส่งพระราชกุศลด้วยกันตามได้ตามมีตามควรที่ราชอาสา คือขอให้อาตมิกบ้าง อิดหักบ้าง มากแต่หน่อยตามแต่จะยินดีช่วยมากแต่หน่อย ไม่ช้าไม่เกิ่นจึงมาเริ่มในกรพระราชกุศลทุก ๆ คนเทียว เมื่อจะเอาอิดหักอิดหักมาตั้งนั้นให้มาตั้งกับเจ้าพญาบรมราชาแม่กอง แต่ในเดือนช้ายเดือนยี่มีเงินเดือนหก โปรดให้จดหมายรายวันตามผู้ ได้มีดีทราได้เอาอิดมาส่งมากแต่หน่อย ให้มหาดเล็กรายงานกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบจะทรงอนุโมทนาด้วยท่านทุก ๆ คนตามรับสั่ง

ตีพิมพ์ประกาศการพระราชกฤษฎีกา ณ วันพุธ เดือนสิบสอง แรม  
สามค่ำ ปีมะแมชศก

### ประกาศ

ข้อพระราชบัญญัติให้ ใช้เงินเหรียญนอก

(๓๒ ป.ป.ก. ๑๒) ประกาศพระราชบัญญัติให้ ใช้เงินเหรียญนอก)

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่  
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลลูกค้าพลานในประเทคนอกประเทค แต่  
ราชวชิร นกริงนอกกรุง แต่หัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมือง  
จัตวา ปากไต่ฝ่ายเหนือให้รจทว ด้วยแต่ก่อนได้ มีหมายประกาศว่า  
ให้ ใช้เงินเหรียญกัน ความแจ้งอยู่ในหมายประกาศทั้ง ๒ ฉบับนั้นแต่  
แต่ทุกวนนลคค ในประเทค นอกประเทค คม เงินเหรียญ เขามาใช้ ซอ  
สินค้าในกรงเทพมากจนทศกราวเรือไป คิดคตามบัญญัติถึง ๓๐ เดือน  
เหรียญแต่คแต่ เจ้าของเงินเหรียญคมเงินเขไปแลกเงินบาท เจ้า  
พนักงานทวาเป็นเงินบาทก็ไม่ทนกวรทจะใช้ จนถึงเดือนกหนดเบยหอดค  
กคองแจตเบยหอดคเป็นเงินเหรียญไปแก่ข้าราชการ แลข้าราชการทง  
ปวงรับเงินเหรียญไปแล้วจะเอาไปใช้ ก็จะมีผู้รับบ้าง ไม่มีผู้รับบ้าง  
ได้ความลำบากเพราะจะต้องไปแลกเงินบาท หมายประกาศไปให้ใช้  
เงินเหรียญถึง ๒ ครั้งแล้ว ก็ยังหาใช้เงินเหรียญทวกันไปได้ไม่ แด

ตั้งแต่นั้นไปจะต้องมีพระราชบัญญัติให้ระเบียบเรียบร้อย เพราะไม่  
 พึงทำตามบังคับพระเจ้าแผ่นดินแต่เดิมนับพร้อมกัน บังคับ ประกาศมา  
 บัดนี้จึงมีพระราชบัญญัติพร้อมกับความคิดท่านเดิมนับมาให้ทั่วกันว่า  
 ตั้งแต่นั้นไป ถ้าข้าราชการถือ ตักค่าในประเทศนอกประเทศ แด  
 ราษฎรคนใดที่มีเงินเหรียญ จะใช้จ่ายค่าศรัทธา แต่ใช้ เงินนกเง  
 ยม แดใช้เงินค่าดินค้าซึ่งเกี่ยวค่างสนมาแต่ก่อน ก็ให้เจ้าพนักงาน  
 รับเงินเหรียญ คิดคดดมเหรียญเป็นเงินตราห้าบาทตามปกติซึ่งหมอยมา  
 แต่ก่อน ถ้าเจ้าพนักงานไม่รับเงินเหรียญไว้ จะรับแต่เงินตราบาท  
 ภายเดียว ททกรุงเทพฯ ให้เป็นเงินตราของต่อเจ้าพนักงานพระคตง  
 ดินค้า ซึ่งได้ตั้งรับแต่เงินเหรียญอยู่ ณ พระคตงดินค้า ทหัวเมืองให้  
 เป็นเงินตราของต่อผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ จะได้หมายไปหา  
 ต่อเจ้าพนักงานผู้ไม่รับ เงินเหรียญ มา ว่ากล่าวให้รับ เงินเหรียญไป  
 แดให้เจ้าพนักงาน พระคตงดินค้า แดผู้สำเร็จ ราชการ คิดหักไว้เป็น  
 พิไนยหลวงร้อยตะห้าบาทความเงินมากแต่ชอย เพราะเจ้าพนักงานมิ  
 ได้ทำตามหมายประกาศแต่ก่อน แดตักค่าในประเทศนอกประเทศจะ  
 ชอชวยกันชอไปภายหลัง ว่าราคาดินค้าตกลงกันแล้ว จะสัญญาใช้  
 กันเป็นเงินตราเงินเหรียญ ก็ให้มีหนังสือสัญญาจำกัญเป็นพยานกัน  
 ได้ ถ้าไม่มีหนังสือสัญญาเป็นสำคัญจะมีความท่มเถียงต่อกัน ก็ให้  
 เจ้าพนักงานแแต่ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ คิดเงินให้ ใช้ เงินเหรียญ  
 กันได้ แดให้หักไว้เป็นพิไนยหลวงร้อยตะห้า ตั้งแต่วันพทช  
 เดือนช้าย แรมค่ำหนึ่ง ปีมเส็งนพศก จงทกรวย ด้วยมิได้มีหนังสือ  
 สัญญาสำคัญต่อกันดังหมายประกาศน



ประกาศมาณวันพุธ เดือนสิบสอง แรมสิบค่ำ บีมเด็จพระนักษัตร  
นพศก

### ประกาศ

จะแจกตัวคัมศึกแก่ผู้ที่ไม่ควรศึก

หนึ่งคือพระขงจื้อเสนาามาตยาธิบดีศรี สัมพระกระดาใหม่ฝ่ายเหนือ  
มาถึงราชอาณาจักรจัม ในกรุงนอกรุง แลดูรักษาเมืองผู้กรมการ  
กัณนบยอำเภอ แต่คนคอยชกตามดให้ทราบ ด้วยสิ่งนมพระบรม  
ราชโองการดีให้ ๆ พล ๆ สัมพระกระดาใหม่ กับตัวเราออกมา  
ชำระศึกเดช ในหัวเมืองขึ้นกรมพระกระดาใหม่ทุกหัวเมือง ๆ พล ๆ  
สัมพระกระดาใหม่กับเรา จึงใจจัดแจงทำหนังสือคัมศึก สำหรับ  
ขุนหมื่นกรมการ แต่คนซึ่งไม่ควรจะตองศึกทั้งปวงแล้วได้ ไปขอ  
ตงคัมพิพ์ ในโรงพิมพ์ห้อง แต่ได้ขอรับพระราชทานให้ประทับตรา  
ค่างที่สำหรับรับพระบรมราชโองการมาเป็นสำคัญแน่นอน แล้วจึง  
แจกแก่คนบนดาที่ไม่ควรจะตองศึก ขยหัวเมืองขึ้นกรมพระกระดา  
ใหม่ทั้งปวงเพื่อจะประกาศว่า บัดนี้เจ้าพระยาศรีธรรมาโศภิต  
พิศุทธ มหาบุรุษยรัตโนคม บรมอัครมหาเสนาธิบดีอภัยพิรยปรากฏ  
พาทู ว่าที่สัมพระกระดาใหม่ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าได้  
กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งว่า ให้ศึก

หลังมอเตซ ในหัวเมืองชนกรมพระกระตาโหมทงปวงให้สิ้นเชิง แต่  
 ชนหมื่นกรมการกำนันพินายบ้านชาวด่าน มีตำแหน่งได้รับพระราช-  
 ทานเบญหวดกัก ไม่ได้รับพระราชทานเบญหวดเป็นแต่ได้ค่าธรรมเนียม  
 ในราชการต่าง ๆ กัด ควรให้มอชอมมอเปตาไม่ได้ศกทงปวงนั้น ให้  
 ได้รับพระราชทานหนึ่งร้อยพมพ มีกำหนดต่าง ๆ เขียนคุมศกมาเป็น  
 สำคัญ ประกาศให้กองจับในพระบรมมหาราชวัง พระบรมราชวัง  
 แดเจ้าเมืองกรมการด่านคอยทุกตำบลจงทอทุกน ถัดจับได้คนหญิงไม่  
 ได้สัก แจงความยืนยันว่าเป็นตัวชนหมื่นหนึ่งร้อยคุมศก ให้เรียก  
 หนึ่งร้อยคุมศก แต่ให้ตรวจตราครุปรพรรณดังตำตาชาวแต่กำหนด  
 ในตัว สอบข้อต่อ ขอรรรยา ควบคุมบ้าน ดังกตมุดนาย ลูกตองกัน  
 กับอักษร สำคัญต่าง ๆ เป็นตัว เขียนเล่มดินต่อข้อ หนึ่งร้อยคุมศก ไป  
 แดตรวจตราแน่นนอนแล้ว ถ้อยให้เกาะกุมหนองเห็นยอไว้ ให้เห็นชัด  
 จงปล่อยให้ ไต่ไปมาโดยสะดวก ถ้ามีต้องให้จับตัวมาส่งกรมพระด้ศักดิ์  
 ฤชาหวดทงก้องศึกในหัวเมืองชนกรมพระกระตาโหมโดยเร็ว ตรวจคน  
 ศักนบน ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำใ้กับ  
 รูปพรรณ ผัดเนื้อ ภรรยา บ้านอยู่ แขวง ดังกตกรรม  
 ได้รับตราหนึ่งร้อยพมพคุมศกไปณวัน คำ บมเด็จพระนักษัตรนพศก  
 ศักราช ๓๒๓๘

### ประกาศ

ออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

จงชาติศักรกระษัตริย์วรัชคัยราชินิกโรตม จาคูร์นตบรมมหาจักรพิ  
 ราชตั้งกาษ บรมชรมกมหาราชาธิราช บรมนารอบพิตรพระจอม  
 เกด้าเจ้าแผ่นดินสยาม ทรงพระราชดำริหัตริครองในการจะทนมบำรุง  
 แผ่นดิน ให้เรียบร้อยด้วยเวทประโยชน์ทั่วถึง แด่นั่นขอให้ดีขึ้นไป  
 กว่าแต่ก่อน จึงทรงพระราชวินิจฉัยว่าราชการต่าง ๆ ซึ่งตั้งด้วยบาท  
 หมายแต่กรมวังให้ลัดดีแลทดวงแผ่นดินบอกตามหมตามกรมต่าง ๆ นั้น  
 กัด การที่บังคับให้นายข้าเพื่อ มีหมายแจ้งประกาศแก่ราษฎรในกรุง  
 กัด การที่มทงตราไปให้เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ  
 สมีหมายให้กานนรว แขวงข้าเพื่อ ประกาศแก่ราษฎรในแขวงนั้น ๆ กัด  
 พระราชบัญญัติใหม่ ๆ ตั้งขึ้นเพื่อจะห้ามการทศรวแปลงคณการทศรว  
 กัด การเตือนสติให้ระภูกและถอยพระราชกำหนดกฎหมายเก่ากัด ตั้ง  
 ขึ้นแต่เด็กทั้งอักษรภาษต่าง ๆ แด่พิศภาษนั้น ๆ แด่ดัดหย่อนลงญา  
 เพิ่มชนพิกัดของในภาษนั้น ๆ กัด การกระเถนเดขอแรงแลบอกบุญกัด  
 ว่าโดยดีโดยย่อเหตุใด ๆ การใด ๆ ที่ควรชำระราชการทงปวงญา  
 ราษฎรทงปวงจะพึงรู้ทั่วกันนั้น แต่ก่อนเป็นเคษาทหมายแต่คำคำ  
 ประกาศเขียนเงินดินดอควดงกระตาศดงกันไปดงกันมา แด่ให้ดงก  
 ดยกันไปผิด ๆ ถูก ๆ แด่ก็เพราะฉบบทงด่อนนอยม ทจะได้อานก  
 นอยไม่วทงดงกันว การพระราชประดงคแต่ประดงคของผู้ใหญ่ใน  
 แผ่นดินจะบังคับมาแต่กตงประกวไร ข้าราชการทงปวง แด่ราช  
 ฎรทงปวงก็ไม่ทราบทงกัน ได้ยินแต่ว่ามีหมายเถนว่าประกาศว่าบัง  
 คับมา เมอการนทงวของกับตัวใครก็เป็นแต่ถามกันต่อไป ผู้ที่จะ

โตอ่านต้นหมายตนทองตราขนน้อยตัว ถึงจะโตอ่านก็ไม่เข้าใจ เพราะ  
 ราษฎรเมืองไทยศุทรวุฒินั้นน้อยกว่าคนที่ไม่รู้ คนโพธิ์ๆ ในประ-  
 เทศบ้านนอกหนังสืออ่านไม่ออก ดวงตราของขุนนางในตำแหน่งซึ่ง  
 จะบังคับราชการเรื่องไรจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้จัก ตึกแต่ได้เห็นดวง  
 ตราที่คมาด้วยชาติแลเส้นแดงๆ แต่ก็ไม่กล้าดูทีถอมมาจากระไรก็เชื่อ  
 หมด เพราะฉนั้นจึงมีคนโกงๆ ศศๆ แต่งหนังสือเป็นตงของตรา แด  
 บาทหมายข้างรับสั่งดวงหลังดวงแดงหน้า แดเจ้านายแลเจ้านามคชเป็นท  
 ราษฎรนับถือยำเยง แดงกว่าการบังคับไปต่างๆ ตามใจตัวปราถนา  
 ด้วยการที่ไม่ได้เป็นธรรมเนียม แดทำให้ราษฎรเคียดรอน แดแต่ยพระ  
 เถียรศักดิ์ของพระเจ้าแผ่นดิน แดพระนามเจ้านายแลชื่อของขุนนาง  
 ไป เพราะฉนั้นบทพระราชดำริที่จะบาบค โทษต่างๆ ดังความ  
 แดฉนั้นทุกประการ จึงโปรดให้ตั้งการตีพิมพ์หนังสืออย่างหนึ่ง มี  
 ชื่อโดยภาษาตั้งชกฤษวงหนังสือราชกิจจานุเบกษา แดว่าหนังสือ  
 เป็นที่พึ่งตราชกฤษ มีตราพระมหามงกุฎแลตราครุฑหน้าบดองข้าง  
 ดวงใหญ่ คือในเส้นคำกับตัวหนังสือหน้าเป็นอักษรตัวใหญ่ว่า ราช  
 กิจจานุเบกษา ขยเบองบนบันทึกทุกฉบับเป็นสำคัญแจกมาแก่คน  
 ต่างๆ ทศวรรจรูททุกเดือนทุกปักษตงแต่เดือนห้า บมเมย เป็นมีที่แปล  
 ในราชกาลอันเป็นประจันนั้นไป หนังสือในราชกิจจานุเบกษาน คช  
 การใด ๆ ซึ่งได้ มีต้องบัญญัติตราแบบาทหมาย แดประกาศด้วยหนังสือ  
 เขียนเส้นดินสอคำ ประทับตราตามตำแหน่งตามธรรมเนียมเก่า  
 ซึ่งได้ มีแล้วไปในบักษนั้น ฎาอักษรทดวงแล้วในเดือนนั้น ฎาเดือนท

ตั้งแล้วก็จะเก็บเขามาว่าแค่นี้ ๆ ในสิ่งซึ่งเป็นสำคัญ เพื่อจะให้ป็น  
 พยานแก่ท้องบัญญัติบาปบาปหมายคำประกาศ ซึ่งมีไปแต่ก่อนนั้น  
 เพื่อจะให้คนที่ได้อ่านหนังสือก่อน เชื่อแต่แน่ใจไม่สงสัยโดยที่ไม่เข้าใจ  
 ความจะได้เข้าใจ ผู้ใดไม่มีความในหนังสือของบัญญัติบาปบาปหมาย  
 ก่อนก็จะไม่รู้หน้ อึ่งถ้าเหตุแต่การในราชการแผ่นดินประการใด ๆ  
 เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่เดิณมาดีพร้อมกันบังคับไป  
 อย่างไร บางทีก็จะเอาความนั้นได้มาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาบาง  
 เพื่อจะให้รู้ทงกันให้แล้วๆไปต่างๆ ขาดๆ เกินๆ เป็นเหตุให้  
 เดียวราชการแต่เดี่ยพระเกียรติยศแผ่นดินได้ หนังสือราชกิจจานุเบกษา  
 นี้เมื่อตกไปอยู่กับผู้ใด ขอให้เก็บไว้อย่าให้ฉีกทำลายล้างเสีย เมื่อ  
 ใดฉบับอื่นคือไปก็ให้เก็บข้อ ๆ เขาเป็นสมุดเหมือนสมุดจีนสมุดฝรั่ง  
 ตามลำดับตัวเลขหมายหนังสือตามลำดับข้อ ๆ ไป ซึ่งมีอยู่ทุกหน้ากระ-  
 คาศนเกิด ขอให้ มีหนังสือราชกิจจานุเบกษานเก็บไว้สำหรับจะได้  
 ค้นดูข้อราชการต่าง ๆ ทุกหม่ทุกกรมข้าราชการ แลทุกหัวเมืองไทย  
 ประกาศนี้ เทย

ประกาศมาณฉันทนทร เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง บมเมียงเปนพศก  
 เป็นฉันท ๒๔๘๖ ในราชการประจุบัน

ขุนปฏิพานพิจิต  
 ขนมหาสิทธิโวหาร  
 กรมพระอลักษณ์ เป็นผู้รับสั่ง



๒ หน เป็นเดือนดวงทาง ๒ เดือน เมื่อเขียนเลขครุเดือน ๘ คั่น เขียน  
เลข ๘ ตัวเดียว แต่ถ้ามายได้ข้างต่างตั้งอย่างนี้ ให้รู้ว่าเดือน  
แปดหลังจรมี ในเดือน ๘ หดงนั้นให้เขียนเลข ๘ เป็นต้องซ้อนกันไว้  
ท้ายครุตั้งอย่างนี้ เกิด วันพทอเดือนห้าชนด้ามคัมเมียงเป็นนพ  
ศกอนหนึ่ง วันของคารเคอนดับแรมดับด้ามคัมเมียงธาเรศศกอน  
หนึ่ง ต้องอนนเป็นอนกำหนดคณนาพระพทตัจจ

ประกาศมาณจันทร เดือนห้า ชนค้ำหนึ่ง บมเมียงเป็นนพศก  
เป็นอนน ๒๕๕๖ ในราชกาดประจันน

พระยาไทรวิภัติ จางวงกรมโหร แต่

พระยาประสิทธิ์ศกการ ว่าที่พระครุพิราม  
เป็นผู้นั่ง

# ประกาศ

## เรื่องผูก

(๖๕ ป.ป.ก. ๕) ประกาศฉบับข้อนี้

ประกาศมา กอชทานเดชาบคิม หมายพร้อมกันให้ประกาศแก่ราช  
อูรไทยจีนทงปวงให้ทราบทั่วกันจ่า บันเป็นบกำหนดที่จะ ไคลคบจีน  
เกนช่ด้วยการแผ่นดินคณเคยอย่างแต่ก่อน บันคัจนทงปวงที่ไม่ได้ศก  
ไม่มีจันอนไนทเมียงทงถ่วงกรมพระดีคตินัน เกนให้ท้การพระนคร

คนละเดือน ถ้าจะไม่ทำให้เสียเงินคนละตัวตั้งกับค่าฎีกาตั้ง ๓ ทุกคน  
ถ้าเงินคนใดจะไม่ให้ผูกบทคอมจะขอแค่ฎีกาเปิด ให้เสียเงินค่าจ่าย  
ราชการค่าตั้งกับ ค่าฎีกาตั้งตั้ง ถ้าเงินผู้ใดผูกกับปดอม ธิบคนผูก  
นุษย์ได้จะปรับ ๓๐ คือเป็นเงิน ๓๐ ค่าตั้ง แต่มีท่าตราไปน้อเงินดับให้  
ฎีกาผู้เกาะตราปดอม ชำระได้เป็นตั้งย จะต้องรับพระราชอาญา ๕๐ ที่  
แล้วตั้งตัวเป็นตพญาช่าง ไทยมิใช้เงินตั้งยาศินไฉนเป็นเงินเพื่อจะ  
ให้พินชบหนี แต่ก่อนได้ประกาศไว้ว่าถายังไม่ได้ตั้งให้เสียเงินผูกกับ  
๓๐ ค่าตั้ง ดำกับเป็นเงิน ๓๐ ตั้งตั้ง ค่าฎีกาตั้งตั้ง แต่ตั้งแล้ว  
หนีให้เสียแต่คนละตัวตั้งกับ ค่าฎีกาตั้งตั้งเพียง แต่ในปีเกาะตั้งปดคนหนี  
พวกไทยตั้งยาศินไฉนเป็นเงินนั้นคิดเกาะเกาะเกี่ยวโยงไปเป็นอนมาก ผู้  
ที่ยอมเสียเงินให้ ๓๐ ค่าตั้งแต่ตั้งตั้งตั้งตามประกาศนั้นน้อยคว เพราะ  
ฉันนั้นในคราวผูกกับครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง  
พระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า คนไทยตั้งยาศินพวก  
นั้นชื่อวงขอพระราชบัญญัติ แต่ความที่เดิมน่าดีพร้อมใจกันบังคับไป  
นั้น แต่ทำตามโดยง่ายไม่คิดออก ๆ แเขต ๆ คิดต้องนำออกจากร  
เท่าไรนั้น แต่ไม่ถ้อยต่อว่าควรเป็นพระกษัตริย์รัก กษัตริย์พห หากความศึช  
หารู้ค่าเปรียบตั้งคนตั้งอื่น ๆ เป็นอนมากนั้น ทรงนึกแก่พวงหนัก  
ได้ดำรงภาพด้วยยอมไฉนเป็นเงิน แต่ขอเสียในคราวผูกกับตามบังคับไป  
เต็มตามคำประกาศในคราวผูกกับจับเกาะตั้งปดคนหนี แต่ครั้งนี้โปรด  
เกล้าฯ สั่งว่าพวกคนไทยที่ไฉนเป็นเงินเพราะตั้งปดหนีได้ เสียเงินเต็ม  
ตั้งห้าค่าตั้งโดยคิด ในครั้งก่อนแล้วนั้นให้เสียแต่ห้าค่าตั้งเท่านั้น อีกตั้ง  
ค่าตั้งยกพระราชทานให้เป็นรางวัลเพราะความซื่อตรงในครั้งก่อน แต่



คนสู้บั่นไว้เบี้ยเป็นจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง-  
 คับไปโดยง่ายในกรงถอนนน ครองนให้เดี่ยวแตกกิ่งคำดังเทานนค่าง  
 หนึ่งยกพระราชทานให้เป็นรางวัลตั้งว่าแล้ว ถ้าคนใดไปรดในกรงนเดี่ยว  
 แต่หาค่างนน ถ้าไม่ยอมเสียเงินก็ให้ทาเองถูกจ้างคนแทนตัว จ่ายใช้  
 ราชการ๑๐๐๐หนึ่ง คนทศกัณฐ์จะต้องเสียกิ่งคำดังในกรงนนน ถ้าไม่ยอม  
 เสียเงินก็ให้รับจ้างใช้ราชการแต่สิบวัน เมื่อคนไทยสู้บั่นไว้ เบี้ย  
 เป็นจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง ค่างเทานน  
 ในกรงนเป็นค่างเดี่ยวให้เดี่ยวแตกกิ่งคำดัง ฤๅทำการแต่ ๓๐ วัน  
 ดังคนทศกัณฐ์ไตเดี่ยวแตกกิ่งคำดังในกรงถอนนน แลซึ่งโปรดให้ค  
 ดึงตั้งวงเรียกแต่ตั้งวงหนึ่งนน ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทาน  
 ฤๅพระแท่นพวกคนไทยสู้บั่นไว้เบี้ยเป็นจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงย  
 ตาดังกิ่งตามบังจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง  
 หลงถอนนนแลมดเพี้ยนออกแหว่งไป ตามความครกครองของกรงถอนนน  
 ว่าไม่เสียชาติที่เกิดมาได้เป็นเทวดา กินอาหารทิพย์ มีดีด้วยเบญจมาศ  
 คิดเกี้ยวกรังไปต่างๆ นั้น ไม่โปรดให้ถนอแก้ว ไคเดี่ยว อยามาพาได้  
 ทมเดี่ยวเขาเดี่ยว ไม่โปรดให้ ให้เรียกพวกนนั้นเต็มตามพระราชกฤตกา  
 เติมจงทุกคน แต่คำกฤตกาให้เดี่ยวหมอนกับจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงย  
 ตาดังกิ่งตามบังจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง ถ้าค  
 ึ่งของเจ้าของ  
 เร่งรดกให้เดี่ยวค้ำตามค้ำตามรวบรวมเนียมเต็ม ให้ผูกนเรียกตาม  
 เคยมาแต่ก่อน ครองนการผูกกับจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงย  
 ตาดังกิ่งตามบังจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง  
 พระบรมมหาราชวังค้ำตามค้ำตามรวบรวมเนียมเต็มเจ้าพระยา ตั้งแต่ ๓๐ วันถึง  
 เดือนห้า ชนห้าคำ บมเมียงเป็นนพศก จันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงย  
 ตาดังกิ่งตามบังจันทไตศึกแถวกรงทองไตเดี่ยวเงยตาดังกิ่งตามบัง

ชายแต่ต่างประเทศถึงของลูกบิ จะเอาเหตุนั้นมาเรียงไม้ได้ ด้วยผู้  
ครองค่างไทย ได้ว่ากันกับทศนอกประเทศ ซึ่งมาทำสัญญาแต่แรก  
แล้ว เพราะฉะนั้นห้ามอย่าให้เงินที่ไม่รู้ขอสัญญา ถ้าผู้ผิดเอาเหตุ  
ทศวเป็นดั่งจางคนนอกประเทศ ซึ่งมาขอเงินกรุงเทพมหานคร นั้นมา  
ขมเกลียงให้ต้องคิดว่าคือชานเงินทองปดจางมารีบลูกบิ โดยดีตามปรกติ  
อย่าหอดบดเห็นเข้าไปในบ้านเรือนคนนอกประเทศ ให้ต้องคิดตามคิดว่า  
กล่าวกันระนอวยไป ถ้าเงินผู้ใดก่อเหตุให้มีความ ก็จะต้องรับอาญา  
เจ้าพนักงานโดยโทษานุโทษ

ดจะประกาศมาตามบังคับท่านเสนาบดี ณวันจันทร์ เดือนห้า ขึ้น  
ค่ำหนึ่ง ปีมเมียยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๕๕๒ ในราชกาศประจบนั้น  
พระยาศรีพรพตนิ และ พระวาทิน โกษา เป็นผู้รับบัญชาสั่งให้  
ขุนประสิทธิ์อักษรวิสารทวิ มวลงพิมพ์

# ประกาศ

## เรื่องอากรเตาสุรากรุงเก่า

ว่าเตาสุรากรุงเก่า ขุนไถ่ถนเพชรรัตนทำมาเช่นจำนวนเงินมีละ  
สองร้อยชั่ง ในบีมเดือนพฤศจิกายนไปแต่เดิม คนชาวกรุงเก่าขายเข้า  
ได้มากก็ซื้อสุรากินมากขึ้น อากรเตาสุรามักถ้าไรจึงมีผู้คิดชานจะประ  
มุขอากร ฝ่ายขุนไถ่ถนเพชรรัตนรู้ตัวว่า จะมีผู้ซึ่งจึงรีบตงมาก่อน

เอาเงินดิบซึ่งมาบอกทอดเกล้าฯ ถวายว่า ทำอากรมีกำไรลดขายได้แค่  
 เท่านี้ นอกจำนวนดั่งนั้นในทางว่าหาชอบดั่งกัณฑ์ดังตราไม่ ภายหลัง  
 เงินเดียวมาทำเรื่องราวอื่นประมัตเงินนั้นในพระคลังมหาสมบัติดั่งสืบเจ้า  
 ชิง ชนในเจ้าต่างกรมเจียงไม่ได้ตั้งกรมต่าง ๆ ดั่งสืบตามชิง เป็น  
 เงินชกลงเกล้าสืบชิง รวมกับเงินเดิมดั่งร้อยชิงเป็นเงินดั่งร้อยเกล้า  
 ดิบชิง เงินเดียวรับเผ่าเงินดั่งหน้าทางดั่งร้อยเกล้าสืบชิง แต่แรกจะรับ  
 ตราตั้งเป็นนายอากรใบที่เดียว จึงทรงพระราชดำริที่เห็นดัด ชิงชน  
 ได้ภณเพชรรัตนมากด่าวก่อนว่า อากรมีภาษีเพียงสืบชิงเท่านั้น ก็  
 เป็นอันตักขาครบแพ่งเกณฑ์ใหม่ประมัตอยู่แต่ แดงเงินเผ่าดั่งหน้าทาง  
 ของงานใหม่จนถึงดั่งร้อยเกล้าสืบชิง ถ้าจะคิดค่าบวญการ เงินเป็นดั่ง  
 คอกเบี้ยชิงละบาท นับความเดือนกว่าจะถึงงวดชิงจะไรดั่ง ถ้าจะคิด  
 แดงชิงละบาททุกเดือน มีหนึ่งก็จะมากเกินกว่าเงินสืบชิง ชิงชนได้  
 ภณเพชรรัตนบอกนั้นอีก ก็ภาษีอากรต่าง ๆ ซึ่ง ประมัตของชิงช้อย  
 ทั่วประมัตนั้น ทั้งจะชนในคราวเดียวครั้งเดียวชนนี้ ดั่งแปดสืบชิงเกล้าสืบชิง  
 ร้อยชิงดั่งนิตทาง ชิงชน โดยถาชนได้ภณเพชรรัตนนายอากรคนเก่า  
 จะรับประมัตทำแทนหนักดี ถ้ามาก ไม่ได้กนอยเพียงสืบชิงสืบชิงก็  
 ความชอบในอากรเจริมีชนมากดั่งนี้ ก็หาเป็นความชอบของชนได้  
 ภณเพชรรัตนไม่ เป็นความชอบของผมาประมัตชนใหม่ทั้งดั้น ถ้าจะ  
 ให้ชนได้ภณเพชรรัตนทำไป ก็เป็นเหตุจะให้ชนซึ่งมาประมัตชนใหม่ชน  
 ดิเดียนได้ ว่าใครมีความชอบเห็นกับแผ่นดิน ชิงชนไม่ได้เป็นนายอากร  
 ผู้ที่เมื่ออากรมีภาษีคิดเบี้ยคบบังเขาเป็นอากรประ เียงชนหนักดั่งได้ เป็น  
 นายอากร ก็จะเป็นเหตุให้เจ้ากฏไปว่า ชนได้ภณเพชรรัตนมีผู้แข็งแรง

อดทนอากรรายนี้ ใครจะช่วยจะซึ่งเห็นจะไม่ได้อ เพราะเหตุนี้จึง  
 ได้โปรดตั้งให้ตั้งเงินเจ็ดเป็นนายอากรใหม่ มีชื่อตำแหน่งตั้งว่าขุน  
 พัทธมพิทยากร ทำอากรเตาดีรากรงเก่า ตั้งแต่มีเมยต้นฤดูทศกัณฐ์ไป  
 ขุนได้เกณฑ์พรวิเศษคนเป็นคนที่มีความชอบมาแต่ก่อน โปรดให้ยกเอาไป  
 ตั้งรับเบญหว้อย ในพวกกรมการกรงเก่า เป็นพนักงานสำหรับช่วย  
 ว่าความเงิน เงินตั้งชงทชุนได้เกณฑ์คนมาบวกทศเกล้า ขวาง  
 นน ก็โปรดพระราชทานคนให้ไปไม่รับได้ ก็โดยอากรเตาดีรากร  
 บอนเบญญ ทกแห่งทกตำบลไม่ยังยืนอยู่ตงภาษอากรอื่น ๆ ขุนแล้ว  
 ชาติเดา เบดยณกันมาปดยณกันไป ส่วนในรายทชุนในหลวงได้ก็ใน  
 ตอนใช้ส่วนในรายทชองชาติในจำนวนรวมแจกเบยทชุนทุกปี ไม่  
 มีกำไรแต่ในหลวงไปนักคอก ก็เมื่อขุนพัทหมพิทยากรทำอากรเป็นาน  
 ถ่วงถาดแต่ก็เห็นจะร้องชาติตง ก็เมื่อขุนพัทหมพิทยากรร้องชาติเมื่อ  
 ได้ ขุนได้เกณฑ์พรวิเศษคนรับเข้าทำใหม่ ให้ตั้งว่าจำนวนซึ่งขุน  
 พัทธมพิทยากรจะรับในภายหลอนน แต่ตั้งเล็กน้อย ก็โปรดให้ขุน  
 ได้เกณฑ์พรวิเศษคนทำอากรเตาดีรากรงเก่าต่อไปคอก เพราะขุน  
 ได้เกณฑ์พรวิเศษคนทำมาได้มีเศด เงินอากรที่มีได้เกี่ยวคางให้คนทงปวง  
 ทราบว่า เงินเจ็ดเป็นขุนพัทหมพิทยากรนายอากรเตาดีรากรงเก่า ได้  
 โปรดตั้งให้ตั้งไปแถวแต่ตอนของสาร เดือนห้า ขุนแล้วตั้ง บมเมยยัง  
 เป็นพศศ เป็นนพ ๒๕๐๕ ในรัชกาลประจวบนั้น พระภาคินกรม  
 ในวณน

ขุนปฏิภาณพิจิตร  
 เป็นผู้รับส่ง



(๔) เมื่อนายอากรอื่นเปลี่ยนไป นายอากรจะให้ต่อไปก็ได้ จะให้เด่น้อยก็ได้ ไม่ให้เลยก็ได้ ด้วยนายอากรเก่าให้กันเองนอกห้อง ตราออกจำนวน

(๕) เมื่อเจ้าตารางกรมแดงไม่ได้ตั้งกรม ถ้าขุนนางนั้นไม่มี ตัวแดงจำนวนหนึ่งถืออยู่ไป ไม่ได้เข้ามาในหลวง เพราะถนนเงินนาย อากรใหม่ซึ่งเป็นท่อนพิพทมทยากรบอกวาชนเทาไรก็ขอวาชนเท่านั้น ถึงจะชนตารางกรมจะลดน้อยไปก็ คือจะจางพวงชนศรี นึ่งแตกอนชน กนนอกห้องตราจะขอมาว่าไม่ได้เลย ถ้าดวงนั้นจะตราจะมีกระตือรือ ใหกันทำในนอกห้องตราออกจำนวน โดยว่าเจ้าพนักงานจะไม่รับทำใน ไม่ร้องขอวาชนในหลวง น้าพระที่นั่งตงไชยสังวริยเข้ามาไม่ได้ฤ ถ้า ไม่มีใครทุดให้ นนแ

## ประกาศ

จ่ายเงินภาษีเข้าวังพระนคร

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ราษฎรในกรุงนอกกรุงให้ ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนในหลวงห้ามปิดเข้าไว้ ไม่ให้เขาออกไปขาย นอกประเทศ ขอมให้เขาไปแต่ถือเป็นเดิมยัง คนทั้งปวงที่มีใช้ชาว นานาแลพ่อค้าเรือต่างประเทศ ก็มีความสบายด้วยเขาถูกถ้อยนระตาดัง

บ้าง ห้ามทบบ้าง ต่ำต้งถึงบ้าง แต่ชาวนาไม่ชอบใจ เพราะขายเข้า  
 ใต้น้อยไม่ถอกกิน ต้องท้งนาให้เป็นบ่ารก แลเวรนาเสียหลายหมื่นไร'  
 ไปหากินอย่างอื่น ถึงพ่อค้าก็ไม่ชอบใจ ด้วยอยากจะขายเข้าออกไป  
 นอกประเทศของลัทธิชอบเขาไป ครั้นเจ้าพนักงานจับได้ก็ต้องปรับจ้ง  
 ต้องเป็นท่งหรือจ้งคว คนที่ซื้อเขาเก็บไว้มากก่นหมดไปเข้า เขากผูก  
 เขมมเสียไปไซ้ไม่ได้ จึงพากันซื้อไวแค้นน้อย ครั้นมีฝนแดงเข้าด้ก  
 ๗ วัน ๓๐ วัน กัดกินกินซื้อเขาจะเก็บไว้ ก่นเมื่อเขาแพง ชาวนาได้ท  
 กตราชาเขาให้ ขึ้นไปถึงเกวียนหนึ่งถึงดิมต่ำต้งดิมต้องต่ำต้งเรอทเดียว  
 บคนญใหญ่ในกรุงพร้อมใจกัน ยอม บัดให้ลดค่าต่างประเทศซื้อเขา  
 ไปนอกประเทศได้ ราษฎรเป็นอันมากก่นก่นกลัวชวยมาก ชาวนาท  
 ทำมากไม่มีอ้างท่งท่งทุกตำบล แต่ก่นทมิไซชาวนามิไซพ่อค้าเห็นจะ  
 ไม่ชอบใจบ้าง ด้วยราคาเขาไม่ตกลงจนต่ำต้งหนึ่ง ห้ามท่งต้งถึงดิม  
 แต่ก่อน ต้องเสียเงินซื้อเขาก่นมากไปกว่าแต่ก่อน บคนจ้งทรงพระ  
 มหากรุณาด้กเคื้อนด้กพิพอก่นนมาว่า จงอย่าเสียใจแต่ดเคื้อนว่าเพราะ  
 เบ็ดเข้าออกไป ราคาเขาแพงอยู่เดือมอไม่ตกลง ต้องเสียเงินซื้อเขา  
 ก่นมากไปนั้น จงคิดว่าเมื่อไม่เบ็ดเข้าคนทำน่าน้อยไป ฝนแดงก็ต้อง  
 เสียเงินซื้อเขาแพงมากชดเชยกับที่เสียน้อยเมื่อเขาออกเหมือนก่น ฝ้าย  
 ชาวนาได้ผลประโยชน์เพราะน่าน้อย อธิท่งนารกร้างเดีย ค่อเกิด  
 เขาแพง จึงคิดทักต้องถากถางมากกว่าจะเป็นนาชนได้ ถยากเห็นน้อย  
 แแรงจะคนเป็นนาได้ ก่นน้อยไป เพราะณนคนพอกทซื้อเขาก่นจ้งมี  
 ใจเฮนตุกิดกึงพอกชาวนาแลพ่อค้าด้วย เมตตากกรุณาบ้าง แลถ้งน

ตัว เมื่อเห็นว่าต้องเสียเงิน ซื่อเขาก็ทนแรงกว่าแต่ก่อนไป ก็จึงมี  
 อุดมคติคิดอ่านหาที่ไร่นาทำนาเองบ้าง ฤๅคิดค้าขายทำมาหากินต่าง ๆ  
 บ้างเถิด บ้านเมืองจะได้รุ่งเรืองด้วยถาวรไร่นาค้าขายที่ทุ่งนาว่างร้าง  
 อยู่ไม่มีไร่นากมไป ๆ เขาก็คนนอกประเทศซื่อไปนั้น เสียภาษีแก่  
 พระคลังดำหริบแผ่นดินกษัตริย์ต่างต่าง แดงเงินภาษีเขื่อนนมคันทรง  
 พระราชดำริหว่า เพราะเปิดเขาออกไปนอกประเทศ จึงเกิดขึ้นแก่  
 ท้องพระคลังหลวง ก็เพราะคนทั้งปวงซื่อเขาก็ทนแรงราคาไปกว่าแต่  
 ก่อน ต้องเสียเงินมากไปเพราะเหตุที่เปิดเขาให้ขายไปนอกประเทศ  
 นี้ จะวิตถลจางเงินของตัวตกเข้ามาเป็นภาษีเขา จึงไปรุดเกล้า ๆ ให้  
 จ่ายเงินภาษีเขาจกซื่ออีกขนาดใหญ่พินดะห้าต่างต่าง แดงให้กรมเมือง  
 ก่อแลด้อมแถมถนนหนทางในพระนคร แดงยังจะให้สร้างคพานข้าม  
 คลองในพระนครแตรอบพระนครให้แน่นหนาแข็งแรง ให้คนเดินไป  
 มาสะดวกสบายด้วยกัน การเป็นคังนี้คนทั้งปวงจงยินดีอนโมทนาเอา  
 เกิดว่าเหมือนกับเรียโรถนด้อมแถมถนนหนทาง แดงคพานข้ามคลอง  
 ให้เดินสบายด้วยกัน ทั้งพระแตรคฤหัฐชาววัดชาวบ้านทั้งปวง

ประกาศนวันพฤหัสบดี เดือนห้า ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีมะเมียขังเป็นนพ-  
 ศก เป็นวันที่ ๒๕๐๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระศรีสุนทรโวหาร ภู่ง เป็นส่วเหมือนท้าวสี ของท่านผู้  
 หญิงอิมขันคาน เป็นหลานพระยาศรีรังทเทพ เพง เป็นผู้รับสั่ง



# ประกาศ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ  
ให้ตราบทกฤษฎีกาในกรณีฉุกเฉินที่  
สำคัญและจำเป็นเร่งด่วน เพื่อดำเนินการ  
แก้ไขสถานการณ์อันกระทบต่อความสงบ  
เรียบร้อยของบ้านเมือง โดยให้มีผล  
ย้อนหลังไปสามวันก่อนก่อนวันที่  
พระราชกฤษฎีกาออกในครั้งนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕  
ณ พระที่นั่งอัมรินทร์ปราสาท พระบรมมหาราชวัง

ชนปฎิภาณพิจิตร  
เป็นผู้รับสั่ง

## หมายเหตุ

คำด้วยคนเสฟสราในวันสงกรานต์

ด้วยเจ้าพระยาฯ ราชชาติเสนางคนรินทร มหินทรราชบัณฑิตศรีวิไชย

ราชมโหัยศัควรรยบริรักษ์ภิมิพิทักษ์โลกาภรณ์ ทันทฤทธิชวร นครบาด  
 สมุหบดีอภัยพิริยปรากฏมพาทู รับพระบรมราชโองการได้เกล้าได้  
 กระท่อมม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งว่า เป็น  
 เยี่ยงอย่างแต่โบราณ ยามตรุษค้ำยามตั้งกรานต์ผู้ชายโดยมาก เป็นนัก-  
 เองบ้าง มีโชนักเองบ้าง พวกนี้เด็ดธูราเมามายไปทุกหนทุกแห่ง แลดู  
 ก็ออกเที่ยวเดินไปไหนหนนแต่ซุกซนเข้าไปในวัดวาอาราม ก่อถ้อย  
 ความวิวาทชกตีแทงฟันกัน ครรชต์ตามวันเป็น ๕ ทั้งวันจ่ายเป็น ๕ ทั้ง  
 วันตั้ง ตั้งกรานต์สามวันฤกษ์วันเป็น ๕ ฤกษ์ ทั้งวันจ่าย เป็น ๕ ฤกษ์  
 ทั้งวันตั้งนั้น มักเกิดถ้อยความวิวาทครันฟันแทงกันหลายแห่งหลาย  
 ตำบลนัก ทั้งในกำแพงพระนครแลภายนอกพระนคร เหลือกำลังที่  
 นายอำเภอแดงของกระแจะระวังคุดแต่ แค้นไปในเวลาครุคแดง-  
 กรานต์ ให้เจ้าของบ้านเขาใจได้ระดวงรักษานำบ้านของตน ถ้ามีคน  
 เมื่อดูรามาเอะอะของทนายบ้าน ก็ให้จับเอาตัวมาตั้งกรมพระนคร-  
 บาดทนายหบเผย ไททนเวลาทณนยงเมืออยู่ อย่าให้ทนตั้งเมือ แต่  
 ห้ามไม่ให้พวกบ้านอื่น ๆ มาพลอยกตมรมจับด้วย ถ้าคนเมามพวกพวก  
 มากต่อเจ้าของบ้าน ถึงเจ้าของบ้านจะชกตีมาดเจ็บก็ดี ถ้าเมือจับ  
 ตัวไปตั้งกรมพระนครบาด ๆ ชนระตั้งครุคแต่เจ้าคนนั้นเมือจริง ก็ให้เจ้า  
 ของบ้านเป็นชนะ ถ้าเมือจับมาตั้งเห็นวาทจับตัวคนผู้บกรกไปตั้งจะมี  
 พวกของผู้นนคอยัดกัดกันทาง แล ไชตามทางที่จะไปตั้งจะเกิดวิวาท  
 กันถ้าอย่างนั้นก็ให้ยึดเอาตัวไว้ มาบอกเดากับกรมพระนครบาด ฤ  
 นายอำเภอคนใดคนหนึ่ง ให้ไปชนะตั้งว่าเมือฤไม่เมือ อย่าให้ทน  
 คนเมามนตั้งเมือ จะเป็นคำโต้เถียงกันไป หนึ่งในยามตรุษค้ำยามตั้ง-

ภวานคันทน์ ผู้โศกเศร้าพิศราเมามายก็ให้ยู่แต่ในบ้านเรือนของตัว  
ถึงจะมีที่ไปก็ให้งตรอ ต่อต่างเมาแล้วจึงไป

หมายเหตุ มาวันอาทิตย์ เดือนห้า ขึ้นสิบสี่ค่ำ ปีมเมียยังเป็น  
นพศก เป็นวันที่ ๒๕๓๐ ในรัชกาลดบระจุบนัน

### ประกาศ

#### ทรงปฏิสังขรณ์พระราชวังที่เมืองลพบุรี

(๔ ป.ป.ศ. ๑๒) ประกาศเรื่องพระนารายณ์ราชনীเวศน์เมืองลพบุรี นามพระที่นั่ง บ่อน้ำ  
พระราชทานเปลี่ยนนามวัดจิวัด นามเมืองลพบุรี เมืองสระบุรี เมืองพรหมบุรี)

ที่ในพระนารายณ์ นีเวศน์วังเมืองลพบุรีนั้น ได้มีพระบรมราชโอง-  
การให้พระยาพิไชยสงคราม ๓ พระยาวิชิตณรงค์ ๓ พระนรินทรเดชะ  
ขึ้นไปเป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์ ขึ้นไว้ เพื่อจะได้ ให้เป็นที่ประทับ  
ในกาลอันควร เป็นที่ถ้อยแถลงจะให้เป็นที่เกียรติยศ ซึ่งได้ใช้ชื่ช  
พระเกียรติยศพระเจ้าแผ่นดินเดกอน ชื่อพระที่นั่งเก้าในพระราชวังนั้น  
กันได้ตามหนังสือ พระราชพงษาอวดคาร ไบราณต้องฉบับ แต่โคตง  
สรเดวีญพระเกียรติแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราชฉบับ  
หนึ่ง ได้ความเปนแน่ว่าพระที่นั่งหงกลาง ซึ่งมีทองพระโรงออกมา  
จากผนังด้านตงพระมณฑปนั้น ชื่อว่าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ชัยนิรมหา-  
ปราสาท พระที่นั่งซึ่งอยู่ข้างทิศใต้พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ชัยนิรมหา-

ปราสาท มพทนตาภาแพงคณยูนชอพระทงงดูชาโอสวกรีย แด  
 พระทงงยาวตาทค้เหอพระทงงคุดัดดวรรคชญญมหาปราสาท มี  
 มุขเตจออกแฉงนชอพระทงงจทรพค้ตเปนนแแต่ ให้ชาราช  
 การทงปวงเรยชอแต่ไช้บาทหมายตามชอทงดวมนนเกด

อนึ่งพระทงงชงไปสร้างตงใหม่ในรหวาง พระทงงคุดัดดวรรค  
 ชญญมหาปราสาท แดพระทงงจทรพค้ตนชงค้ โหญ่ตงชางตวัน  
 ตก พระราชทานนามว่าพระทงงพมจนนกฏ ชงค้ตวันออกเปนนทง  
 พระโรงนั พระราชทานนามว่า พระทงงวดีทรฉินจฉย พระทงง  
 ชยมนดองชงค้ ค้อออกไปจากพระทงงวดีทรฉินจฉยค้ตวันออกน  
 ชงค้ชางไตพระราชทานนามว่าพระทงงไชยดำตรากร ชงค้ชางเหอ  
 พระราชทานนามว่าพระทงงอักษรดำตราคม ให้นายงานแเดกรมการ  
 เขียนใบบอกกรายงานแเดชาราชการอื่น ๆ ทค้ค้ตำแหน่งไช้ตงในใบบอก  
 แดชงตรา แดบาทหมายทงปวงตงนามพระราชทานนทชอ

อนึ่งเมือทรงพระราชดำริให้ ไปจับการ ปฏิตั้งชรมพระนารายณ์  
 ราชนเวค้ดง เมืองถพบรี นน ทรงพระราชวค้คกนค้คด้วย กตฉฉ  
 ไม่น้ำไช ในรค้แแต่ ใค้มีรับตงไปรดเกล้า ๆ ให้นายงานค้คชานชค  
 ดระเก้ในพระราชวงชงค้คนชนเสยแแต่ก่อนนนั้นชงค้ ชค้กตงไป  
 ไค้ดูว่าเสค้ ไค้หน้าไห้ชมิออกมาชงค้ชมจะวค้คไม่แแต่ชย น้ชค้ไค้  
 ดชาคจค้คคชนแแต่ชบไค้ ถึงในกำดงวค้คแแต่ชน้ชค้ไม่แแต่ เพราะ  
 ฉฉให้ทานทงปวงทรายเกด ถ้าเม้นเจ้านายไค้ ๆ มีช้ในกรมจะชอไค้  
 ทเมืองถพบรี แแต่ชาราชการพวกไค้ ๆ จะม้นยาคค้คชน้ชค้ชอว่า ไค้จะ  
 ชอไค้ ทเมืองถพบรี ถ้าเจ้านายแแต่ชุนนางพค้คชนค้คว่า ถ้าพระบาท

ดิมเดจพระเจ้าจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเดจพระเจ้าราชดำเนินไปประพาสประ-  
 ทบอยู่ที่พระนารายณ์ราชนเวศวังเมืองลพบุรีนาน ๆ แล้ว จะต้องโดย  
 เดจพระเจ้าราชดำเนินไปอยู่ด้วย ถ้าเป็นรดแดงกั้วจะหาทหาไครย  
 ยาก เพราะเรือไปจอดไม่ได้ ก็ให้คิดหาที่ไว้ที่ด่อนในเมืองลพบุรี  
 เป็นที่ของในกรมเจ้านายแต่เป็นของตัวของท่านขุนนางนั้น ๆ เอง แล้ว  
 ให้ชาในกรมแต่นายไพร่อยู่รักษา บดกพดบพดกฏาตัวหนักนัก ฤททา-  
 เนียบ ฤทเรือนพลใจ ในถนน ๆ แดกคิดให้ชดบ่อน้ำไว้ ให้ฤท ๕ วา ๕  
 วา เขาไม้ คีแม่เตาไฟกนพงผ้งดงไปทกชนกจะได้นำไซ ในท กอ ๆ  
 หลายแห่งหลายตำบลดวยกันตอก ขอจงมีอสาหคคชานเทอญ อนงวัด  
 น้อยริมพระนารายณ์นเวศวังราชโต ขวงก้าแพงรมพระทงงสุทธาอย  
 ดวริยออกไปน คนเป็นอนมากเรียกวาดคชคดบางวัดจนทบาง บคน  
 ไปรดพระเจ้าราชทานนามให้เรียกวาดคชคดระวิศราราม มีพระเจ้าประดงค  
 จะทรงปฏิสังขรณ์จนเป็นพระอารามน้อยสำหรับพระดงกรมณเจ้าเวญ  
 พระปรีท จะตามเดจไปจะได้หาไครยโกดพระเจ้าราชสถาน อนึ่งขอ  
 เมืองนนวาลพบุรีเป็นแน่ เพราะแปลจากคำว่าเมืองลโว แต่ทกอนน  
 คนชาววัดคชคชหรือคชอื่น ๆ ไป อตุริเขียนว่า เมืองนพบุรี แปลว่า  
 เมืองใหม่ ฤทพเคราะห์เห็นพคณนพรคณอไร ๆ คิดเหลงเจ็งเด็งแมว  
 ไป ใคร ๆ ขยาเขียนขยาเขียนขยาเรียกตาม ให้ดงไซว่าเมืองลพบุรี  
 ทงเรียกทงเขียนเทอญ อนงเมืองลโวะบรินนในพระเจ้าราชกำหนดกฏหมาย  
 มีมาแต่โบราณ ก็เรียกเดเขียนว่าเมืองลโวะบุรี แต่เดเขียนใครเดาเป็น  
 คชอตุริหรือคชมาพิปาพม มาเรียกบาง เขียนบาง ว่าเมืองลโวะบุรี  
 ลโวะแปลว่าคนกล้า ถูกถ้ออโรกบถาว ในหตวงก็ไม่ได้ดงได้แปลง

ใครเล่าอดตรวจคัดมาตมาแปลงชอบานชอเมือง คงเห็นไปห้ามอย่า  
 ให้ใครเรียกเขียนได้ต้นชื่อว่า ดุระบุรีเดยเป็นอันขาด ให้เรียกว่าดุระบุรี  
 แด่เขียนว่าเมืองดุระบุรีอยู่ตามเดิมเทอญ อนึ่งเมืองพรหมเมืองอินท  
 รของเมืองนี้ แต่ก่อนเมื่อนพระราชากำหนดกฎหมายก็เขียนไว้ว่า  
 เมืองพรหมบุรีเมืองอินทบุรีเหมือนกัน ก็เป็นอันลุดคองขยแแต่ ก  
 มาบัดนี้ใครเล่าเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน มาอัครเรียกเมืองพรหมบุรีว่า  
 เมืองพรหมบรินทร เพื่อจะให้กลอนติดกับเมืองอินทบุรีเดาย่างนั้น  
 ไม่ลุดเดย เพราะคำว่าบุรีแปลว่าเมือง คำว่าบรินทรแปลว่า เจ้าเมือง  
 ผู้ครองเมือง ผู้วานหนึ่งนักใคร่อย่าเขาอย่าง คงให้เรียกว่าเมืองพรหม  
 บุรี เมืองอินทบุรีอยู่ตามเดิม แต่ผู้เจ้าราชการเมืองพรหมบริน  
 ทรนามว่า พระพรหมประด่าขคิดบ ผู้เจ้าราชการเมืองอินทบริน  
 ทรนามว่า พระอินทรประดิดขคิดบ ให้ข้าราชการทุกตำแหน่งเรียกเด  
 เขียนให้ตองกันเทอญ

ประกาศมาฉันทพร เดชนหัว แรมต้องคำ บมเมียงยังเป็นพศก  
 เป็นวันที่ ๒๕๖๒ ในราชกาลประจุบัน

ชนมหาสิทธิโหวหาร  
 เป็นผู้รับสั่ง

ประกาศ

ถึงภายในทาลตราษ

นำตาลตราษทุกเมืองในพระราชอาณาเขตแต่ก่อนมีเจ้าภาษีกบ

ภาษีย่อยคนเดียว เมื่อมีมโหรีอยู่คั่นหน้าศาลทรายชื่อชายก็มีราคา  
 มากชนกว่าแต่ก่อน สมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติในพระ  
 นารอราชตรีอยุธยา จึงกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระจอม  
 เกล้าฯ เจ้าอยู่หัว ให้ทรงทราบใตฝ่าตของทีพระบาทว่าหน้าศาลทราย  
 มีราคาขึ้น โรงหน้าศาลทรายตั้งขึ้นอีกเป็นหลายโรง ในจดบัญชี  
 นพศก เงินภาษีย่อยจะขึ้นได้ อีกมาก เห็นว่ามิเจ้าภาษีย่อยคนเดียวเงิน  
 จะพอกนัก จะขอรับพระราชทานแยกออกเป็นตั้งเจ้าภาษี ให้เก็บภา  
 ษิตตามหน้าเจ้าพระยาภาษี เก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวันออกภาษี เก็บ  
 ตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตกภาษี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำริ  
 ว่าชอบแล้ว ให้ไปศึกษาเดิมาบัดให้พร้อมกันก่อน จึงจะออกเป็นตั้ง  
 เจ้าภาษีได้ สมเด็จพระยาจึงไปศึกษาเดิมาบัดเห็นพร้อมกันแล้ว จึง  
 ใตนำคำไปศึกษาจนกราบบังคมทูลพระกรุณาอีกครั้งหนึ่ง จึงทรงพระ  
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเงินตั้งเป็นตั้งขึ้นพิทักษ์ดินภาษี เจ้าภาษีเก็บตาม  
 ตามาเจ้าพระยา ตั้งแต่เมืองสมุทรปราการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ ขึ้นไป  
 จนถึงเมืองพิไชย เมืองสุวรรณภูมิ เมืองกำแพงเพชร ๑๑ หัวเมือง  
 ตั้งเงินเองหยเป็นขึ้นภักดีตั้งนคร เจ้าภาษีเก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวัน  
 ออก คือ เมืองเชียงเทว เมืองนครนายก เมืองปราจีนบุรี เมือง  
 พนัสนิม เมืองชลบุรี เมืองบางตวม เมืองระยอง เมืองตราข  
 เมืองจันทบุรี รวมกัน ๘ หัวเมือง เป็นเจ้าภาษีหนึ่ง ตั้งเงินเด็กเป็นขึ้น  
 ต้นทวดตั้งพิทักษ์เจ้าภาษี เก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตก เมืองลำครบุรี  
 เมืองนครไชยศรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี  
 เมืองกาญจนบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี รวมกัน ๘ หัวเมือง

เจ้าภาษีนางตามคนขอรับพระราชทานทำดองบี ถึงจะเก็บภาษีชาดกก็ไม่  
 พียงชาติจะตั้งเงินให้ครบทั้งดองบี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ  
 พระราชทานยกเดือนชริกมาศในจำนวนบีมเมียดัมเรทริคกนให้เดือน  
 หนึ่ง เจ้าภาษีนางตามคนได้รับทาทาษิตตั้งแต่เดือนของคาร เดือนอ้าย  
 ชนคานหนึ่ง บีมเสงนพศก ต่อไปถึงเดือนชวตศย เดือนสิบสอง แรมสิบ  
 ห้าค่ำบีมเมียดัมเรทริคก กักรบงดบหนึ่ง แต่จะได้ทำต่อไปอีกงวด  
 หนึ่งตั้งแต่เดือนจันทรเดือนอ้าย ชนคานหนึ่ง บีมเมียดัมเรทริคก ไปจนวัน  
 พุทศ เดือนสิบสอง แรมสิบห้าค่ำ บีมแมเอศก จึงครบถึงงวดหนึ่ง  
 ตามสัญญากรมทุด เงินทั้งดองงวดเหล่านี้ เพราะเดือนชริกมาศได้  
 โปรดเกล้าฯ ยกพระราชทานเสียแล้ว แต่ตั้งแคว้นชงคาร เดือนอ้าย  
 ชนคานหนึ่ง บีมเสงนพศก ไปจนวันพุทศ เดือนสิบสอง แรมสิบห้า  
 ค่ำ บีมแมเอศกกน ห้ามมิให้ม ได้ประมุขซึ่งภาษีนาคาดทราย  
 เลย คชคงแคว้นสุกร เดือนอ้าย ชนคานหนึ่ง บีมแมเอศกไป จึง  
 จะมีชอง ถ้าใครจะประมุขซึ่งภาษีกได้ ฤดักไม่มีใครยื่นเรื่องราว  
 ประมุขซึ่งเจ้าภาษีน ๓ คนจะร้องชาติบ้างก็ได้ แต่ภายในดองบีซึ่งกำ  
 หนดไว้แคว้นน เจ้าภาษีนาคาดทรายทั้ง ๓ คนจะร้องชาติไม่ได้ตาม  
 ได้สัญญาไว้เรื่องราวแล้ว

ประกาศมาแคว้นพุทศ เดือนห้า แรม ๓ ค่ำ บีมเมียดัมเรทริคก  
 เป็นวันที่ ๒๕๓๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระยาอรรพวงษ์พพิ

จางวางมหาดเล็ก เป็นผู้รับสั่ง



## ประกาศ

ไม่ให้เรียกเงินค่านาพระราชกรณียกิจทำขึ้นใหม่ในปีแรกทำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตากรุณาพสกนิกรราษฎรอยู่ในพระราชอาณาจักนั้น ทรงเห็นว่าทุกวันนี้ เพราะโปรดให้ปลูกข้าวต่างประเทศซื้อเอาออกไปต่างเมืองบ้างราคาแพงขึ้นกว่าแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนั้นลงเป็นผลประโยชน์แก่ชาวนา แต่พอความซึ้งค้ำขายเขาเจริญมั่งคั่ง ชาวหลวงราษฎรก็ไม่ได้ทานควาขายเป็นแต่ซื้อเขากิน ต้องเสียเงินราคาเขาเมื่อซื้อเกินมากไปกว่าแต่ก่อนจะได้ความรื่นใจ จึงทรงพระราชดำริจะให้ มีผู้ทำนา ไร่ ส้างถางพงทำค้อๆ ออกไปให้ได้ผลเม็ดเขามากขึ้นกว่าแต่ก่อนทั้งนาทางแสนล้าน ราคาเขาจะค่อยลดหย่อนลงลงผลประโยชน์แก่ผู้ทำนาแต่ลดค่าขายเขาก็คงจะมี ราษฎรก็ซื้อเขากินก็จะได้เงินนรก เพราะราคาเขาแพงไปกว่าปรกติกัน จึงได้ทรงปลุกษาทานเงินนายตเห็นพร้อมตามพระดำริพระราชดำริแล้ว โปรดให้ มีประกาศมาให้ผู้ตั้งเจ้าเมือง กรมการแต่ก่อนนั้น แต่ราษฎรทุกหัวเมืองทุกแขวงทุกอำเภอ แต่ชาหลวงแต่มา ผู้เจ้าพนักงานกรมการตั้งแต่ง ไปเรียกหว่านเขาค่านาทั้งปวงให้รวบรวมกัน แล้วแต่ทำตามพระบัญญัติว่า ตั้งแต่บัดนี้เมื่อเรศศึกไปทุกปี ในภายหน้า ในที่นาทางหัวาน ถ้าราษฎรไค่นส้างถางพงทำนาขึ้นใหม่ในปีเมื่อเดิมเรศศึกกัน แต่ปีอื่น ๆ ค้อไปภายหน้า ปีแรกทำ ค้อให้ชา-

หลวงเสนาเรียกค่านาแก่ราษฎรเลย ด้วยผู้ทำนาโค่นสร้างถางพงดง  
 ใหม่ ได้ความลำบากยากเหนื่อยมากแล้วในบแรกทำ เมื่อก่อไปเป็น  
 ปีที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ นั้น ผู้โค่นสร้างถางพงจะทำกต ผู้อื่นจะทำคือ ไปกต  
 ให้ชาหลวงเสนาเรียกค่านาแต่ไร้ละเพื่องตามทโคทา ถาถนนเป็นนายน  
 อยุครบ ๓ ปีแต่ เจ้าของนนทำกต ผู้อื่นทำกต ให้เรียกไร้ละตั้ง  
 บอกลงนาคโค ถาเจ้าของจะทิ้งนาเสีย ก็ให้แถมแก่ผู้เจ้าราชการ  
 เมืองแถมกรรมกรคามอย่างนาคโค แต่ฝ่ายนาดวงนาคโค ถาราษฎร  
 โค่นสร้างถางพงทำบแรกทำ ตั้งแต่บมีเมียดำเรทซิคไป ก็บเรด  
 ยกค่านวพระราชทานให้เหมือนกัน อย่าให้ ชาหลวงเสนาเรียกค่านา  
 แก่ราษฎรในบนั้นเลย เมื่อก่อไปปีที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ จึงให้ชาหลวงเสนา  
 เรียกค่านาแต่ไร้ละตั้งตามทโคทา ถาถนนเป็นนาคโคไม่บบอชาน  
 แต่ จึงเรียกไร้ละตั้งเพื่องตามธรรมเนียมนาบถนนเถด ฉะนั้น  
 เป็นนาคกว่าร้างค่านาก่ายังปรากฏอยู่ จะมากค่านาเป็นนาคโค่นสร้าง  
 ถางพงนั้นไม่ได้ ไ้คงเรียกค่านดตามเคยอย่างแต่ก่อนนนั้นเทอญ จะ  
 ชนังเมื่อแรกจะ โค่นสร้างถางพงดง นั้น ให้บอกกตารกบผู้เจ้าเรท  
 ราชการเมือง แถมกรรมกรให้รวมมาญชโค ให้แน่นอน อย่าให้ชนก  
 วิชาทมเกลียงกับเสนาชาหลวงเสนากั้นไปนภายนาโค

ประกาศมาณวันเด้าร์ เดือนห้า แรมคำ บมีเมียดยังเป็นพศก  
 เป็นณวันที่ ๒๕๓๕ ในราชกวดประจุบนั้น

ขุนดำประเสริฐ  
 เป็นผู้รับสั่ง

ประกาศมาณด้วยการนา ขอให้เข้าในนาอย่าเป็นเช่นผมผู้รับสั่ง ให้  
 เข้าในนาออกงามทุกแห่งทุกตำบลทัวไปนพระราชอาณาเขตร เทอญ

## ประกาศ

## ค่าธรรมเนียมตรากรม

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่นักไพร่หลวงที่ได้รับพระราชทานตรากรมคุ้มห้ามให้ร้องทวงกัน ด้วยทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แก่หมู่ไพร่หลวงทั้งปวง ทรงแต่งตั้งพระราชหฤทัยชอบว่า เจ้าพนักงานแต่เจ้าหม่อมนายจะเรียกค่าธรรมเนียมเหลือเกินไป จึงโปรดให้ประกาศให้ทราบทวงกันเป็นแน่เป็นแบบเดียวกันว่า ไพร่หลวงที่เข้ารับตรากรมนั้น ต้องเสียค่าธรรมเนียมคนหนึ่ง <sup>๕๐</sup> ค่ากระดาษตั้งหนึ่ง ค่าพิมพ์ซองหนึ่ง ค่าดักษณตั้งไฟ ค่าตราพระคชสีห์ตั้งไฟ ตราพระราชคชสีห์ตั้งไฟ ตราพระคชสีห์มหาสมบัติตั้งไฟ ค่าตรวจแม่กองตั้งไฟ มหาคไทยตั้งไฟ กดาโหมตั้งไฟ มหาเด็กตั้งไฟ และ <sup>๕๐</sup> ค่าหางว่าวแม่กองตั้งไฟ ค่าดักษณตั้งไฟ กดาโหมเต็มยวตราตั้งไฟ มหาคไทยพระราชเดนาตั้งไฟ คชสีห์มหาสมบัติเต็มยวตราตั้งไฟ มหาเด็กเจ้าหมื่นศรีตั้งยวตราตั้งไฟ รวมกันตรากรมใบหนึ่งต้องเสียเงินเก้าตั้งไฟซอง ถ้าเจ้าหม่อมนาย แต่เจ้าพนักงานจะเรียกเอาเงินค่าธรรมเนียมเกินพิศคนมากขึ้นไป ขอให้หมู่ไพร่หลวงยอมให้ ถ้ามีฟัง ก็ให้ไปร้องทวงจนวงพระเจ้าพญาเชอ กรมด้อมเด็จพระเทวาศีศรีซึ่งเปนแม่กอง ถ้ากรมิตอดไป ก็ให้มาร้องทวงฎกาในหลวงเทศมณ จะโปรดให้ชำระเงินเต็มคืนให้

ประกาศมาณฉันทร์ เดือนหก แรมเจ็ดค่ำ ปีมเมียขงเปนพศก  
เปนวันที่ ๒๕๓๗ ในราชกาลประจุบันน

ขุนสารประเสริฐ

เปนผู้รับสั่ง

### ประกาศ

ค่าธรรมเนียมหนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก

มีพระบรมราชโองการมาพระบัณเฑาะฐ์สั่งหนาท ให้ประกาศ  
แต่บนคาชหมันในกรุง ขนหมันกรมการ แลผู้ซึ่งใครบพระราชทาน  
หนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก ให้จงทวถน ด้วยทรงพระ  
มหากรุณาแกพวคขนหมัน แลผู้ซึ่งใครหนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก  
๑๕ ยก ทั้งปวง ทรงแคงว่า เจ้าหมันตนายเจ้าพนักงานจะเรียกค่า  
ธรรมเนียมเหตุอเกินไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทวถนว่า  
ขนหมันในกรุงคนหนึ่งต้องเสียค่าหางว่าว ๒ หาง ๆ ละดั่ง เป็นเงิน  
๒ ดั่ง ค่าครว ๒ ดวง ๆ ละดั่ง ค่าดอบเพอง ๑ ค่ากระดาษดั่ง ๑  
ค่าพิมพ์เพอง ๑ รวมเงิน ๓๐ ดั่ง ขนหมันกรมการคนหนึ่งต้องเสีย  
ค่าหางว่าว ๒ หาง ๆ ละดั่ง ค่าครว ๒ ดวง ๆ ละดั่ง ค่าดอบหาง  
ว่าวข่นเพอง ๑ ค่ากระดาษ ๒ ดั่ง ค่าพิมพ์เพอง ๑ รวมเงิน ๓๑ ดั่ง  
คนที ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก คนหนึ่งต้องเสียค่าหางว่าว ๒ หาง ๆ ละ

ตั้ง เป็นเงิน ๒ ตั้ง ค่าตรา ๒ ดวง ๆ ตั้ง ค่าตรวจเพียง ๓ ค่า  
 กระดาษ ๒ ตั้ง ค่าพิมพ์เพียง ๑ เป็นเงิน ๕ ตั้ง ฯ รวมเงิน  
 ๓๓ ตั้ง ฯ รวมกันหนึ่งร้อยคัมศึกใบหนึ่ง ต้องเสียค่าธรรมเนียม  
 ต่างกันอย่างไร ถ้าเจ้าหมื่นน้อย เจ้าพนักงาน จะเรียกค่าธรรมเนียม  
 มากขึ้นไปกว่านั้น อย่าให้พดกชนหมน แต่ผู้ซึ่งจะได้หนึ่งร้อยคัมศึก  
 ๓๐ ยก ๓๒ ยก ๓๕ ยกขอมให้ ถ้ามีพงใหม่พองกล่าวโทษ ยื่นฟ้อง  
 แก่พระยาราชดำริคดี ณะหอพระศักดิ์ ถ้าลารมิดออกไปไม่มีผู้ชำระ  
 เงินคืนให้ ก็ให้มาร้องกล่าวฎีกาในหลวง เทอญ ฯ

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนห้า แรมเจดคำ บรมเมษ ยังเป็น  
 นพศึก เป็นฉันท ๒๕๑๗ ในราชกาลปัจจุบันนี้

ขุนสารประเสริฐ  
 เป็นพรบสั่ง

### ประกาศ

ว่าด้วยผู้จะถวายเวียงจวน

ขอว่าราชการแลราษฎรในกรุงนอกกรุงทั้งปวงจงทราบว่า พระ-  
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมมหาราชวัง ทรงพระ  
 เมตตากรุณาแก่ไพร่บ้านพดเมืองทั้งปวงอยู่เป็นนิตย์ ใคร ๆ มีคดีรัก  
 ขวางในโรงศาลใดๆ ก็ให้ทำเรื่องราวเขียนใส่ในกระดาษพับเป็นใบใบ  
 อย่าให้หมื่นยาวให้ทรงยาก ต้องคัดยดยาวไป แต่เขียนแต่ข้อความ

ที่จริง อย่าเอาเท็จได้ให้ต้องชำระค่ามากไป แต่อย่าว่าเป็นด้านจน  
 แจ่มจนคนคิดอ้อมค้อม แต่อย่าว่าค่าช่ยามชาติอันมีบนคาศึกคิดตาม  
 โทได้ แต่ถ่าพ้องว่าค่าค่าช่ยามไรอย่าเขียนลง ให้ว่าแต่ค่าช่ย  
 ช่ยยามช่ยต่าง ๆ ก็พอเข้าใจ เมื่อเรื่องราวเขียนแล้วถามตำแหน่งเผือก  
 ไทกราบทูล ถ้ายกช่ยถวายเข่งนำพระท่ง ถ้าไมมีตำแหน่งเผือกจง  
 ฝากเรื่องราวจนเกล้าราชการผ่านนำฝายในม.โคม.หนึ่ง ซึ่งเป็นญาติ  
 พนของเจ้าขุนหม่นนาย เป็นนายนาหน้าเรื่องราวท่งเกล้า ๆ ถวายในท.โค  
 ทหนึ่งเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ไม่ห้าม ผู้นำเรื่องราวท่งเกล้า ๆ ถวาย  
 ถวดั่งตงเจ้าช่ยของเรื่องราวได้แล้วก็ไม่มีความผิดคอก จงเอาช่ยระแ  
 ญาติพนของนำไพร่ด้วย ช่ยรับเรื่องราวมาท่งเกล้า ๆ ถวายเกิด วัน  
 ใดเมื่อใดไม่ว่าไม่ห้าม ถ้าไพร่ไม่มีใครจะอนุเคราะห์ถ่วยเรื่องราว  
 ให้ ก็ให้ช่ยท่นำพระท่งสท.ไรต์ด้วย ในวันใดที่เป็นเบองนำวันพระ  
 วันศัต คอช่นเจตคว. แรมเจตคว. แดจนทเรียกว่าวันโกนคอช่นดับดี  
 แดแรมดับดีทำในเดือนถว. ถ่าดับดีตามค่าในเดือนชวด เวลาบ่าย  
 เย็น ถ้าไมมีราชการช่นด่าคณแต่ฝนไม่ตก พระบาทสมเด็จพระจอม  
 เกดเจ้าช่ยท่งจะเด็ดจชชบนพระท่งสท.ไรต์ด้วยบง ทแทนเบญจา  
 นำพระท่งสท.ไรต์ด้วยบง แดจะให้ คกถของจนจดยเกียเรียกคนมา  
 ถวายฎีกาเมอนน.ใหญ่ ทจะใครถ่วยฎีกาถ่ยเรื่องราวเขามารช่วย  
 เทอญ

ถ่าบางวันใดถว.พระไมได้เด็ดจชชอกกจะโปรดให้ พระเจ้าถกยา  
 เรช กรมหมนมเหศวรศิววิลาศ.เด็ดจไป คช่ยรับ เรื่อง รว. มา ท  
 เกดเกล้า ๆ ถวาย แดให้ คกถของจนจดยเกียเรียก คนถวาย ฎีกามาเม  
 นน จงยื่นเรื่องราว ถวายแก่พระเจ้าถกยาเรช เทอญ ตัวคนถวาย

ฎีกานำพระทนต์ให้ กรมพระตำรวจรับตัวไว้ คนทนายนถวายเป็นเรื่องราว  
 ร้อง ฎีกาแก่ พระเจ้าดุษฎีเสอ กรมหมื่นมหิศวศิกวิธาศ์ ทนนำพระ  
 ทนต์ใส่ตัวไว้ให้ กรมดอมพระราชวังรับตัวไว้ อย่าให้ขุน  
 โรงขุนค้ำตเค็ม แต่เจ้าหมื่นมุนายซึ่งเป็นผกผู้ย่ำแย่ ในความ  
 ฎีกาหรือแฉฉวนนี้ เกาะครองเอาไปเขียนตั้งจำของไท้ กว่าจะได้  
 ทรงเรื่องราวแล้วจะไปรดเกล้าฯ ประการใดโดยด้นมควรแก่เหตุแฉฉวน  
 ซึ่งมีในเรื่องราวฯ ละ ถ้าผู้ถวายเรื่องราวเอะอะเพิ่นเพิ่นอ่านเข้าใจ  
 ยาก จะด้องคืนเรื่องราวให้ ไปแต่งใหม่ ถ้าผู้แต่งเรื่องราวให้ ไม่  
 มี ก็ให้ผู้ชำระฎีกามาให้การแก่กรมดอมพระราชวัง ขอให้ช่วย  
 เขียนให้แล้วรับไปตรวจอ่านดู ถ้าชอบใจเห็นว่าถูกต้องความแล้ว ก็จึง  
 นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ฎีกาให้ ผู้ใดทูลเกล้าฯ ถวายเกิด ห้ามอย่าให้  
 กรมดอมพระราชวัง เรียกค่าธรรมเนียมค่าจ้างเขียนมากไปถวดด้อง  
 ดั่งนี้ อนึ่งอย่าให้ กักความไว้ ไม่เขียนให้นานกว่า ๑๕ วัน ถ้ากักไว้  
 ซ้ำฎีกาเรียกค่าธรรมเนียมเขียนมากไป ให้ผู้ชำระฎีการองเกล้าฯ โทษ  
 กรมดอมพระราชวังเอง ถ้าทำคังหนังจะด้องมีเบียบปรับใหม่ ทำ  
 ขอนแก่ผู้ด้องกักความแต่ด้องเสียค่าธรรมเนียมเกินกำหนดนั้นโดย โท-  
 ษานุโทษฯ ละ ผู้ที่ถวายฎีกานำพระทนต์นั้น ก็ทรงพระราชทานเงิน  
 คนดะด้องถึงทุกคน เป็นค่ากระดาษคนด้องแล้วค่าจ้างเขียนฯ ละ แต่  
 คดีซึ่งร้องนถวดจะชำระก็จะไปรดทรงเลือกกระตาดการ ทด้นมควร  
 แก่ความเรื่องนั้น แต่ดั่งให้ชำระให้ แต่บางเรื่องไม่ควรถะชำระคือ  
 เป็นเรื่องราวของคนเสียดจริต ฎีกาอย่างไร ก็ด้องคืนเสียบ้างฯ ละ ถ้า  
 จำเลยความฎีกานั้นเป็นข้าหลวงในพระบวรราชวัง ก็ด้องส่งไป  
 ถวายในพระบวรราชวัง ฎีกาจะคืนเรื่องราวให้ ไปร้องเอาเองในพระ  
 บวรราชวังบ้าง จะว่าให้ไต่ ก็จจะว่าให้บ้างโดยด้นมควร

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนห้า แรมแปดค่ำ ปีมเมีย ยังเป็น  
นพศก เป็นวันที่ ๒๕๓๘ ในราชกาลปัจจุบัน

พระศรีสุนทรโวหาร เป็นผู้รับสั่ง พระคนน ถ้ว เมี้ยน ก  
เหมือนบัวกถวนาย แต่ได้ยื่นว่าดัดคัมคบทาษาหญิงของเมีย ๆ ว่า  
เอาหน้าค่านักเข้าไม่ใคร่บวย

### ประกาศ

ว่าด้วยผู้ ซึ่งเกี่ยวของด้วยทาสลูกหนกรรยาชองตัว  
หนีไปอยู่วังเจ้าบ้านขุนนาง แลทรงอนุญาตให้ผู้ ซึ่ง  
เป็นคจามผัวเมียทาสลูกหนทกรรมวง ไปเกาะมาชำระ  
ให้ ร้องถวายฎีกา

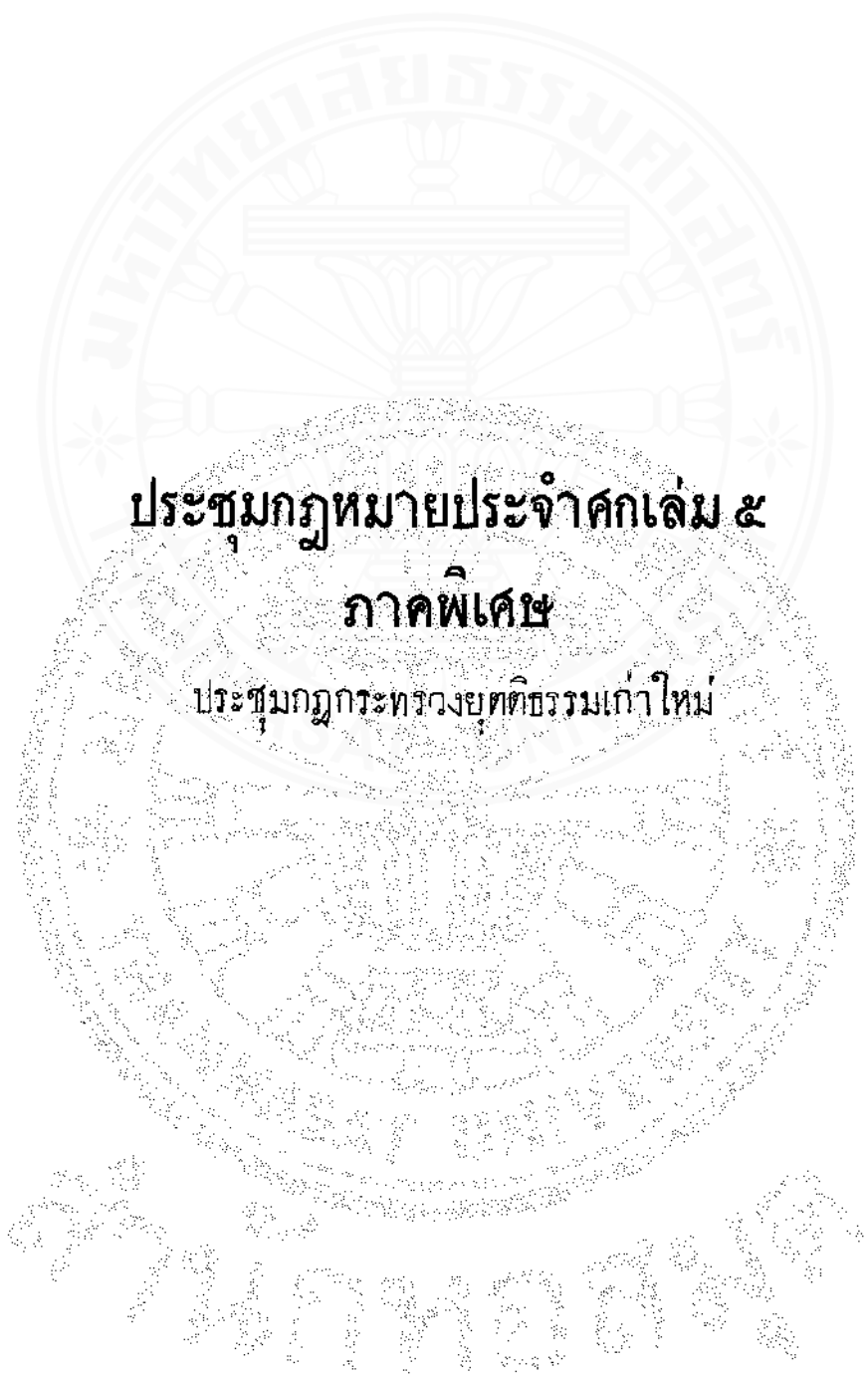
( ๑ ป.ป.ศ. ๗๑ ) ประกาศเรื่องความทาสลูกหนีและกระชานหนีไปอยู่วังเจ้าบ้านผู้มี  
บรรดาศักดิ์สูง )

มีพระบรมราชโองการมาพระบัญชาตรัสถึงหน้าท ประกาศแก่  
พระราชวงษานองษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง  
ให้ รทอกันว่า แต่ในแผ่นดินก่อน ๆ มาจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ  
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมียหนผัว ทาสหนีนายเงิน ลูกหนีเจ้าน  
เข้าแอบแฝงอาไศรยอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวรราชวัง  
ในวังเจ้าต่างกรม แลยังไม่ได้ตงกรม แลในบ้านเด่นาบคตมัยคัมคป-



คาคักตีใหญ่ เจ้าของวังเจ้าของบ้านก็ไม่รู้ มีอยู่เนืองๆ มิได้ขาด เจ้า  
 ผัวแต่นายเงิน แดเจ้านจะคิดตามก็ไม่ใครจะพบตัว ฤาพบตัวแล้วจะ  
 จับกุมก็ไม่ได้ เจ้าของวังเจ้าของบ้านก็ว่าจับคนนำวังนำบ้าน มักเกิด  
 วิวาทเป็นการยุ่งย้งกันค่อไข จึงคิดเห็นว่าในเรื่องความทชชขวางมี  
 อยยอย่างแแต่ พระราชวังทั้งสองแแต่จึงเจ้าบ้านเสนาบดี ก็เป็นทหตบ  
 หตอกเอาไศรยฟังฟังของคนเหล่านี้ ผู้เจ้าของจะไปเฝ้าทอเจ้าของวง  
 แแต่ร้องเรียนเจ้าของบ้านก็ยากเขาไม่ถง จึงได้ประกาศความ ทมความ  
 เกยของตงนี้ ให้มาเรียนต่อพระยาเพชรพิไชย ให้พระยาเพชร-  
 พิไชยช่วยตามขอเอาตัวคนทเกยของพนมาชำระคดีกันเสียให้แแต่ ได้  
 ดังแต่เท่านั้น เพื่อจะได้เป็นทพงแก่ราษฎร แต่ในชาราชกรณน้อยคำ  
 คักตีนา ๓๐๐๐ ตงมา ฤาราษฎรดำมญ เมื่อมีความผัวเมียวิวาทกัน  
 แแต่ความบาดทชชกันเกยของประการ ไศคควรจะว่ากล่าวตามกระ-  
 ทรวงณโรงศาล บัดนกรมตอมพระราชวังทำการเกินไป รับเอา  
 ความผัวเมียวิวาทกัน แแต่ความทชชความตงทคควรจะว่ากล่าวตาม  
 กระทรวง ไม่เกยของตงกล่าวแแต่พนมาชำระเป็นหลายราย แแต่  
 ทกรมตอมพระราชวังไปเกาะครของตงมาชำระในอันไซทมอยชราย  
 ก็ให้ถาเรองราวมาร ชงถอวยฎกา เมื่ออนได้จพระราชดำเนน ออก  
 พระทงตั้งไสร้งรียกกันแต่เบยหอด จะได้ยตเงินเบยหอดกรมตอม  
 พระราชวังไว้ ให้เป็นเบยหอดปรยทงวัน แแต่คนที่ตองเกาะมาชำระ  
 นนรายตงดับตาตงทกราย

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือนสิบเอ็ด ชนดำมคำ บีมเด็จพระศก  
 เป็นวันที่ ๒๕๓๓ ในราชกาดประจุบันนี้ ชะ



ประชุมกฎหมายประจำดกเล่ม ๕

ภาคพิเศษ

ประชุมกฎกระทรวงยตติธรรมเก่าใหม่

## กฎแลคำสั่ง

ใน

พระเจ้าสุทโธทนะ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์  
เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม และสภานายกข้าหลวงพิเศษ  
ตั้งแต่ปี ๑๑๖ ถึงปี ๑๒๐

## สารบัญ

กฎ	๑	ว่าด้วยหน้าที่เก็บของกลาง	หน้า ๓๐๕
คำสั่ง	๒	ว่าด้วยโทษ พหุภาษา คำต มณฑล ทรงเกล้า ทวฤา ราชการกับข้าหลวงพิเศษ	หน้า ๓๐๘
คำสั่ง	๓	ว่าด้วยโทษต่อพระนริบฎีกา	หน้า ๓๑๐
กฎ	๔	ห้ามไม่ให้ พหุภาษาที่ไม่ได้ตั้งพิจารณาเห็นชอบ ในคำตัดสิน	หน้า ๓๑๐
คำสั่ง	๕	ว่าด้วยโทษคดีคำตในมณฑลนครศรีธรรมราช	หน้า ๓๑๓
กฎ	๖	ว่าด้วยวิธีเก็บสำนวน	หน้า ๓๑๒
กฎ	๗	ว่าด้วยไม่ให้ คินของกลางระหว่างไต่สวน	หน้า ๓๑๓
คำสั่ง	๘	ว่าด้วยวิธีใช้สมุดแถบบัญชีความ	หน้า ๓๑๕
กฎ	๙	ว่าด้วยความมฤตกไม่ของกรวมบังคับทุก	หน้า ๓๒๓
กฎ	๑๐	ว่าด้วยให้คำตต่างชัดเจนยังคำตตั้งในข้อที่ไม่ได้ พยาน	หน้า ๓๒๓

กฎ	๑๓	ว่าด้วยอัครราชทูต มีอำนาจแต่งตั้งนาย พ้องความ ได้	หน้า ๓๒๕
คำสั่ง	๑๒	ว่าด้วยให้คัดทำบัญชีรายงานความ	หน้า ๓๒๖
กฎ	๑๓	ว่าด้วยพระบรมราชวินิจฉัยเรื่อง ใบครอก	หน้า ๓๒๗
คำสั่ง	๑๔	ว่าด้วยวิธีจะคนึงนิตาธรรมเนียมในหัวเมือง	หน้า ๓๓๕
กฎ	๑๕	ว่าด้วยอำนาจศาลซึ่งทวงพิเศษแต่ศาลหัวเมือง ที่เกี่ยวข้องกัน	หน้า ๓๓๕
กฎ	๑๖	ว่าด้วยห้ามมิให้หลุดเกล้า ๆ ฎาวยฎีกาขณฑ ๒	หน้า ๓๓๗
กฎ	๑๗	ว่าด้วยอำนาจศาลทวงแต่ศาลกระทรวงยุติธรรม	หน้า ๓๓๗
กฎ	๑๘	ว่าด้วยให้ประองตองระหวางพระการแต่ศตภาว	หน้า ๓๔๐
กฎ	๑๙	ว่าด้วยณ พวกลษามอำนาจแตหน้าทศจรจเรชนจำ	หน้า ๓๔๒
กฎ	๒๐	ว่าด้วยเรื่องหม่อมเจ้าชายคตเป็นทษ	หน้า ๓๔๓
กฎ	๒๑	ว่า ด้วย พระ บรมราช ฉนฉนย เรอง ชาระ คความ หม่อมราชวงษ ในความอานญา	หน้า ๓๔๕
กฎ	๒๒	ว่าด้วยชาทวง มณฑล ศนฉนคกเดียงเหนอมีอา นาจแตหน้าทศกกฎหมายแตศจรจเรชนจำ	หน้า ๓๕๐
กฎ	๒๓	ว่าด้วยอำนาจศาล ไปร็ดภา	หน้า ๓๕๗
กฎ	๒๔	ว่าด้วยวิธีจะคนึงนิต	หน้า ๓๕๓
กฎ	๒๕	ว่าด้วยกระคาคแตงเครของหมายถ่านวน	หน้า ๓๕๒
กฎ	๒๖	ว่าด้วยการรับตั้งถ่านวนความอชัษรณ ฎกา	หน้า ๓๕๓
กฎ	๒๗	ว่าด้วยการตั้งขังตั้งปดอยแตแตง โทษ	หน้า ๓๓๕
กฎ	๒๘	ว่าด้วยลอบคความรุ ฉษทาดำรบบมาญชคความ	หน้า ๓๕๖

ปฏิทิน ๑

ว่าด้วยกองกลาง

หน้าที่เก็บของกลาง

ในคดีความอะไร ๆ ก็ดี ซึ่งของกลางจะต้องเก็บไว้ในศาลในระหว่างพิจารณาคดี ให้ผู้พิพากษานั่งของมายังกองกลาง แต่ให้มูลค่าตามแบบหมายเลข ๓ แต่หน้าที่เจ้าพนักงานกองกลางจะต้องรับของนั้นไว้ แต่ให้ไปรับไปยังผู้พิพากษาตามแบบที่ ๒ เมื่อผู้พิพากษาจะส่งคนของกลางให้ไปกับใครก็ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ก็ให้ผู้พิพากษาดังไปรับของเจ้ากรมกองกลางมาขึ้นเอาของกลางนั้นไป แต่มารับเอาเป็นของหลวงแล้ว ก็ให้มันหัดโดยยอมยงเด้นาคัดแล้วส่งไปรับมรดกด้วย เพื่อเด้นาคัดจะได้ไปขึ้นเอาของกลางนั้นตั้งคือพระคลังมหาสมบัติ

หน้าที่เก็บค่าธรรมเนียมแลเงิน

ในด้านความเรื่องใดก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียมแล้ว ให้ผู้พิพากษาจัดในต้นด้านวนนั้น ว่าต้องเสียตั้งนั้นเป็นจำนวนเงินเท่ากัน ๆ แล้วเขียนชื่อผู้พิพากษาค้นหนึ่งอย่างสั้นมาด้วย ให้ดูความนำด้านวนแต่เงินมายังกองกลาง ๆ จะเอาแต่ฉบับปิดลงในด้านวน แต่ค่าแต่ฉบับนั้นด้วย แล้วให้ดูความค้นด้านวนนั้นไปให้ผู้พิพากษาอย่างเต็ม

---

กฎกระทรวงยุติธรรมนี้ ออกใช้ตั้งแต่วันที่ ๒ กันยายน ร.ศ. ๑๒๑ โดยให้กฎใหม่แทนตั้งได้พิมพ์ไว้ข้างท้ายเล่มนี้แล้ว

เมื่อถูกความคั่งค้างหนี้ย่ำแย่แล้ว แต่ถูกความได้นำเงิน  
มายังศาล ให้ผู้พิพากษาตั้งจำนวนแต่เงินมายังกองกลางๆจะได้บีบคั้น  
แต่ตนบ้างใน จำนวน ค่าพิพลาษาแต่คงแต่ตนบ้าง อย่างเดียวกับ ค่า  
ธรรมเนียม

กองกลางจะต้องทำบัญชีไว้ว่า เรื่องนั้นได้เสียค่าธรรมเนียมฤ  
พินัยเท่านั้น

เมื่อศาลตั้งให้คนค่าธรรมเนียมในความเรื่องใดแล้ว ให้กองกลาง  
คืนเงินในทันที แล้วให้คนอื่นแต่คงบิออกจากจำนวนด้วยบิตรงในแบบ  
ที่๓แล้ว กองกลางจะต้องเอาค่าตั้งผู้พิพลาษาแต่แบบที่๓นั้นมาเงินช  
แต่หน้าบิให้ตงตายมือไว้เป็นสำคัญ แต่บัญชีเดิมนั้นไม่ต้องแก้ ให้  
บัญชีคนค่าธรรมเนียมต่างหาก

### หน้าที่เก็บสำนวนความ

ความในศาลใดเมื่อสำเร็จเสร็จไป แต่ไม่มีชอธรรมเนียมของชอชอชอช  
ส่งต่อไปแล้ว ให้ส่งสำนวนนั้นมาเก็บไว้ ทกกองกลาง เจ้ากรมกอง  
กลางจะเป็นผู้ตรวจว่า ค่าธรรมเนียมฤพินัยได้ เสียกันแล้วฤยัง  
แต่สำนวนทกกองกลางเก็บไว้ นศาลหนึ่งศาลใดจะเรียก เขาไปดูเมื่อไร  
ก็ได้

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

๓๐๗

แบบที่ ๑

ตั้งให้เก็บของกลาง

ศาล .....

วันที่ .....

โจทก์ .....

คดีระหว่าง

จำเลย

หมายเลขที่ .....

หมายหมายของกลาง ให้เก็บของตามบัญชีต่อไปนี้โดยจะเรียก  
ทนาย

ผู้พิพากษา

บัญชีของ

แบบที่ ๒

ใบรับของกลาง

ของกลาง

วันที่ .....

โจทก์ .....

คดีระหว่าง

จำเลย

หมายเลขที่ .....

ข้าพเจ้าได้รับของกลางในคดีทนายข้างบนนี้ ไว้ตามคำสั่งของ  
ศาลแล้ว ของกลางที่ข้าพเจ้าได้รับนั้นมอบบัญชีต่อไปนี้

เจ้ากรมกองกลาง

๓๐๘

บัญชี

แบบที่ ๓

คณบดีการรวมเนียม

ของกลาง

วันที่

คดีระหว่าง

โจทก์

หมายเด็ด

จำเลย

ตามคำร้องของ

ผู้พิพากษาสั่ง

ข้าพเจ้าได้คืนเงิน

ค่าธรรมเนียมให้ไปแล้ว

แต่ยังมีคดียื่นขอพเจ้าได้ บัดนี้มา เห็นแล้ว

เจ้ากรมกองกลาง

ได้ตรวจดูเห็นว่างถูกต้องแล้ว

เดีนาบคิ

จดขึ้นยกเลิกแล้ว (คู่พิพทในหน้า ๓๐๕)



คำสั่งที่ ๒ ว่าด้วยใหญ่ พวักษาศาตมณฑลกรุงเก่า  
หาญราชการกับข้าหลวงพิเศษ

ที่ ๓/๒๕๒

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๘ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๓๖๖

พระเจ้าดกยวเซอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ข้าหลวงพิเศษจัดการ  
ศาลหัวเมืองแต่เดินามติกระทรวงยุติธรรม จดหมายมายัง ผู้  
พวักษาศาตมณฑลกรุงเก่า

ด้วยตั้งต้นไปราชการที่ เกิดขึ้นในศาลมณฑลกรุงเก่าอย่างไร  
ก็ดี ซึ่งควรบอกกล่าวแล้ว ให้ทราบทูลพระเจ้านงยาเชอกรมหมื่น  
นรพิงษ์ ศีรพัฒน์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า ซึ่งเป็นข้า  
หลวงพิเศษจัดการศาลหัวเมืององค์หนึ่ง แต่ให้ผู้พวักษาศาตมณฑล  
กรุงเก่าทราบเถิดว่า พระเจ้านงยาเชอ กรมหมื่นนรพิงษ์ ศีรพัฒน์  
ทรงออกคำสั่งแทนข้าหลวงพิเศษทั้งหมดใด หนึ่งความอาญาคดี ฎา  
แพ่งคดี ซึ่งเป็นความสำคัญแล้ว ให้ทราบทูลพระเจ้านงยาเชอ  
กรมหมื่นนรพิงษ์ ศีรพัฒน์ทราบ เมื่อท่านทรงเห็นสมควรประทับ  
พิจารณาพิพากษาความเรื่องนั้น พร้อมด้วยผู้พวักษาศาตมณฑล  
แล้ว ก็ให้ผู้พวักษาศาตมณฑลกรุงเก่ารับชอชยท่านเด็ดจมาเถิด

(เซ็นพระนาม) รพีพัฒนศักดิ์

ประทับตราจันทรมณฑลน้อยเป็นสำคัญ

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

คำสั่งที่ ๓

ว่าด้วยให้ศาลอุทธรณ์รับฎีกา

ที่ ๓/๕๓๓๘

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๐ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๓๓๖

แจ้งความมายังผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ทราบ

ด้วยมีพระราชบัญญัติให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม รับฎีกาของราษฎรคดีอาชญากรรมที่ฟ้องในกรุงเทพ ฯ ความแจ้งอยู่ในพระราชบัญญัตินั้นแล้ว

เพราะฉะนั้น จึงได้อนุญาตให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้รับฎีกาแทน แต่เรียกเงินค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติบังคับแล้ว ให้ทำคำแถลงฎีการวมทั้งคำคัดค้าน แต่จำนวนเต็มดังมายังกองบัญชาการ จะได้นำทูลเกล้าฯ ถวายทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทตามเคย

(เห็นพระนาม) รพีพัฒน์สีกัด

กฎที่ ๔ ห้ามไม่ให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดี

เห็นชื่อในคำคัดค้าน

ที่ ๕๓๓๘

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๐ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๓๓๖

แจ้งความให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกาทราบทวงกันว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป ถ้าผู้พิพากษาคดีที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีในคดีเรื่องใดคดีหนึ่งแล้ว ใน

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)



๕ อีกประการหนึ่ง เมื่อนายเป็นผู้อยู่ในบังคับต่างประเทศ ย่อมให้ศาลยอมให้ว่าความอย่างนายเดย (เช่นพระนาม) รพีพัฒน์ศักดิ์

กฏที่ ๑๖ ว่าด้วยวิธีเก็บสำนวน

ด้วย ในเรื่องรวบรวม แต่เก็บสำนวน ก็ความจะเป็นแพ่งฤจะ เป็นอาญาในศาลชั้นต้นนาม ดัดยัยศุขธรรม แต่ศาลซึ่งอยู่ในบังคับ ข้าราชการพิเศษ ให้มีกฏของบังคับศาลตั้ง

สำนวนในศาลพระวราชอาญา แต่ศาลแพ่ง แต่ศาลหัวเมือง ซึ่ง จะเก็บเป็นสำนวนของหลวงนั้น ต้องเป็นหนังสือฉบับเต็มไม่ใช่สำเนา คัดลอกจากฉบับเดิมนั้น เว้นได้แต่สำเนาหนึ่งข้อคัดค้านซึ่ง คู่ความได้ตั้งมาอ้างเป็นพยาน แต่ซึ่งคู่ความได้เอาฉบับเดิมกลับคืนไป

เมื่อมีขอทรวนจากศาลซึ่งใดก็ตามมานแล้ว คำขอทรวนแต่คำเก้อ ทรวนจะต้องผูกติดไว้กับสำนวนเดิมนี้ ดังขึ้นไปศาลขอทรวนเมื่อ ศาลขอทรวนได้ พิพากษาแล้ว หนังสือคำพิพากษาแต่หนังสืออื่น ๆ ซึ่ง จะมีขึ้นในชั้นขอทรวน จะต้องรวบรวมมัดไว้รวมอยู่ในสำนวนเดิม

เมื่อมีฎีกาต่อไป แต่มีคำพิพากษาของต้นคดีถึงผลสำนวนทั้งนี้จะ ต้องมัดไว้ด้วยต้นกับสำนวนศาลแพ่ง ฎีกาศาลอาญา ฎีกาศาลหัวเมือง แต่สำนวนศาลขอทรวน ให้เรียกว่าสำนวนหลวงเป็นฉบับเต็มทั้งต้นตั้ง คืนลงไปศาลล่างเก็บไว้ตามข้อบังคับเรื่องเก็บสำนวนนั้น

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุคโน้ตหน้า ๓๐๕)

เมื่อคำขอทูลเกล้าฯ จะต้องเก็บจำนวนส่วนตัวไว้ ถัด ให้มีแต่ตำแหน่ง  
ฎีกาขอไปไว้เท่านั้น ตำแหน่งจะเรียกใช้ในราชการ ฎีกาซึ่งคู่ความจะขอ  
อ่านคัดลอก ต้องให้ใช้ตำแหน่งบัตรดวง

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

(เห็นพระนาม) ระบุพัฒนาศักดิ์

กฎที่ ๑๖ ว่าด้วยไม่ให้ คนชงกลางระหว่างไว้ด้วย

ปี ๑๑๗๕

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๓ ธันวาคม รตนโกสินทร์ศก ๑๓๗

ด้วยกรมอัยการทำรายงานขึ้นว่า บรรดาคดีที่ศาลโปรดเกล้าฯ  
วางลงมาให้กรมอัยการฟ้องทนายของมีของกลางในคดีนั้นด้วย เมื่อ  
ศาลได้ตัดสินแล้ว เคยใหญ่เจ้าของทรัพย์สินของกลางนั้นๆ ไปโดยมาก  
เป็นความลำบากของกรมอัยการในเวลาที่พิจารณาในศาลพระราชอา  
ญา ในคดีทนายของกลางในเรื่องนั้นๆ อยู่เดิม

เพราะฉะนั้นคงแต่จะไป ให้พระยารามเมือง อธิบดีผู้พิพากษา  
แจ้งความแก่ศาล โปรดให้ทราบก่อน บรรดาคดีเรื่องใดที่ของ  
ฟ้องทนายมีของกลางในเรื่องนั้น เมื่อได้ตัดสินแล้วส่งด้านจนไป  
ให้กรมอัยการฟ้องแล้ว ก็ให้ส่งของกลางในคดีเรื่องนั้นไปยังศาลพระ  
ราชอาญา ฎีกาศาลทนายฟ้องตามทนายของอยู่จนด้วยจึงทุกเรื่อง เมื่อ

จึงขอออกเลิกแล้ว ( ฎีกาในหน้า ๓๐๕ )



ตารางที่ ๗ เป็นตารางสำคัญ คือเป็นรายงานโดยย่อว่าความเรียง  
นั้นๆ ทำไปได้เพียงไร จะทำอะไร ค่อยไปให้จัดไว้ ทุกครั้ง ทุกคราว  
เมื่อคัดได้จัดรายงานได้ครบถ้วนในตารางนี้แล้ว ก็คงต้องเป็นสำคัญ  
แม้ว่าความดีมีการจัดของที่จะชำระโดยสดวกไม่ได้ ต้องจัดไว้ โดย  
ย่อในตารางนี้

ในคราวที่พนักงานจะตรวจคัดข้อไปนั้น คงจะตรวจจดหมายเหตุ  
ซึ่งได้เล่มมากกว่าเล่มอื่น แต่ความเห็นของเขาค่าด้นนิตยาราย จะ  
เป็นเพราะว่าบาปซึ่งพองนิตยาราย

เมื่อความเรียงใด ได้คัดสิ้นแล้ว เป็นไม่ต้องจดอีกข้อไปในบาป  
ซึ่ง ถึงจะมีฎกหรือธรรมเนียม เงินใดแต่ในตารางที่ ๒ ให้จัดด้วย  
หมึกแดงแสดงด้านความในฉบับ เพื่อที่จะค้นถึงกันได้ เพราะเหตุ  
ฉนั้นในบาปซึ่งของแนวความตรงตรงแล้ว ตรวจดูได้ง่ายว่าคัดถึง  
ความแต่เท่าไรค้างเท่าไร

บาปซึ่งเล่มแรกเรียกว่า "บาปซึ่งคนของกระทรวงพิจารณา"  
นั้น คือประวัติซึ่งจะรวบรวมนิตยารายกระทรวงพิจารณาแล้วในตา  
ตารางที่ ๓ ให้ลงเลขตัวทศอยู่ในบาปซึ่ง แต่ตารางที่ ๓ นี้ต้องจัดด้วย  
ว่าแจ้งฎกอาญา เพราะเหตุว่าเลขตัวเป็นเลขพ้องแถบบาปซึ่งมี ๒  
เล่ม จัดว่าอาญาฎกพ้องแล้วจะรู้ว่าด้านอยู่ในเล่มใด ในตาราง  
๒ นั้นให้จดวันที่คัดได้รับคนนั้นมาอยู่ในอำนาจคัด เป็นต้นคือ เมื่อ  
คัดออกหมายจับวันทศของกระทรวงฎกอาญาฎกนั้นจับมาให้ เมื่อคนท  
ซึ่งจับนั้นอยู่ในตารางก่อนแล้ว ให้จดวันที่ส่งนั้นอยู่ในอำนาจคัด คือ  
วันพ้อง ตารางที่ ๓ ให้จัดชื่อคนที่ติดอยู่ในตารางกระทรวงพิจารณา คือ

คำสั่งนิตยาราย (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

คนที่ยังไม่ได้พิพากษาเด็ดขาด ศาลร่างนมโซจะให้จดข้อเท็จจริง  
 หมด ให้จดแต่ข้อเท็จจริงต้องขึงผูกมัดให้ประกันไป เมื่อยังคิด  
 ระหว่างพิจารณาดังนั้นแล้ว ยังไม่ได้ ให้ประกันถ้ายังไม่ให้ปล่อยยัง  
 ไม่ได้ตัดสินก็อย่าให้จดต่อไป แต่แม้ว่าให้ประกันไปเมื่อใดก็ให้ลง  
 ศาลร่างที่ ๖ ว่าประกันเท่าไร แต่ศาลร่างที่ ๕ ให้ลงวันที่ให้ประกันนั้น  
 เมื่อปล่อยก็ให้ลงในศาลร่าง ๕ และ ๕ อย่างเดียวกัน ถ้าได้ตัดสินจำคุก  
 ไม่มีโทษอื่นแล้ว ก็ให้ลงศาลร่าง ๖ ว่าตัดสินจำคุกแต่ศาลร่าง ๕ เมื่อ  
 ตัดสินจำคุกเพียงมีโทษอื่นอีก ก็อย่าให้ลงอะไรในศาลร่าง ๕ และ ๖  
 เลย ให้ลงในศาลร่างหมายเหตุว่าตัดสินจำคุกแต่ยังมีโทษอื่น เพื่อ  
 เป็นที่เข้าใจว่ายังคิดอยู่ในตรางระหว่างพิจารณา แต่เมื่อมีโทษอื่นแต่  
 ฎีกาตกลงมาเป็นเด็ดขาดแล้ว จึงให้ลงศาลร่าง ๖ และ ๕ และขีดหมาย  
 เหตุออกเลย

เมื่อฎีกาตัดสินแล้วจะเรียกว่าตัดสินเด็ดขาด ลงบาญชีในคดีเดียว  
 ลงจะมีฎีกาขอไปอีกคดี

บาญชีคดีพิจารณา

บาญชีนมหน้าตะวันออกที่ ๓ เมษายนหน้า ๓ ที่ ๒ เมษายนหน้า ๓ นิต  
 พิจารณาวินโดให้ลงในหน้านั้น ในศาลร่างที่ ๓ ให้ลงเลขตำแหน่งคดีด้วย  
 ว่าแห่งฎีกาอาญา ในศาลร่างที่ ๒ ให้ลงเวลาทนายจะพิจารณา ที่ ๓ กับ  
 ที่ ๕ ขอโทษทุกแต่จำเลย ที่ ๕ นิตที่ ๒ ตัดสินให้ลงว่าดังนี้ ฎีกาฟ้องพยาน  
 ฎีกาตัดสินก็ให้ถ่าไว้ในศาลร่าง ๖ และ ๖ นั้น เพื่อประโยชน์แก่การที่  
 นิตคู่ความด้วยปากในศาล ให้โทษจำเลยฎีกาหมายโทษจำเลย ลง

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุคในหน้า ๓๐๕)



ถาญมอของเขาไ้เปนล้าคญ เพอจะไ้ ไมม่การลุมเอียงค่อแยงกัน  
ภายหตั้ง

บาญชน ควรรจะค่อเขียนดงไ้เค้ในเวลาทออกหมายนด ฤาเมือ  
นทค่วยปากทนท

สารบบความแพ่งอาญา

ด้าบบความแพ่งแถความอาญานน ไ้จัดดงไ้คคด้นแถ เรียง  
กอนแถหตั้งตามวันทวันในตาตราท ๑ ไ้ดงเดชด้านฉนแถ ไ้  
เขียนค่วยหมกแถ เดชแถนนค่อ ไ้เรียง ๑-๕-๓ ตามทไ้คคด้น  
กอนแถหตั้ง ไมไ้เรียงตามพองแถไ้คคด้นทกน ดงเดช คอบ  
นไ้ดงเดช ๓๑๘ เดชค่านนไ้คคด้นไ้แถว่า จะเปนเดชอวยงไรค  
ไรกัตามค่น พพกษาจะเห็นด้มค่วร แถเดชแถนนค่อททำตามแบบ  
ทไ้คคด้นค่วร เมือไ้ดงเดชแถในตาตราท ๑ แถ ไ้ไ้ดงเดชแถใน  
บาญชพองค่วร ดงทไ้คคด้นในค่านแถไ้ ไ้ชบาญชพองนน แถ  
ไ้ไ้ดงเดชแถในน่วค่น ฤาใบปกฤาชองไ้ด้นฉนไ้เห็นไ้ไ้โดยง่าย  
เดชแถนจะเรียกวาเปนเดชราชการจะมีหน้งค่อค่วค่วนออยางไรแถ  
ฤาจะอ่างฤาจะเรียกด้านฉน จะกคด้นค่นค่อค่วค่วนนายค่วค่ว  
นนายค่วค่วจ้แถย ค้าดเมืองกรงเกาแพง ๗/๓๑๘ ฤาจะไ้คคด้นเรียก  
ด้านฉนก็ค่วค่วค่วค่วแพง ๗/๓๑๘ เท่านน

สารบบแพ่ง

ตาตราท ๒-๓-๕-๕-๖ ไ้จัดดงตามทว่าไ้ไ้ในด้าบบนน ค่อ

ค้ำสั่งมีชกเลิกแถว (ค่วค่วค่วค่วค่ว ๓๐๕)



แล้ว จึงให้ลงในสำรับอุทธรณ์ ทศพิมพ์ คือในตาตรางที่ ๑ ให้ลง  
วันที่ได้รับสำรับอุทธรณ์จากศาลต่างในตาตรางที่ ๒ ให้ลงชื่อศาล  
ที่ได้อ้างอำนาจมา ฎีกอุทธรณ์ แต่นำเบอร์ที่จะลงในตาตราง  
ที่ ๒ นี้ คือนำเบอร์แดงของศาลต่าง ให้เขียนด้วยหมึกแดง ใน  
ตาตรางที่ ๓ คือนำเบอร์ศาลอุทธรณ์ เขียนด้วยหมึกดำ วิธีที่จะใช้  
นำเบอร์นี้ แล้วแต่ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จะเห็นสมควร แต่เมื่อ  
จะเรียกอำนาจแล้ว ก็ยังจะคงเรียกตามนำเบอร์แดงของศาลต่างอยู่  
เพราะเหตุนี้ คำนำคำพิพากษาของศาลรับอุทธรณ์ ที่จะเก็บได้ นั้น  
ควรต้องจดนำเบอร์แดงของศาลต่างไว้เป็นสำคัญด้วย ในตาตรางที่  
๔ ให้ลงวันที่พิจารณาอุทธรณ์ คือเมื่อคดีความได้มาศาลรับอุทธรณ์  
แล้วของลงวันที่คดีความมาแดง แล้วนัดคดีนั้นเมื่อคดีความไม่มายัง  
ศาลรับอุทธรณ์ ๆ ลงลงไปให้ศาลต่างอ่านคำพิพากษา ให้ลงวันที่ผู้  
พิพากษาลงชื่อในคำพิพากษานั้น ตั้งในตาตรางที่ ๑๑ ให้ลงจำนวนเงิน  
ค่าธรรมเนียมอุทธรณ์เท่านั้นเอง นับรู้ ได้ตามแต่ฉบับที่ปิด

### คำสั่งถึงศาลอุทธรณ์ในการทำสำรับอุทธรณ์จากศาลเมือง

ให้นับสำรับ ๒ เต็ม สำหรับแพ่ง ๓ อาญา ๑ ในตาตราง ๑-๒-๓-  
๔-๕-๖-๗-๘-๙ ให้จดสำรับเหมือนอย่างศาลอุทธรณ์ แต่เมื่อมี  
อุทธรณ์ คือไปถึงข้าหลวงพิเศษ แล้วให้จดไว้ในหมายเหตุตั้งนั้น  
เมื่อข้าหลวงพิเศษตัดสินอย่างไรลงมา ก็ให้เขียนใจความคำตัดสินลง  
ในตาตรางที่ ๘ เพิ่มขึ้นอีกว่า ตัดสินอย่างไร เมื่อมีฎีกาก็ให้ทำเหมือน

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (คุุศไน้หน้า ๓๐๕)

กัน เขียนใจความคำตัดสินฎีกาลงในตารางที่ ๓๐ แสดงวันที่ศาล  
ฎีกาตัดสิน

คำสั่งชำระค่าหลวงพิเศษที่รับพิจารณาอุทธรณ์

ให้มันต์ระบบเดิม ถ้าหริบแห่งแต่อาญา ฎีกาจะเขียนด้าบบน  
ให้เขียนเหมือนอย่างคำรับอุทธรณ์ทั้งปวง เว้นได้แต่ในการ เช่น  
คู่ความอุทธรณ์คำดเมือง นออุทธรณ์คำดมณฑลอีกครึ่งหนึ่งดังนี้ ให้  
ลงในตารางที่ ๓ วันที่ได้รับจำนวนจากคำดมณฑลในตารางที่ ๒  
ให้จดชื่อคำดเมืองแต่คำดมณฑลทั้ง ๒ คำด แต่ให้จดนำเบอร์แดงของ  
คำดเดิม คือคำดเมืองนั้นลงด้วย ในตารางที่ ๗ ให้จดใจความคำ  
พิพากษา คำดเมือง ทั้งใจความ คำพิพากษา คำดมณฑลใน ตาราง  
เดียวกัน แต่ในตารางที่ ๓๓ ให้จดแต่จำนวนเงินค่าธรรมเนียมใน  
การอุทธรณ์มายังข้าหลวงพิเศษเท่านั้น

รพีพัฒนศักดิ์

เด่นาบคิกระทรวงยุติธรรม  
แต่ด้นายกข้าหลวงพิเศษ

ให้ใช้ด้นคำสั่งระบบบาญชีน ตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน รัตนโกสินทร  
ศก ๒๓๘ เป็นต้นไป

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ดหน้า ๓๐๕)

กฎที่ ๙ ว่าด้วยความมรฎกไม่ต้องกราบบังคมทูล

ที่ ๒/๑๑๘

วันที่ ๑ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

เกล้าบดักกระทร วงยศธรรม แฉงความมายงผู้พิพากษาทงหลาย  
แต่ช่าหลวงพิเคษ

ด้วยในเรื่อฟ้องมรฎก เดิมตองนำความชนกราบบังคมทูลขอรับ  
พระราชทาน พระบรมราชานุญาต เพื่อที่จะพิจารณา ความนั้น ต่อไป  
จนบัดนี้ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดให้ศาลชำระความมรฎกโดยที่  
ไม่ต้องนำชนกราบบังคมทูลก่อน ดำนาจดยพระราชหัตถเลขาได้คัด  
มาให้ด้วยแล้ว

แต่เมื่อจะตัดสิน ความมรฎก ตามกฎหมายตรงไปแล้ว จะเห็นฉ่า  
เป็นการเข็ดชอนคดีแก่ความยศธรรม ตายพระราชหัตถเลขาข้าง  
ปลาดายยังพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้พิพากษามีอำนาจนำ  
ความชนกราบบังคมทูลอย่างเต็มได้

รพพัฒน์ศักดิ์

เกล้าบดักกระทร วงยศธรรม  
แต่ดักนายถช่าหลวงพิเคษ

ที่ ๑๑/๒๗๒

พระทงจกรกรมหาปราวาดาท

วันที่ ๒๗ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

ถึงรพพัฒน์ศักดิ์ ด้วยดังเกิดตุตามความเห็นอย่างใหม่ ๆ ซึ่งแต่

ถกนุยกเลิกแล้ว (คูฟูคโน้ตหน้า ๓๐๕)

เห็นการแต่เฉพาะเวदानี้ ไม่ได้รู้แต่ไม่ได้ นกถึงการแต่ก่อนเป็นอย่าง  
ไร มักจะคิดเห็นว่า การเชื่อมทราวมอันโดย้อมเป็นจากเจ้าแผ่นดิน  
ไปเที่ยวเที่ยวของเกาะเกาะ ด้วยอำนาจแบบซดุด ไม่ปล่อยให้เจ้าหน้า  
ทำแต่โดยลำพัง การซึ่งดัดมัยแต่ระเบียบการงานเก่าแต่ใหม่สลับกัน  
ไม่พิจารณาโดยละเอียดว่าเป็นเจตนาดีฤ็เจตนาชั่วร้าย แต่ได้เคยใช้ได้  
ดีมาในภาคครั้งหนึ่ง ฤ็เป็นแต่ทำไปโดยปราศนาชวร้าย แต่ไม่เคย  
เป็นถาวรดีมาเลย ดังโทษโดยง่ายเช่นนี้อยู่ข้างระหนกมออยู่

แต่ยอมรับว่าควรทบทวนการจะเปลี่ยนแปลงตามดัดมัย แห่งความ  
เรียบร้อยดีขึ้นของกรรงานที่ใดเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ

ในเรื่องความมรรฎกซึ่งมีแบบว่า ทนทรัพย์เกิน ๘๐๐ บาท ให้ลด  
พียงจนกราบทุกก่อน ที่ใด ไช้มา ๕๐๐ บาทแล้วนั้น ก็เป็นกรรหเจ้า  
แผ่นดินใช้อำนาจเกินกฎหมาย แต่ไม่เกินกำหนดพระบรมเดชาณาการ  
ของเจ้าแผ่นดินเมืองน แต่ก่อนมากรรทต้องคิดขุดถนน ไม่เป็นกรร  
หน่วงให้ความช้าไป เพราะสกัดทั้งปวงช้ายิ่งกรว แต่กรรทกรรบท  
นั้นเคยได้มีผลอันดีในทางยศธรรม คิดความต่างได้ บัดนี้มากเรื่อง  
แต่บัดนี้คัดทั้งปวงไม่ช้าเหมือนแต่ก่อน กรรทของคิดพ้องกรรบท  
จะชักความให้ช้า

อีกประการหนึ่ง แต่ก่อน ๆ มาได้พบพ้องทศศต มีกรมทต้อง  
คิดค้นยกพ้อง โดยบังคับให้เกิดอย่างแรงให้ลดพ้อง แต่ใน ๒๒  
ปีนี้ได้เกิดได้ว่า ความที่ควรว่ากล่าวให้ลดพ้องเช่นนั้นไม่ จะเป็นอย่าง  
ตัวความรู้ว่าถ้าจะพ้องมรรฎกเช่นนั้น จะถูกลอนถูยกพ้องแล้ว ไม่  
พ้อง ฤ็จะเป็นด้วยผู้รับพ้องไม่ตั้งพ้องประการใดก็ตาม เห็นว่าไม่มี

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุคโม้นหน้า ๓๐๕)

การที่จะขอว่ากล่าวถึง ๒ ปีมาแล้ว ก็ควรที่จะเลิกการคิดฟ้องมรฎก  
กราบทุกเสียได้

เพราะฉนั้น แทนขอไปให้ยกเลิกธรรมเนียมคดีฟ้องความมรฎกซึ่ง  
มีทุนทรัพย์เกิน ๕๐๐ บาทที่เคยคิดขึ้นกรบทุกแต่ก่อนนั้นเสีย ให้ศาล  
รับฟ้องบังคับบัญชาไปทีเดียว

เว้นไว้แต่ความบางเรื่องซึ่งเห็นแก่คงอภัยศีลธรรม ที่ควรจะนำ  
ความขึ้นกรบทุก จึงให้นำความขึ้นกรบทุก แต่แต่ เด่นหมัก จะ  
เห็นควร

(เห็นพระประธานมาภิรัช) สยามินทร์

กฎที่ ๑๐ ว่าด้วยให้ศาลอ้างชี้แจงมายังศาลสูง

ในข้อที่ไม่สืบพยาน

ที่ ๓/๑๓๘

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๑ กรกฎาคม วันพฤหัสบดีที่ ๑๓๘

เด่นาบคักกระทรวงยุติธรรม แจ้งความมายังผู้พิพากษาทั้งหลาย  
แต่ข้าहतดวงพิเศษ

ด้วยในคดีเรื่องใด ๆ ที่ศาลได้ตัดสินแล้ว ความอุทธรณ์คดี ทด  
เกล้าฯ ถวายอุทธรณ์ แต่เดิ่นมาผู้พิพากษาของทำรายงานแก้ทุกเรื่อง  
ครั้นในสมัยนั้น โดยมากไม่มีข้อความจากเป็นทละ ต้องทำรายงานแก้เป็น  
การเดียวเวลาเปล่า ๆ ก็เป็นการดีอยู่แล้ว แต่บางเรื่องเห็นว่าผู้  
พิพากษาศาลต่าง ควรต้องบอกข้อความมาให้ศาลสูงทราบ เช่นใน

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโนหน้า ๑๐๕)

ใบฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกาอ้างว่าศาลไม่ได้สืบพยานเป็นต้นเช่นนั้น ศาล  
สูงไม่มีโอกาสที่จะทราบได้ว่าความเป็นจริงเท็จอย่างไร จึงต้องมี  
หนังสือสอบถามลงไปเป็นที่เดียวเวลานาน

ตงแต่ยื่นข้อไป เมื่อในอุทธรณ์คดี หรือในฎีกาคดี มีข้ออ้างว่าศาล  
ไม่ยอมให้ สืบพยาน แต่ขอให้ได้รายงานย่อ ๆ อธิบายเหตุมาอ้างศาล  
สูงพร้อมกับคำนวณด้วย เว้นแต่จะได้จดหมายเหตุใดแล้วในด้าน  
รพพัฒนาศักดิ์

เดนมาร์กกระทรวงยุติธรรม  
แต่งตั้งนายข้าหลวงพิเศษ

กฎที่ ๑๑ ว่าด้วยวิธีราชการอำนาจแห่งทนายฟ้องความได้

ที่ ๕/๑๑๘

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

เดนมาร์กกระทรวงยุติธรรม แจ้งความมาของผู้ พวภาษาทางหลาย  
แต่ข้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยได้ มีพระบรมราชวินิจฉัย ในเรื่องอุทธรณ์ ซึ่งจะเป็นคดี  
อย่างต่ำหรับวินิจฉัยความต่อไป จึงได้ส่งต้นเนามาให้ ทราบ

รพพัฒนาศักดิ์  
เดนมาร์กกระทรวงยุติธรรม  
แต่งตั้งนายข้าหลวงพิเศษ

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๑๕)



ที่ ๓๖/๓๓๗๓

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

วันที่ ๒ มีนาคม วันขึ้นโกสินทรศก ๓๓๗

ถึงกรรมการฎีกา

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒/๓๓๗๓ ลงวันที่ ๒๗ เดือนก่อนว่า พระในวัด  
สุทธาวารามให้ชายเด็ก เวชยาวัจกร เป็นโจทก์ฟ้องรับได้ทอง  
รวบรัดดับปล้นว่าบุกรุกเข้าไปปล้นตู้วางเรือนโรงในวัด จะเป็นหน้าที่  
ผู้ใดที่จะเป็นโจทก์ ฟ้องให้รับได้จำเลยได้ ข้อ ๓ ถามว่าพระสังฆ  
ในวัด ราษฎรจะมีอำนาจฟ้องร้องได้เอง ฎีกาจะต้องบอกกระทรวง  
กรรมการฎีกาผู้รับอำนาจจากกระทรวงกรรมการ ข้อ ๒ ถ้าพระสังฆ  
ไม่ต้องบอกกระทรวงกรรมการแล้ว ผู้ใดจะเป็นผู้มีอำนาจฟ้องร้อง  
ในนามวัดราษฎรนั้นได้ จะเป็นเจ้าอธิการรูปเดียวหรือ พระสังฆทั้ง  
หมด ฎีกาพระสังฆ โดยมากในวัดนั้นได้ทราบแต่

ปัญหาที่ถาม ๒ ข้อนี้ ข้อ ๓ ไม่จำเป็นจะต้องบอกกระทรวงการ  
ฎีกาผู้รับอำนาจจากกระทรวงกรรมการ พระสังฆในวัดราษฎร  
มีอำนาจจะฟ้องได้เอง

ข้อ ๒ เจ้าอธิการรูปเดียวก็ตาม ฎีกาพระสังฆพร้อมกันทั้งวัดก็  
ตาม มอบอำนาจให้ เวชยาวัจกรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้อง เวชยาวัจกรผู้หนึ่ง  
ฟ้องได้ เมื่อเวชยาวัจกรผู้หนึ่งแพความพระกตต้องแพด้วย เหมือนแต่  
ทนาย แต่ซึ่งพระจะตั้งให้ว่าความอย่างนั้นๆ ในหนังสือมอบอำนาจ  
บางรูป ฎีกาบางคณะ จะเป็นทรงเกยจ เมื่อพระมอบอำนาจให้เวชยา  
วัจกรผู้ใดมาว่า ต้องถือว่าเวชยาวัจกรผู้หนึ่งเป็นผู้รับทนายสำหรับของพระ

กฤษฎีกาเลิกแล้ว (ดูพูดในหน้า ๓๐๕)

แต่ตั้งใจจะบำรุงพระอารามนั้น ความแพะพระภิกษุเห็นอนหนักพระน  
แต่ตั้งนาย ต้องแพะของพระด้วยโดยชาวกรุงม ทว่าความ  
(พระปรณามาทิธิย) สยามินทร์

คำสั่งที่ ๑๒ ว่าด้วยให้ศาลทำบาญชีแลรายงานความ

ท ๕/๓๑๘

ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลต่างประเทศ ศาลเมือง  
แลศาลมณฑล ในส่วนที่รับความชำระเองแต่แรกมา

๑ ให้ครอบแบบพิมพ์หมาย ก. ดังนี้ ความแพ่งในศาลวางข้อ  
๒ ความฟ้องในปี ร.ศ. ๑๑๘ นั้น ให้พิทักษ์บาญชีฟ้องว่ามิฟ้อง  
๓ เรืองในปี ๑๑๘ ในบาญชีมีเท่าไร ให้จัดไว้ในช่องนั้น

ในช่องศาลตรงที่ ๑ รวมความที่เสร็จไปแล้ว ให้พิทักษ์ด้าบบ  
คดีที่ใดคดีนั้น ถูกแล้วไปอย่างอื่นก็เรื่องเท่าไรในปี ๑๑๘ (ไม่ว่า  
ความฟ้องในปี ๑๑๘ ถูกอื่นนั้นขึ้นไป) นับใด ก็เรื่องให้ครอบไว้  
ในช่องนั้น

๔ ในช่องศาลตรงที่ ๓ ที่ ๕ ที่ ๕ ความที่เสร็จไปในศาล ๑๑๘ นั้น  
คือจำหน่ายคดีใดลงไว้ ในศาลตรงที่ ๑

๕ ของศาลตรงที่ ๓ ความค้างมากอนปี ๑๑๘ บางศาลจะบอกไม่ได้  
โดยไม่มีบาญชีเป็นแน่นอน เมื่อเป็นดังนี้แล้วให้พิทักษ์ด้าบบคดี  
ในปี ๑๑๘ ว่าความที่ใดคดีใดไปแล้วนั้น ฟ้องกันก่อนปี ๑๑๘ ก็เรื่อง

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูชุดในหน้า ๓๐๕)

แต่ให้คนด้านนอกขังไม่ได้ คิดค้นว่า เป็นความ พองก่อนปี ๑๑๘ ก็  
เรื่อง ต้องรายงานบอกกันเข้าให้ลงในตาตรางที่ ๓

ในเรื่องตาตรางที่ ๗ นั้น คือบอกตาตรางที่ ๓ กับที่ ๒ เข้า ได้  
เท่าไรเขาตาตรางที่ ๖ หลั เหตุอันลงในตาตรางที่ ๗

๒ ในแบบ ก. ความฮาญา ทำเหมือนอย่าง ความแพ่งตาม  
บาญชีพ้อง แต่ดำรบบคัตดิน เต็มฮาญา

๓ แบบ ข. ส่วนความแพ่งแต่ความฮาญาในตาตรางทั้งหลายนี้  
คือจำหน่ายความที่ได้เสร็จไปแล้วในปี ๑๑๘ ที่มียอดในแบบ ก. ใน  
ของตาตรางที่ ๖ ตามส่วนแพ่งแต่ฮาญา จะจำหน่ายยอดในแบบ  
ให้ปลูกดูดำรบบคัตดิน แต่แบ่งออกไป เมื่อในความเรื่องใดเรื่อง  
หนึ่ง พ้องเป็นต้องสถานที่ตามสถานที่ พ้องสถานที่ไหนเป็นใหญ่ให้เอา  
สถานที่นั้นขึ้นตั้ง ฮาญาเอาความเรื่องเดียวได้ลงใน ๒ ของ รวมยอดใน  
แพ่งยอดในฮาญา ต้องต้องกันกับตาตรางที่ ๖ ในแบบ ก.

๔ แบบ ค. ในส่วนแพ่งนั้น คือให้จำหน่ายจากยอดความที่ได้เสร็จ  
แล้ว เช่นที่กล่าวไว้ในตาตรางที่ ๖ ในแบบ ก. ถ้าจากดำรบบคัตดิน  
ที่จำหน่ายแต่ความที่คัตดินเสร็จไปแล้ว ก็จะลงในตาตรางทั้งหลายนี้  
คือจำหน่ายตามทณฑ์พหุ ทพ้องเรียกว่ามกเรอง ไม่ใช่ตามทณฑ์พหุ  
ที่คัตดินให้

ส่วนฮาญาไม่จำหน่ายความเป็นเรื่อง ๆ จำหน่ายแต่ว่าได้คัตดิน  
ท่าโทษักคน

ที่จะทำบาญชีตรอกดงแบบทั้งหลายนี้ ให้ทำตามดำรบบ คัตดิน

คำสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตในคัตหน้า ๓๐๕)

ของศาลเอง แม้ว่าศาลอุทธรณ์จะตัดสินคดีอย่างไรก็ดี ไม่ต้อง  
แก้ไขข้อบัญญัติตามแบบ

คำสั่งยังศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ ข้าราชการพิเศษ

ศาลมณฑลในส่วนที่รับอุทธรณ์จากศาลเมือง

ในตาตราที่ ๒ ให้ส่งจำนวนอุทธรณ์ ที่ได้ ดังมาในปี ๑๓๘๖ แลก็ได้  
ไต่ถามมาก่อนปี ๑๓๘๖ ถอนอุทธรณ์เกินกำหนด ให้นับเป็นยื่นตามคำ  
ตั้ง ขาบัญชุนให้ทำตามคำตัดสินของศาลอุทธรณ์เอง ศาลอุทธรณ์  
จะตัดสินคดีคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อย่างไรไม่ต้องแก้ไขข้อบัญญัติ

ขานบัญญัติความไม่ต้องทำนอกจากนี้ เมื่อศาลจะมีรายงานอธิบายการ  
ที่ทำได้ เช่นการขอลงไรเห็นสมควรแล้วนั้น ให้เป็นรายงานมา  
พร้อมกับขานบัญญัติ

ให้ศาลทั้งหลายตั้งคนทำขานบัญญัติ แลรายงานปลายศึก ๑๓๘๖ ให้ผู้  
พิพากษามัดศาลไต่ถามแต่ก่อนที่ ๓ เมษายน ๑๓๘๖ ไปอาทิตย์หนึ่ง ฤ  
๓๐ วันพอสมควร เพื่อจะได้ทำขานบัญญัติ แลให้ส่งขานบัญญัติออกจากศาล  
มา อย่าให้ช้ากว่าวันที่ ๓๕ เป็นที่สุด เมื่อลัดกว่าจะทำไม่ถนัดได้  
ที่ไหนให้ถามมาเน้นๆ ไว้ แลอย่างใดแต่ให้ส่งทำตุล็ดกรงหนึ่งเพียง  
๖ เดือนคนบกได้

คำสั่งนอกเล็กน้อย (ดูพูดในหน้า ๓๐๕)

กระทรวงยุติธรรม

ตั้งแต่วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน รตนโกสินทร์ศก ๑๓๘

รพพัฒนศักดิ์

เลขาธิการกระทรวงยุติธรรม

แต่งตั้งนายกษัตริย์หลวงพิเศษ

กฎที่ ๑๓๓ ว่าด้วยพระบรมราชวินิจฉัยเรื่อง ใบตรอก

ที่ ๑/๑๓๘

แจ้งความมายังผู้พิพากษาประจำศาลหลวงพิเศษทั้งหลายทราบ

ครั้นเมื่อกรมการปฏิรูปมีความตั้งโดยว่า ใบตรอกของบริษัทชด  
คดีของเสนาบดีกรมการปฏิรูปได้ เป็นอันมาก จะเป็นหนึ่งคือถ้าใคร  
ใช้ ได้ เหมือนอย่างหนึ่งคือสัญญาซื้อขายค่อหน้า อำเภอกันนหรือไม  
คือผู้ถือสัญญาจะอ้างตนเองว่าเป็นเจ้าของที่น แต่ฟ้องร้องในโรง  
ศาล เช่นในเรื่องบังกองเข้ามาท้าวานใดเป็นต้นได้หรือไม่ กรมการ  
ปฏิรูปจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระ  
บรมราชวินิจฉัย บัดนี้ได้ มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งลงเรื่องใบ  
ตรอกเช่นนั้น แต่ความเช่นนั้นได้คัดค้านมาให้ทราบได้ เพื่อจะได้  
วินิจฉัยความเช่นนั้นตามแบบพระบรมราชโองการต่อไป

แม้ว่าศาลอุทธรณ์ ได้ดำนวนไว้ ในเรื่องเช่นนั้นแล้ว หรือศาลชั้นที่  
๑ กำลังพิจารณาอยู่ก็ควรพิพากษาให้งดไว้แต่ตั้งแต่วันนั้นไป

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุคไน้ตหน้า ๓๐๕)

ยังศาลเดิม เมื่อข้าหลวงพิเศษสำหรับข้าราชการจะเรียกดำเนินคดี จะได้อีกว่าจะเรียกที่ใหม่ เป็นหน้าที่ของศาลเดิมจะต้องส่งไปเมื่อเขาเรียก

รพพิพัฒน์ศักดิ์

เดนมาร์กกระทรวงยุติธรรม

แต่งตั้งนายข้าหลวงพิเศษจัดการคดีจังหวัดเมือง

วันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๑

ที่ ๓/๑๘๓๒

กรมการฎีกา

วันที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยในคดีระหว่าง นายรักใจทย์ นายแหยม นายอิน นายสงาย นายทอง นายกลิ่นจำเอย ที่จำเอยได้หลุดเกล้าฯ ถวายฎีกา มีปัญหาซึ่งจะเป็นการตั้งคดียุติการรับขาด ข้าพระพุทธเจ้าขออำนาจชั้นกราบบังคมทูลพระกรุณา

ใจความในปัญหาในชั้นความเรื่องนั้น มีอยู่ข้อเดียว คือเดิมบริษัทซุกคองของคณาจารย์เป็นใจทย์ พ้องจำเอยเรียกทนายจากจำเอยซึ่งเป็นทนายในเขตคดีของบริษัท ตามพระราชบัญญัติกรรมการที่ข้าราชการความที่นายพระยาวรเดชศักดิ์ดาฯ เป็นประธาน ได้ตัดสินให้บริษัทชนะความแต่ให้จำเอยออกจากที่นั่น จำเอยหลุดเกล้าฯ ถวายฎีกากรรมการฎีกาแก้ได้ตัดสินตามคำพิพากษา กรรมการพระยาวรเดชศักดิ์ดาฯ

ฎีกานี้ยกเลิกแล้ว (ดูพุดในคหน้า ๓๐๕)

วรุ แต่จำเลยยังหาได้ชอกจากทนายไม่ ฝ่ายบริษัทได้ขายทนายได้  
ชะระความจากจำเลยให้แก่นายรักใจทย นายรักจึงได้ฟ้องได้จำเลย  
เขาเอง

บริษัทขายทนายนั้น ตามราชฎรเรียกจตุรอกคอบบริษัทคือ  
บริษัทให้หนังสือแก่นายรักฉบับหนึ่งมีข้อความดังนี้

หนังสือดำคณูท ๒๕ คตของท๒ ผงควนออก

อนัก ๒๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๓๓๓ หนังสือดำคณูทฉบับนี้ วัตถุประสงค์ของ  
แต่คนขายได้ทำให้แก่นายรักผู้ ได้ ซอทของกมป็นทนาย ๓๐๐ ไร่  
ตั้งอยู่ตำบลริมคตของน ยาวตามลำคตของตงแต่เดือน ๒๕๒ ถึงเดือน  
๒๓๓ ภายวตามดำคตของ ๕ เดือน ยนชนไป ๒๕ เดือน ผง ซอททนาย ได้ยอม  
ซอตามทนายของการทกมป็นได้ตั้งไว้ มีแจ้งอยู่ในใบคตคนแถว

กรุงเทพ

ได้เขียนเงินค่าท ๒ ใหญ่ท ๒ เป็นเงิน ๓๐๐ บาท ผู้จัดการของกมป็น  
ได้ตั้งตามข้อแต่ประพันศรว่าให้ ใจเป็นดำคณู

หนังสือฉบับนี้เป็นหนังสือบริษัทขายทนายให้แก่นายรัก แต่หาได้  
ทำคตหน้าอำเภอกันนฤฯ ให้อำเภอกันนฤคตให้ ไม่ ความ หนังสือ  
ดีบัญญัติพระราชทานพระบรมราชานุญาตชคตของท ๕ นั้น มีว่าผู้รับ  
อนุญาตจะขายให้ผู้อื่น โดยหนังสือขายได้ตามความปรารถนา ห้ามข้อคจกรม  
ปรากฏให้ มีวิธีขายอย่างอื่น นอกจากที่ใดทนายมาคตหน้าอำเภอกันน  
แต่ตามอย่างธรรมเนียมที่ใดคตดินกันมา ก็กล่าวเมื่อใด ซอชขายกัน  
เองโดยดำพั้งแล้ว ก็ไม่เห็นว่าผู้ ซอชเป็นเจ้าของทอนนั้น เช่นนายรัก

กฎนี้ยกเลิกแล้ว ( ตพิมพ์ในหน้า ๓๐๕ )

กับบริษัท ๆ ยังเป็นเจ้าของอยู่ไม่มีใครมีอำนาจมาฟ้องร้องในศาลอ้าง  
 ตนเองเป็นเจ้าของได้ เพราะเหตุนี้จึงมีความสงสัยว่าจะเป็นที่นาย  
 รักฟ้องเรียกคืนเอาเองฤๅ ถ้าจะให้บริษัทชดชดของคูนาดียามเป็นเจ้าของ  
 นำที่จะฟ้อง ไม่ถือเอาใบตราออกของบริษัทเป็นกรณีที่จะให้กรรมสิทธิ์  
 ในที่ดินหลุดจากบริษัทไปอยู่ในอำนาจนายรักได้ จะตัดสินอย่างไรก็  
 ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่าจะเป็นการสำคัญในทางราชการ แต่  
 จะเป็นเหตุที่จะยอ้างต่อไปภายหน้า ด้วยเหตุว่าราษฎรทั้งหลายได้ทราบ  
 ข้อของบริษัทตั้งนามกว่ามรกตโดยที่ทรงทราบอยู่แล้ว แต่เป็นการที่จะ  
 ทำให้ชดแก่ทางราชการบ้าง ความแต่เดิมนามบริษัทคงจะได้ทราบ  
 บังคมทุก

ฝ่ายบริษัทก็ถือว่าเดิมนามบริษัท ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อกระทรวงเกษตราธิการแต่กระทรวง  
 พระองค์ลงมาสั่งมหาดมรดก มาให้ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณา ถ้าหากหนึ่ง  
 ชื่อ คอเรียปอนเตนต ทั้งหลาย นี้ ข้าพระพุทธเจ้า ขอ พระราชทาน ทูล  
 เกล้า ๆ ถวายข้อความด้วยกับหนังสือด้วยแล้ว ท่านของหนังสือคอ-  
 เรียปอนเตนตเหมือนว่า กระทรวงทั้งหลายไม่ใคร่ตกลงการขอชื่อ  
 ทรัพย์ที่ดินแก่กันจนเป็นการเปลี่ยนแปลงกันใหม่ แต่จะวินิจฉัยเจ้าหน้าที่ทั้งหลาย  
 ได้อ่อนน้อมโดยที่ไม่ได้คัดค้านต่อบริษัทก็ได้

ขอทูลข้าพระพุทธเจ้าจะรับว่าใบตราออกของบริษัทจะใช้ ได้เช่นอย่าง  
 หนังสือสัญญาต่อหน้าอำเภอกำนัน ถ้าจะไม่รับนั้น เป็น การ สำคัญ  
 เกี่ยวไปถึง เรื่องบริษัทชดชดของคูนาดียาม ข้าพระพุทธเจ้า ขอ พระ

กฎนี้ขอเลิกแล้ว (คุฟูตโน้ตหน้า ๓๐๕)



ราชทานพระบรมราชวินิจฉัย การจะเป็นอย่างไรแต่เดี๋ยวจะทรงพระ  
กรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

รพีพัฒน์ศักดิ์  
พิชิตปรีชากรม  
ศิริราชสังฆสภา  
อนันต์ชาญไชย  
ช. ชลิตเสเซอร์

พระที่นั่งไฮสตรวย ทพยาศน์  
เกาะบางปะอิน

พ. ๒๓/๓๑๖๗

วันที่ ๒๒ ธันวาคม รศ. ๑๑๘

ถึงกรรมการผู้ตรวจคดีความฎีกา

ด้วยตามความในหนังสือที่ ๑/๑๘๓๒ ลงวันที่ ๕ เดือนกรกฎาคม  
ร.ศ. ๑๑๘ มาขอให้วินิจฉัยคดีในระหว่างนายรักใจทก พ้องชัยได้  
นรยเหยมนายอนนายคด้วยนายทองนายกลิ่นจำเลย ให้ออกจากที่นา  
ซึ่งบริษัทได้ขายให้แก่นายรทนน เรื่องนี้ได้หาฎาพระยาเทเวศร์วงษ์  
วินิจฉัยฯ ตอบชี้แจงเป็นความเห็นว่า การที่นายรักใจทกจะถือเอา  
หนังสือสำคัญที่บริษัททำให้ไว้มาฟ้องชัยได้จำเลยนั้น ยังไม่ยกคดีของ  
คู่ฉนวนได้ ใบของฎาใบสำคัญแล้วจึงมีอำนาจฟ้องร้องในคดีที่ตนราย  
นี้ได้ การขอใบจองก็ได้ออกพระราชบัญญัติประกาศแล้ว แดงของ

อนุญาตแล้ว (ดูฟุตบอลหน้า ๓๐๕)

ข้าหลวงก็ได้ออกไปจัดการอยู่แล้ว ควรคดีเรื่องอย่างนี้ เจนกว่ากองข้าหลวงพิเศษออกไปจัดการ ออกใบจองให้แก่บริษัทๆ ได้ขายใบจองให้แก่ผู้ซื้อเป็นหลักทรัพย์ ปลูกตอแล้ว จึงให้ว่าคดีเรื่องนั้นอย่างนคอไป เห็นว่าลูกตอจะขอมอบคอกว่าที่จะออกไปทางอื่น การทรรชัวไม่ได้ตอบมาได้แต่ก่อน เพราะการที่เจ้าพนักงานจะออกไปนั้นยังไม่เป็นแน่นอนดังได้ บัดนี้การเป็นแน่นอนดังแล้ว ก็เห็นว่าจะเป็นอันสำเร็จจตลชด

(พระปรมาภิไธย) พยามินทร์

คำสั่งที่ ๑๔ ว่าด้วยวิธีจะคืนเงินค่าธรรมเนียมในทวเมซง

ที่ ๗/๓๓๒

(๑) บรรดาค่าธรรมเนียมความต่าง ๆ ที่ศาลเดิมเรียกเงินแก่คู่ความหรือตะเฒบ่ บัดนี้ ในด้านอนแล้ว เป็นต้นว่าค่าของคำยื่นคำตคำตัดสินคดี เมื่อศาลเดิมตัดสินแล้ว คู่ความฝ่ายใด ไม่ยอมตาม

คำตัดสิน ไปขอทรรชหรือฎีกาต่อศาลสูงเป็นลำดับไปนั้น

(๒) ถ้าคำขอทรรชหรือฎีกาตัดสินมาว่า คำตัดสินของศาลเดิมไม่ถูก ให้คืนเงินค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ชนะนั้น ก็ให้อธิบดีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาออกแกะแต่คตบ่ ในจำนวนนั้นออกบัดในแบบพิมพ์เช่นชื่อผู้พิพากษา ไปขอคืนเงินต่อข้าหลวงคลังมหทล

ถ้าสั่งนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

(๓) ถ้าข้าหลวงคลังมณฑลไม่ยอมรับคั้นเงิน ก็ให้รายงานข้อ  
ร้องไปยังกระทรวงยุติธรรมตามทางราชการ

รพีพัฒนศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

แต่งตั้งนายคหบดีหลวงพิเศษเจ้าศาลหัวเมือง  
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๘

กฎที่ ๑๕

ว่าด้วยอำนาจศาลข้าหลวงพิเศษ  
แต่ศาลหัวเมืองที่เกี่ยวข้องกัน

ที่ ๑/๓๓๘

แจ้งความมายังผู้พิพากษาทั้งหลายที่สถิตย์ในข้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยได้ทราบจากผู้พิพากษาทั้งหลาย มีความฉงนที่จะทราบอำนาจ  
ของข้าหลวงพิเศษซึ่งเป็นพระกรรมา เช่นอย่างเทศาภิบาลหรือข้าหลวงพิเศษ  
ที่กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจตั้งตามพระราชบัญญัติ ว่าจะมีอำนาจ  
บังคับบัญชาอย่างไรได้บ้าง จึงเห็นควรที่จะอธิบายให้เป็นแบบอย่าง

ข้าหลวงพิเศษที่เป็นเทศาภิบาล แต่ข้าหลวงพิเศษที่กระทรวง  
มหาดไทยตั้งนั้น เป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผู้พิพากษาทั้งหลายใน  
มณฑล คือมีอำนาจที่จะตรวจศาลแต่คดีมรดกจำนำเงินได้ทุกเมื่อ

มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาได้ แต่การที่บังคับบัญชานั้น ควรให้  
เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรมายังศาล

เมื่อข้าหลวงพิเศษทรงตั้งอย่างนมนาทฝ่ายพระกรรมา และมีใจกังวล

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (คุฟุตในหน้า ๓๐๕)

อยู่ในการชำระการ ไม่ใคร่มีความรู้ ในทางศุลาการ มักจะเอาการ  
ชำระมาชมการศุลาการ ผิดพระราชกำหนดกฎหมายตั้งแต่ จึง  
เห็นควรว่าต้งแต่ต่อไป ถ้า ข้าราชการ พิเศษ เช่นนี้ จะ บังคับบัญชา ผู้  
พิพากษาแล้วให้หาต้งนี้คือ (เว้นไว้แต่การเล็กน้อยไม่ขอเถียง)  
ให้มีหนังสือไปยังผู้ พพิพากษา แลหนังสือนี้จะขอเดิมยบท ๓ ที่ ๒ ที่  
๓ ที่ ๔ ที่ ๕ เช่นแทนนี้ไม่ได้ตามคำพิพากษาคำฎีกา เมื่อศาล  
ได้รับคำต้งนี้แล้ว ให้คำตามไปแต่ไว้คดีแล้วต้งไปยังกระทรวงยุติ  
ธรรมให้ทราบไว้

คำสั่งนคยอยู่ ๓ ประการ

- ๑. ในการจัดคดีจัดเดิมยบทบัญชาต่าง ๆ
  - ๒. ในการออกข้อบังคับกระทรวงยุติการต้งนคยใน คดีทั้งหลาย  
คดียากกับออกกฎหมายเขาแย้ง ซึ่งเป็นถวาท่ากลัวว่าจะผิด โดยมาก
  - ๓. บังคับให้คดีในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ให้เป็นไปต้งนคย  
คำต้งเช่นแล้วต้งรวมไว้ ในจำนวนเป็นสำคัญ แต่ออกมายังกระทรวง  
ต้งเหมือนกัน
- เจ้าเมืองหรือกรมการอื่น ๆ ไม่อานาจาบังคับบัญชาศาลต้งเป็น  
อันขาด

กฎให้ ใฉวันที ๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๒๓๘  
ประทับตราจันทรฉตงน้อยมาป็นสำคัญ  
รพีพัฒนศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่ต้งภานายกข้าหลวงพิเศษ

กฎที่ ๑๖ จำกัดความมิให้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในท ๒

๑  
๗/๒/๑๓๘

แจ้งความมายัง ผู้พิพากษาแต่ชาติจริงพิเศษทงหลายให้ทราบ  
ด้วยตามกรทที่เปนมาแต่ใหม่ถึงบนนี้ คุณความที่เป็นความกนถึง  
ฎีกา มีกรรมกรทคดีขึ้นลงไปแล้ว คุณความยังกนทำฎีกาทูลเกล้าฯ  
ถวายอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นกรไม่ถูกแบบแผนอย่างไร ด้วยเหตุว่า  
อุทธรณ์คดีไม่มที่สด ความเรื่องใดก็จะมีดำเร้งตั้งขาดไปโดย  
แต่เป็นเหตุควรให้มפקัดประอึงความของคนที่ส่งทหายไป ณบ้น  
โต มพระบรมราชโองการห้ามไม่ให้คุณความทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาอีก  
ครั้งหนึ่ง คือถ้าศาลฎีกาได้พิพากษาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไปแล้ว ให้  
เป็นการเด็ดขาดเพียงนั้น คดีนั้นอำนาจบังคับคดีให้ไปโตทันที แต่  
กรรมกรฎีกาเมื่อมีข้ออ้งโดยอย่างไรแล้ว จะไม่พิพากษาในคดีเรื่อง  
นั้น จะนำความจนกราบบังคมทูลเดี๋ยกอน ตามที่ปรากฏในดำเนา  
ลายพระราชหัตถ์ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๑๓๘

เพราะเหตุฉนั้น เมื่อกรรมกรฎีกาได้พิพากษาความเรื่องใดภายใน  
หลังวันที่ ๒ เมษายน ๑๓๘ ถ้าความเรื่องใดที่มีพระบรมราชวินิจฉัย  
เป็นคำพิพากษาโดยแต่เป็นไมมีฎีกาอีกครั้งหนึ่ง

ข้าพเจ้าควรกล่าวในแห่งนี้อา การที่ข้าพเจ้ามีความเห็นให้ที่ประ-  
ชมเดีนากับมีอำนาจศาลการด้วยนั้น มิใช่เป็นความเห็นของข้าพ-  
เจ้า ที่จะให้การดำเนินไปอย่างคดีคดีควรเป็นแต่เพราะภาดัดมยที่จะ  
ทำการคดีกว่านี้ไปไม่ได้ จึงต้องเป็นไปดังนี้

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (คฝตในทหน้า ๓๐๕)



ตามข้อความนเด็ค ถ้าเด็คควรมี่ประกาศให้ราชฎรทราบก็ให้เจ้าออก  
ประกาศเด็ยด้วย

(พระบรมนามาภิธิย) สยามินทวิ

กฎที่ ๑๗ ฎาด้วยอา่านาจศาลทหารแลศาลกระทรวงยุติธรรม

ที่ ๓/๑๓๘

ถึงผู้พิพากษาทงหลาย แดช้หัดองพิเศษทราบ

ด้วยทหารทของห้าเป็นจำเดยในคความอาญานน บันได้มีพระ  
บรมราชโองการไปรตเกด่ากำหนดเจานาทผู้จะชาระนิน ความแจ้ง  
ชยในดวยพระราชหัตถเลขาตงวันที่ ๓๕ เมษายน ร.ศ. ๑๑๘ ซึ่งได้  
คักถ้าเนาติมาตัจยเด็จ ขอขอกมาให้ทราบด้วย

กฎให้ไว้ณวันที่ ๒๓ เมษายน รตนโกสินทรศก ๑๓๘

รพิพัฒน์ศักดิ์

เด็นบคักกระทรวงยุติธรรม  
แด็ดภานวยกษาหัดองพิเศษ

ที่ ๕/๖๖

พดบปลาดจนวนคุดิด

วันที่ ๓๕ เมษายน รตนโกสินทรศก ๑๓๘

ถึงกรมหมื่นราชบุริติเรกฤทธิ

ด้วยเรื่องทหารจวาทช่ากันตายที่บ่อนต้นนมชาม ซึ่งมีปัญหาด้วย

กฎนี้ขเด็กเด็ว (คุดในคหน้า ๓๐๕)

เรื่องอำนาจศาลทหาร ตามที่เด็นามติในที่ประชุมได้ไปถูกขาดตกลงกันว่า ถ้าความอาญาที่เกิดขึ้นในระหว่างทหารคือทหารเวรที่เขาเวรรับราชการอยู่ทั้งต้องฝ่ายกต ฎาเวรตฝ่ายหนึ่งเขาเวรรับราชการอยู่ อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้เขาเวรรับราชการกต ถ้าความผิดไม่ใช่เป็นความฆ่ากันตาย ฎาไม่ใช่เป็นความคุมพรรคพวกเป็นผู้ร้ายปล้น ให้ศาลทหารมีอำนาจชำระได้ ถ้าเป็นความฆ่ากันตาย ฎาคุมพรรคพวกเป็นผู้ร้ายปล้น ให้ตั้งศาลกระทรวงยุติธรรมพิจารณา เว้นแต่ความที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดในหน้าที่ราชการของกรมทหารด้วย จึงให้ศาลทหารมีอำนาจชำระความเช่นนั้นได้ แต่ความเรื่องฮ้างตาย ฮ้างต้อน พดทหารแห่งนายฉนพดแควตั้นตายนั้น ให้กระทรวงยุติธรรมรับเอามาชำระได้ต้อน ตามที่ได้ไปถูกขาดตกลงกันในที่ประชุมเด็นามติต้อน

(พระบรมนามาภิธิษั) ดยามีนทร

กฎที่ ๑๘ ว่าด้วยให้ปรองคองระหวางกระทรวงการแลตุลาการ

ที่ ๕/๓๑๕

แจ้งความมายังผู้ พพากษาทางหลายตองหลายพิเคษทราบ

ตวยพระเจ้านองยาเชอ กรมหลวงดำรงราชานภาพ เด็นามติกระทรวงมหาดไทย กยข้าพเจ้า ได้ไปถูกษาเห็นพรอ้มกันว่ ราชการซึ่งจำแนกเป็นฝ่ายชระการ คือพนกงานที่จะบงคบบัญชาการอนชยในนาคหลวงเทศาภิบาล แต่ผู้ว่ราชการเมืองฝ่ายหนึ่ง ราชการฝ่าย

ฉนชกเลิกแล้ว (คุฟุดไม้คหน้า ๓๐๕)



ตุลาการ คอพนักงานที่จะพิพากษาอรรถคดีอันอยู่ในนาทผู้พิพากษา  
ศาลยุติธรรมฝ่ายหนึ่ง ย่อมต้องอาศัยแก่กัน ความปรองดองเชื่อ  
เพื่อต่อกัน ในระหว่างข้าราชการทั้ง ๒ ฝ่ายนี้เป็นประโยชน์สำคัญของ  
ราชการอย่างยิ่ง

แต่ทุกวันนี้ถึงเกิดตามหัวเมืองบางมณฑล ข้าหลวงเทศาภิบาล  
แต่ผู้ว่าราชการเมืองอันเป็นเจ้าของพนักงานในฝ่ายตุลาการ แต่ผู้พิพากษา  
อันเป็นเจ้าของพนักงานฝ่ายตุลาการยังเข้าใจไปว่าราชการคนละฝ่าย ไม่  
จำเป็นต้องปรึกษาหารือ โดยความเชื่อเพื่อต่อกัน พาให้เหตุการณ์  
น้อยครั้ง แต่เหตุการณ์ซึ่งควรจะปรึกษาหารือกันให้ยุติได้ โดยง่ายคิด  
คงค้างเข้าไป ในกระบวนการคดีอันมีจุดหมายโต้ตอบ แลบางทำให้เขว  
โกลนกันไปได้

อาศัยเหตุนี้ จึงได้ขอตั้งเงื่อนไขให้ข้าหลวงเทศาภิบาล แต่ผู้ว่า  
ราชการเมืองเข้าใจควร โดยถูกต้อง คือข้าหลวงเทศาภิบาลผู้ว่าราชการ  
เมืองกับผู้พิพากษาคณะจะต้องมีจดหมายปะปรึกษาหารือกันในเรื่องๆ  
เหตุการณ์ซึ่งใดในระหว่างตุลาการกับตุลาการ ซึ่งควรจะได้ตาม ก็ให้  
ได้ตามแต่ขแจ้งแก่กันให้เป็นที่เข้าใจ อย่าต้องมึนจดหมายโต้ตอบไป  
มาโดยไม่จำเป็น ซึ่งกระทำให้เป็นทีเดียวเวลาต่อราชการ ให้ถือเอา  
ประโยชน์ของราชการเป็นประมาณ

กฎให้ ใ้ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ

ประทับตราจันทรมณฑลน้อยมาเป็นสำคัญ  
รพีพัฒน์ศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่ฉฉฉฉฉฉข้าหลวงพิเศษ

กฎฉบับนี้แล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

กฎที่ ๑๗ ว่าด้วยผู้ พวักษาอำนาจอ่านาจอตรวจเรือนจำ

ท ๕/๑๑๘

แจ้งความมายังผู้ พวักษาทั้งหลาย แต่ข้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยพระเจ้าอนงยาเซอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสด็จบด  
กระทรวงมหาดไทย กับข้าพเจ้า ได้ปรึกษาเห็นพร้อมกันว่า การคุม  
ขังนักโทษตามหัวเมืองย่อมเกี่ยวข้องด้วยการศาลยุติธรรม เพราะเหตุว่า  
นักโทษต้องกักขังอยู่ในระหว่างพิจารณา ย่อมเกี่ยวข้องด้วยการพิจารณา  
คดีที่จะให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะพิจารณา ส่วนนักโทษที่  
พิพักษาโทษแล้ว ก็คือทกระทำโทษตามคำพิพักษาของศาล โดย  
การเกี่ยวข้องของคณ สัมควรที่ผู้ พวักษาจะมีอำนาจแทนที่ จะตรวจ  
การคุมขังนักโทษด้วย

เพราะเหตุอันใหม่ พวักษาทั้งหลายไปตรวจการ คุมขัง นักโทษ  
ในมณฑลหรือเมืองซึ่งอยู่ในอำนาจศาลนั้น ๆ เอง ๆ อย่างคำไม่  
น้อยกว่าเดือนละ ๒ ครั้ง เมื่อผู้ พวักษาไปตรวจเรือนจำเห็นว่าการ  
คุมขังนักโทษผิดเกิดขึ้นโดยกฎหมาย ถ้าข้อบังคับประการใด ผู้  
พิพักษามีอำนาจที่จะมีหมายตั้ง ตามอำนาจที่มีในศาลนั้น ๆ แต่มี  
อำนาจที่จะแจ้งคือผู้ว่าราชการเมือง ขอให้จัดการแก้ไขให้เป็นไป  
ตามข้อบังคับทุกประการ ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลแจ้งว่าราชการ  
เมืองนี้คำตั้งแก่เจ้าพนักงานเรือนจำให้รับรอง เสด็จผู้ พวักษาไป  
ตรวจเรือนจำแต่การต่าง ๆ ในเรือนจำแต่ทุกเมื่อ เหมือนกับที่ผู้ว่า  
ราชการเมืองไปตรวจการคุมขังนักโทษเช่นนั้น ถ้าผู้ พวักษาเห็น

ฉบบ่ชลเลิกแล้ว ( ฟูคไนคหน้า ๓๐๕ )

การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรด้วยแบบแผนประการใด แต่แจ้งต่อผู้  
ว่าราชการเมือง ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองพิจารณาเหตุระบือจตุราตุ ให้  
การเป็นไปถูกต้องตามข้อบังคับทุกประการ

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๓๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๘

ประทับตราจันทรมณฑลน้อยมาเป็นสำคัญ

รพีพัฒนศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

แต่เดิกรายกษาฬหดวงพิเศษ

กฎที่ ๒๐

ว่าด้วยพระบรมราชวินิจฉัย

เรื่องหม่อมเจ้าชายตัวเป็นทาส

ที่ ๖/๑๓๘

แจ้งความมายังผ พวกราชทนาย และข้าหลวงพิเศษทราบ ด้วย  
ได้มีพระบรมราชวินิจฉัย ในเรื่องเจ้าชายตัวเป็นทาส ซึ่งจะเปนตัว  
อย่างสำหรับวินิจฉัยความต่อไป จึงได้คัดสำเนาถวายพระราชหัตถเลขา  
มาไว้ให้ทราบ

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๘

รพีพัฒนศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

แต่เดิกรายกษาฬหดวงพิเศษ

กฎนี้ขอเรียนแล้ว (ดูเพิ่มเติมหน้า ๓๐๕)

ที่ ๒๕/๓๐๘

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึงกรมหมื่นราชบุรุษวิเศษฤทธิ

ด้วยใ้รับหนังสือที่ ๑๒/๘๓๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ขอพระบรมราชวินิจฉัยในคดีเรื่องพระองค์เจ้าบงกชแต่ตั้งทนายฟ้องว่า หม่อมเจ้าหญิงหวานชายตัวเป็นทาสใจทย์ คำนวณพิจารณาได้ความฉ้อใจทย์ แต่จำเลยเป็นหม่อมเจ้า คำนวณจะบังคับไปยังไม่ได้นั้น เรื่องเจ้าชายตัวเป็นทาสนั้น แต่ก่อนมีข้อห้ามปรามไม่ให้เอาเกือกตำกรมธรรม์ เหตุเกิดมาแต่แต่ก่อนนั้น หม่อมเจ้าปลอดมชื่อเป็นไพร่จะได้อุดหนุนประการใดจำไม่ถนัดแต่คงถอยในข้อโง่ง เพราะเหตุที่ว่าเจ้าชายตัวเป็นทาสไม่ได้ ความเรื่องมิได้ไปศึกษาในหีบประชุมเดิมนับเห็นว่า ใจทย์จำเลยเป็นเจ้าด้วยกนทางตั้งฉวย ควรให้ตั้งมายังศาลกระทรวงวัง จะได้อำนาจตามประเพณีในพระราชตระกูล

(พระบรมนางอภิรัช) สยามินทร์

กฎที่ ๒๑

ว่าด้วยพระบรมราชวินิจฉัย

เรื่องชำระความหม่อมราชวงศ์ ในความอาญา

ที่ ๗/๑๑๘

แจ้งความมายัง ผู้พิพากษาทั้งหลายแต่เจ้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยใ้มีพระบรมราชวินิจฉัย ในเรื่องชำระความ

ฉบับนี้ขอเลือกแล้ว (ดูฟุ่คโน้คหน้า ๓๐๕)

หม่อมราชวงศ์ (ผิดกับชื่อพระความเจ้า) เห็นว่าเป็นแบบแผนที่ดีสำหรับจะได้วินิจฉัยความต่อไป จึงได้คัดดำเนินถวายพระราชหัตถเลขาตั้งมาให้ทราบ

ฎีกาให้ไว้วันที่ ๑๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๘

รพีพัฒน์ศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่เดิมถวายขอทวงพิเศษ

ที่ ๑๘/๒๒๓

พระทวงจกรกรมหาปรางค์

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๘

กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕/๕๕๘ ลงวันที่ ๑๕ เดือนธันวาคม หม่อมราชวงศ์ชาย กรมการช่างเชื่อมเหล็กของหลวงว่าลงอาญาเขียนอ้ายเทษผู้ร้ายในเวรชาติก่อน แต่เก็บเงินผิดประโยชน์แผ่นดินเขาเป็นประโยชน์ส่วนตัวคนไม่ตั้งคั่ง กับไม่ให้ใบเสร็จแก่ราษฎร ซึ่งได้ลงนาคอจริง ขออนุญาตให้คัดพิจารณาตัดสิน แต่หากัดต่อไปในชั้นหม่อมราชวงศ์ จะควรขออนุญาต ฎีกาให้คัดพิจารณาตัดสินทีเดียวฎีกาประการใดนั้นได้ทราบแล้ว ไม่จำเป็นต้องบอกก่อนก็ได้ เว้นไว้แต่เมื่อตัดสินโทษถึงจำคุก จึงบอกให้ทราบ

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูพุดในคหน้า ๓๐๕)

กฎที่ ๒๒๒ ว่าด้วยข้าหลวงมณฑลทวนตักเฉียงเหนือ  
มีอำนาจแนะนำที่ออกกฎหมายแต่ตรวจเรือนจำ

ที่ ๘/๑๑๑

ตำรวจราช ๑/๒๕๐๕

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิต เสด็จขึ้นทรง  
ยุติธรรม ถึงข้าหลวงพิเศษ และข้าหลวงยุติธรรม ผู้พิจารณาคดี  
ศาลมณฑลแต่ศาลเมืองฉะเชิงเทรา

ด้วยมีพระบรมราชโองการว่า ตั้งแต่... มณฑลตวน  
ตักเฉียงเหนือเป็นมณฑลระยะทางห่างไกลจากกรุงเทพฯ บางทีมีการ  
บางอย่าง ซึ่งข้าหลวงจำเป็นต้องออกข้อบังคับให้ ใช้ ได้ เป็นกฎ  
หมายสำหรับในมณฑลนั้น ใ้ตนทวงที่กระทรวง

ข้อทรงพระราชดำริเห็นว่า การทวงของนักโทษกรมหลวงเมืองย้อม  
เกี่ยวข้องกับยุติธรรม เพราะเหตุว่านักโทษที่ต้องพักอยู่ในเขต  
ระหว่างไต่สวน และระหว่างพิจารณา ย่อมเกี่ยวข้องกับพิจารณาคดี  
ที่จะให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะพิจารณา ส่วนนักโทษที่พิพากษา  
โทษแล้ว ก็คือที่กระทำโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยการที่  
เกี่ยวข้องของ... ผู้พิพากษาจะมีอำนาจแนะนำที่ตรวจการ  
คุมขังนักโทษด้วย

เพราะฉะนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงใหญ่ แด  
อธิบดีผู้พิพากษา ซึ่งเรียกว่าข้าหลวงยุติธรรม ตามข้อ ๘ ของข้อ

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูเพิ่มเติมที่หน้า ๓๐๕)

บังคับสำหรับปกครองมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. ๑๓๕ นั้น มีอำนาจออกกฎหมายแต่กระทรงศาล จำนวนศาลอำนาจศาลในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ แต่ให้ข้าหลวงยุติธรรมและผู้พิพากษามีหน้าที่ตรวจการคุมขังนักโทษด้วย ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าข้าหลวงใหญ่แต่ข้าหลวงยุติธรรมพร้อมกันเห็นว่า ควรจะมีกฎหมายอย่างไร สำหรับใช้ ในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือทั่วไปแล้ว ให้พร้อมกันร่างกฎหมายนั้นส่งไปยังกรุงเทพฯ ขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงให้ออกเป็นกฎหมายได้ เว้นแต่ถ้าการประจวบทันคดี เมื่อข้าหลวงใหญ่แต่ข้าหลวงยุติธรรมเห็นพร้อมกันว่า เป็นกรจำเป็นจะต้องออกกฎหมายนั้น โดยทันทีแล้ว ให้ประกาศเป็นกฎหมายใช้ได้ โดยทันที แต่กฎหมายเช่นนี้ต้องส่งลงมากรุงเทพฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตภายในกำหนด ๖ เดือนอย่างหนึ่ง ต้องมีกำหนดโทษปรับใหม่เป็นเงินได้ ไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือจำขังไม่เกิน ๖ เดือนอย่างหนึ่ง ต้องไม่ผ่านพระบรมเดชานุภาพอย่างหนึ่ง ต้องไม่ขัดกับหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีอย่างหนึ่ง

๒. ส่วนเค้าตั้งนามหลวงนั้น ตามข้อความในข้อบังคับปกครองมณฑลตวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. ๑๓๕ ข้อ ๓๗ นั้นมีว่า เมื่อเค้าตั้งนามหลวงนครหรือเมืองใดไปถูกษาพร้อมกันเห็นว่า ควรมีกฎหรือข้อบังคับการสิ่งใดในพระนครหรือเมืองนั้น ให้มีอำนาจจะตั้งกฎหมายแต่ข้อสำหรับบังคับมีกำหนดปรับใหม่ไม่เกิน ๑๐๐ บาท หรือจำขังไม่เกิน ๓ เดือนได้ แต่กฎแต่ข้อบังคับที่ใดตั้งนี้ ต้องไม่ผ่านพระราชกำหนด

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูพิตโน้ตหน้า ๓๐๕)

กฎหมายประการหนึ่ง ไม่ขัดกับข้อบัญญัติทางพระราชไมตรีประการหนึ่งต้องได้รับอนุมัติจากข้าหลวงใหญ่ แด่ข้าหลวงยุติธรรม ซึ่งเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการยุติธรรมประการหนึ่ง จึงให้ถือว่าเป็นกฎแต่ข้อบังคับสำหรับนครหรือเมือง ได้ปรากฏอยู่ในข้อบังคับนั้นแล้ว แด่กฎหมายที่เคาดังนามหลวงออกเช่นนี้ต้องตั้งลงมากรุงเทพฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตภายในกำหนด ๑ เดือน

๓. ถ้าข้าหลวงใหญ่กับข้าหลวงยุติธรรมเห็นพร้อมกันว่า ในมณฑลใดอันตักเคียงเห็นสมควรจะตั้งศาลที่ใด จะควรมีกี่ศาล แต่ศาลควรจะมีอำนาจเพียงใด แด่ให้ตั้งศาลละจำนวนศาล แด่วางอำนาจศาลได้ตามสมควรแก่พระราชกำหนดกฎหมาย

๔. ให้ข้าหลวงยุติธรรม แด่ผู้พิพากษาทางหลวงตรวจการคุมขังนักโทษในมณฑลหรือเมืองซึ่งอยู่ในอำนาจศาลนั้นๆ เหนือๆ อย่างดีไม่น้อยกว่าเดือนละ ๒ ครั้ง เมื่อผู้พิพากษาไปตรวจเรือนจำเห็นว่าการคุมขังนักโทษคลาดเคลื่อนด้วยกฎหมาย หรือข้อบังคับประการใด มีอำนาจที่จะมีหมายตั้งตามอำนาจที่มีในศาลนั้นๆ แด่มีอำนาจที่จะแจ้งต่อเคาดังนามหลวงขอ ให้จัดการแก้ไขให้เป็นไปตามข้อบังคับทุกประการ ให้ข้าหลวงใหญ่ แด่เคาดังนามหลวงมีคำสั่งแก่เจ้าพนักงานเรือนจำให้รับรองแด่ข้าหลวงยุติธรรม แด่ผู้พิพากษาไปตรวจเรือนจำใดทุกเมื่อ เหมือนกับที่เคาดังนามหลวงไปตรวจการคุมขังนักโทษเช่นนั้น ถ้าข้าหลวงยุติธรรมหรือผู้พิพากษา เห็นการคุมขังนักโทษคลาดเคลื่อนด้วยแบบแผนประการใด แด่ได้แจ้งต่อเคาดังนามหลวง ก็ให้เคาดังนามหลวงพิจารณาให้ตรวจตราดูให้การเป็นไปให้ถูกต้องตามข้อบังคับทุกประการ

ฉันทน์ออกอีกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)



๕ กระทรวงมหาดไทยได้มีตราขอความคัดด้วยคดีถึงกัน ดังมายัง  
ข้าหลวงใหญ่ในมณฑลตวันตกเฉียงเหนือด้วยแล้ว

๖ กระทรวงมหาดไทยได้มีศุภอักษรแต่งตั้งตรา ตรงมายังเจ้า  
ดินามหลวง ขอความอย่างเดียวกับข้าราชการทุกเมืองแล้ว

๗ ให้ข้าหลวงยุติธรรม แลผู้พิพากษาทั้งหลายในมณฑลตวันตก  
เฉียงเหนือจัดการให้ถูกต้องตามกระแสพระบรมราชโองการ ในข้าราชการ  
ตามจังหวัดประการ

(เซ็นพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์  
ประทีปทรงจันทรมณฑลใหญ่มาเป็นสำคัญ

กฎที่ ๒๓๓ ว่าด้วยอำนาจศาลไปริตกา

ที่ ๘/๑๓๘

ด้วยตามประกาศตั้งศาลไปริตกา ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโก  
สินทรศก ๑๓๑๑ ข้อ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้า  
กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจตั้งกฎข้อบังคับอธิบายความถึงด้วยในพระ  
ราชบัญญัติ แลประกาศเรื่องศาลไปริตกา

แต่ในพระราชบัญญัติตั้งศาลไปริตกา ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม รัตน  
โกสินทรศก ๑๓๑๑ ข้อ ๘ (๔) มีข้อความพรรณานำศาลไป  
ริตการับฟ้องในการขอให้รับได้ออกจากที่คนโรงเรือนคักแพ โดยเหตุ  
๕ ประการ คือ ๑ เจ้า ๒ จำนำ ๓ ชาย ๔ อาศรัย ๕ เข้ามาอยู่  
โดยดำพั่ง

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูพุดในคหน้า ๓๐๕)

แต่ข้อ ๘ (๕) แห่งพระราชบัญญัติ เป็นที่สงสัยว่าจะขัดกัน  
อำนาจศาลปรีดิ์ภาแต่ศาลตั้งเป็นอย่างไร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
จึงออกกฎขึ้นนี้ไว้ ให้เป็นคำอธิบายอำนาจศาลปรีดิ์ภาต่อไป คือ

๑. เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นผู้เช่า ค่าเช่าไม่เกินเดือนละ ๒ ชั่ง  
แต่หาว่าผู้เช่าทำผิดสัญญาเช่านั้น จะเรียกคืนใหม่ไม่เกิน ๒ ชั่งก็ดี ฎ  
จะขอให้ขับไล่ก็ได้

๒. จำนำไม่เกิน ๒ ชั่ง จะฟ้องเรียกดอกเบี้ยต้นทุนไม่เกิน ๒ ชั่ง  
ฎจะฟ้องขอทเป็นได้ก็

๓. ขาย เมื่อโจทก์จำเลยรับกันฉวขายให้ แก่กันแล้ว แต่ด้วย  
ประการใดประการหนึ่ง ผู้ขายไม่ออกจากที่ ผู้ซื้อขอให้ขับไล่

๔. อาศรัย โจทก์ฟ้องว่าจำเลยได้อาศรัย แต่จำเลยรับว่าได้อาศรัย  
จริง แต่จะขอตีความความอำนาจในกฎหมายนอกจากเถียงว่าไม่  
ได้อาศรัย แต่อ้างว่าที่คนเป็นของตน เมาใจแตกตนนั้นจะมีราคาขาย  
ได้ ในตลาดน้อยกว่า ๒ ชั่ง

๕. เช่ามาอยู่ จำเลยไม่เถียงว่าที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของตน เว้นไว้  
แต่ตนจะมีราคาขายได้ ในตลาดน้อยกว่า ๒ ชั่ง

การที่จะกระเดาะว่าที่ตนจะมีราคาน้อยกว่า ๒ ชั่งฎไม่นั้น ให้แล้ว  
แต่ผู้พิพากษาศาลปรีดิ์ภา ขอให้เขาเรียกค่า โจทก์ที่มาแต่เสียค่า  
ธรรมเนียมเป็นใหญ่ ในการที่จะชำระความนั้นเองฎตั้งขึ้นศาลตั้ง

ตั้ง ๕ ประการที่กล่าวมาแต่นั้น ศาลปรีดิ์ภาอำนาจชำระ ถ้า  
นอกจากนี้ไป คู่ความต้องฟ้องยังศาลตั้ง ฎถ้าเมื่อได้ฟ้องแล้วให้  
การในศาล ปรีดิ์ภาแล้ว ก็ให้ศาล ปรีดิ์ภาตั้งความนั้นไปยังศาลตั้ง

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

แต่บังคับให้ โจทย์ทำฟ้องใหม่ยื่นต่อศาลตั้งภายในกำหนด ๓๕ วัน ถ้า โจทย์ ได้ประพฤตินตามคำสั่งนั้นแล้ว ค่าธรรมเนียมที่โต้แย้งมาต้อง คิดว่า เป็นค่าธรรมเนียมในคำสั่งเป็นต้น แต่ตามพระราชบัญญัติ กระบวนพิจารณาความแพ่ง รัตนโกสินทรศก ๒๓๕ มาตรา ๒๒ ถ้า โจทย์ฟ้องเกินกำหนด ๓๕ วันไปแล้ว ก็ให้คิดว่าได้เสียค่าธรรมเนียม เดิม

กฎให้ ใว้ ณ วันที่ ๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๒๓๘๘  
ประทับตราจันทรมณฑลน้อยมาเป็นสำคัญ  
รพพัฒน์ศักดิ์  
เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่ได้มานายกข้าหลวงพิเศษ

กฎที่ ๒๓๔

ว่าด้วยวิธีที่จะคืนวงเงา

ที่ ๓๐/๒๓๘๘

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๒๓๘๘  
พระเจ้าอยู่หัวฯ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวง  
ยุติธรรมแต่ได้มานายกข้าหลวงพิเศษ ถึงผู้พิพากษาทั้งหลาย แล  
ข้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยได้ มีกระ แลพระบรมราชโองการในเรื่องผู้ ร้ายถึงถึงของ  
นายร้อยเอก มีคดีชื่อ ซี.บี. เซติสิน ไป กองตระเวนได้กล่าวว่ามี ผู้  
ร้ายได้หลบหนีอยู่ในวัง พระบรมวงษ์เธอ พระองค์เจ้าโต ฝ่ายกอง

กฎนี้ยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

ตระเวรได้ มีจดหมายมายังผู้พิพากษาศาลไปรษณีย์ ๒ เพื่อขอให้  
ออกหมายตั้งคนในวังพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์เจ้าโตนั้น ผู้  
พิพากษาศาลไปรษณีย์ ๒ ได้ทำรายงานเด่นชัดขึ้นมา ได้นำความกราบ  
บังคมทูลพระกรุณา ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

กระแด้พระบรมราชโองการนั้นคงดำเนินความดังนี้ ถ้าแม้อาคดี  
รายใดเป็นคดีซึ่งคดีกับคดีเรื่องหมักคตเกิดขึ้นแล้ว ก็อันที่ศาลจะออก  
หมายตั้งคนในวังเจ้า ศาลควรต้องทำรายงานขึ้นมายังกระทรวงยุติ  
ธรรมก่อน เพื่อที่จะได้นำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา แต่เมื่อได้  
กระแด้พระบรมราชโองการอย่างใดแล้ว จะได้แจ้งความไปยังศาล  
นั้นๆ เพื่อจะได้จัดการต่อไป

รพพัฒน์ศักดิ์

เด็นำบดีกระทรวงยุติธรรม  
แลัดภานายกฯ หลวงพิเศษ

กฎที่ ๒๕ ว่าด้วยกระตาดแต่งเครื่องหมายสำนวน

ที่ ๓/๓๒๐

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๓ เมษายน ร.ศ. ๑๒๐

แจ้งความมายังผู้พิพากษาทั้งหลาย แลัดภานายกฯ หลวงพิเศษทราบ  
ด้วยคดีบางเรื่องมีการจำเพนที่ศาลสูงจะต้องรับพิจารณาพิพากษาให้  
แล้วไปโดยเร็ว แต่ตามการทเป็นอยู่ทุกวณน เมื่อศาลชั้นท ๑ ฎท ๒

กฎนี้ออกเลิกแล้ว (ตุฟุตในั้หน้า ๓๐๕)

ใดที่ตัดสินแล้ว ห้ามสิ่งใดเป็นเครื่องหมายให้ศาลตั้ง ทราบว่าความ  
เรื่องใดจะต้องการเร็วไม่

แต่ต่อไป ถ้ามีคดีเรื่องใดที่ศาลล่างจะต้องการให้ศาลตั้งรับ  
พิจารณาพิพากษาให้เร็วไปโดยเร็ว จะเป็นในชั้นอุทธรณ์ฎีกาก็ดี  
ให้ศาลซึ่งจะส่งสำนวนไปนั้นคัดกระดาษแดงลงมโน ประมาณ นว หั่ง  
หากอาจมีได้ ทบวนแพนทวดสำนวนข้างหน้าเป็นสำคัญ แต่เมื่อศาลซึ่ง  
ได้รับสำนวนมโนเครื่องหมายชนคนแดง ให้รับพิจารณาพิพากษาคดี  
เรื่องนั้นให้เร็วไปก่อนคดีเรื่องอื่นๆ

แต่เครื่องหมายชนคน ศาลล่างต้องระวังอย่าให้พิมพ์ชนก  
ค้อเห็นจำเป็นจริง เป็นต้นว่าศาลชั้นที่ ๑ ตัดสินให้ปล่อยจำเลย แต่  
โจทก์ทฎีกาอุทธรณ์ จำเลยต้องชั่งอยู่ ฎีกาสั่งตัดสินให้จำคุกมีกำหนด  
โทษน้อยกว่า ๑ เดือน จำเลยอุทธรณ์ ฎีกาเช่นนี้ จึงควรใช้ ใต้

รพพัฒนาศักดิ์

เลขาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่ตั้งนายกรักษาห้องพิเศษ

กฎที่ ๒๖ ว่าด้วยการรับส่งสำนวนความอุทธรณ์ ฎีกา  
ท ๒/๓๒๐ กระทรวงยุติธรรม  
วันที่ ๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๒๒๐  
แจ้งความมายังผู้พิพากษาทั้งหลาย แต่ข้าหลวงพิเศษ ทราบ

ฉบับยกเลิกแล้ว (ดูฟุตโน้ตหน้า ๓๐๕)

ด้วยการรับส่งอุทธรณ์, ฎีกา ในระหว่างศาลทั้งหลาย กับกรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรม แลศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์กรุงเทพ ฯ ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ ยังเป็นการกักถ่ายไขว้ไขว่กันอยู่ บางศาลบางเมืองก็ส่งตรงมายังยกกระบัตรศาลฎีกาศาลอุทธรณ์ ศาลบางเมืองก็ส่งมาที่กรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรม ให้ช่วยส่งไปให้ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ เห็นว่าเป็นการลำบากทำให้ชักช้าเสียเวลา ซึ่งกรมบัญชาการต้องมีระเพิ่มขนออกเป่าๆ ต่อไปในปี ๒๐ ได้จัดให้ยกกระบัตรศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ กรุงเทพ ฯ ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการรับส่งฎีกาอุทธรณ์ต่อศาลทั้งหลาย

เพราะฉนั้นเมื่อศาลซึ่งควรรับฎีกาแลฟ้องอุทธรณ์ ได้รับฎีกาแลฟ้องอุทธรณ์ไว้แล้ว ก็ให้ตั้งตรงต่อยกกระบัตรศาลฎีกา, ศาลอุทธรณ์กรุงเทพ ฯ ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ, ณดินามลัดตยยุติธรรม แต่เมื่อศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาได้พิพากษาคดีเรื่องนั้นแล้ว ก็ให้ยกกระบัตรตั้งสำนวนค้นไปยังศาลที่ตั้งสำนวนมาทีเดียว ไม่ต้องยื่นส่งมายังกรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรมอีกเช่นแต่ก่อน

รพีพัฒนศักดิ์

เด่นาบตีกระทรวงยุติธรรม  
แลัดภานายกข้าหลวงพิเศษ

กฎที่ ๒๓๗ ว่าด้วยการตั้งขงตั้งปล่อย แดงแจ่ง โทษ

ที่ ๓/๑๒๐

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

แจ้งความมายังข้าหลวงพิเศษแดนผู้พิพากษาทงหลายในหัวเมืองทราบ  
ด้วยการตั้งขงตั้งปล่อยแดงแจ่งโทษนักโทษ ในระหว่างศาลหัว  
เมืองกบมายังราชการ ซึ่งเกี่ยวของกัน อยู่ทุกอันหนึ่ง ไม่เป็นระเบียบ ชนิด  
ตั้งแดนต่อไปควรจัดการตั้งจะกล่าวต่อไป

๑. เมื่อศาลโต พพิภษาให้ปล่อยจำเลยในคดีเรื่องโต แต่ผู้พิ  
พากษาโต พพิภษาให้ตั้งจำเลยโดยตั้งแดงแจ่ง เห็นว่าไม่มีมูลเหตุที่  
ควรตั้งโดยว่าจำเลยผิดของหาจะควรตั้งรับทณฑ์ โทษอันใดต่อไปแล้ว  
ถึงโทษจะยังที่เอาชัทธิอยู่ก็ ผู้พิพากษามิอำนาจที่จะตั้งปล่อย  
ตัวไปในระหว่างชัทธิได้ โดยไม่ต้องเรียกประกัน

๒. เงินไต่แต่เพราะเห็นควา ยังจะมีชอชอนควรตั้งโดย ชยู่บ้าง  
แต่เป็นการยากที่จะเอาโทษจำเลยได้ โดยชอกกฎหมายก็ดี โดยคำ  
พยานก็ดี ถ้าเช่นนี้แล้ว ผู้พิพากษาจะเรียกประกันจำเลยไว้ ให้พอ  
ตั้งควรกับรูปครม แลตั้งปล่อยตัวจำเลยไปควรหนึ่งก็ ได้

๓. ถ้าเมื่อเห็นวาชอพิรชนม่มาก ตามด้านอนยังเป็นการทวง  
กนอยู่ จะตั้งจำเลยนั้นไว้รอฟังคำวินิจฉัยในชั้นชัทธิฎีกาก่อนก็ได้

๔. เมื่อศาลโต พพิภษาให้ตั้งโทษจำเลยที่ชงอยู่แต่ในคดี  
เรื่องโต แต่จำเลยยังที่เอาชัทธิอยู่ แต่ผู้พิพากษาพิภษาเห็น  
ว่าจำเลยควรจะต้องรับทณฑ์ โทษเป็นแต่แดงแจ่ง ก็ให้มีหมายแดงแจ่งโทษ  
ไปยังฝ่ายราชการ

กฎนี้ขอเลิกแล้ว (คฟคโน้ตหน้า ๓๐๕)

๕. ถ้าเมื่อเห็นว่าโทษเบาพอจะให้ประกันได้ จะให้มีประกันไปในระหว่างที่คำตัดสินยังไม่ถึงที่สุดก็ได้ ตามสมควรแก่เหตุการณ์นั้น

๖. นักโทษคนใดที่ศาลได้พิพากษามีกำหนดโทษแล้ว โจทย์จำเลยยังทูลขออุทธรณ์ฎีกาอยู่ ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกายังไม่พิพากษาดังมา จนล่วงเลยหมดโทษของผู้นั้นแล้ว จะตั้งปล่อยผู้ต้องหาไปในระหว่างที่คำตัดสินยังไม่ตกลงมากได้ แต่เมื่อคดีขึ้นคืนมาในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เพิ่มโทษลงมาตลอดกำหนดเดิม ทฎีกาของทนายคดีอยู่ในระหว่างที่จะอุทธรณ์ ไปยังศาลฎีกาพิเศษ ฎีกาของทนายคดีไปแล้ว ยังไม่ควรปล่อยไปก่อนหมดกำหนดโทษที่เพิ่มมาชั้นหลังนั้น เว้นใจแต่ศาลสูงนั้นจะได้แก้คำพิพากษาเป็นอย่างอื่น เป็นต้นว่าให้มีโทษตามกำหนดเดิมฎีกาไม่ให้มีโทษเลย จึงควรปล่อยผู้ต้องหาไปได้

รพีพัฒน์ศักดิ์

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
แต่ถึงนายกรักษาสังฆราช

กฎที่ ๒๘ ว่าด้วยการสอบความรู้ วิชาสำหรับ บานัญชี ความ

ที่ ๕/๑๒๐

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๖ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรุษเรกฤทธิ เสนาบดีกระทรวง

กฎหมายเลิกแล้ว (ดูพุดในหน้า ๓๐๕)



ยุติธรรมแต่ดีภานายกข้าหลวงพิเศษ มายังผู้พิพากษาทางหลายแต่  
ข้าหลวงพิเศษทราบ

ด้วยได้เห็นรายงานที่คัดต่าง ๆ ทำตั้งมา โดยมากมีผิดแทบทุก  
คำ บางคำเป็นด้วยผู้ที่ไม่เข้าใจกฎหมายแต่ไม่ระวัง ดูด้วยคำ  
เป็นต้นคือ คนที่ถูกรับเข้าใจว่าไม่ใช่โทษ ฎาเอาความที่ค้างอยู่มา  
แยกประเภทเขากับความที่เสร็จแล้ว ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นความอย่าบไม่  
แต่ดูด้วยคำที่เขาถามไฉนบางนนั้น บางคำเป็นด้วยผู้ที่ไม่รู้จักวิธี  
เคี้ยว บางคำเป็นด้วยคิดเลขไม่ต่อง เมื่อมีกตายนกผิดมากเช่น  
จนถึงรวมรวมกันเข้าไม่คิด แต่เห็นว่าเป็นบ้แรกจะยังไม่ดูเขาใจ  
ครั้นบ้นกผิดเช่นนอก กว่าจะรวมรวมตงได้แต่ละมณฑลทำให้ต้อง  
ลำบากเสียเปล่าต่อว่าต่อขานกันยี่ดียว

กนค้ของที่เห็นว่าพอจะทำได้ง่าย ๆ ยังทำให้ผิดได้ ถึงเพียงนี้ จึง  
มาวิตกถึงการลงตำรับบบัญญัติ แต่ขอเก็บด้านอนควมในคำต่าง ๆ  
นั้น จะมีอุปลาด์ขาดเหลือเสียหนักหนวญ่า พึงเห็นได้ว่าผู้พิพากษาที่  
ทำรายงานผิด มีความประะหมาทต่อราชการไม่ตั้งใจจะเรียนทำให้  
ถูกต้อง เพราะตามแบบที่ตั้งมากก็ไม่เป็นของด้าปากยากเย็นอันใด  
โดยจะเรียนฎาดังเกิดต้อย่างเร็ว ๒ ชั่วโมง อย่างช้าที่สุด ๗ วันเท่านั้น  
ก็พอจะรู้ได้

เพราะฉนั้นตั้งแต่นั้นต่อไป (๓) ผู้พิพากษาคณโคทที่ทำรายงานไม่  
ถูกจะไม่ได้นอควมชอบให้ ถ้ายังไม่ได้รับพระราชทานด้ญญาบัตร  
ตำแหน่งยศฎาตราตั้ง ก็ จะยังไม่ขอพระราชทานจนกว่าผู้นั้นจะได้ด้อบ

กฎนี้ออกเลิกแล้ว (คุฟุดไม้คหน้า ๓๐๕)

ความรู้ ได้ประกาศนียบัตรว่า เป็นผู้สามารถที่จะทำรายงานแสดง  
สำหรับบัญชีความให้ถูกต้องได้ ถ้าผู้ใดได้สัญญาบัตรแต่ตราตั้ง  
แล้วจะไม่ขึ้นเงินเดือนขึ้นตำแหน่งก่อน

(๒) ผู้ พวภาษาที่จะเป็นใหม่ต่อไป จะต้องสอบความรู้ ได้  
ประกาศนียบัตรด้วยเหมือนกัน เว้นได้แต่ผู้ พวภาษาที่เป็นเนติบัณฑิต  
ต่อไปในปี ๓๒๐

(๓) การที่จะเรียนแต่สอบความรู้ นั้น ให้สอบเมื่อมีผู้มาขอให้  
สอบ ให้กรมบัญชีการกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่กำหนดเวลาสอบ  
ความรู้ แลออกประกาศนียบัตรให้เมื่อเห็นสมควร แลอยู่ในความรับผิดชอบ  
ของปลัดทูลฉลอง

(ตงพระนาม) รพีพัฒนศักดิ์

ประทับตราจันทรมณฑลน้อยมาเป็นสำคัญ

กฏนี้ยกเลิกแล้ว (ยกเลิกในค.พ. ๓๐๕)

# กฎเฝ้าขาด

## กระทรวงยุติธรรม

### แล

## ลฎานายกษาหลวงพิเศ

(ฉบับใหม่)

### ลฎาน

กฎท	๓	ว่าดวย	วชิเกบของกลาง	หน้า	๓๖๕
กฎท	๒	ว่าดวย	ตั้งเงินพินัย	หน้า	๓๖๕
กฎท	๓	ว่าดวย	ให้เกบถ่านจนตามดำคับเศแคง	หน้า	๓๖๖
กฎท	๔	ว่าดวย	ให้ศาลเดมรับฎิตา	หน้า	๓๖๖
กฎท	๕	ว่าดวย	ผู้พพาษาทไมไดนงพจารณาความ ห้ามไมให้เซ็นชอหรือแยง	หน้า	๓๖๖
กฎท	๖	ว่าดวย	ไมให้เวียกคษาธรรมเนยมชแคง	หน้า	๓๖๗
กฎท	๗	ว่าดวย	โจทยแ่งทนายคองบอกลังลัด	หน้า	๓๖๗
กฎท	๘	ว่าดวย	ทนายคางประเทศคองชออนุญาตก่อน	หน้า	๓๖๗
กฎท	๙	ว่าดวย	วชิททนายคางประเทศจะชออนุญาต	หน้า	๓๖๘
กฎท	๓๐	ว่าดวย	ให้เกบถ่านจนตามดำคับวัน	หน้า	๓๖๘

	ว่าด้วย	ให้ตั้งคนดำเนินงานยั้งศาลอุทธรณ์	
		ศาลฎีกา	หน้า ๓๖๘
	ว่าด้วย	ตำแหน่งนายตั้งซึ่งตั้งปล่อยให้ไว้	
		ในจำนวน	หน้า ๓๖๘
กฎที่	๓๑	ว่าด้วย	วิธีทำดีระบบบัญชีความ
			หน้า ๓๖๙
กฎที่	๓๒	ว่าด้วย	ให้ตั้งบัญชีความในกำหนด ๓๕ วัน
			หน้า ๓๖๙
กฎที่	๓๓	ว่าด้วย	ฟ้องมรฎกไม่ต้องนำผล
			หน้า ๓๗๐
กฎที่	๓๔	ว่าด้วย	ให้จกเหตุที่ไม่สืบพยานไว้ ในจำนวน
			หน้า ๓๗๒
กฎที่	๓๕	ว่าด้วย	วัดราษฎร์แตงทนายได้
			หน้า ๓๗๒
กฎที่	๓๖	ว่าด้วย	ใบตรอกนา
			หน้า ๓๗๔
กฎที่	๓๗	ว่าด้วย	วิธีคนเงินค่าธรรมเนียม
			หน้า ๓๗๘
กฎที่	๓๘	ว่าด้วย	อำนาจซักท้วงพิเศษกับศาลหัวเมือง
			หน้า ๓๗๙
กฎที่	๓๙	ว่าด้วย	ห้ามไม่ให้ฎีกาชนบท ๒
			หน้า ๓๘๑
กฎที่	๔๐	ว่าด้วย	อำนาจศาลทวาร กับศาลกระทรวง
			ยุติธรรม
			หน้า ๓๘๒
กฎที่	๔๑	ว่าด้วย	ให้ช้ระการกับศาลบรวงดองกัน
			หน้า ๓๘๔
กฎที่	๔๒	ว่าด้วย	ใหม่ พหุภาษาตรวจเรือนจำ
			หน้า ๓๘๕
กฎที่	๔๓	ว่าด้วย	เจ้าชายตอเบบทนายไม่ได้
			หน้า ๓๘๖
กฎที่	๔๔	ว่าด้วย	ฟ้องเจ้ากระทรวง
			หน้า ๓๘๗
	ว่าด้วย	ฟ้องข้าราชการในคดีมอาญา	หน้า ๓๘๗
	ว่าด้วย	หม่อมราชวงศ์ลูกฟ้องในคดีมอาญา	หน้า ๓๘๗
	ว่าด้วย	พระฤกษ์ฟ้อง	หน้า ๓๘๗

- กฎที่ ๒๕ ว่าด้วย ชาวหลวงใหญ่กับอธิบดีผู้พิพากษา  
ศาลมณฑลพายัพ มีอำนาจออก  
กฎหมาย แด่ตรจวเรือนจำ หน้า ๓๘๗
- กฎที่ ๒๖ ว่าด้วย อำนาศาดโปรัดภา หน้า ๓๘๒
- กฎที่ ๒๗ ว่าด้วย ด้านอนบัตกระตาสแดง ใช้ชำระ  
เป็นการตวน หน้า ๓๘๓
- กฎที่ ๒๘ ว่าด้วย ด้านอิุทธธณ, ฎีกา, ให้ศาลต่างตามดู  
ความว่าจะไปว่าความหรือไม่ หน้า ๓๘๔
- ว่าด้วย ให้ดูความดังฟ้องอิุทธธณ แด่ฎีกา  
มากกว่าฉบับหนึ่ง หน้า ๓๘๕
- ว่าด้วย ความอิุทธธณศความจะแต่งทนายที่ศาล  
เดิมก็ได้ หรือแต่งที่ศาลอิุทธธณก็ได้ หน้า ๓๘๕
- ว่าด้วย ในกรุงเทพฯ ศาลอิุทธธณ ศาลฎีกา  
จะนัดความในหนังสือพิมพ์ หน้า ๓๘๕
- ว่าด้วย ด้านอนอิุทธธณ, ฎีกา, นั้น ให้ตั้ง  
ตรงถึงศาลซึ่งพิจารณาความอิุทธธณ  
ฎีกาทีเดียว หน้า ๓๘๕
- กฎที่ ๒๙ ว่าด้วย การตั้งขงตั้งปดอย แด่แจงโทษ ผู้  
พิพากษาทำได้ตามเห็นสมควร หน้า ๓๘๖
- กฎที่ ๓๐ ว่าด้วย ให้ ศาลเมือง มีอำนาจชำระความเกิน  
อำนาจศาลได้ แต่ห้ามไม่ให้ตัดสิน หน้า ๓๘๗

กฎ	๓๑	ว่าด้วย	ให้หมายถึงสิ่งซึ่งเจ้าด้วยกระตาด	หน้า ๓๘๘
กฎ	๓๒	ว่าด้วย	การชำระความที่เกี่ยวกับคนในวัง	หน้า ๔๐๐
กฎ	๓๓	ว่าด้วย	ใหม่ พวกราชมนตรีตมภ์เอง	หน้า ๔๐๓, ๔๐๒
กฎ	๓๔	ว่าด้วย	ข้อบังคับเรือนจำของมหาดไทย	หน้า ๔๐๔
กฎ	๓๕	ว่าด้วย	ค่าธรรมเนียมหมายเรียก	หน้า ๔๓๒
กฎ	๓๖	ว่าด้วย	ไม่ให้ใช้กฎที่ ๕ ในศาลจังหวัดรัตน	หน้า ๔๓๔
กฎ	๓๗	ว่าด้วย	ไม่ให้ศาลตามคุกจำคุก จะขอชวณ หรือยอม	หน้า ๔๓๕
กฎ	๓๘	ว่าด้วย	ถึงพ้องความมอณาถ	หน้า ๔๓๖
กฎ	๓๙	ว่าด้วย	ไม่ให้ศาลตั้งรับฎีกาพิคพระราช บัญญัติ	หน้า ๔๓๖
กฎ	๔๐	ว่าด้วย	ผู้พวกราชมนตรีตมภ์ บอทด	หน้า ๔๓๗
กฎ	๔๑	ว่าด้วย	ให้ใช้กฎที่ ๓๐ (เรื่องศาลเมืองชวระ ความเกินอำนาจได้) ในศาลมณฑล กรุงเทพฯ	หน้า ๔๓๘
กฎ	๔๒	ว่าด้วย	อธิบายคำขาทดของขุดพระบดท	หน้า ๔๓๘
กฎ	๔๓	ว่าด้วย	ไม่ให้ศาล เรียกค่าธรรมเนียมความ อาญที่โจทชไม่ได้ขอคืนใหม่	หน้า ๔๓๐
กฎ	๔๔	ว่าด้วย	ผู้ที่ได้รับเงินเดือนในกระทรวงยุติ ธรรมเมื่อเวลาเฝ้าหรือแบ่งกรม ต้อง มาทางกระทรวงยุติธรรม	หน้า ๔๓๓
กฎ	๔๕	ว่าด้วย	ห้ามไม่ให้คนบังคับชาติอื่นเข้ารับราช- การในกระทรวงยุติธรรม	หน้า ๔๓๓

กฎ	๕๖	ว่าด้วย	ห้ามไม่ให้ค้าขาย กระบาค แพง ถั่ว แผ่นตะ & อัญ	หน้า	๕๒๒
กฎ	๕๗	ว่าด้วย	การไต่สวนฟ้องข้าราชการ	หน้า	๕๒๓
กฎ	๕๘		เพิ่มเติมกฎที่ ๕๗ (ว่าด้วย การตั้ง ปล่อยจำเลย)	หน้า	๕๒๖
กฎ	๕๙	ว่าด้วย	การไต่สวนชาติกำเนิด	หน้า	๕๒๖
กฎ	๕๙	ว่าด้วย	การรับผิดชอบที่คนบังคับชาติอื่นชาว วังราชการ	หน้า	๕๒๘
กฎ	๕๙	ว่าด้วย	บุตรบุญธรรมไม่ได้มรดก เว้นแต่ พินัยกรรม	หน้า	๕๓๐
			ค่าเคอนของปลัดทูลฉลอง	หน้า	๕๓๓
กฎ	๕๒	ว่าด้วย	คดีเกี่ยวกับคนชาติฝรั่งเศส อีตาด เคนมาร์ก ทดเกล้าทนายฎีกาไม่ได้	หน้า	๕๓๗
กฎ	๕๓	ว่าด้วย	การที่จะตั้งคดีขึ้นไต่สวนให้ ไปฟ้องยัง ศาลตั้ง ถ้าความเห็นของศาลไต่สวน ทบอัยการต่างกันให้ ออชอตามความ เห็นของอัยการ	หน้า	๕๔๐
กฎ	๕๔	ว่าด้วย	วิธีปรับหรือลงโทษ แดงดไทยผู้รับ ประกัน	หน้า	๕๔๓
กฎ	๕๕	ว่าด้วย	ค่าธรรมเนียมขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์	หน้า	๕๕๒
กฎ	๕๖	ว่าด้วย	ผู้ที่จะขอโอนทะเบียนพินัยกรรมดีที่ ทดิน ให้ทนายของยื่นต่อศาล	หน้า	๕๕๕
กฎ	๕๗	ว่าด้วย	ให้ตั้ง บำนาญรายวันทำการ ของ ผู้พิ- พากษา แต่ ให้ผู้พิพากษา ถ้าหยุดได้ เพียงบตะ ๕๐ วัน	หน้า	๕๕๐

- กฎที่ ๕๗ ว่าด้วย คำต๋อานคำ พิกษา ษน ษน ษน ถ้าให้  
 ปด๋อยตัวจำเตยเตย คัซงออกหมาย  
 ตั้งปด๋อยตัวจำเตยไปทันที หน้า ๕๕๓
- กฎที่ ๕๘ ว่าด้วย โหษาหลวงพิเศษ จัดการคำต๋อยธรรม  
 โนมณฑล พายัพ พิจาวณา ความ อุต-  
 ธรรม ไปตามเดิม หน้า ๕๕๒
- กฎที่ ๖๐ ว่าด้วย การทักคำต๋อจะมีหมาย ถึง กรมแต่กระ-  
 ทรวงต่าง ๆ หน้า ๕๕๓
- กฎที่ ๖๓ ว่าด้วย เรื่องหม่อมห้ามคองหาในคดีอาญา หน้า ๕๕๔
- กฎที่ ๖๒ ว่าด้วย เรื่องการรวมเนียมวัดทตคนเถาแผนนที หน้า ๕๕๕
- กฎที่ ๖๓ ว่าด้วย พระไม่มีธมณะศักดิ์คองหาในคดีอาญา  
 คำต๋อ ษน การตั้งโทษ ด้วย เป็น เพศ  
 ธมณะเตย ให้เป็นนาคเจ้าคณเป็น  
 ผดุงดีก แต่คำต๋อตั้งโทษได้ โดยไม่  
 คองขอพระบรมราชานุญาต หน้า ๕๕๕
- กฎที่ ๖๕ ว่าด้วย ห้ามมิให้ข้าราชการ ผู้หนักศึกษา  
 พระธรรมนญ ว่าคองหาในคดีอาญา หน้า ๕๕๕
- กฎที่ ๖๕ ว่าด้วย ระเบียบการรดาของข้าราชการแผนกชัยยกวร ๕๕๖
- กฎที่ ๖๖ ว่าด้วย หนาทชัยยกการประจำกรมพระนครบาล หน้า ๕๕๖
- กฎที่ ๖๗ ว่าด้วย การทำ คำคักค่าน ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมาย  
 แผ่งแต่พานิชย์มาตรา ๘๖๓ หน้า ๕๕๖



# กฎเกณฑ์การตรวจยุติธรรม

ตั้งแต่วันที่ (๕ กันยายน ๒๕๖๓) นี้ เป็นต้นไป ให้ยกเลิก  
กฎเกณฑ์การตรวจยุติธรรมก่อนหน้าทั้งนี้ ให้ถือว่า กฎที่ว่าใน  
นี้ จะใช้มาในภายหลัง เป็นกฎเกณฑ์ต่อไป

## กฎที่ ๑

### ว่าด้วยวิธีเก็บของกลาง

วิธีเก็บของกลางนั้น ให้เก็บดังต่อไปนี้ทุกคดีจะได้วางแบบลงไว้  
เป็นประจำทุกปีเป็นครั้งคราว

## กฎที่ ๒

### ว่าด้วยสิ่งเงินพินัย

เงินพินัยจะตั้งเป็นหลักฐาน ให้ขอแต่ฉบับ ปิดในตำแหน่งท้าย  
คำพิพากษาชั้นคดีอาชญากรรม แต่เป็นหน้าที่ผู้พิพากษาจะต้องชี้แจงแต่ฉบับ  
เท่านั้น

๓๖๖

กฏที่ ๓

ว่าด้วยโทษเก็บสำนวนตามลำดับเลขแดง

ด้านจนท.ศาลใดคดีต้นตอคดีนั้น ให้เก็บตามลำดับเลขแดง  
ซึ่งเป็นเลขลำดับตามลำดับชั้นท.หนึ่งใดคดีนั้นมา

กฏที่ ๔

ว่าด้วยให้ศาลเต็มรับฎีกา

ตามประกาศว่าด้วย ผู้ซึ่งจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ร.ศ. ๑๑๖  
เดิมนับตั้งแต่วันที่ ศาลเต็มเป็นผู้รับฎีกา จากคู่ความใน กรุงเทพฯ ฯ ใน  
หัวเมือง ให้ศาลเต็มรับส่งฎีกาด้วย ถ้าคู่ความมาส่งต่อศาลเต็มนั้น

กฏที่ ๕

ว่าด้วยผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคความ  
ห้ามไม่ให้เซ็นชื่อฎาย่ง

ผู้พิพากษาคณโตนั่งพิจารณาคความ เช่นชื่อในคำพิพากษานั้นได้  
แลแย้งได้ ถ้าผู้ใดไม่ได้นั่ง จะเซ็นฎาย่งแย้งไม่ได้\*

\* เพื่อประกอบกฏที่ ๕ นี้ ให้ดูกฏที่ ๓๖ ด้วย

๓๖๗

กฎที่ ๒

ว่าด้วยไม่ให้เรียกค่าธรรมเนียมค่าจ้าง

ค่าจ้างซึ่งไม่ใช่ค่า มีค่า ฤๅมีค่าชอนนี้ จะเรียกค่าธรรมเนียม  
เหมือนอย่างมีค่าไม่ได้

กฎที่ ๗

ว่าด้วยโจทก์แต่ทนายต้องบอกสังกัด

ผู้ใดเป็นโจทก์ ต้องกล่าวอ้างถึงถิ่นใคร ฤๅเป็นคนชนิดใด  
ถ้าเป็นหญิงต้องบอกว่าเป็นภรรยาใคร ดังคดีของผู้นั้นอะไร ฤๅถ้า  
ใ้มีผู้ค้ำต้องบอกสังกัดของบิดา

ทนายว่าความต้องกล่าวเหมือนกันว่าสังกัดถิ่นใคร

กฎที่ ๘

ว่าด้วยทนายต่างประเทศซึ่งขออนุญาตก่อน

ทนายเป็นคนในบังคับชาติอื่นนอกจากชาติสยาม ต้องได้รับอนุ  
ญาตก่อน จึงจะว่าความในศาลไทยได้

กฎที่ ๗

ว่าด้วยวิธีทนายต่างประเทศจะขออนุญาต

ผู้ใดอยู่ในบังคับต่างประเทศ จะว่าความเป็นทนายแล้วต้องขอ  
อนุญาตดังนี้ คือ :

จะว่าความในมณฑลกรุงเทพฯ ต้องขออนุญาตต่อกระทรวง  
จะว่าความในหัวเมืองหัวเรื่อง จะขออนุญาตอธิบดีผู้พิพากษาก็ได้  
แต่ถ้าจะว่าอยู่เดิม ๆ ต้องมาขออนุญาตที่กระทรวง

การที่ขอขออนุญาตว่าความเป็นทนายนี้ ไม่หมายความว่าถึงคนท  
เป็นเอเยนต์ผู้จัดการของนายหน้ ๆ

กระทรวงจะได้อนุญาตประจำปี ถ้ากำหนดตาย แก่ทนายต่างประเทศ  
ผู้เป็นเนติบัณฑิตย์ในเมืองของตน ถ้าไม่ได้เป็นแล้ว เมื่อเห็น  
สมควรจะให้อนุญาตแต่เฉพาะเรื่อง ๆ

อนุญาตทั้งกระทรวงถอนคืนได้ทุกเมื่อ

กฎที่ ๑๐

ว่าด้วยให้เก็บสำนวนตามลำดับชั้น

ว่าด้วยให้ส่งต้นสำนวนมายังศาลอุทธรณ์, ศาลฎีกา  
ว่าด้วยสำเนาหมายสั่งขังปล่อยให้ มไว้ ในสำนวน

วิธีศาลจะรวบรวมหนังสือต่างๆ เป็นสำนวนความนั้นให้รวมไว้

ตามลำดับวันที่ครบหนึ่งเดือนนั้นๆ เป็นต้นฟ้องอยู่บนแลวก็บายัญชทาย  
ฟ้อง ฎาหนึ่งข้อสำคัญต่างๆ ที่วางลงในฟ้องแลวก็ให้การ แลอื่น  
คือไป

ด้านอนที่จะตั้งมายังศาลอุทธรณ์, ฎีกา, นั้นให้ตั้งคน ถ้าถด  
หายก็ให้คัดสำเนาไว้ ขย่ำตั้งสำเนา

สำเนาหมายตั้งชง, ตั้งปล่อย, ให้ประกัน ควรมิได้ในด้านอน  
ศาลสูงจะรู้ว่าคนใดต้องชงหรือได้ปล่อยฎาประกัน

กฎที่ ๑๑

ว่าด้วยวิธีทำสำนวนบายัญชความ

แบบสำนวนแลวิธีทำสำนวนแลเดิมบายัญชของศาลนั้น ให้ปลัด  
ทูลฉลองเป็นผู้ตั้งประจำฎาเป็นครั้งคราว

กฎที่ ๑๒

ว่าด้วยให้ตั้งบายัญชความในกำหนด ๑๕ วัน

บายัญชความนั้น ศาลต้องตั้งมายังกระทรวงชงอย่างน้อยหนึ่งครั้ง  
หนึ่ง ตั้งแบบอย่างปลัดทูลฉลองจะได้วางแบบ บายัญชดำหรับนั้น  
ต้องตั้งออกจากศาลของตนก่อนวันที่ ๑๕ เมษายนทุกๆ ปี รายงานนั้น  
จะตั้งมาที่ตังก็ได้ แต่บายัญชความต้องมาตามกำหนด ศาลใดไม่

ตั้งในกำหนด ๑๕ วันแต่ต้องถูกปรับลดเงินเดือนตาม ชำร่ากนั้อยู่เทัว  
ไต เหมือนอย่างว่าไม่ได้ทำงานในจำนวนวันที่ชานน

ปฏิญ์ ๑๓

ว่าด้วยพ้องมรฎกไม้ตองนำทต

ด้วยในเรื่องพ้องมรฎก เตนตองนำความชกรวบบังคมทตชอรับ  
พระราชทานพระบรมราชานุญาต เพตจะพจารณาความนคอไป  
ณบดินไต มพระบรมราช โองการ โปรดให้สำดชำระ ความมรฎกโดยท  
ไม้ตองนำชกรวบบังคมทตชอน ถ้าเนตลายพระราชหัตถเลขาใดคค  
มาให้ด้วยแต่

แต่เมื่อจะคคตต้นความมรฎกตามกฎหมายครงไปแล้ว จะเห็นว  
เป็นถารเคตชนคตตตแต่คความยคชธรรม ตายพระราชหัตถเลขาอ้าง  
ปลตยคยังพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ผู้พิพคชามือช่นาจน  
ความชกรวบทตชอยางเคมค

(สำเนตลายพระราชหัตถเลขา)

ที่ ๑๑/๒๗๒

พระทงจกรกรมหาบราธาท

วันที่ ๒๗ มิถุนายน รคชนโกตฉนทรคค ๑๑๘

ถรพพฒนคคก

ด้วยตั้งเกตตตามความเห็นอยางใหม่ ๆ ซึ่งแตเห็นถารแต่เนถาะ

เวลานี้ ไม่ได้รู้แต่ไม่ได้ นกถกการแต่ก่อนเป็นอย่างไร มักจะคิดเห็น  
ว่า การเดือนทราหมอนโดยอมเป็นจากเจ้าแผ่นดินไม่เกี่ยวข้องของ  
เกาะกระ ด้วยถืออำนาจแบบซัด ไม่ปล่อยให้เจ้าน้ำที่ท่าแต่โดยดำพั้ง  
การซึ่งสมัยแฉะระเบียบการงานเก่าแต่ใหม่ผิดกัน ไม่พิจารณาโดย  
เดี่ยยว่าเป็นเจตนาที่ฤเจตนาร้าย แต่ได้เคยใช้ ได้ คัมภีร์ในการครั้ง  
หนึ่ง ถูกเป็นแต่ทำไปโดยปรารถนาชั่วร้าย แต่ไม่เคยเป็นการตีมาเลย  
ดังโทษโดยง่ายเช่นน้อยข้างจะหนักน้อย

แต่ยอมรับว่ากรทุกอย่าง ควรจะเปลี่ยนแปลงตามสมัยแห่ง  
ความเรียบร้อยดีขึ้นของกรงานที่ใดเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ

ในเรื่องความมรรฎกซึ่งมีแบบว่า ทนทรพียเกิน ๘๐๐ บาท ให้คิด  
ฟ้องจนกรบาททุกก่อน ที่ใด ไชมา ๕๐ ปีเศษเดื่อนั้น ก็เป็นกรรทเจ้า-  
แผ่นดินไชอำนาจเกินกฎหมาย แต่ไม่เกินกำหนดพระบรมเดชานุภาพ  
ของเจ้าแผ่นดินเมืองนี้ แต่ก่อนมากรรทของคตทงนนี้ ไม่เป็นกร  
หนวงให้ความชวไป เพราะศาลทงปวงชวยังกวด แต่กรรทกรบาท  
นนี้ เคยได้ มีผลชนคในทางยติธรรม คตความลำบากได้บตะมาก  
เรื่อง แต่บคนศาลทงปวงไม่ชวเหมือนแต่ก่อน กรรทของคตฟ้อง  
กรบาททงจะชกให้ความชว

อีกประการหนึ่ง แต่ก่อน ๆ มาได้พบพองทคตทต มีความทคอง  
คตคินยกฟ้อง โดยบังคับให้เกิดโดยอย่างแรงให้ถอนฟ้อง แต่ใน ๒ ปี  
นี้ถึงเกิดไดวา ความพคองว่ากถาวให้ถอนฟ้องเช่นนั้นไม่มี จะเป็น  
ด้วยคตคตความมรรฎกจะฟ้องมรรฎกเช่นนั้นจะถูกถอนถกยกฟ้องแล้วไม่  
ฟ้อง ฤจะเปนด้วยผู้รบฟ้องไม่ตั้งฟ้องประการใดก็ตาม เห็นว่าไม่มี

การที่จะต้องจากต่างถึง ๒ ปีมาแล้ว ก็ควรที่จะเลิกการศตพองมรดก  
กราบหุดเดียวได้

เพราะฉนั้น แทนต่อไปให้ยกเลิกธรรมเนียมศตพองมรดก  
ซึ่งมีทุนทรัพย์เกิน ๑๐๐ บาท ที่เคยศตชนกราบหุดแต่ก่อนนั้นเสีย ให้  
ศตกรับพองบังคับบัญชาไปทีเดียว

เว้นไว้แต่ความบางเรื่องซึ่งเห็นแก่ความยุติธรรม ที่ควรจะนำ  
ความชนกราบหุด จึงให้นำความชนกราบหุด แต่แต่เดิมนั้นจะ  
เห็นควร

กฎที่ ๑๔

ว่าด้วยให้จดเหตุที่ไม่สืบพยานไว้ในสำนวน

ตามธรรมเนียมพิพากษาไม่คงทำรายงานแก่ผู้ทรงอำนาจ ถ้า  
ถ้ามีเหตุเห็นสมควรอย่างไร ถ้าผู้ความร้องว่าศตไม่ยอมให้สืบพยาน  
อื่น ๆ อันไม่จริงแล้ว ให้ศตรายงานย่อ ๆ บอกความอันไม่จริงนั้น  
มา เว้นไว้แต่ในข้ออื่น ๆ จะได้หมายเหตุไว้แล้วในสำนวน

กฎที่ ๑๕

ว่าด้วยวัดราชวรวิหารแห่งทนายไต่

ด้วยได้ มีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องวัดราชวรวิหาร ซึ่งจะเปนตัว  
อย่างสำหรับวินิจฉัยความต่อไป จึงได้ตั้งตำแหน่งมาไว้ให้ทราบ



(สำเนาลายพระราชหัตถเลขา)

ที่ ๓๖/๑๑๘๓

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานปราสาท

วันที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๓๓๗

ถึงกรรมการปฏิภา

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒/๑๑๘๓ ลงวันที่ ๒๗ เดือนก่อนว่า พระใน  
วัดสุทธจินทรวิภาไนยให้ชายเด็กเวรยวัจฉกรเป็น โจทก์ฟ้องขับไล่หตวงรวบ-  
รัดลับศรวรพตว่า " บกกรุกเข้าไปปลุกสร้างเรือนโรงในวัด จะเป็น  
หน้าผู้ใดที่จะเป็นโจทก์ฟ้องให้ขับไล่เจ้าเดยใด "

ข้อ ๑ ถ้าพระดังษ์ ในวัดราชบูรณะ มีอำนาจฟ้องร้องได้เอง  
ฤ็จะต้องบอกกระทรวงธรรมการ ฤ็ผู้รับอำนาจจากกระทรวงธรรมการ

ข้อ ๒ ถ้าพระดังษ์ไม่ต้องบอกกระทรวงธรรมการแล้ว ผู้ใด  
จะเป็นผู้ มีอำนาจฟ้องร้องในนามวัดราชบูรณะนั้นได้ จะเป็นเจ้าอธิการ  
รูปเดียว ฤ็พระดังษ์ทั้งหมด ฤ็พระดังษ์ โดยมากในวัด นั้นได้  
ทราบแล้ว

ปัญหาที่ถาม ๒ ข้อนี้ ข้อ ๑ ไม่จำเป็นจะต้องบอกกระทรวงธรรม-  
การ ฤ็ผู้รับอำนาจจากกระทรวงธรรมการ พระดังษ์ ในวัดราชบูรณะ  
มีอำนาจจะฟ้องได้เอง

ข้อ ๒ เจ้าอธิการรูปเดียวก็ตาม ฤ็พระดังษ์พร้อมกันทั้งวัดก็  
ตาม มอบอำนาจให้เวรยวัจฉกรหนึ่งผู้ใดฟ้อง เวรยวัจฉกรผู้นั้น  
ฟ้องได้ เมื่อเวรยวัจฉกรผู้นั้นแพศความ พระกตของแพศวยเหมือนแดง  
ทนาย แต่ซึ่งพระจะตั้งให้ว่าความอย่างนั้นๆ ในหนังสือมอบอำนาจ  
บางรูป ฤ็บางคณะจะเป็นทรงเกียร เมื่อพระมอบอำนาจให้เวรยา-

จักรพรรดิมาว่า ต้องถือว่าเวैयाจักรพรรดินั้นเป็นผู้ร้อชยาไศรยของ  
 พระ แด่คงใจจะบำรุงพระอารามนนั้น ความแพะระนเก้เหมือนหงษ์พระ  
 นนแต่่งทนาย ต้องเพ็ดของระนเก้ด้วยเวैयाจักรพรรดิ ทจาความน

## กฎที่ ๑๖

### ว่าด้วย ไบตรอกนา

ด้วยเติมกรรมการฎีกามีความดังได้ยว่า ไบตรอกของบริษัท  
 ชดคดของคณาต์ยามทราชฎีกอไว้เป็นอันมาก จะเป้นหงษ์ดื้อด้าคณ  
 ไซ้ ได้เหมือนอย่างหงษ์ดื้อด้าฎีกา ซ้อชยาค้อหน้าอำเภอกันนหรือไม  
 ค้อผู้ ถอผู้ ฎีกาจะอ้างตนเองว่าเป็นเจ้าของทนา แต่พ้องร้องใน  
 โรงศาล เช่นในเรื่องมั่งอ่าจเข้ามทวานใดเป้นคัน ได้หรือไม  
 กรรมการฎีกาจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราช  
 ทานพระบรมราชวินิจฉัย บัดนี้ได้ มีพระบรมราชโองการดำรัสดังถง  
 เรื่องไบตรอกเช่นนนี้แต่ความเช่นนนี้ ได้คดค่านามาให้ทราบไว้เพื่อ  
 จะได้วินิจฉัยความเช่นนนี้ ตามแบบพระบรมราชโองการค้อไป

แม้ว่าศาลอุทธรณ์ ได้สำนวนไว้ ในเรื่องเช่นนนี้แล้ว ฎีกาคัดชนท  
 ก่าตั้งพิจารณาชยูกติ คอระพิพวภษาให้ังคระอไว้แต่ถ้งด้านอันคันไปยัง  
 ศาลเดิม เมื่อข้าหลวงพิเศษดำหริบชำระความบริษัทจะเรียกสำนวน  
 แล้ว จะได้อูว่าจะเรียกทไทน เป้นนาคทของศาลเดิมจะต้องตั้งไปเมื่อ  
 เราเรียก

(สำเนาหนังสือกรรมการฎีกา)

ที่ ๑/๑๘๓๒

กรรมการฎีกา

วันที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยในคดีระหว่างนายรักใจไทย นายเหี่ยม นายอิน นายคล้าย นายทอง นายกลิ่นจำเลย ที่จำเลยได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา มีปัญหาซึ่งจะเป็นการสำคัญต่อรัฐบาล ข้าพระพุทธเจ้าขอแสดงความขณกราบบังคมทูลพระกรุณา

ใจความในปัญหาในต้นความเรื่องนั้น รัชชช้อยด้วย คือเดิมบริษัทชดของคณาจารย์เป็น โจทย์ ฟ้องจำเลยเรียกทนายจากจำเลยซึ่งเป็นที่ในเขตคดีของบริษัท ตามพระราชบัญญัติกรรมการชำระความ तथा พระยาวรเดชศักดิ์ควรเป็นประธาน ได้ตัดสินให้บริษัทชนะความแต่ให้จำเลยออกจากที่นั่น จำเลยทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา กรรมการฎีกาได้ตัดสินตามคำพิพากษากรรมการ พระยาวรเดชศักดิ์ควรแต่จำเลยยังหาได้ออกจากที่นั่นไม่ ฝ่ายบริษัทได้ขายทนายที่ไต่ชนะความจากจำเลยให้แก่ นายรักใจไทย นายรักจึงได้ฟ้องได้จำเลยเขาเอง

อีกบริษัทขายทนายนั้น ตามราชฎีกาเรียกว่า ทรอกต่อบริษัท คือบริษัทให้หนังสือแก่นายรักฉบับหนึ่งมีข้อความดังนี้ :

หนังสือดำบัญญัติ ๒๕ คดีของที่ ๖ ผังตัวนอก

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๑ หนังสือดำคณินกรมปันชดของ แดคณาจารย์ ได้ทำให้แก่นายรักผู้ใด ชื่อของกรมปันทนาย ๑๐๐ ไว้ตั้งแต่ยติบาตริมคตของน ยาวความดำคตของตั้งแต่เดือน ๒๒๘ ถึง เดือน

ที่ ๒๓๓ ฎยาว่าตามคำคัดของ ๔ เดือน ยื่นขึ้นไป ๒๕ เดือน ผู้ชอทนานได้  
ยอมชอตามทำนองการทกมปนีได้ตั้งไว้ มีแจงอยู่ในใบคตนี้แล้ว

กรุงเทพ ฯ

ไต่เตงเงินคาคทให้ครังที่ ๓ เป็นเงิน ๓๐๐ บาท ผู้คการของกมปนี  
ได้ตงถายมอแต่ประทบศรทให้ไว้เป็นดั่งคณ

หนังสือฉบับนี้ เป็นหนังสือบริษัทขายทนาให้แก่นายรึก แต่หา  
ได้ทาคชอหน้าอ่าเกอถ่าน ฎให้อ่าเกอถ่านนวกทให้ ไม่ คมหนังสือ  
สัญญาพระรชทานพระบรมรชานญกคชคคตของท ๔ นนมีจ่า ผู้รับ  
อนญาคจะชายให้ผ โดยหนังสือชยได้ตามความปรารถนา ห้ามชอความ  
ปรารถนให้ นวชชชยอชงอื่น นอกจากทได้ตามคชอหน้าอ่าเกอถ่าน  
แต่ตามอย่างธรรมเนียมทคตคตกันมา ทถอว่าเมื่อได้ ชอชยกัน  
เองโดยถ่าพงแล้ว ทไมนบอว่าผู้ ชอเป็นเจ้าชอของทอนน เช่นนายรึก  
กมบริษัท ฎยังเป็นเจ้าชอชออยู่ ไม่มีใครมีอำนาจมาพชงร้องในคาค  
ชางคนเองเป็นเจ้าชอของได้ เพราะเหตุคนจมีคความดั่งได้ชยว่าจะเป็น  
นาคนายรึกพชงเรียกทคนเองฎ ฎจะให้บริษัทชคคตของคณาถยาม  
เป็นเจานาทจะพชง ไม่ถอว่าใบคชอกชอชงบริษัทไปนการทจะททำให้  
กรรมสิทธิ์ในทคนหดจกบริษัทไปชอยู่ในอำนาจนายรึกได้ จะคตคณ  
ชยารีกถึ ฎพระพทเจ้าเห็นด้วยถถ่าว่า จะเป็นการดั่งคณ  
ในทางราชการ แต่จะเป็นทถกถอชยชงคชอไปกรชนก ด้วยเหตุว่า  
ราชฎรทงหลายได้คชอกชอชงบริษัทคณ มากกว่ามาก โดยทตรง  
ทรบชยแล้ว แต่เป็นการทจะทให้ชคแก่ทางราชการบ้าง ตามแต่  
ถ่นาบคเจานาทคจจะได้กรรบบงคมทถ

ฝ่ายบริษัทถือว่า เงินค่าเช่าที่ได้อนุญาตให้กระทำดังที่ได้ทำ  
บริษัทได้นำหนังสือ คอเร่ปอนเตนซ์ กระทรวงเกษตรพาณิชย์ แด  
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาให้ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณา ถ้าเนา  
หนังสือ คอเร่ปอนเตนซ์ ทงทลายน ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน  
ทูลเกล้าฯ ถวายต่อมด้วยกับหนังสือแนบด้วยแล้ว ท่านของหนังสือคอ-  
เร่ปอนเตนซ์ดูเหมือนว่า กระทรวงทงทलयไม่ได้ระงับการขอขอ  
ขายที่ดินแก่กัน อันเป็นการแปลกขนใหม่ แดจะวินิจฉัยเจอนาททง-  
ทलयได้อนุญาตโดยที่ไม่ได้คัดค้านต่อบริษัทใด

ขอทูลเกล้าฯ ถวายรับ ว่าใบตราออกของบริษัท จะใช้ได้เช่น  
อย่างหนังสือสัญญาต่อหน้าอำเภอกำนัน ถ้าจะไม่รับนั้น เป็นการด่า  
คำเบียดเบียนไปถึงเรื่องบริษัทขอต่อคุณาดิยาม ข้าพระพุทธเจ้าขอ  
พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย การจะเป็นอย่างไรแล้วแต่จะทรง  
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

(สำเนาถวายพระราชหัตถ์เลขา)

พระที่นั่งไอลงกรรย์ ทพยวคณ

เกาะบางปะอิน

ที่ ๒๓/๓๑๖๗

วันที่ ๒๒ ธันวาคม รศ. ๓๑๘

ถึงกรรมการผู้ตรวจคดีดินความฎีกา

ด้วยตามความในหนังสือที่ ๑/๓๑๓๒ ลงวันที่ ๗ เดือนกรกฎาคม

ร.ศ. ๑๑๘ มาขอให้วินิจฉัยคดีในระหว่างนายรักใจไทย พ้องจับได้

นายแหยม นายอิน นายคล้าย นายทอง นายถันจำเลย ให้ออก  
 จากทนาย ซึ่งบริษัทได้ขายให้แก่ นายรณน เรืองนได้หาฤาพระยา  
 เทเวศร์วงษ์ อดิษฐ์ ๆ ตอบชแจงเป็นความเห็นมาว่า การที่นายรัก  
 โจทยจะถือเอาหนังสือคำพิพากษบริษัททำให้ ไวมัจพียงขับไล่จำเลยนั้น ยัง  
 ไม่ถูกต้อง ต่อผู้นั้นได้ ไปของฤาไปคำพิพากษาแล้ว จึงมีอำนาจฟ้องร้อง  
 ในคดีทนายนั้นได้ กวรถอกใบจองก็ ได้ออกพระราชบัญญัติประกาศ  
 แล้ว แต่ของชงหหลวงก็ได้ออกไปจัดการอยู่แล้ว ควรตคคเรื่อง  
 อย่างนี้เสีย จนกว่าของชงหหลวงพิเคษออกไปจัดการใบจองให้แก่  
 บริษัท บริษัทได้ขายใบจองให้แก่ผู้ ซื่อเป็นหลักฐานพิพย ท ถูกต้องแล้ว  
 จึงให้วาคคเรื่องอย่างนี้ต่อไป

เห็นว่าถูกต้องชอมอยู่ดีกว่าที่จะออกไปทางอื่น การที่รอช้าไม่ได้  
 ตอบมาได้แต่ก่อน เพราะการที่เจ้าพนักงานจะออกไปนั้นยังไม่เป็นแน่  
 นอนลงได้ บัดนี้การเป็นแน่นอนลงแล้ว ก็เห็นว่าจะเป็นอย่างนี้แล้ว

กฎที่ ๑๗

ว่าด้วยวิธีคืนเงินค่าชวรมเนียม

ในความเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ ถ้าศาลได้ มีคำสั่งให้คืนเงินค่า  
 ชวรมเนียมให้แก่ผู้ความแล้ว ให้ผู้ พวากษาดอกแด่ตมภ์ ออกจาก  
 ตำแหน่งที่ตั้งในหมาย หมายไปยังผู้จำหน่ายแด่ตมภ์ ให้คืนเงินให้  
 เมื่อผู้จำหน่ายแด่ตมภ์ ได้ รับแด่ตมภ์ กับหมายที่ได้ เช่นชอผู้ พวากษา

แล้ว ให้คนเงินให้ทันที ผู้จำหน่ายแต่คนป็นไม่ต้องแก่บาญช้ขาย  
เดิม แต่ให้บาญช้สำหรับคนแต่คนป้ไว้ด้วย

ศาลในด้นนามสถิตย์ศิธรรม ให้มีหมายถึงกองขายแต่คนป้ ศาล  
ในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพ ๑ ทมเจ้าพนักงานขายแต่คนป้อยู่ ให้หมาย  
ถึงพนักงานขายแต่คนป้ที่ประจำศาลนั้น ๆ ถ้าเป็นมณฑลหัวเมือง  
ให้ศาลมีหมายถึงข้าหลวงคลังมณฑล ถ้าพนักงานคลังเมืองที่ประจำ  
เมืองนั้น ๆ ถ้าศาลในมณฑลหัวเมืองชดของเรื่องคนเงินคาวธรรม  
เขียนแล้ว ให้รีบบอกมายังกระทรวงนี้โดยเร็ว

กฏที่ ๑๘

กฏด้วยอำนาจข้าหลวงพิเศษกับศาลหัวเมือง

ด้วยได้ทราบว่ามีพิพาทษาทั้งหลายมีความฉงนที่จะทราบว่ามี ข้า  
หลวงพิเศษซึ่งเป็นพระภคร เช่นอย่างเทศาภิบาล หรือข้าหลวง  
พิเศษที่กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจตั้งตามพระราชบัญญัติ ว่าจะมี  
อำนาจบังคับบัญชาอย่างไรได้บ้าง จึงเห็นควรที่จะอธิบายให้ เป็น  
แบบอย่าง

ข้าหลวงพิเศษที่เป็นเทศาภิบาล แต่ข้าหลวงพิเศษที่กระทรวง  
มหาดไทยตั้งนั้น เป็นผู้ทมอำนาจมากกว่าผู้พิพาทษาทั้งหลายใน  
มณฑล คือ มีอำนาจที่จะตรวจศาลแต่คนด้นมุดฎาตั้งนได้ทุกเมื่อ

มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาได้ แต่การที่บังคับบัญชานั้น ควรให้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรมายังศาล

เมื่อศาลดวงพิเศษทั้งสองอย่างนั้นมาที่ฝ่ายตุลาการ แต่มีใจกังวลอยู่ในการตุลาการ ไม่ใคร่มีความรู้ ในทางตุลาการ มักจะเอาการตุลาการมาชมการตุลาการ ผู้ที่พระราชกำหนดกฎหมายคดีนี้แล้ว จึงเห็นควรว่าคงดำเนินต่อไป ถ้าศาลดวงพิเศษเช่นนี้จะบังคับบัญชาผู้พิพากษาแล้วให้ทำคดี คือ (เว้นไว้แต่การเล็กน้อยไม่มีข้อแย้ง) ให้มีหนังสือไปยังผู้พิพากษา แต่หนังสือนี้จะเอาเดิมยบท ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ เช่นแทนนั้นไม่ได้ตามคำพิพากษาคดีฎีกา เมื่อศาลได้รับคำสั่งแล้วให้ทำตามไป แล้วคดีตัวเนาตั้งไปยังกระทรวงยุติธรรมให้ทราบไว้

คำสั่งนั้นคงมีอยู่ ๓ ประการ

- ๑ ในการจัดศาลจัดเต็มย่นจัดบาญชีต่าง ๆ
- ๒ ในการออกข้อบังคับที่จะวินิจฉัยกรณีตั้งนั้นตั้งนี้ในคดีทางหลายคดีด้วยข้อออกกฎหมายเขาเอง ซึ่งเป็นภาระนำคดีว่าจะผิดโดยมาก
- ๓ บังคับให้คดีอื่นในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ให้เป็นไปตั้งนั้นตั้งนี้คำสั่งเช่นนี้แล้วต้องรวมไว้ในด้านวนเป็นสำคัญ แต่บอกมายังกระทรวงเห็นชอบกัน

เจ้าเมืองหรือกรมการอื่น ๆ ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาศาลเตยเป็นอินชาก



กฎที่ ๑๗

ว่าด้วยห้ามไม่ให้ฎีกาขึ้นท ๒

ด้วยตามการที่เพนมาเดวในปีด้องบั้น คุกคามที่เพนความกนถง  
ฎีกา มีกรรมกรคตสันตงไปแลวค้ความกถบทำฎีกาทุดเถด้า ๆ ถวาย  
อ๊กคร้งหนึ่ง ซึ่งเพนการไม่ถูกแบบแผนอย่างไร ด้วยเหตุว่าอุทธธณ  
ค่าดไม่มีทศค ความเรอ้งโตก้จะไม่สำเร็จเด็คชาดไปโตเดย แดเพน  
เหตุควรใหญ่ แพคค้ประอวงความของคณให้ สญญาไป ณบคณโคม  
พระบรมราช โองการห้ามไม่ให้ คุกคามทุดเถด้า ๆ ถวายฎีกาอ๊กคร้ง  
หนึ่ง ค้อถ้าค่าฎีกาโต พพากษาเรอ้งหนึ่งเรอ้งโตไปแลว ให้เพน  
การเด็คชาดเพนงน ค่าดมีอำนาจบังคับคค้ให้เพนไปโตทันที้ แต่  
กรรมกรฎีกาเมื่อมีร้อส่งไสยอย่างไรแลว จะไม่พพากษาในคค้เรอ้ง  
นง จะนำความขนกราบบังคมทุดเสยก่อน ตามที่ปรากฎในดำเนา  
ถายพระวราชหคค้ ดงจหนท ๒ เมษายน ๑๑๘

เพราะเหตุคณ เมื่อกรรมกรฎีกาโต พพากษาคความเรอ้งโต ถาย  
ดงจหนท ๒ เมษายน ๑๑๘ ฎีกาคความเรอ้งโตท่มพระบรมราชอหจย  
เพนคค้พพากษาอ้อยแลว เพนไม่มีฎีกาอ๊กคร้งหนึ่ง

ข้าพเจาคครกถาดในแห่งนจว การทข้าพเจาคค้มีความเห็นให้ ท  
ประชมเส่นาบคิมอำนาจน่ายคุดการทวายนง นี้ใช้เพนความเห็นของ  
ข้าพเจาทจะให้การดำเนินไปอย่างคค้ที่สุดค้ควรเพน แต่เพราะกาถดมัย  
ทจะทำการคค้คว่านไปไม่ได้ จึงตองเพนไปดงนง

(สำเนาถวายพระราชหัตถ์เลข)

ที่ ๒/๗

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานปราสาท

วันที่ ๒ เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๒๓๘

ถึงกรมหมื่นราชบุรดิเวศฤทธิ

ด้วยจดหมายที่ ๘๒/๕๒๕๓ ลงวันที่ ๖ เดือนมีนาคม ร.ศ. ๒๓๘

ว่าผู้พิพากษาศาลมณฑลปราจีนบุรี บอกชดชของมาว่า คุณความร้อง  
 ถวายฎีกาชนบท ๒ คดีศาลคำพิพากษาคัด กรมการฎีกาจะควรรับไว้  
 พิจารณาฎีกาไม่ ขอเรียนพระราชปฏิบัติ เรื่องความที่เจ้ามคความเห็น  
 แลได้ไปถูกษาคอกลงกันในประชุมเสนาบดีนั้นว่า ความเรื่องใดที่เคย  
 คัดขึ้นมีตัวอย่างช้อยแต่ไม่มีปัญหาฎีกาข้อสั่งโดยอื่นใด ให้กรม  
 การคัดฎีกาคัดขึ้นเรื่องนั้นเป็นคดีขาด ไม่ในฎีกาชนบท ๒ อีก ถ้าความ  
 เรื่องใดมีปัญหาคัดด้วยความจริงความเท็จ ฎีกาด้วยกฎหมายฎีกามีข้อสั่งโดย  
 อื่นใดแม่แต่เล็กน้อยแต่ก็ให้กรมการคัดฎีกาคัดความเรื่องนั้น  
 ยกเป็นปัญหาชนบทเถลว่าถวาย เพื่อจะได้พระราชทานพระบรมราช  
 จินิจฉัยในที่ประชุมเสนาบดีนั้น ให้กรมการคัดฎีกาทำความข้อความ  
 นเกิดแต่ฎีกาควรมีประกาศให้ราษฎรทราบก็ให้เจ้าขอทประกาศเสียด้วย

ปฏิทิน ๒๐

ว่าด้วยอำนาจศาลทหาร กับศาลกระทรวงยุติธรรม

ด้วยทหารที่ตองหาเป็นจำเลยในความอาญาชน บทนี้ได้มีพระ

บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ กำหนดเจ้านาถผู้จะชำระหนี้ ความแจ้ง  
อยู่ในลายพระราชหัตถ์เลขฯ ลงวันที่ ๓๕ เมษายน ร.ศ. ๓๓๘ ซึ่งได้  
คัดสำเนาติดมาด้วยแล้ว ขอออกมาให้ทราบด้วย

(สำเนาลายพระราชหัตถ์เลขฯ)

ที่ ๕/๖๖

พลับพลาถวัลยคุณิศ

วันที่ ๓๕ เมษายน วันพฤหัสบดี ศก ๑๓๘

ถึงกรมหมื่นราชบุรดีเรฤทธิ

ด้วยเรื่องท้าวหน่อแก้วซึ่งกันตายทบบอนต้นมะขาม ซึ่งมีปัญหาด้วย  
เรื่องอำนาจศาลทหาร ตามที่เสนาบดีในที่ประชุมได้ปรึกษาตกลงกัน  
ว่า ถ้าความอาญาที่เกิดขึ้นในระหว่งทหารต่อทหาร เวลาคำเขา  
รับราชการอยู่ต้องฝ่ายกต ฤ็เวลาที่ฝ่ายหนึ่งเขาเวรรับราชการอยู่  
อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้เขาเวรรับราชการกต ถ้าความนั้นไม่ใช่เป็นความ  
ฆ่ากันตายฤ็ไม่ใช่เป็นความคุมพรรคพวกเป็นมั่วร้ายปล้น ให้ศาลทหาร  
มีอำนาจชำระได้ ถ้าเป็นความฆ่ากันตาย ฤ็คุมพรรคพวกเป็นมั่วร้าย  
ปล้น ให้ตั้งศาลกระทรวงยุติธรรมพิจารณา เว้นแต่ความที่เกิดขึ้น  
นั้นเกี่ยวกับการกระทำผิดในหน้าที่ราชการของกรมทหาร ด้วยจึงให้ศาล  
ทหารมีอำนาจชำระความเช่นนั้นได้ แลความเรื่องฮ้างฮ่วย ฮ้างฮ่อน  
พลทหารแทงนายผ่นพลแตรต้นคายนั้น ให้กระทรวงยุติธรรมรับเขา  
มาชำระได้ถ้วน ตามที่ได้ปรึกษาตกลงกันในที่ประชุมเสนาบดีแล้วนั้น

## กฎที่ ๒๑

## ว่าด้วยให้ราชการกับศาลปรองดองกัน

ด้วยพระเจ้าอนงยาเซอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสด็จมาตั้ง  
 กระทรวงมหาดไทย กับชาวพม่า ได้ปรึกษาเห็นพร้อมกันว่า ราชการ  
 ซึ่งจำแนกเป็นฝ่ายราชการ คือพนักงานที่จะบังคับบัญชาการอันอยู่ใน  
 ในหน้าที่ข้าหลวงเทศาภิบาลแลผู้ว่าราชการเมืองฝ่ายหนึ่ง ราชการฝ่าย  
 ตุลาการ คือพนักงานที่จะพิพากษาอรรถคดีอันอยู่ในหน้าที่ผู้พิพากษา  
 คำนวณธรรมเนียมฝ่ายหนึ่ง ย่อมต้องอาศัยระแวกกัน ความปรองดองเอื้อ  
 เพื่อต่อกันในระหว่างข้าราชการทั้ง ๒ ฝ่ายนี้เป็นประโยชน์สำคัญของ  
 ราชการอย่างยิ่ง

แต่ทุกวันนี้เกิดตามหัวเมือง บางมณฑลข้าหลวงเทศาภิบาล  
 แลผู้ว่าราชการเมืองอันเป็นเจ้าพนักงานในฝ่ายราชการแลผู้พิพากษา  
 อันเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายตุลาการ ยังเข้าใจไปว่าราชการคนละฝ่าย ไม่  
 จำเป็นต้องปรึกษาหารือโดยความเอื้อเพื่อต่อกัน พวให้เหตุการณ์  
 น้อยคดีคดี แลเหตุการณ์ซึ่งควรจะปรึกษาหารือกันให้ยุติได้ โดยง่ายคิด  
 ค้างค้างเข้าไป ในกระบวนการซึ่งมีจดหมายโต้ตอบ แลบางที่ทำให้  
 เข้าใจผิดกันไปได้

ขอใ้ขระเห็น จึงได้ขอตกความเห็นให้ข้าหลวงเทศาภิบาล แลผู้  
 ราชการเมืองเข้าใจการโดยถูกต้อง คือ ข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้ว่า  
 ราชการเมือง กับผู้พิพากษา ควรจะต้องมีเวลาพบปะปรึกษาหารือ  
 กันเนื่องๆ เหตุการณ์สิ่งใดในระหว่างราชการกับตุลาการซึ่งควรจะได้

ถาม ก็ให้ไปตามแสงแจ้งแก่กันให้เป็นที่เข้าใจ อย่าต้องมีจดหมาย  
โต้ตอบไปมาโดยไม่จำเป็น ซึ่งกระทำให้เป็นที่เสียเวลาต่อราชการ  
ให้ถือเอาประโยชน์ของราชการเป็นประมาณ

กฎที่ ๒๒

ว่าด้วยใหม่ พหุภาษาตรวจเรือนจำ

ด้วยพระเจ้ามอญยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสด็จมา  
ทรงตรวจมณฑลไทย กับข้าพเจ้า ได้ปลุมนึกเห็นพร้อมกันว่า “การ  
คุมขังนักโทษตามหัวเมืองย่อมเกี่ยวข้องกับกวีศีลยุติธรรม เพราะเหตุ  
ความนักโทษที่ขังอยู่ ในเวลาว่างพิจารณา ข้อมเกียดด้วยกวี  
พิจารณาคดีก็จะให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะพิจารณา ส่วนนักโทษ  
ที่พหุภาษาไทยแล้ว ก็คือ ทักทวนโทษตามคำพิพากษาของศาล โดย  
การทักทวนของคณบดี กรมหลวง พหุภาษา จะมีอำนาจ แทนที่ ๆ จะ  
ตรวจการคุมขังนักโทษด้วย”

เพราะเหตุนี้ให้ ผู้พหุภาษาทั้งหลายไปตรวจการคุมขังนักโทษใน  
มณฑลหรือเมือง ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลนั้น ๆ หนึ่ง ๆ อย่างคำไม่  
น้อยกว่าเดือนละ ๒ ครั้ง เมื่อผู้พหุภาษาไปตรวจเรือนจำเห็นว่า การ  
คุมขังนักโทษขัดตาเคืองด้วยกฎหมาย ฎาข้อบังคับประการใด ผู้  
พหุภาษามีอำนาจที่จะมี หมายถึงตามอำนาจที่มีในศาลนั้น ๆ แต่มี  
อำนาจที่จะแจ้งต่อผู้ว่าราชการเมือง ขอให้จัดการแก้ไขให้เป็นไป

ตามข้อบังคับทุกประการ ให้หาหลวงเทศาภิบาลเดิมว่าราชการเมือง  
มีคำสั่งแก่เจ้าพนักงานเรือนจำให้รับรอง แลนำผู้พิพากษาไปตรวจ  
เรือนจำแฉกต่าง ๆ ในเรือนจำแต่ทุกเมื่อ เหมือนกับที่ผู้ว่าราชการ  
เมืองไปตรวจการคุมขังนักโทษเช่นนี้ ถ้าผู้พิพากษาเห็นการคุมขัง  
นักโทษคลาดเคลื่อนด้วยแบบแผนประการใด แลแจ้งกับผู้ว่าราชการ  
เมือง ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองพิจารณาให้ระงับการผิด ให้การเป็นไปถูก  
ต้องตามข้อบังคับทุกประการ

กฎที่ ๒๓ ก

ว่าด้วยเจ้าชายตัวเป็นทาสไม่ได้

ด้วยได้มีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องเจ้าชายตัวเป็นทาส ซึ่งจะ  
เป็นตัวอย่างสำหรับวินิจฉัยความต่อไป จึงได้ขีดอำนาจพระราช  
หัตถ์เลขามาไว้ให้ทราบ

(สำเนาถวายพระราชหัตถ์เลขามา)

ท ๒๕/๓๐๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๑๓๘

ถึงกรมหมื่นราชบุรดีเรกฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๒/๘๓๓ ลงวันที่ ๓๐ เดือน ๕ ขอบพระบรม

ราชวินิจฉัยในคดีเรื่องพระองค์เจ้าบังอรฯ แต่งนายฟ้องว่า “หม่อมเจ้าหญิงหวานชายคัวเป็นทาสโจทย์” ศาลพิจารณาคดีความล้มเหลว แต่จำเลยเป็นหม่อมเจ้า ศาลจะบังคับไปยังไม่ได้นั้น เรื่องเจ้าชายคัวเป็นทาสนั้น แต่ก่อนมีข้อห้ามปรามไม่ให้อาชญากรรมกระทำผิดกรรมเหตุเกิดมาแต่ก่อนนั้น หม่อมเจ้าปดอมข้อเป็นไพร่จะได้คดีนี้ ประการใดก็ไม่ผิด แต่คดีอยู่ในข้อ โทษ เพราะเหตุที่ว่าเจ้าชายคัวเป็นทาสไม่ได้ ความเรื่องนี้ได้ไปศึกษาในที่ประชุมเสนาบดี เห็นว่า โจทย์จำเลยเป็นเจ้าด้วยกันทั้งสองฝ่าย ควรให้ตั้งมายังศาลกระทรวงวัง จะได้วินิจฉัยตามประเพณีในพระราชตระกูล

### กฎที่ ๒๔

ว่าด้วย ฟ้องเจ้ากระทรวง

ว่าด้วย ฟ้องข้าราชการในความอาญา

ว่าด้วย หม่อมราชวงศ์ในในความอาญา

ว่าด้วย พระภิกษุ

ฟ้องความบางชนิดให้ศาลจัดการตงนคย

(๑) ถ้าเป็นฟ้องกระทรวง ถ้าเสนาบดี ถ้าชียติเจ้ากรม ๆ ไตรกรมหนึ่ง ในข้อหาที่เกี่ยวพันกับราชการแล้ว ให้ศาลตั้งหมายไป

ให้กรมอื่น ๆ จะได้จัดการว่าความแทน

(๒) ถ้าฟ้องหาข้าราชการเป็นจำเลย ในความอาญาที่ศาลจะ

ต้องนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาตามพระราชบัญญัติ แล้วให้  
ศาลได้สดับความนั้นเสียก่อน ต่อมีมูลที่จะต้องพิจารณาแล้วจึงให้  
รายงานถึงฟ้องมายังกระทรวง การได้สดับนั้นควรแจ้งความให้ ผู้ที่  
ถูกฟ้องทราบด้วย เขาจะมาหรือไม่มาไม่เป็นกรณีสำคัญ

(๓) หม่อมราชวงศ์ถูกฟ้องในความอาญาให้ศาลพิจารณาคความ  
ไป ต่อถึงที่สุดหม่อมราชวงศ์ ทศของหานั้น จะต้องรับพระราชอาญา  
แล้ว จึงให้ศาลนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทาน  
พระบรมราชานุญาตก่อน จึงทำโทษตามคำตัดสินนั้นได้

(๕) พระถูกฟ้องในความแพ่งคดี อาชญาคดี ให้ศาลจัดการ  
พิจารณาเช่นคดีอื่นๆตามบังคับคดีของพระ แต่ถาคดีไปถึงที่สุด  
พระรูปใดจะต้องยึดทรัพย์ผู้ทำโทษตามคำตัดสินแล้ว ให้ศาลส่งคำ  
พิพากษามาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน จึงทำตามคำ  
ตัดสินนั้นได้

เพื่อประกอบกับกฎ ๒๕ ให้บทกฎที่ ๒๖ และ ๒๗ ด้วย

กฎที่ ๒๕

ว่าด้วยข้าหลวงใหญ่กับอธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา

มีอำนาจออกกฎหมายแลตรวจเรือนจำ

ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า มณฑล



คดีดังกล่าวเห็นชอบเป็นมติตลอดระยะเวลาห่างไกลจากกรุงเทพฯ บางทีมีการบางอย่าง ซึ่งข้าหลวงจำเป็นจะต้องออกข้อบังคับให้ ไซ โดเป็นกฎหมายสำหรับในมณฑลนั้นให้ทันเวลาที่กราชการ

หนึ่งทรงพระราชดำริเห็นว่า การคุมขังนักโทษตามหัวเมืองย่อมเกี่ยวข้องกับยุติธรรม เพราะเหตุว่านักโทษที่ติดขังอยู่ในเดวาระหว่างไต่สวน แลระหว่างพิจารณา ย่อมเกี่ยวข้องกับพิจารณาตัดสินให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะพิจารณา ส่วนนักโทษที่พิจารณาโทษแล้ว ก็คือ ที่กระทำโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยการที่เกี่ยวของดังนี้ ดิมควรตั้ง พยากรณ์จะมอานาจเดนาทที่จะตรวจการคุมขังนักโทษด้วย

เพราะฉะนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงใหญ่ เดออธิบดี พยากรณ์ ซึ่งเรียกตรวจคดียุติธรรมตามข้อ ๘ ของข้อบังคับสำหรับปกครองมณฑลคดีดังกล่าว ร.ศ. ๑๑๘ นั้น มีอำนาจออกกฎหมาย แลกระทงศาล จำนวนศาล อานาจคดี ในมณฑลคดีดังกล่าวเห็นชอบ แลให้ข้าหลวงยุติธรรมเดอ พยากรณ์นาทตรวจการคุมขังนักโทษด้วยดังต่อไปนี้

๑. ถ้าข้าหลวงใหญ่เดอข้าหลวงยุติธรรม พร้อมกันเห็นว่าคดีจะมีกฎหมายอย่างไร สำหรับไซ ในมณฑลคดีดังกล่าวเห็นชอบไปเดอให้พร้อมกันร่างกฎหมายนั้นส่งไปยังกรุงเทพฯ ขอรบพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเดอจึงให้ออกเป็นกฎหมายได้ เว้นแต่ถ้าการปัจจุบันทันด่วน เมื่อข้าหลวง

ใหญ่แต่ข้าหลวงยุติธรรมเห็นพร้อมกันว่า เป็นการจำเป็นจะต้องออก  
กฎหมายนั้นโดยทันทีแล้ว ให้ประกาศเป็นกฎหมายใช้ได้ โดยทันที  
แต่กฎหมายเช่นนี้ดังตงมากกรุงเทพฯเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชาน  
ุญาตภายในกำหนด ๖ เดือนอย่างหนึ่ง ต้องมีกำหนด โทษปรับใหม่  
เป็นเงินได้ไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือจำขังไม่เกิน ๖ เดือนอย่างหนึ่ง ต้อง  
ไม่ฝ่าฝืนพระบรมเดชนาภาพอย่างหนึ่ง ต้องไม่ขัดกับหนังสือสัญญา  
ทางพระราชไมตรีอย่างหนึ่ง

๒ ส่วนเกล้านามหลวงนั้น ตามข้อความในข้อบังคับปกครอง  
มณฑลตอนตติยเหนือ ร.ศ. ๑๑๗ ข้อ ๑๗ นั้นว่า เมื่อเกล้านาม  
หลวงนคร หรือเมืองใดปกครองพร้อมกันเห็นว่า ควรมีกฎ หรือข้อ  
บังคับสำหรับการค้าในนครหรือเมืองนั้น ให้มีอำนาจจะตั้งกฎแต่  
ข้อบังคับ มีกำหนดปรับใหม่ไม่เกิน ๓๐๐ บาท หรือจำขังไม่เกิน ๓  
เดือนได้ แต่กฎแต่ข้อบังคับใดตงนี้ ต้องไม่ฝ่าฝืนพระราชกำหนด  
กฎหมายประการหนึ่ง ไม่ขัดกับข้อสัญญาทางพระราชไมตรีประการ  
หนึ่ง ต้องได้รับอนุมัติจากข้าหลวงใหญ่แต่ข้าหลวงยุติธรรม ซึ่ง  
เป็นข้าหลวงพิเศษจัดการยุติธรรมประการหนึ่ง จึงให้ถือว่าเป็นกฎ  
แต่ข้อบังคับสำหรับนครหรือเมือง ได้ปรากฏอยู่ในข้อบังคับนั้นแล้ว  
แต่กฎหมายที่เกล้านามหลวงออกเช่นนี้ต้องตงตงมากกรุงเทพฯเพื่อขอ  
พระราชทานพระบรมราชานุญาตภายในกำหนด ๖ เดือน

๓ ถ้าข้าหลวงใหญ่กับข้าหลวงยุติธรรมเห็นพร้อมกันว่า ในมณฑล  
ตอนตติยเหนือควรจะต้องค้าทใด จะควรมีค่าใด แต่ค่าควรจะ

มีอำนาจเพียงใด แดงให้ตั้งศาล กระจำจนศาล แดงวางอำนาจศาล ได้ตามสมควรแก่พระราชกำหนดกฎหมาย

๔ ให้ข้าหลวงยุติธรรม และ พวกราชทูตหลายครั้งการคุมขัง นักโทษในมณฑลหรือเมืองซึ่งอยู่ในอำนาจศาลนั้นๆ หนึ่งๆ อย่างต่ำไม่น้อยกว่าเดือนละ ๒ ครั้ง เมื่อ พวกราชทูตไปตรวจเรือนจำเห็นว่าการคุมขังนักโทษตกตาดเคลื่อนด้วยกฎหมาย หรือข้อบังคับประการใด มีอำนาจที่จะหมายตั้งตามอำนาจที่มีในศาลนั้นๆ แต่มีอำนาจที่จะแจ้งต่อเจ้าพนักงานหลวง ขอให้อธิบดีกรมแก้ไขให้เป็นไปตามข้อบังคับทุกประการ ให้ข้าหลวงใหญ่แต่เจ้าพนักงานหลวงมีคำสั่งแก่เจ้าพนักงานเรือนจำให้รับรอง และนำข้าหลวงยุติธรรม และ พวกราชทูตไปตรวจเรือนจำได้ทุกเมื่อ เหมือนกับที่เจ้าพนักงานหลวง ไปตรวจ การคุมขังนักโทษเช่นนั้น ถ้าข้าหลวงยุติธรรม หรือ พวกราชทูตเห็นการคุมขังนักโทษตกตาดเคลื่อน ด้วยแบบแผน ประการใด และได้แจ้งต่อเจ้าพนักงานหลวง ก็ให้เจ้าพนักงานหลวงพิจารณาให้ทราบไปให้ถูกต้องตามข้อบังคับทุกประการ

๕ กระทรวงมหาดไทยได้ มีตรา ขอความคัดง้างคดีถึงกัน ตั้งมา ยังข้าหลวงใหญ่มณฑลจันทบุรีเห็นข้อด้วยแล้ว

๖ กระทรวงมหาดไทยได้ มีศักรอักษรแด่เจ้าตรา ครม.มายังเจ้าพนักงานหลวง ขอความอย่างเดียวกับเจ้าตราทุกเมื่อแล้ว

๗ ให้ ข้าหลวงยุติธรรมและ พวกราชทูตหลายใน มณฑลจันทบุรีเห็นข้อ จักการให้ถูกต้องตามกระแสพระบรมราชโองการ ใน เจ้าตราฯ จึงทุกประการ

### กฎที่ ๒๖ ว่าด้วยอำนาจศาล பிரிதகா

ด้วยตามประกาศตั้งศาล பிரிதகா ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตน-  
โกสินทรศก ๓๓๓ ข้อ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดี  
กระทรวงยุติธรรมมีอำนาจตั้งกฎข้อบังคับอธิบายความส่งโดยในพระ  
ราชบัญญัติตั้งประกาศเรื่องศาล பிரிதகานั้น

แต่ในพระราชบัญญัติตั้งศาล பிரிதகา ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม รัตน-  
โกสินทรศก ๓๓๓ ข้อ ๘ (๕) มีข้อความพรรณานำศาล பிரித-  
การับฟ้องในการขอโทษปลดออกจากที่ตน, โรงเรือน ตกแพ, โดย  
เหตุ ๕ ประการ คือ ๑. เข้า, ๒. จำนำ, ๓. ชาย, ๔. อังไครย, ๕. เข็  
มวอย โดยดำพิง

แต่ข้อ ๘ (๕) แห่งพระราชบัญญัตินี้ เป็นที่สงสัยว่าจะจัดชั้น  
อำนาจศาล பிரิதகาแต่ศาลดังเป็นอย่างไร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม  
จึงออกกฎข้อหนึ่งไว้ ให้เป็นคำอธิบายอำนาจศาล பிரิதகาคือไปคือ :

๑. เมื่อโทษพ้นจำเลยเป็นผีเข้า คำเข้าไม่เกินเดือนละ ๒ ชง  
แต่หาว่าเข้าทำผิดสัญญาเช่านั้น จะเรียกดินใหม่ไม่เกิน ๒ ชงก็  
ฤจะขอโทษปลดก็ได้

๒. จำนำไม่เกิน ๒ ชง จะฟ้องเรียกชดเชย ต้นทุนไม่เกิน ๒ ชง  
ฤจะฟ้องขอโทษปลดก็ได้

๓. ชาย เมื่อทงโทษจำเลยรับกับจำชายใหม่เกินแล้ว แต่ด้วย  
ประการใดประการหนึ่งผู้ชายไม่ออกจากที่ ผู้ขอขอโทษปลด

๔. อังไครย โทษพ้นจำเลยได้เข้าไครยแต่จำเลยรับว่า “ได้  
อังไครยจริง” แต่จะขอตั้งความตามอำนาจในกฎหมายนอกจากเถียง

ว่าไม่ได้เอาไครยแต่อย่างว่าที่ตนเป็นของตน เว้นไว้แต่ที่ตนนั้นจะมี  
ราคาขายได้ ในตลาดน้อยกว่า ๒ ชั่ง

๕ เข้ามาอยู่ จำเลยไม่เถียงว่า ที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของตน เว้น  
ไว้แต่ที่ตนจะมีราคาขายได้ ในตลาดน้อยกว่า ๒ ชั่ง

การที่จะกระหน่ำว่า "ที่ตนจะมีราคากว่า ๒ ชั่งฤาไม่" ให้  
แล้วแต่ผู้พิพากษาศาลปรีดีภา อย่าให้เอาราคาที่โจทก์ คืบมาแต่เดียว  
ค่าธรรมเป็นใหญ่ ในการที่จะชำระความนั้นเอง ฤดั่งเช่นศาลตั้งตั้ง  
๕ ประการที่กล่าวมานั้นแล้ว ศาลปรีดีภาอำนาจอชำระ ถิ่นออกจาก  
นไป ความของพียงยังศาลตั้ง ฤด่าเมื่อได้ฟ้องแต่ได้ ให้กรใน  
ศาลปรีดีภาแล้ว ก็ให้ศาล ปรีดีภาตั้งความนั้นไปยังศาลตั้ง แต่  
บังคับให้ โจทก์ทำฟ้องใหม่ยื่นต่อศาลตั้งภายในกำหนด ๑๕ วัน ถ้า  
โจทก์ ได้ประพฤติตนตามคำสั่งนั้นแล้ว ค่าธรรมเนียมที่ได้เคยมาต้อง  
คิดว่า เป็นค่าธรรมเนียมในศาลตั้งเป็นต้นแล้ว ตามพระราช  
บัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง รัตนโกสินทรศก ๑๓๕ มาตรา ๒๒  
ถ้าโจทก์ยื่นเกินกำหนด ๑๕ วันไปแล้ว ก็ให้คิดว่าไม่ได้เสียค่า  
ธรรมเนียมเลย

กฎที่ ๒๒๗

ว่าด้วยสำนวนปิดกระตาดง ให้ชำระเป็นการด่วน

สำนวนเรื่องใดที่เป็นความที่ควรชำระเป็นการด่วน ให้ศาลมีค

กระดาษแดงกลม ๆ กว้างสักนิ้วครึ่งไว้ ท โปะปกด้านนอกเป็นเครื่องหมาย  
เป็นต้นเช่นความถี่ใดของจำขง แต่มีค่าตัดสินปด้อย ๆ ความเรื่อง  
อื่น ๆ ที่ศาลเห็นว่าเป็นการขัดอน ด้านนอกหมายแดงตั้งนี้ ให้ศาลเร่ง  
พิจารณานอกระเบียบได้

กฎที่ ๒๒๗

ว่าด้วยตามอุทธรณ์, ฎีกา, ให้ศาลต่างตาม

คู่ความว่าจะไปว่าความฤไม่

ว่าด้วยให้คู่ความส่งฟ้องอุทธรณ์แลฎีกามากกว่าฉบับหนึ่ง

ว่าด้วยความอุทธรณ์ คู่ความจะแต่งตั้งนายท้ศาลเดิมก็ได้

ๆ แต่งท้ศาลอุทธรณ์ ก็ได้

ว่าด้วยในกรุงเทพฯ ท้ศาลอุทธรณ์ ท้ศาลฎีกา

จะนัดความในหนังสือพิมพ์

ว่าด้วยสำนวนอุทธรณ์, ฎีกา, นั้นให้ส่งตรงถึงศาล

ซึ่งพิจารณาคความอุทธรณ์ ฎีกาท้เดียว

คดีท้คู่ความขออุทธรณ์แลฎีกานั้นให้ศาลจัดการดังนี้ :

๑. ถ้ามีความชอบอุทธรณ์แล้ว ศาลควรตั้งตามทั้งโจทก์แต่จำเลย  
ว่า “จะไปว่า ฤๅจะแต่งตั้งนายไปว่า ที่ศาลซึ่งจะได้รับอุทธรณ์ฤๅ  
ไม่” ได้ความอย่างไรแล้ว ให้หมายเหตุไว้ที่ใบปกสำนวน เพื่อ  
ศาลซึ่งรับอุทธรณ์นั้นจะใคร

๒. หนึ่งในกรทวิโจทก์กต จำเลยกต ตั้งใบอุทธรณ์ฎีกาคือศาล  
ศาลควรตั้งให้มามากกว่าฉบับหนึ่ง เพศที่จะโตดังใหญ่ ทศของอุทธรณ์  
คือฎีกาไว้เหมือนอย่างพ้อง ถ้าเขาจะมีหนังสือแก้ความอย่างไรจะ  
ได้รวมไว้ ในสำนวนด้วย

๓. หนึ่งในเมื่ออุทธรณ์กต, ผู้ของอุทธรณ์ กต, ขอมาว่าความ  
ในศาลซึ่งจะต้องพิจารณารับอุทธรณ์นั้น ควรให้แต่งตั้งไว้ใน  
เมืองของศาลซึ่งจะรับอุทธรณ์ เว้นไว้แต่ตนเองจะอยู่ในเมืองนั้น  
เพื่อที่ศาลนั้นจะได้ส่งหมายนัดได้ง่ายๆ

๔. ในกรุงเทพฯ ศาลอุทธรณ์ แด่ศาลอุทธรณ์จังหวัดวงพิเศษ  
แต่ศาลฎีกา จะนัดความในหนังสือพิมพ์ เว้นไว้แต่จะได้นัดด้วยหมาย  
ได้นัด

๕. หนึ่งในกรทที่ศาลต่างจะตั้งจำนวนความอุทธรณ์, ฎีกา มา  
ยังศาลตั้งนั้น ถ้าไม่มีการจำเป็นที่จะต้องตั้งไปให้กรมบัญชาการกระ-  
ทรวงยุติธรรมทราบก่อนแล้ว ให้ตั้งตรงถึงยกกระบัตรศาลอุทธรณ์,  
ยกกระบัตรศาลฎีกาทีเดียว

กฎ ๒๗

ว่าด้วยการตั้งขงตั้งปล่อยแฉงไทย  
ผู้พิพากษาทำได้ตามเห็นสมควร

ด้วยการตั้งขงตั้งปล่อยแฉงไทยนักโทษ ในระหว่างคำพิพากษา  
เมืองกับฝ่ายราชการ ซึ่งเกี่ยวข้องกันอยู่ทุกตอน ยังไม่เป็นระเบียบ  
อันดี

ตั้งแต่นั้นต่อไปควรจัดการตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ :

๑ เมื่อศาลได้พิพากษาให้ปล่อยจำเลย ในคดีเรื่องใด แต่ผู้  
พิพากษาได้พิจารณาเห็นสมควรโดยชอบแก่แล้ว เห็นว่าไม่มีผลเหตุที่  
ควรตั้งได้ จำเลยสมควรจะควรตั้งรับทัณฑ์โทษอันใดต่อไป  
แล้ว ถึงโทษจะยังเหลือหรือหมดเสียแล้ว ผู้พิพากษามีอำนาจจะตั้ง  
ปล่อยตัวไปในช่วงหรือหมดโทษได้ โดยไม่ต้องเรียกประกัน

๒ เว้นไว้แต่เพราะเหตุเห็นว่า ยังมีข้อบกพร่องตั้งโดยอยู่บ้าง  
แต่เป็นการยากที่จะเอาโทษจำเลยได้ โดยชอกกฏหมายก็ดี โดยคำ  
พยานก็ดี ถ้าเช่นนั้นแล้ว ผู้พิพากษาจะเรียกประกันจำเลยไว้ ให้พอ  
สมควรกับบรรเทาความ แฉงตั้งปล่อยตัวจำเลยไปควรระวังก็ได้

๓ ถ้าเมื่อเห็นว่าข้อบกพร่องมีมาก ตามด้านอนยังเป็นการกำกวมกัน  
อยู่ จะตั้งจำเลยนั้นไว้รอฟังคำวินิจฉัยในชั้นหรือหมดโทษ, ฎีกา ก่อนก็ได้

๔ เมื่อศาลได้พิพากษาให้ตั้งโทษจำเลยที่ของขงอยู่แล้ว ในคดี  
เรื่องใด แต่จำเลยยังเหลือหรือหมดเสียแล้ว ผู้พิพากษาพิจารณาเห็นว่า  
จำเลยควรจะต้องรับทัณฑ์โทษเป็นแต่แล้ว ก็ให้หมายแจ้งโทษ  
ไปยังฝ่ายราชการ



๕ ถ้าเมื่อเห็นว่าโทษเบาพอจะให้ประกันได้จะให้ประกันไปในระหว่างที่คำตัดสินยังไม่ถึงที่สุดก็ได้ ตามสมควรแก่เหตุการณ์

๖ นักโทษคนใดที่ศาลได้พิพากษามีกำหนดโทษแล้ว โจทย์จำเลยยังถูกละทิ้งหรือ ฎีกา ขอย คำพิพากษาฎีกา ยังไม่พิพากษาลงมาจนล่วงเลยหมดโทษของผู้นั้นแล้ว จะส่งปล่อยผู้ต้องหาไปในระหว่างที่คำตัดสินยังไม่ถึงที่สุดก็ได้ แต่เมื่อคดีขึ้นต้นมาในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เพิ่มโทษลงมามากกว่ากำหนดเดิมผู้ต้องหาของคดีขอยในระหว่างที่จะอุทธรณ์ ไปยังข้าหลวงพิเศษ ฎีกา ขอยฎีกาคือไปแล้ว ยังไม่ควรปล่อยไปก่อนหมดกำหนดโทษที่เพิ่มมาจนหลังนั้น เจริญใจแต่คำตัดสินจะได้แก่คำพิพากษาเป็นอย่างอื่นเป็นต้นว่าให้โทษความกำหนดเดิม ถ้าไม่ให้มีโทษเลย จึงควรปล่อยผู้ต้องหาไปได้

ให้ดูกฎที่ ๕๔ ประกอบด้วย

กฎที่ ๓๐

ว่าด้วยให้ศาลเมืองมีอำนาจชำระความเกิน

อำนาจศาลได้ แต่ห้ามไม่ให้ตัดสิน

ด้วยเรื่องความที่เกินอำนาจศาลเมืองจะชำระนั้น ญบคณมนตรีของด้วยเหตุว่า ถ้าจะส่งความขึ้นมาชำระยังศาลมณฑลแล้ว ก็จะต้องส่งตัว โจทย์ ตัวจำเลย แลพยานหลายคนขึ้นมาด้วย เป็นการลำบาก

แก่คนทั้งหลายทั่วไป ครั้นจะรอคอยให้ผู้พิพากษาคำมณฑลไปยัง  
ศาลเมือง ก็จะต้องเนิ่นช้าไป เพราะทางเดินไม่ค่อยจะเป็นการสะดวก  
นัก จึงได้นำข้อความขณกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ขอออกฎมบบนเพื่อ  
ให้ศาลได้มีโอกาสจัดการอันควรต่อไป คือ :

๑. ให้ศาลเมืองมีอำนาจชำระความเหตุอันใดเหมือนอย่างว่ามีอำนาจ แต่อย่าให้ศาลเมืองพิพากษา ให้แต่ความเห็นขึ้นเงินขอศาลมณฑล ถัดถึงด้านวนไปยังศาลมณฑล ให้ศาลมณฑลพิพากษาดงมา
๒. ให้ศาลเมืองถามโจทก์แต่จำเลยว่า " จะไปว่าความที่ศาลมณฑลฤ่ไม่ " ถ้าฝ่ายใดอยากไปจึงให้ส่งไป
๓. ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไปศาลมณฑลแล้ว ศาลมณฑลจะได้มีโอกาสถามผู้หนึ่งว่า จะโต้แย้งด้านวนประการใด แต่ถ้าเห็นสมควรแล้ว จะสืบพยานคนเก่าซ้ำอีกก็ได้ ตามแต่ถาวร ฤ่จะมีคำสั่งอื่น ๆ ก็ได้ตามแต่ควร
๔. ถ้าในเมืองใดมีทั้งศาลเมืองแ่ศาลมณฑล ความที่เกินอำนาจศาลเมืองนั้น ให้ศาลมณฑลชำระ

ให้ตุกฎที่ ๔๑ ประกอบด้วย

ปฏิพัธ

ว่าด้วยให้หมายส่งขงส่งจำด้วยกระตาศดี

ด้วยการที่ศาลหมายส่งขงคนในระหว่างพิจารณา ฤ่ในระหว่าง

ตัดสินแล้ว ด้วยกระดาษหมายดีขาวเหมือนกันหมดนั้น เป็นการลำบาก  
ที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะตรวจดูได้ โดยเร็วว่า ในบั้นเดือนหนึ่ง  
นักโทษชนิดใดที่คงซึ่งอยู่มากน้อยเท่าใด เพราะต้องตรวจค้นบัญชี  
เอาใบรับบัญชีเป็นหลักฐานเห็นว่าทำได้จริงให้ มีกระดาษ หมายต่างดี  
กันแล้ว การลำบากทั้งนี้จะน้อยลง จะมีผลอันดีแก่เจ้าพนักงานผู้ตรวจ  
การเรือนจำที่จะรู้ได้ง่าย ดังแต่ก่อนไป

๑ ถ้าคำตัดสินหมายดีซึ่งคนในระหว่างพิจารณาแล้ว ให้เขียน  
หมายนั้นด้วยกระดาษดีเขียว ฤๅสีน้ำเงิน

๒ ถ้าแต่ในความเรื่องใด คำตัดสินทำโทษจำเลยแล้ว แต่ยังมี  
อุทธรณ์, ฎีกาอยู่ ให้เขียนหมายดีด้วยกระดาษดีเหลือง

๓ ถ้าคำตัดสินเป็นเด็ดขาดไม่มีอุทธรณ์แต่ฎีกาต่อไปแล้ว ให้  
เขียนหมายดีด้วยกระดาษดีแดง

๔ เว้นแต่คนที่ต้องซึ่งโดยไม่ใช่คำตัดสินของศาล ให้คงใช้กระดาษ  
ดีขาว, กระดาษดีที่วานี ดีจะอ่อนจะแก่อย่างไรไม่เป็นสำคัญ ตัด  
แต่ให้เขียว เหลือง, แดง หมดทุกอัน หมายทั้ง ๓ ชนิดนี้ให้  
พิมพ์ไว้จ่ายเป็นแบบที่กรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรม ศาลใดทำไม่  
ทันเบิกไปใช้ก่อนก็ได้ การต่อไปให้พิมพ์ใช้ของตัวเอง

ห้ามไม่ให้เขียนหมายดีซึ่ง, ดังจำ นอกจากกระดาษดีที่กำหนด  
ไว้ นเป็นอันขาด

กฎที่ ๓๒

ว่าด้วยการชำระความท่เกี่ยวกับคนในวัง

ด้วยใต มีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องความของคนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง แต่เกี่ยวกับคนนอกพระบรมมหาราชวัง เห็นว่าจะเปนแบบแผนสำหรับวินิจฉัยความต่อไป จึงได้คัดสำเนาถวายพระราชหัตถเลขาตั้งมาให้ทราบไว้

(สำเนาถวายพระราชหัตถเลขา)

ที่ ๓/๓๗๐

พระที่นั่งอานนเมฆ

วันที่ ๒๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๓๒๓

ถึงกรมหมื่นราชบริพาร

ด้วยใตรับหนังสือ ๓/๗๘ ลงวันที่ ๓๘ เดือนนี้ ขอความวินิจฉัยคดีเรื่องความอ้างแดงปรักฟ้องข่มขืนชวราย ว่าดีมขอมรับชอทพาน จะควรชำระที่ศาลแพ่งหรือศาลกระทรวงฉนวน ทราบแล้ว ตามที่ดังได้ยคดีความคนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเกี่ยวกับคนนอกพระบรมมหาราชวังเป็นนาทกระทรวงฉนวน หมายความว่า เฉพาะคนชอออกจากพระบรมมหาราชวัง จะต้องม่เจาพนงานควบคุม จึงให้มาว่าที่กระทรวงฉนวน คดีซึ่งเกี่ยวกับคนในพระบรมมหาราชวัง เช่นข่มขืนชวรายนอคนนอกวังได้ ให้ศาลรับพิจารณาต่อไปเถิด

## กฎที่ ๓๓

## ว่าด้วยให้ ผู้ พัพภษาฆ่าแสดมภ์เอง

ด้วยการตรวจปิดแสดมภ์ค่าฤชากรในเวตานั้นหะหุดมอญมาก  
เป็นควยผ พัพภษาไม่เข้าใจนัทของตัว เหมาให้แต่เจ้าพนักงานผู้น้อย  
ทำ จึงเกิดมแสดมภ์หาย แสดมภ์ก็ปรากฏขึ้นในด้วนจนควย  
น้อย ๆ คงเห็นคอปไป

๑ ให้ผู้ พัพภษาเป็นผู้ตรวจฆ่าแสดมภ์เองด้วยตราฉันทของศาล  
ถ้าศาลใดไม่มีตราฉันทใช้ ก็ให้เอาหมึกชดฆ่าแสดมภ์วันแดงชื่อผู้  
พัพภษาได้

๒ ก่อนที่ผู้ พัพภษาจะฆ่าแสดมภ์ในด้วนจนนั้น ให้ตรวจควย  
แสดมภ์ว่าเป็นรอยไซ้แสดหรือขึง ถ้าเห็นแสดมภ์ควยใดหม่นหมองมี  
พิรุธ อัยารบได้เป็นอันขาด

๓ การปิดแสดมภ์นั้นห้ามไม่ให้ บัดช้อนควยแสดมภ์ ให้เห็นแต่  
จำนวนราคาเช่นทบางศาลเคยท่วมา ให้มัดเรียงให้เห็นแสดมภ์ ได้  
ท่วทวงควย แสดการมัดแสดมภ์นั้นอย่าให้ บัดในกระตาศเปิดตำแหน่ง  
ต่างหาก ให้มัดในหนังสือฉบับทคองเรียกค่าแสดมภ์ ถ้าหากว่า  
กระตาศนั้นไม่พอจึงให้เชกกระตาศคอง แต่ถึงกระนั้นคองให้จดหมาย  
เหตุแต่เอาตราประจำคองไว้ให้ทราบ ว่ามัดคองในแผ่นนั้นเท่านั้น ตั้งใน  
กระตาศฉบับททหนังสือให้ชัดเจน

๔ เมื่อจะประทับตราฆ่าแสดมภ์นั้นให้ระวังคองให้ถูกทวงกระตาศ  
ด้วนจน แสดแสดมภ์ เพื่อว่าถ้าใครตักคองแสดมภ์ไปแล้วจะได้  
ตรวจได้ง่าย

๕ ให้ผู้พิพากษาทุก ๆ คดี เห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องตรวจดู  
 แลดูคดี ในด้านความผิดเมื่อผ่านหน้าตนไป ถ้าหากว่าเกิดมีคดีผิด  
 ขาดหายในหน้าที่ศาลโต ผู้พิพากษาคดีนั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

กฎนี้ยกเลิกและเปลี่ยนใช้ใหม่ดังได้พิมพ์ไว้ต่อไปนี้

### กฎที่ ๓๓

ซึ่งได้ความว่าในด้านหลายเรื่อง เจ้าหน้าที่หาได้เรียกค่าธรรมเนียม  
 หมายให้ครบบริบูรณ์ตามอัตราไม่ หรือได้เรียกแต่เพียงครึ่งบริบูรณ์  
 แล้ว แต่หาได้บังคับให้หมดหรือชำระไม่ จึงเป็นเหตุให้พระราชทรัพย์  
 ขาดไป แต่ซึ่งกระทรวงยุติธรรมมีเหตุที่จะเชื่อว่า ผู้พิพากษาหลาย  
 คนมิได้เป็นธุระเองในการที่จะชำระคดีตามกฎที่ ๓๓ (ลงวันที่ ๒  
 กันยายน ค.ศ. ๑๙๑๑)

เพราะฉะนั้นจึงให้เปลี่ยนความในกฎนี้เสียใหม่ ใช้ความแทน

๑ ให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ตรวจชำระคดีเองด้วยตัวจริงของศาล  
 ถ้าศาลโตไม่มีตัวจริงใช้ ก็ให้เอาหมึกขุดมา แล้วตั้งวันแดงชื่อผู้  
 พิพากษาไว้ด้วย

๒ ก่อนที่ผู้พิพากษาจะชำระคดีในด้านนั้น ให้ตรวจดูคดี  
 แลดูคดีว่าเป็นรอยใช้แล้วหรือยัง ถ้าเห็นคดีผิดจริงใดหมิ่นหมองมี  
 พิรุณ อัยการรับไว้เป็นอันขาด

๓ การปิดคดีนั้น ห้ามไม่ให้ปิดซ่อนคดีคดีใดให้เห็นแต่  
 จำนวนราคาเช่นที่บางศาลเคยทำมา ให้ปิดเรียงให้เห็นคดีคดีใด

ทั้งดวง แต่การบีบอัดเต็มป็นนั้น อย่าให้บีบในกระต่ายเปล่าแผ่นหนึ่งต่างหาก ให้บีบในหนังสือฉบับที่ของเรียกค่าแถมบีบ ถ้าหากว่ากระต่ายนั้นไม่พอจึงให้แซกกระต่ายต่อ แต่ถึงกระนั้นต้องให้จดหมายเหตุ แต่เอาตราประจำตัวไว้ให้ทราบว่ามีชื่อในแผ่นนั้นเท่านั้น ลงในกระต่ายฉบับที่หนังสือให้ชัดเจน

๔ เมื่อจะประทับตราฆ่าแถมบีบนั้น ให้ระวังตัวให้ถูกทั้งกระต่ายด้านจนแต่ดวงแถมบีบ เพื่อว่า ถ้าใครดักตออบแถมบีบไปแล้วจะได้ตรวจได้ง่าย

๕ บรรดาผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าตั้งชื่อในคำพิพากษาในคดีใดคดีหนึ่ง ต้องตรวจดูแถมบีบดวงๆ ที่มีอยู่ตลอดมาจนถึงวันที่พิพากษานั้น แลต้องเป็นผู้รับผิดชอบในแถมบีบเหล่านั้นทั้งสิ้น เมื่อใดมีคำพิพากษาแล้ว ถ้าผู้พิพากษานั้นใดเป็นผู้ตรวจคำหรือคำตั้งหรือตรวจหนังสือต่างๆ แต่อย่างไร ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในการชี้ตราแถมบีบดวงๆ ซึ่งตนได้ทำต่อมานั้น ให้เป็นที่ถูกต้องด้วย ผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าในการตั้งชื่อชนคำพิพากษาคำตั้งหรือชื่อนั้น ต้องตรวจตราแถมรับผิดชอบในคำธรรมเนียมต่างๆ สำหรับคำสั่งหรือชื่อนั้นด้วย แลตรวจตรวจตราคำธรรมเนียมต่างๆ ในชั้นศาลด้วย แม้ว่าตรวจพบคำธรรมเนียมประเภทใดที่ไม่ถูกต้องแล้ว ก็ต้องรายงานมาให้กระทรวงทราบ

๖ บรรดาผู้พิพากษาทุกๆ ศาล เมื่อจะรายงานถึงด้านอื่นต่างๆ ในเวลาดังนั้น ต้องรับรองว่าด้านอื่นต่างๆ ที่ได้รับไว้ในระหว่างที่แลด้านอื่นต่างๆ ที่ยกค้างพิจารณาอยู่นั้นบริบูรณ์ดีไม่ขาดหายไปแต่

อย่างใดเลย แต่ต้องกล่าวด้วยว่า ในวันสุดท้ายของวันต้นปีนั้นจำนวน  
ได้ไปอยู่ที่ไหน คือจะอยู่ที่ศาลเดิมตนเองหรือจะอยู่ที่ศาลอุทธรณ์  
หรือศาลฎีกาแต่อย่างใด ก็ต้องชี้แจงให้เจือยคด้วย

วันที่ ๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๓๒๕

พระยาจักรपालเสวีศรีวิสุทธิ

รับฯ ดังเดนาบค

กฎที่ ๓๔

ว่าด้วยข้อบังคับบริเวณจำคุกของมหันตโทษ

ด้วยตามพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ รัตนโกสินทรศก ๓๒๐ ได้  
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ได้นำ  
บทเจ้านาทมอานาจกตั้งข้อบังคับสำหรับปกครองเรือนจำ แต่บังคับ  
ให้นักโทษทำงาน ก็ให้มีข้อบังคับสำหรับลดหย่อนผ่อนโทษให้นัก  
โทษที่ประพฤติดี ได้นำบทกระทรวงยุติธรรมจึงได้ออกข้อบังคับฉบับ  
นี้สำหรับใช้ในกองมหันตโทษ

หมวดปกครอง

ข้อ ๓ เมื่อนักโทษผู้ใดได้กระทำผิดตามข้อที่ใดกล่าวต่อไป ให้  
มีโทษ



- (๓) จงใจแกล้งไม่ทำตามข้อบังคับของคุณ
- (๔) ทุ่มเถียงกัน
- (๕) แสดงกิริยาซึ่งไม่เป็นการเคารพต่อเจ้าพนักงานคุณ
- (๖) มีของ, รับประทาน, ฎาแลกเปลี่ยนของซึ่งมีของบังคับห้าม
- (๗) พดเท็จแกล้วกระทำพยานเท็จ
- (๘) พ้องร้อง โดยไม่มีมูล
- (๙) พุดจาต่นทนาในสิ่งทีห้ามกับคนนอก ฎากับหญิงในคุก
- (๑๐) จงใจเก็ยจรวานฎาตั้งการงาน
- (๑๑) แกล้งทำการงานให้เสีย
- (๑๒) แกล้งทำทรัพย์สินสิ่งของ ฎาให้เป็นอันตราย
- (๑๓) ไม่นุ่งห่มตามตั้ง ไม่รักษาร่างกายให้สะอาด ไม่ตัดผม ฎา  
ไม่ตัดเอวอักษรแห่งเควี่ของหมายทบ้ายให้สะอาด
- (๑๔) ไม่ยอมรับประทานอาหาร หรือแกล้งให้อาหารของ  
คุณเสีย
- (๑๕) ฉบบดอยตักตอขบแลกเปลี่ยน ฎาตอขายอาหารของคุณ
- (๑๖) ทำอาหารขึ้นหรือรับประทานนอกคุก แต่แจกจ่ายอาหาร  
นั้นซึ่งนอกจากตักตอได้จัดให้
- (๑๗) ขุดแกเควี่ของหมาย, ถ่านจน, บานฐี, บ้าย หรือหนังสือ
- (๑๘) ทำลายเควี่ของมือหรือสิ่งของในคุก
- (๑๙) ทำสิ่งของทีไม่ได้อนุญาตให้ทำ
- (๒๐) แกล้งทำเป็นป่วย
- (๒๑) ไม่ยอมฎาไม่ประพฤติตามข้อบังคับของโรงพยาบาล

- (๒๐) ตอบตักเขาทรัพย์สินดังของ ๆ คุณ หรือของนักโทษอื่นไป
- (๒๑) ยักหรือกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งนับได้ว่า ทำให้เพื่อนนักโทษมีความรำคาญ
- (๒๒) ดูปรับหรือระหว่างเวลาทำงานหรือดูปรับในที่ใด ๆ ที่มิชอบบังคับห้าม
- (๒๓) ดูปฏิษยามันแก่กัน
- (๒๔) เล่นเกมเครื่องมือใจสำหรับเล่นการพนันต่าง ๆ
- (๒๕) ไปอยู่ในที่ใด ๆ ที่ไม่ได้บอกให้ไป, หรือไปจากที่ของคนโดยไม่ได้รับอนุญาต
- (๒๖) ทำการรอกจาด หรือ ไปในที่ถ่ายมีดีสำระเมื่อไม่จำเป็นแต่ไปอยู่ในที่นั้นนาน ๆ
- (๒๗) ไม่ยอมเดินเข้าแถว ภูชาดเข้าแถว
- (๒๘) คบคิดอันจะหนีหรือทำร้ายแก่เจ้าพนักงานคุกหรือนักโทษ หรือช่วยจัดแจงให้หนี หรือช่วยทำร้ายแก่เจ้าพนักงานแก่นักโทษ
- (๒๙) เพาะเคยเดี่ยว หรือไม่ยอมบอกเหตุที่เกิดขึ้นเมื่อตนรู้ เช่น เพลิงไหม้ หรือเกิดมีพวกคบคิดกันจะหนี หรือเตรียมการจะหนี หรือจะทำร้ายนักโทษ หรือเจ้าพนักงานคุก หรือเตรียมการจะทำร้ายนักโทษ หรือเจ้าพนักงานคุก
- (๓๐) ให้สินบน หรือรับสินบนอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจะรับจากหรือให้แก่นักโทษ หรือเจ้าพนักงานในคุก
- ข้อ ๒ ผู้บัญชาการต้องตรวจนักโทษผู้ที่ทำผิดในโทษต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างบนแล้วจะต้องตัดสินทำโทษสถานใดสถานหนึ่ง หรือหลายสถานก็ได้ ตามควรแก่ความผิด คือ :

- สถานที่ ๑ ให้มีความสะอาดโดยทันท่วงที
- ๒ เปลี่ยนให้ทำงานอื่น
- ๓ รับประทานอาหารจะได้รับรางวัลตามชอบบังคับ
- ๔ จำขังแยกให้อยู่ต่างหาก
- ๕ จำขัง
- ๖ เขียน
- ๗ ตั้งให้ศาลเพิ่มโทษ

ข้อ ๓ ทนงตั้งคนดีคนดี ผู้บัญชาการเป็นผู้บอกให้ และจะจก  
เหตุใด ในบางรัฐทำโทษ

ข้อ ๔ โทษเปลี่ยนให้ทำงานอื่นนั้น ผู้บัญชาการจะตั้งทำงานหนัก  
แต่ยากลำบากอย่างใดก็ได้

ข้อ ๕ โทษที่ควรรับประทานอาหารจะได้รับรางวัลตามชอบบังคับ  
มอียดดังนี้ :

๑. เด็กการหย่อนโทษที่ใดเดอนหนึ่ง
๒. เด็กการหย่อนโทษที่ยังไม่โตหนึ่งเดือน
๓. ถัดชั้นลงมาชดชวาทหนึ่ง
๔. เด็กการตโทษที่ได้รับบทชดชวาทหนึ่งหรือตลดไป

ข้อ ๖ โทษต้องแยกขังต่างหากนั้น ถ้าเห็นสมควรจะปล่อยให้  
มารับประทานอาหารพร้อมกับเพื่อนนักโทษอื่น ๆ ก็ได้ นักโทษต้อง  
จำต่างหากนั้น จะต้องทำตามสมควรเหมือนกัน

ข้อ ๗ โทษจำขังจำได้เพียงวันละ ๓๒ ชั่วโมง แต่เมื่อต้องรับ  
โทษจำขังอีกครั้งหนึ่งจะต้องจำให้พ้นจาก ๓๒ ชั่วโมงที่ใดจากครั้งแรก

๕ นักโทษต้องรับโทษเช่นขอฆ่าให้ตายเด็ดขาดฉนั้น ขอนจะ  
ตั้งในคดีเบ็ดเตล็ดแห่งหนึ่ง แต่นักโทษต้องโทษนั้นจะพูดกับเพื่อนนักโทษ  
ด้วยกันไม่ได้ แต่จะปล่อยโทษเมื่อได้รับประทานอาหารมีดะ ๑๕ นาที

ข้อ ๘ โทษเขียนหนังสือต้องเขียนด้วยหวายดำ ๓/๘ แห่งของอัง  
กฤษ เขียนครั้งหนึ่งไม่เกิน ๓๐ ทัก นักโทษที่จะเขียนจะต้องให้หมอส  
ตรวจดูก่อน เมื่อได้ตรวจเห็นจะทบทวนโทษนั้นได้ หมอจะต้องมาอยู่ในที่นั้น  
เมื่อเวลาทำโทษ ถ้านักโทษต้องโทษเขียนหนังสือ ๒ ข้อ คนก็จะยังไม่  
เขียนจนແຕ່เท่านั้นหายดี

ข้อ ๙ การทำโทษจะทำ ๒ อย่างที่เดียวกันได้ แต่โทษทั้งหลาย  
จะต้องรวมเข้ากับโทษที่ต้องเด็กรวดคหยอน โทษสำหรับฉนั้น

ข้อ ๑๐ นักโทษผู้หญิงแม้จะมีโทษผิดอย่างไร ก็จะไม่ต้อง  
ถูกเขียน

ข้อ ๑๑ นักโทษที่มีอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี เมื่อมีบัญชาการเห็นว่า  
จำเป็นจะต้องลงโทษเขียนแล้ว ก็จะใช้เขียนด้วยหวายดำ

ข้อ ๑๒ จำพวกโทษเล็กน้อยนอกจากโทษตอบข้อขวางแตกเปดย  
หรือข้อของทต้องห้าม หรือตกระไม้ออาหารกัด ยนั้นจะไม่ต้อง  
รับโทษเขียน เว้นไว้แต่โทษหนักร้ายแรง แต่อย่างไรก็ดีโทษเขียน  
นั้นจะเขียนไม่น้อยกว่า ๑๒ ทัก

ข้อ ๑๓ การทำโทษนั้นจะไม่ทำพักเป็นตอน ๆ โทษเขียนนั้นจะ  
ต้องให้เจ้าพนักงานคุกเป็นผู้เขียน แต่จะต้องมีเจ้าพนักงานเขียน ผู้  
ที่เข้าใจเขียน ให้พอกกับการที่จะลงโทษด้วย

ข้อ ๑๔ เมื่อจะทำโทษนักโทษคนใดด้วยเขียนกติก หรือได้ข้อ

กต ให้เรียกบรรดานักโทษมาประชุมที่สนามกลาง แล้วให้อ่านคำตัดสินโทษนั้นให้ฟังด้วยเสียงดัง

ข้อ ๓๕ ผู้บัญชาการจะต้องตรวจตราให้เจ้าพนักงานได้จดบัญชีทำโทษในวันทำโทษมีโทษอย่างไรได้ และจะต้องให้มีสำรمانในบัญชีทำโทษนั้นด้วย การที่จะลงบัญชีทั้งหมดผู้บัญชาการจะต้องลงชื่อไว้เป็นสำคัญ

ข้อ ๓๖ เมื่อผู้บัญชาการเห็นว่า นักโทษ มีความผิดร้ายแรงซึ่งจะทำให้ความชอบงศบของกคไม่เป็นเพียงพอ ผู้บัญชาการจะขอให้ศาลเพิ่มโทษอีกก็ได้

หมวดบึงหนีเงแลการลดหย่อนผ่อนโทษ

ข้อ ๓๗ ถ้านักโทษใด ๆ ช่วยจับผู้กระทำความผิดแบบของบงคบของกคได้ กค ล้อนให้ทากวในฉวช่วงใดสำแรกกค ช่วยเจ้าพนักงานกคให้พนการหนักโทษจะกระทำรายกค ช่วยเจ้าพนักงาน บงกนการแกแถหนักกค ช่วยคบเพลิงไหม้ กค กค ล่นน ๆ จะไดรบบำเหน็จพิเศษ หรือจะได้เดือนชวชน

ข้อ ๓๘ ขอบงคบซึ่งดำหรบลดหย่อนผ่อนโทษให้แก่กคโทษนั้นจะต้องบิตไว้ในคค แต่จะต้องเป็นนำทของยามน ก็จะให้ผู้ทมาใหม่นนทวามเขใจขอความกบทงขอบงคบแห่งกคด้วย

ข้อ ๓๙ วัชหนักโทษจะไดรบรางวัลนน จะแบ่งจำพวงนักโทษออกเป็น ๕ ชน คือ;

- ๑. ยามในตรวจ

๒ ยามในด้ามฉม

๓ นักโทษที่ ๓

๔ นักโทษที่ ๒

๕ นักโทษด้ามฉม

ข้อ ๒๐ จะไม่ต้งนักโทษชั้นเป็นนักโทษชั้น ๒ จนนักโทษผู้นั้นได้คิดโทษในคุกแล้วอย่างน้อยที่สุด ๖ เดือน แต่ไม่ให้นักโทษอยู่ในชั้น ๕ เกินกว่า ๒ ปี

ข้อ ๒๑ จะไม่ต้งนักโทษให้เป็นยามในด้ามฉม จนผู้นั้นได้คิดมาแล้ว ๒ ปี แต่จะไม่ต้งให้เป็นยามในตรวจ จนผู้นั้นได้คิดมาแล้ว ๕ ปี เว้นไว้แต่จะมีเหตุยกเว้นพิเศษต่าง ๆ

ข้อ ๒๒ จะไม่ต้งให้นักโทษเป็นยามใน เว้นไว้แต่ผู้นั้นจะอ่านแต่เขียนหนังสือไทยได้

ข้อ ๒๓ แม้นักโทษใด ๆ ต้งโทษ สอบ ข้อชายของ ต้งตอง ห้ามโทษชะโมย โทษตบยาฉิ่น หรือโทษเล่นการพนัน หากก่อนแล้วโทษนั้นจะต้องถือว่าเป็นเครื่องทห้ามไม่ให้จนถึงชั้น ๓ ได้

ข้อ ๒๔ จำนวนยามในตรวจจะไม่ให้มีเกินกว่าร้อยละ ๓ ในจำนวนนักโทษ แต่ยามในด้ามฉมนั้น จะไม่ให้ มีเกินกว่าร้อยละ ๑

ข้อ ๒๕ นักโทษที่จะไต่สวนโทษ ให้นับ ๕ จำพวก คือ:

๑ ยามในตรวจ

๒ ยามในด้ามฉม

๓ นักโทษที่ ๓

๔ นักโทษที่ ๒

- ข้อ ๒๖ นักโทษผู้ต้องโทษต่ำกว่า ๓ ปีครึ่งนี้จะไม่ผ่อนโทษให้
- ข้อ ๒๗ นักโทษที่ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ ก็จะไม่ผ่อนโทษให้
- ข้อ ๒๘ นักโทษที่ ๒ เมื่อไม่ได้ทำความผิดต่อข้อบังคับของคุก  
แล้ว จะได้ลดโทษ ๒ วันในเดือนหนึ่ง
- ข้อ ๒๙ นักโทษชั้นที่ ๓ จะได้ลด ๓ วัน นักโทษยามในสำมัญ  
จะได้ลดโทษ ๕ วัน แต่นักโทษยามในตรวจจะได้ลดโทษ ๕ วันใน  
เดือน ๓ ดังกล่าวมาแล้ว
- ข้อ ๓๐ ถ้าผู้ใดได้เลื่อนจากชั้น ๒ ขึ้นมาชั้น ๓ ผู้นั้นจะได้บำเหน็จ  
ลดโทษ ๗ วัน
- ข้อ ๓๑ ผู้ใดได้เลื่อนจากชั้น ๓ ขึ้นมาชมนยามในสำมัญ ผู้นั้นจะ  
ได้บำเหน็จลดโทษ ๓๕ วัน
- ข้อ ๓๒ ผู้ใดได้เลื่อนชั้นเป็นยามในตรวจ ผู้นั้นจะได้ลดโทษ  
๓๐ วัน
- ข้อ ๓๓ ถ้าผู้ใดถูกถอดจากชั้นใด ๆ ส่วนวันลดโทษของผู้นั้น  
ก็จะต้องลดไปตามชั้น ๆ
- ข้อ ๓๔ นักโทษที่อยู่ในโรงพยาบาล ถ้าหมอไม่ได้ฟ้องร้อง  
อย่างไรแล้ว ก็จะได้ผ่อนโทษให้เหมือนกัน
- ข้อ ๓๕ การผ่อนโทษนั้น จะตั้งคนนับให้ตั้งแต่วันที่ ๓ แห่งเดือนที่  
นักโทษผู้นั้นได้เลื่อนชั้นขึ้นไปภายหลังเดือนหนึ่ง
- ข้อ ๓๖ การหย่อนโทษที่นักโทษหาได้นั้น จะต้องคิดกันในวันต้น  
เดือน แต่ส่วนบำเหน็จพิเศษหรือการปรับนั้น จะต้องบรรเทาไว้ใน  
วันที่ออกค่าดัง

ข้อ ๓๗ การปรับแต่งรางวัลจะต้องนับเป็นวันเป็นโมง แต่การ  
ที่ได้มอบโทษให้จะต้องนับเป็นวันอย่างเดียว ถ้าเกิน ๓๒ ชั่วโมง ต้อง  
นับเป็นวัน ๑ ถ้า ๓๒ หรือไม่ถึง ๓๒ ชั่วโมง ดังนี้ไม่นับให้ แต่อย่างไร  
ก็ดี รวมยอดแห่งวันแต่ละวันนั้น จะต้องยกต่อไปสำหรับเดือนหน้า

ข้อ ๓๘ จะต้องมอบหมายนักโทษผู้ ที่เคยจะพ้นโทษในภายใน ๖  
อาทิตย์ และจะต้องทำบัญชีบันทึกไว้เมื่อวันที่ ๑ ของเดือน

ข้อ ๓๙ ถ้ากำหนดวันพ้นโทษตกอยู่ในวันข้างต้นของเดือนข้างหน้า  
แล้ววันตกโทษก้อยในเดือนนั้น กระทำให้ต้องปล่อยนักโทษภายใน  
เดือนนั้นเองดังเดิม จะต้องปล่อยนักโทษในวันที่ ๑ ของเดือนหน้านั้น

ข้อ ๔๐ เมื่อวันพระเป็นวันยกเว้นที่ ๑ แห่งเดือนแล้ว นักโทษผู้  
ที่อยากทราบว่าคุณใดรับความผิดโทษเพียงไรก็ตามได้ แต่ผู้  
บัญชาการเห็นควรจะให้ทราบหรือไม่ให้ทราบ

ข้อ ๔๑ ในการพิเศษ จะให้ขังเห็นรางวัลนักโทษ เมื่อพ้นโทษ  
เป็นเงินไม่เกินกว่า ๕๐ บาทต่อสักได้

กฎที่ ๓๕

ว่าด้วยค่าธรรมเนียมหมายเรียก

ด้วยใน อัตราค่า ธรรมเนียม ค่า ทูลขอ พระราช บัญญัติ กระบวน  
พิจารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๑๕ ได้กำหนดค่าธรรมเนียมหมาย  
เรียกไว้ว่า ถ้าเป็นศาลในสนามดีกียุติธรรม แต่ศาลมณฑล จะ



ออกหมายเรียกคนอยู่ในจังหวัดศาล ภายใน ๕๐ เดือน ให้เรียกค่า  
ธรรมเนียมหมายเป็นเงิน ๓ บาท กว่านั้นขึ้นไปให้เรียก ๕๐ เดือนคือ ๑๖  
อีรู ส่วนศาลเมืองแต่ละศาลไปริตฎาเรียกว้าหมาย ๕๐ เดือนแรกคือ ๓๒  
อีรู ๕๐ เดือนคือไปเรียก ๑๖ อีรูเหมือนกัน

ซึ่งได้ มพฤตตงนกดอยแต่ท่ไกลๆ ถ้าเป็นระยะทางไกลแล้วรูดัก  
ถ้าบาททวยกันทงศาลแต่ละความ คือถ้าเป็นทางไปมาง่าย คือความเดียว  
เปรียบที่ตองเดียวค่าหมายมาลเกินไป บางทีจะมากกว่ทงทพพทพของ  
ร่องกัน ถ้าเป็นทางไปมาถ้ามากแล้วเงินค่าหมายที่เรียกอีกทก ๕๐ เดือน  
คือ ๑๖ อีรูหนักหาพอแก่ค่าพาหนะแต่ค่าเดินทางของนักการศาล ไม่ ท  
จะเรียกแก่ตคความทง ๒ อย่างนั้น เป็นอันไม่เป็นธรรมเนียม จึงเห็น  
ควรจัดการ ในเรื่องดังนี้:

๑. ตั้งแทนคือไป ถ้าเป็นหมายเรียกของศาลฎีกาแล้ว ให้เรียก  
ค่าธรรมเนียมฉบับละ ๕ บาทรอด
๒. ถ้าเป็นหมายเรียกของศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ แต่ละคดีอุทธรณ์  
ข้าหลวงพิเศษแล้ว ให้เรียกค่าหมายฉบับละ ๒ บาทรอด
๓. ถ้า เป็นหมายเรียกของศาลใน สนาม ดัตติยัยคิธรรม แต่ ศาล  
มณฑล ให้เรียกค่าธรรมเนียมฉบับละ ๓ บาทรอด
๔. ถ้าเป็นศาลเมือง ศาลไปริตฎา ศาลแขวง ให้เรียกค่า  
ธรรมเนียมหมายเรียกฉบับละ ๓๒ อีรูรอด

แต่ทงนคู่ความจะตั้งไปนำหมายแต่เดียวค่าพาหนะ แต่ค่าเดินทาง  
ของตนเอง

กฎให้ไว้ในที่ ๒ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

(ลงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

ประทับตราฉันทรมณฑลน้อยมาเป็นสำคัญ

กฎที่ ๓๖

ว่าด้วยไม่ให้ ใช้กฎที่ ๕ ในศาลเจ้ากรม

ด้วยตามกฎที่ ๕ ซึ่งมีความว่า ผู้พิพากษาคณะใดนั่งพิจารณาคดี  
เช่นข้อในคำพิพากษานันใดแต่แย้งได้ ถ้าผู้ใดไม่ได้นั่งจะเช่นข้อกฎ  
จะแย้งไม่ได้นั้น บัดนี้กรมการคดีของในศาลเจ้าหลวงพิเศษจัดการ  
คดีว่าเจ้าหลวงยุติธรรมกับเจ้าหลวงเกษศรีหาได้ ทำการอยู่แห่งเดียว  
กันไม่ ก็จำเป็นจะนั่งพิจารณาพร้อมกันไม่ได้โดยเอง แต่ขอประกาศ  
เจ้าหลวงพิเศษจัดการที่ ๓ ข้อ ๓ ต้องให้เจ้าหลวงยุติธรรมกับ เจ้า  
หลวงเกษศรีเช่นข้อพร้อมกัน คำตัดสินนั้นจึงจะใช้ได้

เพราะฉะนั้นให้ยกเว้นกฎที่ ๕ ไม่ให้ใช้ในศาลเจ้าหลวงพิเศษจัด  
การที่ ๓ คือ ให้เจ้าหลวงยุติธรรมเป็นผู้ชำระ แล้วปฤกษาพร้อม  
ด้วยเจ้าหลวงเกษศรี เมื่อเห็นชอบพร้อมกัน คำตัดสินนั้นเป็นใช้ได้

วันที่ ๒๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

## ปฏิทิน ๓๗

## ว่าด้วยไม่ให้ศาลถามคู่ความว่าจะอุทธรณ์ฎีกาขอ

ด้วยตามพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่งหมวดที่ ๑๘  
 แดกระบวนพิจารณาความอาญาหมวดที่ ๕ กติ ซึ่งว่าด้วยวิธีอุทธรณ์  
 นั้นไม่ได้มีว่า เมื่อศาลได้ตัดสินความเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้ว คู่ความ  
 จำเป็นต้องแจ้งข้อคัดค้านขณะนั้นว่า จะยอมตามคำตัดสินหรืออุทธรณ์  
 พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาทั้ง ๒ นั้น ให้โอกาสคู่ความมีเวลา  
 พิจารณาได้ ในกำหนด ๑๕ วัน แต่ซึ่งได้มีธรรมเนียมแต่เดิมมา เมื่อศาล  
 ตัดสินแล้ว ผู้พิพากษาบางคนมักถามคู่ความว่า จะยอมหรือจะ  
 อุทธรณ์นั้นเป็นธรรมเนียมไม่ดี คือบางทีความควรจะอุทธรณ์ แต่คู่  
 ความไม่ทันตรึกของไป ตอบกับศาลว่าไม่อุทธรณ์ หรือ ความที่ไม่  
 ควรจะอุทธรณ์ แต่คู่ความบอกกับศาลว่าจะอุทธรณ์ ครั้นเมื่อได้  
 ตอบไปตั้งนั้นแล้ว คู่ความก็อาจจำเป็นต้องอุทธรณ์ตามที่บอกใจกับ  
 ศาลนั้นบางทีทำให้ความเสียไปได้

จึงเห็นไป ให้เลิกธรรมเนียมเสีย คือเมื่อศาลได้ตัดสินความ  
 เรื่องใดแล้ว ไม่ต้องถามคู่ความว่าจะอุทธรณ์หรือจะยอม คือเมื่อพ้น  
 กำหนดกำหนดแล้วคู่ความไม่อุทธรณ์ จึงให้ตั้งบัญญัติว่ายอม ถ้าคู่  
 ความนำอุทธรณ์มาขึ้นในกำหนด ก็ให้ตั้งบัญญัติว่าอุทธรณ์

วันที่ ๘ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๓

กฎที่ ๓๘

ว่าด้วยสิ่ง พ้องความอนาถา

ด้วยได้สังเกตเห็นว่า การที่ศาลอนุญาตให้คู่ความว่าความอย่าง  
คนอนาถาคงทำเป็นอยู่โดยวนเวียน ไม่ครบถ้วนตามพระราชบัญญัติ

๑. ตั้งแต่นั้นต่อไป ผู้ใดจะว่าความอย่างคนอนาถา ต้องสำบา  
นด้วยนการร้องขออนุญาตข้อคดีแล้ว ให้ศาลตั้งการร้องขอขงม ทวาเป็น  
อนาถาให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่ออีกฝ่ายหนึ่งจะได้ มีโอกาสร้อง  
คัดค้านได้ ศาลจะได้ ได้ัดอนให้ ได้ความแท้จริง

๒. ถ้าคู่ความไม่ร้องคัดค้าน หรือศาลได้ัดอนได้ความว่าผู้  
อนาถาจริง ให้มีคำสั่งอนุญาตให้มุนว่าความอย่างคนอนาถาได้

๓. ถ้าศาลได้ัดอนไม่ได้ความจริง ให้ยกเลิกการร้องขอ  
ความอย่างคนอนาถานั้นเสีย เมื่อฉนั้นแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลรับฟ้องหรือ  
คำอุทธรณ์ หรือคำร้องใดๆ ไว้พิจารณา หรือตั้งขึ้นมาัยศาลตั้ง  
เป็นอันขาด

วันที่ ๒๓ มกราคม วันพฤหัสบดี ๒๕๒๓

กฎที่ ๓๙

ว่าด้วยไม่ให้ศาลต่างรับฎีกาที่ผิดพระราชบัญญัติ

ด้วยทุกวันนี้ยังมีความอุทธรณ์ฎีกาที่ไม่ควรจะเป็นอุทธรณ์ ฎีกาได้

ตามพระราชบัญญัติ ตั้งขึ้นมายังศาลตั้งทำให้เสียเวลาแก่ศาลตั้ง แต่  
การบังคับบัญชาของศาลต่างเข้าไป ตั้งแต่นั้นต่อไป

๑. ความถูกต้องที่มณฑลพายัพต่าง ๒. ซึ่ง หรือโทษจำคุกกว่า ๑ เดือน  
ซึ่งไม่มีผู้รับรอง ตามพระราชบัญญัตินี้ ห้ามไม่ให้ศาลต่าง ๆ ตั้งฎีกา  
ชนคนมายังศาลฎีกาเป็นอันขาด ถ้าคดีความอยากจะร้องให้ได้ ให้ยื่น  
ใหม่ ฎีกามีค่าข้ามคือศาลฎีกาเองขออนุญาตร้องฎีกา

๒. ห้ามไม่ให้ผู้พิพากษาธิบดีหรือ ฎีกาที่เกินกำหนด ตั้งขึ้นมายัง  
ศาลตั้ง ตามความชนคน แต่คดีความอยากจะร้องให้ได้แล้ว ให้ยื่น  
คำร้องแสดงเหตุ แต่ขออนุญาตต่อศาลตั้งที่จะพิจารณาความเร่งด่วน  
ขอศาลตั้งตั้ง ให้ศาลตั้งรับอรรถชน ฎีกาชนคนไว้จึงรับได้

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

กฎที่ ๕๐

ว่าด้วยผู้พิพากษาบดกบด้วยบดก

ตั้งแต่นั้นต่อไป ผู้พิพากษาบดกบด้วยบดก ฎีกาขออนุญาต  
มากรุงเทพฯ ฎีกาไปเมืองอื่น ให้เป็นดังนี้

๑. ถ้าผู้พิพากษาคัดเมือง ฎีกาผู้พิพากษารองศาลมณฑลด้วยไร  
หรือมัจจะจะต้องออกจากเมืองที่ตนรับราชการอยู่ตั้งแต่นั้นหนึ่งชน  
ไปแล้ว ให้บอกขออนุญาตต่ออธิบดีผู้พิพากษาคัดมณฑล แต่คอย  
ฟังคำสั่ง อธิบดีผู้พิพากษาคัดมณฑลเป็นผู้รับผิดชอบในการที่จะตั้ง  
อนุญาตฎีกาไม่อนุญาต ความแต่จะเห็นสมควรได้

ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลมีการจำเป็นต้องลาจากมณฑล  
ให้บอกขออนุญาตที่กระทรวงยุติธรรมโดยหนังสือฎาโทรเลขก็ได้ แต่  
ต้องรอฟังคำสั่งก่อน

ในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ให้ผู้พิพากษาศาลเมืองขออนุญาต  
ต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลไปริตภา ซึ่งโดยบัญชาหัวเมืองเหล่านั้น เช่น  
วิธีศาลเมืองขออนุญาตศาลมณฑลตั้งความมาเดี๋ยวข้างต้น

๒ ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ถ้ามีเหตุฉุกเฉินจะ  
ศาลไม่ได้ตั้งแต่วันหนึ่งขึ้นไป ให้บอกลาต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลนั้นๆ  
ถ้าเป็นการปัจจุบันทันด่วนจะบอกล่วงหน้าไม่ทัน ให้บอกในวันรุ่งขึ้น

๓ กำหนดตามนี้ ถ้าสามารถจะบอกได้จากวันให้บอกเดี๋ยวนั้น  
ถ้าบอกไม่ได้ ก่อนเวลาหอยบวญ ฤกษ์ขึ้นระแดง ให้รีบบอกให้ผู้  
รับทราบด้วยเหตุด่วน เพื่อจะได้จัดบายญได้

ซึ่งการที่จะให้อนุญาตนั้น ไม่จำเป็นต้องอนุญาตตามเวลาที่ขอ  
ถ้าเห็นว่าไม่เป็นการสมควรจะให้หยุดนานวัน จะให้กำหนดแต่น้อย  
ก็ได้

๔ ผู้ทขอตามนี้ จะหยุดศาลได้แต่เฉพาะวันที่ได้อนุญาตไว้ ถ้า  
หากว่ามีกรจำเป็นจะต้องหยุดต่อไปอีก ต้องได้อนุญาตอีก ถ้าผู้ใด  
หยุดศาลฎานนเดียจากเมืองที่ตนรับราชการ โดยไม่ได้อนุญาต ฎา  
เกินกว่ากำหนดที่ได้อนุญาต จะต้องมีความผิดตามเดิม

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๒๓๑๑

เพื่อประกอบกฎที่ ๕๐ นี้ ให้ดูกฎที่ ๕๓ ด้วย

## กฎที่ ๔๑

ว่าด้วยให้ใช้กฎที่ ๓๐ (เรื่องศาลเมืองชำระความ  
เกินอำนาจได้) ในศาลมณฑลกรุงเทพฯ

ด้วยแต่ก่อนได้มีกฎไว้ว่า ความที่เกินกว่าอำนาจศาลเมืองจะ  
ชำระได้นั้น อนุญาตให้ชำระได้ แต่ห้ามไม่ให้ตัดสิน ให้ส่งด้านวนมา  
ให้ศาลมณฑลตัดสิน มีความแจ่มอยู่ในกฎที่ ๓๐ ซึ่งได้รับพระบรม-  
ราชานุญาตแล้วนั้น

นับแต่บัดนั้นคดีที่จะใช้กฎที่ ๓๐ ในศาลหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ  
ด้วย ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ มีคำสั่งไป  
ยังศาลซึ่งอยู่ในบังคับ แต่ในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ให้ตั้งความที่  
เกินอำนาจมายังศาลแพ่ง ฎีกาศอรรถราชอาณา ตามรูปความ

วันที่ ๑๓ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

## กฎที่ ๔๒

ว่าด้วยอธิบายคำว่า “ข้าทูลของรัชตพระบาท”

ด้วยการฟ้องข้าราชการเป็นจำเลยในความอาญา ตามประกาศ  
ตั้งฟ้องข้าทูลของรัชตพระบาทปี ๑๑๑ คำว่า “ข้าทูลของรัชตพระ-  
บาท ข้าราชการ” ให้เข้าใจความดังนี้ คือ:

๑ ข้าราชการที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร ตำแหน่งยศเป็น  
ขุนนาง

๒ ข้าราชการที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรตามตำแหน่ง  
นำราชการ เช่น เป็นนายร้อยทหาร ฤ็ผู้พิพากษา ฤ็ข้าราชการ  
กรมการเมือง

เหตุอัน ถัดของฟ้องหาในความอาญาซึ่งจะมีโทษถึง: ต้องนำ  
ความชันกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต  
ก่อน แต่ข้าราชการที่ได้รับประทอนฤ็ตราตั้งของเดิมขาดจากกระ  
ตรงนั้น ไม่ต้องขอพระบรมราชานุญาต

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

กฎ ๔๓

ว่าด้วยไม่ให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมความอาญา

พ.โจทย ไปได้ข้อสันใหม่

ด้วยบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความเห็นว่า ความอาญาที่ โจทย  
ฟ้องขอแต่ให้ศาลตั้งโทษอย่างเดียว ไม่ได้ขอเรียกสันใหม่เดิมกับโทษ  
คดีนั้น ศาลไม่ควรเรียกค่าธรรมเนียมอย่างใดอย่างหนึ่งเว้นแต่ใน  
ชั้นฎีกานี้ ต้องเรียกค่าธรรมเนียมตามประกาศ ว่าด้วยผู้ ซึ่งจะทูล  
เกล้าฯ ขอถวายฎีกา ร.ศ. ๑๑๒ ให้ศาลตั้งหลายเท่าตาม ความเห็นศาล  
ฎีกาตั้งความานเถิด

วันที่ ๑๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒



กฎที่ ๔๔

ว่าด้วย ผู้ที่ได้รับเงินเดือนในกระทรวงยุติธรรม  
เมื่อเวลาเผาฎาแบ่งกรมตั้งมาทางกระทรวงยุติธรรม

ด้วยข้าราชการที่ได้รับพระราชทานเงินเดือนในกระทรวงยุติธรรม  
บางคนตั้งกตอยู่ในกรมอื่น ครั้นถึงเวลาเผาฎาของชุดพระบาทฎา  
แบ่งกรม ก็ไปอยู่เดี่ยวทางกรมเดิมนั้น ไม่สมควร

ตั้งแต่นั้นต่อไป ข้าราชการที่ได้รับพระราชทานเงินเดือนในกระทรวง  
ยุติธรรมถึงจะตั้งกตอยู่ในกรมใดกต ในเวลาที่จะเผาฎาของ  
ชุดพระบาท ฎาในเวลาแบ่งเป็นหมู่เป็นกรมกต ใหญ่ ที่ได้รับพระ  
ราชทานเงินเดือนในกระทรวงยุติธรรมมาทางกระทรวงยุติธรรม แต่  
ตั้งแต่นั้นต่อไป ข้าราชการในกระทรวงยุติธรรม เว้นแต่จะได้รับ  
ฉายเชิษอนุญาติพิเศษ

วันที่ ๓๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๒๒๒

กฎที่ ๔๕

ว่าด้วย ห้ามไม่ให้คนบังคับชาติอื่นเข้ารับราชการ  
ในกระทรวงยุติธรรม

ด้วยตั้งแต่ต่อไป ห้ามไม่ให้คนในบังคับชาติอื่นเข้ารับราชการ  
ในกระทรวงยุติธรรม จะเป็นชาติใด ๆ กต เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาต  
จากเสนาบดี ฯ เป็นลายลักษณอักษร

เพื่อประกอบกับกฎที่ ๔๔ ให้คู่กฎที่ ๕๐ ด้วย

๔๒๒

กฎที่ ๔๖

ว่าด้วย ห้ามไม่ให้ศาลขายกระดาษแพงกว่าแผ่นละ ๕ อัฐ

ด้วยได้ทราบว่ามีบางศาลขายกระดาษแบบพิมพ์แก่คู่ความแพ่งนัก  
เรื่องขายกระดาษนั้นเป็นดังนี้ แต่ก่อนกระดาษแบบต่าง ๆ ที่ใช้ใน  
ศาลเดิรเห็นอื่เกิน ความยังไม่ทันจะไปถึงไหนด้านวนชาตวันหมด จึง  
ได้คิดใช้กระดาษแบบพ้อมใหม่อย่างที่ใช้อยู่เดิรนี้ แต่กระดาษ  
ราคาแพงอ้อยหน้อย เงินค่าใช้สอยไม่มีพอ จึงได้สั่งให้ขายกระดาษ  
หมุนเงินมาซื้อ ไม่ได้มีความประสงค์ที่จะให้ขายจนมีกำไรมิได้

ตั้งแต่นั้นต่อไป ห้ามไม่ให้ศาลใด ๆ ขายกระดาษแบบพิมพ์ราคา  
เกินกว่าแผ่นละ ๕ อัฐ ถ้าจะขายให้ถูกกว่านั้นลงมาได้ ก็ให้ขายให้  
ถูกแต่พ้อมหมุนเอาทุนมาซื้อกระดาษกับเดิรค่า ได้หุ่ยในการตั้งเท่านั้น  
กระดาษเปล่าห้ามไม่ให้ขายเกินแผ่นละ ๕ อัฐ

วันที่ ๒๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร คศ ๑๒๒

กฎที่ ๔๗

ว่าด้วย การไต่สวนฟ้องข้าราชการ

ด้วยแต่ก่อนได้มีกฎไว้ว่า ถ้าฟ้องหาข้าราชการเป็นจำเลยใน

ความอาญา ที่ศาลจะต้องนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาตามพระราชบัญญัติแล้ว ให้ศาลไต่สวนความเสียก่อน ต่อเมื่อผู้ที่จะต้องพิจารณาแล้ว จึงให้รายงานตั้งฟ้องมายังกระทรวง การไต่สวนนั้น ควรแจ้ง ความให้ผู้ถูกฟ้อง ทราบด้วย เขาจะมาฎาไม่มา ไม่เป็นการสำคัญ

๕. บันทราบว่า ผู้พิพากษาทั้งหลายยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งในกฎนี้ จึงขออธิบายไว้ให้ทราบ ความประการนี้ คือ :

๑. การไต่สวนนั้นให้ไต่สวนโดยทางลับ ( ไปรเวต ) แต่ไต่สวนโจทก์ฝ่ายเดียว ตั้งแต่แต่โจทก์จะนำพยานฎาหลักฐานมาตั้งได้ ไม่มีการเกี่ยวข้องกับจำเลย แต่ครั้งจะไม่ให้จำเลยเขาทราบความของเขบ้าง เขาจะว่าศาลทำอะไรงบบงบ จึงให้แจ้งความให้เขาทราบ

๒. การแจ้งความให้จำเลยทราบนั้น ให้เขียนหนังสือแจ้งความไป ไม่ต้องมีเป็นหมายบังคับ ฎาหมายคำสั่งอย่างใด ๆ หมด เมื่อได้แจ้งความให้จำเลยทราบเช่นนี้ จำเลยจะไม่มาฎาไม่พูดอะไรไม่ใช่ธุระของศาล แต่ถ้าหากว่าจำเลยจะขอพูดอะไรแล้ว ก็พูดได้ตามกระบวนความ

๓. ถ้าไต่สวนเห็นว่าไม่มีข้อพิรุธที่จะควรพิจารณาต่อไปตามโจทก์หากฎาฟ้องนั้นเสียทีเดียว

๔. ถ้าไต่สวนเห็นว่าจำเลยมีพิรุธควรจะต้องพิจารณาความต่อไป ให้รายงานตั้งฟ้องมายังกระทรวง

๕. ในระหว่างไต่สวนอยู่ก็ตี ในระหว่างไต่สวนแล้วนำตั้งฟ้องมา

ยังกระทรวงกิติ ถ้าฝ่ายโจทก์จะร้องขอให้ทำอะไรแก่จำเลย เป็นต้น  
 ว่า กักขังญาติทรมานข่มขู่อย่างอื่น ๆ กิติ ห้ามไม่ให้ศาลจัดการ  
 ตามคำร้องขอของ โจทก์เป็นอันขาด จนกว่าจะได้รับพระบรมราชา-  
 อนุญาตว่า ให้พิจารณากรรมเรื่องนั้นโดยสถานใดแล้ว จึงให้ศาล  
 จัดการพิจารณาตามคำดังอย่างใด ๆ ในคดีนั้นได้ตามกระบวนความ  
 วันที่ ๕ ธันวาคม รศ. ๑๒๒๒

(หนังสือแจ้งความนั้นได้ทำแบบไว้ให้ด้วย)

ศาล .....  
 วันที่ ..... รศ. ๑๒๒๒

แจ้งความมายัง .....  
 ด้วย ..... ได้ยื่นฟ้องขอให้เรียก ..... มาเป็นจำเลย  
 ในคดีที่โจทก์หาว่าจำเลย ..... ถ้าเนาฟ้องได้ดังมาพร้อม  
 กับหนังสือนี้แล้ว

ตามประกาศตั้งฟ้องชั่วคราวของอดีตพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-  
 ภาณุ ๑๓๑ มีพระบรมราชโองการว่า ความที่ข้าราชการผู้ได้รับ  
 พระราชทานสัญญาบัตร ต้องหาเงินเป็นจำเลยในคดีอาญา ต้องให้หน้า  
 ความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอ恩 อดไว้เป็นคดีที่ต้องหาความ  
 ขนกราบบังคมทูลพระกรุณาตามประกาศนั้น

แต่ตามกฎหมายที่ ๕๗ ของเงินบาทกระทรวงยุติธรรมมีความว่า ความ



ได้ พิเคราะห์เหตุด้านอน โดยถ่องแท้แล้ว เห็นว่าไม่มีมูลเหตุที่ควรตั้ง-  
ไต่ถามจำเลย ผู้ต้องหาจะควรตั้งรับทันทโทษอันใดต่อไปแล้ว ถึง  
โจทก์จะยังทูลเอาอุทธรณ์อยู่ก็ดี ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะตั้งปล่อยตัว  
ไปในระหว่างอุทธรณ์ได้ โดยไม่ต้องเรียกประกัน

อนึ่งเมื่อศาลเดิมแต่งตั้งรับอุทธรณ์ของศาลเดิม ได้พิพากษา  
ให้ปล่อยจำเลยในคดีเรื่องใดแล้ว ศาลเดิมมีอำนาจที่จะตั้งได้ว่าไม่มี  
ข้อตั้งได้โดยจำเลย ผู้พิพากษาดังปล่อยตัวจำเลยนั้นได้ ในระหว่าง  
อุทธรณ์ต่อไป โดยไม่ต้องเรียกประกัน

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

กฎที่ ๔๗

ว่าด้วย การไต่สวนชาติกำเนิด

โดยเหตุที่หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างประเทศสยาม  
แก่ประเทศฝรั่งเศสได้ตกลงกันเมื่อวันที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ นั้น  
เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่า ผู้ทูลอ้างว่าเป็นคนในปกครองฝรั่งเศส แต่มี  
หนังสือสำหรับตัวซึ่งลงนามก่อนวันที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ เป็น  
ผู้ซึ่งถูกต้องกับหนังสือสำหรับตัวนั้นแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องไต่-  
สวนชาติกำเนิดของผู้นั้นๆ แต่ให้บอกโจทก์ให้ถอนฟ้องเสีย

แต่ผู้ทูลอ้างว่าเป็นคนในปกครองฝรั่งเศส ซึ่งถือหนังสือตัว-

หรับตัวดวงจันทร์ภายหลังจากวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ แต่ในต้นวิชาที่  
ชั้น ๆ นั้น คำควรได้ตัวฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องเรียกผู้ ที่อ้างว่าเป็น  
คนในบังคับตามที่เคยทำมา แล้วรายงานมายังกระทรวงยุติธรรม

คำแปลข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องคนในปกครองฝรั่งเศส ตาม  
หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีนั้น ได้คิดในท้ายกฎนี้ด้วย

วันที่ ๑๒ มกราคม วันคนโกศล พ.ศ. ๑๒๓

### คำแปล

ข้อ ๑๑ คนทั้งหลายที่ได้จดทะเบียน เป็นคนในคความปกครอง  
ฝรั่งเศสมาจนบัดนั้น รัฐบาลสยามยอมรับว่า "เป็นคนอยู่ในความ  
ปกครองฝรั่งเศส" เว้นไว้แต่บางคนที่รัฐบาลทั้ง ๒ ฝ่ายจะตกลง  
พร้อมกันว่าใครจะจดทะเบียนให้เหตุ บาญชีคนในบังคับทั้งหลายนี้  
เจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะคิดส่งให้เจ้าพนักงานสยามทราบ

ลูกหลาน หรือผู้สืบด้วยได้คิดจะไปของคนในคความปกครอง  
ฝรั่งเศสจำพวกนี้ จะไม่มีอำนาจขอจดทะเบียนได้ เว้นไว้แต่จะเข้า  
อยู่ในข้อบังคับจำพวกคนอื่น ดังที่กล่าวในข้อสัญญานี้ฉบับนี้  
ลงไป

ข้อ ๑๓ คนชาติเอเชียที่เกิดในอาณาเขตของฝรั่งเศส ฤาใน  
อาณาเขตที่ขึ้นอยู่กับใน คความ บังคับของฝรั่งเศส มีอำนาจที่จะอยู่ใน  
ความบังคับฝรั่งเศสได้ เว้นไว้แต่คนนั้น ๆ จะได้เข้ามาตั้งบ้านเรือน

ในกรุงสยามก่อนอาณาเขตเหล่านั้นได้เป็นอาณาเขตของฝรั่งเศสก็ดี  
ก็ ถูกก่อนอาณาเขตเหล่านั้นได้เข้าอยู่ในความบงกษของฝรั่งเศส  
ทุกของเขตที่จดทะเบียนไว้ โดยชอบนั้น มีอำนาจอยู่ในความบงกษ  
กับฝรั่งเศสไว้ แต่หาอำนาจไม่

ข้อ ๓๖ ในส่วนอำนาจชำระความที่เกี่ยวข้องกับคนฝรั่งเศส  
แต่คนในสยามบงกษกับฝรั่งเศสทุกชนิด ในกรุงสยามมีรัฐบาลทั้ง ๒ ฝ่าย  
ตกลงเปลี่ยนข้อความให้คงเป็นมีของบังคับ

๑. ในคดีอาญา คนฝรั่งเศสแต่คนในความปกครองฝรั่งเศส เจ้า  
พนักงานฝรั่งเศสมีอำนาจชำระแต่ทำโทษฝ่ายเดียว

๒. ในคดีแพ่ง ถ้าไทยเป็นโจทก์ฟ้องคนฝรั่งเศส ถูกคนอยู่ใน  
ความปกครองฝรั่งเศสเป็นจำเลย ศาลกงสุลฝรั่งเศสเป็นผู้ชำระ

ในคดีที่คนไทยเป็นจำเลย ศาลคดีต่างประเทศของไทยในกรุงเทพฯ  
เป็นผู้ชำระ

เว้นไว้แต่ในเมืองเชียงใหม่ นครลำปาง ตัวพูน แต่ใน  
คดีแพ่งแต่อาญาที่เกี่ยวข้องกับคนฝรั่งเศส ถูกคนในความปกครองฝรั่งเศส  
ศาลคดีต่างประเทศของไทยเป็นผู้ชำระ

แต่ให้พึงเข้าใจว่าคดีทั้งหลายนี้ กงสุลฝรั่งเศสมีอำนาจที่จะไป  
การชำระเองถ้าแต่งผู้หนึ่งผู้ใดไปแทน แต่มีอำนาจที่จะตั้งคดีได้ตาม  
แต่ที่เห็นควรแก่ยุติธรรม

ถ้าคนฝรั่งเศสถูกคนในความปกครองฝรั่งเศสเป็นจำเลย กงสุลฝรั่งเศส  
มีอำนาจโดยเขียนหนังสือขอชำระคดีนั้นได้เอง เมื่อเห็นควรในเวลาใด  
เวลาหนึ่งชำระคดีนั้นอยู่



คดีของดังไปยังศาลกงสุลฝรั่งเศส ผู้จะได้ ชำระไปฝ่ายเดียว  
แต่เจ้าพนักงานตั้งยามจำเป็นของช่วยเกือกหลุดหนี

อุทธรณ์จากศาลคดีต่างประเทศในกรุงเทพ ฯ กัด, แต่ศาลคดีต่าง  
ประเทศที่ตงไว้สำหรับ & ทิวเมืองนนทบุรี, ให้ดังไปยังศาลอุทธรณ์  
กรุงเทพ ฯ

ข้อ ๓๓ ในส่วนที่ฝรั่งเศสในเบื้องหน้าจะมีอำนาจปกครองคนชาติ  
เข้เขี่ยที่ไม่ได้เกิดในอาณาเขตวิของฝรั่งเศส ฎาตชนคือฝรั่งเศส ฎา  
คนที่ แปลงชาติไม่ตกต้อง ด้วยกฎหมายนี้ รัฐบาล ฝรั่งเศสต้องมี  
อำนาจเท่ากับประเทศอื่นที่ทรงตั้งยามบางที่จะได้ตกลงยอมให้.

กฎที่ ๕๐

ว่าด้วยกาารรับผิดชอบคนบังคับชาติอนเชารับราชการ

ด้วยตามกฎที่ ๕๕ ซึ่งว่าด้วยห้ามไม่ให้คน ในบังคับชาติอนเชารับ  
ราชการในกระทรวงยุติธรรม จะเป็นหน้าที่ใด ๆ กัด เว้นไว้แต่จะได้  
รับอำนาจจากเสนาบดีเป็นลายดกษณออกษรนน ยังห้ามว่า ถ้ามีคนที่  
บังคับชาติอนเชารับราชการแล้ว จะเป็นโทษของใคร

คงเด่นต่อไปให้เข้าใจว่า ถ้าการไม่เป็นไปตามกฎนี้ ความผิดจะ  
ตกอยู่กับเจ้าของศาล เจ้าของกรมซึ่งดัดมคบนูนไว้

วันที่ ๒๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

กฎที่ ๕๑

ว่าด้วยบุตรบุญธรรมไม่ได้มรดก เงินใจแต่มีพินัยกรรม

ด้วยตั้งแต่ได้ มพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก ร.ศ. ๑๒๓ แล้ว มีข้อถกเถียงกันด้วยเรื่องบุตรบุญธรรมว่า "จะควรได้รับ ส่วนมรดกหรือไม่" ข้าพเจ้าจึงได้นำความขึ้น กราบ บังคมทูลพระ- กรุณาเรียนพระราชบัญญัติ กระแสพระบรมราชโองการนั้นได้ พินัย ใจต่อไปนี้ ตามพระราชดำริ ห็นคงเป็นว่า บุตรบุญธรรมไม่ได้มรดก เงินใจแต่มีพินัยกรรม

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ (ดงพระนาม) รพีพัฒน์ศักดิ์ ประทับตราจันทรมณฑลนัยมาเป็นสำคัญ

(สำเนาถวายพระราชหัตถเลขา)

ที่ ๓๗/๑๖๘

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานปราสาท

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

องกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๓/๑๐๘๒ ลงวันที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม ถึงร่างพระ- ราชบัญญัติแก้ไขลักษณะมรดก ร.ศ. ๑๒๒ เรื่องบุตรบุญธรรม มา ขอความดำริเห็นแล้ว

เห็นว่าขอที่จะพิจารณาเดี๋ยวนี้ มีอยู่แต่เพียงว่า มาตรา ๓ ซึ่งอ้าง

กฎหมายเก่า ในกา<sup>๑</sup>รที่จะพิจารณาว่าเป็นบุตรบุญธรรมหรือไม่ กฎหมายเก่าเด<sup>๒</sup>็ดอนดอย ไม่พอ เป็นช่องที่จะให้เด็กซึ่งผู้ตายรับมาเลี้ยง แต่ไม่ได้ตั้งใจที่จะให้รับมรดก ว่ากล่าวเขามรดกผู้ตายจากบุตรหลานญาติของผู้ตายได้ ถ้าจะกำหนดมาตรา ๑๓ ให้ชัดเจน คือ ให้มีเหตุสถานในการรับมาเป็นบุตรบุญธรรมได้ จะคงบุตรบุญธรรมไว้ก็ควร ถ้าหากว่าจะคงไว้ ข้ออื่น ๆ ตามที่ร่างมานี้ ก็ถูกต้องตามเรื่องพระราชบัญญัติข้อก่อนแล้ว แต่ถ้าไม่กำหนดลักษณะบุตรบุญธรรมให้แน่ชัดยิ่งกว่ากฎหมายเก่า ถึงจะไม่มีการกฎหมายยอมให้รับเป็นบุตรบุญธรรม ถ้าพอของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมนั้น ประสงค์จะให้ทรัพย์ จะทำพินัยกรรมสิ่งใดก็ได้ก็ได้ ถ้ามีกฎหมายเปิดช่องไว้ เช่นนี้จะเป<sup>๓</sup>นทางให้พิจารณาว่าก<sup>๔</sup>ว่าเป็นบุตรบุญธรรมแท้ๆหรือไม่ ขอให้พิจารณาดูว่าอย่างไรจะควร

(ถ้าเน<sup>๕</sup>หนังสือปลัดทูลฉลองมิไปถึงศาลต่าง ๆ)

๔  
๓

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑๑

ด้วยมีการบางอย่างที่ศาลทง<sup>๖</sup>หลายยังไม่เข้าใจกันดี ฎา<sup>๗</sup>บางทีเข้าใจแล้ว แต่ไม่ระวังให้การเป็นไปตามระเบียบ จึงมักมีเหตุขัดข้องขึ้นด้วยประการต่างๆ จึงมีรับสั่ง พระเจ้าอยู่หัวฯ กรมหมื่นนราชนปิตเร<sup>๘</sup>กฤทธิ เสด<sup>๙</sup>นาคับ กระทรวงยุติธรรม แต่งให้นายกข้าหลวงพิเศษให้ข้า<sup>๑๐</sup>พเจ้าแนะนำตักเตือนมายังศาลทง<sup>๑๑</sup>หลายให้ทราบทั่วกัน แต่ท่าน

ต้องระวังว่า คำแนะนำที่คัดค้านคำใดจำเป็นต้องทำตาม แต่คำใด จะไม่ทำตามก็ได้ คือ:

๑. หนังสือร้องหรือบาญชีอะไรๆ ก็ดี คุณความดีนั้นต่อศาลนั้น ศาลต้องระวังให้ข้อความถูกหมายใดลงชื่อไว้ในหนังสือนั้นทุกๆฉบับ จึงจะเป็นอันใช้ได้เต็มตามกฎหมาย

๒. ส่วนหนังสือที่จะส่งมายังศาลอุทธรณ์แต่ศาลฎีกานั้น ท่านจะต้องส่ง ต้นฉบับมาเต็มชื่อ เมื่อท่านไม่เชื่อว่าทางที่จะส่งมาดีที่สุด น่ากลัวว่า ส่วนนั้นจะสูญหายกลายเป็นอนัตราายกลางทางแล้ว ท่านควรจะคัดสำเนา อันถูกต้องไว้

๓. ที่มีความสงสัยได้ว่า ฟ้องอุทธรณ์แต่ฎีกา ของพนักงาน ขัยการ ตามหัวเมือง ขาดดวงจะต้องลงชื่อรับรองด้วยหรือไม่นั้น กระทั่งวง นั้นเคยมีความเห็นว่า ถ้าเมืองใดใดตั้งเจ้าพนักงานขัยการเป็นตัวประจำ เช่นกรมขัยการในกรุงเทพฯ แล้ว ขาดดวงไม่ต้องเซ็นก็ได้

๔. การรับฟ้องแต่ฎีกาบางคำถึงยังไม่ใบเสร็จให้แก่คู่ความนั้น นำจัดให้มันั้น จะให้เป็นสำคัญแก่คู่ความบ้าง

๕. เมื่อผู้พิพากษาไม่รับฟ้องแต่ฎีกาของคุณความแล้ว ควรจะต้อง จุดเหตุที่ไม่รับลงในฟ้องฎีกาเดิมติดสำนวนไว้ เพื่อเขาจะได้ มีโอกาสอุทธรณ์ฎีกาคือไปได้

๖. ที่มีความสงสัยได้ยกกันความเรื่องเดียว อุทธรณ์ฎีกาทาง ต้องฝ่าย จะควรเรียกค่าธรรมเนียมอย่างไรนั้น เห็นควรที่จะเรียก เต็มทั้ง ๒ ฝ่าย

๗. ความฎีกาที่ทนายทพิตากว่า ๒ ชั่ง ฎีกาโทษจำคุกกว่า ๖ เดือน

ซึ่งไม่มีผู้รับรองตามพระราชบัญญัตินั้น ห้ามไม่ให้คัดต่าง ๆ ดังฎีกา  
ชนิดนั้นมายังศาลฎีกาเป็นอันขาด ถ้ามีความอยากจะร้องให้ได้ ให้  
บอกให้ผู้ฎีกามายื่นต่อศาลฎีกาเอง

๘. บางศาลมีความสงสัยได้ว่า เขย่นที่จะฟ้องความแทนนายใด  
หรือไม่ การเรื่องนี้เขาใจว่า เขย่นที่จะฟ้องแต่แต่งทนายอีกคนหนึ่ง  
ก็ได้ แต่จะต้องแบ่งเป็น ๒ ประการ คือ ห้างประจำทำการทคนทั้ง  
หลายรทกน ว่าใครเป็น ผจกการ แต่ ฟ้องฎีกาแต่งทนายใด ที่เดียว  
เงินได้แต่ถ้าจาเลยเถียงแต่ใจที่ยศของหน้าดับ ถ้าวาเป็นการบางครั้ง  
บางครั้งว เช่นอย่างภาษีออกกรเช่นทำกันเป็นปี ๆ เช่นนี้ เขย่นคตต้อง  
มีอะไรเป็นสำคัญว่าคือเป็นเขย่นคต

๙. ความอาญา มีโทษหลวง ที่ราชฎมเป็นโทษ พ้องเรียกแต่สิน-  
ไหมนั้น ถ้าอยการเขาจะพ้องเพิ่มเติมให้ศาลลงโทษจำเลยด้วยก็ได้  
ให้รับไว้ พิจารณาเหมือนเป็นพ้องฉบับเดียวกัน

๑๐. ศาลความกบขยการคตของเตี้ยค่าธรรมเนียมเมอกฎหมายให้เตี้ย  
ส่วนขยการตาเป็นโทษหรือจำเลยในความแพ่ง ให้เตี้ยแต่ค่าบวดยการ  
พยาน ถ้าแต่ศาลคตคตดินให้ใช้ค่าธรรมเนียมแทน ขยการคตของเตี้ย

๑๑. วิธีเรียกเงินค่าชั้นศาลนั้น ศาลในกรุงเทพฯ ไม่เคยเรียกตาม  
เศษเตี้ย ถึงจะไม่ครบจำนวนร้อยก็เรียกเท่าจำนวนร้อย

๑๒. ตั้งแต่ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง  
มาตรา ๕ เตี้ยเตี้ย เห็นกันว่าในความอาญาก็ควรยึดทรัพย์ขายทอด-  
ตลาดได้

๑๓. ภาณูชพนขบางศาลลงเมื่อศาลชั้นแรกคตคตดิน บางศาลลงเมื่อ









ความให้คัดลอกความได้ดำเนินไปโดยสะดวก เช่นไม่เห็นว่าจะหาของ  
ผู้อื่นมีราคาเท่าเวลาของตัว เป็นต้นทำให้มากขยแต่ไม่ได้ทำอะไร  
นักคือไปอีก ถ้าเมื่อตกความมีเงินมาพอที่จะเสียให้เสร็จในการใช้ค่า  
พาหะนะ แต่ค่าเดินทางในการส่งหมาย ถ้าให้เรียกอะไรๆมาพิจารณา  
ก็ แต่ศาลหาช่วยให้สำเร็จไปไม่ดังนี้ แต่ตามที่ได้ทราบมาแล้ว  
มักเป็นที่เจ้าพนักงานผู้น้อยโดยมาก ผู้พิพากษาไม่ค่อยรู้ เพราะฉะนั้น  
ขอท่านได้ระวังฟังก์ชองอุกความในเรื่องนี้ด้วย

โดยโอกาสนี้ ขอท่านได้รับคำสั่งความหนักออย่างสูงของ  
ข้าพเจ้าด้วย

พระจักรปาณีสวัสดิวิสุทธิ  
ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

กฎที่ ๕๒

ว่าด้วยคดีทักเกี่ยวกับคนชาติฝรั่งเศส อิตาลี เตนมาร์ก  
ทุลเกล้าฯ ถวายฎีกาไม่ไต่

ซึ่งข้อความในมาตรา ๑๒ แห่งหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี  
ระหว่างประเทศสยามกับประเทศฝรั่งเศส ที่ได้ตกลงเมื่อเดือน  
กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ เป็นที่สงสัยโดยว่า ตามมาตรานั้นคดีใด ๆ จะทุล  
เกล้าฯ ถวายฎีกาได้ถ้าไม่นั้น ได้หาฎไปยังกระทรวงว่าการต่าง  
ประเทศ ๆ ออกความเห็น ว่า ใช้แต่คดีทักเกี่ยวกับฝรั่งเศสทุลเกล้าฯ

ถวายฎีกาไม่ได้ แม้ว่าคดีเกี่ยวกับชาวตือตาดแลเตนมาร์ก ตาม  
หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีใหม่นั้น ก็ยังเกิดถวายฎีกาไม่ได้  
เหมือนกัน

เพราะฉนั้นถ้าคดีเกี่ยวกับชาวฝรั่งเศสก็ดี ญาคูตาดก็ดี ญา  
เตนมาร์กก็ดี ห้ามไม่ให้ส่งมอบฟ้องชนฎีกาเป็นอันขาด

วันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๕

(ลงพระนาม) ระเบียบพัฒนศักดิ์

(สำเนา)

ที่ ๕๖/๑๐๖๕

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๓ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๕

เรียนท่านพระยาพิพัฒน์โกษา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ

ด้วยตามหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับฝรั่งเศส ซึ่งลง  
วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ ข้อ ๑๒ มีว่า “คดีที่อุทธรณ์จากศาล  
คดีต่างประเทศ ในกรุงเทพฯ แลหัวเมือง ให้อุทธรณ์ ไปยังศาลอุท-  
ธรณ์กรุงเทพฯ แต่ไม่มีข้อความต่อไปอีก”

ณมีต้นมคคเกิดขึ้นเรื่องหนึ่งในศาลต่างประเทศ มองซิเออร์ปากุ  
มาถามว่า ตามสัญญาข้อนี้จะเข้าใจว่าฎีกาได้ฎีกาไม่ได้คือไป เพราะ  
ตามฝรั่งเศสเขาใจน ว่าฎีกาไม่ได้ ปัญหาข้อนี้เป็นอย่างไร  
ขอกระทรวงการต่างประเทศตอบมาให้ทราบด้วย

โดยโอกาสนี้ ขอแสดงความนับถืออย่างสูงมายังท่าน

(เซ็น) พระยาจักรีปานีศรีศรีวิสุทธิ

(สำเนา)

ที่ ๓๒๙๕

ร.บ.อนท ๓๕ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๕

ที่ ๒๐/๕๓๓๗

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๓๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๕

พระยาพิพัฒน์โกษา แจ้งความมายัง พระยาศรีสุริยราชมนตรี

ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

ด้วยได้รับหนังสือของท่านที่ ๕๖/๑๐๖๕ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่า  
ด้วยข้อ ๓๒ ของหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับฝรั่งเศสได้กล่าว  
ไว้ว่า "ความอิทธิพลจากศาลคดีต่างประเทศในกรุงเทพฯ แลหัวเมือง  
ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ นั้น" ท่านถามมาว่า "ศาล  
อุทธรณ์กรุงเทพฯ จะเป็นศาลที่สุดหรือยังจะอุทธรณ์ ไปฎีกาได้อีก"

ข้าพเจ้าขอตอบมาอย่างท่านว่า ตามความเห็นของกระทรวงนี้ ใช่  
แต่ในการปลุกษาสัญญาฉบับฝรั่งเศสในเรื่องอำนาจ ถึงแม้ว่าหนังสือ  
สัญญากับกรุงอิตาลีแต่เดิมมาไว้ในเรื่องเดียวกันนั้น ก็ถือเอาว่าศาล  
อุทธรณ์กรุงเทพฯ เป็นขั้นที่สุด

เพราะฉะนั้นความอุทธรณ์ ซึ่งเคยอยู่กับคน ในบังคับของประเทศที่  
กล่าวมาข้างนั้นแล้ว จะอุทธรณ์ ไปยังศาลฎีกาอีกไม่ได้

โดยโอกาสนี้ ขอแสดงความนับถืออย่างสูงมายังท่านด้วย  
(เซ็น) พระยาพิพัฒน์โกษา

## กฎที่ ๕๓

ว่าด้วยการที่จะส่งคดีขึ้นไต่สวนให้ ไปฟ้องยังศาลสูง

ถ้าความเห็นของศาลไต่สวนกับอัยการต่างกัน

ให้ ถ้อยเอาตามความเห็นของอัยการ

ตามที่ได้อ้างเกิดขึ้นหลายเรื่อง คน พวักษาในชั้นไต่สวนมีความเห็นต่างกับพนักงานอัยการ เป็นต้นว่า ศาลไต่สวนแล้ว เห็นว่าคดีมีผลพอที่จะส่งมายังศาลพระวราชอาญาหรือศาลมณฑล แต่พนักงานอัยการมีความเห็นว่าจะไม่ควรส่ง เพราะพยานไม่เป็นที่เพียงพออย่างหนึ่ง หรือความผิดของผู้ต้องหาได้กระทำน้อยในอำนาจศาลไต่สวนจะพิพากษาได้อย่างหนึ่ง หรือมีเหตุซึ่งพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้องอย่างหนึ่ง เมื่อการเป็นดังนี้ ทำให้เป็นที่สงสัยได้ว่า จะควรทำประการใด เพราะฉะนั้นขอให้ศาลเข้าใจว่า เมื่อมีคดีซึ่งเกิดความเห็นต่างกัน เช่นนี้ขออำนาจ ให้ถ้อยความเห็นพนักงานอัยการเป็นใหญ่ แต่ถ้าพนักงานอัยการจะไม่ฟ้อง ต้องได้ตายเซ็นของเจ้ากรมอัยการ หรือข้าหลวงเทศาภิบาล หรือผู้ว่าราชการเมืองหนึ่งเมื่อผู้ พวักษาแลพนักงานอัยการมีความเห็นแตกต่างกัน เช่นนี้ ถ้าศาลเห็นควรจะรายงานมายังกระทรวงยุติธรรมให้ทราบด้วยก็ได้

วันที่ ๑๘ มิถุนายน รักษโกสินทรศก ๒๕

(ลงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

## กฎที่ ๕๔

## ว่าด้วยวิธีปรับหรือลงโทษแลลงโทษผู้ปรับประกัน

ด้วยในเรื่องประกัน เมื่อไม่ได้ตรวจเลยมาตามกำหนด ทราบ  
ว่าศาลยังจัดการต่าง ๆ กัน คือ บางศาลตั้งให้เพียงประกัน บาง  
ศาลก็เรียกความบังคับปรับเสียเอง เมื่อประกันไม่มาเงินจะเสีย ก็ตั้ง  
ให้จำซึ่งตามกำหนดมากแต่บ่อย ครั้งแต่ก็ไปให้ศาลจัดการดังนี้ :

ถ้าผู้ปรับประกันมาอยู่ในศาลแล้ว ศาลควรเรียกให้ผู้ปรับประกันมา  
ชี้แจงว่า มีเหตุแก้คดีอย่างไร ที่ศาลไม่ควรปรับตามจำนวนเงินค่า  
ประกัน ถ้าผู้ปรับประกันไม่ได้อยู่ในศาล ๆ ควรออกหมายเรียกผู้ปรับ  
ประกันให้มาศาลตามกำหนดที่กำหนดไว้ และให้ชี้แจงความเหตุแก้  
คดีอย่างไร ที่ศาลไม่ควรปรับตามจำนวนเงินค่าประกัน แต่ศาลควร  
จัดเอาถ้อยคำของผู้ปรับประกันไว้ ด้วย ถ้าแต่ผู้ปรับประกัน ไม่ชี้แจง  
เหตุผลให้เป็นที่พอเพียงแล้ว ศาลควรจะทำคำสั่งให้ผู้ปรับประกันใช้  
เงินค่าประกันภายในกำหนดเวลาอันสมควร แต่อย่าให้น้อยกว่า ๗ วัน  
ถ้าผู้ปรับประกันไม่นำเงินมาชำระตามกำหนดเวลาของศาลแล้ว ศาล  
ควรออกหมายยึดทรัพย์ล้มบังคับของผู้ปรับประกัน โดยทันที ถ้าแม้ ได้  
ความของผู้ปรับประกันไม่มีทรัพย์ล้มบังคับ หรือมีทรัพย์ชดเชยบาง แต่ไม่พอ  
กับจำนวนเงินค่าประกันที่จะต้องปรับแล้ว ศาลควรตัดสินให้จำคุกผู้  
ปรับประกันที่กำหนดเป็นต้นตามจำนวนเงินค่าประกัน หรือตามจำนวน  
เงินที่ยังขาดอยู่นอกจากการยึดทรัพย์นั้น ถ้าศาลเชื่อว่าผู้ปรับประกัน  
ไม่มีทรัพย์ล้มบังคับโดยเด็ดขาด ก็ไม่ต้องออกหมายยึด แต่ตั้งให้จำ  
คุกผู้ปรับประกันเสียทีเดียวก็ได้

เมื่อผู้รับประกันต้องถูกปรับหรือต้องจำคุกแล้ว จึงได้ตัวจำเลย  
มายังศาลเช่นนี้ ศาลจะลดค่าปรับเสียทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือ  
จะลดกำหนดโทษที่ต้องจำต่อไปนั้นเสียก็ได้ แต่แต่ศาลจะเห็น  
สมควร

วันที่ ๓๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕  
(ลงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

ถนัดมีคำพิพากษาฎีกาว่า กฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ มาตรา ๘ มีข้อความทับ ถูกแก้---  
๒๔๕๕.)

กฎที่ ๕๕

ว่าด้วยค่าธรรมเนียมชั้นศาลชั้นอุทธรณ์

ด้วยตามอัตราค่าธรรมเนียมคดีทนาย พระราชบัญญัติพิจารณา  
ความแพ่งคดี ๑๓๕ ซึ่งกำหนดไว้ว่า ค่าชั้นศาลในคดีทนายทนายตั้ง  
แต่ ๒๐๐ บาทขึ้นไป ให้บรรดาค่าในกระทรวงยุติธรรมแต่ศาลมณ-  
ชาติเรียกค่าธรรมเนียมร้อยละ ๒ ของเงินชั้นศาลโดยชอบว่า เมื่อศาล  
ตัดสินกำหนดจำนวนเงินทนายทนาย ผิดไปจากที่ โจทย์ ตีราคาไว้ในฟ้อง  
แล้ว การที่ โจทย์หรือจำเลยจะอุทธรณ์ ความต่อไปนั้น จะควรเสีย  
ค่าชั้นศาลอย่างไร เสนอบัดจึงได้ ออกกฎนี้ไว้ เป็นคำอธิบายให้เขา  
ใจดังต่อไปนี้ :

ทนายทนายชั้นศาลต่าง หมายความว่าจำนวนเงินตามที่ โจทย์ ตี  
ในฟ้อง

ทนายพรานคัดอุทธรณ์ หมายความว่าทนายพราน ซึ่งเป็นขอเถียงกัน  
ในระหว่างคู่ความตกลงเอาตามคำพิพากษาของศาล

ตัวอย่าง เป็นต้นว่า ก. พ้องเรียกเงิน ๓๐๐๐ บาทจาก ข. เป็นค่า  
ตั้งของที่ได้ขายให้ ไป ศาลตัดสินให้ ก. ชนะได้เงินเพียง ๕๐๐ บาท  
ก. ก็ยอมตามคำพิพากษา แต่ ข. อุทธรณ์ เช่นนี้ ทนายพรานในชั้น  
กักข้อจำแนงเงิน ๕๐๐ บาท ศาลอุทธรณ์ควรเรียกค่าธรรมเนียมร้อยละ  
๒ ถึงจาก ข. แต่ในเท่าทนายพรานเพียง ๕๐๐ บาทเท่านั้น

ถ้า ก. อุทธรณ์แล้ว ทนายพรานอุทธรณ์นั้น กักข้อจำแนงเงิน  
๓๐๐๐ บาท

ถ้าแม่ ก. แด่ ข. อุทธรณ์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ก. กักข้อเดียว  
ค่าธรรมเนียมร้อยละ ๒ ถึงในจำนวนเงิน ๓๐๐๐ บาท แต่ ข. กักข้อเดียว  
ร้อยละ ๒ ถึงในจำนวนเงิน ๕๐๐ บาท

เรื่องทนายพรานที่ใจทรยศใจ ในฟ้องนั้น บางทีใจทรยศคิดว่า  
กว่าราคาที่เป็นจริง เช่นในคดีเรื่องที่ดินเป็นต้น เมื่อศาลเห็นได้ชัดว่า  
ตามฟ้องนั้นใจทรยศคิดว่าราคาต่ำกว่ามากแต่ ศาลก็ควรสั่งให้เจ้าพนักงาน  
ของศาลไปสืบจนวนราคาที่เป็นจริงตามฟ้องนั้น แต่ตั้งราคาจริงนั้นขึ้น  
เป็นทนายพราน ตัวอย่าง เป็นต้นว่า ก. พ้องขอไป ๓. ในเรื่องแย่งกรรม  
สิทธิ์ที่ดินแห่งหนึ่ง ซึ่งได้ ตราศาลงไว้เป็นเงิน ๓๐๐๐ บาท ในระ  
หว่างพิจารณาได้ความปรากฏเห็นว่า ที่ดินนั้น ที่จริงมีราคาถึง ๒๐๐๐  
บาทเช่นนี้แล้ว ศาลต่างหรือศาลอุทธรณ์ก็ควรพิจารณาคัดข้อขึ้น ทนาย  
บังคับให้ฝ่ายใจทรยศหรือฝ่ายผู้อุทธรณ์เสียค่าธรรมเนียมในจำนวนเงิน  
ทนายพราน ๒๐๐๐ บาทนั้น

แต่ต้องระวังอีกอย่างหนึ่งในเรื่องเช่นนี้ เมื่อทั้งสองฝ่ายไม่ได้  
 เถียงถึงกรรมสิทธิ์ เป็นแต่เถียงกันด้วยเรื่องสัญญาเช่าเป็นต้น ฉะนั้น  
 แล้ว จะเอาราคาที่ดินตั้งเป็นทุนทรัพย์ไม่ได้ ในเรื่องนี้ของตุฎฎได้มา  
 บัดที่ ๒๖ ท่อขบายเรื่องอำนาจศาลโบว์ริตภา ก็เข้าใจได้

วันที่ ๑๑ ธันวาคม วันน โกลันทร ศก ๓๒๕

(ลงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

### กฎที่ ๕๖

ว่าด้วยที่จะขอ โอนทะเบียน เปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ให้ ทำคำร้องยื่นต่อศาล

ด้วย กระทรวง เกษตรราชการ ได้ ออก ประกาศ ว่าด้วย การ โอน  
 ทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งมีชื่อเจ้าของในโฉนดใบเดียวกัน  
 ๒ คน ฎามากกว่า ๒ คนขึ้นไป มีข้อความดังจะกล่าวต่อไปนี้:

ข้อ ๑ บรรดาโฉนดสำหรับที่ดินแปลงใดซึ่งมีชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์  
 อยู่ในโฉนดสำหรับที่ดินแปลงนั้นตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ถ้าหากว่าผู้ถือ  
 กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้น ฝ่ายหนึ่งจะขอให้โอนชื่ออีกฝ่ายหนึ่งออก  
 เดียวจากโฉนดด้วยเหตุประการใด ๆ ก็ดี ฎาจะขอเพิ่มเติมชื่อผู้หนึ่งผู้  
 ใดลงก็ดี ก็ให้ทำคำร้องยื่นต่อศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยแลมีคำสั่งตาม  
 ล้มควรว

ข้อ ๒ ถ้าหากว่าผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นขอพบพหุชน



ไปบ้างก็ดี หรือถ้าบดไปด้วยอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งบ้างก็ดี หรือ  
ไปนอกพระราชอาณาเขต ไม่มีเจตนาจับเสียบ้างก็ดี ผู้ยอมประณงค์  
จะช้อขายแลกเปลี่ยน ฎาให้บันทึกนแปลงนแก่ผู้หนึ่งผู้ใดไซ้ ให้  
ผู้นทาการของนค้อค้ำดเพื่อช้อรับกรรมดีทชเณวาระน แต่ช้อให้ค้ำด  
มค้ำดงตามคัมครว

ช้อ ๓ ถ้าค้ำดมค้ำดงมายงนายทะเบยพทคนว้อยงโค ให้นาย  
ทะเบยพทคนทาทตามค้ำดงของค้ำดททุกประการ

เมื่อผู้ ทมช้อใน โอนตเป็นเจารของทคนคนหนึ่งคนใด ยนค้ำวของค้อ  
ค้ำด เพื่อช้อให้ฉนฉนกรรมดีทชเณวาระน ตามประกาศที่โตกค้ำดม  
ชงค่นนแถว ให้ค้ำดรบค้ำวองแถให้ ฉรชงทาค้ำเนาค้ำวของน เพื่อ  
ค้ำดให้ผู้ ทเกยวของเป็นเจารของทคนนคด้วย ถ้าไม่พบคด้วย ทเกยวชง  
เป็นเจารของทคนรายน ฎาผู้ ทเกยวชงเป็นเจารของทคนนคฉนฉน  
ไปประการโค ก็ให้ค้ำดงค้ำวของไปให้ฉวเกชทงที่บคประกาศใน  
ททงทโคช้อจเห็นค้งฉย ในบริเวณทคนแปลงนโค มีกำหนด  
๓ เดือน แถให้ค้ำดประกาศในหนังสือพมพอกคด้วยฉบับหนึ่ง ฎาค้อ  
ฉบับ ความเรองทมฉรช้อให้ ฉนฉนฉนกรรมดีทชเณวาระน แต่ประ-  
ค้ำวฉวถ้าไม่ผู้ โทมาคคค่านกายในกำหนด ๓ เดือนแถ ค้ำดจะฉนฉ-  
ฉนค้ำวของนค้อไป ฉนค้ำวประกาศในหนังสือพมพนให้ฉรช้อฉย  
เมื่อศรบกำหนด ๓ เดือน ฉบับแถฉนประกาศในหนังสือพมพแถ  
ก็ให้ค้ำดนค้ค้ำวของนค้อไป ศรนเมื่อถึงฉนกำหนดนค้ค้ำว  
แถว ไม่มีใครมายนค้ำวชงเกยวชงในเรองทคนรายน ก็ให้ค้ำด

ได้ส่งคำร้องขึ้นไปฝ่ายเดียว เมื่อศาลมีคำสั่งประการใดแล้ว ให้  
แจ้งไปยังนายทะเบียนพดตด้วย

วันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๓๒๕

พระยาจักรี ปาณิศรวิสุทธ์

รับพระบรมราชโองการ

คำแนะนำเรื่องทกรวดวงเมตรแลกรวดวงยุดิธรรม

ได้ออกกฎหมายว่าด้วยเรื่องโอนทะเบียนเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดิน

เมื่อเรารู้ว่าทกรวดวงเมตรได้ออกกฎหมายด้วยเรื่องโอนทะเบียน  
เปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดิน ความแจ้งอยู่ในกฎหมายแล้ว เพราะเหตุว่าเป็น  
ของใหม่มาจึงได้เขียนคำแนะนำไว้สำหรับจะได้คิด

ข้อ ๑ การทกรวดวงเมตรในโฉนดด้วยกัน ขอให้โอนข้ออีกฝ่ายหนึ่ง  
ออกเสียจากโฉนดนั้น ตามธรรมเนียมก็มีกติกาต่างหากกันด้วยเหตุ ๒ ประ-  
การ คือ

(ก) อ้างเหตุว่าการทกรวดวงเมตรอีกฝ่ายหนึ่งนั้นโดยสุจริตถูกต้อง  
ได้ตั้ง ประการนี้ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งยังอยู่ ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอพยพไปนอก  
พระราชอาณาเขตฯ ถ้าตามบัญญัติด้วยประการใด ถ้าตายแล้ว ควร  
คองให้ ยินพ้องจากตัวกันตามกระบวนความ เว้นแต่ฝ่ายหนึ่งไม่มี  
ตัวอยู่โดยเหตุใดๆที่ใดก็ตามแต่มาแต่ข้างต้น แล้วจึงควรรับตั้ง  
ไว้พิจารณาแต่วินิจฉัยตามสมควรความแจ้งอยู่ในกฎหมาย

(ข) อ้างเหตุว่าการทกรวดวงเมตรอีกฝ่ายหนึ่งนั้นโดยสุจริตแต่ไม่พอ

ใจ ถ้าเพื่อประโยชน์ประการใดก็จะขอให้ถอนชื่ออีกฝ่ายหนึ่งออก  
 เสีย ประการนี้ ถ้าผู้ทรงขอให้ถอนชื่ออีกฝ่ายหนึ่งนั้น ไม่ได้เป็น  
 ผู้ปกครองตามกฎหมายแล้ว จะยื่นคำร้องขอเช่นนั้นไม่ได้ ควรฟ้องร้อง  
 เป็นคดีอื่นหนึ่ง เว้นแต่จะกล่าวอีกฝ่ายหนึ่งตายไปแล้ว จึงรับ  
 คำร้องพิจารณาแต่กรณีเดียวต่อไป แต่สำหรับผู้ทรงขอให้ถอนเป็นผู้  
 ปกครองอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ด้วยแล้ว คำกล่าวของวรร่งให้มาก

ถ้าผู้ปกครองไม่ใช่บิดามารดาอุปฐากตายาย แลอีกฝ่ายหนึ่งก็  
 จะต้องถอนชื่อออกนั้นเป็นเด็กทพหรือความ ถ้าเป็นคนที่มั่งคั่งบ้างแล้ว  
 ก็ให้เรียกผู้นั้นมาสอบถามแต่ได้ส่วนเหตุการทำให้แน่นอน ระวังผู้ปก  
 ครองจะคิด ญายหลอกลวงให้เกิด ความเสียหาย แก่ผู้ ที่ อยู่ใน ความ  
 ปกครองนั้น โดยไม่จำเป็น

ถึงแม้ว่าผู้ ทรงขอให้ถอนนั้นเป็นบิดามารดาอุปฐากตายาย ซึ่ง  
 ยังมีสิทธิ์ปกครองบุตรฤๅหลานตามชื่อใน โฉนดอีกฝ่ายหนึ่งก็ ต้อง  
 สอบถามแต่ได้ส่วนที่ว่า ส่วนกรรมสิทธิ์ที่ชื่ออีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในโฉนด  
 นั้นเป็นมาโดยทางใด เพราะบางทีส่วนกรรมสิทธิ์ที่ชื่อในโฉนดนั้นจะ  
 ได้มาโดยผู้ อื่นยกให้ หรือใช้ของผู้ ที่มีสิทธิ์ปกครองนั้นได้ยกให้  
 เองไม่

ส่วนกรรมสิทธิ์ในโฉนดจะขอเพิ่มเติมชื่อผู้หนึ่งผู้ใดลงนั้น ถ้า  
 ผู้ ที่มีชื่อในโฉนดด้วยกันขอถอนอีกฝ่ายหนึ่งออกได้แล้ว แลจะได้ชื่อ  
 ผู้หนึ่งผู้ใดลง ถ้าผู้ ที่มีชื่อในโฉนดด้วยกันยินยอมพร้อมใจกันให้  
 เพิ่มเติมชื่อผู้หนึ่งผู้ใดลงแล้ว คำกล่าวนี้ให้ ได้

วิธีศาลจะจัดการพิจารณาคำร้องคดีว่าจะเป็นตงน คช ตามผู้ร้อง  
 ในเหตุประการที่หนึ่ง (ก) ที่ใดกล่าวแล้วข้างต้น ถ้าผู้ทมิชขอใน  
 โฉนดทมิชผู้ร้องขอให้ถอนข้อนขอพพหตบหนีไปก็ดี ฎาด้วยฎไป  
 ด้วยอาการ อย่างใด อย่างหนึ่ง ก็ดี ฎไปนอก พระราช ขานาเซตรี  
 ไม่มีเวลาถบก็ดี ให้ตั้งสำเนาคำร้องแถหมายนัดไต่สวนให้แก่ญาติ  
 ดนททเป็นมิตรของผู้นน เพื่อบางทีเขาจะได้แก้คดีแทนกัน แถตั้งสำ  
 เนาคำร้องกับหมายนัดไต่สวนไปให้ ข่าเกอทของทบคประกาศในทหนึ่ง  
 ที่ใด ซึ่งอาจเห็นได้ง่ายในบริเวณที่ตนแถตงนน แถถ้าศาลเห็นตมิ  
 ศวรจะลงประกาศในหนังสือพิมพ์ด้วยชกฉบับหนึ่งฎาตั้งฉบับว่า ถ้า  
 ไม่มีผู้ใดมาร้องคดีคนภายในกำหนด ๓ เดือนแถ ศาลจะวินิจฉัย  
 คชไปก็ดี คำประกาศนั้นเป็นนาทมิชของตงนเดียว

เมื่อครบกำหนด ๓ เดือนนับตั้งแถวันบัตหมายฎาจนประกาศในหนังสือ  
 ดือพิมพ์แถ ก็ให้ศาลไต่สวนคำร้องคชไป ถ้าไม่มีใครมาร้องคดี  
 ค่าน ก็ให้ไต่สวนไปฝ่ายเดียว

ถ้าผู้ทมิชผู้ร้องขอให้ถอนข้อชอกจากโฉนดนั้นด้วย ก็ให้ตั้ง  
 สำเนาคำร้องแถหมายนัดไต่สวนให้แก่ญาติดนททเป็นมิตรของผู้ตาย  
 นนเหมือนกัน ถ้าหาญาติไม่พบ ก็ให้จัดการประกาศเหมือนตงนที่ได้  
 กกล่าวมาแถแล้วข้างต้น แถไต่สวนแถวินิจฉัย

ในประการที่ตงน (ข) ตงนตงนชงผู้ร้องไม่ได้เป็นผู้ปกครองชก  
 ฝ่ายหนึ่ง แถชกฝ่ายหนึ่งตายนน ให้จัดการเหมือนในประการที่ ๓  
 (ก) แถตงนปลายชงผู้ร้องขอให้ถอนข้อเป็นผู้ปกครองชกฝ่ายหนึ่ง

นั้น เห็นจะไม่ต้องส่งดำเนินคำร้องให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เพราะยอมเป็น  
เด็กฤๅคนสติไม่ดีซึ่งอยู่ในความปกครองของผู้อื่นแล้ว เป็นแต่เรียก  
ผู้ที่อยู่ในความปกครองนั้นมาดัดอบรมให้แน่นอน ถ้าส่งได้ยกให้ ใด  
ส่วนเพื่อประกอบทางวินิจฉัยในคำดังต่อไปนี้ เว้นแต่ถ้าผู้ที่อยู่ในความ  
ปกครองนั้นตาย จึงให้จัดการเหมือนประกรรบทหนึ่ง (ก)

ข้อ ๒ การทรมานกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงเดียวกันอพยพหลบหนี  
ไปเสียบ้างก็ดี ถูกล้างสูญไปบ้างก็ดี ถูกลงมือพระราชอาณาเขต  
ไม่มีเขตแดนบ้างก็ดี ถูกล้างเสียบ้างก็ดี ผู้ยอมประดังก็จะขอแบ่ง  
โฉนดกรรมสิทธิ์เฉพาะส่วนตนนั้น ในข้อนี้ ถ้าผู้ทรงขอ ๆ ส่วนใน  
โฉนดตามที่ปรากฏว่ามีส่วนมากน้อยเท่าใด ถูกล้างไม่ปรากฏส่วนใคร  
เท่าใดในโฉนด จะขอแบ่งส่วนเท่า ๆ กัน ถูมากน้อยเท่าใด ดังแล้ว  
แต่ศาลจะได้วินิจฉัยความแต่วินิจฉัย

วิธีศาลจะจัดการพิจารณาตามคำร้องข้อ ๒ นี้ เหมือนกับในข้อ ๑

ข้อ ๓ การที่จะวินิจฉัยตามคำร้องนี้ของเจ้าใจว่า โฉนดใดแต่  
เฉพาะส่วนกรรมสิทธิ์ของผู้ที่มีชื่อในโฉนดด้วยถิ่นเท่านั้น ไม่ต้อง  
วินิจฉัยไปถึงมรดกของผู้มีกรรมสิทธิ์

ข้อ ๔ เมื่อศาลได้มีคำสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายใดไม่พอใจก็  
อุทธรณ์ฎีกาได้

ข้อ ๕ คำธรรมเนียมในเรื่องเช่นนี้ ให้เรียกเหมือนความธรรมดา  
เว้นแต่คำชั่งคำตวงแต่คำตัดสินเท่านั้น

กฎที่ ๕๗

ว่าด้วย ให้ ส่งบำนาญที่รายวันทำการของผู้ พวักษา  
แก่ ผู้ พวักษานิตยได้ เพียงมีละ ๔๐ วัน

ด้วยได้ ทราบว่าผู้ พวักษาบางคนไม่ใคร่จะ มาทำงาน เป็นปกติ  
แม้จะใช้ฎามักจระแต่ได้ถอนยกหยุดค่าเดือนนาน ๆ วัน เป็นการ  
จำเป็นที่จะต้องจัดการเรื่องนี้ เพื่อให้ราชตวรศาลได้ดำเนินไปตามควร  
แก่เวลา

ข้อ ๑ ตั้งแต่นั้นต่อไป เมื่อผู้ พวักษาคคนใดมาศาลให้ลงข้อลง  
เวลาใด ในสมุดสำหรับศาล แต่เมื่อกลับเวลาใดก็ให้ลงเวลาใดด้วย  
ทุกวันที่มา

ข้อ ๒ เมื่อถึงกำหนดยื่นรายงานบำนาญข้อความ โห้ขอรับผู้ พวักษา  
ฎามผู้ พวักษาค ๑ ยื่นรายงานเวลาทำการ ของผู้ พวักษาใน  
ระหว่าง ๖ เดือนนั้นมาด้วยกับรายงานบำนาญข้อความ แบบบำนาญชี้ราย  
งานเวลาทำการนับตั้งตลอดจะได้ จัดตั้งไปให้

ข้อ ๓ ในปีหนึ่งจะยอมให้ผู้ พวักษาคศาลได้ ๕๐ วัน ถ้าผู้  
พวักษาคคนใดได้ศาลตั้งเกินกว่านั้น ห้ามไม่ให้เบิกเงินเดือนในวันที่  
หยุดเกินกว่ากำหนด เว้นไว้แต่จะ ได้รับอนุญาตพิเศษจากกระทรวง  
ยุติธรรม

ตามธรรมเนียมกระทรวงยุติธรรมจะไม่ให้อนุญาตพิเศษ เว้นไว้แต่  
จะได้ ยื่นเหตุผลพิเหตุของหมอบว่าเจ็บไซ่ ถึงล้มหมอนนอนเสื่อ ฎาม  
กิจดำความจำเป็นจริง ถึงกระนั้นจะต้องพิเคราะห์ให้ดูเวลาที่ได้หยุดมา

แต่ใน ๕๐ วัน ถ้าปรากฏว่าได้หยุดโดยเขาเปรียบแล้ว ก็จะไม่ให้  
อนุญาตพิเศษอีก

กฎให้ ใ้ในวันที่ ๓๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖  
(ตงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

### กฎที่ ๕๘

ว่าด้วย ศาลที่อ่านคำพิพากษาชั้นสุดท้าย  
ถ้าให้ปล่อยตัวจำเลยแล้ว  
ต้องออกหมายสั่งปล่อยตัวจำเลยไปทันที

ด้วยได้ทราบว่าคดีความอาญาบางเรื่องซึ่งศาลคดีดินดงโทษจำเลย  
แล้ว ระหว่างอุทธรณ์ฎีกา สั่งจำเลยไปจำขังไว้ที่เรือนจำเมือง  
อินทนิม ครั้นศาลตัดสินพิพากษาปล่อยจำเลยแล้ว กว่าจะพ้นจาก  
การคุมขังก็อีกหลายวัน เพราะต้องส่งด้านวนย้อนไปย้อนมา ย่อม  
เป็นการเดือดร้อนแก่จำเลย เพราะฉนั้นตั้งแต่นั้นต่อไป เมื่อศาลได  
อ่านคำพิพากษาของศาลที่ตัดสินพิพากษาปล่อยจำเลย แล้วจำเลยต้อง  
ขังอยู่ที่เรือนจำซึ่งอยู่ในอำนาจศาลนั้นแล้ว ให้ศาลนั้นปล่อยจำเลย  
ไปทันที แต่มีคู้หมายสั่งปล่อยคดีด้านอื่นได้ตามระเบียบ แล้วบอก  
สั่งดำเนินไปคดีเดิม

กฎให้ ใ้ในวันที่ ๓๒ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๖  
(ตงพระนาม) รัชพัฒน์ศักดิ์

กฎที่ ๕๙

ว่าด้วยให้ข้าหลวงพิเศษจัดการศาลยุติธรรมในมณฑลพายัพ  
พิจารณาความอุทธรณ์ ไปตามเดิม

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๘ พฤษภาคม วันโกสінทร ค.ศ. ๑๒๘

พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรุษเรฤทธิ เด่นาบดีกระทรวง  
ยุติธรรม ถึงข้าหลวงพิเศษจัดการศาลยุติธรรม และอธิบดีผู้พิพากษา  
ศาลมณฑลแคว้นเมืองในมณฑลพายัพ

ด้วยตามประกาศเรื่องแก้ไขอำนาจศาลมณฑล ร.ศ. ๑๒๘ ซึ่ง  
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คดีอุทธรณ์ชั้นศาลมณฑลได้เดี่ยขึ้น  
หนึ่ง แล้วได้เต็มณฑลใดที่เด่นาบดีกระทรวงยุติธรรมจะได้ให้อำนาจ  
พิเศษแก่ ศาลมณฑล มีอำนาจ ชำระความ อุทธรณ์ ได้ บาง บางชนิด  
ความแจ้งอยู่ในประกาศลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘ แล้วนั้น

เด่นาบดีกระทรวงยุติธรรมเห็นว่า ประเพณีศาลในมณฑลพายัพ  
ไม่เหมือนกับศาลมณฑลอื่น คือศาลในมณฑลพายัพทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาล มณฑล เป็น ข้าหลวงพิเศษ อยู่  
ด้วย คดีอุทธรณ์ในศาลมณฑลพายัพข้าหลวงพิเศษ ได้ พิจารณา  
เมื่อคู่ความจะอุทธรณ์ต่อไปต้องทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เพราะฉะนั้นจึง  
แจ้งความมาให้ทราบ ว่า ในเจตานั้นยังไม่ต้องใช้ประกาศเรื่องแก้ไข



อำนาจศาลมณฑล ร.ศ. ๓๒๘ ในศาลเมืองแต่ศาลมณฑลพายัพ ให้  
ศาลในมณฑลพายัพปฏิบัติราชการไปตามเดิม จนกว่าจะได้มีคำสั่ง  
เป็นอย่างอื่น

จรูญศักดิ์ เห็นแทน โดยรับสั่ง  
ประทับตราจันทรมณฑลมาเป็นสำคัญ

กฎที่ ๒๐

ว่าด้วย การที่ศาลจะมีหมายถึงกรมแลกระทรวงต่างๆ

ในการที่ศาลจะมีหมายถึงเจ้าพนักงานกรมอื่นให้ทำการอย่างใดนั้น  
ขอให้ระวังบ้าง คือการใดที่ทำโดยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จึงควร  
มีเป็นหมายสั่งไป ถ้าการสั่งใดไม่มีกฎหมายบังคับ ว่าเจ้าพนักงาน  
ตามคำสั่งของศาลๆ ไม่ควรทำตามไป เพราะต่างกระทรวงก็มีอำนาจ  
เท่าๆ กัน ศาลจะบังคับเขาไม่ได้ ศาลควรเร่งความไปตามทาง  
ราชการ ถ้าศาลรังเกียจการที่เร่งความเช่นนั้น ด้วยบางทีจะเป็น  
เหตุให้ของเขียนหนังสือโต้ตอบกันยืดเยื้อไปแล้ว จะบอกมายังกระทรวง  
ยุติธรรมให้ช่วยจัดการให้ก็ได้

ตัวอย่าง เช่นเรื่องทำแผนที่ คงไม่ควรมีหมายถึงกรมแผนที่  
เพราะเป็นการที่วากกรมแผนที่จะทำให้ก็ได้ ไม่ทำก็ได้ ต้องมีแต่หนังสือ  
เขียนไป กรมแผนที่จะทำให้ได้ ไม่ทำก็ได้ เท่ากับจ้าง

อีกอย่างหนึ่ง ก็เรื่องโจทก์ฟ้องกรมแลกระทรวงเป็นจำเลย ศาล

อย่าหมิ่นชามไปยังกรมอัยการเถะ ให้มีเป็นหนังสือแจ้งความไปยัง  
เจ้ากรมอัยการ เพราะเขาจะมากำกับความก็ได้ไม่มากก็ได้ ศาลบังคับ  
กรมแต่กระทรวงเท่านั้นไม่ได้ เป็นหน้าที่ใจต้องทอดเกล้าฯ ถวาย  
ฎีกา ถ้ากรมแต่กระทรวงจะมากำกับความแต่ก็ได้ โดยเขาไม่ถือ  
อำนาจ ศาลจึงตัดสินได้เหมือนอย่างความธรรมดา

คดีอย่าง ที่ยอมให้ชำระหนี้คือกระทรวงโยธาธิการ (ฎีกา  
ที่ ๓๕๓/๓๓๘)

คดีอย่าง ที่ไม่ยอมให้ชำระหนี้คือ กรมทหารเรือ (ฎีกา  
ที่ ๕๒๐/๓๒๓)

ขอให้เป็นที่เข้าใจว่า เขายอมให้ชำระเรื่องหนึ่ง อย่าเข้าใจว่า  
ยอมให้ชำระทุกเรื่อง ต้องจำกันเป็นเรื่องๆ ไป ข้อความในกฎที่ ๒๕  
ข้อ ๓ ให้ยกเด็กเสีย ให้ใช้ความที่ความนั้นแทน

กฎให้ไว้ณวันที่ ๒๘ พฤษภาคม รศ. ๖๓๓๓

จรูญศักดิ์ เช่นแทน โดยรับบริบตั้ง

ประทีปตราจันทรมาตนาเป็นสำคัญ

กฎที่ ๒๑

ว่าด้วย เรื่องห้ามห้ามต้องทำในคดีอาญา

(ดูประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๕ หน้า ๕๐)

๔๕๕

กฎที่ ๖๒

ว่าด้วย เรื่องค่าธรรมเนียมวัดที่ดินเก่าแผนที่

(ดูประมวลกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๕ หน้า ๒๗๕)

กฎที่ ๖๓

ว่าด้วย พระไม่มีสมณะศักดิ์ที่ขอหาในคดีอาญา

ศาลที่จัดการลงโทษด้วยเป็นเพศสมณะแล้ว

ให้เป็นหน้าที่เจ้าคณะเป็นสังฆสภา แล้วศาลถึงโทษได้

โดยไม่มีข้อขอรว่าบรรพชาอนุญาต

(ดูประมวลกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๖ หน้า ๓๐)

กฎที่ ๖๔

ว่าด้วย ห้ามไม่ให้ข้าราชการชั้นมหาดเล็ก

พระชวชนัดความในคดีอาญา

(ดูประมวลกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๖ หน้า ๒๘๘)

๔๕๖

กฎที่ ๒๕

ว่าด้วย ระเบียบการลาของข้าราชการแผนกอัยการ

(ดูประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม ๒๘ หน้า ๓๓๒)

กฎที่ ๒๖

ว่าด้วย หน้าที่อัยการประจำกรมพระนครบาล

(ดูประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม ๓๐ หน้า ๕๖๖)

กฎที่ ๒๗

ว่าด้วย การทำค้ำคานทองเงิน  
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๙๖๑

(ดูประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม ๕๓ หน้า ๒๘๐)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์เดลิเมล์ ถนนสีพระยา จังหวัดพระนคร

02/12/2565

นายจรัส หล้ามสาราช ผู้พิมพ์โฆษณา. ๒๕/๑๐/๒๗

